

Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta

Disertační práce

**Teologické kořeny a současná teologie
Nové apoštolské reformace**

**Theological roots and contemporary theology of the
New Apostolic Reformation**

Doktorský studijní program: Teologie

Studijní obor: Husitská teologie

Školitel:

Doc. ThDr. Jiří Vogel Th.D.

Autor:

Mgr. et Mgr. Aleš Franc

Brno 2013

Poděkování autora

Rád bych tímto poděkoval svému školiteli, panu docentu Vogelovi, za jeho vedení a odborné rady při sepisování a formální úpravě této práce a taktéž za jeho vstřícný přístup, který projevoval po celou dobu mého studia. Rovněž bych chtěl poděkovat své manželce Lence za zdlouhavé pročitání prvotin této práce, za trpělivé vyhledávání článků a knih a za pomoc při konečné korektuře. Mé poděkování patří i Radimu Bohdálkovi, který detailně pročetl celou práci a upozorňoval mne na nespočetnou řadu detailů a věcných formulací a Josefu Marvánovi, který mi poskytl řadu cenných rad a odborných materiálů. V neposlední řadě děkuji Lydii Makovičkové za pravopisnou kontrolu téměř celé práce a řadu návrhů při sepisování její konečné verze.

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem tuto disertační práci s názvem Teologické kořeny a současná teologie Nové apoštolské reformace napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů a souhlasím s jejím zveřejněním.

v Brně dne 21. 9. 2013

Aleš Franc

Obsah

0	Úvod	12
0.1	Představení problematiky	12
0.2	Kritická reflexe	13
0.3	Cíle a pracovní hypotéza	17
0.4	Způsob řešení a použité metody	17
1	Nová apoštolská reformace	20
1.1	Charles Peter Wagner	20
1.1.1	Vzdělání a počátek služby	21
1.1.2	První proměna: příklon k pentekostalismu	21
1.1.3	Druhá proměna: Hnutí církevního růstu	23
1.1.4	Třetí proměna: evangelizace Boží mocí	25
1.1.5	Čtvrtá proměna: duchovní boj	27
1.1.6	Pátá proměna: obnova apoštolského úřadu	32
1.1.7	Šestá proměna: sociální transformace	35
1.2	Celkový význam posunů ve Wagnerově teologii	39
1.3	Jednotlivé atributy NAR	42
1.3.1	Nové jméno	42
1.3.2	Nová struktura autority	43
1.3.3	Nový výcvik vedoucích	43
1.3.4	Nové zaměření na službu	44
1.3.5	Nový druh chval	44
1.3.6	Nové druhy modliteb	45
1.3.7	Nové financování	46
1.3.8	Nový dosah	46
1.3.9	Nová orientace na moc	47
1.4	Instituce NAR	47
1.4.1	Mezinárodní koalice apoštolů (ICA)	47
1.4.2	Apoštolský koncil prorocky obdarovaných starších (ACPE)	49
1.4.3	Eliášův seznam	49
1.5	Další osobnosti NAR	50
1.5.1	Bill Hamon	50
1.5.2	Ed Silviso	51

1.5.3	Charles Pierce.....	53
1.5.4	Cindy Jacobsová	54
1.5.5	Rick Warren.....	55
1.5.6	Edward Traut.....	56
1.5.7	Alan Vincent	57
1.5.8	Ralph Neighbour	59
1.6	Wagnerovy pochybnosti	60
1.7	Kritika NAR	61
1.7.1	Kritika z církevních kruhů	61
1.7.2	Sekulární kritika NAR.....	63
1.7.3	Wagnerova odpověď kritikům	64
1.7.4	Pokusy o formulaci kréda NAR.....	66
1.7.5	Hnutí nebo supercírkve?	67
2	Historičtí předchůdci NAR.....	69
2.1	Letniční hnutí	70
2.1.1	Od apoštolské církve k novověku.....	71
2.1.2	Kulturní a náboženské pozadí	72
2.1.3	Předchůdci letničního hnutí	72
2.1.4	Věrouka hnutí.....	78
2.2	Probuzení uzdravování.....	81
2.2.1	Počátky hnutí.....	82
2.2.2	Předchůdci hnutí	82
2.2.3	William Marrion Branham.....	84
2.2.4	Hlas uzdravení	86
2.2.5	Oral Roberts	87
2.2.6	Asa Alonso Allen.....	88
2.2.7	Jack Coe	90
2.2.8	Kathryn Kuhlmanová	91
2.2.9	Probuzení uzdravování dnes	92
2.2.10	Věrouka hnutí.....	93
2.3	Hnutí Pozdního deště	94
2.3.1	David Wesley Myland a Smlouva pozdního deště	95
2.3.2	Bethel Bible Institute.....	96

2.3.3	North Battleford	96
2.3.4	Camp meeting 1948	98
2.3.5	Cestující staršovstva	99
2.3.6	Nová centra hnutí.....	99
2.3.7	Raná opozice letničních denominací.....	100
2.3.8	Současná opozice letničních a charismatiků	101
2.3.9	Hnutí Pozdního deště dnes	102
2.3.10	Věrouka hnutí.....	102
2.4	Charismatické hnutí v denominacích	106
2.4.1	Liturgické církve	106
2.4.2	Neliturgické církve.....	107
2.4.3	Globalizace	108
2.4.4	Věrouka hnutí.....	108
2.5	Pastýřské hnutí - Shepherding Discipleship Movement	111
2.5.1	Výuková misie Ducha svatého (Holy Spirit Teaching Mission).....	112
2.5.2	Institut křesťanského růstu (Christian Grow Ministry)	113
2.5.3	Přehled konferencí Pastýřského hnutí	115
2.5.4	Přehled charismatických konferencí	116
2.5.5	Pokračující kontroverze.....	117
2.5.6	Derek Prince	118
2.5.7	Síť křesťanských organizací	122
2.5.8	Etický kodex.....	123
2.5.9	Pastýřské hnutí dnes	124
2.5.10	Věrouka hnutí.....	124
2.6	Hnutí Víry	127
2.6.1	Kenneth Hagin a USA	127
2.6.2	Wolfhard Margies a Německo	128
2.6.3	Ulf Ekman a Skandinávie	129
2.6.4	Sandor Nemeth a Maďarsko	131
2.6.5	Steve Ryder a Austrálie	132
2.6.6	Kontroverze.....	133
2.6.7	Hnutí Víry dnes.....	135
2.6.8	Věrouka hnutí.....	136
2.7	Argentinské probuzení	143

2.7.1	První letniční.....	144
2.7.2	Juan a Evita Perónovi	146
2.7.3	Duchovní boj	147
2.7.4	Tommy Hicks	147
2.7.5	Kritika Hickse	150
2.7.6	Církev mezi Hicksem a bojem o Falklandy	151
2.7.7	Politická situace po Hicksovi	152
2.7.8	Církev po válce o Falklandy	154
2.7.9	Argentinské probuzení dnes	170
2.7.10	Věřouka hnutí.....	171
2.8	Hnutí Vinice a Torontské požehnání	178
2.8.1	Lonnie Frisbee	179
2.8.2	John Wimber	182
2.8.3	Zrození Vinice	185
2.8.4	Vinice dnes	189
2.8.5	Věřouka hnutí.....	190
2.9	Prorocké hnutí.....	192
2.9.1	Kansaští proroci.....	192
2.9.2	Bob Jones	195
2.9.3	Paul Cain.....	196
2.9.4	Rick Joyner.....	197
2.9.5	Kontroverze.....	199
2.9.6	Prorocké hnutí dnes	199
2.9.7	Věřouka hnutí.....	200
3	Průřez vybranými aspekty historické ortodoxie ve vztahu k NAR.....	214
3.1	Přehled jednotlivých soteriologických koncepcí s ohledem na NAR	214
3.1.1	Rekapitulační teorie	215
3.1.2	Dramatická teorie.....	215
3.1.3	Satisfakční (komerční) teorie	216
3.1.4	Teorie morálního vlivu	217
3.1.5	Teorie zástupného potrestání	218
3.1.6	Teorie příkladu	218
3.1.7	Vladařská teorie	219

3.1.8	Teorie omylu	219
3.1.9	Další teorie smíření	219
3.2	Přehled jednotlivých eschatologických koncepcí s ohledem na NAR	220
3.2.1	Amilénialismus	223
3.2.2	Postmilénialismus	224
3.2.3	Premilénialismus	225
3.2.4	Dispenzacionalismus	227
3.3	Eklesiologie s ohledem na NAR	230
3.3.1	Kongregacionalismus	231
3.3.2	Presbyterně synodní zřízení	232
3.3.3	Episkopální model	233
3.4	Úřady v církvi	235
3.4.1	Exegeze církevních úřadů z knihy Efezským	236
3.5	Církev a stát	247
3.5.1	Krátký dějinný přehled	247
3.5.2	Hledání biblického modelu	248
4	Souhrn nauk uplatňujících se v NAR	253
4.1	Stručný náčrt doktríny výkupného v NAR	254
4.2	Antropologie	255
4.2.1	Původní stav	255
4.2.2	Padlý stav	256
4.2.3	Vykoupený stav	256
4.2.4	Nový druh lidí	258
4.2.5	Kritika antropologie	260
4.2.6	Kritika deifikace člověka	260
4.2.7	Kritika konceptu Adamovy duchovní smrti	261
4.3	Démonologie	262
4.3.1	Satan právoplatným bohem tohoto světa	262
4.3.2	Hierarchie démonů	263
4.3.3	Teritorialita démonů	264
4.3.4	Exorcismus	267
4.3.5	Kritika satanovy právoplatné vlády	269
4.3.6	Kritika hierarchie a teritoriality démonů	270

4.3.7	Kritika exorcismu z křesťanů	274
4.4	Christologie	276
4.4.1	Kenosis	277
4.4.2	Kristova duchovní smrt	279
4.4.3	Nový druh Ježíše.....	280
4.4.4	Kritika kenosis	281
4.4.5	Kritika učení o Kristově duchovní smrti	281
4.4.6	Kritika učení o novém druhu Ježíše.....	283
4.5	Soteriologie	285
4.5.1	Teorie výkupného ďáblovi.....	286
4.5.2	Kritika teorie výkupného ďáblovi	290
4.6	Pneumatologie	292
4.6.1	Obnovený úřad proroka	292
4.6.2	Kritika obnoveného úřadu proroka.....	302
4.7	Eklesiologie.....	307
4.7.1	Obnovený úřad apoštola	308
4.7.2	Kritika obnoveného úřadu apoštola.....	318
4.8	Misiologie.....	326
4.8.1	Hamartologie.....	326
4.8.2	Velké poslání	328
4.8.3	Duchovní mapování.....	329
4.8.4	Zástupné vyznávání hříchů.....	330
4.8.5	Kosmický exorcismus	332
4.8.6	Kritika hamartologie a Velkého poslání	334
4.8.7	Kritika duchovního mapování a zástupného vyznávání hříchů	335
4.8.8	Kritika kosmického exorcismu.....	335
4.9	Eschatologie	336
4.9.1	Dospělost církve	337
4.9.2	Jóelova armáda	338
4.9.3	Kritika dospělosti církve	340
4.9.4	Kritika Jóelovy armády	341
4.10	Církev a stát.....	341
4.10.1	Pověření a vláda	342
4.10.2	Sekulární apoštolové a 7 M.....	343

4.10.3	Kritika učení o církvi a státu	344
4.11	NAR a Česká republika	345
5	Závěr.....	348

Seznam zkratek

AC	Apoštolská církev
ACPE	Apostolic Council of Prophetic Elders
AD 2000	Mezinárodní modlitební hnutí, poprvé představené v roce 1989 na misijní konferenci v Manile
ALC	American Lutheran Church
AoG	Assemblies of God
B21	Bible pro 21. století
BIM	Bolivian Indian Mission
CCC	Campus Crusade for Christ
CEP	Český ekumenický překlad
CI NPM	Christian International Network of Prophetic Ministries
CI	Christian International
CIMA	Christian International Ministerial Association
CINC	Christian International Network of Churches
CIST	Christian International School of Theology
CKS	Církev křesťanská společenství
CSP	Český studijní překlad
ČEA	Česká evangelikální aliance
ESV	English Standard Version
GHM	Global Harvest Ministries
HTM	Holy Spirit Teaching Mission
ICA	International Coalition of Apostles
IHOP	International House of Prayer
IHOPP	International House of Prayer Prague
KAM	Křesťanská akademie mladých
KB	Kralická bible

KCF	Kansas City Fellowship
KJV	King James Version
KMS	Křesťanská misijní společnost
LC -MS	Lutheran Church Missouri
LCWE	Lausanne Committee for World Evangelization
LXX	Septuaginta
MC 510	Kurz „Znamení a zázraků“ z Fuller Theological Seminary (80. léta)
MT	Masoretský text
NAB	New American Bible
NAR	New Apostolic Reformation
NAU	New American Standard Bible Updated
NCM	Network of Christian Ministries
NIV	New International Version
NJB	New Jerusalem Bible
NLT	New Living Translation
NORL	New Order of the Latter Rain
ORU	Oral Roberts University
PAOC	Pentecostal Assemblies of Canada
RSV	Revised Standard Version
SAIM	South America Indian Mission
TBN	Trinity Broadcasting Network
TNK	Tanakh
UAD	Unión des las Asambleas de Dios
VoH	Voice of Healing
WCC	World Council of Churches
YLT	Young's Literal Translation
YWAM	Youth With A Mission

0 Úvod

Hnutí Nové apoštolské reformace (dále také NAR) je něčím, co v tomto století doslova otřásl křesťanstvem zejména euroamerické zóny. David Barret v prestižní Encyklopedii světového křesťanství uvádí neo-apoštolské církve hned vedle katolíků, anglikánů, pravoslavných a protestantů jako vůbec největší nekatolickou a nejrychleji rostoucí skupinu církví¹. V České republice NAR ovlivnila i směřování značné části protestantských denominací. Některými jejími myšlenkami a praxí jsou, nebo byly, ovlivněny instituce a aktivity jako *Česká evangelikální aliance*, *Křesťanská misijní společnost*, *Křesťanská akademie mladých*, *Kurzy Alfa*, *Pochod pro Ježíše*, *Modlitební hnutí AD 2000*, *Přirozený růst církve* a mnohé další. Přes tento vliv je NAR zatím téměř mimo zorný úhel akademické obce a chybí zde komplexní kritická teologická reflexe tohoto bezesporu nepřehlédnutelného fenoménu.

0.1 Představení problematiky

Ačkoliv duchovní otec NAR, emeritní profesor misiologie Charles Peter Wagner, který je sám považován za apoštola, hnutí nazývá „nové“, při bližším pohledu můžeme zjistit, že nárok na tento přívlastek není zcela oprávněný. Z části se totiž jedná o určitou historickou reminiscenci nauk některých myslitelů historické církve, jako byl například Origenes v oblasti soteriologie nebo Cyprian a Ignác z Antiochie v oblasti eklesiologie². Rovněž zde můžeme rozpoznat některé neúspěšné snahy v Anglii 19. století, jako bylo probuzení okolo Edwarda Irvinga v Londýně, který přišel s ideou obnoveného úřadu apoštolů. Dalším novodobým a tentokrát i přímým předchůdcem NAR je charismatické hnutí. Jedná se zejména o jeho dílčí skupiny jako Probuzení uzdravování, hnutí Pozdního deště, Pastýřské hnutí, hnutí Víry a Prorocké hnutí. Tuto duchovní spřízněnost potvrzuje vedle Wagnera i další z jeho zásadních protagonistů, Bill Hamon³.

Z hlediska věrouky NAR s těmito charismatickými skupinami sdílí do různé míry antropologii, démonologii, christologii, pneumatologii, eklesiologii, misiologii, eschatologii a společenské uspořádání církve a státu. Jedním z jednotících prvků je zde víra v existenci obnovené pětice úřadů apoštolů, proroků, evangelistů, pastýřů a učitelů. Současná církev je

¹BARRETT, David B, George Thomas KURIAN a Todd M JOHNSON. World Christian encyclopedia: a comparative survey of churches and religions in the modern world.

²Cyprian a Ignác bývají v knihách stoupců i kritiků NAR zmiňováni jako obhájci biskupského úřadu, jakožto pokračovatele apoštolské služby v církvi.

³HAMON Bill. *Apostles, prophets and the coming moves of God*, s. 107.

v tomto pojetí chápána jako instituce poslední doby, která pod vedením apoštolů dorůstá do své eschatologické plnosti, opouští denominační uspořádání, sjednocuje se, a stává se inkarnací Krista. Poté se chápe i vlády nad národy a ustanovuje Boží království na zemi. Toto učení má své kořeny v tzv. teorii výkupného ďáblu, za jehož otce je považován právě Origenes. Předpokládá se, že Adam byl stvořen jako vládce tohoto světa, který své vlastnictví země svým pádem předal satanu a nyní se skrze Kristovu oběť má stát církev opět vládcem světa. Tuto opětovnou vládu zajistil Kristus církvi tím, že ďáblu, který od Adamova pádu vlastnil právoplatně zemi, přinesl za toto Adamovo provinění oběť. Vydobytá vláda se netýká jen duchovní oblasti, ale i politiky, kultury, vědy apod., ve kterých má církev převzít vládu.

Na tento politický rozměr v současnosti navazuje i řada světových politiků. Mezi nejznámější patří například Sarah Pallinová, bývalá guvernérka státu Aljaška a v roce 2008 kandidátka na úřad viceprezidentky, a Rick Perry, který v roce 2011 kandidoval na úřad prezidenta Spojených států. Oba přijali žehnající modlitbu z rukou apoštolů NAR k tomu, aby vnesli „apoštolský mandát“ NAR do politiky USA.

0.2 Kritická reflexe

Historie a věrouka charismatického hnutí byla kriticky zkoumána již vícekrát. Ze zásadních prací, v chronologickém pořadí, vyvolala velkou odezvu kniha Hunta a McMahona „*The seduction of Christianity*“ z roku 1985⁴. Autoři zde obvinili řadu charismatických prominentů z pronikání myšlenek hnutí New Age a pozitivního myšlení do křesťanství. Další z průlomových knih byla disertace McConnella „*A Different Gospel*“ z roku 1988, která vyšla i v češtině⁵. Autor si zde všiml, že teologie charismatického hnutí Víry má kultické pozadí v hnutí tzv. Nového myšlení a rozvíjí starobylou Origenovu teorii výkupného ďáblu. Poslední z trojice vlivných kritik byla práce Dagera „*Vengeance Is Ours*“ z roku 1990, kde si autor všimá snahy charismatických vůdců, jako byli tehdejší tzv. Kansasští proroci, o jakousi rekonstrukci středověkých teokratických principů⁶. Tyto knihy vyšly v průběhu pěti let a dá se říci, že oslabily rozmach charismatického hnutí. Již tehdy byla charismatikům, zejména ze strany Dagera, vytýkána jejich snaha o obnovu teokracie. Nicméně snaha učitelů charismatického hnutí o znovuustavení apoštolského úřadu a sjednocení církve pod úřad těchto novodobých apoštolů zůstala téměř nepovšimnuta.

⁴ HUNT, Dave a T MCMAHON. *The seduction of Christianity: spiritual discernment in the last days*.

⁵ MCCONNELL, Ray Daniel. *Jiné evangelium: historická a biblická analýza hnutí Víry*.

⁶ DAGER, Albert James. *Vengeance is ours: the church in dominion*.

Nejednalo se ovšem o jedinou kritiku charismatického hnutí té doby, ale přesvědčivost výše uvedených studií spočívala v tom, že Hunt i McConnell byli sami charismatiky, kteří na rozdíl od jiných kritiků pečlivě rozlišovali mezi klasickým pentekostalismem a charismatickým hnutím, kterému přisuzovali značnou míru hereze. Celou věc umocnilo i to, že největší americká letniční církev Assemblies of God se od specifických charismatických dogmat průběžně distancovala již od poválečných let⁷.

V první polovině devadesátých let vstoupilo charismatické hnutí do obnovné vlny tzv. Torontského požehnání, které přišlo paradoxně od jihoamerických Assemblies of God. Zpočátku se zdálo, že hnutí bude jednomyslně přijato a nacházelo si své příznivce i mezi letničními. Ovšem mohutná kritika na sebe nenechala dlouho čekat. Do jejího čela se postavil prezident Christian Research Institute v USA Hank Hanegraaff, který svojí knihou „*Counterfeit Revival*“ z roku 1997 celé probuzení klasifikoval jako projev mysticismu⁸. Ačkoliv byl Hanegraaff v roce 1995 i spoluautorem druhého vydání McConellovy knihy, neměl již McConellovu shovívavost a prakticky celé hnutí podrobil kritice, která sahala až do období působení kontroverzních postav hnutí posvěcení, mezi kterými si i klasický pentekostalismus hledal své vzory⁹. V podstatě tak Hanegraaff navázal na svoji úspěšnou knihu „*Christianity in Crisis*“ z roku 1993, ve které napadl hereze kazatelů hnutí Vírý¹⁰.

Zatímco do této doby na obhajobu charismatiků prakticky nevystoupil žádný akademický teolog, na Hanegraaffa reagoval ještě v témže roce profesor křesťanské etiky Beverley a ve své knize „*Revival Wars: A Critique of Counterfeit Revival*“ jej obvinil z neobjektivit¹¹. Mezi přímé obhájce Torontského požehnání patří i baptistický teolog Chevreau, který již v roce 1994 sepsal pod názvem „*Catch the Fire*“ první obranu Torontského požehnání¹². Chevreau dále uvedl, že z Toronta si lidé přiváželi apoštolský úřad pro svoji zemi, což je pro celou problematiku NAR velmi cenná informace¹³.

⁷ Tato stanoviska vycházejí průběžně knižně v publikaci *Where We Stand: The Official Position Papers of the Assemblies of God*. (Naposledy vyšla v roce 2003)

⁸ HANEGRAAFF, Hank. *Counterfeit revival*.

⁹ Hanegraaff zde kritizoval značně kontroverzní evangelistku hnutí posvěcení Marii Woodworth-Etter a její duchovní dceru, neméně kontroverzní a slavnou letniční evangelistku Aimee McPherson. Zdá se, že McConnell si ve své kritice, možná i z taktických důvodů, nedovolil zajít až sem, i když hnutí Uzdravování, kam lze obě ženy svým způsobem zařadit, nepřímo kritizoval.

¹⁰ HANEGRAAFF, Hank. *Christianity in crisis*.

¹¹ BEVERLEY, James A. *Revival wars: a critique of Counterfeit revival*.

¹² CHEVREAU, Guy. *Catch the fire: the Toronto blessing : an experience of renewal and revival*.

¹³ „Je-li tolik vyhořelých, je to proto, že se angažují pro skutky... Několik velmi vyprahlých misionářů přijelo do Toronta, kde jim Pán dal výrazná vidění, v nichž je uvedl do služby, zmocnil je a dal jim apoštolskou autoritu pro jejich zemi.“ In: CHEVREAU, Guy. V Pensacole kravaty, v Torontu trička, říká obhájce „torontského požehnání“, s. 5-7.

Jak naznačil Chevreau, Torontské požehnání opět obživilo zájem o úřad apoštolů, s jehož obnovou vždy charismatické hnutí počítalo. A tak není divu, že Wagner, který se sám pohyboval v orbitu proponentů Torontského požehnání, postavil na přelomu milénia na tomto základě ideu nového hnutí s názvem NAR. Jako systematicky působící teolog však jen nově a komplexněji definoval to, s čím charismatické hnutí počítalo vždy. Do své mozaiky pak zapojil všechny charismatické teologické prvky, jako jsou duchovní dary, agresivní duchovní boj, apoštolský úřad a konečně i teologii Božího království na zemi a obohatil je o církevní management a manažerský žargon.

V druhé polovině devadesátých let ovšem dochází k prudkému rozvoji internetu a teologická bitva se stává i doménou laiků. Tím sice občas klesá její úroveň, nicméně bleskově se šíří informace, které jsou vzápětí sdíleny řadou zanícených apologetů. Za všechny zmiňme dnes již legendární Triciu Tillin, jež založila britskou internetovou „*Banner Ministry*“¹⁴, která „online“ obletěla celý anglofonní svět nebo americkou „*Way of Life*“ fundamentalisty Davida Clouda¹⁵, jehož nesmlouvavá kritika všeho letničního se stala svého času baštou amerických cessacionistů¹⁶. Někteří letničně a charismaticky orientovaní kritici, kteří rovněž s novými projevy a učením nesouhlasili, pak vytvořili společný „*Apologetic Coordination Team*“ (ACT), který dodnes provozuje stránky „*Deception in the Church*“¹⁷. Tato služba poskytuje publikace, shromažďuje materiály a nabízí řečníky na konference. Právě ACT se pak stala i prominentním kritikem NAR. Situace se pak dále prohloubila vstupem služby Google Books, která digitalizovala a bezplatně zveřejnila nespočetné množství historických dokumentů z oblasti teologie a religionistiky. Tím se doširoka otevřelo pole pro řadu badatelů z jiných zemí než z USA a Anglie, kteří jinak prakticky neměli přístup do archivů a knihoven, které poskytovaly cenné prameny.

Zřejmě vlivem silícího ekumenického hnutí a vstupem akademických apologetů charismatického hnutí se značně umírnila i kritika. Taktéž rétorika NAR nebyla exkluzivně charismatická. Wagner se charismatické terminologii cíleně vyhýbal. Stejně tak i mnoho kritických prací přestávalo být primárně apologetických, ale působilo spíše jako komparativní eklesiologie. Sem můžeme zařadit například práci afrického teologa Van Der Mera „*The Strategic Level Spiritual Warfare Theology of C. Peter Wagner and its Implications for*

¹⁴ TILLIN, Tricia. *Cross + Word*.

¹⁵ CLOUD, David. *Way of Life Literature, Inc*.

¹⁶ Cessacionismus je specifické učení, které tvrdí, že uzavřením NZ kánonu se vytratily zázračné duchovní dary. Jako základu se jeho učitelé dovolávají textu 1 K 13,8 „jazyky utichnou“.

¹⁷ *Apologetics Coordination Team*.

Christian Mission in Malawi“ z roku 2008¹⁸ nebo Holvasta, profesora misiologie Congu, „*Spiritual Mapping in the United States and Argentina*“ z roku 2009¹⁹, případně práci britské teoložky Daviesové „*The Embattled But Empowered Community*“ z roku 2010, která zdokumentovala sepětí hnutí Víry rovněž s Argentinským probuzením²⁰. Všechny tyto odborné studie, každá ze svého úhlu, mapují pozadí a teologii Argentinského probuzení, které se stalo Mekkou Torontského požehnání a jedním z impulzů pro vznik NAR. Je zde ovšem i čistě apologetická studie Sharrocka „*Spiritual Warfare: A Struggle For Truth*“ z roku 2007, v níž se australský teolog a apologeta vymezuje pojetí agresivního duchovního boje napříč spektrem celého charismatického hnutí²¹. Jako poslední z řady prací lze ještě zmínit práci britského teologa Atkinsona „*The 'Spiritual Death' of Jesus*“ z roku 2009, která podrobně zkoumá tzv. učení „Ježíšovy duchovní smrti“, rozvíjené v charismatickém hnutí, a která je chápána jako výkupná oběť satanovi.

Tyto novodobé práce jsou často disertacemi letničně orientovaných autorů, kteří touto formou a teologicky školeným jazykem poukazují na rozdílnost mezi klasickým pentekostalismem a charismatickým hnutím. Spolu s kritickými pozicemi Assemblies of God, kteří v roce 2001 svým prohlášením o apoštolech a prorocích²² rovněž NAR odmítli, jsou více než výmluvným důkazem, že klasičtí letniční se od charismatických učení provázejících NAR zřetelně distancují.

V českém jazyce existuje jen velmi málo prací, které by se fenoménem NAR nebo naukami s ní spojenými zabývaly. Vedle překladů knihy McConnella²³ a samizdatového překladu Hunotvy a McMahanovy studie²⁴ zde existuje přeložená práce letničního teologa Stetze *Svrablavé uši*, která hodnotí řadu charismatických výstřelků osmdesátých a devadesátých let²⁵. Ve všech příkladech se jedná o práce, které vyšly ještě před formováním NAR a prakticky nezmiňují apoštolský úřad. Ohledně samotné NAR v českém jazyce existuje překlad zdařilého kritického článku chorvatského teologa Budiseliće, který je však příliš

¹⁸ VAN DER MER, Erwin. *The strategic level spiritual warfare theology of C. Peter Wagner and its implications for christian mission in Malawi*.

¹⁹ HOLVAST, René. *Spiritual mapping in the United States and Argentina*.

²⁰ DAVIES, Wilma Wells. *The embattled but empowered community: comparing understandings of spiritual power in Argentine popular and pentecostal cosmologies*.

²¹ SHARROCK, Russel. *Spiritual Warfare: A Struggle for Truth*.

²² „Apostles and Prophets“

²³ MCCONNELL, Ray Daniel. *Jiné evangelium: historická a biblická analýza hnutí Víry*.

²⁴ HUNT, Dave a M. T. MCMAHON. *Svod křesťanství*.

²⁵ STETZ, John. *Svrablavé uši: Studium falešných doktrín ohrožujících hnutí charismatické obnovy*.

stručný na to, aby obsáhl historii a celou rozsáhlou věrouku NAR²⁶. Unikátní studie o apoštolské službě charismatického teologa Drápala²⁷ se pak týká především apoštolského úřadu a stěží ji lze chápat jako kritickou. I když se autor o jistý nadhled snaží, nezapře svůj obdiv k NAR. Lze tedy konstatovat, že komplexní kritická studie o NAR, která by se zabývala její historií a věroukou v návaznosti na vývoj a předchůdce, chybí nejen v českém, ale zřejmě i v mezinárodním měřítku.

0.3 Cíle a pracovní hypotéza

Cílem této práce proto bylo napsat kritickou studii v českém jazyce, která by se věnovala výlučně tématice NAR, a to jak z historického, tak věroučného pohledu. Zároveň by ovšem měla nalézt věroučné spojnice mezi historickými charismatickými hnutími a NAR a za použití výše jmenovaného kritického aparátu diferencovat mezi NAR a klasickým pentekostalismem. Jednotícím historickým a věroučným prvkem se zde zdála být dramatická teorie výkupného d'áblovi, která je do různé míry společným principem celého charismatismu. Zároveň je i oním odlišujícím prvkem od klasického pentekostalismu, hlásícímu se protestantské tradici, která stojí na teorii zástupného potrestání, tedy na oběti Krista Bohu, nikoliv satanu. Práce se pak na základě více než dvacetileté zkušenosti jejího autora snaží tuto hypotézu potvrdit a na základě níže uvedeného postupu verifikovat.

0.4 Způsob řešení a použité metody

Práce, stejně jako řada pozdějších kritických studií, přistupuje k celé problematice z věroučné pozice v rámci komparativní eklesiologie. Zároveň si ovšem do jisté míry ponechává kritický odstup raných studií z devadesátých let. Tento odstup spočívá v tom, že mapuje i neslavné, ale zároveň historicky i věroučně klíčové okamžiky hnutí, které jsou často charakteristické k pochopení celé problematiky. S nadsázkou by se dalo říci, že se tudíž nejedná o „politicky korektní“ studii. Zároveň je nutné předeslat, že její autor neskrývá své sympatie k pentekostalismu, což by snad mohlo kompenzovat přehnanou míru kritičnosti nebo dokonce zaujatosti, se kterou se lze u mnohých kritik tohoto náboženského fenoménu setkat.

Během psaní práce ale bylo nutné překonat určitou nesnáz. Charismatické hnutí chápe samo sebe jako obnovu, která chce obohatit církve duchovními dary a úřady, bez ohledu na

²⁶ BUDISELIĆ, Erwin. *Nová apoštolská reformace*, s. 18-25.

²⁷ DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*.

konfesionalitu. Mnozí charismatici si ovšem neuvědomují, že jejich hnutí má i exkluzivní soteriologii, christologii a eklesiologii. Navíc se charismatici obvykle svá kréda zdráhají definovat, neboť přílišné vymezení učení může vést k nejednotě. Z tohoto důvodu bylo proto nejprve nutné analyzovat velké množství knih od čelních protagonistů jednotlivých, historicky na sebe navazujících směrů a jednotlivé aspekty nauky systematizovat do uceleného přehledu.

Aby bylo možné tyto nauky a aktivity v kontextu uchopit a srozumitelně popsat, je tato práce členěna do několika oddílů. První oddíl se věnuje popisu učení a vlivu hlavních představitelů hnutí a aktivit, které utvářejí myšlenky NAR. Následuje druhá, obsažnější část, která se snaží zdokumentovat novodobá hnutí, jichž se proponenti NAR buď sami dovolávají, nebo z jejichž učení zřetelně vycházejí. Třetí oddíl se pak týká podrobnějšího popisu teologie NAR, a to jmenovitě soteriologie, eklesiologie, eschatologie a misiologie hnutí. Poslední oddíl je pak věnován kritice NAR, resp. komparaci s ustálenými dogmaty, která jsou sdílena v rámci respektovaných konfesí, a která je v poslední době silně akcentována zejména mezi reformovanými evangelikály, letničnicemi a americkými fundamentalisty.

Pro snadnější orientaci a zpřístupnění laické křesťanské veřejnosti je zde vložena i další část, která se může zdát teologovi nadbytečná, ale která shrnuje historický přehled soteriologie, eschatologie a eklesiologie v rámci historického vývoje dogmatu. Cílem tohoto oddílu je být zrcadlem oddílu předchozímu, který popisuje jednotlivé teologické koncepce NAR.

Co se týká metody a formální úpravy, práce vychází téměř výhradně z anglické, částečně z české a minimálně z německé literatury. Není divu, vzhledem k tomu, že fenomén NAR je amerického provenience. Pokud jsou zde uváděny názvy knih, článků, institucí apod., jsou obvykle psány kurzívou, v původním jazyce a s velkými písmeny u každého slova. Názvy jsou vloženy do uvozovek. V případě, že daný pojem existuje již v češtině, je uveden český název. Je-li navíc dostatečně zaveden, je český název uveden bez uvozovek. Kurzíva je uváděna ke zdůraznění a není obsažena v originále. Důležité texty jsou navíc zvýrazněny odsazením. Tyto texty jsou v češtině i v případě, že se jedná o překlad autora práce. Dokreslující citace, které by narušovaly plynulost textu, jsou uvedeny menším písmem v poznámce pod čarou. Zde jsou citáty jak v češtině, tak v angličtině. Literární zdroj pod čarou je uveden ve zkrácené formě, což zahrnuje autora, základní údaje o publikaci, případně ročník tam, kde má rozlišující účinek, a samozřejmě číslo stránek (u knih) nebo rozsah stránek (u časopisových článků). U elektronických publikací a některých nestránkovaných samizdatů nebylo možné čísla stran uvést. Danou publikaci je pak možné nalézt podle jména autora v abecedním pořadí na konci

práce. Všechny citace jsou vytvořeny v souladu s normou ČSN ISO 690, podle poslední české verze z roku 2011, za pomoci generátoru citací na adrese <http://generator.citace.com>.

1 Nová apoštolská reformace

Téměř každé hnutí, které se objevuje na křesťanské scéně a které si nárokuje přívlastek „nové“, obvykle navazuje na fenomény, se kterými jsme se mohli setkat již v minulosti. Nejinak je tomu u Nové apoštolské reformace. Jak sám přiznává její duchovní otec, emeritní profesor Charles Peter Wagner, NAR navazuje na řadu hnutí, jako jsou *Africké nezávislé církve* - hnutí, které má své počátky kolem roku 1900 a bylo charakteristické velkou autoritou vůdců v těle Kristově; *Čínské domácí církve* - hnutí, které se objevilo kolem roku 1976, v němž určití lidé uplatňovali svoji osobní autoritu doslova nad milióny křesťanů; *Latinsko-americké církve*, které okolo roku 1980 byly rovněž vedeny velmi *silnými vedoucími*²⁸. Asi nejvíce, podle Wagnera jen v USA, je zde markantní vliv *hnutí Pozdního deště*, které se objevilo v poválečných letech²⁹. V jiném spise pak Wagner zmiňuje ještě další předchůdce jako *Pastýřské hnutí*, *hnutí Obnovy* resp. charismatické hnutí obnovy - (Restoration Movement) a *hnutí Vysvobození* (Deliverance Evangelism). Zde si však uvědomuje i určitou heterodoxii daných hnutí³⁰.

1.1 Charles Peter Wagner

C. P. Wagner (*1930) má za sebou bohatou misijní i akademickou dráhu a v jeho životě došlo k několika zásadním nasměrováním, které ho nakonec dovedly k myšlence NAR. Dnes stojí v čele instituce „Global Harvest Ministries“ (dále také GHM) a je rektorem „Wagner Leadership Institute“. Obě instituce se v různé míře věnují rozvoji apoštolské služby, kterou Wagner vidí jako nezbytnou k uskutečňování Velkého poslání. GHM si klade za cíl trénovat křesťanské vůdce v modlitbě, duchovním boji, apoštolské a prorocké službě, proměně společnosti a v dalších aspektech praktické služby. GHM chce podporovat, povzbuzovat a urychlovat šíření a růst křesťanské víry ve světě a podporovat ostatní organizace, projekty a iniciativy, které jsou organizovány za stejným účelem³¹.

²⁸ WAGNER, Charles Peter. New Apostolic Reformation. *Global Harvest Ministries*.

²⁹ WAGNER, Charles Peter. The Doc Responds.

³⁰ WAGNER, Charles Peter. Spheres of authority, s. 13-15.

³¹ WAGNER, Charles Peter. Believe.

1.1.1 Vzdělání a počátek služby

C. P. Wagner získal své vzdělání na několika amerických univerzitách. Bakalářem se stal na „Rutgers University“ v technickém oboru. Magisterský titul z teologie obdržel v roce 1952 na známém evangelikálním „Fuller Theological Seminary“ a v roce 1955 získal další magisterský titul na „Princeton Theological Seminary“. Třetí magisterský titul z roku 1962 pochází opět z „Fuller Theological Seminary“. V roce 1968 pak Wagner získal vědeckou hodnost doktora ze sociální etiky na „University of Southern California“. Podílel se na mnoha odborných a misijních, zejména mezi evangelikály prestižních institucích, jako je například Lausannský výbor pro světovou evangelizaci (1974 - 1989); Americká společnost pro misii; Společnost pro vědecké studium náboženství; Společnosti vysokoškolských učitelů pro misii; Evangelikální misijní společnost; Americká společnost církevního růstu a Americký Lausannský výbor³².

Již krátce po studiích, v roce 1956, se Wagner se svojí ženou Doris a to pod záštitou „South American Mission“ a „Andes Evangelical Mission“, stává misionářem v Bolívii. Tato misie trvala do roku 1971 a Wagner během ní působil jak na misijním, tak na akademickém poli. Založil církev a stal se ředitelem „Andes Evangelical Mission“, kde kombinoval vedení misie s vyučováním na seminářích. Zpětně ovšem Wagner není se svojí službou spokojen, když uvádí: „Ačkoli léta naší služby zanechala nějaké pozitivní výsledky, je zahanbující pohlédnout zpět a uvědomit si, jak málo náš investovaný čas, peníze a energie ve skutečnosti přinesly“³³. Toto konstatování je zjevně podmíněno několika posuny v teologii, ke kterým u Wagnera došlo, a které on sám ve svých pracích zmiňuje. Abychom pochopili samotnou podstatu teologie NAR, bude dobré nahlédnout na Wagnerovy věroučné konverze komplexněji.

1.1.2 První proměna: příklon k pentekostalismu

Wagner byl původně - podle svých slov - cessationistou, protože věřil, že duchovní dary ustaly v prvním století. Toto přesvědčení získal ze své Bible, kde se v poznámkách pod čarou u kapitoly 1 K 13 uvádělo, že jazyky ustaly v prvním století. V cessationismu, který je dodnes silně akcentován v *Princetonské teologii*³⁴, se obecně věří, že sepsáním poslední knihy

³² WAGNER, Charles Peter. About Peter Wagner.

³³ WAGNER, Charles Peter. *My pilgrimage in Mission*.

³⁴ Univerzita v Princetonu se vyhradila obnově duchovních darů na základě zkušenosti s tzv. Irvingiány a počátkem minulého století se rozešla s evangelikály zastávajícími letniční zkušenost na základě učení, že tzv. apoštolské dary, jako je mluvení jazyky nebo uzdravování ustaly s uzavřením kánonu NZ. Klíčem k této teorii je exegze slov z verše 1 K 13,8: „jazyky - ty

Nového zákona přišla „plnost“ a v důsledku toho „jazyky utichly“ a církve již zázraky nepotřebuje. Tyto, pokud se přesto v církvi deklarují, jsou buď v lepším případě psychologického původu, či jsou rovnou satanským padělkem³⁵. Z tohoto důvodu byl Wagner logicky i jedním z těch, kteří proti letničním křesťanům obdarovaných charismaty bojovali:

„Pocíťoval jsem odpor k jejich projevům při službě. Když nějaký letniční uzdravovatel navštívil Cochamambu, varoval jsem lidi ve sboru, aby na jeho shromáždění nechodili. Hněvalo mne, že mnozí neposlechli. A co horšího - někteří z nich byli uzdraveni. To mnou však vůbec nepohnulo“³⁶.

Wagner nepopíral, že existuje Boží moc, ale ta se podle něho projevovala především ke spasení a cokoli, co přesahovalo tento rámeček, mu bylo podezřelé. Ve své autobiografii připouští, že byl natolik ovlivněn humanismem, že nebyl ochoten téměř připustit, že by nemoc mohla být způsobena například zlým duchem³⁷.

1.1.2.1 Kontakty s letničními

K přehodnocení svého postoje ho zhruba v polovině šedesátých let vedlo několik věcí. Nejprve, přes svůj počáteční odpor a nesouhlas, Wagner navštívil shromáždění slavného charismatického metodisty E. Stanley Jonese³⁸, kde přijal Jonesovu modlitbu a prožil poněkud netradiční uzdravení³⁹.

Druhou zkušeností, která jej přesvědčila o realitě duchovních darů, byl kontakt s klasickými letničními církvemi. Zjistil totiž, že letniční sbory v Latinské Americe rostou nejrychleji, a proto se tajně vypravil z Bolívie do Chile, kde navštívil řadu bohoslužeb a byl překvapen

ustanou; poznání - to bude překonáno. Například bývalý předseda církve bratrské Jan Urban, absolvent teologie v Princetonu, projevy jazyků nezamítá apriori. Nicméně v souladu s touto doktrínou, kde ovšem namísto uzavření kánonu vidí jako počáteční průlom Božího království - píše: „Když to očekávané přišlo, znamená se stalo zbytečným. Proto napsal apoštol Pavel do Korintu, že „jazyky - ty utichnou.“ A není nikde v Novém zákoně ani nejmenšího náznaku toho, že by po utichnutí měly jazyky sehrát ještě jednou v církvi svoji důležitou úlohu.“ In: URBAN, Jan. Tři kapitoly nejen do Korintského sboru, s. 61.

³⁵ K podobným závěrům dochází například jeden z představitelů amerického fundamentalismu, kalvinista John McArthur ve své knize „Charismatici“ (1995).

³⁶ WAGNER, Charles Peter In: Wimber John, *Neseni třetí vlnou*, s. 32-42.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Jones byl misionářem v Indii, kde trávil mnoho času s Mahatmou Gándhím, získal si jeho respekt, což umožnilo práci mnoha křesťanských misionářů v Indii. Založil zde i hnutí Christian Ashram Movement. V USA byl důvěrníkem Franklina Roosevelta a za smíření mezi Japonskem a USA a za svoji práci v Asii byl dokonce nominován na Nobelovu cenu míru.

³⁹ Zde nešlo o uzdravení, jak je uzdravení obvykle chápáno mezi letničními ani o klasické zázračné uzdravení, které popisuje Bible. Wagner měl problém s kooperacím hojení rány na krku. Po Jonesově modlitbě přijal vírou ujištění, že je uzdraven, na noc ránu nepřekryl obvazem a ráno shledal, že poranění je zcela zaceleno. Jizva ovšem nezmizela. Wagner, Charles Peter In: Wimber John, *Neseni třetí vlnou*, s. 35-36.

bibličností a vroucností tamních letničních. Po svém návratu se spřátelil s pastorem Assemblies of God Bruno Frigolim⁴⁰, kterého do té doby považoval za svého nepřítele.

Nakonec, v polovině sedmdesátých let, kdy již pracoval na Fullerově teologickém semináři jako učitel, přijal pozvání, aby vyučoval o církevním růstu v letniční církvi „Church of God“ v Clevelandu. Sám svědčí, že během svého vyučování se i on sám učil⁴¹. Wagner si tuto svoji profilaci udržel po celou dobu svého akademického působení na Fullerově semináři v roli profesora církevního růstu, kterou ukončil v roce 2001. Je ovšem zvláštní, že ve svých autobiografických materiálech nemluví o tom, že by získal tzv. „druhou zkušenost“, kterou pentekostalisté nazývají „křest Duchem svatým“, i když se retrospektivně již v roce 1977 přiznal k občasné glossolálii. Naopak prohlašuje, že ho Bůh prorocky vedl k tomu, aby učení o duchovních darech učil „neletničně“ a „necharismaticky“⁴².

1.1.2.2 Literární reflexe první proměny

Tento Wagnerův postupný přerod je zachycen v řadě z jeho knih, např.: „Look Out! The Pentecostal are Coming!“ (1973); „Your Church Can Grow: Seven Vital Signs of Healthy Church“ (1976); „Your Spiritual Gifts Can Help Your Church Grow (1979); „Signs & Wonders Today“ (1987); „Spreading the Fire: A New Look at Acts–God's Training Manual for Every Christian (Acts of the Holy Spirit)“ (1994) a do jisté míry parciálně i v mnoha dalších. Nejnověji např. v knize „Discover Your Spiritual Gifts: Includes Study Guide“ (2012).

1.1.3 Druhá proměna: Hnutí církevního růstu

K dalšímu Wagnerovu zlomu došlo na přelomu šedesátých a sedmdesátých let po návratu z Bolívie, na Fullerově semináři v roce 1971. Zde jako učitel pracoval s legendárním profesorem misiologie Donaldem McGavranem, pod jehož vedením studoval, a díky jehož úsilí se misiologie stala uznávaným akademickým předmětem na řadě teologických fakult. McGavrana znal již od roku 1967, a ten na Wagnera naléhal, aby úspěšnost misie nehodnotil podle tradičních měřítek, jako je *věrnost* nebo *vytrvalost*, ale podle *výsledků*, resp. podle

⁴⁰ Bruno Frigoli byl původně italským fašistou, který byl vojákem v Mussoliniho ochrance, a který po válce odešel do Latinské Ameriky. Zde se v roce 1954 obrátil ke křesťanství a později se stal duchovním Assemblies of God v Bolívii, v největší protestantské církvi La Paz Evangelistic Center. Později odtud odešel na misii do Argentiny.

⁴¹ WAGNER, Charles Peter In: Wimber John, *Neseni třetí vlnou*, s. 37.

⁴² Tamtéž, s. 42.

množství nově založených církví a nově získaných konvertitů. Wagnerova odpověď po konfrontaci s touto myšlenkou byla pro jeho následující práci zásadní:

„Jestliže Bůh chce, aby byly ztracené ovce nalezeny, udělejme cokoli, abychom je přivedli do ovčince... Pokud by se počet zachráněných a přivedených duší do životadárných církví zvýšil, jsem "připraven na vše a ještě na víc.“⁴³

Jeho vroucí touha po zasažení lidí evangeliem a získání ztracených dala vzniknout myšlence, která se dodnes nazývá *Wagnerovo paradigma*. Je vystižena slovy: „učinme vše a ještě více“. Wagner toto období nazývá jako hledání „technických principů růstu.“⁴⁴

1.1.3.1 Sekulární management

Tato změna znamenala především obrat v přístupu k misii. Wagner si pak svobodně vypůjčoval myšlenky a postupy sekulárního managementu v přesvědčení, že metody, které mohou sloužit k růstu v oblasti obchodu a průmyslu, se dají aplikovat i v oblasti evangelizace. Zde nacházejí uplatnění zejména manažerské dovednosti, různá týmová školení a následná práce a především americký pragmatismus v dosahování vytýčených cílů. Wagner ovšem není na tomto poli průkopníkem. Podobné techniky byly užívány například známým evangelistou Billem Brightem a jeho misijním hnutím CCC⁴⁵. Nicméně Wagnerova syntetická činnost na poli teologie, která v podstatě vedla k teoretickému synkretismu managementu a křesťanské věrouky, je nepřehlédnutelná.

1.1.3.2 Teorie homogenní jednoty

Další teorii, kterou Wagner na poli církevního růstu prosadil, je tzv. *teorie homogenity*. Rází zde přesvědčení, že k tomu, aby církev rostla, by se měla skládat ze stejného druhu lidí, resp. lidí stejných zájmů, stejného věku, stejného vzdělání apod.⁴⁶. Jedná se o další pragmatické pravidlo, které Wagner vyzníval během svého studia nejvíce rostoucích církví. Jeho invence je přitom následující. Wagner obvykle sleduje společné rysy, které se projeví u sborů,

⁴³ WAGNER, Charles Peter. *My pilgrimage in mission*.

⁴⁴ WAGNER, Charles Peter. *The New Apostolic Churches: Excerpt from, The New Apostolic Churches*.

⁴⁵ FRANC, Aleš. *Kam chce vést KAM českou církev?*

⁴⁶ „Životně důležitá známka zdravé rostoucí církve je, že její členská základna se skládá v podstatě z jednoho druhu lidí. I v církvi sedá vrána k vráně. V terminologii církevního růstu se tomu říká „princip homogenní jednotky“. Jeho klasickým projevem jsou lidé, kteří se chtějí stát křesťany bez překračování rasových, jazykových nebo třídních překážek. Homogenní jednotka je prostě skupina lidí, kteří se navzájem považují za „naš druh lidí“. Mají mnoho společných zájmů. Sdílejí stejnou kulturu. Svobodně se stýkají. Když jsou pospolu, cítí se příjemně a jako doma. Ze všech vědeckých hypotéz vytvořených v rámci hnutí církevního růstu se právě tato ukazuje být téměř „zákonem“. Patnáct let výzkumu zabývajícího se četnými kulturami v téměř každém koutu světa potvrzuje, že nejvíce rostou ty církve, které do místního společenství přivádí lidi z jedné homogenní jednotky“. In: WAGNER, C. Peter. *Your church can grow*, s. 110–111.

jejichž členská základna se rychle rozrůstá, tyto jevy analyzuje a činí z nich obecná pravidla pro růst. Protože růst je pro Wagnera známkou toho, že se lidé obrací ke Kristu a jsou zachraňováni, tento cíl pak v podstatě obhajuje i prostředky, kterých je k dosažení cíle použito.

Wagnerovi kritici, především z řady konzervativních evangelikálů, jsou ovšem přesvědčeni, že by nasazené misijní prostředky měly být posuzovány především z hlediska jejich bibličnosti, nikoliv jen podle jejich funkčnosti, a další dokonce prohlašují, že růst severoamerických sborů, které často rozvíjí růstovou strategii, spočívá především v získávání členů z jiných sborů.

V roce 1985 se Wagner pro svůj přínos v oblasti hnutí církevního růstu stal prezidentem „Severoamerické společnosti pro církevní růst“ a po smrti McGavrana v roce 1990 pokračoval v dané linii na Fullerově semináři.

1.1.3.3 Literární reflexe druhé proměny

O církevním růstu Wagner publikoval řadu knih jako například: „Our Kind of People: The Ethical Dimensions of Church Growth in America“ (1979); „Leading Your Church to Growth“ (1984); „Church Growth: State of the Art“ (1986); „Spiritual Power and Church Growth“ (1986); „Understanding Church Growth“ (1990); „The Healthy Church“ (1996); „Church Growth and the Whole Gospel: A Biblical Mandate“ (1998); „Your Church Can Grow“ (2001); „Church Planting for a Greater Harvest: A Comprehensive Guide“ (2010); „Strategies for Church Growth: Tools for Effective Mission and Evangelism“ (2010) a též mnoho dalších článků a pojednání.

1.1.4 Třetí proměna: evangelizace Boží mocí

Velký vliv Wagner připisuje i svému osobnímu setkání se svým podřízeným na Fullerově semináři, Johnu Wimberovi. Ten jej v roce 1981 požádal, zda by v rámci výuky misiologie mohl být zařazen seminář o divech a zázracích. Vzhledem k již započatému Wagnerovu posunu dostal Wimber souhlas a k účasti byl přizván i děkan, Paul E. Perison. Kurz nesl pracovní název „MC 510 Znamení, zázraky a růst církve“. Wagner byl na těchto kurzech za zajímavých okolností sám uzdraven z hypertenze. Jeho lékař, když mu Wagner popsal postup svého uzdravení, v něm viděl hypnózu⁴⁷.

⁴⁷ „Uvolnil jsem se tak, že jsem si myslel, že snad spadnu ze židle. Matně jsem zaslechl, jak John říká přihlížející třídě: „Je na něm Duch svatý.“ Vidíte to také, jak na něm Duch svatý spočívá?“ Jak dlouho jsem seděl, to nevím, ale muselo to být skoro

1.1.4.1 Třetí vlna

Rok po této zkušenosti založil Wagner ve svém domovském společenství „Lake Avenue Congregational Church“ v Pasadeně třídu nedělní školy pro dospělé. Tak vzniklo „Společenství 120“, což byla asi stovka lidí, kteří se s Wagnerem scházeli. Někteří z nich navštěvovali Wimberova shromáždění Vinice v Anaheimu, aby mohli „nabrat stfelivo, a pak je v Lake vystřílet“⁴⁸. Společenství 120 se poté stalo dveřmi „tzv. třetí vlny Ducha svatého“, která následovala po letničním a charismatickém hnutí do evangelikálních společenství. Tato misie byla nadmíru úspěšná a způsobila, že tzv. „třetí vlna Ducha svatého“, která vyvrcholila tzv. Torontským požehnáním, se stala respektovaným hnutím a termínem, který se stal široce akceptovatelným mezi většinou teologů⁴⁹. I když mnozí badatelé, a to zejm. z řad kalvinistů, fundamentalistů a letničních patří mezi kritiky a odpůrce hnutí, přesto musejí s tímto fenoménem počítat a respektovat ho minimálně jako skutečnost⁵⁰.

1.1.4.2 Evangelizace Boží mocí

Na misijním poli je novým paradigmatem této vlny tzv. *evangelizace Boží mocí*, neboli přesvědčení, že zvěstování evangelia mají předcházet divy a zázraky, které přitáhnou pozornost ztracených a skrze manifestaci divů a zázraků budou konfrontovány, demaskovány a poraženy i okultní, démonické síly. Demontrace Boží mocí, předcházející, či provázející zvěstování, tak připraví půdu pro přijetí evangelia. V roce 1983 získal Wagner pro službu divů a zázraků i prorocké potvrzení⁵¹ a podle svých slov stanul „hodně vysoko na seznamu těch, na které satan udeří“⁵². Záhy Wagner doznává, že se vskutku stal předmětem útoku satanských mocností, například mu chtěl ďábel podtrhnout žebřík, a proto podrobil celý svůj

deset minut. John mi řekl, že mne Bůh uzdravuje, ale abych nepřestal brát léky, dokud mi to doktor nedovolí. Za několik dní jsem navštívil svého lékaře a ten byl překvapen, když zjistil, že mám tak nízký tlak. Zeptal jsem se ho, zda ho zajímá, co se stalo, a když přitakal, pověděl jsem mu celý příběh. A doktor řekl: „To je velmi zajímavé. Ovšem vím, že se hypnózou dokáže mnoho“. In: WAGNER, Charles Peter In: Wimber, John. *Nesení třetí vlnou*, s. 38.

⁴⁸ Tamtéž, s. 39.

⁴⁹ Název „třetí vlna“ používali nejen Wimber a Wagner, ale i letniční teologové nebo prominentní odpůrci hnutí jako John McArthur, čehož si velmi pozitivně všímá i Wagner. In: WAGNER, Charles Peter. *Wrestling with alligators, prophets, and theologians*, s. 136.

⁵⁰ Svědčí o i tom řada kritických titulů, které z těchto okruhů pocházejí. Mezi kalvinisty vyniká například teolog a prezident The Master's College v Kalifornii John Mc Arthur. Z letničních je to například současný superintendent Assemblies of God v USA Gerge Wood.

⁵¹ „...naše služba byla potvrzena pěti na sobě nezávislymi proroctvími. Poselství všech bylo jednoznačné: podle nich mne Pán Bůh zřejmě ustanovil jako jednoho z poslů, který má rozšiřovat zvěst o Boží mocí mezi těmi, kteří ji dosud nezakusili, a tak se má budovat církev Ježíše Krista. A navíc: mám to konat způsobem ne-letničním a ne-charismatickým.“ In: Tamtéž, s. 24.

⁵² Tamtéž, s. 40.

dům exorcismu, při němž, podle jeho svědectví, vyšlo mnoho démonů⁵³. Setkání s touto vlnou také způsobilo, že Wagner obdržel dar uzdravování, který se manifestoval prodlužováním kratších nohou⁵⁴.

1.1.4.3 Literární reflexe třetí proměny

Tento posun je zachycen asi nejvíce ve Wagnerových knihách: „Spiritual Power and Church Grow“ (1986); „How to Have a Healing Ministry Without Making Your Church Sick“ (1988); „The Third Wave of the Holy Spirit: Encountering the Power of Signs and Wonders Today“ (1988); „How to Have an Healing Ministry in any Church“ (1988). Nověji v „Freedom from the Religious Spirit: Understanding How Deceptive Religious Forces Try to Destroy God's Plan and Purpose for His Church“ (2005); „The Book of Acts: A Commentary“ (2008).

1.1.5 Čtvrtá proměna: duchovní boj

Démonologie a boj s démony se u Wagnera, v rámci jeho příklonu ke konceptu *evangelizace Boží moci*, dostávaly stále více do popředí. Zatímco existence démonů a exorcismus nikdy zcela nevymizely z praxe křesťanské služby, u Wagnera se ale stále více můžeme setkávat s některými netradičními postupy, vůči kterým se někteří charismatici a zejména klasičtí letniční již v minulosti vymezili⁵⁵.

⁵³ „V lednu 1983 byla zlomena moc zlého ducha, který mi po léta působil bolesti hlavy... v březnu se mne ďábel snažil zabít, že mi podtrhl žebřík... začali jsme podezřívat, že mi zlí duchové „byli přiděleni“ do našeho domu, což se později potvrdilo, když moje žena Doris skutečně spatřila jednoho v ložnici. Duch svatý vedl G. Eckarta a C. Schallerovou, aby použili dary rozlišování duchů a vymítali a zbavili náš dům mnoha duchů, kteří nás od té doby již nikdy nesušovali.“ In: Tamtéž.

⁵⁴ Dar prodlužování nohou má svoji tradici v rámci nezávislého charismatického hnutí. Již velmi brzy se rozšířil v hnutí Probuzení uzdravování v poválečných USA. Objevil se u uzdravovatele vírou A. A. Allena, otce hnutí Víry Kennetha Hagina a jednoho z bývalých otců Pastýřského hnutí Dereka Prince. V ČR tento dar od Dereka Prince převzal i Dan Drápal, který dodnes lidem skrze modlitbu prodlužuje nohy, což mnozí pozitivně dosvědčují. Jiní se však k takovéto službě stávají kriticky: Bývalý kazatel James Beshires, který se pohyboval v kruzích Probuzení uzdravování a sloužil například i s A. A. Allenem, vyjadřuje po své konverzi k adventismu svoji skepsi těmito slovy: „Spousta lidí se narodí s jednou nohou o pár milimetrů kratší než druhou, stejně jako se většina lidí rodí s nosem, který směřuje trochu více k jedné straně obličeje. Zpravidla se s tím snadno vyrovnáme a tělo se rozdílům přizpůsobí. Někteří lidé si však nechají lehce namluvit, že noha, která je příliš dlouhá, je příčinou jejich vnitřních problémů. Chytří evangelisté vezmou takového člověka a posadí ho na židli tak, aby byl rozdíl patrný na první pohled. Během modlitby mírně tahají za jednu nohu a zatlačují druhou (nejlepší je, když má člověk volné boty), dokud nejsou obě stejně dlouhé, tím dosáhnou dalšího „zázraku“. In: BESHIRE, James. *Chvála Pánu*, s. 32. Wagner ovšem tvrdí, že skrze jeho dar došlo k lékařsky ověřenému uzdravení korejské ženy, diakonky ze sboru protagonisty hnutí pozitivního vyznávání, pastora Yonggi Cho, které Bůh řekl, aby ho navštívila s rozpadajícími se kyčelními klouby. Rentgen pak potvrdil její uzdravení. Jindy Wagner dostal „slovo od Pána“, aby řídil hromadné uzdravení, když pastoři seděli u jídla. Wagner uvádí: „Poslechl jsem a na padesát lidí bylo hromadné uzdraveno - někteří měli kratší nohy...“ WAGNER Charles Peter In: WIMBER, John. *Nesení třetí vlnou*, s. 41.

⁵⁵ Jedná se například o vymítání démonů z křesťanů, učení o generačním prokletí nebo učení o boji s teritoriálními duchy.

1.1.5.1 Teritoriální duchové

Wagner totiž nevěří jen na exorcismus z lidí, ale i z místností, domů, a dokonce z celých měst, národů a geografických oblastí. Je přesvědčen, že nad každým městem nebo územím vládou démonické mocnosti, které jsou hierarchicky uspořádány, a které zabraňují lidem přijít ke Kristu. Tyto mocnosti je různými modlitebními technikami třeba odzbrojit a zabránit jejich vládě nad danou geografickou oblastí k tomu, aby evangelium mohlo zasáhnout lidi, města a národy. Součástí modliteb je i mobilizace a aktivace andělů⁵⁶.

Wagner sám uvádí, že k těmto posunům došel poté, co se setkal s ženou, která by mohla být jeho dcerou a stála v čele modlitební skupiny „Generals of Intercession“. Její jméno je Cindy Jacobsová. Když se dozvěděl, že skupina se modlí za *uzdravení národů*, shledal, že by tato aktivita mohla být průsečíkem mezi modlitbou a misí, kterým se věnoval. Modlitby za záchranu jednotlivců tak získaly nyní u Wagnera globální rozměr a našly vyjádření v pojmu „*strategické úrovně duchovního boje*“. Wagner později Jacobsovou přizval i do Lausannského hnutí a inicioval vydání její knihy „*Possessing the gates of the enemy*“⁵⁷.

Laboratoří, kde bylo možné uplatňovat nové poznatky, se u Wagnera stalo tzv. Argentinské probuzení, v jehož čele stanuli evangelisté jako Omar Cabrera, Eduardo Lorenzo, Eduardo Silvo nebo Carlos Annacondia. Tito evangelisté rovněž zastávají starou teorii výkupného, podle níž Adam v ráji svojí neposlušností předal vládu nad zemí satanu, který je od té doby legálním vládcem na Zemi, a jeho vlastnická práva musí respektovat i Bůh. Tuto vládu je mu proto třeba prostřednictvím modliteb odebrat⁵⁸. Počátkem devadesátých let, když Wagner studoval Argentinské probuzení, sesbíral svědectví těchto evangelistů a pro jejich zkušenosti vytvořil teoretické zázemí. Jak bude uvedeno později, dogmatické zaštitění, aniž by to Wagner explicitně formuloval, se v podstatě shoduje se soteriologickou koncepcí výkupného a implicitně s postmiléniální eschatologií.

Ani zde však nelze Wagnerovi přiznat prvenství, neboť s podobným učením se lze setkat již v poválečném *hnutí Pozdního deště*. Tuto myšlenkovou spřízněnost ostatně Wagner nepopírá a hnutí přiznává důležitou úlohu v historickém vývoji NAR v USA⁵⁹. Systematičtějšímu věroučnému zaštitění se argentinským evangelistům nakonec dostalo ve Wagnerově bestselleru, přeloženém i do češtiny pod názvem „Teritoriální duchové“, který byl vydán jako

⁵⁶ WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 50–51.

⁵⁷ WAGNER, Charles Peter. *Wrestling with alligators, prophets, and theologians*, s. 157.

⁵⁸ WAGNER, Charles Peter In: Slovo úvodem In: ANNACONDIA, Carlos. *Poslyš, Satane!*

⁵⁹ WAGNER, Charles Peter. *The Doc Responds*.

soubor historických publikací o tomto tématu. Figuruje zde i taková osobnost jako je Oscar Cullman⁶⁰.

1.1.5.2 Zabírání měst

Boj s teritoriálními duchy na úrovni města je zřejmě originálním přínosem Johna Dawsona, který v roce 1989 vydal bestseller „Taking Our Cities for God: How to Break Spiritual Strongholds“, kde z hlediska úspěšného duchovního boje vidí jako stěžejní dobytí hlavních měst daných území. Tato města podle něho mají svou historii, ve které obvykle docházelo k věcem, jako je okultismus, čarování, násilné vraždy apod. a skrze které došlo k jejich prokletí. Skrze tato prokletí pak mají konkrétní, hierarchicky uspořádané démonické mocnosti možnost držet lidi v temnotě. Křesťané se proto mají v daných městech sjednotit, tyto hříchy zástupně vyznat a poté strhnout démonické pevnosti, aby lidé mohli přijmout evangelium. Rovněž Dawson zastává dávnou teorii o předání moci Adama satanovi⁶¹.

Wagner si uvědomuje jak invenci jihoamerických evangelistů, tak Dawsona a dalších. Nenárokuje si zde žádný vlastní přínos. Jako špičkový teolog ovšem dokáže věci zkompilevat a dát jim i „přijatelné“, charismatické vyjádření.

„Sám cítím, že Bůh může volat, vystrojovat a označovat poměrně malé množství křesťanských vedoucích do předních linií strategické úrovně duchovního boje. A také věřím, že nechal povstat množství křesťanů, aby podpořili tyto lidi morálně, přímluvami, povzbuzováním a materiálně. Bůh, podle mne, je v procesu hledání duchovní skupiny zelených baretů, jako jsou Eduardo Lorenzo, Cindy Jacobsová, Larry Lea, Carlos Annacondia, John Dawson, Eduardo Silvoso nebo Dick Bernal, kdo se budou angažovat v rozhodujících a významných bitvách proti vládcům temnosti a následně uvidí zřetelný nárůst počtu ztracených lidí, kteří se "obrátili ze tmy ke světlu a z moci satana k Bohu".“⁶²

1.1.5.3 Hnutí AD 2000

Wagnerovo učení o duchovním boji se rozšířilo prakticky v celém evangelikálním hnutí. Největší výzvy se mu dostalo v modlitebním hnutí AD 2000, které si dalo za cíl modlit se za oblasti, ve kterých bylo evangelium nejméně rozšířeno. V čele tohoto hnutí stál do konce roku

⁶⁰ WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 209-217.

⁶¹ DAWSON, John. *Taking our cities for God*, s. 99.

⁶² WAGNER, Charles Peter. *Warfare Prayer*, s. 58.

1991 Luis Bush, který zde působil jako mezinárodní koordinátor. Ten své křeslo nabídl Wagnerovi, který je po krátkém zaváhání přijal. V té době totiž zakládal iniciativu „Spiritual Warfare Network“, která se měla podílet na šíření myšlenek boje s teritoriálními duchy. Bush souhlasil, aby Wagner strategii duchovního boje uplatňoval i v hnutí AD 2000. Stěžejní iniciativou modlitebního hnutí byl modlitební boj za geografickou oblast vymezenou tzv. „Oknem 10/40“, které se týkalo zemí, ve kterých byl rozšířen islám, hinduismus a buddhismus. Wagner sám k této strategii poznamenává:

„Cílem, na který se zaměřovalo sdružení Spiritual Warfare Network již od svého založení v roce 1990, bylo převzetí autority nad vládci a mocnostmi ustanovenými satanem a udržujícími jednotlivé skupiny obyvatel v područí různých forem duchovní temnoty. Klíčovými autory byli Cindy Jacobsová, Dick Eastman a C. Peter Wagner.“⁶³

1.1.5.4 Deset nejvýznamnějších modlitebních milníků

Mezi aktivity, které vycházejí z toho pojetí duchovního boje, Wagner řadí několik milníků, které proběhly v letech 1990 - 2000. Sám má přitom problém seřadit tyto aktivity dle jejich důležitosti, a proto zvolil jejich náhodné pořadí:

1. Modlitby během měsíce Ramadánu v roce 1992, které se konaly za muslimy v době jejich největšího svátku.
2. Modlitby „Oknem 10/40“, které koordinovaně proběhly v letech 1993, 1995, 1997 a 1999, na nichž se podílelo až 40 milionů přímluvců.
3. Akce „Gedeonovo vojsko“ v roce 1993, což bylo první mezinárodní setkání organizace „Spiritual Warfare Network“, které se konalo na modlitební hoře metodistického sboru Kwang Lim v Soulu.
4. První mezinárodní „Pochod pro Ježíše“ v roce 1994, kdy do ulic vyšlo 12 milionů křesťanů ze 168 zemí celého světa.
5. Modlitby v „kardinálních bodech“ v roce 1994, které koordinovala australská pobočka YWAM a které spočívaly v rozmístění zkušených přímluvců na geograficky nejzazších místech (na severu, jihu, východě i západě) všech kontinentů.
6. Pochody smíření v letech 1996 - 1999, kde se stovky křesťanů vydaly po trase první křížové výpravy a během pochodu zástupně vyznávaly hříchy našich křesťanských předků, kterých se dopustili vůči muslimům a židům.

⁶³ WAGNER, Charles Peter. *Joel News*.

7. Operace Ledový hrad v roce 1997. Zde tým modlitebníků podnikl výpravu na úpatí Mt. Everestu, což Wagner chápe jako modlitební iniciativu na topograficky i duchovně nejvyšší úrovni v celé historii.
8. Vydání publikace čtyřstránkových modlitebních profilů všech 1739 významných nezasažených etnických skupin z „Okna 10/40“.
9. Významná celosvětová mobilizace „Boží armády“ s cílem konfrontovat démonickou mocnost „Královnu Nebes“, který vyvrcholila na akci „Celebration Ephesus“ v Turecku.
10. Vysvěcení Světového modlitebního centra v roce 1998, které je podle Wagnera dosud „nejsofistikovanějším“ modlitební centrem propojující přímluvce z různých zemí celého světa⁶⁴. Všechny tyto akce měly společného jmenovatele, a to duchovní boj s teritoriálními démonickými mocnostmi⁶⁵.

Učení o duchovním boji se stalo v devadesátých letech předmětem střetů v rámci evangelikálního hnutí na misijních konferencích tzv. Lausanského hnutí⁶⁶. Většina pozdějších textů, které z těchto setkání vzešly, balancují na hraně existence teritoriálních duchů a boje s nimi, neboť při jejich formulaci se podíleli jak stoupenci, tak kritici těchto teorií. Výsledné texty tak pro pozorného čtenáře odkrývají kompromisní stanoviska nebo příliš viditelnou absenci dané problematiky, která by logicky měla být v rámci hnutí řešena jako problém⁶⁷. Zdá se, že jisté kompromisní stanovisko bylo nakonec nalezeno na misijní konferenci v roce 2000 v Nairobi⁶⁸.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ První konference byla pořádána ve švýcarském městě Lausanne (1974), odkud má hnutí i svůj název. Náplní této první misijní konference bylo řešení střetu mezi konzervativním evangelikalismem a teologií osvobození, která mezi latinskoamerické protestanty začala penetrovat z římskokatolických kruhů. Podobné zaměření měl z části i II. Vatikánský koncil, kdy kardinál Ratzinger kriticky odpovídal na podněty latinskoamerických kněží.

⁶⁷ Například text: „Statement on Spiritual Warfare (1993), Workong group of the Lausanne Movement: We are concerned that the subject and practice of spiritual warfare is proving divisive to evangelical Christians and pray that these thoughts of ours will help to combat this tendency. It is our deep prayer that the force for evangelization should not be fragmented and hat our love should be strong enough to overcome these incipient divisions among us.“ In: Statement on spiritual Warfare.

⁶⁸ „There is a hierarchy among the demons and angels in the evil spiritual domain. Some evil angels have assignments over empires, people groups, countries, regions, territories, or cities... "Identificational repentance" is an appropriate way of leading the people of God in dealing with issues of corporate sin. It does not, however, enable Christians to "remit" the sins of the nonbelieving population of a city, remove the curse of God's judgment on them, or result in the weakening of the grip of the territorial spirits over the unbelieving population... Christians do not need to feel a responsibility or a call to engage in a direct confrontation with the principalities and powers over a city, region, or a country We appeal directly to God, who will direct his angels to fight the battles against the high-ranking powers.“ In: MOREAU, Scott. Gaining perspective on territorial spirits.

1.1.5.5 Literární reflexe čtvrté proměny

Tento věroučný náhled je reflektován zejména ve Wagnerových monografiích, z nichž prvních šest tvoří svazky: „Warfare Prayer“ (1992); „Prayer Shield“ (1992); „Breaking Strongholds in Your City“ (1993); „Churches That Pray“ (1993); „Engaging the Enemy How to Fight and Defeat Territorial Spirits“ (1995); „Confronting the Powers“ (1996); „Praying with Power“ (1997); „The Rising Revival: What the Spirit is Saying Through the Argentine Revival“ (1998); „Wrestling With Dark Angels“ (2001); „What the Bible Says about Spiritual Warfare“ (Life Points Series)“ (2002); „Warfare Prayer: What the Bible Says about Spiritual Warfare“ (2009); „Wrestling with Alligators, Prophets and Theologians: Lessons from a Lifetime in the Church– A Memoir“ (2010); „Territorial Spirits: Practical Strategies for How to Crush the Enemy Through Spiritual Warfare“ (2012).

1.1.6 Pátá proměna: obnova apoštolského úřadu

Jedním z posledních impulzů Wagnerovy teologie je učení o obnoveném úřadu apoštolů a proroků, tzv. „učení o pěti služebnostech“, se kterým se rovněž můžeme setkat napříč církevními dějinami⁶⁹. Tyto služebnosti v nadcházejícím věku obnovy pak tvoří sbory (nové víno), které má být nalito do nových měchů resp. zcela nových církevních struktur.

1.1.6.1 Nový měch

Wagner zde mluví přímo o „apoštolské reformaci“ a s tímto fenoménem vystoupil v roce 1996 na panelové diskusi o postdenominačním křesťanství, kde byl položen důraz na stálou existenci *apoštolů* a *proroků* v soudobé církvi. Později se stal i autorem pojmu „Nová apoštolská reformace“. Ta představuje *nový měch*, do kterého má být vlito *nové víno*, což jsou sbory vedené apoštoly⁷⁰.

Samotnou ideu sjednocení církvi v *novém měchu*, který se má uskutečnit prostřednictvím služebníků, apoštolů, pak Wagner detailně popsal ve své knize „The Changing Church: How God Is Leading His Church into the Future“. Překážkou je pro Wagnera *starý měch*, představovaný denominacemi, jejichž vedení je často morálně zkorumpované. Jedná se o náboženské struktury a náboženství je podle Wagnera vedeno *náboženským duchem*, což je

⁶⁹ V novověku bylo toto učení akcentováno například Edwardem Irvingem, z jehož hnutí se později vyvinula silně heterodoxní Novoapoštolská církev. Částečně i Williamem Branhamem, jehož služba formovala i pozdější hnutí Pozdního deště nebo nejrůznější charismatická hnutí, jako je Probuzení uzdravování, Pastýřské hnutí, hnutí Víry a další. Těmto hnutím je v této práci věnována samostatná kapitola.

⁷⁰ WAGNER, Charles Peter. *Renewal Journal*.

v jeho pojetí nečistý duch. Ten pak denominacím vtisknul jejich DNA⁷¹. Tak Wagner v podstatě navázal na prastarou ideu charismatického hnutí, pro které bylo dokonce členství v denominacích *znaméním šelmy z knihy Zjevení*. Wagner, stejně jako tito nezávislí charismatici, proto klade velký důraz na boření denominačních hranic a techniku jak nalít nové víno do nového měchu⁷². Podrobně pak mapuje vývoj tohoto smýšlení v rámci historie církve a zároveň je zasazuje i v rámci posunů jeho paradigmatu. Tyto posuny detailně popsal ve své knize „Wrestling with Alligators, Prophets and Theologians: Lessons from a Lifetime in the Church - A Memoir“. Zdařilou kritickou kompilační práci o vývoji Wagnerovy teologie rovněž popsal i chorvatský teolog Budiselić, který si rovněž všímá proměn Wagnerovy teologie:

„Wagnerova touha po církevním růstu jej vedla k závěru, že proto, aby církev rostla, potřebuje dobré technické porozumění církevního růstu. Nadpřirozený prvek je velice důležitý, duchovní boj je rozhodující, ale to vše nepřinese nic, pokud bude církevní struktura chybná. Bohem danou církevní strukturou pro něho byly církve vedené apoštoly.“⁷³

Transformaci církve do struktury *nového měchu* Wagner již dříve nazval *církvětřesením* -

„A Churchquake“, které bude mnohem radikálnější než první reformace, což vyjádřil i ve stejnojmenné knize⁷⁴. Jak dále uvádí Budiselić:

„Wagner se ...nezajímá příliš o obnovu a návrat k modelu církve z prvního století, ale zdůrazňuje potřebnost církve jednadvacátého století, založené na všech biblických principech. Klíčovým slovem popisu jeho pohledu na historii je proto "dokončení". Cokoli Bůh až dodnes dělal, činil s cílem církev dokončit a připravit na příchod Království a apoštolové jsou posledním článkem řetězu těchto událostí.“⁷⁵

V tom se ovšem v principu shoduje s většinou „end-time“ restauracionistů, rekrutujících se z řad pentekostalistů, podle nichž Luterská reformace obnovila autoritu Písma a ospravedlnění pouhou vírou a obnovila všeobecné kněžství všech věřících. Hnutí novokřtěnců obnovilo křest na základě víry a odmítlo pedobaptismus. Wesleyánské hnutí obnovilo požadavek

⁷¹ Wagner se sice vyjadřuje kulantněji, ovšem z jeho rétoriky je zřejmé, jak on sám *náboženského ducha* chápe. Tvrdí, že: „denominace automaticky vytváří smlouvu s náboženským duchem, který je vtisknut v její DNA. Protože tento duch náboženství je démonické povahy, tato smlouva bude ze své podstaty nečistá. U lidí, kteří dokonce ve svých nejlepších úmyslech odmítnou zrušit tuto nečistou smlouvu, se dá předvídat, že nebudou schopni naplnit Boží plán, který pro ně Bůh zamýšlí“. In: WAGNER Charles Peter. *The changing church: how god is leading his church into the future*, s. 50-51.

⁷² WAGNER, Charles Peter. *Changing Church*, s. 23-39.

⁷³ BUDISELIĆ, Ervin. *New Apostolic Reformation*, s. 209-226.

⁷⁴ WAGNER, Charles Peter. *Churchquake!*

⁷⁵ BUDISELIĆ, Ervin. *New Apostolic Reformation*, s. 209-226.

svatosti jedince i celého společenství. Letniční hnutí poté zdůraznilo křest Duchem svatým a obnovilo praxi duchovních darů pro dnešek⁷⁶. Wagner však přichází s vlastní invencí, resp. s invencí některých novodobých hnutí, když prohlašuje:

„...úřad přimluvce byl obnoven v sedmdesátých letech dvacátého století, úřad proroka byl obnoven v osmdesátých letech dvacátého století. Nakonec v devadesátých letech dvacátého století začala globální církev uznávat dar a úřad apoštola.“⁷⁷

1.1.6.2 Druhý apoštolský věk

V roce 2006, ve své knize „Apostles Today: Biblical Government for Biblical Power“, pak uvedl, že církev nastoupila do *druhého apoštolského věku*. První věk nastal po Ježíšově vzkříšení, když apoštolové jako jeho zástupci šířili evangelium z pověření samotného Krista. Druhý apoštolský věk začal až kolem roku 2001. Novodobé apoštoly pak Wagner nazval „generály v Boží armádě“⁷⁸. Budiselić, který si uvědomuje i eschatologický přesah Wagnerovy eklesiologie, proto uvádí:

„Pro nás je důležité pochopit a porozumět širšímu obrazu NAR, jejím motivům a důvodům jejího učení, ne pouze jejímu obsahu. Wagner pozoroval nejrychleji rostoucí církve po celém světě a došel k závěru, že tyto církve rostly tak rychle, protože užívaly Bohem danou církevní strukturu. Posledním kouskem tohoto obrazu (vedle vlivů jednotlivých historických obrodných proudů v církvi) je pochopení hlavního cíle učení a praxe NAR. Když to pochopíme, bude nám zcela jasné, proč NAR tolik trvá na důležitosti apoštolské služby.“⁷⁹

Wagnerovo pojetí se proto vymyká klasickému restauracionismu, se kterým se v různé míře můžeme setkat v protestantismu, zejména pak ve wesleyánské a později z ní vycházející pentekostální tradici. Wagner je spíše rekonstrukcionista, který vyhlíží *dokončení něčeho*, co zde zatím ještě nikdy nebylo, než *návrat k něčemu* původnímu, co zde bylo v prvním století našeho letopočtu. Tak v podstatě navazuje na myšlenky postmilénialistů, kteří očekávali dokončení, resp. završení věku alegorického milénia, v jehož závěru dojde k christianizaci světa a nastolení věčného království se silně teokratickými prvky.

⁷⁶ Tento pohled sdílí například respektovaný švýcarský pentekostální teolog Jakob Zopfí v knize „*Na všeliké tělo*“, kde se snaží vysvětlit vznik letničního hnutí na základě doktríny restauracionismu.

⁷⁷ WAGNER, Charles Peter. Churchquake!: Excerpt from Churchquake!

⁷⁸ WAGNER, Charles Peter S. Apostles today: biblical government for biblical power, s. 52.

⁷⁹ BUDISELIĆ, Ervin. New Apostolic Reformation, s. 209-226.

Sjednocení církve pod úřad apoštolů (resp. jejich nástupců), kteří nakonec převezmou vládu nejen nad církví, ale i nad celou společností, vychází původně z ideje obrazu Římské říše v době konstantinismu⁸⁰. Kritici NAR sem rovněž řadí období cesaro–papismu resp. středověké snahy papežů o teokracii⁸¹. Teokratický princip byl podle Dagera analogicky shledán i v kalvínské Ženevě a novodobě právě v učení amerických teonomistů a rekonstrukcionistů, zejména z řad charismatiků⁸². NAR, jak ostatně přiznávají její stoupenci i kritici, je učení křesťanského dominionismu. Nutno ovšem podotknout, že i přes tyto analogie kritiků, kteří teokracii a dominionismus ztotožňují, vidí Wagner konstantinismus a teokracii jako slepou odbočku v historii církve.

1.1.6.3 Literární reflexe páté proměny

Tuto etapu Wagnerovy teologie ohledně úřadů apoštolů a proroků je možné si uceleně přečíst v řadě titulů, jako jsou: „The New Apostolic Churches“ (1998); „Churchquake: How the New Apostolic Reformation Is Shaking Up the Church As We Know It“ (1999); „Apostles and Prophets: The Foundation of the Church.“ (2000); „Spheres of Authority: Apostles in Today's Church“ (2002); „Apostles Today: Biblical Government for Biblical Power“ (2007) a v dalších monografiích, sbornících a člancích.

1.1.7 Šestá proměna: sociální transformace

Další a zatím zřejmě poslední posun, logicky navazující na všechny předcházející, se týká samotné reflexe evangelia ve vztahu k sekulární společnosti. Wagnerova doktrína proměny taktéž vychází z přesvědčení, resp. ze staré ideje, že se satan zmocnil světa po Adamovi, který měl ovládnout zemi, a nyní má církve získat tuto ztracenou vládu zpět.

Wagner se dodnes považuje za konzervativního evangelikála, který původně takovéto smýšlení nezastával. Během své misijní doby v Latinské Americe stál pevně na pozicích biblického konzervatismu. Odmítal modernismus, resp. liberalismus, který hlásal sociální rozměr evangelia a věřil, že Bible dává církvi jen mandát ke zvěstování evangelia, nikoliv k sociální či kulturní transformaci společnosti. Všechny tyto snahy, které se v šedesátých letech začaly objevovat i mezi konzervativními evangelikály, viděl prismatem nebezpečí

⁸⁰ Tuto návaznost zastává i George Warnock, jehož kniha *The Feast of Tabernacles* se stala jakýmsi věroučným základem hnutí Pozdního deště, které tvoří podle Wagnera jeden z klíčových zdrojů NAR

⁸¹ Sem patří zejména papežové Řehoř VII., Inocenc III. a Bonifác VIII., kteří byli papeži v 11 - 13 století.

⁸² DAGER, Albert James. *Vengeance is ours: the church in dominion*.

liberalismu, který se počátkem století začal rozmáhat v USA, případně evangelia osvobození, se kterým se setkal v Jižní Americe.

Dnes je Wagner přesvědčen, že tento posun byl vypůsobený Duchem svatým, nicméně mnozí podle něho tento impulz natolik předurazili, že se pro ně evangelium stalo synonymem záchrany světa před americkým kapitalismem. Wagner proto před touto cestou v roce 1970 varoval ve své knize „Latin American Theology: Radical or Evangelical?“

1.1.7.1 Lausanne 1974

Z tohoto důvodu se za vydatné podpory Billyho Grahama konal v roce 1974 ve Švýcarsku první evangelikální koncil v Lausanne (LCWE), který vešel ve známost jako *Lausannské hnutí*. Zde bylo přijato stanovisko (Lausannské prohlášení), které tento problém reflektovalo⁸³. V prohlášení, resp. v tomto evangelikálním symbolu stojí, že církve má *mandát evangelia* i *kulturní mandát*, přičemž mandát evangelia je primární⁸⁴. Tato skutečnost, která upřednostňovala mandát evangelia, byla zamýšlena jako protiváha iniciativám Světové rady církví (WCC), preferujícím sociální programy. Přijatý symbol však některé vedl k tomu, že Lausannský závazek odmítli podepsat a vydali prohlášení vlastní. Mezi tuto skupinu patřila řada jihoamerických duchovních z řad Wagnerových přátel. Kulturní mandát církve dále zastával anglikánský duchovní R. W. Stott, vedoucí skupiny „Theology Working Group“, který byl povzbuzován zejména těmito latinskoamerickými pastory. Naproti tomu Wagner byl zastáncem nadřazenosti *evangelijního mandátu* a k posílení svého stanoviska využíval svého vlivu vedoucího pracovní skupiny „Strategy Working Group“.

⁸³ Mezinárodního kongresu pro světovou evangelizaci v Lausanne v roce 1974 se účastnilo přes 4000 křesťanů ze 150 zemí mnoha protestantských konfesí. Je přirovnáván k protestantskému II. Vatikánskému koncilu. Polovina jeho účastníků přijela ze zemí Třetího světa. Výsledkem celého kongresu se stal Lausannský závazek. Je to dokument o 3000 slovech a 15 bodech, sestavený teologickou pracovní komisí pod vedením anglikánského teologa Johna R. W. Stotta a podepsaný velkou většinou účastníků. Jak uvádí Lane, tento koncil měl řešit otázku míry sociální angažovanosti křesťanů, která vyvstala vlivem teologie osvobození, která hledala marxistická východiska v osvobození člověka od útlaku společnosti. Toto hnutí vzniklo na půdě římskokatolické církve a ovlivnilo i řadu protestantských teologů. Lane, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*, s. 282-285.

⁸⁴ Čl 5. Křesťanská sociální zodpovědnost: Vyznáváme, že Bůh je jak Spasitelem, tak i Soudcem všech lidí. Proto bychom měli sdílet jeho starost o spravedlnost, smíření v celé lidské společnosti a o osvobození člověka z každého útlaku. Protože je lidstvo stvořeno k obrazu Božímu, má každý člověk bez ohledu na rasu, náboženství, barvu pleti, kulturu, sociální postavení, pohlaví či věk vnitřní důstojnost, pro niž má být předmětem úcty a služby, nikoli vykořisťování. Proto vyjadřujeme lítost nad tím, co jsme zanedbali, a také nad tím, že jsme evangelizaci a sociální zájem někdy považovali za vzájemně se vylučující činnosti. Přestože smíření člověka s člověkem není smíření s Bohem, sociální působení není evangelizací, politické osvobození neznamená spásu, vyznáváme, že k naší křesťanské povinnosti patří evangelizace a společensko-politický zájem. Obojí je nutné k vyjádření našeho učení o Bohu a o člověku, o naší lásce k bližnímu a o naší poslušnosti Ježíše Krista. Poselství o spasení zároveň obsahuje odsouzení každé formy odcizení, útisku a diskriminace. Neměli bychom se bát napadat zlo a nespravedlnost, kdekoliv se projeví. Když člověk přijme Krista, je znovuzrozen do jeho království a musí se snažit na jeho spravedlnost nejen ukázat, ale také ji rozšiřovat uprostřed nespravedlivého světa. Spasení, které jsme dostali, nás má proměňovat ve všech našich osobních a sociálních povinnostech. Víra bez skutků je mrtvá.

Později si ovšem Wagner uvědomil důležitost *sociální transformace* a viděl, že je klíčovým hráčem stojícím v tomto sporu na špatné straně. Tak v podstatě následoval Stottovo paradigma. Paradoxní na celé situaci je, že sám Stott prožil v této věci konverzi, jelikož i on původně zastával primát evangelia. Když se konaly další shromáždění v Pattaya, Thajsko (1980) a Grand Rapids, Michigan (1982), stali se z těchto dvou klíčových oponentů - alespoň v tomto ohledu - názoroví spojenci⁸⁵. Prohlášení z Michiganu pak již výslovně slibuje „sloužit potřebným a utlačovaným a ve jménu Kristově pro ně hledat úlevu a spravedlnost“⁸⁶.

1.1.7.2 Manila 1989

Když se v roce 1989 sešel druhý mezinárodní kongres o šíření evangelia ve světě, a to opět v hojně účasti, byl při jeho příležitosti vydán manifest pod názvem „Vyzýváme celou církev, aby přinášela celé evangelium celému světu.“ Co se pod tímto *celým evangeliem* míní, vyjadřuje nejlépe devátý paragraf:

„Prohlašujeme, že *vyhlášení Božího království spravedlnosti a míru žádá, abychom odsoudili veškerou nespravedlnost a útlak*, ať už způsobený osobami nebo institucemi; od tohoto prorockého svědectví neustoupíme...“⁸⁷

Je pravděpodobné, že zde můžeme nalézt jeden z mnoha Wagnerových otisků ve směřování celého evangelikálního hnutí. Po implementaci manažerských postupů, které v této době pozvolna začaly mezi evangelikály kulminovat, se zde již dostává do popředí i sociální a v důsledku toho samozřejmě i politická angažovanost církve. Nicméně Wagner byl jen částí v mnohem širší mozaice tohoto procesu.

1.1.7.3 Vláda církve

Wagner se k tématu sociální transformace začíná znovu vracet v době, kdy se začal stále více otevírat nezávislému charismatickému hnutí, které rozvíjelo teorii „Království nyní“ (Kingdom Now), usilující o převládnutí společnosti na základě Adamova ztraceného mandátu. V současnosti se s touto teorií, jak ostatně připouští i sám Wagner, začínáme v jeho knížkách setkávat zcela nově. Jak už bývá jeho zvykem, dokáže přitom různé koncepce nejen opouštět, ale i rozvíjet, a proto se v jeho literatuře objevuje propojení sociální transformace v souladu s divy a zázraky a službou novodobých apoštolů.

⁸⁵ WAGNER, Charles Peter. *Dominion!: how kingdom action can change the world*.

⁸⁶ LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*, s. 285.

⁸⁷ Tamtéž.

Charismatické hnutí, resp. jeho nezávislá část, v tomto smyslu rozvíjela učení o tzv. Jóelově armádě, což má být mocná, Duchem naplněná eschatologická armáda křesťanů poslední doby, která má dobýt národy pro Krista, jehož příchod vyvrcholí ustavením milénia. Není divu, že i u Wagnera v této souvislosti převládá důraz na církev jako na *armádu*, a tato církev se uskutečňuje jak ve sféře sakrální, tak ve sféře obchodní. Protože v čele církve stojí apoštolové, kteří svoji autoritou církve příkrývají, jsou pak tito zodpovědní za to slyšet, *co Duch praví církvim*. Wagner je „bez domýšlivosti“ přesvědčen, že právě k němu Duch mluví v otázce „významných globálních otázek“. Slovo, které Duch dnes praví církvim, tedy Wagnerovi a dalším významným vůdcům, zní: „sociální transformace!“. Proto má církev „agresivně“ vyhlížet vládu ve společnosti, ve které žijeme⁸⁸.

1.1.7.4 Církev na pracovišti

V roce 2001 Wagner obdržel pozvání přednášet na téma služby *křesťana na svém pracovišti*. Do této doby byl k podobnému způsobu uvažování spíše zdrženlivý. Bůh mu však řekl: „Můj synu, věnuj náležitou pozornost tématu církve na pracovišti“⁸⁹. Wagnerovi pak byl v roce 2005 detailně zjeven i graf proměny (transformace) společnosti, který stojí na dvou pilířích. Prvním je *církev na pracovišti*, vyrůstající z podstavce *biblická vláda církve* a druhým pilířem je *transfer bohatství, vycházející z porážky ducha chudoby*⁹⁰. Mezi oběma pilíři operují *apoštolové na pracovišti*. Klíčem k pochopení zde byl pro Wagnera objev konceptu Božího království, které se hmotně manifestuje ve společnosti a mění ji. To se děje skrze jednotu křesťanů nejen v církvi, ale i v zaměstnání, kde vytvářejí církev, kterou příkrývají služebnosti úřadů *apoštolů na pracovišti*. Zároveň by přitom mělo dojít i ke stržení hradeb mezi církví a společností. Duch chudoby je pak poražen skrze duchovní boj a bohatství se může rozlévat⁹¹.

Lidé ovšem mají s tímto myšlením, podle Wagnera, hned dvojí problém. Za prvé se domnívají, že mezi zbožností a chudobou je přímá úměra, před čímž on sám důrazně varuje⁹². Druhým problémem je, že zastávají dualitu těla a ducha, mající kořeny v platónismu. Křesťané se proto snaží oddělit duchovní společenství církve od svého fyzického přebývání na pracovišti. Věřící však nemá činit rozdíl mezi profánním a sakrálním, ale vidět věc

⁸⁸ WAGNER, Charles Peter. *The church in the workplace*, s. 6-9.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ První pilíř Wagner popsal již v knize *The church in the workplace* (2006). Druhý pilíř, vyrůstající ze základu zlomení chudoby a vzniku bohatství detailněji rozvinul ve své knize *Dominion!: how kingdom action can change the world*.

⁹¹ WAGNER, Charles Peter. *Dominion!: how kingdom action can change the world*.

⁹² Tamtéž.

komplexně⁹³. Zde zřejmě můžeme vidět i důsledek komplexního pojetí chápání evangelia z misijních konferencí konce osmdesátých let.

Domýšlení těchto tezí v souvislosti se starou Teologií dominia však až příliš evokuje teokracii, kterou Wagnerovi jeho kritici vyčítají. Vůči ní se ovšem Wagner vyhraňuje a konstantinismus, který považuje za její začátek, vidí právě jako důsledek toho, že lidé oddělovali profánní a sakrální, neboli duchovní a hmotné. Tím se církev dostala do područí sekulární společnosti⁹⁴. Nicméně mnozí zde vidí pravý opak toho, co píše Wagner a příčinu teokracie nalézají v tom, že církev naopak nedokázala odlišit světskou a církevní sféru a především církevní a světskou autoritu a jurisdikci. Předpokládají proto, že církev v historii ovládla společnost, nikoliv společnost církev. Wagner si je této skutečnosti dobře vědom, a proto raději preferuje Calvina před Lutherem⁹⁵, který nahlížel na úlohu církve a státu odlišně⁹⁶. Sám Wagner ovšem více než doznává, že on „Dominium Theology“ učí a rozvíjí, protože ji shledává zcela biblickou. Získat zpět ztracenou vládu nad zemí a činit učedníky ze všech národů vidí jako smysl Velkého poslání⁹⁷.

1.1.7.5 Literární reflexe šesté proměny

Aspekt transformace společnosti Wagner systematictěji rozvíjí až na přelomu milénia, a to v knihách: „Revival it Can Transform Your City“ (1999) „Out of Africa“ (2003); „The Church in the Workplace: How God's People Can Transform Society“ (2006); „Dominion!: How Kingdom Action Can Change the World.“ (2008) a naposledy ve své knize „On Earth as It Is in Heaven: Answer God's Call to Transform the World“ (2012).

1.2 Celkový význam posunů ve Wagnerově teologii

Definování evoluce (či v jistém smyslu i revoluce) teologického paradigmatu na základě diachronního náhledu na moderní historii zejm. amerického evangelikalismu, je obvyklým průvodním jevem Wagnerovy teologie. Snad by se dalo i s nadsázkou říci, že stejně jako je

⁹³ GRENZ, Stanley James. *The millennial maze: sorting out evangelical options*, s. 175-197.

⁹⁴ WAGNER, Charles Peter. *Dominion!: how kingdom action can change the world*.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Aghová v této souvislosti definuje rozdíl mezi kalvinismem a luteránstvím následovně: „Kalvinisté zdůrazňovali výchovný přínos přirozeného a pozitivního práva. I právní roli církve při řízení křesťanské obce zdůrazňovali kalvinisté více než ostatní protestanti. Luteráni třetí generace přenechávali oblast zákona v maximální míře křesťanským úřadům. Kalvinisté naproti tomu zahrnovali hodnostáře místní církve přímo do výkonu práva pro veškerou křesťanskou obec, bez ohledu na jejich spojení s církví. V Kalvínově Ženevě příslušela tato politická odpovědnost církve do značné míry konzistoři, volenému orgánu složenému z občanských i náboženských hodnostářů, kteří byli původně právně kompetentní v oblasti manželství a rodiny, dobročinnosti a sociální péče, bohoslužby a veřejné morálky.“ In: AGHOVÁ, Maura. Hledání kořenů demokracie.

⁹⁷ "Apostle" C. Peter Wagner of the NAR teaches "the dominion mandate".

například pro Paula Tillicha specifické hledání *korelace* mezi náboženstvím a filozofií nebo pro Rudolfa Bultmanna *demytologizace*, případně pro Karla Bartha *dialektická teologie*, tak je pro Petra Wagnera typický vývoj a *změna paradigmatu* vedoucí k dokončení církve eschatologického horizontu. Wagnera lze proto považovat za rekonstrukcionistu. Pokud Wagnerův „duchovní syn ve víře“ Chuck D. Pierce tvrdí: „Nikdy jsem nepoznal nikoho, kdo by mohl změnit více paradigmat v myšlení Kristova těla než Petra“⁹⁸, lze mu to věřit.

Ve své autobiografické knize „Wrestling with Alligators, Prophets and Theologians: Lessons from a Lifetime in the Church - A Memoir“, Wagner dělí období svého veřejného působení na triády. 16 let byl misionářem v Bolívii, poté byl 30 let profesorem na Fullerově teologickém semináři a nyní je ředitelem „Global Harvest Ministry“. Ohledně vývoje své věrouky však dál diferencuje na šest etap a každé přiřazuje jméno osoby, pod jejímž vlivem dospěl ke změně paradigmatu.

Patří sem například McCullough (1961–1971), církevní vůdce a původně obchodník, který obdržel „dar vůdcovství“ a Wagnera ovlivnil v jedné z prvních etap jeho služby. McCullough měl zaujetí pro misii a jeho sbor byl známý vysíláním misionářů. Nakonec odešel ze služby pastora a stal se ředitelem „Bolivian Indian Mission“ (BIM). Wagner již od počátků své služby misionáře tíhl, díky svému studiu na Fullerově semináři, k neoevangelikalismu a měl proto problémy, jak sám uvádí, se spíše „fundamentalistickou“ orientací misijní organizace SAIM, ve které v Bolívii pracoval. Následkem toho nemohl publikovat své články. Když byl pak Wagner opět v USA, v McCulloughovi poznal přítele, u kterého našel porozumění, rezignoval na svoji službu v SAIM a vrátil se do Bolívie jako misionář BIM. Ačkoliv se zde nejedná o teologický posun, můžeme si zde učinit obrázek o tom, že pro Wagnera bylo již od počátku jeho služby obtížné nalézt mezi konzervativními evangelikály svoji pozici. Již toto období proto retrospektivně charakterizuje pro jeho teologii více než výstižnou větou: „Obvykle jsem se přikláněl k novému vínu, a proto jsem hledal nový měch“⁹⁹.

Zápal pro nové víno, nová učení a nové struktury, pak Wagnera po celý jeho život neopouští. Ostatně hledání „nových věcí“, které Bůh činí, je i jednou z věcí, která determinuje dynamiku celého charismatického hnutí. Není proto divu, že když na scénu přichází novátorský McGavran (1971-1982), vidí zde Wagner další z přelomů, který modifikoval jeho teologii. Ovšem uvědomíme-li si v kontextu charakter Wagnerovy progresivní teologie, nejedná se ani

⁹⁸ About Global Spheres, Inc.: A note from Chuck D. Pierce.

⁹⁹ WAGNER, Charles Peter. *Wrestling with alligators, prophets and theologians*, s. 55.

tak o přelomy, jako spíše o logický důsledek jeho novátorského zaměření a nezdolnou ochotu otvírat se novým proudům, a to obvykle takovým, které jsou pro konzervativní evangelikály často herezemi. Wagner dokáže tato učení absorbovat, přetavit, a aniž by změnil jejich podstatu, reflektuje je v teologicky korektním jazyce, vysvětlí je v rámci historie dogmatu, a díky svému vlivu je pak petrifikuje v rámci neoevangelikální ortodoxie.

Tak přichází i Wimber (1982-1989) s jeho manifestacemi a později Torontským požehnáním, který jej ovlivnil v nahlížení důležitosti divů a zázraků; mezinárodní prorok Jacobsová, která jej povzbuzuje v duchovním boji (1989-1996); Bush (1991-1999), který jej nominuje do čela mezinárodního modlitebního hnutí a nakonec od roku 1999 Pierce, soupeřící hnutí NAR.

Některé posuny lze u Wagnera časově diferencovat, jiné přecházejí postupně, jeden ve druhý, případně přicházejí ve stejném časovém údobí. Zatímco příklon k pentekostalismu je zřejmě zlomovým, postupně vyúsťujícím do období, kdy Wagner akcentoval důležitost divů a zázraků, příklon k sociální transformaci a hnutí církevního růstu šly zřejmě ruku v ruce a vytvořily u Wagnera syntetický pohled. Stejně tak pohled na duchovní boj byl patrně přímým důsledkem setkání s latinskoamerickým pentekostalismem. Wagnerovu víru v obnovu apoštolského úřadu pak můžeme zřetelně nahlížet jako důsledek vlivu amerického předvoje charismatického hnutí.

Wagner ovšem dokáže tyto vlivy a přelomy mistrně podchytit a na základě zkušenosti, resp. experimentální teologie, z nich vyvodit obecné pravidlo. Začteme-li se do Wagnerových knih, můžeme si zde zřetelně povšimnout několika věcí. Wagner píše velice jednoduše a srozumitelně. Občas si čtenář ani neuvědomí, že čte anglický text. Přitom jeho knihy rozhodně nejsou primitivní. Wagner s geniální jednoduchostí analyticky simplifikuje své historické a teologické poznatky a vytváří z nich vlastní konstrukt, který má úžasnou vnitřní logiku a vnější přesvědčivost. Ačkoliv je Wagner čtivý, zachovává si zároveň odstup profesora teologie. Jeho knihy tak může číst prostý čtenář, laik i teologický akademik a mají přitom pocit, že Wagner mluví jejich jazykem. To, co by zřejmě u jiného autora mělo pro mnohé zřetelně heretický nádech, zní od Wagnera jako ryzí ortodoxie. Jinými slovy Wagnerovy učitelské schopnosti jsou nepřehlédnutelné a způsobují, že Wagner má otevřené dveře jak na prestižních teologických univerzitách, tak za kazatelnou toho nejexcentričtějšího charismatického sboru.

Přes Wagnerův osobitý přínos, neskutečnou literární plodnost a dlouhodobé setrvávání na samotné a snad i absolutní špici pyramidy světového apoštolství, zůstává jeho vliv v České republice nedoceněn. Jeho knihy, až na čestné výjimky, se téměř nepřekládají. Málokdo z angažovaných evangelikálů také dnes tuší, že modlitební strategie v boji proti démonům,

jako byl Pochod pro Ježíše, modlitební hnutí AD 2000 nebo modlitby za muslimský svět v období Ramadánu, nesou zřetelně otisky Wagnerovy teologie, vycházející z učení dominia na pozadí dávné teorie výkupného ďáblů. Zřejmě i málokdo tuší, kde mají kořen akce Evangelikální aliance, jako je výcvik křesťanů na pracovišti, marketingové semináře pro křesťanské podnikatele, semináře o přirozeném růstu církve a kde berou svůj původ evangelizační strategie „multiplikace“ a „koučinku“ Křesťanské akademie mladých¹⁰⁰. Všude v těchto případech, ať už přímo či oklikou, můžeme vidět Wagnerovu takřka všudypřítomnou stopu v utváření postmoderního evangelikalismu.

1.3 Jednotlivé atributy NAR

Wagnerovo porozumění NAR je pak následující: Sbory, které nesou tuto charakteristiku, se podle něho vyznačují devíti následujícími body. Mají: 1. nové jméno, 2. novou strukturu autority, 3. nový výcvik vedoucích, 4. nové zaměření na službu, 5. nový druh chval, 6. nové druhy modliteb, 7. nové financování, 8. nový dosah a 9. novou orientaci na moc¹⁰¹.

1.3.1 Nové jméno

Wagner nejprve dával církvím z hnutí, která zkoumal, jméno „postdenominační“, nicméně zjistil, že některé, ačkoliv vykazují rysy nezávislosti, jsou začleněny ve svých církvích. Nejsou tedy „independentní“, ale „interdependentní“. Všechny nejsou ani charismatické. Proto zvolil název „Nová apoštolská reformace“. Tuto reformaci Wagner považuje za neobvyklé Boží dílo, které změní tvář protestantismu po celém světě, a proto zasluhuje nové jméno:

„Nová apoštolská reformace je mimořádné Boží dílo na konci dvacátého století, které ve významném rozsahu mění podobu protestantského křesťanství po světě... Po téměř pět set let křesťanské církve z velké míry fungovaly s tradiční denominační strukturou některého druhu. Zvláště od devadesátých let dvacátého století, ale s kořeny, které sahají téměř století zpět, se vynořují nové formy a funkční způsoby práce v oblastech jako je vedení místních sborů, mezisborové vztahy, financování, evangelizace, misie, modlitba, výběr a školení vedoucích, úloha nadpřirozené moci, uctívání a další důležité části sborového života. Některé tyto změny jsou začleněny do denominací, ale

¹⁰⁰Spojením mezi Křesťanskou akademií mladých a Wagnerovým hnutím církevního růstu se zabývala má ročníková práce: FRANC, Aleš. *Kam chce vést KAM českou církev?*

¹⁰¹ WAGNER, Charles Peter. The New Apostolic Reformation. *Renewal Journal*.

většina získává formu volně uspořádané apoštolské sítě. Prakticky v každé části světa tyto nové apoštolské církve tvoří nejrychleji rostoucí část křesťanství“¹⁰².

1.3.2 Nová struktura autority

Změna v míře autority církevních vedoucích je podle Wagnera nejradikálnější odlišností oproti tradičnímu křesťanství. Podle v NAR prestižního „Arise Magazine“ se uvádí, že „největší rozdíl mezi novým apoštolským křesťanstvím a tradičním křesťanstvím je míra duchovní autority Duchem svatým svěřené jednotlivcům“. Wagner proto zdůrazňuje:

„V tradičním křesťanství autorita spočívá na skupinách, jako jsou církevní koncily, zasedání, shromáždění a valná shromáždění. Nové apoštolské křesťanství vidí Boha jako toho, kdo svěřuje vládu církve jednotlivcům.“¹⁰³

To je způsobeno tím, že restaurace apoštolské služby nespočívá jen v obnově daru apoštola, ale apoštola jako církevního úřadu¹⁰⁴.

1.3.3 Nový výcvik vedoucích

Výcviku nových vůdců se ve sborech, inklinujících k myšlenkám NAR, klade velká priorita. Zatímco v tradičních církvích se podle Wagnera klade důraz na *byrokratickou autoritu*, ve sborech NAR jde o *autoritu postavenou na vztazích*. Vedoucí se zde nezaměřují jen na službu členům církve, ale i na výchovu a výcvik, resp. *uvolňování* nových vedoucích, kteří se obvykle rekrutují z řad dobrovolníků. Nejedná se o profesionály, kteří by měli akademické vzdělání, ale spíše o členy církve, kteří procházejí různými konferencemi, semináři a školeními. Ke vzdělání pak sbory někdy zakládají místní biblické školy¹⁰⁵.

Vztahy, kterým se v hnutí dává priorita, obvykle vycházejí z učednického modelu. Zde se učedník učí od svého lidského mistra, který je ozde představován pastorem nebo jiným sborovým vedoucím. Vedoucí, který má od Krista autoritu, ji poté předá níže, na své učedníky. Tento princip *delegované autority* má počátek v učení čínského učitele Watchmana Nee. Inspiraci čínskou skupinkovou církví opakovaně připouští i Wagner¹⁰⁶. Tento model je obvykle dále ospravedlňován na základě vztahu Krista k jeho dvanácti učedníkům, přičemž se předpokládá, že každý z těchto učedníků by měl mít podle stejného vzoru své učedníky a tito

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Apostle C. Peter Wagner. *Arise Magazine*.

¹⁰⁴ WAGNER, Charles Peter. *The New Apostolic Reformation. Renewal Journal*.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ WAGNER, Charles Peter. *Charisma News*.

pak zase další. Tak se, podle mnohých kritiků, struktura církve přetváří do pyramidy, na jejímž vrcholu stojí pastor sboru, nad kterým pak stojí apoštol, který je dále sdružen do „apoštolské sítě.“¹⁰⁷

1.3.4 Nové zaměření na službu

Wagner uvádí, že tradiční církve a hnutí, pokud chtějí obživení, vycházejí ze současné potřeby a řešení hledají v minulosti. Chtějí hledat své kořeny a z nich čerpat sílu k obnově. NAR církve ovšem učí pravý opak. Když církve NAR hledají řešení, obracejí se do budoucnosti. Jsou nesený svou vizí a své cíle si kladou před sebe. Wagner to ilustruje úsměvným příběhem z roku 1996, kdy se zeptal jednoho pastora, kolik mají domácích skupinek. Ten odpověděl, že jich v roce 2000 budou mít šest set. Nebyl pro něho důležitý současný stav, ale pevně hleděl do budoucnosti¹⁰⁸.

Toto vizionářství je ostatně typické i pro další sbory, které se k NAR hlásí. Jejich vůdci mají přesný plán růstu, vyhlížejí probuzení, často z prorocké perspektivy, vypracovávají růstové grafy a jejich mysl je upnuta k budoucnosti, kdy bude jejich sbor nebo hnutí expandovat a proměňovat společnost.

V této souvislosti lze pozorovat zajímavou skutečnost. Zatímco apoštolská církev a později i novověká probuzenecká hnutí, v nichž evangelikálové nalézají své kořeny, vyhlížely příchod Krista, sbory s klasickou pentekostální tradicí vyhlížejí probuzení. Současné NAR sbory pak jdou ještě dále a pragmaticky směřují i k tomu, aby v budoucnu uplatnily politický vliv a proměňovaly společnost¹⁰⁹. Učí se proto, jak správně psát do sekulárního tisku, pořádají se semináře pro publicisty či se rozsáhle věnují tomu, jak na základě správně vedených modliteb ovlivňovat politické uspořádání své země.

1.3.5 Nový druh chval

Společným jmenovatelem v oblasti liturgie je používání soudobé, moderní hudby. Wagner s nadsázkou uvádí, že základním motivem křesťanských písní je touha po okamžitém Božím jednání. Např. se zde zpívají „kež sestoupí Tvá moc na toto místo, na toto město...“ atp.¹¹⁰

¹⁰⁷ WYLER, Grace. Meet the radical evangelical army behind Rick Perry.

¹⁰⁸ WAGNER, Charles Peter. The New Apostolic Reformation. *Renewal Journal*.

¹⁰⁹ Například časopis českých charismatiků *Život víry* nesl dlouhá léta v titulku „církve vyhlíží probuzení“, což později nahradil sloganem „církve vyhlíží proměnu společnosti“ Tato změna se kryje zhruba s termínem, kdy Wagner změnil své paradigma.

¹¹⁰ A worship song I frequently hear in new apostolic churches says: "Let your glory fall in this room; let it go forth from here to the nations." In: The New Apostolic Reformation. *Renewal Journal*.

Rovněž forma hudby, resp. nástrojové obsazení, bývá odlišné od tradičních církví. Namísto varhan jsou zde zastoupeny klávesy, namísto chórů se vytvářejí „chválicí skupinky.“ Pro chvály existuje samostatný institut „vedoucího chval“. Rozdíl je i v délce bloku písní, který trvá obvykle do 12 minut, zatímco v NAR sborech je bloku chval věnován prostor okolo 30 - 49 minut. V NAR se do bohoslužby zapojuje celé tělo, lidé uctívají se zavřenýma očima, zvedají ruce, klekají apod. Obecně se věří, že chvála je cestou do Boží přítomnosti, a proto se uctívání nepoužívá jako předehra pro kázané slovo, ale „novoapoštolské uctívání je samo silnou duchovní skutečností“¹¹¹. Ovšem hlavní důsledek chvály není často v tom, že přiblíží člověka k Bohu, ale je i prostředkem duchovního boje a při chvále Boha jeho moc vzrůstá, zatímco síly temna jsou zatlačeny. Proto je chvála mocným nástrojem duchovního boje¹¹².

Jednotlivé nuance budou probrány v následujících kapitolách vzhledem ke hnutím, tvořících podstatnou členskou základnu církví, které splňují Wagnerovy charakteristiky NAR.

1.3.6 Nové druhy modliteb

Zatímco tradiční sbory se věnují klasické modlitbě slovem, v NAR církvích se mnoho prostoru věnuje modlitbám skrze zpěv. Jde často o hluboce duchovní prožitky ztotožnění se se společenstvím v atmosféře tzv. „uctívacích písní“, které mají obvykle čtyřčtvrťový slow fox rytmus. Lidé často zpívají v glossolalii, což Wagner přirovnává ke gregoriánskému chorálu¹¹³. Tento druh uctívání má i silně kontemplativní náboj.

Vedle toho se v církvích pořádají různé modlitební pochody, modlitby na různých kopcích a vyvýšených místech. Wagner zmiňuje skupinu věřících z církve z „New Life Church of Colorado Springs“, která odjela do Nepálu a z vrcholku hor se modlila za evangeliem nezasazené národy¹¹⁴. Tuto akci považuje za jednu z deseti nejdůležitějších modlitebních aktivit, která se uskutečnila v geograficky i duchovně nejvyšší sféře, což souvisí s jeho teologií teritoriálních duchů, přebývajících v „ponebeských oblastech“¹¹⁵. Taktéž apoštolové Argentinského probuzení se často proti teritoriálním duchům modlili z vyvýšených míst, jako jsou hotelové pokoje ve výškových budovách¹¹⁶.

¹¹¹ WAGNER, Charles Peter. *7 power principles I learned after seminary*, s. 28.

¹¹² Tamtéž, s. 30.

¹¹³ WAGNER, Charles Peter. *The New Apostolic Reformation. Renewal Journal*.

¹¹⁴ WAGNER, Charles Peter. *Joel News: Global Prayer News*.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 63.

1.3.7 Nové financování

Zatímco tradiční církve se obvykle potýkají s nedostatkem financí, u NAR sborů se s touto situací můžeme setkat v mnohem menší míře. Wagner to přisuzuje vyučování o dávání, které je zároveň cestou jak od Boha něco získat. Zároveň jsou lidé v těchto sborech naučeni dávat a vzájemně se k tomu povzbuzují a činí tak z radosti¹¹⁷. Další skutečností, kterou již Wagner nezmiňuje, je široce přijímané učení o desátcích. S desátky se můžeme běžně setkat ve wesleyánské a pentekostální tradici, avšak důraz v NAR sborech bývá položen na to, že kdo desátek neplatí, okrádá Boha a hrozí mu aktuální *nepožehnání*, či dokonce *prokletí*. Mnoho lidí tak dává nemalé finanční částky i ze strachu než jen z radostného srdce¹¹⁸. Zajímavou ucelenou publikací, která se zabývá úlohou desátků zejména v charismatickém hnutí a potažmo i v hnutí NAR, popsal Doležel¹¹⁹.

1.3.8 Nový dosah

Sbory NAR mohou být v určitých aspektech příkladem v nasazení pro evangelizaci. Agresivní zasažení ztracených a zraněných ve společnosti a světě je součástí *novoapostolské DNA*¹²⁰. Jedním z nejrozšířenějších způsobů evangelizace je zde tzv. „zakládání nových sborů“. Tato strategie je spojená s přesvědčením, že mladé sbory rostou rychleji než sbory starší, a proto je modlitební strategií zakládat na jednom místě více sborů. Tyto sbory jsou ovšem zastřešeny a přikryty lokální apoštolskou službou, a proto se nejedná o klasický kongregacionalismus.

Další misijní strategií je zakládání domácích skupinek a jejich růst tzv. „multiplikací“, kdy je na každého člena skupinky naléháno, aby přivedl nové účastníky, vytipované z okruhu jeho přátel, kteří jsou cílem soustředěných modliteb dané skupinky. Pro tento druh evangelizace se rozšířil název „přátelská“ nebo „nekonfrontační“. Některé církve mají velmi dobře rozvinutou službu pro chudé, hladové, nemocné a závislé¹²¹. Jeden z důležitých představitelů Nové apoštolské reformace Ralph Neighbour vidí v aspektu domácích skupinek právě počátek „nové reformace“¹²².

¹¹⁷ WAGNER, Charles Peter. The New Apostolic Reformation. *Renewal Journal*.

¹¹⁸ Toto učení bylo rozvíjeno například Derekem Princem nebo v současnosti Argentinskými evangelisty. Byl to opět Carlos Jiménez, který řekl, že bratrovi, který neplatí desátek, by nesvěřil ani kufr. Když okrádá Boha, není si jist, zda by neokradl i jeho.

¹¹⁹ DOLEŽEL, Jiří. *Dějiny desátků*.

¹²⁰ WAGNER, Charles Peter. The New Apostolic Reformation. *Renewal Journal*.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² NEIGHBOUR, Ralph W. Jr. *Where do we go from here?* s. 57.

1.3.9 Nová orientace na moc

Tento prvek je zřetelně dědictvím pentekostální, resp. charismatické orientace, a hnutí z ní vycházejících, jako je Vinice, jejíž vliv můžeme zřetelně sledovat ve Wagnerově nasměrování. NAR sbory ale často samy sebe jako charismatické neoznačují, ale spíše kladou důraz na moc Ducha svatého s tím, že veškeré projevy Ducha svatého zaznamenané v Novém zákoně, jsou stejně tak dostupné v dnešní době. Pod tímto si Wagner představuje nejen službu uzdravování, vymítání démonů, proroctví, ale i padání pod mocí Ducha a strategii boje s teritoriálními duchy, od čehož se ovšem klasičtí letniční obvykle distancují¹²³. Někteří nezávislí pozorovatelé z duchovních projevů a atmosféry shromáždění odvozují, že služba v NAR sborech není cílena primárně k myslí, ale k srdci účastníků bohoslužeb a hodnotí je jako „příliš emocionální“¹²⁴.

1.4 Instituce NAR

NAR má samozřejmě bezpočet různých známých i neznámých sítí a samozřejmě i různých institucí, které se obvykle pyramidálně sbíhají k rukám jednotlivých apoštolů. Instituce C. P. Wagnera se však těší vysoké prestiži a obecnému respektu a jsou považovány za klíčové ohledně formulací apoštolských vizí a potvrzování nových apoštolů v jejich úřadu.

1.4.1 Mezinárodní koalice apoštolů (ICA)

Mezinárodní koalice apoštolů (International Coalition of Apostles) byla založena v roce 1999 v Singapuru skupinou apoštolů pod vedením Eda Silvosa. Síť vznikla na základě diskuse, jak může Bůh účelně použít apoštolskou síť za účelem spojené snahy pomoci Božímu království. Během diskuse John P. Kelly navrhl vytvoření vedoucího centra v Texasu. Kelly byl následně požádán zorganizovat koncil a pozvat apoštoly, aby se připojili k síti ICA. Zakládající konference se konala v roce 2000 poblíž Dallasu. Kellymu poté bylo „Bohem přikázáno“, aby vyzval C. P. Wagnera k přijetí úřadu předsedajícího apoštola - *Presiding Apostle*. Následně, v roce 2001, se ICA přemístila do Wagnerova úřadu Global Harvest v Coloradu. Kelly zůstal ve službě apoštola velvyslance - *Ambassadorial Apostle*, který bude globálně reprezentovat ICA a který bude v USA pořádat summity. V roce 2009, k osmdesátým Wagnerovým narozeninám, bylo rovněž Wagnerovi Bohem přikázáno nabídnout Kellymu své předsednictví

¹²³ Poměrně obsáhlé kritické stanovisko uvedl děkan univerzity Assemblies of God v Jižní Korei, teolog slovenského původu John Stetz (Jan Stec) In: STETZ, John. *Svrablavé uši*.

¹²⁴ WAGNER, Charles Peter. The New Apostolic Reformation. *Renewal Journal*.

v ICA. Na výročním mítinku, na jaře roku 2010, byl Wagner instalován jako *Presiding Apostle Emeritus of ICA* a Kelly jako *Presiding Apostle*¹²⁵.

1.4.1.1 Definice apoštola

ICA má specifickou definici apoštola, podle níž se apoštol nevyskytuje pouze v církvi, ale i v obchodní sféře. Jako apoštol je zde uznán obdarovaný křesťanský vůdce, vyučený, pověřený a poslaný Bohem s autoritou ustanovit vládu církve nebo obchodu ve vyznačené sféře skrze „slyšení, co praví Duch“ a ustanovit věci za účelem růstu a zralosti dané skupiny nebo komplexu skupin v oblasti církve nebo byznysu. Protože apoštolové pracují ve více sférách, ICA uznává „vertikální apoštoly“ (církvní, funkční, kongregační a týmové) a „horizontální apoštoly“ (pokrývající, vyslance, mobilizační a teritoriální) a další druhy „sekulárních (marketplace)¹²⁶ apoštolů.“ Obecně má ICA za cíl spojovat apoštolskou moudrost a zdroje, aby každý člen mohl působit strategičtěji a globálně kombinovat úsilí a efektivně urychlovat vzestup Božího království v každé sféře společnosti. ICA k tomu využívá dostupné technologie jako internet, blogy, online videa ad¹²⁷.

Členem ICA se může stát jen ten, kdo je na základě doporučení signifikantní části církve, například „peer-level“ apoštolů rozpoznán jako apoštolsky obdarovaný a kdo již tímto darem nějakou dobu veřejně slouží. ICA ovšem nepovolává apoštoly ani nedává apoštolský kredit. Toto povolání záleží na místní církvi. ICA je pouze sekundární, horizontální strukturou, sloužící ke spojení již povolaných apoštolů. V čele ICA sdružení stojí „Apoštolský koncil“, jehož členy jsou obvykle známí vůdci, kteří se rekrutují často z řad nezávislého charismatického hnutí¹²⁸. Součástí webové prezentace byl donedávna i seznam rozeznávaných apoštolů, který byl později odstraněn z veřejné prezentace a je možné na něj nahlédnout až po přihlášení, které je chráněno heslem.

¹²⁵ International Coalition of Apostles.

¹²⁶ Pojem „marketplace apostle“ není snadné přeložit do češtiny. Jeho význam se dá odvodit spíše z kontextu. Jelikož Wagner ve své knize „*The Church in the Workplace*“ vidí jako marketplace sféry, jako je umění, média, trh a vláda, bude všude v této práci uváděné jako synonymum k „marketplace apostle“ termín „sekulární apoštol“.

¹²⁷ An apostle is defined by ICA as a Christian leader gifted, taught, commissioned, and sent by God with the authority to establish the foundational government of a church or business within an assigned sphere by hearing what the Spirit is saying and sets things in order accordingly for the growth and maturity of the group or complex of groups (churches or businesses) In: About ICA.

¹²⁸ The Presiding Apostle appoints an ICA Apostolic Council which provides advice and accountability. ICA members are free to bring any concerns which may arise to any or all council members. The Apostolic Council includes: Che Ahn, George Bakalov, Mark Chironna, James Chosa, Ron Cottle, Naomi Dowdy, John Eckhardt, Pat Francis, Bill Hamon, Dan Juster, John P. Kelly, Joseph Mattera, Mel Mullen, Dennis Peacocke, Mark Pfeifer, Chuck Pierce, Ed Silvano, C. Peter Wagner, Doris Wagner, Lance Wallnau, and H. Daniel Wilson. In: Tamtéž.

1.4.2 Apoštolský koncil prorocky obdarovaných starších (ACPE)

Apoštolský koncil prorockých starších „The Apostolic Council of Prophetic Elders“ je skupina proroků, která se každoročně společně schází počínaje rokem 1999. Jejich cílem je vydávat prorocká poselství spíše na základě společného konsensu než na základě hlasu jediného proroka. Základem pro tuto službu jsou první tři biblické verše z třinácté kapitoly Skutků¹²⁹. Cílem společných setkání je hledat Boha, zvažovat přijatá prorocká varování, která byla přijata v prorockých kruzích a rozsuzovat, co Bůh skutečně řekl. Mezi těmito proroky jsou vůdci a zakladatelé různých „Božích hnutí“¹³⁰.

1.4.3 Eliášův seznam

Instituce „The EliahList“ vznikla na základě prorockého pokynu, který byl dán publicistovi Steve Shultzovi, stoupenci NAR, který k tomu uvádí:

„Při pohledu zpět do počátku devadesátých let, když jsem ještě pracoval v obchodní sféře... předtím, než byla běžně uživateli používána slova "internet" nebo "webová stránka", obdržel jsem v Texasu slovo od proroka. Ten mi řekl „Budeš spojovat proroky skrze počítač.“¹³¹

Na svoji službu se Shultz připravoval na Christian International (CI), který vedl biskup, kterému je v hnutí rovněž přisuzována zásadní apoštolská autorita, Bill Hamon. Posléze byl Shultz vyzván, aby se stal jedním z vedoucích své církve ve Vancouveru. V roce 1997 začal skrze internet rozesílat povzbuzující prorocká slova. Zpočátku měl seznam jen asi 30 přátel, ale později se jeho služba rozrostla na dnešním 135 000 přihlášených účastníků¹³². Když nahlédneme na autory proroctví na EliahList, mohli bychom seznam jejich jmen nazvat *kdo je kdo v NAR*, i když občas se objeví příspěvky i od některých konzervativních evangelikálů.

Tato internetová služba má dvě sekce. Jedna je zisková a druhá nezisková. Ziskovou službu tvoří publikace, které jsou rozesílány spolu s reklamami na publikace podporované EliahList a neziskovou službu tvoří „ElijahStreams“ a „Prophetic.TV“. Součástí služby jsou i rozesílaná a překládaná proroctví (němčina, francouzština, španělština)¹³³.

¹²⁹ „V Antiochii byli v církvi proroci a učitelé: Barnabáš, Simeon zvaný Černý, Lucius z Kyrény, Manahem, který býval druhem tetrarchy Heroda, a Saul. Když konali bohoslužbu Pánu a postili se, řekl Duch svatý: "Oddělte mi Barnabáše a Saula k dílu, k němuž jsem je povolal". A tak po modlitbách a postu na ně vložili ruce a vyslali je k dílu.“(Sk 13:1-3).

¹³⁰ What Is The Apostolic Council of Prophetic Elders?

¹³¹ SCHULTZ, Steve. Question: How did you get started and who are you?

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž.

Proroctví, vydávaná na portálu „The EliahList“, většinou mluví o dalekosáhlém křesťanském probuzení, které má přijít a proměňovat společnost. Jejich tématem zpravidla bývá Boží armáda, duchovní boj, Boží přítomnost. Obvykle se jejich obsah shoduje s exponovanými tématy a důrazy v charismatickém hnutí¹³⁴. V USA existují apologetické služby „on-line“, které zkoumají jednotlivá proroctví a nezřídka upozorňují na to, že se nenaplnují nebo varují před jejich bizarním obsahem. Jedna z nejnavštěvovanějších křesťanských antikultovních stránek pod názvem „Deception in the Church“, provozovaná skupinou akademických teologů, publicistů a duchovních, sdružených ve skupině „Apologetic Coordination Team“, od roku 2004 do roku 2008 zveřejnila obsáhlý kritický rozbor takových proroctví¹³⁵.

1.5 Další osobnosti NAR

V rámci NAR působí mnoho dalších apoštolů, proroků, učitelů, pastýřů a evangelistů. Jakýkoliv jejich výčet by byl ovšem nutně neúplný. Apoštolské sítě se seznamy apoštolů, kam se přijímá pouze na základě doporučení prověřeného apoštola, poukazují, že struktury nelze považovat pouze za formální, přesto se NAR sama deklaruje jako pouhé hnutí a po celém světě dnes existuje řada alternativ k ICA. V této stati proto budou uvedeni především ti, kteří jsou v rámci hnutí považováni za VIP osobnosti, a Wagner sám je často zmiňuje¹³⁶ nebo ti, kteří měli a mají přímý vliv na církve v České republice. Některé další osobnosti budou zmíněny v rámci hnutí, které byly buď předstupněm NAR, nebo jsou přímo jeho součástí.

1.5.1 Bill Hamon

Bill Hamon je významným stoupencem hnutí Pozdního deště a Nové apoštolské reformace. Narodil se v roce 1934 a do křesťanské služby pastora vstoupil již jako teenager. Sám uvádí, že vyrostl v hnutí restauracionismu¹³⁷. V roce 1967 založil „Christian International School of Theology“ (CIST), ze které byly v průběhu dvaceti šesti let založeny stovky odboček v rámci místních církví po celém světě. Jen školou pořádanými biblickými kurzy prošlo za dobu existence 8 000 studentů. V roce 1979 Hamon k instituci připojil „Školu Ducha svatého.“ Tato škola *učí, trénuje a aktivuje* jednotlivce v užívání darů Ducha svatého. V rámci areálu se rovněž pořádají konference a semináře s důrazem na Ducha svatého.

¹³⁴ Prophetic Words List.

¹³⁵ SIMPSON, Sandy. The ElijahList.

¹³⁶ Tyto osobnosti Wagner mnohokrát zmiňuje a cituje ve svých knihách i článkách. Systematicky se řadě z nich věnuje ve své nové autobiografické knize „Wrestling with Alligators, Prophets and Theologians: Lessons from a Lifetime in the Church- A Memoir“ (2010), kde jim přiznává jejich rozhodující vliv na proměny jeho věrouky.

¹³⁷ HAMON, Bill. *Apostles, prophets, and the coming moves of God*, s. 10.

V roce 1980 vznikla při škole „Christian International Ministerial Association“ (CIMA) a o tři roky později Hamon obdržel zjevení, že Bůh hodlá povolat velké společenství proroků poslední doby za účelem obnovy služby apoštolů a proroků. V té době napsal první sérii tří knih o prorocích a prorocké službě. V jeho biografii se uvádí, že „Bůh začal udílet Dr. Hamonovi jednak vizi a jednak břímě *povolávat k aktivaci* a dospělosti velké prorocké služby“¹³⁸. CIMA se v té době proměnila na Christian International Network of Prophetic Ministries (CI NPM), což je instituce s mezinárodním vlivem, skrze niž byly *povolány* a *aktivovány* stovky proroků do prorocké služby.

Další zlom nastal v roce 1991, kdy začala být v církvi rozpoznávána služba apoštolů, kteří vedle proroků- podle doktrín NAR - tvoří současný základ církve. Hnutí NAR však bylo zatím v zárodcích. V mnoha srdcích nastalo volání po *apoštolské vládě* v církvi a *apoštolských zázracích*, které by měly být uplatňovány v místních církvích v rámci stávajících služebností. A právě zde našla uplatnění prorocká služba, která vznikla svoláním proroků poslední doby. V této době začala být- podle kruhů okolo Hamona - silně třeba služba apoštolů, kterým by proroci byli vykazatelni a nad nimiž by byl ustanoven apoštolský dozor. Proto začala vznikat vzájemná síť sborů a služeb. Vzájemné vztahy, *dozor*, *vykazatelnost* a *přikrytí* začaly tvořit základ vzájemných vztahů. V květnu 1992 proto vznikla Mezinárodní křesťanská síť církví (Christian International Network of Churches) CINC¹³⁹. Většina těchto učení a principů mají podle řady historiků moderního křesťanství svůj původ v hnutí Pozdního deště, jehož restauracionismus zmiňuje i Hamon¹⁴⁰. Není proto divu, že Hamon byl vyzván C. P. Wagnerem, aby se připojil k myšlenkám NAR a velmi ocenil přínos Hamonovy knihy „Apoštolové a proroci“, ke které sám také napsal úvod¹⁴¹.

1.5.2 Ed Silvoso

Argentinec Ed Silvoso se v ICA těší úřadu apoštola a je ředitelem mezinárodní organizace „Harvest Evangelism“¹⁴². Specializuje se na získávání měst a národů pro Krista, tržní transformaci a rovnost pohlaví v církevní službě. Již v 17 letech se Silvoso, v domě svých rodičů a ve společenství mladých, stal evangelistou a jeho *spolupracovníkům* bylo 13, 15 a 19

¹³⁸ Dr. Bill Hamon: Christian International Founder.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ HAMON, Bill. *The eternal Church*, s. 230.

¹⁴¹ HAMON, Bill. HAMON, Bill. *Apostles, prophets, and the coming moves of God: God's end-time plans for his church and planet earth*, xxi-xxiii.

¹⁴² Harvest evangelism.

let¹⁴³. Dlouhý čas kázal se svým bratrancem, známým evangelistou Luisem Palauem. Stal se i autorem bestselleru „That None Should Perish: How to Reach Entire Cities for Christ Through Prayer Evangelism“, kde prezentuje duchovní boj při evangelizaci měst a mnoha dalších knih, věnujících se sociální transformaci, křesťanskému byznysu a apoštolské službě na pracovišti. Celkem jedenáct let sloužil na masových evangelizacích, ale při zpětném pohledu uvádí, že jen 5 % lidí, kteří se rozhodli Krista následovat, se připojilo k církvi. Ve skutečnosti se jednalo o Wagnerův postulát, se kterým se setkal na Fullerově semináři, kam odešel na školu misie poté, co se na čas uvolnil z evangelizací s Palauem. Z Fullerova semináře se navrátil s touhou získat pro Krista celá města¹⁴⁴. Z tohoto důvodu se pak Silviso rozhodl změnit strategii a zakládat církve, kde by lidé byli *trénováni*. Snažil se přitom spojovat principy masové evangelizace a principy církevního růstu, které se právě naučil.

V roce 1976 objevil důležitost duchovního boje, avšak po dvou letech onemocněl nevyléčitelnou nemocí myasthenia gravis a od lékařů dostal jen dva roky života. Tuto nemoc později pochopil jako důsledek duchovního boje. V té době se rozhodl založit výcvikové centrum, kam lidé začali přicházet, aby se učili. Tehdy, kdy měl Silviso zemřít, dostával denně 16 injekcí a bral 42 pilulek hormonů a příležitostně i cytostatik. Celkem dvakrát týdně chodil na transfuze. Měl ovšem touhu evangelizovat a dostal od Boha zaslíbení, že bude uzdraven. Uzdravení byl ovšem proces, který trval celkem 4 roky¹⁴⁵. Napsal k tomu:

„Jednou v noci jsem se intenzivně modlil za nadpřirozené vedení. Měl jsem sen, ve kterém jsem viděl sám sebe a skupinu svých přátel, jak zahajujeme novou misijní organizaci s názvem "Harvest Evangelization". Druhý den ráno zazvonil telefon. Daniel Craig, jeden z mužů z mého snu mi volal z Los Angeles. Slyšel, že jsem odešel z Palauova týmu a chtěl vědět, co by mohl udělat, aby mi v tom pomohl! Nyní jsem uviděl, že Bůh chtěl, abychom začali novou misijní organizaci. Dne 30. srpna 1980 se oficiálně zrodila "Harvest Evangelization."“¹⁴⁶

V tomto čase se ve spolupráci s Cho, Wagnerem, Jacobsovou a dalšími také uskutečnila akce získání města Resistencia, kde byla uplatněna nová strategie duchovního boje, která se připravovala v USA v letech 1987-1988 a vyvrcholila v roce 1990. Spolupracovali zde

¹⁴³ Personal Story: Ed tells his life story while answering the question.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Tamtéž.

američtí i argentinští vedoucí¹⁴⁷. Nyní Silvosu pracuje ve 158 městech na čtyřech kontinentech. Jeho práce je nejvíce rozvinuta v Austrálii, Hong Kongu, Taiwanu, v Japonsku, USA, Kanadě, Argentině, Brazílii, UK, Singapuru, Švýcarsku a v Jižní Africe¹⁴⁸.

1.5.3 Charles Pierce

Apoštol D. „Chuck“ Pierce je blízkým spolupracovníkem Petra Wagnera, se kterým ho seznámila Jacobsová. Vlastní magisterský titul z oblasti byznysu University of North Texas a magisterský a doktorský titul z praktické teologie z Wagner Leadership Institute. Podle Wagnera je Pierce prorokem, který ho nasměroval k jeho reflexi samotné NAR a rozšíření pojetí mezinárodní apoštolské služby¹⁴⁹. Tato sympatie je oboustranná a Pierce si naopak považuje za privilegium být milován a veden svatými manžely Wagnerovými¹⁵⁰.

Je autorem řady publikací, které byly vydány v institucích pod Wagnerovým vlivem. V jeho životopise se uvádí, že byl použit Bohem k mobilizaci a zprostředkování přímluvných modliteb v celosvětovém měřítku. Je ordinovaným služebníkem a slouží jako president „Glory of Zion International Ministries“ v Dentonu v Texasu. Tato instituce je postavena na vizi *mobilizace* dalších apoštolských služebností ve světě. Jeho služba rovněž rozvíjí a pokrývá „The Eagles of God Apostolic Intercessory Teams“, který je určen k přímluvám v celosvětovém měřítku. Pierce je rovněž presidentem „Global Spheres“, což je apoštolská služba pro apoštoly, proroky a přímluvce¹⁵¹.

V rámci dlouholeté spolupráce s Wagnerem je Pierce zmocněn jako strážce (Watchman) „Global Harvest Ministries“. V jeho životopise se uvádí, že je znám pro svůj prorocký dar, kterým je nápomocný městům a národům, církvím i jednotlivcům k pochopení časů a období, ve kterých žijeme. Pierce je dále členem výkonného výboru „Coalition of Apostles“, „Apostolic Council of Prophetic Elders“ a „International Society of Deliverance Ministers.“ Je rovněž členem „International Federation of Churches and Ministers“¹⁵².

¹⁴⁷ Velmi detailně tento plán, včetně zahrnutých osob a časového harmonogramu, popsal Holvast. In: HOLVAST, René. *Spiritual mapping in the United States and Argentina*.

¹⁴⁸ Talking to Ed Silvosu.

¹⁴⁹ WAGNER, Charles Peter. *Wrestling with alligators, prophets, and theologians*, s. 200-205.

¹⁵⁰ „During this time, the Lord, in His infinite wisdom, aligned me with Peter and Doris Wagner. What an honor to have been mentored, loved, and received by these two paradigm changing saints.“ In: About Global Spheres, Inc.: A note from Chuck D. Pierce.

¹⁵¹ Chuck Pierce Glory of Zion International Denton.

¹⁵² Tamtéž.

1.5.4 Cindy Jacobsová

Cindy Jacobsová je mezinárodně uznávanou prorokyní, která cestuje k jednotlivým národům světa, kde svými radami slouží nejen zástupům, ale i státním představitelům. Může se vykázat dvěma doktoráty, jedním z „Christian International“ z Floridy, kde působil jako lektor Bill Hamon a druhým z „Asian Theological Association“. Její hlavní službou je pomoci těm, kdo hledají prorockou radu. Tato služba povstala z jejího osobního povolání, ve kterém k ní, podle jejího svědectví, Bůh promluvil slovy verše Žalmu 2,8: „Požádej, a národy ti předám do dědictví, v trvalé vlastnictví i dálavy země“. Toto slovo vzala velmi vážně. Jacobsová své povolání sloužit národům popsala jako „obrácený stesk po domově“. Každý rok cestuje do téměř všech obydlených kontinentů k tisícům lidí¹⁵³.

Byla to rovněž ona, kdo Wagnerovi prorocky sdělila, že v městě Providencia musí být spáleny modly, včetně kultu katolických svatých, stejně jako čarovné knihy v Efezu¹⁵⁴. Zřejmě i tato věc vedla Wagnera k tomu, že přes svoji ekumenickou profilaci viděl kult svatých v Latinské Americe a uctívání Marie v Evropě jako démonickou věc, která zásadně zabraňuje, aby přišlo probuzení. Tato teologie našla i vyjádření v knize *Souboj s královnou nebes*¹⁵⁵. Od této teologie se poté distancovala vlivná skupina německých charismatiků¹⁵⁶.

Služba Jacobsové nese název „Mezinárodní generálové“ (Generals International) a jejím hlavním posláním je *stálá intervence* přímluvných modliteb, která se poprvé uskutečnila v síti přímluvců v některých regionech Asie a Turecka. Je častou účastnicí diskusního klubu „The 700 Club“ na televizní stanici TBN patřící k nezávislému charismatickému hnutí. Publikuje články pro evangelikálně zaměřené časopisy „Charisma, Ministries Today“, a „Spirit-Led Women“. Je autorkou knih jako „Obdržení bran nepřátel“, „Boží hlas“, „Poslání žen“, „Osvobod' nás od Zlého“ ad. Její televizní pořad „God Knows“ je překládán do šesti světových jazyků¹⁵⁷. Je rovněž členkou rady mezinárodní ženské organizace Aglow¹⁵⁸.

¹⁵³ About Cindy.

¹⁵⁴ WAGNER, Charles Peter. *Hard-core idolatry: facing the facts* s. 38-40.

¹⁵⁵ WAGNER, Charles Peter. *Souboj s královnou nebes*.

¹⁵⁶ „Kruh charismatických vedoucích v Německu, který sdružuje představitele charismatických hnutí v různých církvích, se distancoval od názoru, že mariánskou zbožnost je třeba považovat za démonickou. Tento názor vyslovil americký odborník na misií C. Peter Wagner... Na mezinárodní konferenci v Hannoveru na podzim loňského roku prohlásil, že ďáblem pověřená "Královna nebes" je odpovědná za duchovní temnotu v Evropě. K maskám této "satanské postavy" patří také "Boží matka Maria". Kruh charismatických vůdců však Wagnerovy teze odmítl a nepřipojil se k názoru, že mariánský kult je rozhodující překážkou pro duchovní probuzení. To podle vyjádření Kruhu vždy souvisí s osobním vydáním se Ježíši Kristu.“ In: Uctívání Marie Démonské?

¹⁵⁷ Cindy Jacobs. Generals International.

¹⁵⁸ Cindy Jacobs. Morning Star.

1.5.5 Rick Warren

Rick Warren je formálně baptista. Podle časopisu Time patří mezi nejvýznamnější světové náboženské vůdce a nejvlivnější Američany¹⁵⁹. Je jednou ze stěžejních a klíčových postav hnutí církevního růstu, resp. z jeho větve, které vešlo ve známost jako „Purpose Driven Church“ (Cílevědomá církev), což je i synonymem Warrenova bestselleru, ve kterém představil manažerské dovednosti, které aplikoval k zapojování konvertitů do svého sboru. Se svým dalším bestsellerem a stejnojmenným videopořadem „Purpose Driven Life“ a čtyřicetidenním plánem pro studium Bible, Warren vytvořil mezinárodní síť miliónů jednotlivců a 400 000 sborů nejrůznějších vyznání. Knihu proslavila historka z 11. března roku 2005 v Atlantě. Brian Nichols zastřelil čtyři lidi a na útěku před policií si vzal rukojmí Ashley Smithovou. Tato křesťanka mu pak četla z Warrenovy knihy. Nichols následně ženu propustil a vzdal se policii. Příběh pak obletěl USA¹⁶⁰.

V širší křesťanské veřejnosti je Warren známý jako zakladatel sboru „Saddleback Church Lake Forest“ v Kalifornii. Tento sbor je stále označován jako nejrychleji rostoucí sbor v historii a největší sbor Jižní baptistické konvence (SBC). V posledních deseti letech bylo v tomto sboru pokřtěno více než deset tisíc konvertitů. Sbor založil přes třicet dalších sborů a vyslal přes čtyři tisíce svých členů na misii do celého světa.

Warren patří mezi Wagnerovy žáky a svoji doktorskou práci „New Churches For a New Generation: Church Planting to Reach Baby Boomers“ (1993) z Fullerova teologického semináře sepsal pod Wagnerovým vedením¹⁶¹. Tato práce se pak stala Warrenovi teoretickou základnou pro jeho filosofii, resp. strategii myšlenek „Purpose Driven Church“. Warren kráčí zcela v duchu svého učitele, když tvrdí: „To, co říkám, není nic nového, jenom syntetizuji myšlenky a překládám je do srozumitelného jazyka“¹⁶².

Warren se sice sám otevřeně neprofiluje jako stoupenec NAR, přesto je jeho učení s myšlenkami NAR více než kompatibilní. Můžeme se u něho setkat jak s myšlenkami o „druhé reformaci“¹⁶³, o „militantní armádě křesťanů“, která má dobývat národy, tak se silným pojetím autority vedoucích sboru a využívání manažerských dovedností. Těchto podobností si

¹⁵⁹ The Purpose Driven Pastor: Rick Warren.

¹⁶⁰ ŠOBR, Daniel. Rick Warren.

¹⁶¹ WARREN, Rick. New churches for a new generation church planting to reach baby boomers; a case study.

¹⁶² ŠOBR, Daniel. Rick Warren.

¹⁶³ BOORSTEIN, Michelle. Megachurch Pastor Warren Calls for a Second Reformation.

všimla i řada publicistů¹⁶⁴. Warren je prominentním řečníkem na fórech, jako je například OSN, Světové ekonomické fórum v Davosu nebo Iniciativa proti globálnímu oteplování. Stále více se spekuluje, že je vůbec nejvlivnějším evangelikálem současnosti. Zejména pro spojování manažerských dovedností, evangelizace a autoritářství se ovšem Warren stal i předmětem kritiky českých a slovenských evangelikálních teologů¹⁶⁵.

1.5.6 Edward Traut

Prorok Edward Traut se narodil a vyrůstal v Jihoafrické republice. Křesťanem se stal ve svých třinácti letech na dětské evangelizaci. Později prožil zkušenost křtu Duchem svatým a vystudoval Baptistický teologický seminář. Do roku 1986 sloužil jako pastor a od této doby byl povolán k prorocké službě. Samotné povolání do úřadu proroka se odehrálo za poněkud neobvyklých okolností. V noci se Trautovi, v záři bílého světla, zjevil Ježíš a několik hodin k němu mluvil o prorocství. Traut nejprve toto povolání ignoroval, ale srážka s vlakem, kterou si evidentně vyložil jako důsledek neuposlechnutí Boží vůle, jej přinutila do prorockého úřadu

¹⁶⁴ Rick Warren's Connections to Joel's Army.

¹⁶⁵ Například profesor Procházka, evangelikální teolog působící na katedře evangelikální teologie a katechetiky na PeF UMB v Banské Bystrici k tomu uvádí: „Kniha může být dokonce nebezpečná, a to nejméně ve dvou ohledech: 1. Autor opakovaně tvrdí, že kazatel má na sboru setrvat co nejdéle. Myslí zjevně na takové kazatele, kteří sbor budují, zejména na ty, kteří budují nový, "svůj" snad více méně nezávislý sbor (baptisti vyznávají kongregacionalismus). Pro tuto pozici však nepodává by si toto podle vzoru R. Warrena přivlastnil a zavedl marketingové principy do dalšího budování jemu svěceného sboru v našich podmínkách, způsobí pravděpodobně velkou bolest těm, kteří jsou "jiní". Představil jsem si některé své milé starší bratry, jak musejí odejít ze společnosti, protože jsou "jiní" a nemají kam jít, protože např. jiný metodistický sbor v uspokojivou biblickou argumentaci. Navíc se pochopitelně nezabývá situací, je-li na sboru kazatel, který práci spíše ničí než buduje, ale chce tam dlouho setrvat. 2. Autor se staví za radikální budování sboru, který má jasný cíl, shodný s vizí kazatele. Ovšem kazatel, který okolí není...“ In: PROCHÁZKA, Pavel. Warren, Rick. Cílevedomá církev.

Docent Hanes, působící na stejné katedře je rovněž kritický: „Preklady Biblie, ktoré WARREN často používa, text neprekladajú, ale vykladajú tak, aby vyhovoval plauzibilitě súčasného človeka... WARREN vynecháva podstatné články kresťanskej dogmatiky, ktoré sa nehodia k jeho obrazu Boha ako akéhosi "nebeského Smajlíka". Takýto Boh je na prvý pohľad príťažlivý, otázkou ostáva, či je skutočný. (Např. tvrdiť, že Boh sa pri narodení každého človeka usmieva, je len ťažko možné zmieriť s Ježišovým výrokom o Judášovi, o ktorom povedal, že by mu bolo lepšie, keby sa nebol narodil. Mk 14:21)... WARREN sa prirodzene nehlasí k humanistickému ateizmu, naturalizmu, či sekularizmu, ale humanistický antropocentrizmus patrí k základným metódam jeho práce. Kniha The Purpose Driven Life začína oslobodzujúcim "It's not about you" ["Nie je to o tebe" alebo volnejšie "Nejde tu o teba"], ale celá kniha je postavená na ego-teológii Boh pre mňa. Všimni si, že motiváciou a argumentáciou pre uctievanie Boha aj službu iným je tu vždy uspokojovanie mojich potrieb... Ježíš Kristus je tu len akýmsi dokonalým príkladom použitia techník church growth, a nie živým Pánom cirkvi, ktorá si môže "on-line" zisťovať jeho vôľu. Organizácia zborového života podľa zásad purpose driven povedie ľudí skôr k hrdosti na firemnú značku ako k načúvaniu hlasu Ducha Svätého. ...Napriek tomu, že WARREN výslovne popiera, že by využíval zásady súčasnej populárnej psychológie, jeho knihy sú nimi dosť nasiaknuté. Ak si prečítaš len niečo málo o význame poznania zmyslu života v logoterapii [Veľký význam poznania zmyslu života v psychoterapii objavil Viktor E. FRANKL (1905-1997)], zistíš, že reči o purpose ľudského života majú obrovskú motivačnú silu aj bez ich kresťanského obsahu [FRANKL povedal, že "človek môže nájsť zmysel nezávisle na tom, či je religiózny, alebo nie..."]... Purpose driven cirkevný zbor vyžaduje zaviazanosť každého člena piatim arbitrárne zvoleným poslaniam. Podobne totalitné účinky má požiadavka, aby každý člen purpose driven zboru podpísal záväzok, že bude chrániť jednotu spoločenstva svojho cirkevného zboru. Keď sa jednota stáva nedotknuteľnou, býva potlačená pravda... WARREN tvrdí, že kritika na jeho adresu je prejavom žiarlivosti na jeho úspech. Ak za evangelizačný úspech považujeme schopnosť pritiahnúť davy, potom je WARREN veľmi úspešný. Netreba však dlho vysvetľovať, že úspech pri nasledovaní Krista má aj iný rozmer, ako je kvantita získaných členov, čo nakoniec zdôrazňuje aj sám WARREN. In: HANES, Pavel. 10 rád k štúdiu kníh Ricka Warrena.

vstoupit¹⁶⁶. Po této dramatické zkušenosti založil a řídil organizaci „Prophetic Voice Ministries“ v Jižní Africe, která se věnovala výchově, vyučování a budování křesťanů v prorocké službě. V roce 1998 se přestěhoval do Texasu, kde zřídil organizaci „Prophetic Life Ministry“ s obdobnou vizí. Nyní jsou Edward a Louisa Trautovi *podřízeni* pastorům Theovi a Bevě Wolmaransovým¹⁶⁷, kteří nedávno založili v San Antoniu nový sbor. Služba Edwarda Trauta je dále zaštitěna dobrozdáním Billa Hamona¹⁶⁸.

Edward Traut je velmi dobře znám i v České republice, kam přijel poprvé v roce 2004 poté, co mu skončila sborová kázeň¹⁶⁹. Od té doby navštívil Českou republiku mnohokrát, a vyučoval zde o prorocktví, úřadu proroka a mnoha českým křesťanům předal prorocktví o jejich budoucí duchovní službě. Jeho shromáždění byla podle biskupa Apoštolské církve „doslova prošpikována prorocktvími o úžasných a velikých věcech, jež čekají každého, komu se prorocktví dostalo“¹⁷⁰. Ti, kteří měli se službou Edwarda Trauta zkušenost, se obvykle shodují, že je poutavá, zábavná, povzbudivá a přináší spoustu podnětných myšlenek a zajímavých výkladů Písma. Někteří ovšem mají problém s jeho sarkasmem a vtípkováním o jejich citlivých problémech¹⁷¹. Traut v České republice v roce 2005 proslul svým prorocktvím, že do tří let nastane v ČR průlom a skrze ČR bude svět zasažen evangeliem¹⁷².

1.5.7 Alan Vincent

Apoštol Alan Vincent patří v současné době mezi nejvíce vítané a frekventované řečníky, kteří se hlásí k NAR. Narodil se v roce 1940 v Anesbury ve státě Massachusetts. Je autorem mnoha knih s neortodoxním i pravověrným pohledem na christologii a soteriologii. Původně byl úspěšným vědcem v oblasti fotografické techniky. V roce 1958 byl konfrontován se zvěstí

¹⁶⁶ „Prožil jsem neobvyklé Boží navštívení. Bylo to v noci, Pán mě probudil. V ložnici bylo bílé světlo a Pán ke mně mluvil mnoho hodin o prorocké službě a že bych měl začít, což jsem nechtěl přijmout. Ale Pán chtěl, abych žil vírou. Byl jsem tehdy pastorem, měli jsme dvě děti a cítil jsem zodpovědnost. Nechtěl jsem riskovat, chtěl jsem se z toho vykrotit. Uběhlo několik měsíců a já jsem se snažil to povolání ignorovat. Pak jsme se srazili s vlakem. Bůh získal moji pozornost a od té doby cestuji po světě s Bohem - bezpečně.“ In: Rozhovor s Edem Trautem, s. 4

¹⁶⁷ Prorocká služba.

¹⁶⁸ TRAUT, Ed. *Pravdivě o prorocktví*, obálka.

¹⁶⁹ Informace z kázání biskupa Apoštolské církve Rudolfa Bubika při výročí založení VOŠMT v Kolíně dne 10. listopadu 2007.

¹⁷⁰ „Shromáždění s bratrem Trautem byla doslova prošpikována prorocktvími o úžasných a velikých věcech, jež čekají každého, komu se prorocktví dostalo. Ze zkušenosti vím, že ne vždy se tyto velké věci skutečně dostaví. Je chyba na straně proroka? V žádném případě! Věřím, že šlo o Boží slovo.“ In: MOLDAN, Martin. *Bojuj dobrý boj víry*.

¹⁷¹ BARTÍK, Jiří. *Rozhovor s Edem Trautem*, s. 4.

¹⁷² „Při vaší minulé návštěvě jste zmínil, že následujících dvacet let bude znamenat pro Českou republiku duchovní průlom. Myslíte si to pořád?“ „Ano, pořád cítím, že nastane veliký duchovní rozmach, ne průlom, ale rozmach. Vnímám ale, že průlom nastane v následujících třech letech. Božím plánem je zasáhnout celý svět skrze Českou republiku. Nevím, proč si Bůh zvolil vaši zemi, prostě si ji vybral. Mnoho věcí se ve vaší denominaci úžasně rozvine. Co se týká dvaceti let, církve v tomto národě, jako i národ sám, mohutně posílí.“ In: *Tamtéž*.

evangelia a odevzdal svůj život Kristu. Krátce po svém obrácení odešel na misii do Indie, kde čelil mnoha protivenstvím a téměř zemřel na své onemocnění. Jeho cesta víry i změna paradigmatu je velmi podobná té Wagnerově. I on se setkal s metodistickým misionářem Stanley Jonesem, resp. s jeho knihou. „Neotřesitelné království a neměnný člověk“. O této zkušenosti pak napsal:

„Začal jsem vidět království. Pochopil jsem, co to je království. Začal jsem kázat království. Další lidé mě v tom následovali a dnes společně postupujeme v království kupředu. První věc, která se stala, byla ta, že se náš sbor změnil v živou, mocnou a efektivní církev. Zázraky se staly běžnými. Démonicky posedlí šílení lidé běželi na naše shromáždění. Napomenul jsem démona ve jménu Ježíše a oni padali před shromážděním na zem. Démoni vyšli a lidé byli slavně osvobozeni a změněni. To se dělo ve sboru, který býval respektovaným baptistickým sborem. Teď už sbor nebyl tak respektovaný, ale o to více byl biblický.“¹⁷³

Když objevil tajemství duchovního boje s teritoriálními duchy, došlo v jeho službě v roce 1972 v indické Bombaji k duchovnímu průlomům a během čtyř let se ke Kristu obrátilo asi 100 000 lidí. Na základě svých zkušeností pak napsal knihu „Fight the Good Fight of Faith“. Později se Vincent přestěhoval do Anglie, kde založil a vedl sbor v Hertfordshiru. Nyní žije v USA, je spolupracovníkem NAR a je častým řečníkem na jejich konferencích. V devadesátých letech jeho poselství o duchovní autoritě bylo přijato v Polské letniční církvi a skrze časopis *Život v Kristu* se stalo i odrazovým můstkem k upevnění duchovní autority církevních vůdců v České republice s omezenou možností kritiky a autonomie prostých členů církve¹⁷⁴. Při své návštěvě ČR Vincent svědčil o tom, že je plně uzdraven - což souvisí s jeho učením o božském zdraví - a že nyní, v pokročilém věku, se cítí mnohem lépe než ve svém mládí, kdy byl nemocen¹⁷⁵. Aby demonstroval svoji kondici, jedním chvatem dokonce „složil na zem“ tlumočnicka. Za tři roky se po zdravotních problémech s Evropou rozloučil s tím, že vracet se bude, pokud mu to zdravotní stav dovolí¹⁷⁶.

¹⁷³ Alan Vincent: *Království v celé slávě*.

¹⁷⁴ *Poddanost nejen Bohu*, s. 8-11.

¹⁷⁵ „Od úžasného uzdravení, které jsem prožil v Indii a o kterém jsem mluvil na Křesťanské konferenci, jsem neměl žádné zdravotní problémy. Léta jsem nebyl u lékaře. Na svůj věk jsem až neobyčejně zdravý.“ In: DITTRICH, Tomáš. *Myslím, že máte nadějnou budoucnost*, s. 10-12.

¹⁷⁶ DITTRICH, Tomáš. *Alan Vincent se v Polsku loučil*, s. 3.

1.5.8 Ralph Neighbour

Dalším ze stoupenců „nové reformace“, který má vliv na směřování křesťanů v České republice, je Ralph Neighbour. Neighbour sice veřejně nepoužívá slovo apoštol ve spojení s „druhou reformací“, přesto jím rozpracovaná eklesiologie je něčím, pro co se těší mezi stoupenci NAR respektu a principy jím předkládané koncepce „skupinkových sborů“ jsou zde velmi oblíbené. Apoštolské sbory jsou, jak již bylo uvedeno a jak si všímá například Stecker, obecně skupinkové a skupinky zde tvoří převodní mechanismus, skrze který se uplatňuje vláda apoštolského mandátu až k jednotlivým členům apoštolských sborů¹⁷⁷.

Neighbour se narodil v Texasu a vyrůstal jako baptista. Ve dvanácti letech prožil povolání ke službě Bohu na plný úvazek. Vystudoval biblickou školu a stal se pastorem. Na základě studia knihy Skutků přijal, že skupinky jsou základní stavební buňkou Kristovy církve¹⁷⁸. Když navštívil korejský megasbor „Yoido Full Gospel Church“ známého pastora hnutí Víry Yonggi Cho v Soulu, našel zde praktické uplatnění své vize. Při návratu do Texasu se rozhodl přebudovat svůj malý sbor do skupinkové formy. Po několika letech experimentů jeho sbor vyrostl z původní malé skupinky na 700 členů. Neighbour byl výsledkem tohoto pokusu nadšen a stal se radostným věrozvěstem teorie skupinkových sborů. Kolem roku 1971 zformoval hlavní zásady, které měly sloužit k transformaci klasických sborů do skupinkových struktur. Tak v roce 1981 vznikla „Touch Outreach Ministries“, kterou vedl až do roku 1995, kdy odešel na odpočinek a jeho místo nastoupil jeho syn Randall Neighbour. Dnes má „Touch Outreach Ministries“ pobočky v mnoha zemích světa.

Neighbour je přesvědčen, že sbory, které nejsou skupinkové, se dnes dostaly do stavu, „kdy se zajímají více o aktivity než o lidi a ztratili opravdový život.“ Sám proto vidí příchod skupinkového hnutí jako počátek druhé reformace, která má navrátit církvi život a otevřít dveře pro působení Boží moci a duchovních darů¹⁷⁹.

Marván, který se ve své absolventské práci strukturou skupinkových sborů podrobně zabýval, po studiu Neighbourovy koncepce uvádí: “

¹⁷⁷ STECKER, Frederick. The podium, the pulpit, and the Republicans, s. 155.

¹⁷⁸ „Years ago, God impassioned my dad, Ralph Neighbour, Jr., with a vision for the church. As he read the book of Acts, the power of community to reach the world and create disciples jumped off the pages. Numerous trips to Seoul, Korea confirmed that a New Testament church was effective in modern day life. Throughout his forties, he experimented with holistic small groups (cell groups) and learned what would and would not work in our American culture. I was a young pup back then, and never realized my dad was modeling a form of New Testament Christianity rarely found in the average American church. Through my teenage years, I led a cell group and saw the power of my cell-based relationships. In one school year, I saw six of my buddies come to Christ and four of them launched cell groups of their own. I was spoiled“. In: NEIGHBOUR, Randall. *We Are the Cell Group People*.

¹⁷⁹ NEIGHBOUR, Ralph W. Jr. *Where do we go from here?:* s. 57.

„...aby tato *druhá reformace* nastala, nestačí do již existujících systémů zakomponovat skupinky, tak jako není možné lít nové víno do starých měchů. Je třeba nechat starý systém zaniknout a zcela ho nahradit novým, skupinkovým.“¹⁸⁰

1.6 Wagnerovy pochybnosti

Přestože Wagner dokáže nesmírně motivujícím způsobem nově syntetizovat své analytické poznatky, barvitě popisovat duchovní boj a svá proroctví nejen ve slovech akademického teologa, ale i slovy „market speaku“ nebo slovy fotbalového trenéra, z jeho knih často číší retrospektivní skepse. Zatímco líčí probuzení v Jižní Americe nebo v Africe či v Číně, pro USA příliš povzbudivá slova nemá. Již v roce 1999 konstatoval, že dobrou zprávou je, že se projekty zabírání měst množí a rostou v jednom americkém městě za druhým a účastní se jich nejlepší křesťanští vedoucí. Špatnou zprávou ovšem je, že se nepodařilo zatím zabrat jediné město¹⁸¹. O sedm let později své zklamání zopakoval:

„Bůh nám poskytuje neuvěřitelné nové nástroje, aby dílo bylo vykonáno - nástroje, jako je zástupné vyznávání hříchů, duchovní mapování, strategické proročké modlitby, masivní modlitební akce na stadionech, strategické úrovně duchovního boje, modlitební výjezdy, jednota pastorů, a koncept městské církve. Navíc Bill Bright, Elmer Towns a další učinili populární půst. Řekl bych, že někde okolo poloviny pastorů v USA má zkušenost se 40 denním půstem. Nicméně za posledních 15 let se v Americe nemůžeme vykázat jediným proměněným městem za období 15 let.“¹⁸²

Když Wagner hodnotil růst sborů NAR, přiznal dokonce, že jde pouze o přestup lidí z jiných sborů, nikoliv o nové konvertity¹⁸³. Přesto nabádá, aby lidé nepodlehli únavě a satanskému vzdoru. Ani dnes, v roce 2012, přes mnohá proroctví o přicházení probuzení z okruhu NAR, se situace nezlepšila. Naopak, křesťanů v USA a v Evropě ubývá. Dá se tedy říci, že za více než 20 let Wagnerovy plány, strategie a nápady nepřinesly v zemi svého původu, USA, ten užitek, který se od nich očekával. Pokud použijeme stejné hodnotící pragmatické měřítko, které kdysi Wagner sám přejal od svého učitele misiologie, Donalda McGavrana, dalo by se konstatovat, že Wagnerovo učení v anglosaském prostředí jednoduše nefunguje.

¹⁸⁰ MARVÁN, Josef. *Skupinkový sbor*. Kolín, 2005. Dostupné z: <http://www.apologet.cz/files/attachments/file/27-1-sksb.doc>. Absolventská práce. VOŠMT. Vedoucí práce Franc, Aleš. Tato práce vyšla na pokračování v roce 2011 v časopise ECAV SR „Evanjelický posol spod Tatier“.

¹⁸¹ WAGNER, Charles Peter. *Revival!: it can transform your city!* s. 51.

¹⁸² WAGNER, Charles Peter. *The church in the workplace: how gods people can transform society*, s. 40.

¹⁸³ WAGNER, Charles Peter. *Spheres of authority*, s. 60.

1.7 Kritika NAR

Při letním pohledu na rozšířenost a aktivity NAR by se mohlo zdát, že hnutí je v křesťanských kruzích chápáno pozitivně. Nicméně snad žádné hnutí není v současné době v USA vystaveno tak zdrcující kritice jako právě NAR. Sám Wagner si všímá, že tato kritika se týká především učení o *apoštolské vládě, úřadu proroků a mimo-biblických zjevení, dominionismu, teokracii, nadpřirozených dívech a zázracích a vztahových strukturách*¹⁸⁴.

Wagner ovšem v jedné ze svých knih uváděl, že na kritiku přestal reagovat vzhledem k tomu, že před svými teologickými posuny zastával ta kritická stanoviska, která mu nyní jeho kritici předkládají. Bůh mu podle něho kdysi řekl „Již žádnou polemiku!“¹⁸⁵ Přesto ve svých polemikách Wagner nejednal jako mnozí charismatici, kteří své kritiky proklínali, zesměšňovali nebo alespoň okatě ignorovali. Jeho inteligence, intelektuální poctivost a zřejmě i vysoký kredit akademického teologa ho často vedly k tomu, že kritická stanoviska reflektoval ve svých knihách.

Když NAR kritizoval letniční profesor historie Vinson Synan, Wagner mu učinil poklonu jako tomu, k němuž chová hlubokou úctu, a kdo je mužem číslo jedna na poli historie pentekostalismu¹⁸⁶. Když pak Assemblies of God opakovaně kritizovaly učení o novodobých apoštolech, Wagner o nich psal jako o vysoce respektované denominaci¹⁸⁷. Ve Wagnerových knihách tak nalézáme obecně respekt ke kritikům a i když mnozí, zejména z tábora amerického biblického fundamentalismu, neváhají užít expresivních pojmů jako je „falešný prorok“, „vlk v rouše beránčím“ nebo jen heretik, Wagner nikdy k podobnému arzenálu nesáhl, čímž se zdá, že převyšuje řadu svých oponentů.

1.7.1 Kritika z církevních kruhů

Sexuální a etické excesy mezi charismatiky, nenaplněná proroctví, finanční zpronevěry a hlavně hereze vedly v polovině devadesátých let k explozi poloprofesionálních a zcela laických apologetických a antikultovních hnutí různé úrovně, která se často rekrutovala z letničních a charismatických kruhů. Začali zde ovšem vystupovat i duchovní a teologové jako Dave Hunt, Bill Randles, Gordon Fee, Reinhold Ulonska, George Wood, John Stetz, Daniel Robert McConnell, David Wilkerson, Philip Powell, Orrel Steinkamp, J. Lee Grady

¹⁸⁴ WAGNER, Charles Peter. *The new apostolic reformation*.

¹⁸⁵ WAGNER, Charles Peter. *Wrestling with alligators, prophets and theologians*, s. 191.

¹⁸⁶ WAGNER, Charles Peter. *Apostles today: biblical government for biblical power*, s. 16.

¹⁸⁷ Tamtéž s. 17.

ad., přičemž všichni by se dali nazvat jako klasičtí letniční nebo charismatici. Mnozí jsou doktoři teologie, či dokonce pedagogové, a právě tito začali kritizovat hnutí, které NAR chápe jako své předchůdce a později, vlastně zcela logicky, i Wagnera a NAR jako takovou.

Asi nejsystematičtěji se kritika NAR projevila ve Wagnerem již zmiňovaných, věroučných prohlášeních největší letniční protestantské denominace na světě, Assemblies of God. Ti nauku, že by církev stála na současných apoštolech a prorocích, kritizovali již v roce 1949¹⁸⁸, v souvislosti s hnutím Pozdního deště, ke kterému se Wagner hlásí, jako k předchůdci NAR. Toto stanoviska pak zopakovali v dalším věroučném prohlášení „Endtime Revival–Spirit-Led and Spirit-Controlled“ z roku 2000¹⁸⁹. O rok později, v roce 2001, pak vydali již přímo kritické prohlášení k NAR „Apostles and Prophets“¹⁹⁰. V roce 2010 se pak objevilo další prohlášení, velmi umírněně a implicitně kritizující Wagnerovo pojetí teologie dominia „Kingdom of God“¹⁹¹. Dále AoG kritizují učení o duchovním boji s teritoriálními duchy „Spiritual Warfare (Attacks of Satan)“¹⁹² a v dalším prohlášení, dokonce již z roku 1972 „Can Born-again Believers Be Demon Possessed?“¹⁹³, odmítají exorcismus z věřících¹⁹³. AoG pak nekritizují jen apoštoly, ale ve svém prohlášení se vymezují i učení a praxi novodobých proroků „Prophets and Personal Prophecies“¹⁹⁴ a způsobu *předávání* duchovních darů¹⁹⁵. Jsou to i jednotlivci, kteří např. na půdě prestižního letničního časopisu „Enrichmen Journal“ kritizovali křesťanské metody managementu¹⁹⁶, učení o „generačním prokletích“¹⁹⁷ nebo extrémních duchovních manifestacích Třetí vlny¹⁹⁸. Současný superintendent AoG George Wood pak již dříve vysloveně a jmenovitě odmítl Wagnerovu doktrínu *homogenní jednoty* jako něco, co vysloveně odporuje jeho pojetí církve¹⁹⁹.

Krom této kritiky zde existuje ještě nepřehledné množství apologetů z řady amerických fundamentalistů a kalvinistů, kteří ovšem málokdy dokáží správně rozlišit mezi NAR a klasickým pentekostalismem. Asi vůbec nejznámější kritiku NAR poskytuje antikultovní

¹⁸⁸ V roce 1949 nejvyšší rada Assemblies of God vydala věroučné stanovisko, v němž konstatuje chybnou nauku hnutí Pozdního deště o tom, že církev stojí na *současném úřadu apoštolů a proroků*. In: MENZIES, William W. *Anointed to Serve*, s. 325.

¹⁸⁹ Endtime Revival–Spirit-Led and Spirit-Controlled.

¹⁹⁰ Apostles and Prophets.

¹⁹¹ The Kingdom of God.

¹⁹² Spiritual Warfare (Attacks of Satan).

¹⁹³ Can born-again believers be demon possessed?

¹⁹⁴ Prophets and Personal Prophecies.

¹⁹⁵ Imparting of Spiritual Gifts.

¹⁹⁶ WILKERSON, David. The Dangers of the Gospel of Accommodation.

¹⁹⁷ NUNALLY, Wave. Učení o generačním prokletí.

¹⁹⁸ WOOD, George. The Laughing Revival.

¹⁹⁹ WOOD, George. Does Jesus Want His Church To Be This Way?, s. 12-13.

služba „Cultwach“²⁰⁰, v jejímž čele stojí i autor kritického bestselleru o NAR „Kingdom Lost“, Mark Vrankovich. Kritice NAR se systematicky věnuje i skupina duchovních a teologů pod názvem „Apologetic Coordination Team“, z nichž většina má zřetelně letniční profilaci²⁰¹. Dále je to například asi nejrozsáhlejší internetová apologetická služba Apologetics Index, která NAR věnuje rozsáhlou sekci²⁰².

1.7.2 Sekulární kritika NAR

V sekulárních médiích se objevila kritika v různých novinách a s kritikou dokonce vystoupila i televizní stanice Al Jazeera²⁰³. Kritika NAR kulminovala zejména s posledními prezidentskými volbami, kdy se v médiích objevila Sarah Palinová, členka letničního sboru Assemblies of God, který je pod vedením pastora Ed Kalnina, podle konzervativního teologa denominace Assemblies of God Orrela Steinkampa, součásti NAR²⁰⁴. Na internetu rovněž koluje video z roku 2005, kde hostující africký apoštol Thomas Muthee vzkládá na Palinovou ruce, žehná ji a vysvětluje mandát dominia²⁰⁵. Sama Palinová je zahrnuta v modlitebním hnutí ve skupině kolem Mary Glazierové, které je součástí Wagnerovy apoštolské sítě²⁰⁶. Nejde přitom o žádné spekulace. Také Alan Vincent, v souvislosti s politickým vzestupem Palinové kladně kvituje, jak se dnes daří prostřednictvím politiků prosazovat vládu Království do společnosti. V jeho pracech je dominionismus otevřeně asi nejbližší teokracii²⁰⁷. Wilson pak dokumentuje celkem 67 online investigativních článků a videí, které prokazují spojení mezi politickými ambicemi Palinové v souvislosti s myšlenkami NAR²⁰⁸.

Tyto a podobné souvislosti vedly i sekulární publicisty k ostražitosti a medializaci učení NAR o dominiu v souvislosti s napojením na vlivné politiky v touze o prosazení myšlenek NAR, čehož si všiml i časopis Charisma²⁰⁹. Wagner v následném interview musel odpovídat na

²⁰⁰ Cultwatch.

²⁰¹ Apologetics Coordination Team.

²⁰² New Apostolic Reformation. *Apologetics Index*.

²⁰³ WAGNER, Charles Peter. The New Apostolic Reformation: An Update by C. Peter Wagner.

²⁰⁴ STEINKAMP, Orrel. Wagner's NAR Chief Prophetess in Alaska.

²⁰⁵ Muthee vysvětlil „Dominion Mandate“ (na základě Wagnerova učení). In: *Thomas Muthee Sermon: Why Sarah Palin?*

²⁰⁶ STEINKAMP, Orrel. Wagner's NAR Chief Prophetess in Alaska.

²⁰⁷ Vicent spekuluje o tom, že Boží království začíná být uplatňováno na lidskou společnost na daném území a nakonec v globálním měřítku. Žil-li Adam v „Království“ a měl-li moc vládnout na Zemi, pak se tato vláda nyní uplatňuje nejprve na daném, lokálním území, ve společnosti, až nakonec v globálním měřítku, zrušením všech omezujících faktorů, které by tomu měly bránit, jako jsou autonomní samosprávné celky. Tyto myšlenky rozvíjí ve své knize. In: VINCENT, Alan. *Království v celé slávě*, s. 85,86-91.

²⁰⁸ WILSON, Bruce. *Palin's Churches and the New Apostolic Reformation*.

²⁰⁹ „A new charismatic Christian movement that seeks to take dominion over politics, business and culture in preparation for the end times and Jesus' return is becoming more of a presence in American politics.” In: LECLAIRE, Jenifer. *Peter Wagner Addresses Apostolic Influence on American Politics*.

dotazy, proč je například v kruzích NAR struktura Demokratické strany USA chápána jako démonická a proč jsou někteří demokratičtí politici považováni za posedlí demony apod. Tato vyjádření pak Wagner spíše relativizoval nebo je označil za osobní názory stoupenců NAR²¹⁰. Okruhu přátel NAR byl v této souvislosti rozeslán i hromadný e-mail, ve kterém byla kritika „pohanských webů“ nazvána „d'ábelským útokem proti Wagnerovým“²¹¹. Výsledkem Wagnerovy apologetiky pak byla i (staro)nová definice NAR, kde se snažil vysvětlit učení o dominiu. Nakonec v časopise Charisma zveřejnil článek, ve kterém opakuje hlavní body věrouky NAR²¹².

1.7.3 Wagnerova odpověď kritikům

Wagner ve své odpovědi zopakoval své přesvědčení, že úřad apoštolů i proroků je relevantní i v církvi dnešní doby, stejně jako divy a zázraky. Ohledně apoštolského a prorockého úřadu sdělil:

„Každý apoštol potřebuje stát v linii proroků a každý prorok potřebuje apoštolské vedení. Jedním z důvodů, proč by oba měli být aktivními v našich církvích je, že Bible říká: "Jistě Bůh nedělá nic, aniž by zjevil své tajemství prorokům, svým služebníkům" (Am 3,7). A také: "Věřte v Hospodina, bude váš Bůh a vy budete nepohnutelní, věřte jeho prorokům a budete prosperovat" (2 Pa 20,20). Chci prosperovat a chci, abys prosperoval.“²¹³

Kritické poznámky o tom, že hnutí je příliš zaměřeno na satana a demony Wagner vysvětlil tím, že v NAR zřejmě vymítají více démonů než jejich kritici. Ohledně mimo-biblických zjevení uvedl, že Bůh s námi komunikuje neustále a není možné, aby vše, co chce sdělit, mohlo být nalezeno v Písmu. Nikde z Písma podle Wagnera není možné zjistit, zda obsahuje 66 knih a protestanti s katolíky se proto na tom dodnes nedokáží dohodnout. Dále Bůh podle

²¹⁰ „Gross asked Wagner about people in American politics being possessed by demons. His response: He doesn't like to use the word "possessed" because that means people don't have any power of their own. Instead, Wagner said, he prefers words like afflicted or demonized. "But there are people who—yes, who are—who are directly affected by demons, not only in politics, but also in the arts, in the media and religion in the Christian church", he told Gross. Gross also asked Wagner about statements made by Alice Patterson, a New Apostolic Reformation leader, while on stage at The Response. Patterson called the Democratic Party a demon structure. "I personally would not endorse each one of her statements and especially the statement about the Democratic Party being demonized, any more than the Republican Party is", Wagner said. "I mean, I believe there's a lot of demonic control over Congress in general that needs to be dispersed".“ In: Tamtéž.

²¹¹ „We want to thank you again for the faithfulness to pray for Peter and Doris. Cindy Jacobs and I spoke last night and we both feel strongly that the warfare that is coming against Peter and Doris is a very high level of warfare. Especially, since Peter has been pulled into the public eye concerning the New Apostolic Reformation (NAR). Consequently, there are pagan websites that are speaking about and against the Wagners and those associated with them and their stance on spiritual warfare. We are also all aware that we are in a season of "demonic high worship/holy days".“ Becca Greenwood, Prayer and Fasting Chain for the Wagners.

²¹² WAGNER, Charles Peter. The New Apostolic Reformation: What are its Beliefs?

²¹³ Tamtéž.

Wagnera dnes zjevuje prorokům i *nové věci*. Cesta, jak získat od Boha poselství, je podle Wagnera modlitba. Nová zjevení však nemohou být v rozporu s Písmem, ale mohou je doplnit²¹⁴.

Dále uvedl, že on sám není autorem ani vůdcem NAR, ale že jde pouze o hnutí, které on poprvé definoval a pojmenoval. Zároveň popřel i formální strukturu v hnutí, i když připustil, že apoštolové navzájem uzavírají smlouvy. Teorie dominia pak nevychází nad rámec modlitby „Otče náš“, kde křesťané žádají „přijď království tvé“, což se má projevit inkulturací pozitivních hodnot, které představuje křesťanství. Nicméně právě při této příležitosti zopakoval premisu, která tvoří předpoklad k dramatické teorii výkupného:

„Ale jak má dominium přijít? Na první stránce Bible Bůh řekl Adamovi a Evě, aby „naplnili zemi a podmanili si ji; panujte nad rybami mořskými, atd.“ (Gn 1,28). Adam, Eva a celá lidská rasa měli převzít vládu nad zbytkem stvoření, ale satan vstoupil na scénu, uspěl v uchvácení Adamova panství pro sebe a stal se tím, koho Ježíš nazývá „vládcem tohoto světa“ (J 14,30). Když Ježíš přišel, přinesl Boží království a očekává, že lidé mající mysl Jeho království přijmou všechna nezbytná opatření, kterých je třeba, aby zatlačili zpět dlouhotrvající království satana a přinášeli mír a prosperitu jeho království zde na zemi. To je to, co myslíme dominionismem.“²¹⁵

Wagnerovo prohlášení, že NAR je pouhým dobrovolným hnutím, poněkud kontrastuje se slovy jím respektovaného Billa Hamona, který v souvislosti s NAR, v Drápalově interpretaci, předpovídá:

„...pořádání apoštolských koncílů, *protože celek křesťanství* bude mít více puzzlů a *bude možné činit nová závažná rozhodnutí*. Až bude apoštolská služba - jako poslední z patera služebností - plně obnovena, začne se velmi rychle naplňovat velká řada prorocství, která se týkají poslední doby. Jakmile bude patero služebností fungovat tak, jak má, budou svatí vystrojeni k dílu služby a povedou úžasný a vítězný boj. Mnozí budou obráceni, protože vystrojení svatí budou nejenom používat klasické evangelizační metody a výzvy, ale především je bude doprovázet nadpřirozená moc. Kromě toho, zatímco běžné evangelium v národech postupovalo od spodních vrstev

²¹⁴ „Beyond that, I believe that prayer is two way, we speak to God and expect Him to speak with us. We can hear God's voice. He also reveals new things to prophets as we have seen. The one major rule governing any new revelation from God is that it cannot contradict what has already been written in the Bible. It may supplement it, however.“ In: Tamtéž.

²¹⁵ Tamtéž.

společnosti k vyšším, apoštolové a proroci budou schopni zasáhnout vladaře různých národů, a to evangelizaci světa dramaticky uspíší.²¹⁶

Povšimněme si zde Hamonovy poznámky o *celku křesťanství* a s tím spojených *závažných rozhodnutí* směrem do budoucna i apokalyptická očekávání NAR. To je jistě očekávání, které přesahuje běžná probuzenecká či obnovená hnutí.

Ačkoliv se ovšem Wagner od teokracie distancuje a konstantinismus považuje za historickou a překonanou odbočku, Wagnerovi kritici v této souvislosti citují například z jeho knihy „Dominion! How Kingdom Action Can Change the World“, kde Wagner uplatňuje k zasažení společnosti několik fází, jejichž výsledkem je apoštolsko-prorocká vláda církve²¹⁷.

1.7.4 Pokusy o formulaci kréda NAR

Ačkoliv bychom mohli stěží najít nějaké krédo, ke kterému by se jeho stoupenci hlásili, neznamená to, že by určité, a to dokonce velmi exkluzivní, učení nezastávali. Neexistence kréda, což je společným jmenovatelem charismatického hnutí jako celku, připouští i Wagner²¹⁸. Nicméně v NAR existoval minimálně jeden pokus sestavit nové krédo, který ovšem ztroskotal. Jeho autorem byl Chuck Pierce a Wagner se, přes počáteční iniciaci tohoto pokusu, později stal nejen skeptikem, ale i kritikem Piercova osobního stylu. Postrádal zde scholastickou preciznost a teologický odstup. Krédo neslo název „Belief System“ a bylo vydáno z iniciativy Global Spheres, Inc. Na krédu se ale nedokázali stoupenci NAR shodnout²¹⁹. Krédo se sestává z 15 článků:

1. Bůh smlouvy.
2. Izrael a Boží smlouva s národem a lidem.
3. Náš Otec v nebi.
4. Ježíš, Yeshua, Mesiáš.
5. Duch svatý.

²¹⁶ DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*. s. 116.

²¹⁷ „I think the P.E.A.C.E. plan fits most comfortably into Phase One, the "social action" phase of strategies for obeying God's cultural mandate. The Phase Two emphases on strategic-level spiritual warfare and associated activities have not been placed front and center. And crucial to Phase Three, as I am defining it, are such things as apostolic/prophetic government of the Church, the Church (including apostles) in the workplace, the great transfer of wealth, dominion theology and the 7-M mandate." In: WILSON, Bruce. Rick Warren's Dissertation Advisor Leads Network Promoting Uganda Anti-Gay Bill.

²¹⁸ „A number of the observers pointed out that, in their research, they could not discover a formal NAR statement of faith. The reason for this is that none exists. We must keep in mind that the NAR is a movement; it is not an organization that one could join. There is substantial tacit unity among participants in NAR on the fundamental doctrines of the faith, but there is enormous diversity as to the various interpretations and applications of those doctrines, as well as how they would be prioritized in each individual case.“ In: WAGNER, Charles Peter. *The New Apostolic Reformation: What Are Its Beliefs?*

²¹⁹ WAGNER, Charles Peter. *The New Apostolic Reformation: What Are Its Beliefs?*

6. Slovo.
7. Zákon a milost.
8. Vykoupení a obnova.
9. Oslava prvotin a dáváníí.
10. Společenství s Bohem skrze viditelné a intimní uctívání: vyjádření víry.
11. Užívání duchovních darů.
12. Boží království a apoštolská vláda.
13. Proroci a proroctví.
14. Duchovní boj.
15. Pověření učedníků a uzdravení národů²²⁰.

Na první pohled, kromě bodů 12 - 14, by se mohlo zdát, že jde o krédo, které by dost dobře mohlo být sdíleno, když už ne v evangelikální tradici obecně, tak alespoň mezi pentekostalisty. Věrouka NAR bude probrána v samostatné kapitole, přesto je dobré zde ozřejmit, že celá struktura kréda reflektuje teorii ohledně Adamovského dominia, které mají křesťané převzít ve velkém poslání (bod 15).

Existuje nicméně ještě jedno, obecnější krédo, které zavazuje členy Mezinárodní koalice apoštolů. ICA se sice hlásí k Apostoliku, Niceanu a Lausannské smlouvě, ale ve svém krédu zastává například klasické NAR učení o Adamově dominiu, volání národů k učednictví, vládě království na pracovišti a úřadu pěti služebností²²¹.

1.7.5 Hnutí nebo supercírkev?

Wagner se sice netají svojí skepsí ohledně obecného daného kréda pro NAR, ale když byl opakovaně tázán na věrouku, v podstatě rozeslal hromadný dopis, kde toto krédo uvedl jako koncept toho, čemu NAR věří²²². Wagnerovi kritici však nemají uši k slyšení a jsou přesvědčeni, že Wagner v podstatě buduje apoštolskou supercírkev, na jejíž špici stojí on se svými apoštoly a rozšiřuje tak řady charismatiků, kteří denominace odmítali do doby, než

²²⁰ About Global Spheres, Inc.

²²¹ „He created man and woman in His own image and has commissioned them to exercise dominion over His creation... We believe that the Church is commissioned to preach the Gospel to the world and to disciple the nations. We believe in the practical application of the Christian faith in everyday life and the need to minister to people everywhere and in every area of their lives, which includes not only the spiritual, but also the social, commercial, political and physical... *Each believer has been divinely assigned a sphere of influence that they must bring under the dominion of Christ.*“ In: Statement of Faith. *International Coalition of Apostles.*

²²² WAGNER, Charles Peter. The New Apostolic Reformation: What Are Its Beliefs?

založili vlastní. Charismatici se obvykle tomuto nařčení bránili tím, že prý nezastávají žádná vyhraněná učení, kterými by byli povinováni věřit a jejich kréda byla buď velmi obecná, případně se tito bez nich obešli.

Zamyslíme-li se nad těmito okolnostmi, pak by definice vlastního kréda mohla mít vskutku církvetvornou funkci. Pokud v hnutí opravdu došlo k formulaci kréda a začleňování sborů různých denominací do „apoštolské sítě“, kde mají větší rozhodovací pravomoc jednotliví apoštolové, než například církevní rady denominací, ze kterých tyto sbory pocházejí, těžko se Wagner a jeho apoštolové ubrání tvrzení, že nevytváří supercírkve. Pokud se totiž sbory různých církví dobrovolně podřídí „apoštolské vládě“ a vytvoří síť sborů, které mají vlastní věrouku, nelze přeci již mluvit o hnutí, ale vertikální struktuře, hierarchii, s omezenou nebo dokonce naprosto žádnou možností sborů zvolit si své zástupce. Jednotlivé začleněné sbory sice nadále budou mít možnost „rozpoznat“ ve svých řadách *jednotlivé apoštoly*, ale to, zda budou tito za apoštoly uznáni, je opět v rukou Wagnera a jeho, v „apoštolské posloupnosti“, uznaných apoštolů. Pokud by v řadách účastněných sborů povstali proroci, pak i tito budou mít za úkol především potvrzovat Wagnerovy apoštoly. Kritiky je tedy třeba brát stejně vážně jako Wagnera i celou NAR.

2 Historičtí předchůdci NAR

Podle Wagnera i dalších proponentů NAR vychází z různých proudů nezávislého charismatického hnutí. Bude proto užitečné analyzovat historii a věrouku těchto dílčích skupin a zjistit, jak se jejich učení promítají v celé věrouce NAR. Případně, zda tato hnutí mají některé společné nebo specifické nauky, které jsou určující pro celé charismatické hnutí včetně NAR. Na pozadí těchto zjištění pak bude možné lépe pochopit i hlubší obsah a historický kontext výše uvedených Pierceho tezí, které měly vytvořit krédo NAR.

Výčet zde začíná vznikem pentekostalismu. Klasičtí letničtí se sice od NAR resp. jejich nauky distancují, avšak jistě není náhodou, že právě letničtí hnutí tvoří živnou půdu pro vznik různých apoštolských lokálních či globálních hnutí. Zdá se to být logické neboť restauracionismus, který letničtí zastávají, k tomu přímo vybízí. Pakliže letničtí došli ve svém poznání nejdále v přesvědčení, že poznání se před parusíi neustále vyvíjí a zdokonaluje, je jen otázkou času, než i uprostřed nich povstane další skupina, která dojde ještě dále. Zda bude tato skupina shledána pravověrnou, měřeno mírou jejich zbožnosti, je už věcí budoucího vývoje a zpětné reflexe.

Následující přehled reprezentuje řadu hnutí, která lze v širším slova smyslu klasifikovat jako charismatická a která tvoří ať už současný či historický základ pro hnutí NAR, ze kterého se rekrutují jeho *apoštolové, proroci, pastýři, učitelé* a *evangelisté*. Někdy dokonce tato hnutí nelze od samotného hnutí NAR odlišit. Jsou to ostatně hnutí, jejichž analýzou Wagner jednotlivá specifika NAR postuloval. Jelikož všechny níže uvedené skupiny obvykle deklarují, že vycházejí z klasického letničtího hnutí tím, že se hlásí k tzv. „druhé zkušenosti“, což je křest Duchem svatým, proto i z hlediska postihu možných odlišností je třeba se vrátit k zevrubnému popisu historie a specifík klasického pentekostalismu.

Dovolím si zde hned v úvodu ovšem učinit jednu metodologickou poznámku. Při popisu daných hnutí jsem vycházel převážně z autentické literatury. Tyto zdroje jsou někdy jen narativním textem vyjadřujícím zkušenosti jejich autorů, případně obsahují experimentální teologii odrážející individuální zkušenost. Především, že tyto zkušenosti jsou často bizarní a nauka těchto lidí není systematizovaná, natož precizovaná. I když zde existují velké rozdíly, v některých knihách se ve zvýšené, často až neúnosné míře, setkáváme s přímou Boží řečí, angelofanií, případně teofanií. Některé vzdáleně připomínají apokryfy. Raní protagonisté pentekostalismu obvykle necítili potřebu „vysedávat v knihovnách“ nebo konzultovat svá zjevení. Povstávali často z vrstev deprivantů, kteří měli i pro tehdejší probuzenecké vrstvy nálepku kacířů, před kterými je třeba mít se na pozoru. Protože často neznali historii, museli

zápasit s tím, co církev měla již po staletí vyřešeno. Někteří charismatici naopak dokázali pro svoji experimentální teologii vytvářet až neuvěřitelné věroučné konstrukce. Popsat historii z těchto knih je proto extrémně obtížné, protože někdy nelze oddělit iluzi od skutečnosti, a jak dokázali mnozí, často i fabulace. Například Branhamova kázání v nezvyklé míře obsahují rčení „tak praví Pán“. Kansaští proroci přijímají poučení přímo od Krista nebo zemřelých svatých a otec hnutí Víry Kenneth Hagin několikrát sestoupil do pekla a ocital se před Božím trůnem.

Přesto jsem se rozhodl k těmto primárním pramenům sáhnout a nepodlehnout pokušení ulehčit si práci kompilací sekundární literatury, byť i ta je v popisu nezřídka obsažena. Pokud tedy bude níže uvedeno nějaké zjevení, proroctví, vidění nebo vytržení, neznamená to, že bych jej tímto chtěl automaticky „petrifikovat“. Rozhodl jsem ho bez komentáře uvést proto, že tvoří podstatnou součást dějin těchto hnutí a jeho příslušníci je považují za sakrální část své historie, která upevňuje jejich charismatickou identitu. Domnívám se, že autentický opis zde může sloužit i k hlubšímu chápání charismatické mentality.

2.1 Letniční hnutí

Letniční spolu s pozdějším charismatickým hnutím se v minulém století staly nejrychleji rostoucím religiózním směrem. V roce 2004 se k němu hlásilo již 571 milionů křesťanů²²³. V některých zemích latinské Ameriky se stalo nejvlivnějším a nejpočetnějším náboženstvím vůbec. Přesto editor časopisu Charisma J. L. Grady spekuluje o „smrti charismatického hnutí“, a to v souvislosti s finančními a sexuálními skandály počínaje léty 1987 (zde se jednalo téměř výhradně o duchovní Assemblies of God)²²⁴ a následně s rozpadem autoritářského „Pastýřského hnutí“²²⁵. Letniční teolog J. Prash vidí krizi i v souvislosti s „Torontským požehnáním“, které v devadesátých letech proniklo do mnoha církví a hnutí diskreditovalo²²⁶. Dále je to učení „hnutí Víry“ od kterého se podle D. R. McConnella charismatická část hnutí nedokázala oddělit²²⁷. Od mnohého z toho se zřetelně distancovala největší americká letniční církev „Assemblies of God“, ovšem některé její sesterské církve v Latinské Americe, Austrálii nebo v Evropě nikoliv.

²²³ BURGESS, M. Stanle. Encyclopedia of Pentecostal and Charismatic Christianity.

²²⁴ Jednalo se o skandál triády teleevangelistů Jimmyho Bakker, Marvina Gorman a Jimmyho Swaggarta v letech 1986-1987 In: SWATOS, William H a Peter KIVISTO. *Encyclopedia of religion and society*, s. 516.

²²⁵ GRADY, J. Lee. The Charismatic Movement: Dead or Alive?

²²⁶ PRASH, James Jacobb. Pentecostal and Charismatic, Is There or Was There Any Difference?

²²⁷ MCCONNELL, Daniel Ray. R. *Jiné evangelium*, s. 185.

2.1.1 Od apoštolské církve k novověku

Letniční hnutí můžeme vysledovat teprve na přelomu 19. a 20. století, přesto zkušenosti, které jsou pro letniční typické, jako je mluvení jazyky, proroctví nebo zázračná uzdravení, provázejí do různé míry církev od letnic až po dnešek. Za nejvýznamnější svědky dané skutečnosti staré církve patří Justin Martyr, který svědčí o prorockém daru. O dalším výskytu charismat, jako jsou glossolálie a proroctví, mluví slovní apologeti Tertulián nebo Ireneus²²⁸. Zázračná charismata jsou dále zaznamenávána v době apoštolských a církevních otců. Za jejich nositele jsou považováni velikáni jako Novatián, Pachomius nebo Hilarius z Poitiers, u nichž se dochovaly zmínky o jejich schopnosti mluvit jinými jazyky. Rovněž Theodor z Mopsuestie měl údajně schopnost řeči v neznámém jazyce a jinak skeptický Augustin mluvil o zázračných uzdraveních své doby²²⁹.

Ulonska je přesvědčen, že výskyt charismat souvisí se službou křtu v Duchu svatém, který byl konvertitům udílen po vodním křtu skrze vzkládání rukou až do 5. století, což se dnes dochovalo ve formě obřadu biřmování²³⁰. Zhruba od 5. do 11. století zmínky o glossolálii v církevní historii prakticky chybí. Ke konci středověku se mluvení jazyky stává doménou katolických mystiků jako byli Hildegarda z Bingenu, František z Assisi nebo Klára Montefalka. S rozvojem podzemních hnutí se tyto dary začínají projevovat například u Valdenských²³¹. S příchodem reformace v její pozdější pluralitě se viditelná charismata šíří i v nových hnutích. Mezi charismatiky se často zmiňuje, že mluvení jazyky bylo pozorováno u samotného Luthera, což ovšem jiní zpochybňují²³². Nicméně hromadný výskyt glossolálie je potvrzen mezi kvakery, pietisty a později mezi metodisty a zejména koncem 18. století v hnutí posvěcení. Zde pak můžeme hledat přímé předchůdce letničního hnutí i po stránce dogmatické. Tento historický výskyt potvrzuje řada nezávislých badatelů²³³.

Klasické letniční hnutí pak vzniklo počátkem 20. století v nejnižší společenské třídě, ignorováno akademickou křesťanskou obcí. Jako vůbec první křesťanské hnutí v USA prolomilo rasovou bariéru a tato svoboda spolu s černošskou spontánností a gospelovou hudbou z otrokářských plantáží a prostorem pro duchovní dary každého jedince vytvořila podmínky pro úspěch letniční misie. Když hnutí začalo explozivně růst a zasahovat i jiné

²²⁸ FORBES, Christopher. *Prophecy and inspired speech in early Christianity and its Hellenistic environment*, s. 79.

²²⁹ GORDON, Adoniram Judson. *The Ministry of Healing*, s. 62.

²³⁰ ULONSKA, Reinhold. *Duchovní dary*, s. 13-22.

²³¹ HOGUE, Richard. *Tongues: a theological history of Christian glossolalia*. 175 - 176.

²³² SAUER, Theodor. *History of the Christian Church*, Vol. III, s. 406, In: ATTER, Gordon Francis. *"The third force"*, s. 12.

²³³ Například John L. Sherrill, Vinson Williams, Juan Williams ad.

kontinenty, nebylo ho již možné ignorovat. V roce 1958 dosáhlo již téměř devíti milionů členů a H. P. Dusen v časopise Life mluvil o třetí síle křesťanství²³⁴.

2.1.2 Kulturní a náboženské pozadí

Podhoubí hnutí vytvořilo náboženské prostředí USA konce 19. století s jeho individualismem, pluralitou, odlukou církve od státu s absencí státní církve, ale i s městskou chudinou a jejími neduhy. Podstatou hnutí byl kongregacionalismus s odmítnutím starých církevních struktur a tím i omezenou pravomocí církevních autorit. Nacházely v něm stejnou měrou uplatnění muži i ženy. Jako je černošský letniční pionýr W. Seymour shledáván postavou rasového smíření, tak je letniční kazatelka A. McPhersonová respektována v hnutí za rovnoprávnost žen. Najít a popsat kořeny a důvody vzniku letničního hnutí se pokusili mnozí. Anderson vidí podhoubí v ekonomické a politické bezvýchodnosti velkoměstské chudiny a touze po vysvobození ze strádání²³⁵. Wacker popisuje reakci na teologický liberalismus a návrat k biblicismu s touhou po Božím nadpřirozeném jednání ve světě spějícímu ke zlému²³⁶. Goff si všímá premilénialismu, který letniční vedl k touze po zmocnění k evangelizaci světa před příchodem Božího království²³⁷. Dayton popisuje vývoj letniční nauky na základě „čtyřbodového vzorce“ chápajícího Krista jako Spasitele, Posvětitel, Uzdravovatele a Přicházejícího krále²³⁸ a také McGee analyzuje kořeny letniční zbožnosti na základě nauk wesleyánského hnutí posvěcení²³⁹. Letniční historik Menzies naopak zdůrazňuje reformovaný pohled ovlivňující pozdější teologii hnutí²⁴⁰.

2.1.3 Předchůdci letničního hnutí

2.1.3.1 Hnutí posvěcení

Učení o intenzivní duchovní zkušenosti, která by následovala po obrácení, můžeme nalézt již mezi puritány v 17. a 18. století, jako byl legendární kazatel „prvního amerického probuzení“ J. Edwards. Později, s příchodem metodistických misionářů, se již mluvilo o „díle druhé milosti“. Byl to J. Wesley, kdo začal učit o „druhém požehnání“, které nazýval „plné

²³⁴ VAN DUSEN, Henry P. *The Third Force in Christendom*.

²³⁵ ANDERSON, Robert Mapes. *Vision of the disinherited: the making of American Pentecostalism*.

²³⁶ WACKER, Grant. *The Functions of Faith in Primitive Pentecostalism*, s. 353 - 375.

²³⁷ GOFF, James R. *Fields white unto Harvest*.

²³⁸ DAYTON, W. D. *Theological Roots of Pentecostalism*.

²³⁹ HORTON, Stanley M. *Systematická teologie*, s. 15-45.

²⁴⁰ MENZIES, William W. *Anointed to Serve*.

posvěcení“ , „čisté srdce“ nebo „dokonalost v lásce“. Wesley byl čtenářem východních otců a někteří ve Wesleyho teologii o dokonalosti vidí vliv řeckého učení o zbožštění (theosis)²⁴¹. Wesleyho spolupracovník J. Fletcher pak ztotožnil „plné posvěcení“ s biblickým termínem „křest v Duchu svatém“. Klasičtí wesleyáni rovněž věří, že plné posvěcení zároveň zbavuje člověka dědičného hříchu²⁴².

2.1.3.2 Keshwické hnutí

Keshwické hnutí se objevuje v 19. století na půdě hnutí posvěcení, kde dochází k přehodnocování Wesleyho učení o „bezhříšné dokonalosti“. Keshwické hnutí přesáhlo metodistickou tradici a jeho součástí byli kazatelé z různých částí protestantismu jako W. A. Tozer nebo C. I. Scofield. V roce 1875 vznikla Keshwická konvence, která z reformovaného pohledu odmítla učení o „odstranění dědičného hříchu“. Ustálil se termín „plnost Ducha“. Zatímco wesleyánské hnutí vidělo dílo „druhé milosti“ jako prostředek k dosažení dokonalého posvěcení, Keshwické hnutí shledávalo v druhém požehnání spíše zmocnění k misii. Tento pohled sdíleli známí evangelisté G. Finney, H. Taylor, D. Moody a později i legendární B. Graham. Wesleyánský důraz na aktivní očekávání díla Ducha svatého v životě člověka nakonec otevřel v církvi i zájem o duchovní dary²⁴³.

2.1.3.3 Katolická apoštolská církev

Mezi dalšího vlivného předchůdce hnutí patří původně presbyteriánský londýnský duchovní E. Irving, který učil o možnosti rozšíření charismat v současné církvi. Věřil i v obnovu pěti služebností, mezi které patří apoštol, prorok, evangelista, pastýř a učitel, jejichž povolání má obnovit církev poslední doby²⁴⁴. V roce 1831 vypuklo v Irvingově farnosti charismatické probuzení, ze kterého vznikla Katolická apoštolská církev. Z ní se nakonec vyvinula silně heterodoxní Novoapoštolská církev, zakládající své učení na autoritě současných apoštolů a jejich prakticky neomezené autoritě s římskokatolickými liturgickými prvky²⁴⁵. Irving byl pro své učení exkomunikován a zemřel v roce 1834 na totální vyčerpání.

²⁴¹ CHRISTENSEN, Michael J a Jeffery A WITTUNG. *Partakers of the divine nature*, s. 217-231.

²⁴² SAWYER, James M. *The survivor's guide to theology*, s. 360-361.

²⁴³ SHERRILL, John L. *Oni hovorí inými jazyky*, s. 35.

²⁴⁴ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 803-804.

²⁴⁵ Praktikují se zde kupříkladu modlitby za zemřelé, což bývá chápáno jako určitý vstřícný pohled směrem k římskokatolické liturgice. Více o Novoapoštolské církvi In: MRÁZEK, Miloš. *Novoapoštolská církev: Mezi katolíky a protestanty*, s. 4-5.

2.1.3.4 Křesťanská katolická církev

Zakladatelem Křesťanské katolické církve je J. A. Dowie. Narodil se v roce 1847 a po absolutoriu Edinburské University přijal povolání do Kongregacionalistické církve v Austrálii. Začal působit jako uzdravující evangelista a pořádal až několikatisícová shromáždění. Později se usadil v USA, kde zakládal „uzdravovací domy“. Zde nebylo dovoleno používat léky a jedinou léčbou mělo být čtení Bible a modlitby. Za tuto činnost byl Dowie několikrát obviněn a zadržen z důvodu, že nevládnul licenci k léčení. V roce 1895 pak založil vlastní „Křesťanskou katolickou církev“.

Dowie měl velké vize. Jednou z nich bylo i vybudování křesťanských měst „Sion“, ve kterých by byl pastor zároveň starostou. Do svého plánu zahrnul i Jeruzalém, který chtěl vykoupit z turecké nadvlády. V roce 1900 se mu podařilo vybudovat město Sion na severu Chicaga, kde žilo 6000 obyvatel. Uvěřil, že je Eliášem obnovitelem všech věcí, novým Janem Křtitelem, který má církev uvést do apoštolsko - prorocké obnovy a probuzení poslední doby, ve které je povolán jako obnovený apoštol²⁴⁶. Nosil i starozákonní kněžské roucho. Město brzy zbankrotovalo a Dowie v něm ztratil vliv. V roce 1906 byl odvolán a na jeho místo nastoupil W. G. Voliva, který hnutí přejmenoval na „Křesťanskou katolickou apoštolskou církev“. Dowie zemřel rok poté. Voliva se stal autokratem zastávajícím geocentrismus a prorokujícím data Kristova příchodu, ale část hnutí Volivu opustila a zformovala první letniční církev²⁴⁷.

2.1.3.5 Charles Fox Parham

Charles Parham se narodil v roce 1873 a je považován za otce letničního hnutí. Kazatelem se stal již ve 14 letech v Metodistické církvi a první mítink pořádal ve svých 19 letech. Od malička trpěl revmatickou horečkou a později svědčil o svém uzdravení. Na jeho život měli vliv průkopníci jako J. A. Dowie a zakladatel biblické školy „Duch svatý a my“ F. W. Sanford, který věřil, že dar jazyků poslouží misionářům ke kázání v cizojazyčných zemích. Sanford zastával učení, že Angloameričani jsou přímými potomky Izraelců, kteří se vrátili z asyrského zajetí, a proto chápal Anglii a USA jako klíčové země z hlediska eschatologie²⁴⁸.

Parham nejprve navštívil Dowieho Sion, kde byl inspirován domy uzdravení, a tuto praxi přivezl i do Topeky. Rovněž navštívil řadu prestižních škol na východním pobřeží, kde se

²⁴⁶ COOK, Philip L. *Zion City, Illinois: twentieth-century utopia*, s. 54-68.

²⁴⁷ BLUMHOFFER, Edith. *A Pentecostal Branch Grows in Dowie's Zion*, s. 3-5.

²⁴⁸ GOFF, James R. *Fields white unto harvest*, s. 57.

inspiroval D. Moodym a A. J. Gordonem. Měl ale svobodomyšlného ducha a byl nepřitelem organizované církve. Proto vystoupil od metodistů a odešel do Topeky, kde otevřel biblickou školu Bethel. Ve skutečnosti se jednalo o *uzdravující dům* podle Dowieho vzoru. Najal si zde nedostavěný domek a pro ty, kdo byli ochotni vše opustit a nastěhovat se jen s nejnужnějšími věcmi, otevřel bezplatný seminář. Přihlásilo se mu celkem čtyřicet studentů, mezi nimiž byla i Agnes Ozmanová²⁴⁹.

Parham uvedl, že v prosinci odjel ze školy a studentům nařídil, aby z Písma vyhledali místa, která souvisejí s křtem v Duchu. Ti shledali, že průvodním jevem křtu v Duchu bylo promluvení v jazycích. Osmnáctiletá Agnes Ozmanová jej po návratu prosila, aby na ni vložil ruce a následně promluvila v neznámých jazycích. Údajně mluvila i psala tři dny čínsky a nebyla schopna mluvit anglicky. Studenti z Bethelu tvrdili, že rovněž oni obdrželi dar nejen mluvit, ale i psát v jiných jazycích. Když své spisy předložili znalcům, ukázalo se, že se jedná o nesrozumitelné čmáranice²⁵⁰. Parham o těchto událostech podal zprávu v časopise a věřil, že křtem v Duchu svatém byla obnovena apoštolská víra a otevřena cesta k zahraniční misii. Nakonec křest Duchem prožil i on sám. Později Ozmanová tvrdila, že neznámým jazykem promluvila ještě před touto událostí²⁵¹. Aby své učení a zkušenost rozšířil, odjel Parham se svými studenty do Kanady. V Kansas City ale narazili na odpor duchovenstva, skupina misionářů se rozpadla a Parham se vrátil do Topeky. I zde narazil na nepochopení a budovu školy byl nucen předat jejímu vlastníkovu. Poté budova shořela, což Parham shledal jako Boží hněv²⁵².

V roce 1903 navštívil Parham lázně El Dorado Springs v Missouri, kde pořádal modlitební shromáždění pro nemocné pacienty. Zde jistá M. Arthurová prožila uzdravení z částečné slepoty a po svém návratu do města Galena v Kansasu učinila Parhamovi velkou reklamu. Později pozvala i jeho a ten zde, v polním stanu, pořádal shromáždění pro tisíce lidí. Po třech měsících noviny psaly o tisících uzdravených, osmi stovkách obrácených a Parham se stal zakladatelem hnutí „Apoštolské víry“, ke které se připojila řada stoupenců²⁵³.

V roce 1905 odchází Parham do Houstonu, kde zakládá novou biblickou školu, kterou navštívil i budoucí velikán, černošský metodistický kazatel, W. Seymour. Ten pocítil povolání odjet jako misionář do Los Angeles a v roce 1906, na slavné ulici Azusa 312, začíná

²⁴⁹ SHERRILL, John L. *Oni hovoria inými jazykmi*.

²⁵⁰ GOFF, James R. *Fields white unto harvest*, s. 63-86.

²⁵¹ Tamtéž, s. 71.

²⁵² Tamtéž, s. 86.

²⁵³ BLUMHOFFER, Edith. *A Pentecostal Branch Grows in Dowie's Zion*, s. 3-5.

svá pravidelná shromáždění. Následující rok se stal pro Parhamův kredit osudným. V Texasu byl nařčen a zadržen pro sexuální zneužití chlapce. Nikdy nestanul před porotou a nebyl odsouzen. Goff poukazuje, že se nejspíše jednalo o vykonstruované obvinění, které zinscenoval Dowieho následovník W. Voliva, který jako jediný svědek proti Parhamovi vypovídal. Po Dowieho smrti se totiž Parham snažil nastolit řád v Sionu, avšak výsledky byly jen částečné. Parhamovi kritici, zejména W. F. Carothers, této epizody využili, aby jeho službu zdiskreditovali²⁵⁴. Podrobněji se celou záležitostí zabýval letniční apologeta Philip Powell, který na základě tehdejších dokumentů shledal Parhama nevinným²⁵⁵.

Parhamův zdravotní stav se začal zhoršovat. Vlivem nemoci z mládí u něho zřejmě došlo k rozsáhlejšímu poškození srdeční svaloviny. V posledních fázích svého života trpěl dušností, ale z důvodu víry v božské uzdravení odmítal jakékoliv léky a v roce 1929 zemřel na srdeční zástavu²⁵⁶.

2.1.3.6 William Joseph Seymour

Seymour se narodil v roce 1870 v Louisianě, jako dítě otroků. Číst a psát se naučil sám. Již jako mladý baptista měl sny a vidění a pilně se věnoval samostudiu Bible²⁵⁷. Ve svých dvaceti pěti letech se přestěhoval do Indianapolis, kde byl zaměstnán jako portýr a číšník. Zde navštěvoval černošskou Metodistickou Episkopální církev. V roce 1900 se přestěhoval do Ohia, kde se přihlásil na biblickou školu, která kladla důraz na druhé dílo milosti, božské uzdravení a duchovní probuzení před příchodem Krista. V tomto čase prodělal neštovice a oslepl na levé oko. Svě onemocnění si vyložil jako trest za odmítnutí Božího volání k dílu kazatele, kterému se vzpíral, a proto přijal pověření do služby. V Texasu vyhledal své příbuzné a v letech 1903 - 1905 se zde stal kazatelem. V Texasu se setkal i s černošskou ženou, kazatelkou L. Farrow, která se vlivem Parhamovy služby modlila v neznámých jazycích. Seymour, povzbuzen touto zkušeností, proto navštívil Parhamovu biblickou školu, ale jako černoš smí naslouchat jen za otevřenými dveřmi.

V roce 1906 obdržel Seymour pozvání do sboru svatosti v Los Angeles a pln entusiasmů zde kázal na text z knihy Skutků s důrazem na mluvení jazyky, jakožto důkazu křtu Duchem. Nesetkal se s pochopením, ale přijal pozvání do domácnosti manželů Asberyových, kde ve vyučování pokračoval. Na shromážděních, která trvala tři dny, byl pokřtěn Duchem osmiletý

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ POWELL, Philip. What is Truth?

²⁵⁶ GOFF, James R. *Fields white unto harvest*, s. 159.

²⁵⁷ SYNAN, Vinson. *Pentecostalism: William Seymour*.

chlapec a poté křest obdržel i Seymour. Událost se rychle roznesla a do malého domku se začalo shromažďovat stále více lidí. Množství návštěvníků a dynamika bohoslužeb způsobila pád střechy a jako nová budova byla zvolena bývalá metodistická modlitebna a pozdější koňská stáj v Azusa Street 312. Přímý účastník shromáždění píše:

„Tři dny a tři noci jásal. Bylo to o Velikonocích. Odevšad sem přicházeli lidé. Druhého dne bylo nemožné přiblížit se k domu. Kdo se přesto do domu mohl dostat, padl pod mocí Boží; celé město bylo na nohou. Jásal, dům se chvěl v základech, ale nikdo nebyl zraněn.“²⁵⁸

Dochovalo se i množství svědectví lidí, kteří v jazycích rozpoznali svoji mateřštinu a byli usvědčeni ze svých hříchů a množství svědectví o fyzickém uzdravení²⁵⁹. Jedním z návštěvníků shromáždění byl také Nor, pastor T. B. Barratt, skrze kterého se letniční probuzení přeneslo do Norska a následně do mnoha zemí Evropy. Přicházeli i lidé z Anglie, Kanady a dalších zemí Evropy. V dubnu 1907 vysílá sbor prvního misionáře do Skandinávie a později do Číny.

Na vrcholu své služby, v roce 1906, Seymour začal bezplatně vydávat bulletin „Apoštolská víra“, který si objednalo 50 000 lidí. Seymour zde uvádí, že „alkoholici jsou usvědčováni na pouličních shromážděních a zvedají ruce na žádost o modlitbu. Modlí se, aby démon alkoholu byl vyhnán a oni ztratili chuť pít“²⁶⁰. V novinách se píše o sektě, jejich excesech, továrně na idioty, divných učeních, extázích a tranzech²⁶¹.

V říjnu 1906 přijíždí shromáždění navštívit Parham, který ale nemá pro nový druh bohoslužeb pochopení. Mísení černé a bílé rasy je pro něho nestravitelné a je překvapen, že jazyky v Azusa zní jako „blábolení a drmolání a nikoliv jako skutečné jazyky“. Zároveň kritizuje křeče a extatické chování, v němž vidí hypnotické transy. Pro svůj postoj byl ovšem staršími v Azusa odmítnut, ale ze shromáždění si odvedl část lidí, kterým kázal v pronajaté budově nedaleko Azusa. Druhá nepříjemná událost se stala v srpnu 1908 poté, co se Seymour oženil. Pracovnice, které vedly misijní časopis, nesouhlasily s jeho manželstvím, odjely do Portlandu a odvezly i adresy, na které byl list mimo Los Angeles rozesílán. Tím byl vliv hnutí značně oslaben. Synan uvádí, že jedna pracovnice zřejmě žárlila. Když Seymour pojal úmysl oženit se s bílou křesťankou, oponovala, že svět není připraven na smíšená manželství. Když se

²⁵⁸ ZOPFI, Jakob. *...na všeliké tělo*, s. 18.

²⁵⁹ SHERRILL, John L. *Oni hovorí inými jazykmi* s. 41-44.

²⁶⁰ CLARK, Jonas Wiliam. Joseph Seymour.

²⁶¹ SYNAN, Vinson. *The century of the Holy Spirit*, s. 58-59.

ožení s černošskou vůdkyní s Azusa J. E. Mooreovou, sdělila, že je to v tak krátké době před vytržením církve nemístné. Ke třetí oslabující události došlo v roce 1911, kdy Seymour odjel na misijní cestu a povolení kázat obdržel W. Durham, bývalý baptista, který sdílel na křest v Duchu reformovaný pohled²⁶². Dědičný hřích byl podle něho zlomen na kříži, nikoliv až letniční zkušeností, jak věřil Seymour. Tu lze pak přijmout pouhou vírou. Kázání přinesla hnutí novou vitalitu. Po návratu Seymour toto učení shledal jako herezi a zavřel Durhamovi dveře. Zástupy však následovaly Durhama a vznikla letniční církev bílých²⁶³.

Největší letniční církev Assemblies of God se v pohledu na posvěcení přidržela Durhamova důrazu. Tak se po úspěšné triádě let 1906 - 1909 ze sboru v Azusa stala malá černošská církev, kterou Seymour vedl až do své smrti dne 28. září 1922, kdy vedení přebrala jeho žena²⁶⁴.

2.1.4 Věrouka hnutí

Letniční teologii celkem precizně popsal Dayton, když na základě analýzy učení klasických letničních církví definoval jejich teologii jako aktualizovanou wesleyánskou nauku „čtyřbodového vzorce“ rozšířeného o pátý bod - „Kristus křtí Duchem“²⁶⁵. Letniční učení je proto christocentrické a i když rozvíjí převážně pneumatologická témata, vychází při tom z díla Ježíše Krista. Letniční svoji „pětibodovou“ a po Durhamovi už jen „čtyřbodovou“ christologii chápou jako „plné evangelium“. Na základě těchto bodů lze v kostce definovat veškeré letniční učení, které je rozvíjeno na pozadí premilénialismu²⁶⁶.

2.1.4.1 Kristus Spasitel

Učení o Kristu stojí na klasické trinitologii a ohledně spásy je čistě arminiánské. Hnutí Oneness (Jesus Only), hlásající herezi modalismu, a které se od klasického letničního hnutí

²⁶² Durhamův přínos spočíval v tom, že odmítal cestu k plnosti Ducha na základě „lidského“ usilování o svatost. Durham zastával reformovaný důraz, že klíčem k naplnění Duchem svatým je naopak Bohu ustoupit z cesty, umenšit se a veškeré jeho dílo přijmout vírou. Jinými slovy cestou ke křtu v Duchu je přestat se snažit a Boží dílo přijmout prostou vírou. Historik probuzení v Azusa Frank Bartleman působení Durhamova vlivu v Azusa reflektuje slovy: „Krátkce potom, co mě Bůh naplnil svým Duchem, jednoho rána na mě mocně sestoupil a řekl mi: Pokud by si byl dostatečně malý, mohl bych s tebou udělat cokoli.“ Začal jsem ve svém srdci toužit po tom, abych se stal skutečně velmi malým, či naprosto ničím. Bylo to však tak těžké, abych byl pro Něho skutečně 'dole', aby mohl skrze mě skutečně působit. Používá si mě skutečně jen tehdy, když se ze svého pohledu cítím jako nula, a když se opravdu kořím před Jeho tváří. Když cítím, že musím něco udělat, vždy dopustí, abych selhal. Avšak, když zůstávám u Jeho nohou a prožívám, že jsem nic, a že On je všechno a jen Jemu důvěřuji, koná své dílo tak podivuhodným způsobem, až se tomu dívím i já.“ In: BARTLEMAN, Frank. *Azusa street*, s. 93.

²⁶³ SYNAN, Winson. Pentecostalism: William Seymour. *Christian History Magazine*.

²⁶⁴ Tamtéž.

²⁶⁵ DAYTON, Donald W. *Theological roots of Pentecostalism*. s. 21-22.

²⁶⁶ HORTON, Stanley M. *Systematická teologie*, s. 21.

v roce 1917 oddělilo, není shledáno ortodoxním²⁶⁷. Letniční věří ve svobodnou volbu člověka následovat Krista, stejně jako možnost ho zapřít. Hlásí se k reformačnímu pojetí spásy pouhou milostí skrze víru, avšak odmítají kalvínské pojetí predestinace a věčnou vytrvalost svatých. Ohledně věčnosti letniční věří v tělesné vzkříšení a věčnou existenci člověka v nebi nebo v ohnivém pekle.

V historii ovšem toto učení nebylo prosto odchylek od běžné evangelikální věrouky. Parham odmítal nauku o věčném trestu a přiklonil se k pojetí anihilace. Zároveň byl přesvědčen, že Adam nebyl jediným člověkem, kterého Bůh stvořil. Další lidé žili, dle Parhama, vně zahrady Eden a vyhynuli během potopy. Rovněž věřil, že jen v Duchu svatém pokřtění věřící budou vládnout s Kristem v tisíciletém království a jen oni budou vytrženi do nebe, zatímco ostatní křesťani projdou velkým soužením²⁶⁸.

Dnes jsou ve většinovém letničním hnutí tyto odchylky překonány a letniční nauka o Kristu se ztotožňuje s ortodoxní christologií a soteriologie je zakotvena v arminianismu, v čemž následuje své wesleyánské kořeny²⁶⁹.

2.1.4.2 Kristus Uzdravovatel

Velký důraz je v hnutí kladen na fyzické uzdravení. V církvi Assemblies of God je Boží uzdravení jedním z klíčových bodů věrouky²⁷⁰. Tento důraz vychází z hnutí posvěcení a stojí zejména na exegezi veršů Iz 53,4 a Mt 8,17. Slova „jeho jizvami jsme uzdraveni“ jsou chápána jako podklad pro fyzické zdraví. Nicméně řada letničních v Evropě vidí v díle kříže především uzdravení z hříchu a například Ulonska konstatuje, že věřící stále žije v nevykoupeném těle, očekáváje na své vzkříšení²⁷¹.

Dnešní američtí letniční nejsou ve svém učení radikální jako Dowie nebo Parham a nezakazují lidem brát léky. Připouštějí, že záleží na Bohu, kdy a koho uzdraví. Je ale možné položit otázku, je-li uzdravení součástí spásy, proč spásu lze vírou uchopit vždy a uzdravení nikoliv? Současná americká letniční teologie to vysvětluje tím, že stejně jako bude spása v plnosti zakoušena až při vzkříšení, stejně tomu bude s uzdravením²⁷².

²⁶⁷ Tamtéž, s. 24-27.

²⁶⁸ GOFF, James R. *Fields white unto Harvest*.

²⁶⁹ Assemblies of God Fundamental Truths.

²⁷⁰ HORTON, Stanley M. *Systematická teologie*, s. 503-537.

²⁷¹ ULONSKA, Reinhold. *Duchovní darym*, s. 64.

²⁷² HORTON, Stanley M. *Systematická teologie*, s. 522-523.

S polohou vyznávání uzdravení přes přetrvávající symptomy nemoci se setkáváme až v charismatickém hnutí. Byli to právě letničtí, kteří se od takového pojetí distancovali²⁷³. Za zmínku ovšem stojí, že velký letniční evangelista a uzdravovatel Smith Wigglesworth (1859-1947) odmítal léčbu ledvinových kamenů a raději několik let trpěl, než aby popřel svoji víru v Boží uzdravení²⁷⁴.

2.1.4.3 Kristus Posvětitel

Ještě před koncem století bylo hnutí posvěcení zcela zaujato letniční reformací wesleyánské nauky a záhy bylo rozděleno mezi křesťany, kteří křest Duchem svatým chápali na svém wesleyánském pozadí, tedy křesťané z hnutí posvěcení, a na ty, kteří jej chápali na svém reformovaném pozadí. V praxi to znamenalo, že první viděli křest Duchem jako vyvrcholení, či alespoň průvodní proces svého posvěcení, a druzí jej chápali jako obdržení zmocnění z Boží milosti.

Seymour, díky své předchozí průpravě v hnutí posvěcení, zastával takzvanou doktrínu „trojí milosti“. Nauka spočívá v chápání prvního díla milosti jako obrácení a znovuzrození, druhého díla milosti jako křtu Duchem svatým a třetího díla milosti jako posvěcení (někdy chápáno jako křest ohněm). Naproti tomu reformovaná tradice zastává tzv. cestu „dvojí milosti“, neboli učení o znovuzrození a křtu Duchem svatým, přičemž posvěcení je již zahrnuto ve spáse a během života dále roste. Dnes většina letničních stojí na reformačních pozicích a odmítají možnost dosažení „bezhrádné dokonalosti“ skrze zkušenost následující znovuzrození²⁷⁵.

2.1.4.4 Kristus křtitel Duchem svatým

Hnutí je spojováno s fenoménem mluvení v jazycích - glossolálie, který je chápán jako projev křtu Duchem svatým. Zde ovšem existují mezi letničními proudy rozdíly. Zatímco američtí Assemblies of God vidí jednoznačně dar jazyka jako „důkaz“ křtu Duchem, britští Elim zde tento podmíněný vztah neshledávají²⁷⁶.

Již W. B. Godbey, učitel posvěcení věřil, že dar jazyka „sehraje významnou roli v evangelizaci světa“²⁷⁷. Také Parham jazyky (xenoglosie) pokládal za dodnes existující

²⁷³ The Believer and Positive Confession.

²⁷⁴ FORDSHAM, Stanley Howard. *Apoštol víry*, s. 83.

²⁷⁵ HORTON, Stanley M. *Systematická teologie*, s. 15-44.

²⁷⁶ PRASH, James Jacobb. Pentecostal and Charismatic, Is There or Was There Any Difference?

²⁷⁷ HORTON, Stanley M. *Systematická teologie*, s. 21.

jazyky. Ti, kdo jsou jimi obdarováni, se mají stát misionáři v zemích, kde se těmito jazyky mluví. V této své teorii byl posílen, když někteří cizinci na jeho shromážděních rozpoznali svoji mateřštinu. Praktické zkušenosti misionářů tuto tezi nepotvrdily a domorodci mluvení v jazycích nerozuměli. Glossolálie je proto chápána, podle epištoly Korintským, jako nesrozumitelné jazyky, kterým za výjimečných okolností může být zázračně porozuměno jako ve Skutcích. Pro obojí nalezneme v letniční literatuře mnoho svědectví. Učení o xenoglosii jako misijním nástroji bylo brzy překonáno a Výkonná rada Assemblies of God je v roce 1949 označila za herezi²⁷⁸.

2.1.4.5 Kristus přicházející Král

Seymour z hnutí posvěcení převzal doktrínu, že před příchodem Krista má dojít k mohutnému probuzení při hlásání evangelia všem národům. Není divu, že se již od útlého věku detailně zabýval novozákonní eschatologií. Po setkání s Parhamem a přijetí křtu v Duchu také uvěřil, že jazyky nejsou pouze znamením a potvrzením tohoto křtu, ale jsou též významnou pomocí k rasovému smíření a překnutí rasové segregace²⁷⁹. Seymour byl věrný takřka kingovskému snu²⁸⁰, kdy viděl společná shromáždění bílých a černých křesťanů, kteří v moci Ducha ctí společně jednoho Boha. V rasové jednotě pak viděl podmínku, která má podle Jana 17 kapitoly způsobit světové probuzení²⁸¹.

Dalším rysem Parhamova i Seymourova učení bylo přesvědčení, že vylévání Ducha svatého má podklad ve Starém zákoně v podobně „pozdního deště“, který má být ke konci časů vylit na všeliké tělo. Metafora „pozdního deště“ pak byla ztotožňována se zaslíbeným vylitím Ducha svatého podle proroka Jóele (Jl 2,23), které církev v krátké budoucnosti čeká. Tento důraz mezi letničními přetrvává dodnes. První letnice jsou chápány jako „raný déšť“ a letniční hnutí jako „pozdní déšť“.

2.2 Probuzení uzdravování

V prvních třiceti letech dvacátého století vzniká v USA řada letničních církví, které explozivně rostou. Patří sem především Assemblies of God (1914), Church of God in Christ (1914), Church of God (1919) a The Forsquare Gospel Church (1927). Zatímco tyto církve

²⁷⁸ MENZIES, William W. *Anointed to Serve*, s. 323-325.

²⁷⁹ HORTON, Stanley M. *Systematická teologie*, s. 24.

²⁸⁰ Podobnou vizi později představil baptistický kazatel Martin Luther King ve svém slavném kázání v roce 1963 ve Washingtonu pod názvem „I Have a Dream“.

²⁸¹ JACKOSON, David a Neta JACKOSON. *William J. Seymour: The Founder of Modern Pentecostalism*.

zastávají trojiční nauku, v roce 1916 se od Assemblies of God odděluje letniční skupina Jednosti (Oneness) zastávající herezi modalismu. Učení Jednosti je v letničním hnutí odsouzeno²⁸², přesto jeho vitalita ve spojení s „novým zjevením“ ovlivnila baptistického kazatele W. Branhama, jehož služba vedla ke vzniku tzv. „Probuzení uzdravování“ (Healing Revival).

Paralelně s probuzením uzdravování dochází v Kanadě, rovněž na základě Branhamova vlivu, ke vzniku hnutí Pozdního deště - „Latter Rain Movement“. Mezi letničními a těmito proudy existuje etický i věroučný rozpor. Assemblies of God se opakovaně vymezují vůči jejich učení a jejich stoupence napomínají pro etická a věroučná selhání. Příslušníci nových hnutí pak nezřídka letniční církve osočují z církevnictví a jako i ostatním církvím pak udílejí nálepku „Babylona“²⁸³.

2.2.1 Počátky hnutí

Podle Baxtera, jednoho z pionýrů pozdějšího Pastýřského hnutí a manažera Branhamových kampaní, našlo Probuzení uzdravování živnou půdu proto, že vitalita letničního hnutí vyhasla a jeho „nadpřirozený prvek“ byl nahrazen věroučnými diskusemi²⁸⁴. Probuzení proto nadchlo řadu letničních kazatelů, toužících po působení Boží moci. Věřoučným zdrojem nových hnutí je ovšem i metafyzika esoterického proudu „Nové myšlení“, entusiasmus hnutí „Modlitby a půstu“ a mítinky baptistického kazatele a stoupence modalismu W. Branhama. O obojím bude pojednáno dále.

2.2.2 Předchůdci hnutí

2.2.2.1 Metafyzika Nové Anglie

Paralelně s posvěceneckým hnutím se na přelomu minulého století v okolí Bostonu formují duchovní proudy, vycházející z nauky mesmerického léčitele P. P. Quimbyho (1802-1866) rozvíjené v podání R. W. Emersona (1803-1882). Quimbyho mesmerismus hledal fyzické uzdravení, ale na rozdíl od letničního učení neviděl jako kořen nemoci hřích, nacházející odpuštění v Kristově krvi, ale především stav lidské mysli. Podle tohoto učení existují dva světy, duchovní a hmotný. Hmotný, smyslový svět, je pouhým důsledkem světa duchovního, neviditelného. Neviditelný svět má své pevné zákonitosti, a pokud se svým poznáním

²⁸² HORTON, Stanley M. *Systematická teologie*, s. 26.

²⁸³ BRANHAM, William. *Neviditelné sjednocení nevěsty Kristovy*.

²⁸⁴ New Wine Interviews Ern Baxter.

povzneseme ze světa smyslů do světa duchovního a aplikujeme neviditelné duchovní zákony, docílíme fyzických projevů ve viditelné oblasti. Tohoto principu lze využít v uzdravení²⁸⁵.

Tyto myšlenky ovlivnily původně metodistického kazatele E. W. Kenyona (1867-1948), který studoval na Emersonově řečnické koleji „College of Oratory“. Škola vycházela z myšlenek unitářství a ideje novodobého mesmerismu rozvíjela na základě „Křesťanské vědy“ a hnutí „Nového myšlení“. Kenyon tato hnutí formálně odmítal, McConnell však podrobně dokládá vliv těchto nauk na jeho učení²⁸⁶.

Uzdravování by se dle Kenyona dalo vystihnout tak, že pokud člověk pevně uvěří, že je zdravý, stane se skutečně zdravým. Pochopení skutečnosti, že člověk již je uzdraven Kristovou *duchovní* smrtí se pak promítne do *hmotného světa* zmizením fyzických příznaků nemoci²⁸⁷. Kenyon měl velký vliv na některé letniční pionýry a otevřeně jej citovali lidé jako W. Branham, T. L. Osborne, F. F. Bosworth, J. Coe a další. McConnell uvádí, že když se F. F. Bosworth „nakrmil u Kenyona“, uvedl k němu i uzdravovatele vírou. Kenyonův vliv na uzdravovací probuzení podle něho přesto zůstává nedocenen²⁸⁸.

2.2.2.2 Modlitebně postní hnutí

Dalším sloupem stojícím na prahu Probuzení uzdravování je původně metodista Franklin Hall (1907-1993), který v roce 1946 zakládal „Centra modliteb a půstu“. Byl přesvědčen, že skrze postní mítinky křesťan obdrží „substanci nesmrtelnosti“, která transformuje jeho tělo do stavu božského zdraví a nesmrtelnosti. Na jeho shromážděních se tato substance údajně projevovala ve formě stříbrného nebo zlatého prachu na povrchu kůže modlících se křesťanů²⁸⁹. Ve své knize „Boží atomová síla skrze modlitbu a půst“ se Hall blíže zabýval vlivem půstu na zlepšení tělesného zdraví a vytýčil cestu jak skrze 30 denní postní katarzi tohoto cíle dosáhnout²⁹⁰. Věřil, že síla, kterou křesťané obdrží, nezpůsobí jen zdraví, ale pomocí ní bude možné zázračně překonat zemskou gravitaci, Kristova přirozenost bude z křesťanů viditelně zářit a jejich oděvy, stejně jako oděvy Izraelců na poušti, nezvetší a nebude je třeba prát. Kristova přirozenost promění lidské tělo natolik, že změní i lidský zápach a Hall varoval

²⁸⁵ RUSSELL, Morris A a Daniel T LIOY. A Historical and Theological Framework for Understanding Word of Faith Theology, s. 73-117.

²⁸⁶ MCCONNELL, Daniel Ray. *Jiné evangelium*, s. 34-62.

²⁸⁷ KENYON, Essek. W. *Jesus the healer*, s. 81

²⁸⁸ MCCONNELL, Daniel Ray. *Jiné evangelium*, s. 36.

²⁸⁹ FRANKLIN, Hall. *The Return of Immortality*, s. 48.

²⁹⁰ HALL, Franklin. *Atomic Power with God Thru Fasting and Prayer*.

návštěvníky svých shromáždění, že je doma nemusí rozpoznat jejich psi²⁹¹. Halla četli mnozí uzdravovatelé vírou včetně Branhama a Hallovo učení i manifestace zlatého prachu zanechaly stopu nejen v Probuzení uzdravování, ale i v charismatickém hnutí.

2.2.3 William Marrion Branham

W. Branham (1909 - 1965) byl baptistickým kazatelem, jehož kampaně od roku 1946 daly povstat těm, kteří očekávali „Boží atomovou sílu“ a chtěli vstoupit do nadpřirozené oblasti.

2.2.3.1 Dětství a počátek služby

Již jako malý chlapec míval Branham sny a vize, před kterými ho kazatelé varovali. V sedmi letech uslyšel v naprostém bezvětrí šum v koruně keře a když přišel blíž, hlas mu řekl: „Nepij a nekuř a nikdy žádným způsobem neposkvřuj své tělo, neboť musíš pro mne vykonat dílo, až budeš starší“²⁹². V červnu 1933, když po stanové evangelizaci křtil v Ohio, uslyšel hlas z nebe, který mu řekl: „Jako byl Jan Křtítel poslán vstříc prvnímu příchodu Páně, stejně ty jsi poslán vstříc jeho druhému příchodu“²⁹³. Křtu přihlíželo okolo čtyř tisíc lidí, a ačkoliv mnozí viděli světlo, hlas byl srozumitelný pouze Branhamovi. Někteří účastníci prý křičeli a upadli do mdlob²⁹⁴.

Ve stejném roce Branham obdržel 7 vidění o konci světa, kde mu bylo zjeveno: 1. nástup Mussoliniho, 2. nástup Hitlera, 3. nastolení fašismu a jeho překonání komunismem, 4. rychlý rozvoj vědy a vývoj automobilu vejčitého designu, 5. úpadek morálky - ženy budou nosit mužské oblečení a odkládat oděv, 6. nástup krutovlády římskokatolické církve a 7. apokalyptický konec USA pumovými explozemi²⁹⁵. Proroctví bylo sdíleno již v roce 1933, ale někteří zpochybňují jeho pravost s poukazem na absenci datovaného originálu. O rok později Branham přijal nabídku kázat v letniční církvi Jednosti a na čas navštěvoval jednu z jejich konvencí. Byl zde uchvácen probuzeneckou vitalitou a setkal se s modalismem, který zde byl akcentován odmítáním trojiční křestní formule²⁹⁶.

²⁹¹ HARRELL, David Edwin Jr. *All things are possible*, s. 212-213.

²⁹² FRANK, Ewald. *William Branham, muž poslaný Bohem*, s. 10.

²⁹³ *Mysterious Star Appears While Baptising in Ohio River*.

²⁹⁴ FRANK, Ewald. *William Branham, muž poslaný Bohem*, s. 11.

²⁹⁵ GREEN, Peary. *The Acts of the Prophet*, s. 30-33.

²⁹⁶ 'Brother Branham'.

2.2.3.2 Uzdravovací kampaně

Jako zlomové období své služby Branham chápal rok 1946, kdy obdržel dar uzdravování, což mu bylo oznámeno andělem, který sestoupil ze stropu jeho pokoje a vyložil mu dvě znamení, která měla jeho službu provázet. Prvním byl prorocký dar, který Branhamovi umožňoval vhled do života člověka a druhým byl dar uzdravování. Jejich syntézy pak využíval při svých uzdravovacích kampaních. Když k němu přicházeli lidé, oznamoval jim, kdo jsou, odkud přicházejí a pak obvykle přikazoval duchu nemoci, aby dotyčného opustila. Podle Harrella to byla rovněž letniční církev Jednosti, kde se v roce 1946 projeví první Branhamovy mocné divy a zázraky uzdravení²⁹⁷.

Již v padesátých letech Branhamova shromáždění čítala okolo 50 - 70 tisíc lidí a v Bombaji evangelizace navštěvovalo přes 100 tisíc účastníků²⁹⁸. Branham cestoval do zemí Jižní Afriky a Evropy. Z této doby se dokládá i případ vzkříšení chlapce zabitého při autonehodě ve Finsku v roce 1950. O modlitbu Branhama prosil i anglický král Jiří VI. a v USA měl možnost kázat kongresmanům. Mohl se vykázat pěti úmrtními listy vzkříšených lidí a dle jiných svědectví bylo takovýchto případů dokonce sedm²⁹⁹.

V únoru 1963 přijal zjevení o „manželství a rozvodu“, které se týkalo církevního uspořádání. Toto zjevení měl provázet neobvyklý přírodní úkaz ve formě ohnivého sloupu nad horou Tuscon³⁰⁰. Po přijetí zjevení začal otevřeně bojovat proti křesťanským církvím, „děvkám“, které chápal jako cizoložné děti Babylona, které se rozvedly s Bohem, sezdaly s denominacemi a nyní plodí cizoložné děti³⁰¹. V dubnu 1965 proto Branham vyzval světové křesťanstvo, aby opustilo své denominace, neboť se přiblížil konec³⁰². Ten předpověděl na rok 1977, kdy měl být modlářský Babylonský systém zničen, což se týkalo církví shromážděných ve Světové radě církví³⁰³. Ve stejném roce vyslovil své poslední proroctví o zkáze západního pobřeží USA, kdy se jeho část měla odtrhnout zemětřesením a skončit v moři³⁰⁴. V prosinci téhož roku jeho život dramaticky skončil autonehodou.

²⁹⁷ SYNAN, Vinson. *The century of the Holy Spirit*, s. 326.

²⁹⁸ VOKOUN, Jaroslav Ignatius. *Hlas muže z hor*, s. 11.

²⁹⁹ FRANK, Ewald. *Das Wort Gottes bleibt in Ewigkeit*, s. 19-20.

³⁰⁰ FRANK, Ewald. *William Branham, muž poslaný Bohem*. s. 11-12.

³⁰¹ BRANHAM, William. *Mluvené slovo je to originální semeno - část 2*.

³⁰² HARRELL, David Edwin Jr. *All things are possible*, s. 135.

³⁰³ BRANHAM, William. *Mluvené slovo je to originální semeno - část 2*.

³⁰⁴ GREEN, Pearry. *The Acts of the Prophet*, s. 73-79.

Pro výjimečnost zjevení, která obdržel, považoval Branham, stejně jako kdysi A. Dowie, sám sebe za proroka Eliáše, který má přijít ke konci času³⁰⁵. Po smrti se kolem Branhamova učení zformovala skupina tzv. branhamistů, která je všemi křesťany, včetně letničních a charismatiků, považována za kult.

Dnes se charismatici k počátkům Branhamovy služby hlásí, ale Branham se nikdy za letničního nepovažoval. Baxter tvrdí, že Branham obdržel dar jazyků, který u něho nepřetrval³⁰⁶. Nicméně Branham prohlásil, že již v mládí letniční hnutí poznal jako zvrácené, kde dar jazyků působí jako ďábelský podvrh³⁰⁷.

Obecně se Branhamovi stoupenci i někteří kritici z řad letničních shodují, že se jeho rukama skutečně daly divy³⁰⁸. Branham byl přesvědčen, že konat divy je Boží povinnost, neboť to Ježíš Kristus zaslíbil a že každá nemoc je od ďábla, protože Bůh své děti nemocí nestíhá³⁰⁹. Jeden kritik uvádí, že Branham vyléčil ženu z rakoviny a její nádor odpadl z jejího obličeje na zem. On jej zvedl, mával jím a po několika minutách již kázal hereze³¹⁰.

Branhamova shromáždění mívala standardní průběh. Branham nejprve očekával zjevení anděla, který označoval lidi, za které se má modlit. Když na nemocné vzkládal ruce, jeho levá ruka vibrovala, což mu bylo znamením přítomnosti „ducha nemoci“³¹¹. Před uzdravením mu bylo ve vidění zjeveno něco ze života dotyčného, což jako důkaz pravosti své služby veřejně sděloval. Baxter a mnozí jiní dosvědčují, že v těchto věcech se nikdy nezmylil³¹².

2.2.4 Hlas uzdravení

Branhamovou službou uzdravování byl osloven původně kazatel Assemblies of God G. Lindsay (1906-1973), syn členů Dowieho experimentu Sion City Church, který se obrátil na kázáních Ch. Parhama. V roce 1948, po setkání s Branhamem, rezignoval na místo kazatele a stal se zakladatelem časopisu „Hlas uzdravení“ (Voice of Healing - dále také VoH). Časopis měl za úkol upozornit na Branhamovu službu a pomoci ji rozšířit. Záhy se okolo něho vytvořil okruh dalších evangelistů s letničním pozadím, kteří byli Branhamem inspirováni. Hnutí se bránilo vytvořit „novou denominaci“. Měli být spojeni skrze *zralou* uzdravovací

³⁰⁵ WEAVER, Douglas C. *The healer-prophet: William Marrion Branham*, s. 126-133.

³⁰⁶ New Wine Interviews Ern Baxter.

³⁰⁷ BRANHAM, William. Mluvené slovo je to originální semeno - část 2.

³⁰⁸ STETZ, John. *Svraňavé uši*, s. 41, 70

³⁰⁹ BRANHAM, William. Hlubina volá k hlubině.

³¹⁰ Například Stetz popisuje zkušenost, že ženě po Branhamově modlitbě spadl jedné ženě z tváře nádor. Branham jej údajně uchopil a posléze začal vyučovat hereze. In: STETZ, John. *Svraňavé uši*, s. 41.

³¹¹ HARRELL, David Edwin Jr. *All things are possible*, s. 37.

³¹² New Wine Interviews Ern Baxter.

službu, být evangelisty, pracovat pro jednotu Božího lidu a podporovat šíření VoH³¹³. Časopis publikoval zprávy o zázračných uzdraveních ze všech druhů nemocí, včetně zhubnutí³¹⁴ nebo neobvyklá svědectví, například o sedmi hodinách v nebi³¹⁵.

Od roku 1958 se VoH zaměřoval na mezinárodní službu uzdravování ve snaze o celosvětové probuzení. Vytvářel přitom tři mezinárodní instituce: První bylo tažení za získání národů pro Krista (The Winnig the Nations Crusades), jejímž cílem bylo podporovat centra probuzení mezi jednotlivými národy a finančně pomoci ke stavbě církevních budov formou sponzorů a půjček. Do roku 1966 bylo takto podpořeno 1200 národních církví. Druhou službou byla kampaň za Svatou zemi (Holy Land Crusade), která spočívala v distribuci mesiánské literatury do Izraele. Takto bylo jen v roce 1965 převezeno do Izraele 170 000 knih. Třetí službou byla distribuce knih v národních jazycích (Native Literature Crusade). Do roku 1966 pak bylo distribuováno více než 100 Lindsayových titulů až v 100 000 nákladech. Jen v roce 1965 to činilo milion evangelizačních publikací v mnoha jazycích³¹⁶. Vlivem televizního a radiového vysílání tímto zároveň v USA spoluzvzniká fenomén tzv. „teleevangelistů“.

Koncem šedesátých let dochází k útlumu Probuzení uzdravování. Nejdříve se stále více uzdravovatelů distancuje od Branhamova antitrinitarismu, čímž se jeho služba stává stále více izolovanou. Zároveň mnoho evangelistů upadá do zjevných etických a morálních excesů. Excentričnost jejich praxe a často bizarní nauky vedly k tomu, že klasičtí letniční jejich praxi otevřeně odmítli³¹⁷. V roce 1967 Lindsay mění název VoH na „Kristus pro národy“ (Christ for the Nations).

Mezi nejslavnější, původně letniční evangelisty, sdruženými okolo VoH, kteří po celých USA cestovali ve velkých plátěných stanech, patřili zejména tři osobnosti:

2.2.5 Oral Roberts

O. Roberts (1918-2009) byl bezesporu nejvýraznější postavou Uzdravujícího probuzení. Jeho stanové evangelizace, vzkládání rukou, exorcismy a živá kázání se stala vzorem pro mnohé následovníky. Přestože byl spojen s Lindsayem, zachoval si nezávislost na VoH. V roce 1947 rezignoval na místo pastora v „Letniční církvi svatosti“ a založil „Sdružení Orala Robertse

³¹³ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 1178.

³¹⁴ DIMPLES, Dolly. Fat lady of the circus now weighs 126 pounds, s. 3.

³¹⁵ MCKAY, Edith Evelyn. I spent seven hours in heaven, s. 9.

³¹⁶ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 1179.

³¹⁷ MCCONNELL, Daniel Ray. *Jiné evangelium*, s. 35.

pro evangelizaci“ (Oral Roberts Evangelistic Association) s kterým začal svá uzdravovací tažení napříč USA. Tisícové zástupy čekaly v uličkách, aby se za ně modlil se vzkládáním ruky v jeho stanu pro 3 000 návštěvníků. Existuje zde i podobnost s Branhamem. Zatímco u Branhama vycházela léčivá moc z levé ruky, Roberts na Boží pokyn používal k uzdravování ruku pravou³¹⁸.

V roce 1963 zakládá, též na Boží příkaz, univerzitu, která se stala největší akreditovanou charismatickou univerzitou na světě, která zahrnovala celkem pět oborů. V roce 1977 se pak Robertsovi zjevuje 900 stop vysoký Ježíš, který mu uložil, aby založil Centrum víry pro medicínu a výzkum (City of Faith Medical and Research Center)³¹⁹. Roberts zahajuje práci výzvou věřícím, od kterých získává celkem 150 milionů dolarů. V roce 1983 se Robertsovi opět zjevuje Ježíš a během sedmihodinové diskuse je Roberts přesvědčen, že do konce století bude nalezen lék na rakovinu, což oznamuje veřejně. To stimulovalo jeho partnery k investici 5 000 000 dolarů do jeho centra³²⁰. Centrum fungovalo od roku 1981 do roku 1989, kdy spolu s lékařskou a právní fakultou univerzity zkrachovalo. Za celou dobu bylo ze 777 lůžek zaplněno nanejvýš 148. Centrum mělo spojovat modlitbu a lékařskou péči, přesto se vliv modlitby na uzdravení nepodařilo statisticky prokázat. Roberts je přesvědčen, že i uzavření centra bylo iniciováno Bohem³²¹.

Robertsovo učení je podle Kydda „oscilací“ mezi dvěma póly. Prvním pólem je uzdravení skrze víru, kdy je jednotlivý věřící uzdraven již v Kristových ranách a druhým je teorie suverénního Boha, který uzdravuje, koho chce³²². Dalším z klasických charismatických doktrín je tzv. „setba vírou“, projevující se i ve finanční oblasti. Kdo Bohu daruje, obdrží Božím zázrakem mnohonásobně zpět³²³. Důrazem Robertsova učení je proto poselství, že Bůh touží uzdravit svůj lid a přeje si, aby prosperoval³²⁴.

2.2.6 Asa Alonso Allen

A. A. Allen (1911-1970) je obvykle považován za druhého nejvýznamnějšího a zároveň nejkontroverznějšího uzdravovatele vírou. Allen byl původně metodistou, který byl varován

³¹⁸ HARRELL, David Edwin. *Oral Roberts: an American life*, s. 291-293.

³¹⁹ Oral Roberts tells of talking to 900-foot Jesus.

³²⁰ HARRELL, David Edwin. *Oral Roberts: an American life*, s. 291-293.

³²¹ HUNT, Dave. *Beyond seduction: a return to biblical Christianity*, s. 72.

³²² BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 710-711.

³²³ ROBERTS, Oral. *Miracles of seed-faith*.

³²⁴ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 1179.

před mluvením jazyky. Když však navštívil letniční stanový mítink, obdržel křest Duchem svatým a stal se kazatelem Assemblies of God. V jeho autobiografii můžeme rozpoznat wesleyánské kořeny, které popisuje, jak se zavřel ve svém pokoji, dokud mu Bůh neudělí pokyn jak vstoupit do zmocněné služby. Používá zde klasické argumenty, na kterých metodisté vystavěli obhajobu „bezhříšné dokonalosti“³²⁵.

Po návštěvě shromáždění s O. Robertsem požádal o svolení k provozování vlastní radiostanice, které nedostal, a proto rezignoval na místo kazatele a založil společnost „A. A. Allen Revival“ s rádiovým pořadem „Allenova hodinka probuzení.“ (The Allen Revival Hour). V té době začal i kázat v pojízdném stanu a byl prvním evangelistou s vlastní televizní stanicí. Na svém vrcholu služby se objevil na 58 radiostanicích a 43 televizních kanálech. Jeho časopis „Magazín zázraků“ (Miracle Magazine) měl každý měsíc 340 000 odběratelů. Jako jeden z prvních začal veřejně používat rockovou hudbu, což bylo v té době v letničních kruzích neslýchané.

Allen byl prakticky po celou svoji uzdravovací službu opředen řadou skandálů. V roce 1955 byl zadržen za řízení v opilosti, za což byl ze strany Assemblies of God zbaven možnosti veřejné služby a byl donucen rezignovat i z VoH. Existuje verze, že Allenovi byla v motorestu do mléka nalita omamná látka za účelem diskreditovat jeho službu ze strany Assemblies of God³²⁶. Jiná verze tvrdí, že Allen byl unesen a probral se v zakouřené místnosti, kde mu do hrdla lili alkohol³²⁷. Allen po aféře prohlásil, že je nevinný a založil „Společenství probuzení a zázraků“ (Miracle Revival Fellowship) a otevřeně vyzval letniční, aby opustili denominační církve. Jeho rozvod v roce 1963 pak ještě více snížil jeho kredit. Rovněž Allenovy problémy s alkoholem nepřestaly, a když v roce 1970 zemřel, lékaři konstatovali jaterní cirhózu z chronického alkoholismu se zbytkovým alkoholem v krvi³²⁸. V jeho službě však pokračují jiní a současná známá škola Zázraků (Miracle Valley Bible College & Seminary) vychází z Allenovy služby³²⁹.

Allen byl pokládán za „specialistu na démony“³³⁰. Někteří soudí, že Allen démony dokonce viděl. Na jeho shromážděních docházelo k neobvyklým zázrakům, kde krom léčby rakoviny

³²⁵ ALLEN, Asa Alonso. *Price of God's Miracle-Working Power*.

³²⁶ CUNNINGHAM, Paul J. Statement Concerning Evangelist A. A. Allen.

³²⁷ HARRELL, David Edwin Jr. *All things are possible*, s. 70.

³²⁸ A. A. Allen: Christian evangelicalism.

³²⁹ Miracle Valley Bible College & Seminary.

³³⁰ HANEGRAAFF, Hank. *Counterfeit Revival*, s. 132.

nebo uzdravování chromých bylo zaznamenáno i zázračné plombování zubů³³¹ a na jeho rukou se objevoval zázračný olej³³². Bývalý kazatel letniční církve svatosti James Beshires, který později konvertoval k adventismu, o Allenovi uvádí, že prodával zázračnou vodu k uzdravení, jejíž pramen zázračně objevil v poušti. Beshires však zjistil, že tuto zázračnou vodu čerpal do cisterny svého vozu u benzínové stanice³³³.

Allen má prvenství i v tom, že snad jako první začal kázat o finančním požehnání skrze zázraky a v podstatě s Robertsem pomohl odstartovat učení prosperity. Tvrdil, že má speciální požehnání pro ty, kteří jeho službu podpoří 100 dolary³³⁴. Allenova kniha „Price of God’s miracle“ je přeložena i do češtiny a je možné ji získat na internetu.

2.2.7 Jack Coe

J. Coe (1918-1956) je dalším ze známé trojice letničních služebníků začleněných v Probuzení uzdravování. Skrze víru byl vysvobozen z alkoholismu, který zatěžoval celou jeho rodinu. Po svém obrácení zcela změnil svůj život a stal se dynamickým letničním evangelistou. V roce 1944 přijal ordinaci v Assemblies of God. Znal O. Robertse a rozhodl se poříditi si ještě větší stan, než měl on. Zakoupil proto stan pro 20 000 lidí a modlil se k Bohu, aby stan naplnil³³⁵. V roce 1950 se stal editorem VoH a o čtyři roky později vybudoval známý sirotčinec. Coe byl, stejně jako první letniční, nekompromisní v pohledu na lékařskou péči. Zašel však mnohem dále a prohlásil, že přijímat lékařskou péči má spojitost se *znaméním Šelmy* z knihy Zjevení³³⁶. V roce 1953 byl za své učení a „klamání veřejnosti“ vyloučen z Assemblies of God.

Coeho praxe uzdravování byla agresivní. Podle mnoha svědectví vytrhával lidi z invalidních vozíků a stavěl je na zem. Pokud nebyli uzdraveni, byli obviněni z nedostatku víry³³⁷. Po jednom incidentu, kdy malému chlapci odebral berle s tvrzením, že je uzdraven z obrny, což se nestalo, byl stíhán za ublížení na zdraví. Chlapci totiž způsobil trvalou bolest a byl obviněn za léčení lidí bez lékařské licence³³⁸. Nakonec byl zproštěn obvinění. Ve stejném roce však zemřel na obrnu. Jeho stan zakoupil A. A. Allen.

³³¹ NOVOTNÝ, Tomáš. Torontské požehnání pokračuje.

³³² PRASCH, James Jacob. Paul Cain, R. T. Kendell, and Friends: Where Is All the Big Talk Now?

³³³ BESHIRE, James. *Chvála Pánu*, s. 26.

³³⁴ HARRELL, David Edwin Jr. *All things are possible*, s. 201.

³³⁵ Jack Coe: Voice of Healing.

³³⁶ HARRELL, David Edwin Jr. *All things are possible*, s. 101.

³³⁷ Tamtéž, s. 59.

³³⁸ Charges Against Texas: Faith Healer Dismissed.

2.2.8 Kathryn Kuhlmanová

Kathryn Kuhlmanová (1907-1976) sice nebyla přímo spjata s „Voice of Healing“, její vliv však předčil ostatní uzdravovatele vírou a svojí osobností ovlivnila pozdější protagonisty spjaté s apoštolskou obnovou jako málokterý uzdravovatel.

Narodila se v roce 1907 ve státě Missouri německým rodičům jako jedna ze čtyř dětí. Její otec byl starostou města, ve kterém její rodina žila. Zatímco otec byl baptista, matka byla metodistkou. Své obrácení Kuhlmanová prožila ve čtrnácti letech a ve svých šestnácti již začala cestovat se svým švagrem a svojí sestrou, kteří byli stanovými evangelisty. Brzy se i ona stala kazatelkou a své první kázání měla v roce 1928. Její kazatelská služba nebyla zpočátku příliš úspěšná. Brzy začala cestovat a v Denveru se stala pastorem církve. Zde v roce 1935 postavila novou budovu pro 2 000 lidí, kam začalo přijíždět mnoho známých evangelistů. Jedním z návštěvníků shromáždění byl v roce 1937 i Burroughs A. Waltrip. Ten sám byl známý jako zakladatel center pro modlitbu a půst, který byl ovlivněn knihou Franklina Halla „Modlitba a půst, boží atomová síla“³³⁹.

Mezi Waltripem a Kuhlmanovou vzplanul citový vztah, pro který Waltrip opustil svoji manželku a děti a s Kuhlmanovou se, přes mnohá varování ostatních kazatelů, v roce 1938 oženil. Následkem toho oba opustili svoji veřejnou křesťanskou službu a odstěhovali se do Kalifornie. Jejich soužití trvalo šest let. V roce 1944 Kuhlmanová svého muže opustila a ten se s ní po čtyřech letech rozvedl. Později prohlásila, že jedině rozvod mohl přinést Boží požehnání a pomazání zpět do její služby³⁴⁰.

Když opustila Waltripa, odjela Kuhlmanová do FranklINU v Pensylvánii, kde zahájila sérii shromáždění a kde začala i svou rozhlasovou službu na stanici WKRZ. Nyní začíná poprvé kázat i Boží uzdravení, neboť do doby před svým manželstvím a rozvodem kázala pouze o spáse. První divy jsou datovány od roku 1947, kdy začala kázat o Duchu svatém. Tato vyučování se zaměřením na Ducha svatého se stala jakýmsi katalyzátorem zázraků, které byla jejími příznivci zaznamenávána. Liardon uvádí, že Kuhlmanová měla dva duchovní dary, které se při jejich kázáních uplatňovaly: dar slova poznání a dar divů činění³⁴¹.

V počátečních fázích této zázračné služby se lidí nedotýkala, ani je nezvala na pódium či „k oltáři“. Uzdravování se dělo během jejích kázání. Později však přistoupila ke vzládání rukou na nemocné. Pro mimořádné manifestace je z tohoto důvodu mnohými považována za

³³⁹ TORELL, John S. *The Flaming Sword*, s. 2-26.

³⁴⁰ HANEGRAAFF, Hank. *Counterfeit Revival*, s. 170.

³⁴¹ LIARDON, Roberts. *God's Generals*.

pionýrku jevu, kterému se dnes v charismatických kruzích říká „padnout pod mocí Ducha“ nebo „odpočinout v Duchu“. Tento jev spočívá v tom, že dotyčný, na kterého jsou vloženy ruce, upadá naznak do krátkého bezvědomí a po procitnutí obvykle svědčí o svém uzdravení či občerstvení. Na jejích shromážděních proto byli přítomni chytači, kteří padající ukládali na podlahu. Liardon vypráví příběh, že Kuhlmanová byla rozpoznána pasažéry na letišti, a protože neměla mnoho času, procházela uličkou kolem těch, kteří se zde shromáždili, a ti po letním vložení ruky začali padat na zem³⁴². Její shromáždění v té době dokázala zaplnit tisícové sály a mnoho lidí muselo zůstat venku. V Pensylvánii, ve městě Pittsburgh, kam později přesídlila, její bohoslužby navštěvovalo tisíce návštěvníků, kteří se sem sjížděli z celých USA.

V této době byla Kuhlmanová jednou z prvních televizních tzv. „uzdravovatelů vírou“ a od roku 1965 vstoupila do podvědomí televizních diváků - zejm. díky televizní stanici CBS - v celých USA. Lidé ji navštěvovali v šatně, na ulici i na letišti. Wimber její pořady však popisuje jako „afektované a teatrální“³⁴³.

Kathryn Kuhlmanová byla prezidentem „Společnosti Kathryn Kuhlmanové“, dobročinné a nevýdělečné organizace. Společnost měla mužský pěvecký sbor, skládající se ze čtyř set zpěváků, kteří byli členy sedmnácti různých národností. Společnost ze svého fondu podporovala mladé studenty teologie, ale i studenty státní univerzity v Pensylvánii, v Pittsburghu, Carnegieova technologického ústavu, Ženevské kolejě, ústavu Taccoa Falls v Georgii a konzervatoře v Cincinnati, Ohio. Společnost Kathryn Kuhlmanové založila rovněž misijní práci na ostrově Cora Island v Jižní Americe. Kathryn Kuhlmanová zemřela 20. 2. 1975 v Tulse, městě proslulém přítomností divů činících evangelistů. Málokterý z nich však svým rozsahem dosáhl jejího významu.

2.2.9 Probuzení uzdravování dnes

Hnutí uzdravování patří k nejskandálnějším předchůdcům nezávislého charismatického hnutí. Dnes již z původních revivalistů prakticky nikdo nežije. Posledními známým a dosud žijícími mohykánem je stále hnědovlasý a nestárnoucí, devadesátiletý T. L. Osborne. R. W. Schambach, který na pozvání Slova života v devadesátých letech navštívil i Českou republiku, zemřel v roce 2012 a snad nejznámější protagonista obnovy Oral Roberts zemřel během sepsování této práce v roce 2009. Představitelé hnutí jsou však mezi charismatiky

³⁴² Tamtéž.

³⁴³ WIMBER, John, SPRINGER Kevin. *Uzdravení*, s. 34.

dodnes ctění jako Boží generálové a odkaz hnutí žije dále. Benny Hinn tvrdí, že slouží v moci Kathryn Kuhlmanové, která se mu zjevuje i po své smrti a prostřednictvím návštěv jejího hrobu získává duchovní zmocnění³⁴⁴. Také kontroverzní probuzení v Lakelandu v roce 2008 proslulo tím, že se Toddu Bentleymu, dle jeho slov, zjevil stejný anděl, který se povolal Williamu Branhamu, a tento anděl prý odstartoval Probuzení uzdravování jako celek³⁴⁵.

2.2.10 Věrouka hnutí

Probuzení uzdravování je značně heterogenní, neboť se na ní podíleli lidé s různým pozadím, z různých církví. Neměli žádnou zastřešující autoritu, ale přesto měli jedno společné. Četli a publikovali, zřejmě krom Kuhlmanové, ve „Voice of Healing“ a respektovali Branhamovu službu. Zřejmě od Branhama převzali kritický postoj k denominacím, včetně jejich demonizace, eschatologický triumfalismus i neortodoxní antropologii, která má zřejmě původ u Kenyona. Branhamovo trojiční pojetí již bylo zmíněno, a zde bude zběžně nahlédnuto i na jeho další učení.

2.2.10.1 Antropologie

Branham měl vlastní antropologii, kterou vztahoval na učení o Kristu a církvi. Žena zde nebyla zahrnuta v původním plánu stvoření. Je vedlejším produktem z Adamova žebra. Její krásu vyformoval satan a ona je proto nadána muže svádět³⁴⁶. Necudnost se projevila již u Evy, která se satanu oddala duchovně i fyzicky. Následně otěhotněla a porodila Kaina, který byl podle 1 J 3,12 ze Zlého. Eva, místo toho, aby věřila Bohu, uvěřila satanu a zkrížila Boží Slovo se slovem d'ábla. Bůh původně zamýšlel, aby se lidé množili duchovně, avšak skrze necudnost Evy se lidé začali množit fyzicky³⁴⁷.

Skrze Evino zkrížení s d'áblem jsou všichni lidé satanskými kříženci. (Stejně jako Kenyon i Branham tímto zastával satanskou přirozenost člověka). Z tohoto zajetí byli lidé vysvobozeni, když se Bůh přeměnil do podoby Krista, který byl zplozen Slovem, a nebyl tudíž synem d'áblovým. Skrze svoji smrt tak lidem umožnil, aby i oni do svého těla přijali Slovo a stali se, stejně tak jako Kristus, božími syny³⁴⁸. (Opět zde v souladu s Kenyonem i Hallem Branham učí o Boží přirozenosti věřících). Tak vznikla první církev, která však záhy, po vzoru Evy,

³⁴⁴ Vztah Hinna ke Kuhlmanové je dobře zdokumentován In: GOEDELMAN, G. Richard Fisher and M. Kurt a W. E. Nunnally and Stephen F. CANNON. *The confusing world of Benny Hinn*.

³⁴⁵ *Todd Bentley - Is Emma the Angel Branham's "Jesus"*.

³⁴⁶ BRANHAM, William. *Manželství a rozvod*.

³⁴⁷ BRANHAM, William. *Mluvené slovo je originálním semenem* - část 1.

³⁴⁸ Tamtéž.

přijala slovo d'ábla, které Branham chápal jako *vyznání víry*, a založila *denominaci*. Největším bludem tohoto vyznání víry podle Branhama bylo učení o Trojici. Tak se církev zkřížila a stejně jako Eva, i ona začala rodit syny d'ábla³⁴⁹. Toto učení vešlo mezi americkými religionisty ve známost jako „semeno hada“³⁵⁰.

2.2.10.2 Eklesiologie

Protože Bůh nebyl Trojjediný, nýbrž bral na sebe pouze různé manifestace, inkaroval se během církevních dějin v podobě reformátorů. Branham to vysvětloval vlastní eschatologií, kdy z prvních třech kapitol knihy Zjevení vytvořil svérázné pojetí církevní historie. Zde uvedených sedm církví představuje jednotlivé vývojové etapy dějin a každý sbor má historického reformního posla (Pavel, Ireneus, Columba, Martin, Luther, Wesley). Branham se považoval za posla sedmé, současné Laodikejské církve (Zj 3,14), s jehož příchodem se naplnilo Boží tajemství poslední doby (Zj 10,7)³⁵¹.

Uvedení reformátoři před Branhamem se však vzepřeli Bohu a nedovolili, aby se skrze ně uskutečnilo plné zjevení. Namísto toho vytvořili denominace. Plné zjevení se naplnilo až v Branhamovi, kdy se Bůh v jeho osobě naposledy inkaroval. Tím dospěla církev do svého vrcholu a skutečné apoštolské podoby. Skrze Branhamovo učení se pak denominační křesťané měli rozvést se svou denominací, seždat se s Bohem, a přijetím původního Semene Slova se stát inkarnovanými bohy. K plné inkarnaci Krista v církvi dojde tehdy, až slovo, které Branham zvěstoval, bude skropeno pozdním deštěm, probuzením poslední doby, a církev bude vytržena do nebes, zatímco svět ovládne Nevěstka, padlá církev, v podobně sjednocení protestantů a katolíků ve Světové radě církví. V roce 1977 pak nastane konec a bude nastoleno tisícileté království³⁵².

2.3 Hnutí Pozdního deště

Hnutí „Pozdního deště“ - Latter Rain Movement (LRM) je vedle „Probuzení uzdravování“ paralelním hnutím, které vzniklo na poválečné půdě amerického pentekostalismu. Podle Risse byly společným prvkem vzniku Branhamovy mítinky, Hallovo modlitebně postní hnutí, kongregační model nezávislých letničních církví a důraz na hledání „nových věcí“ (Iz

³⁴⁹ BRANHAM, William. *Manželství a rozvod*.

³⁵⁰ HALL, Timothy L. *American religious leaders*, s. 35.

³⁵¹ BRANHAM, William. *Odhalení Boha*.

³⁵² BRANHAM, William. *Darlegung der sieben Gemeinde-Zeitalter*. s. 344 - 346.

43,19)³⁵³. Samo LRM svojí identitu odvozuje z nauky o „probuzení poslední doby“, které se objevila již v hnutí posvěcení, nacházející základ u proroka Jóele, kde se píše o „pozdním dešti“ (Jl 2,27), který byl letničními chápán jako vylití Ducha svatého ke konci věků³⁵⁴.

Přes letniční původ LRM byly denominace jako Pentecostal Assemblies of Canada (PAOC) a Assemblies of God k hnutí rezervované. To vedlo k otevřenému vystoupení protagonistů LRM vůči nim. Denominace byly označeny jako Babylon, který mají křesťané opustit a shromáždit se pod vedením nových „apoštolů a proroků“ rekrutujících se z nového hnutí. V roce 1949 nejvyšší rada Assemblies of God vydala věroučné stanovisko, kde se od učení LRM distancuje³⁵⁵. Zatímco letniční církve zůstaly hnutím téměř nedotčeny, jeho učení v 60. letech formovalo nezávislé charismatické hnutí³⁵⁶. O bezmála padesát let později, po propuknutí Torontského požehnání³⁵⁷, Assemblies of God vydávají další řady věroučných stanovisek, kde opakují stejné důvody, pro které v roce 1949 LRM odmítly³⁵⁸.

2.3.1 David Wesley Myland a Smlouva pozdního deště

D. W. Myland (1858-1943) byl metodista, který se po svém křtu v Duchu stal nezávislým letničním kazatelem. Zastával typickou letniční hermeneutiku dávající důraz na alegorizaci textů Písma a podobně jako řečtí otcové učil několikerému významu textu. Věřil na *doslovný*, *typologický* a *prorocký* význam Bible. Během své duchovní zkušenosti v roce 1906 získal zjevení o „pozdním dešti“ a na základě hebrejštiny a řečtiny vyhledal všechna místa, která se o pozdním dešti zmiňují. V roce 1910 napsal knihu „Smlouva pozdního deště“, kde pozdní dešť vykládal jako historická roční období srážek v Izraeli a zároveň typologicky, jako křest Duchem svatým. Etnický Izrael byl typ a duchovní Izrael - církev - byl antityp. Na základě historického významu představoval raný dešť letnice, zatímco pozdní dešť má vést k vystrojení svatých před příchodem Krista. Tato nauka se stala pilířem letniční a charismatické eschatologie, na jejímž základě hnutí chápou sama sebe jako apokalyptická hnutí poslední doby. Podle Archera považoval Myland nauku o pozdním dešti ve spojení se smlouvou za výsledek iluminace a pokládal si za čest, že se mu dostalo privilegia odhalit toto

³⁵³ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*. s. 830.

³⁵⁴ OROPEZA, B. J. *A time to laugh*, s. 58.

³⁵⁵ MENZIES, William W. *Anointed to Serve*, s. 325.

³⁵⁶ RISS, Richard M. *A survey of 20th-century revival movements in North America*, s. 121-124

³⁵⁷ Jak bude ještě podrobněji uvedeno, Torontské požehnání je chápáno jako nové vylití Ducha svatého, které navazuje na letniční a později charismatické probuzení. Jeho věrouka vychází z nauk LRM, což je i důvodem nové kritické reflexe z letniční strany, která se odkazuje právě na dřívější kritiku LRM.

³⁵⁸ Endtime Revival—Spirit-Led and Spirit-Controlled.

tajemství³⁵⁹. Myland ve svém učení nepřekročil rámec letničního hnutí, přesto se jeho důraz na „osobní zjevení“, apokalyptický ráz jeho teologie a exkluzivistický pohled na vlastní tradici stal odrazovým můstkem toho, nač se učitelé LRM opakovaně odvolávali³⁶⁰.

2.3.2 Bethel Bible Institute

Samotné hnutí LRM pak pochází ze schizmatu mezi učiteli a církevními vedoucími, ke kterému došlo v „Bethel Bible Institute“ založeném v roce 1935 v kanadském Saskatoonu (Saskatchewan). Škola patřila pod distrikt PAOC. Příčinou konfliktu byl entusiasmus pedagogů a konzervatismus vedení denominace. Kontroverze se postupně prohlubovaly a kulminovaly v rozdílném pohledu na vymezení pravomocí fakultních a denominačních orgánů, které se projevily v zahájení reorganizace stavebního uspořádání školy bez souhlasu vedení distriktu.

Učitelé zastávali kongregacionalismus se silnou autoritou místních vedoucích stojících v obnoveném úřadu apoštolů, kteří skrze vzkládání rukou a proroctví udělují specifické duchovní dary. Učení bylo spojeno s útokem na denominační uspořádání letničních církví³⁶¹. Ohledně pastorační praxe byla řada problémů křesťanů věroučně zdůvodňována démonickou posedlostí a doporučovány byly rovněž až čtyřicetidenní půsty³⁶². Lidé stojící vně poukazovali na nevyváženost mezi snahou o dosažení akademické úrovně a současnou podporou extrémních učení. Tyto pohledy se ovšem v letničním hnutí neprojevily poprvé. Menzies zmiňuje drobné epizody již z 20. a 30. let³⁶³.

V létě roku 1947 se konala konference distriktu, jehož vedení se těšilo široké podpoře členské základny. Po ostré disputaci s vedením denominace, učitelé na své úřady ve škole rezignovali ještě před zahájením konference³⁶⁴.

2.3.3 North Battleford

Na podzim odešla trojice učitelů zakladatelů Percy Hunt a bratři George a Ernst Hawtinovi, následována většinou studentů, do North Battleford, kde se k nim připojil vedoucí církve Forsquare Church Herrick Holt a Hawtinových švagr Millford Kirpatrick. Holt četl Hallovu

³⁵⁹ ARCHER, Kenneth J. *A Pentecostal hermeneutic for the twenty-first century: spirit, scripture, and community*, s. 105-110.

³⁶⁰ OPPENHEIMER, Mike. *The New order of the Latter rain*.

³⁶¹ MENZIES, William W. *Anointed to Serve*, s. 322.

³⁶² HOLDCROFT, Thomas L. *New Order of the Latter Rain*, s. 48-60.

³⁶³ MENZIES, William W. *Anointed to Serve*, s. 322.

³⁶⁴ MORIARTY, Michael G. *The new charismatics*. 59.

knihu „Boží atomová síla skrze modlitbu a půst“ a za „nové věci“ se již postil. Pětice pak na Holtově pozemku, v bývalé letištní hale, založila instituci „Sharon“, zahrnující střední školu, sirotčinec, technický institut a biblickou školu. Jejich tiskovým orgánem se stal časopis „The Sharon Star“. Na podzim 1947 Hunt s Hawtinovými navštívili shromáždění W. Branhama ve Vancouveru, který na ně s modlitbou vložil ruce. Udivení divy a zázraky, doprovázejícími jeho službu, začali ihned hledat podobnou zkušenost. Podle Michaele pak teologie zastávaná v Sharon nesla typické znaky Branhamova učení³⁶⁵.

Nyní se učitelé spolu se sedmdesáti studenty scházeli k modlitbám a postům trvajících i více než měsíc. Holt přiznává, že v těchto postech byli inspirováni Hallovou knihou a že bez ní by LRM nikdy nevzniklo³⁶⁶. Po třech měsících, ve dnech 12.-13. února 1948, došlo k očekávanému „vylití Ducha“, které bylo interpretováno jako Boží obnova, která má vést ke sjednocení Těla Kristova a zjevení Církve „bez vrásky a poskvrny“³⁶⁷. Vše začalo proroctvím muže, který již jako pětiletý měl sen, ve kterém tuto třídu viděl a nyní ji rozpoznal se všemi detaily. Někteří studenti leželi na zemi, jiní klečeli v uctívání a chvále, dokud na každém z nich nespočinulo pomazání³⁶⁸. Jeden z účastníků obdržel proroctví, aby položil ruce na jistého studenta a modlil se. Zatímco pochyboval, přistoupila k němu jiná účastnice shromáždění a sdělila mu „ta samá slova“ a jmenovala stejného studenta, za kterého se on měl modlit. Když tak učinil, následovalo dlouhé proroctví, které podrobně popisovalo věci, které Bůh hodlá činit a byl zjeven podrobný plán budoucí obnovy. Mimo jiné se zde psalo, že církev vstoupila do posledních dní, kdy Kristus duchovně navštíví svůj lid. Přítomným bylo prorocky řečeno:

„Toto jsou poslední dny, můj lide. Příchod Páně je blízko a já se přestěhuji do svého vlastního. Dary Ducha svatého budou obnoveny v církvi. Budete-li mne poslouchat, okamžitě je obnovím. Ale, ó, můj lide, nechám vás, abyste měli přede mnou úctu jako nikdy předtím. Zujte si boty, neboť zem, na které stojíte, je svatá. Jestliže nebudete Pána v jeho domě uctívat, Bůh to bude vyžadovat z vašich rukou... Nezhleďte tyto věci. Učiním to, jelikož před Pánem nezůstanete bez viny. Nepomlouvejte tyto věci. *Nepište dopisy vašim nejbližším přátelům* o novém způsobu, ve kterém se Pán pohybuje, protože by vám nerozuměli... Jestliže nebudete Pána v těchto věcech poslušní, dejte pozor, *aby vaše dny neskončily v zármutku a vy nešli brzy do hrobu...*

³⁶⁵ OPPENHEIMER, Mike. The New order of the Latter rain.

³⁶⁶ RISS, Richard M. *The Latter Rain*. s. 60-61.

³⁶⁷ WARNOCK, H. George. *The feast of tabernacles*.

³⁶⁸ RISS, Richard M. *A survey of 20th-century revival movements in North America*, s. 112.

Kvapně mne poslechni a já v tobě obnovím své dary. Já čas od času označím ty, kteří jsou připraveni obdržet dary mého Ducha. Tito je obdrží skrze proroctví a vložení rukou starších.³⁶⁹

V „The Sharon Star“ se v tomto smyslu píše o manifestaci všech devíti darů Ducha ve světovém měřítku, které v apoštolských dobách nemělo obdoby. Zpráva o obnově se rychle šířila a na shromáždění ve dnech od 30. března do 4. dubna přijelo velké množství lidí z nejrůznějších částí Kanady a USA. Píše se o množství uzdravených, osvobozených od démonů, spasených a utvrzených. Mluví se o slavnosti letnic, která láká zástupy z celé Kanady a USA, a škola se stává doslova poutním místem severoamerických letničních. Záhy se obnova jako stepní požár rozšířila po celých USA. Lidem byly prorokovány duchovní dary, které skrze vzkládání rukou měli obdržet. Jeden z darů byl dokonce rozpoznán jako „dar rozdělení“, udělovaný rovněž vzkládáním rukou³⁷⁰. Na shromážděních se šířil zvláštní způsob uctívání, tzv. „andělské chóry“, kterých se účastnilo celé shromáždění, které uctívalo Boha v nových andělských jazycích, které mají prorocký charakter³⁷¹. Z mnohých věřících účastníků odcházeli démoni³⁷².

2.3.4 Camp meeting 1948

Ve dnech 7. - 18. července 1948 byl do Kanady svolán stanový mítink, kterému předcházela týdenní půst. Přijeli křesťani ze čtyř největších letničních denominací a učení o „apoštolské obnově církve posledních dní“ se rozšířilo po USA. Hawtin uvádí, že lidé byli okamžitě naplňováni Duchem, mluvili v jazycích a jakmile na ně starší vložili ruce, padali na zem³⁷³. Mítinku se účastnil i jeden z pozdějších učitelů obnovy James Watt, který poznamenal, že se doposud nenaplnil třetí největší izraelský svátek, a to svátek stánků. Tato poznámka ovlivnila pozdějšího velikána obnovy George Warnocka, nadšeného teologa samouka, který v roce 1951 publikoval knihu „Svátek stánků“, která byla zároveň apologetikou proti kritice od Assemblies of God. Obnova zde byla představena jako předehra k celosvětovému probuzení - svátku stánků, kdy si církev podmaní svět a ustanoví Boží království³⁷⁴. Podobný mítink se uskutečnil v říjnu stejného roku v Edmontonu.

³⁶⁹ WARNOCK, H. George. *The feast of tabernacles*.

³⁷⁰ HOLDCROFT, Thomas L. *New Order of the Latter Rain*, s. 48-60.

³⁷¹ RISS, Richard M. *Singing in the spirit in the holiness, pentecostal, latter rain, and charismatic movements*.

³⁷² HAWTIN, George. R. *Editorial*, s. 2.

³⁷³ RISS, Richard M. *A survey of 20th-century revival movements in North America*, s. 115.

³⁷⁴ WARNOCK, H. George. *The feast of tabernacles*.

2.3.5 Cestující staršovstva

Následně služebníci z North Battleford začali cestovat jako tzv. „cestující staršovstva“, která skrze vzkládání rukou udělovala duchovní dary. Na různých místech se spojili s místními vedoucími, aby společně *vystrojili svaté a sjednotili církev poslední doby*. Skrze prorocství a vzkládání rukou byl rozpoznáván a udělován i apoštolský úřad. Holdcroft uvádí, že skrze prorocství byly rovněž lidem autoritativně udělovány směrnice do osobního života, včetně označení životního partnera, což později vedlo k mnoha rozvodům. Jiní byli vedeni k podrobnému vyznávání hříchů a přijímání rozhřešení³⁷⁵.

2.3.6 Nová centra hnutí

Mezi nejvlivnější stoupence LPM patřila Myrtle Beallová, vedoucí Assemblies of God Bethesda Missionary Temple v Detroitu. Menzies tuto ženu popisuje jako zbožnou, ale se sklony k vizionářství³⁷⁶. Cestovala šest dní vozem a shromáždění popsala jako nejmocnější Boží dotek v jejím životě. Cítila, že něco velkého přiváží zpět do svého sboru³⁷⁷. Na podzim, společně se skupinou ze Sharon, pořádala v Detroitu sérii probuzeneckých shromáždění, která navštívilo nespočet návštěvníků. V prosinci 1948 navštívil Detroit Ivan Spencer, zakladatel Elim Bible Institut, Lima, v New Yorku. Spencer se vrátil pro svoji rodinu a všichni byli zasaženi novým učením a manifestacemi Ducha. Po návratu se Elim stal dalším novým centrem hnutí. Carlton Spencer, syn prezidenta ústavu, popsal projevy dosud neznámých darů Ducha svatého a uctívání s prorocky inspirovanými sólisty a prorocké povolání do služeb spojené se vzkládáním rukou a obdržení konkrétních duchovních darů³⁷⁸. Dalším střediskem hnutí se stal „Wings of healing Centre“ v Oregonu, kde byl pastorem Thomas Wyatt, od roku 1942 jeden z prvních radiových evangelistů. Prostřednictvím radiových relací se hnutí významně šířilo do dalších částí země³⁷⁹.

Nové učení ani praxe se ovšem nesetkaly s porozuměním ve vedení letničních církví a již v květnu se podle Hawtina začal zpochybňovat božský původ hnutí.³⁸⁰ Nicméně mnoho letničních sborů, v touze naslouchat Bohu a nechat jej činit nové věci, nabídly své kazatelny

³⁷⁵ HOLDCROFT, Thomas L. *New Order of the Latter Rain*, s. 48-60.

³⁷⁶ MENZIES, William W. *Anointed to Serve*, s. 323.

³⁷⁷ RISS, Richard M. *A survey of 20th-century revival movements in North America*, s. 117.

³⁷⁸ PAUL Jim. *The Prophetic in Church history*.

³⁷⁹ MENZIES, William W. *Anointed to Serve: The Story of the Assemblies of God*, s. 323.

³⁸⁰ RISS, Richard M. *A survey of 20th-century revival movements in North America*, s. 114.

učitelům LRM a některé pak vykročily na cestu nezávislosti. V letech 1948-1949 byla přímo či nepřímo každá letniční církev s novým hnutím konfrontována³⁸¹.

2.3.7 Raná opozice letničních denominací

Beallová o svých zkušenostech napsala dopis Stanley Frodshamovi, který byl pamětníkem probuzení v Azuse a editorem časopisu „Pentecostal Evangel“. Frodsham v lednu 1949 navštívil Detroit, kde byl zasažen, jak hříšníci činí pokání a nacházejí pokoj³⁸². Mítinků se zúčastnil i superintendent Assemblies of God v Michiganu, Charles Scott. Ten Frodshamovo nadšení nesdílel a poukázal na nesprávné chápání duchovních darů, zejména proroctví a jejich nebiblické udělování skrze vzkládání rukou *samozvaných* apoštolů a proroků. Hnutí podle Scotta nebylo nové, ale mělo společné rysy s entusiastickým mysticismem, známým z historie³⁸³. Menzies uvádí, že další kritika ze strany Assemblies of God nebyla vedena³⁸⁴.

První reakcí na národní úrovni byl až „čtvrtletní dopis“ z února 1949 pod názvem „Udílení darů“. Generální superintendent Assemblies of God Ernst S. Williams se zde věnoval problému učení, aniž by LRM jmenoval. Širší odezvy se dostalo speciálnímu vydání tohoto dopisu z 20. dubna 1949. Bylo zde potvrzeno, že editor „Pentecostal Evangel“ se v novém hnutí angažuje, ovšem testem nemá být zkušenost, ale to „zda hnutí obstojí, či neobstojí ve světle Božího Slova“³⁸⁵. Na generálním shromáždění starších Williams předložil krátké pojednání a referoval o „důkladné obraně“ od McAlistera z časopisu „Truth Advocate“. Doporučil ji se svolením autora editovat a publikovat v „Pentecostal Evangel“ jako sérii článků. Tyto články se v listopadu a v prosinci otiskly pod názvem „Dary Ducha“. Nebyly polemikou s LRM, ale pozitivně popisovaly biblickou praxi z pozic Assemblies of God³⁸⁶.

Ve stejném roce se sešel generální synod, který přijal šestibodové prohlášení, kde odsoudil šest chybných učení LRM:

1. Předůrazněné učení o duchovních darech či moci Ducha, získaných skrze proroctví a vzkládání rukou.
2. Chybné učení, že je církev založena na základě současných apoštolů a proroků.

³⁸¹ HOLDCROFT, Thomas L. *New Order of the Latter Rain*, s. 48-60.

³⁸² Tamtéž.

³⁸³ MENZIES, William W. *Anointed to Serve*, s. 324.

³⁸⁴ Tamtéž.

³⁸⁵ STRINGFELLOW, Ron. *Pensacola: Latter Rain Deception*, s. 1-4.

³⁸⁶ MENZIES, William W. *Anointed to Serve*, s. 325.

3. Extrémní učení, obhajované „novým řádem“ o vyznávání hříchů člověku a vysvobození, dávající člověku privilegia náležející pouze Kristu.
4. Chybné učení o udělení daru jazyků jako speciálního vybavení pro misijní službu.
5. Extrémní a nebiblická praxe následování nebo podrobování se osobním vůdcům skrze prorocké promluvy.
6. Další zkreslení a deformace biblického výkladu, které jsou v rozporu s učením a praxí, které jsou mezi námi přijímány³⁸⁷.

Ačkoliv kritika byla mírná, hnutí LRM zabrzdila. Riss uvádí, že učení LRM bylo odmítáno i v PAOC, v „Pentecostal Holiness Church“ a v dalších letničních denominacích. Stoupenci se však bránili, že hnutí bylo hodnoceno jen na základě jeho extrémů³⁸⁸. Přes bouřlivý nástup, LRM zmizelo takřka přes noc. Menzies píše o meteorickém hnutí, které vyvolalo hysterii, ale zůstala po něm jen zčeřená hladina³⁸⁹. Učení LRM se však o dekádu později znovu objevilo v nezávislém charismatickém hnutí.

2.3.8 Současná opozice letničních a charismatiků

Do devadesátých let hnutí vzbuzovalo zanedbatelný zájem několika historiků. S vypuknutím Torontského požehnání, kolem něhož opět povstali apoštolové a proroci povolávající vzkládáním rukou další služebníky, bylo učení LRM znovu zkoumáno. Řada teologů a apologetů si všimla, že jak učení, tak osoby stojící na jeho počátku, z LRM přímo či nepřímo vycházejí. V době po propuknutí divokých Torontských manifestací a jeho bizarních nauk v letničním sboru v Pensacole, se učení LRM opět stala předmětem zájmu další generace teologů Assemblies of God. Po velkých diskusích vydala Generální rada v roce 2000 dokument „Endtime Revival - Spirit-Led and Spirit-Controlled“, kde byla zopakována šestibodová kritika LRM z roku 1949 s tím, že za těmito body denominace i nadále stojí. Kritizována byla i další učení typická pro Toronto blessing a LRM, jako tzv. modlitební porodní bolesti, divoké tělesné manifestace, autoritářství, generační prokletí a démonizace věřících, teorie „Království nyní“, učení o vzniku duchovně militantních křesťanů tzv. „Jóelovy armády“ apod.³⁹⁰ Od vlivu LRM se distancovalo i středisko charismatické

³⁸⁷ Tamtéž.

³⁸⁸ RISS, Richard M. *A survey of 20th-century revival movements in North America*, s. 121.

³⁸⁹ MENZIES, William W. *Anointed to Serve: The Story of the Assemblies of God*, s. 322.

³⁹⁰ Endtime Revival–Spirit-Led and Spirit-Controlled.

konzultace „Contemporary Ministry“, jehož vedoucí činili pokání z jeho vlivu v řadách charismatiků³⁹¹.

2.3.9 Hnutí Pozdního deště dnes

Asi nejznámějším přímým dědicem hnutí je „Ministers Fellowship International“ (MFI), jehož školícím, neakreditovaným centrem, je „Portland Bible College“ (PBC). Mezi jeho teology patří Kevin Conner a Dick Iverson. Mnohem důležitější je nepřímý odkaz, který Riss, a nejen on, vidí v nezávislém charismatickém hnutí z 60. - 70. let. Důraz na současné apoštoly a proroky, duchovní boj proti mocnostem, probuzení poslední doby, inspirované prorocké chvály, divoké tělesné manifestace, duchovní autorita a vylití pozdního deště mají svůj původ právě v North Battleford. Velikán obnovy John Poole, kontributor charismatického časopisu „New Wine“, pokračoval v práci svého otce, který byl klíčovou postavou LRM. Demos Shakarian, zakladatel organizace „Obchodníků plného evangelia“ spolupracoval s učiteli LRM i Williamem Branhamem. George Warnock byl řadu let sekretářem dalšího velikána obnovy Ern Baxtera. Rovněž syn Myrtle Beall J., Lee Beall, kontributor mezinárodního charismatického časopisu Logos, stojí v přímém odkazu hnutí. Logos je přímým pokračovatelem periodik „Harvest Time“ a „Herald of Faith“, jejichž redaktoři M. Boze a G. Derstine byli prominentními učiteli LRM³⁹². Rovněž zakladatel prorockého hnutí P. Cain byl spolupracovníkem W. Branhama a je jedním z nejúspěšnějších propagátorů LRM dneška³⁹³. Učení LRM rozvíjí i známé uskupení „Kansasských proroků“. Za největší úspěch hnutí je zřejmě považována právě „Nová apoštolská reformace“ profesora misiologie C. P. Wagnera, který LRM považuje za jeden z pilířů této obnovy³⁹⁴.

2.3.10 Věrouka hnutí

Jako zdroj nauky, zastávané v kruzích LRM, je možné využít knihu George Warnocka „Svátek stánků“ z roku 1951, která byla v hnutí chápána jako nejvlivnější a která se zároveň vymezovala vůči kritice Assemblies of God. Obsahuje všechny hlavní nauky LRM a v hnutí sloužila jako „manuál“. Kritická reflexe učení LRM byla nově popsána například Tillinovou³⁹⁵ nebo Moriartym³⁹⁶. Následující body se alespoň rámcově shodují s již

³⁹¹ A Call to Charismatic Leaders.

³⁹² RISS, Richard M. *A survey of 20th-century revival movements in North America*, s. 122-124.

³⁹³ Paul Cain and Latter Rain.

³⁹⁴ WAGNER, Charles Peter. *The Doc Responds*.

³⁹⁵ TILLIN, Tricia. *The Gnostic Key*.

publikovanou kritikou a jsou dokresleny citáty z Warnockovy knihy a dalších proponentů LRM.

2.3.10.1 Učení náhrady

Učitelé LRM jsou přesvědčeni, že starozákonní zaslíbení, která se vztahují na obnovu etnického Izraele, se naplní na novozákonní církvi (Ez 37,1-10). Základním schématem je alegorizace tří hlavních židovských svátků: Velikonoc, letnic a svátku stánků. O Velikonocích se církev zrodila, ale teprve nyní má opustit egyptskou zemi a prožívat nové duchovní zkušenosti, které vyvrcholí přivlastněním si letničního požehnání. V této hodině obnovy proto věřící přijmou nový dar jazyků, ve kterém budou schopni kázat evangelium ostatním národům. Na letnice naváže slavnost stánků, která bude konečnou obnovou všech věcí, sklizní národů a darů Ducha svatého. Vylití pozdního deště je pak metaforou Ducha svatého, vedoucího k uzrání této celosvětové žně, jejíž ženci přijali vystrojení z probuzení z North Battleford.

2.3.10.2 Rekonstrukcionismus

Historická církev neuskutečnila záměr, pro který ji Bůh povolal. O Velikonocích prožila znovuzrození, o letnicích křest Duchem - raný déšť - a jako Izrael prošla obdobím slávy, kdy vládla římskému impériu. Pak se ve svém srdci pozvedla a upadla do babylonského zajetí, denominačního systému, odkud bude vyvedena skrze obnovený úřad pěti služebností. Každá historická reforma církve byla nedostatečná. „Luther obnovil pravdu o ospravedlnění z víry, Wesley znovu našel pravdu o posvěcení, baptisté obnovili nauku o premiléniaálním návratu Krista (sic!), Misijní aliance hlásala Božské uzdravení a letniční probuzení obnovilo křest Duchem svatým do legitimní polohy. Nastávající hnutí má mít znaky všech předchozích pravd spolu s obnovou všech devíti darů Ducha a pěti úřadů ve světovém měřítku, které svět nezažil ani v apoštolské době. Toto probuzení bude „vylitím pozdního deště“ a bude krátké a poslední před vytržením církve“³⁹⁷.

2.3.10.3 Apoštolsko-prorocký základ

Zatímco pro klasické letniční je apoštolsko-prorockým základem učení dvanácti apoštolů zachycené v Bibli, pro LRM jsou základem církve úřady novodobých apoštolů a proroků, pod

³⁹⁶ MORIARTY, Michael G. *The new charismatics*.

³⁹⁷ RISS, Richard M. *The Latter Rain*, s. 56-57.

jejímž vedením církev dozrává k dospělosti - novému řádu (Ef 4,11-13). Tyto úřady, spolu s učiteli, pastýři a evangelisty, je třeba nejprve prorocky povolati a skrze vzkládání rukou „cestujících staršovstev“ ustanovit. Obnovená pětice úřadů se vymaní z rámce denominací a zahájí sjednocení církve na apoštolsko-prorockém základě. Tato jednota bude naplněním Kristovy modlitby za jednotu křesťanů (J 17,20-23) a uskuteční se skrze „přikrytí“ novodobými apoštoly. Jakékoliv jiné uspořádání církve než apoštolsko-prorocké, je sektářské a znamená nerespektování díla Ducha svatého. Starý modlářský řád, reprezentovaný denominacemi, bude ke konci věků zničen jako velký Babylon (Zj 18,2)³⁹⁸.

2.3.10.4 Církev jako inkarnace Krista

Současná existence denominací představuje rozbitý chrám, který má být znovu vybudován v novém řádu. Zbořený chrám Těla (J 2,19) má být obnoven do větší slávy než dům původní (Ag 2,9). Církev dorostlá do míry Kristovy plnosti představuje Krista samotného, který bude v obnoveném Těle inkarnován. Jeho duchovní příchod do apoštolsky a nedenominačně sjednoceného Těla bude stejný, jak jej popsal apoštol Petr při události proměnění na Svaté hoře (2 P 1,18). Warnock vidí spojení Krista s Církví tak těsně, že tvoří fyzickou jednotu: „Syn Člověka v Nebesích není kompletní bez plnosti Syna Člověka na zemi, Svého Těla“. Plná postava Mesiáše tak bude podobna žebříku, který viděl Jákob v Bethel: „Hlava je v nebi a Tělo na zemi“. Kristus a církev jsou tedy jednou bytostí, kde Kristus je částí od ramen nahoru a církev od ramen dolů³⁹⁹.

2.3.10.5 Zjevení Synové Boží

Učedníci, kteří se podrobí učednictví a prorocké disciplíně, se stanou součástí nového řádu, obdrží duchovní dary a budou nesmrtelnými. Dospějí do podoby Zjevených Synů Božích (Ř 8,19) a „přivlastní si úplný Kristův život v jejich pozemských chrámech již tady a nyní“⁴⁰⁰. Podkladem pro tyto spekulace byla alegorizace biblických pasáží popisujících „vytržení svatých“ (1 Te 4,17) a proměnu do podoby „duchovního těla“ (1 K 15, 44-46). Člověk, který prošel takovou transformací, se stal „Zjeveným Synem Božím“, jehož slávu dychtivě vyhlíží celé tvorstvo, a která zatím nikdy v historii ještě nebyla zjevena (Ř 8,18). Člověk plně

³⁹⁸ WARNOCK, H. George. *The feast of tabernacles*.

³⁹⁹ Tamtéž.

⁴⁰⁰ Tamtéž.

ztotožněný s Kristem bude stejně jako on Duchem oživujícím a „novým druhem“ boholidské rasy (1 K 15,54)⁴⁰¹.

2.3.10.6 Jóelova armáda

Zjevení Synové Boží ke konci věku vytvoří v „novém řádu“ mohutnou, Duchem naplněnou armádu evangelistů, která svojí militantností předčí jakékoliv do této doby známé vojsko. Popis této armády vychází z proroka Jóele, kde se mluví o hrozném a pustošícím vojsku, které na Hospodinův pokyn dobývá města (Jl 2,2-12). Warnock píše, že Boží lidé budou oděni takovou mocí a autoritou, že se národy samy skloní a této armádě podrobí. Vojáka Jóelovy armády nebude možné probodnout, budou se od něho odrážet kulky, evangelisté budou stejně jako Filip přenášení Duchem z místa na místo, vyváděni jako Petr anděly z vězení, budou jako Mojžíš rozdělovat řeky, svolávat manu z nebe při hladomorech a jed v potravě na ně bude působit jako vitamíny. Podle Warnocka „nejsilnější atom vodíkové bomby bude dokonale neškodný tomu, který je skryt na místě Nejvyšší Výšiny“⁴⁰².

2.3.10.7 Duchovní boj

Duchovní boj je v LRM základním nástrojem misie, která je chápána jako „zabírání území“ a „šíření Božího Království“. Tato idea vychází k názoru, že Adam měl panovat nad zemí, ale satan jej obelstil a sám se stal „bohem tohoto světa“ (2 K 4,4). Kristus satana porazil a tuto vládu znovu svěřil církvi. To však denominační církvi zůstalo skryto. Stala se „d'áblovým muzeem, plná utlačovaných a posedlých, plna smyslnosti, hříchu, nepřátelství, smutku,

⁴⁰¹ „Jak je psáno: "První člověk Adam se stal duší živou" - poslední Adam je však Duchem oživujícím. 1K 15,45 Životodárný Duch! Tvořivá síla! Jaké dědictví a atributy rasy posledních Adamů. Někteří by měli naléhat, že toto ukazuje pouze na Krista, posledního Adama, avšak pokračujme: "Jaký byl ten pozemský, takoví jsou i ostatní na zemi, a jaký je ten nebeský, takoví i ostatní v nebesích. " (verš 48) Tak důkladné, skutečné a zásadní je naše ztotožnění se s posledním Adamem; v celé Jeho vážené práci, Jeho službě, Jeho smrti, Jeho životě, se máme stát jako On." In: WARNOCK, H. George. *The feast of tabernacles*.

⁴⁰² „Můžeme snadno pochopit, jak Slavné Evangelium Ježíše Krista bude hlášáno celému světu, jakkoliv bude vzrůstat opozice. Nebude státu na zemi, který by byl uzavřen evangeliu Království. Bude snadné zvěstovat Pravdu v komunistickém Rusku a kdekoliv jinde na zemi. Úřady pošlou zatknout tu divnou osobu, která tak směle káže Krista a vykonává dílo Boží, a on zmizí, bude uchopen Duchem jako evangelista Filip. Možná na něho vztáhnou ruce a on zmizí z jejich dohledu. Mohou ho dostihnout s mečem či bajonetem, ale jejich zbraň bude otupena, jakoby bojovali proti obrněnému transportéru, protože žádná zbraň vyrobená proti němu se neseťká s úspěchem. Mohou vystřelit kulku, ale ta se odrazí od jeho obočí, jako by to byl těžký plát oceli. Mohou otrávit jeho jídlo, ale bude to, jako by přidali vitamíny k jeho stravě. Zavřou přemožitele do vězení a v noci anděl Páně otevře dveře cely, uchopí vězně a osvobodí jej, a ihned dveře, které stráž nestřežila v nevhodném okamžiku, uzamknou. Budou se snažit bránit veřejnému hlásání evangelia a přesto, dokonce bez použití vysílače a rádia, bude hlas přemožitele slyšitelný na ulicích i v domech, jak proniká do éteru na Božím místě Božím příkazem. Bude předhozen lvům nebo jiným divokým šelmám, ale ti se stanou jeho nejlepšími přáteli. Bude vhozen do plamenů ohně, a přesto se bude cítit pohodlně, jako by byl ve vyhřátém obývacím pokoji v chladném dni. Jestliže neoddrží žádné jídlo, svolá nebeskou manu. Jestliže mu zkříží cestu řeka, zvedne svoji ruku, vody se před ním rozestoupí, a on bude moci kráčet po suché zemi. A "všechno bude možné" tomu, kdo věří! Nejsilnější atom vodíkové bomby bude dokonale neškodný tomu, který je skryt na místě Nejvyšší Výšiny... Nebudou dokonce ani potřebovat oslavené tělo, aby mohli tyto věci činit. To samozřejmě bude jejich dědictvím, až bude jejich práce na zemi dokončena jako v případě Krista." In: WARNOCK, H. George. *The feast of tabernacles*.

rozčarování a utrpení.” Součástí duchovního boje je proto vymítání démonů z utlačovaných křesťanů a jejich očišťování od *denominačního modlárství* a proměny do *zjevených Božích Synů*. Jejich příchod je totožný s dobou, kdy archanděl Michael s anděly smetl Draka z nebe na zem (Zj 12,7-9), což se projevilo třesením nebe (Žd 12,26). Tak nastává na zemi doba Velkého soužení, ve kterém bude Babylonský denominační systém zničen⁴⁰³.

2.3.10.8 Království nyní

Mají-li být nepřátelé včetně satana samotného učiněni podloží Kristových nohou, pak těmi nohami - podle obrazu jednoty Hlavy a Těla - je triumfující Církev! (Ř 16,20) Nakonec tedy „satan a jeho houfy předají své království do rukou Synů Božích“. Triumfující církev - Boží království na zemi - je totožná s „Pacholíkem,“ kterého rodí žena ze Zjevení (Zj 12,5) a který má moc „pást železnou berlou všechny národy.“ Pacholík bude přenesen do nebeského útočiště, „Nejvyšší Výšiny“, odkud bude zmocněn k vládě na zemi. Tak dojde k „obnově všech věcí“ (Sk 3,21). Až bude obnova dokončena, bude Kristus triumfálně, skrze své Tělo, vládnout miléniu⁴⁰⁴.

2.4 Charismatické hnutí v denominacích

Charismatické hnutí v denominacích je dvojčetem nezávislého charismatického hnutí (tedy toho, které se neuskutečňuje v rámci zavedených církví a denominací) a již od jeho počátků mezi nimi probíhá úzká spolupráce projevující se zejména pořádáním společných konferencí. Zatím největší z nich proběhla v roce 1977 v Kansas City a účastnilo se jí na 50 000 nezávislých i denominačních charismatiků. Mezi denominačními charismatiky můžeme pozorovat dvě skupiny církví, které zjednodušeně (i když ne zcela přesně) můžeme nazvat liturgické a neliturgické. Pro českého čtenáře by mohlo být spíše přijatelné slovo evangelické, resp. evangelikální. Nicméně v USA, kolébce charismatického hnutí, by takováto klasifikace byla poněkud nesrozumitelná.

2.4.1 Liturgické církve

Za otce je považován Denis Bennet, presbyterián, který v roce 1960 přijal křest Duchem. Když svědčil o této své letniční zkušenosti, před kostelem se srotil dav, který jej vyzval k abdikaci. Bennet následně převzal skomírající farnost, která se během chvíle rozrostla na

⁴⁰³ Tamtéž.

⁴⁰⁴ Tamtéž.

2 000 návštěvníků. V roce 1963 luterský duchovní Larry Christenson z USA na turné v Německu taktéž prožil svoji duchovní obnovu. Později, jako zkušený teolog, ji interpretoval v rámci luteránské tradice a jeho práce byla přeložena i do němčiny. Tři luteránské církve v USA reagovaly rozdílně. ALC (American Lutheran Church) vydala v roce 1964 oficiální stanovisko ohledně mluvení jazyky a nelékařského uzdravování. Na zprávě se podílel teolog, psycholog a psychiatr. Zkušenost křtu Duchem svatým zde byla překvapivě nalezena u psychicky vyrovnaných lidí, s benefitem pro jejich život. Studie zároveň nedoporučila užití jazyka veřejně, ale pro privátní zbožnost. Další církev, LC -MS (Lutheran Church Missouri) publikovala v letech 1972 a 1977 dvě zprávy, které jsou rezervované a nalézají charismata jako primárně určená pro dobu apoštolů. K otevřenějším vztahům k charismatikům zde pak dochází od roku 1987. Třetí luteránská církev, LCA (Luther Church of America), byla k charismatické obnově nejpozitivnější, nicméně právě zde byla obnova zastoupena nejméně. V 70. letech se pak přibližně 10 % luteránských pastorů v USA hlásilo k charismatickému hnutí. Identifikace s charismatickým hnutím na úrovni celých kongregací je zde však minimální. Přesto v roce 1977, na generálním koncilu charismatického hnutí v Kansas City, tvořili luteráni třetí největší skupinu⁴⁰⁵.

Z evropských církví stojí za zmínku anglikáni, kde se charismatické zkušenosti rozšířily zejména vlivem misie J. Wimbera, L. Frisbeeho a P. Caina. Mezi průkopnické osobnosti zde patří David Watson a Michael Harper. Ekumenický duch charismatického hnutí zde způsobil, že Harper později konvertoval k pravoslaví a Watson před svou smrtí viděl reformaci jako hřích proti jednotě církve. Mezi současné, světově nejznámější osobnosti pak patří anglikáni Sandy Millar a Nicky Gumbel, skrze něž se do Anglie a v podstatě i do Evropy rozšířilo Torontské požehnání, jehož přímá reflexe se zpočátku projevila i v materiálech Kurzů Alfa.

2.4.2 Neliturgické církve

Zatímco v liturgických církvích charismatická obnova uspěla, v neliturgických církvích je situace složitější. Mezi evangelikální (neliturgické) denominace, které jsou k charismatickému hnutí kritické, patří Jižní baptisté, kteří dokonce přijali instrukci zakazující jmenovat za misionáře ty, kteří praktikují „soukromý modlitební jazyk“⁴⁰⁶. Dále jsou to z velkých amerických církví wesleyáni, pro které by zkušenost křtu Duchem projevující se charismaty, byla ohrožením vlastní identity. Wesleyáni totiž věří v následnou zkušenost křtu Duchem,

⁴⁰⁵ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 846-851.

⁴⁰⁶ Misionáři Jižních baptistů se nesmí modlit v jazycích, *Nota Bene*.

ovšem ne jako cesty k charismatům a zmocnění k misii, ale obvykle jako výsledek úplného posvěcení vedoucí k dokonalosti.

Zcela negativní postoj lze pak najít mezi fundamentalisty a separatisty, kam můžeme řadit Fundamentální baptisty a některé větve Plymouthských bratří, z nich někteří mají kořeny v tzv. Princetonské teologii. Tato hnutí chápou letniční i charismatické hnutí obvykle nepřátelsky, neboť přijaly učení o vymizení zázračných charismat s uzavřením Kánonu Písem NZ, kdy - podle nich - jazyky ustanou (1 K 13, 8). Učení o křtu Duchem svatým v letniční i charismatické interpretaci je zde chápáno jako nebiblická hereze, a vzestup letničního a charismatického hnutí je často identifikován s naplněním eschatologické apostáze, před kterou Ježíš své učedníky varoval⁴⁰⁷.

2.4.3 Globalizace

Mezi léty 1989 - 1998, podle Hockena, došlo k velkým posunům mezi denominačními charismatiky, které způsobila globalizace. Patří sem velký vliv ze strany nezávislého charismatického hnutí projevující se zejména důrazem na evangelizaci a evangelikalismus obecně. Je to i nárůst skupinkového hnutí prakticky mezi všemi charismatiky. Dále je to důraz na duchovní boj, chvály a uctívání a hledání společných průsečíků v teologii spolu s odložením rozdílů, které brání v jednotě a spolupráci. Společný je i důraz na Izrael a mesiánské hnutí⁴⁰⁸. Nemalou mírou se zde projevuje vliv paracírkevních organizací a cílená snaha charismatiků o dosažení jednoty, ve které vidí podmínku velkého probuzení, které se stalo klíčovou součástí jejich eschatologie.

2.4.4 Věrouka hnutí

Charismatická obnova se nakonec projevila prakticky ve všech stávajících křesťanských církvích, včetně pravoslavné a katolické. Pozoruhodné zde je, že zatímco pro letniční je zkušenost křtu Duchem provázena ekumenickou zdrženlivostí a konfesionalismem, charismatiky ve velkých církvích vede ke sblížování a někdy i s touhou anulovat rozdělení vzniklé reformací. Letniční prohlašují, že jejich zkušenost je vede hlouběji do Písma, zatímco charismatici přistupují k Písmu svobodněji a duchovní dary jsou pro ně často i zdrojem

⁴⁰⁷ POHL, Alfred H. 17 důvodů, proč jsem opustil jazykové hnutí.

⁴⁰⁸ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 477-519.

zjevené nauky⁴⁰⁹. Občas někteří letniční dokonce tvrdí, že mnozí charismatici přijali svou zkušenost, aniž by byli obráceni, a že se tudíž nejedná o autentické dílo Ducha svatého⁴¹⁰.

Věřouku charismatického hnutí, zůstávajícího v rámci tradičních církví a konfesí, nicméně není možné specifikovat. Charismatici si zde ponechali své specifické doktríny a učení o křtu Duchem se pak snažili zpracovat v rámci jejich teologických systémů. Nezřídka se ovšem stávalo, že se sdružovali jak uvnitř svých církví, tak i mimo ně, obvykle v rámci paracírkevních charismatických sdružení, a měli tak de facto dvě autority. Instituční, představovanou úřadem jejich církve, a charismatickou, kterou tvořili apoštolové a proroci mimodenominačních linií. To způsobovalo různá pnutí, která nezřídka vyvrcholila odchodem celých skupin, ze kterých se stávali *nezávislí* charismatici. Pokud však charismatické hnutí našlo zázemí v rámci svých církví, bylo třeba charismatickou zkušenost nějak zakotvit v rámci kréda. Zcela odlišný přístup byl v liturgických a neliturgických církvích.

Zkušenost křtu Duchem svatým v liturgických církvích není obvykle chápána jako následná, ale spíše aktualizovaná zkušenost, získaná vodním křtem. Analogicky jsou chápány i duchovní dary. Naproti tomu nezávislé charismatické hnutí, které povstalo ze skupin, jež ovšem někdy letniční označili jako neortodoxní, rozeznává křest Duchem jako následnou zkušenost, byť s určitou divergencí a rozdílnou evidencí. Vlivem nezávislého charismatického hnutí a především paracírkevních organizací jako „Grace Ministry“, společných konferencí a dalších aktivit, však do liturgických církví pronikly i věroučné principy nezávislého charismatického hnutí. Jedná se hlavně o triumfalismus, dominionismus, nauky o teritoriálních duchách, kosmických exorcismech, uzdravení a víře, které nejsou zapracovány v krédech těchto církví a které nelze tak snadno odmítat. Pokud jsou však charismatici v církvích loajální, zapracovávají zkušenost křtu Duchem svatým do svých konceptů. Jedním z těch, kdo se o to úspěšně pokusil, byl právě americký luterán Larry Christenson.

V podstatě zde existuje trojí chápání křtu Duchem svatým, kterými se stávající církve snažily uchopit letniční zkušenost. Ani jedno ovšem není sdíleno klasickými letničními.

⁴⁰⁹ Například McConnel ve své disertační práci na ORU uvedl: „My charismatikové nejsme náležitě věrni principu, že jediným neomylným pravidlem víry a praxe je Bible. Správné učení pochází z jediného zdroje: apoštolského učení, jak je vyjádřeno a uchovááno v Svatých Písmech. Zjevovatelské dary Ducha - proroctví, slovo moudrosti a slovo poznání - mohou a měly by mít v církvi své místo, ale Bůh nikdy nechtěl, aby tyto dary se staly alternativním zdrojem učení, a tak podkopávaly učení Pána Ježíše Krista a jeho apoštolů“. In: MCCONNELL, Ray Daniel. *Jiné evangelium*, s. 185-186

⁴¹⁰ PRASH, James Jacob. Pentecostal and Charismatic, Is There or Was There Any Difference?

2.4.4.1 Sakramentální pojetí

Toto chápání křtu Duchem učí, že tento křest je v podstatě identickým s vodním křtem, a to jak novorozeneckým, tak vyznavačským. Jednotlivá charismata se mohou iniciovat vírou v tuto skutečnost a přivlastněním si benefitů křtu, které plynou ze znovuzrození. Evidenci křtu proto nejsou jednotlivá charismata, nýbrž samotné podstoupení křtu. Inicializace bývá rozpoznána skrze praxi a rozvoj charismat, mezi která může, ale i nemusí, patřit glossolálie. K tomuto pojetí se obvykle kloní liturgické církve⁴¹¹. Je zde ovšem určitý rozdíl mezi církvemi, které chápou rozdílně biřmování (katolické, pravoslavné) resp. konfirmaci (např. luterské). Zatímco například luterské církve považují vodní křest za synonymum křtu Duchem a konfirmaci jen za potvrzení víry⁴¹², staré, předreformační církve, např. římskokatolická, pravoslavná, koptská nebo církev „tomášenců“ v Indii, rozlišují dvě zkušenosti s Duchem svatým. Znovuzrození spojují se spasením skrze svátost křtu a přijetí Ducha svatého se svátostí biřmování resp. miropomazání. Tuto divergenci pak klasičtí letniční používají jako podporu pro historickou oprávněnost svého pojetí křtu Duchem svatým, nikoliv však jako svátosti⁴¹³.

2.4.4.2 Evangelikálně reformované pojetí

Klasické reformované, evangelikální chápání sice nevidí vodní křest jako identický s křtem Duchem svatým, ovšem obvykle důrazněji odmítá křest Duchem jako následnou zkušenost po obrácení. Podle této tradice je člověk po obrácení znovuzrozen, a pak je opakovaně naplňován Duchem svatým. Ve znovuzrození je spatřován i křest v Duchu. Reformovaní evangelikálové - u nás například Církev bratrská - staví své chápání křtu Duchem v podstatě na exkluzivním verši 1 K 12,3 a jsou přesvědčeni, že se jedná o letniční zkušenost, kterou automaticky sdílejí všichni znovuzrození křesťané. Tato zkušenost znovuzrození, zaslíbená v Janově evangeliu Ježíšem Nikodémovi (J 3,7), je pak podle nich i cestou k duchovním darům⁴¹⁴. Tento pohled zároveň dovoluje některým větvím, hlásícím se k biblickému fundamentalismu (obvykle z řad některých dispenzacionalistů a hyperkalvinistů), odmítat existenci charismat pro dnešní dobu⁴¹⁵ a přitom trvat na autentické zkušenosti křtu v Duchu, která je v podstatě chápána jako synonymum pro znovuzrození, resp. uvěření. Nicméně například obnovená Jednota bratrská,

⁴¹¹ ZOPFI, Jakob. *...na všeliké tělo*, s. 113.

⁴¹² KLÁTIK, Miloš. Teologická konferencia ECAV na Slovensku 2011 na tému: Misia a charizmatické hnutia, s. 116-131.

⁴¹³ ULONSKA, Reinhold. *Duchovní dary*, s. 19-20.

⁴¹⁴ Teologická stanoviska a doporučení Rady Církve bratrské a Studijního odboru.

⁴¹⁵ Někteří v těchto hnutích věří, že uzavřením biblického kánonu přišlo plné poznání, tím se naplnil verš 1 K 13,8 a „jazykové ustaly“.

k jejímuž odkazu se hlásí i české reformační církve, ve svých dějinách prožila zkušenost naplnění Duchem korunovanou projevy glossolálie, kterou John Greenfield nazval mocí z výsosti⁴¹⁶. A právě této zkušenosti se dovolávají klasičtí letniční jako historické evidence jejich doktríny.

2.4.4.3 Wesleyánské chápání

Klasický metodismus, zejména v jeho pozdně posvěcenecké podobě, došel ve své divergenci nejdále a chápe křest Duchem až jako následnou zkušenost po znovuzrození, která je obvykle důsledkem vyvrcholení snahy o plné posvěcení a nemá s charismaty přímou souvislost. K této evidenci může sloužit celá řada veršů z narativní literatury Nového zákona (Sk 2,37-40; 8,12-16; 9,17; 10,45-46; 19,1-6). Tato velká podobnost je ovšem zároveň největším rozdílem s letničním pojetím, které je zde vstupní branou k charismatům. Někdy zde dokonce existuje rozlišení mezi plným posvěcením a křtem v Duchu, což je kritiky vnímáno jako tzv. trojstupňová cesta spásy⁴¹⁷. Ovšem pokud někdo *prožije* křest Duchem vedle již získaného „plného posvěcení“, jde obvykle o letničně interpretovanou zkušenost. Samotná snaha o plné posvěcení, rozvíjená zejména Johnem Wesleyem, ale podle některých domněnek není reformačním vkladem, jako je tomu u klasických letničních. Jeho pojetí plného posvěcení a později i křtu v Duchu je vyvrcholením snahy o křesťanskou dokonalost. Podle některých autorů lze kořeny tohoto učení hledat ve Wesleyho rozsáhlých znalostech církevní historie, zejm. řeckých otců, v jejich četbě měl Wesley zalíbení. Ortodoxní zkušenost „theosis“, která je podstatou celé pravoslavné ortopraxe, pak zřejmě přetavil do biblického pojmu „dokonalost“⁴¹⁸.

2.5 Pastýřské hnutí - *Shepherding Discipleship Movement*

Hnutí Pozdního deště a Probuzení uzdravování, které se objevily v poválečných USA, vedly ke vzniku mnoha nezávislých charismatických společenství. Mimo to se učení o křtu v Duchu rozšířilo i do mnoha protestantských denominací a katolických diecézí. Sehrála v tom úlohu

⁴¹⁶ GREENFIELD, John. *Moc s výsosti*.

⁴¹⁷ DAYTON, Donald W. *Theological roots of Pentecostalism*, s. 15-35.

⁴¹⁸ CHRISTENSEN, Michael J a Jeffery A WITTUNG. *Partakers of the divine nature: the history and development of deification in the Christian traditions*, s. 233.

kniha letničního autora Davida Wilkersona „Dýka a kříž“ a studie křesťanského publicisty Johna Sherilla „Oni hovoří jinými jazyky“⁴¹⁹.

Jako reakce na neorganizovanost nezávislé části charismatického hnutí se v roce 1970 na Floridě formuje tzv. Pastýřsko - učednické hnutí, v jehož čele stanuli tři „cestující učitelé“: Charles Simpson, Bob Mumford a Don Basham. O rok později se k nim připojil anglický filosof Derek Prince a vzniklo středisko „Christan Grow Ministry“. Tiskovým orgánem se stalo periodikum „New Wine“, jehož editorem byl Don Basham.

2.5.1 Výuková misie Ducha svatého (Holy Spirit Teaching Mission)

Předchůdcem Pastýřského hnutí se v šedesátých letech stalo výukové centrum charismatického hnutí HTM ve Ft. Lauderdale na Floridě. Jeho úkolem bylo sponzorovat šíření charismatického učení ve formě knih, audiokazet, traktátů a konferencí. V jeho čele stanul presbyterián, obchodník Eldon Purvis, který inicioval vznik skupiny „Kolegium čtyřiceti“. Purvis byl stoupencem hnutí Pozdního deště a zastával teorii, že před příchodem Krista má být církev vyzbrojena duchovními dary a skrze zkušenost křtu Duchem svatým dorůst do plnosti postavy Krista a ustavit principy Božího Království na zemi⁴²⁰.

V roce 1963 Purvisova iniciativa vyvrcholila uspořádáním první velké charismatické konference, kde vystoupili patriarchové hnutí jako Dennis Bennett, David du Plessis a John Sherrill. Na konferenci navázala řada dalších, pořádaných ve Ft. Lauderdale. V roce 1969 začal Purvis vydávat populární a v té době nejrozšířenější měsíčník New Wine, který byl zaměřen na šíření charismatické věrouky a zkušeností. Vedení se zhostila ediční rada ve složení Don Basham, Bob Mumford, Eldon Purvis, Derek Prince a Charles Simpson⁴²¹. Časopis byl distribuován zdarma.

Již v roce 1969 se Purvis zabýval vizí, jak skrze USA a oblast Karibiku pořádat konference sponzorované obchodníky, kde budou křesťanští vůdci na měsíčních kurzech vyučování

⁴¹⁹ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 139.

⁴²⁰ „During his years of association with New Wine, Purvis identified with the Latter Rain revival, a Pentecostal movement that originated in Canada in the late 1940s. Among its emphases were the spiritual gifts of healing and prophecy, the restoration of the church, and the manifestation of the sons of God. It was widely taught through the Latter Rain movement that God was preparing the church for the second coming of Jesus. He was bringing into visible manifestation a group of people dwelling on earth in the image of God. They are overcomers of the world destined to rule and reign with their Everlasting One when he returns to establish His Kingdom on Earth. Integral to this restoration was the reinstatement of the Tabernacle of David, a restoration of God's presence with his people and a return to the Davidic pattern of praise. These teachings are presented in depth in the 1969 book by Graham Truscott, pastor of Restoration Temple in San Diego, California, *The Power of His Presence*. It is Purvis' belief that the revival gave birth to the sons and daughters of Yahweh“. In: *New Beginings*.

⁴²¹ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 769.

charismatickému učení a zkušenostem. Vedoucí měli být připravováni k návratu do svých měst, kde by zakládali domácí mezidenominální skupinky, ve kterých měli toto učení dále šířit. K tomu měl sloužit časopis „New Wine“ a materiály ze stejnojmenného vydavatelství⁴²².

Číslo z června 1969 již na titulní stránce obsahovalo ideu, že učení o křtu Duchem svatým je novým vínem, které by mělo být dáno do nových měchů s důrazem na zrání pod úřadem apoštolů. Mnoho statí zde mluví o tom, že staré víno je svázáno strukturami a tradicemi, které brzdí nový život. Píše se o potřebě nového měchu, který umožní svobodný rozvoj darů Ducha⁴²³. V zářijovém čísle roku 1970 Purvis oznámil svoji vizi vytvořit na Floridě, stejně jako v každém velkém městě, výukové centrum charismatického hnutí⁴²⁴.

V říjnu stejného roku vyšlo najevo, že Purvis je homosexuálem, a celá vize byla ohrožena. Navíc mezi ostatními charismatiky a Purvisem začalo docházet k neshodám. Purvis zastával tzv. doktrínu „anglo-izraelitismu“, podle které byli Britové a Američani potomky izraelských kmenů, které se nevrátily z asyrského zajetí⁴²⁵. Toto učení se objevilo již u Charlese Parhama. Purvis později kritizoval i pojetí autority, které se mezi ostatními vůdci začalo projevat⁴²⁶.

2.5.2 Institut křesťanského růstu (Christian Grow Ministry)

Purvisova rezignace v roce 1970 hrozila, že vážně poškodí rozvoj charismatického hnutí. Zbývající kontributoři „New Wine“ proto učinili smlouvu o vzájemné vydanosti, v níž se zavázali, že jakékoliv osobní rozhodnutí podřídí kolektivnímu souhlasu všech členů „čtveřice“ a na jaře roku 1972 ustanovili ve Ft. Lauderdale novou instituci pod názvem „Služba církevního růstu“ (Christian Grow Ministry). Zároveň pokračovali ve vydávání „New Wine“. Jen za první čtyři roky se časopis rozšířil do 140 zemí světa ve více než 100 000 výtiscích⁴²⁷.

V roce 1972 přijíždí z Argentiny do Fort Lauderdale argentinský evangelista Carlos Juan Ortiz, který zde prezentoval učení čínského křesťana Watchmana Nee „církve v místě“, jehož principem je přesvědčení, že v každém městě má být pouze jediný sbor a nikoliv několik sborů různých denominací. Nee věřil, že církev není jen místem vztahů mezi křesťany, ale i

⁴²² PURVIS, Eldon. (1969) *The Co-ordinator's Report*, s. 4.

⁴²³ SCHMITT, Charles P. *New Wine in New Wineskins*.

⁴²⁴ PURVIS, Eldon. (1970) *The Co-ordinator's Report*, s. 4.

⁴²⁵ *New Beginings*.

⁴²⁶ MOORE, David S. *The shepherding movement*, s. 45.

⁴²⁷ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 769.

demonstrací autority Božího království⁴²⁸. Toto učení se stalo základem eklesiologie převážné části nezávislého charismatického hnutí. Ortiz, stejně jako Nee, byl zastáncem tzv. uřednického pojetí křesťanství a byl přesvědčen, že by uředníkům mělo být velmi detailně říkáno, co mají ve svém osobním životě činit včetně toho, koho mají například zvat na oběd⁴²⁹.

Další teologie hnutí vycházela z nauk hnutí Pozdního deště, což se v roce 1974 projevilo i připojením Erna Baxtera, bývalého sekretáře Williama Branhama a později nadřízeného George Warnocka. Vůdci vešli ve známost jako „pětice“, v jejímž vedení stanul jako pastýř Simpson. K hnutí se záhy přidružil i další učitel Pozdního deště John Poole⁴³⁰.

Učitelé nezávislého charismatického hnutí viděli existenci denominací jako hříšné a sektářské rozdělení, které způsobují zlí duchové, kteří pak stojí nad denominacemi⁴³¹. Denominace byly zřejmě považovány za hřbitovy, ze kterých Bůh vyvádí křtem Duchem obnovené charismatiky, kteří se skrze „duchovní smlouvy“ o vzájemné vydanosti seskupují do nového hnutí⁴³². Novici byli začleňováni do tzv. „skupinek“, kde jim byl přidělen osobní pastýř, kterému byli vykazatelní a stali se jeho uředníky. Tito pastýři byli zase uřednický podřízeni svému osobnímu pastýři. Na vrcholu pyramidy dominoval tým pětice vůdců.

Pro tento princip byl nalezen vzor ve službě Ježíše - který, podle Princeho - takto vedl své uředníky⁴³³. Vzájemná smlouva o „vykazatelnosti“ a podrobení se vůdcům umožňovala pastýřům například nepovolit svým uředníkům svatbu nebo studium. Učitelé hnutí nazývali tuto strukturu církví založenou na vztazích⁴³⁴.

⁴²⁸ NEE, Watchman. *Duchovní autorita*.

⁴²⁹ YEAKLEY, Flavil Ray. *The Discipling dilemma*, s. 131-134.

⁴³⁰ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 1060-1062.

⁴³¹ Tento vliv se projevil i v České republice. Dan Drápal například prohlásil: „V Praze, stejně jako v každém jiném městě, vidí Bůh pouze jednu místní církev. Do ní patří všichni znovuzrození křesťané. Rozdělení na jednotlivé denominace je hříchem Božího lidu, ze kterého je třeba činit pokání“. In: DRÁPAL Dan. *Biblická hodina*, 23. 4. 1991 In: KLESNÍL, Michal. *Poznámky k členství ve sboru*, s. 4.

Při konfrontaci s reformovanými evangelikály pak Drápal dodatečně nabízel vysvětlení identity duchů, stojícími nad denominacemi: „Opět se rovněž objevila otázka, zda jsme, či nejsme denominace. Jestli se k tomu dostanu, napíši obsáhlejší studii o tom, co je to duch denominačnosti a co je to *duch nad denominací*“. In: DRÁPAL, Dan. *Ze života*.

Toto téma bylo i počátkem 90. let předmětem kontroverzí mezi charismatiky a reformovanými evangelikály na stránkách charismatického měsíčníku *Život víry*.

⁴³² PRINCE, Derek. *Určena povstat*, s. 223-225

⁴³³ PTÁČEK, Lumír. *Kdo je to Derek Prince*, s. 128-130.

⁴³⁴ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 1060-1062.

2.5.3 Přehled konferencí Pastýřského hnutí

V Pastýřském hnutí existovalo mnoho věroučných nesrovnalostí, zejména v oblasti pojetí autority a démonologie. Hnutí bylo od samotných charismatiků obviňováno z manipulace a psychických poškození jeho členů.

2.5.3.1 Seattle

Z tohoto důvodu byl v červnu 1971 svolán do Seattle celoamerický charismatický koncil, kterého se účastnila špička tehdejšího hnutí, a ten měl spory okolo Pastýřského hnutí urovnat. Vedle čtveřice zde byli i vedoucí z denominací jako Larry Christenson, Denis Bennet a David du Plessis⁴³⁵. Setkání trvalo pět dní, z čehož jeden a půl dne byl věnován diskusi o demonech⁴³⁶. Aby se předešlo veřejné kritice, vůdci se zavázali, že svá učení nebudou veřejně kritizovat⁴³⁷.

2.5.3.2 Leesburg a Mantretat

Na tuto konferenci postupně navázaly tři samostatné pastýřské konference. První v Leesburgu se v roce 1973 zúčastnilo celkem 450 charismatických vedoucích. Druhou v roce 1974 v Montrealu navštívilo již 1700 vedoucích. Právě zde se ke čtveřici připojil Ern Baxter po jehož příchodu mělo již hnutí 100 000 členů, ale zároveň došlo k eskalaci dalších skandálů.

2.5.3.3 Kansas City

Třetí konference v Kansas City v roce 1975 se již zcela nesla v duchu diskuse ohledně zneužívání autority. Přispěla k ní zřejmě mimo jiné i kniha B. Buesse „Učednictví, pro a proti“, kde autor píše, že v novo-učednických skupinách je absolutní podrobení se pastýři. Každý je podroben ve vojenském regimentu autoritativnímu řetězu příkazů⁴³⁸. Jinde Buess konstatoval, že někteří pastoři a starší se postavili k stádu jako malí Hitlerové a jdou tak daleko, že vyžadují podřízení sobě více než podřízení Pánu⁴³⁹.

⁴³⁵ PRINCE, Derek. *Milost poddání se*, s. 18.

⁴³⁶ Tamtéž, s. 20.

⁴³⁷ MCCONNELL, Daniel Ray. *Jiné evangelium*, s. 93.

⁴³⁸ BUESS, Bob. *Discipleship Pro and Con*, s. 18-143.

⁴³⁹ BUESS, Bob. *The Pendulum Swings*, s. 11-13.

2.5.4 Přehled charismatických konferencí

Celá krize vyvrcholila vystoupením teleevangelisty Pata Robertsona v pořadu „Club 700“ a jeho otevřeným dopisem Mumfordovi ze dne 27. června 1975, kde zmiňuje, že v hnutí je ceněna poslušnost pastýřům více než poslušnost Bohu⁴⁴⁰. Ke kritice se přidává i vůdce hnutí Obchodníků plného evangelia Demos Shakarian, který vedoucím Pastýřského hnutí zakázal účast na konferencích tohoto hnutí. Populární uzdravovatelka vírou Kathryn Kuhlmanová označila pětici jako heretiky a na konferenci v Jeruzalémě odmítla vystoupit vedle Simpsona, který na protest konferenci opustil⁴⁴¹.

2.5.4.1 Mineapolis

Jelikož pětice nadále považovala své učení za zdravé s tím, že za problémy mohou ti, kdo jejich učení zneužili, byla v srpnu roku 1975 do Mineapolis svolána další konference, na které vystoupili stoupenci i kritici hnutí. Vedle Dennise Benneta a Pata Robertsona zde bylo dalších 27 klíčových vedoucích z řad katolíků, protestantů i nezávislých charismatických. Konference rozštěpila do té doby ekumenický charakter charismatického hnutí, a to se rozdělilo mezi stoupence a odpůrce Pastýřského hnutí⁴⁴². Ve stejném roce R. T. Hitt uvedl, že jednota charismatického hnutí je těžce poškozena, a Mumford je skrze konstrukci rigidní hierarchie autoritativních „pastýřů“ obviněn ze zakládání nové denominace⁴⁴³. I přes tyto nesnáze hnutí dále rostlo a získávalo na věhlasu zejména v zahraničí. Letniční se charismatických konferencí a teologických sporů tradičně neúčastnili. Assemblies of God pouze v roce 1976 vydali své stanovisko, kde se od tohoto pojetí uřednictví distancují a svůj postoj biblicky zdůvodňují⁴⁴⁴.

2.5.4.2 Oklahoma

Ve snaze urovnat kontroverze, svolali čelní charismatici další koncil. Místem byla tentokrát Oklahoma. Vůdci Pastýřského hnutí zde vytvořili dokument, ve kterém si uvědomují kontroverze a problémy, které vzešly v různých místech jako výsledek jejich vyučování ve vztahu k předmětům jako poddanost, autorita, uřednictví a pastýřství. Litují těchto problémů,

⁴⁴⁰ MCDONNELL, Kilian. *Presence, power, praise*, s. 123-126.

⁴⁴¹ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 1060-1062.

⁴⁴² Tamtéž.

⁴⁴³ MOORE, David S. *The shepherding movement*, s. 139.

⁴⁴⁴ The discipleship and submission movement.

nakolik jsou způsobeny chybou z jejich strany a prosí za odpuštění. Tvrdí ovšem, že jejich učení je zdravé a bylo na mnoha místech zneužito. Vynasnaží se proto co nejlépe napravit situaci a obnovit zničené vztahy⁴⁴⁵.

Aby zabránili další kritice, přítomní na koncilu podepsali prohlášení „nevyjadřovat veřejně žádnou kritiku ani stížnost proti spoluslužebníkovi v oblasti etiky a nauky, dokud se nejprve nesnaží o sblížení v soukromí, pak se dvěma dalšími spoluslužebníky a nakonec před širší skupinou služebníků“⁴⁴⁶. Tím navázali na prohlášení ze Seattle. Tento postup podle McConnella ztělesňoval přetrvávající étos charismatické obnovy vyhnout se veřejné kontrole svého učení⁴⁴⁷.

2.5.4.3 Kansas City

Do napjaté atmosféry přichází první, tentokrát již globální a ekumenická charismatická konference, která se konala v roce 1977, a zúčastnilo se jí okolo 50 000 návštěvníků. Ze sympatizantů Pastýřského hnutí bylo více než 9 000 návštěvníků a ostatních charismatiků bylo okolo 1 500. Největší podíl zde činili římská katolíci, kterých bylo okolo 25 000⁴⁴⁸. Zástupci katolické charismatické obnovy již od doby okolo II. Vatikánského koncilu využívali některé „pastýřské principy“ a její časopis „New Covenant“ otiskoval celé pasáže z časopisu „New Wine“⁴⁴⁹. Podle Synana se protagonisty Pastýřského hnutí nechali inspirovat řeholním pojetím duchovních rádců⁴⁵⁰. Pnutí mezi stoupenci Pastýřského hnutí a ostatními charismatiky způsobilo, že konference měla dvě oddělené části⁴⁵¹. Nicméně se do té doby jednalo o největší ekumenické shromáždění, které volalo církve k plné jednotě Těla Kristova. Konference se účastnily i klasické letniční církve.

2.5.5 Pokračující kontroverze

Navzdory úspěchu konference kontroverze neutichly. V roce 1978 se pět katolických charismatických společenství v East Lansing, South Bend, Mineapolis, Timonium a v Ann Arbor sloučilo do katolické, pastýřsko-učednické sítě. Tři nezávislí badatelé James Hitchcock,

⁴⁴⁵ MCDONNELL, Kilian. *Presence, power, praise*, s. 123-126.

⁴⁴⁶ MCCONNELL, Daniel Ray. *Jiné evangelium*, s. 94.

⁴⁴⁷ Tamtéž, s. 93.

⁴⁴⁸ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 1060-1062.

⁴⁴⁹ VINZANT, Don E. *The Roots of Shepherding*.

⁴⁵⁰ SYNAN, Winson. *The Century of the Holy Spirits*, 353.

⁴⁵¹ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 1060-1062.

Margaret Poloma a Bruce Baron uvedli, že katolická charismatická síť postupně prošla stejnými excesy a tragédiemi jako protestantské Pastýřské hnutí⁴⁵².

Počátkem roku 1980 začínají konflikty i mezi vůdci samotnými a Baxter, Mumford i Basham cestují po světě, aby řešili excesy, které přerostly hranice USA. V roce 1981 zůstává na Floridě pouze Prince a vůdci jsou spojeni jen neformálním Simpsonovým vlivem⁴⁵³. Rozdělení, rozbitá manželství, stovky lidí odpadávající od víry již nebylo možné na základě principu závazku z Oklahomy o veřejné nekritizovatelnosti přehlížet.

2.5.6 Derek Prince

Derek Prince je bezesporu jednou z nejvýraznějších osobností charismatického křesťanství s „apoštolskou autoritou“ a v ČR se těší velkému respektu. Narodil v roce 1915 v Indické Bangaloře. V pěti letech se svojí matkou se vrátil do Anglie. Když dosáhl věku třinácti let, ředitel školy ho doporučil pro studium na prestižní Eton College. V devíti letech začal studovat latinu, v deseti letech řečtinu a ve dvanácti již zvládal překlady z obou jazyků. V roce 1934 zahajuje studia na „King’s College v Cambridge“, kde v letech 1938 - 1940 působí již na „Cambridge University“ jako „senior research student.“ Jeho akademickou dráhu přerušila až II. světová válka⁴⁵⁴.

2.5.6.1 Konverze a povolání

V roce 1941 prožil Prince zkušenost, kdy se mu na ubytovně v Yorkshiru, dle jeho slov, zjevil Ježíš Kristus. V jeho blízkosti však nebyl nikdo, kdo by se mu věnoval a byl odkázán pouze na Bibli, kterou si zamiloval⁴⁵⁵. Toto neobyčejné svědectví o zjevení Krista je možná i jednou ze skutečností, proč mnozí křesťané považují pozdější Princeho přístup k teologii jako „nedenominační a nesektářský“⁴⁵⁶, byť se vyznačoval konfrontačností a vyhraněností. Později dal Prince do své tajemné konverze nahlédnout podrobněji:

„Když jsem byl konfrontován s Kristovými nároky, rozhodl jsem se jednou v noci, že se budu modlit "dokud se něco nestane. " ... Potom, kolem půlnoci, jsem si začal uvědomovat něčí přítomnost a zkušenost, že říkám nějaké neznámé osobě to, co Jákob řekl, když bojoval s andělem u Penielu. "Nepustím tě, dokud mi nepožehnáš"

⁴⁵² VINZANT, Don E. The Roots of Shepherding.

⁴⁵³ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements, s. 1060-1062.

⁴⁵⁴ About Derek Prince: The early Years.

⁴⁵⁵ PRINCE Derek. *Modlitba a půst mění dějiny*, 61-62.

⁴⁵⁶ Tato věta je opakována téměř na každé obálce Princeho knihy.

(Gn 32,26). Opakoval jsem ta slova několikrát za sebou s rostoucím důrazem. "Nepustím tě, nepustím tě. " Když jsem vyslovil ta poslední slova, opět jsem je začal opakovat: "víc a víc a víc..." V tom okamžiku na mě sestoupila neviditelná síla a já jsem zjistil, že ležím na zádech na podlaze, ruce mám ve vzduchu a stále opakuji "víc a víc a víc..." Po chvíli se má slova změnila v hluboký vzlykot, který vycházel z mého břicha, a celé mé tělo se křečovitě chvělo. Můj život nebyl podnícen žádnou mou myšlenkou. Necítil jsem se být nijak zvlášť hříšný. Asi po půl hodině se můj vzlykot bez jakéhokoliv přičinění změnil ve smích. Ke smíchu jsem neměl o nic větší logický důvod, než před tím k pláči. Můj smích, stejně jako před tím pláč, vycházel z mého břicha. Nejprve byl jen tichý, ale postupně byl stále hlasitější a hlasitější. Měl jsem pocit, že jsem ponořen v moři smíchu, jehož ozvěna se odráží po celé místnosti... Matně jsem si pamatoval, že kdysi před lety v kostele jsem slyšel, že by se člověk neměl rouhat Duchu svatému. V rozporu se svým rozumem jsem věděl, že to, co ve mně je, je Duch svatý... Příští ráno jsem *se probudil tváří v tvář ohromující, ale objektivní zkušenosti. Byl jsem úplně jiný člověk.*⁴⁵⁷

2.5.6.2 Nemoc a uzdravení

Během svého pobytu v Africe, kde byl jako voják britských pozemských jednotek, Prince onemocněl kožní chorobou, která byla v těchto podmínkách neléčitelná, a proto byl hospitalizován v nemocnici. Zde se setkal s věřící ženou, která mu skrze dar jazyků a výklad řekla: „Vezmi v úvahu dílo Golgoty. Dokonalé dílo! Dokonalé v každém ohledu! Dokonalé v každém směru“. Tento příběh později Prince použil pro ilustraci učení, že uzdravení je součástí spasení⁴⁵⁸. V jiném spisu tento příběh rozvádí: „Bůh ke mně hovořil jako osoba v určité situaci. Ukazoval mi, jak přijmout uzdravení: měl jsem přijímat jeho slova jako lék a *vyhýbat se všem normálním lékům*. Poslechl jsem a byl jsem uzdraven“⁴⁵⁹. Po třech letech v africké poušti byl Derek Prince povolán do Jeruzaléma, kde se setkal s Dánkou Lydií Christensonovou, která sloužila v dětském domově opuštěným dětem. Manželství mezi Derekem a Lydií vzniklo na základě proctví v jazyce, které Prince během jedné vojenské hlídky obdržel a sám i vyložil. Princovi poté adoptovali osm dívek, z nichž šest bylo židovského původu⁴⁶⁰.

⁴⁵⁷ PRINCE, Derek. Rozruch v církvi, s. 1-2.

⁴⁵⁸ PRINCE, Derek. *Dílo kříže*.

⁴⁵⁹ PRINCE, Derek. *Živou vírou neboli víra k životu*, s. 55.

⁴⁶⁰ About Derek Prince: Lydia and Ruth.

2.5.6.3 Přímluvce

Po svatbě manželé Princovi bydleli v Palestině, kde byli svědky obnovení státu Izrael, které biblicky rozpoznali jako naplnění dávných proroctví. Společně se proto v Jeruzalémě za tuto obnovu a vítězství Židů nad Araby, kteří nově ustavenému státu ihned vyhlásili válku, modlili a postili. Tyto zkušenosti Prince popisuje v knize „Modlitba a půst mění dějiny“, jejíž vydání posílilo Princeho vážnost. Prince je přesvědčen, že jeho přímluvy hrály podstatnou roli ve formování dějin dvacátého století. Když sloužil v africké poušti, modlil se, aby armáda dostala takové vůdce, skrze které by se Bůh oslavil. Na základě této modlitby nastávající generál W. H. E. Gott zahynul v letadle a velení se ujal B. L. Montgomery. Během Stalinovy éry přijal Prince i zodpovědnost za židy v Rusku, a když se doslechl, že Stalin chystá velkou čistku ruských židů, shromáždil modlitebníky z celé Británie, kteří se za situaci modlili jeden den v týdnu. Po dvou týdnech po jednom sborovém modlitebním shromáždění s půstem Stalin zemřel⁴⁶¹.

2.5.6.4 Pastýřské hnutí

V roce 1949 odchází Prince se svojí ženou a osmi adoptivními dcerami zpět do Londýna, kde do roku 1956 sloužil jako pastor malého letničního společenství. Mezi ním a letniční denominací však začíná docházet k rozepřím ohledně démonologie. Prince vymítal z křesťanů demony, s čímž jeho církve nesouhlasila. V roce 1963 se rodina Princových stěhuje do USA, kde se Derek Prince postupně stává pastorem v Minneapolis, Seattlu a Chicagu a nakonec se stává jedním z mluvčích Charismatické obnovy, kde vedle Baxtera, Simpsona, Bashama a Mumforda je klíčovou postavou Pastýřského hnutí. Právě v Seattle byl „konfrontován s démonickými manifestacemi přímo před kazatelnou“, a tato konfrontace iniciovala jeho „službu osvobozování“, kterou další čtyři učitelé podpořili⁴⁶². Svoji praxi Prince později ospravedlnil v knize „Jak rozeznat a vyhnat demony“ a později v knize „Požehnání nebo kletba, vyber si.“

Po smrti své ženy, v roce 1977, při své návštěvě Jeruzaléma, uslyšel Prince o jedné americké ženě, Ruth Bakerové, která si poranila záda a nebyla schopna pracovat. Derek Prince však měl „speciální dar víry, pro uzdravování nemocí zad“⁴⁶³, který prezentoval i v České republice, a který spočíval mimo jiné v přesvědčení, že většina nemocí zad má příčinu

⁴⁶¹ PRINCE, Derek. *Modlitba a půst mění dějiny*, s. 62-67.

⁴⁶² PRINCE Derek. *Milost poddání se*, s. 18.

⁴⁶³ About Derek Prince. Reaching the unreached.

v nestejně dlouhých dolních končetinách, které je třeba skrze modlitbu prodloužit. Ruth Bakerová však uzdravena nebyla. Po svém návratu z Jeruzaléma měl Prince vidění, z kterého rozpoznal, že se má vrátit do Jeruzaléma a s touto ženou se oženit. Po konzultaci s pěticí učitelů a samozřejmě s jejich nezbytným *svolením* se v říjnu roku 1978 konala svatba. Následujícího roku začíná Prince pravidelně komentovat světové politické dění⁴⁶⁴.

V roce 1983 Derek Prince konstatoval, že skutky Pastýřského hnutí již nepramenily z Ducha svatého, ale z pečlivě vypracovaného systému pravidel a konceptů. Princip *vykazatelnosti* a *smluvních vztahů* ovšem nadále považoval za správný. Jako důvod své rezignace uvedl rozpad osobních vztahů, rozdělení a zánik sborů, ukrácení zaslíbené služby a odklon od Božího záměru. Kdysi nadšení křesťané byli ubiti zklamáním a rozčarováním a mnozí opustili víru. Prince lituje této své chyby a škody, která byla způsobena Tělu Kristovu a v životech nadějných mladých mužů a žen⁴⁶⁵. V roce 1984 navíc Duncan Leighton, který následoval tým Dereka Prince v Zambii, kde bylo hlášeno „tisíce zázraků uzdravení“ uvedl, že tato uzdravení nebyla trvalá. „Nenarazil jsem na jediný případ nepochybného uzdravení, potvrzeného lékařskou prohlídkou před a po uzdravení“, uvádí Leighton⁴⁶⁶.

2.5.6.5 Východní blok

Aby svoji službu Prince zachránil, nabídl, na základě proctví manželky, své knihy misionářům za železnou oponou. Zatímco jeho kredit v USA byl téměř zničen, jeho vliv v zemích východní Evropy začal vzrůstat a způsoboval stejné potíže jako v USA. Jeho intelektuální profil, spojený s prestižním vzděláním, však už vykonal své. Jeho populární sedmidílná série knih „Základy“ doslova zaplavila komunistické země (Albánie, Bulharsko, Čína, Chorvatsko, Česká republika, Německo, Maďarsko, Mongolsko, Polsko, Rusko ad.)⁴⁶⁷, ve kterých neanglicky mluvící křesťané, izolovaní za železnou oponou, neměli většinou o Princeho excesech ani zdání, a ti co měli, je nechtěli zveřejňovat⁴⁶⁸. V Československu se učení Dereka Prince, jeho negativní vztah k denominacím a jeho démonologie, staly snad

⁴⁶⁴ About Derek Prince. Teaching the untaught.

⁴⁶⁵ About Derek Prince. Reaching the unreached.

⁴⁶⁶ MASTERS, Peter. *The healing epidemic*, s. 216.

⁴⁶⁷ About Derek Prince: New Open Doors.

⁴⁶⁸ Byl jsem svědkem, jak se na konferenci o hnutí Víry v Kolíně v roce 1994 pastor sboru Apoštolské církve v Českých Budějovicích Michal Beran zeptal přednášejícího švédského doktoranda Ove Gustaffsona, zda byl Derek Prince zahrnut v Pastýřském hnutí. Tehdy vystoupil šéfredaktor charismatického měsíčníku Život Víry Tomáš Dittrich a ohradil se, že jde o Princeho minulost, od které se Prince jasně distancoval, a že by se takovéto věc raději neměla zmiňovat. Ve stejném roce vyšel v Životě víry obsáhlý článek s biografií Dereka Prince a ačkoliv se jednalo především o informace z oficiálního životopisu z Derek Prince Ministries, Princeho účast v Pastýřském hnutí a jeho pokání zde nebylo vůbec zmíněno, byť článek kladně referoval o principech Pastýřského hnutí a jmenoval kladně jeho pěticí učitelů.

nejdůležitějším pilířem věrouky nezávislých charismatiků. Křesťanská misijní společnost „KMS“ se ústy národních apoštolů i později snažila spojit evangelikální církve do společné instituce vedené národními apoštolu, ale tato snaha skončila nezdarem a veřejně prezentovaným rozkolem mezi dvěma stěžejními apoštolu⁴⁶⁹.

2.5.6.6 Torontské požehnání

Po pádu komunismu, na přelomu osmdesátých a devadesátých let, Prince znovu cestuje, tentokrát do země, kam dříve přijížděl sloužit ilegálně. Nyní zde může být již oficiálně uvítán a i zde vidí mnohé ovoce své služby. Prince pak uvítal Torontské požehnání, a ihned napsal jeho obhajobu. Uvádí, že manifestace, které se v této obnově vyskytují, prožil již během svého obrácení. Jeho žena Ruth dokonce předpověděla příchod Torontského požehnání do Londýna⁴⁷⁰. Později odjel i do Pensacoly, kde mohl s uspokojením pochválit to, za co se mu dříve dostalo od letničních kritiky, neboť zde byl svědkem exorcismů z jednotlivých místností modlitebny⁴⁷¹. V Pensacole uviděl i naplnění svého životního očekávání probuzení poslední doby:

„Začínám vidět věci, které jsem doposud neviděl. Když jsem to sdělil ostatním členům naší výpravy, v podstatě dosvědčovali přesně totéž. Takže jsem nakonec došel k závěru, že když je nebe "otevřené", znamená, že naše komunikace s Bohem je mnohem snadnější a zároveň i plodnější... Co se mne týče, považuji naši dobu za "hodinu žně pro celý svět".“⁴⁷²

Prince zemřel v roce 2003, nedlouho po svých 88 narozeninách, necelý týden po smrti představitele hnutí Víry Kennetha Hagina, kterému bylo 86. Oba proměnili tvář charismatického hnutí v ČR jako málokdo. Prince však zde byl mnohem váženější, což se projevilo i počtem překladů jeho knih, včetně video a audiokazet.

2.5.7 Síť křesťanských organizací

Již po Princeho odchodu z Pastýřského hnutí, na popud některých charismatických osobností jako Charles Green, Emanuel Cannistraci a John Gimenez, vzniká v červenci 1983 „Síť

⁴⁶⁹ Více o této věci je pojednáno v brožurce, kterou vydala Církev bratrská pro svoji pastorální konferenci: FRANC, Aleš. *Charismatická církev sjednocení?*

⁴⁷⁰ „V létě 1992, když jsem sloužil v Kensington Temple, dostala má žena Ruth prorocké slovo a pastor sboru jí umožnil říci ho celému společenství. Poselství začínalo takto: "Já jsem váš Pán. Rozhodl jsem se navštívit Londýn. Přivítejte mě s díkůvzdáním a chvalami. Uctívejte mě zbožným chováním... Všechna sláva je moje a nebudu ji sdílet s nikým jiným."“ In: PRINCE, Derek. *Rozruch v církvi*, s. 1-2.

⁴⁷¹ PRINCE, Derek. In: HILL, Stephen. *Na cestě za probuzením*, s. 17.

⁴⁷² Tamtéž, s. 21-22.

křesťanských organizací“ (Network of Christian Ministries - NCM), jejímž cílem je být hlasem pro generaci mnoha proudů, kterými vane Bůh. Má sloužit k výměně názorů, prostředků a informací životně potřebných pro dnešní církve⁴⁷³. Mezi úkoly Sítě patří evangelizace světa, reformace společnosti pod panstvím Ježíše Krista, obnova církve k jednotě, moci a slávě, a plné uvolnění služebností přebývajících v Těle - Církvi, k tomu, aby každý věřící dospěl do plné postavy věku Kristova a k praktickému prokazování Kristovy lásky v celé Církvi ve všech jejích vztazích po celém světě⁴⁷⁴.

V roce 1984 se této příležitosti chopili představitelé dvou kontroverzních charismatických hnutí, a to v té době již zprofanovaného Pastýřského hnutí a ostrakizovaného hnutí Víry. Obě hnutí se navíc do této chvíle kritizovala. Nyní se zbylá čtveřice pastýřů sblížila s prominenty hnutí Víry a v roce 1985, na konferenci NCM, se vůdci obou hnutí sjednocují⁴⁷⁵.

2.5.8 Etický kodex

První fórum Sítě se konalo v Denveru v roce 1986 a mělo za cíl demonstrovat jednotu charismatického hnutí. Vedle Mumforda se Simpsonem zde byl i vůdce hnutí Víry Kenneth Copeland. Tito muži společně prohlásili, že učení „Pastýřského hnutí a hnutí Víry je platná a důležitá součást mnohostranného zjevení, které bylo dáno nezávislému charismatickému hnutí“⁴⁷⁶. Copeland uvedl, že zatímco on učil principům prosperity, Simpson, Mumford, Basham a Baxter uchopili význam Božích smluv⁴⁷⁷.

Aby vůdci předešli další možnosti vzájemné veřejné kritiky, zavázali se, že své nauky nebudou vzájemně kritizovat. Tak navázali na charismatickou tradici, která začala již v roce 1971 v Seattlu a která se snažila urovnávat spory okolo Pastýřského hnutí, až do konference v Oklahoma City v roce 1976. Nyní v Denveru vůdci podepsali tzv. „Etický kodex sítě“, který je pro všechny členy závazný, který zakazuje veřejnou kritiku a svým členům ukládá respektovat věroučné rozdíly, zachovávat a podporovat mezi vůdci v Síti ducha ochoty a připravenosti, nechat se vzájemně poučovat a mluvit o jiných služebnících jen způsobem, který vzdělává⁴⁷⁸. McConnell tento kodex vidí jako snahu eliminovat možnou kritiku, byť by obsahovala pravdivé informace.

⁴⁷³ MCCONNELL, Daniel Ray. *Jiné evangelium*, s. 67.

⁴⁷⁴ Tamtéž, s. 93.

⁴⁷⁵ Tamtéž.

⁴⁷⁶ Tamtéž.

⁴⁷⁷ COPELAND, Kenneth. *The Year of Equipping the Saints*, s. 6-18.

⁴⁷⁸ MCCONNELL, Daniel Ray. *Jiné evangelium*, s. 93.

2.5.9 Pastýřské hnutí dnes

Koncem roku 1986 prudce klesla finanční podpora Pastýřského hnutí. Časopis *New Wine* přestal vycházet a zbylí vůdci se rozešli. Poole hnutí opustil již v roce 1974 při prvních kontroverzích, Prince tak učinil o devět let později. Mumford v roce 1988 prohlásil, že pevně věří učednickým principům a v jejich ovoci chodí⁴⁷⁹, ale již v roce 1990 v časopise *Ministry Today* vydal článek, který hned v titulku praví „Učednictví bylo špatné, činím pokání, prosím o odpuštění. Bob Mumford“⁴⁸⁰. Basham zemřel v roce 1989 a Baxter v roce 1993. O Baxterovi není známo, že by učinil kritickou reflexi. Naopak, na jeho webu je článek, že učení pětice je považováno za učení obdarovaných apoštolů a proroků.⁴⁸¹ Jediným aktivním protagonistou Pastýřského hnutí zůstal Simpson, který v tomto duchu dodnes vede hnutí pod názvem „Covenant Ministries“⁴⁸². Ačkoliv tedy Pastýřské hnutí ve své původní podobě prakticky zmizelo ze scény, jeho principy žijí dodnes a jsou v různé míře intenzity nedílnou součástí eklesiologie nezávislého charismatického hnutí.

2.5.10 Věrouka hnutí

Duchovní autorita je základním důrazem pastýřského hnutí. Aby Bůh vyzbrojil církve poslední doby k zahájení konečného probuzení, povolal ke správě církve obnovený úřad *apoštolů, proroků, evangelistů, pastýřů a učitelů*⁴⁸³. Pod jejich správou církve doroste do dospělosti a stane se vtělením Krista. Důraz je položen na správní autoritu apoštolů a pastýřů. Po každém věřícím je požadováno, aby měl osobního pastýře, kterému by byl vykazatelným v celé oblasti svého života a bez konzultace s ním nečinil žádná osobní rozhodnutí. Tento pastýř věřícího „přikrývá“ a jeho duchovní autorita ho duchovně chrání. Nad osobními pastýři stojí další pastýři a pyramida vede až k pětici, která je zodpovědná přijímat od Boha vedení a posílat příkazy po pyramidálním řetězci autorit až k jednotlivému členovi.

⁴⁷⁹ Tamtéž, s. 96.

⁴⁸⁰ MUMFORD, Bob. *Discipleship was wrong*, s. 1.

⁴⁸¹ The Five New Wine Teachers.

⁴⁸² „Today, Charles serves as a spiritual father to many pastors and as a consultant to churches and businesses, traveling and ministering globally. He is the Editor-in-Chief of One-to-One™ magazine, and is a featured writer in every issue. Under the banner of CSM Publishing, One-to-One and its related website, audio, video, books, and monthly Pastoral Letters reach around the world“. In: Charles Simpson Bio.

⁴⁸³ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 1060-1062.

2.5.10.1 Učednictví

Aby každý mohl mít kontakt s osobním pastýřem, jsou věřící organizováni do malých buněk, domácích skupinek, v jejichž čele stojí pastýř. Každá buňka má přibližně dvanáct členů. Tento model je spatřován ve vztahu Krista s jeho dvanácti apoštoly a každý pastýř je, aniž by se takto nazýval, v podstatě mistrem, který má své učedníky. Učedník se od svého mistra učí, jak žít, jak se zařizovat v osobním životě, jak vést svoji rodinu nebo spravovat finance. Křesťan, který by neměl svého pastýře, není považován za Kristova učedníka. Učednické vztahy přesahují hranice církví a sjednocují církve do podoby Těla Kristova. Protože v hnutí převážilo učení W. Nee, který viděl místní církve jako počet všech věřících na území daného města, měla se v každém městě scházet skupina pastýřů, která by svazovala křesťany jednotlivých církví do apoštolské sítě pod autoritou vůdců.

2.5.10.2 Smlouvy

Učednické vztahy se v hnutí navazují tzv. „duchovní smlouvou“. To znamená, že každý věřící uzavírá s církví prostřednictvím jeho autorit smlouvu, která je nahlížena jako analogie smlouvy manželské. Stejně jako je žena vázána ke svému muži, tak je jednotlivý věřící vázán k místnímu Tělu. Opuštění místního sboru je nahlíženo jako rozvod. Tato smlouva je analogií krevní smlouvy Krista s církví. Na toho, kdo by porušil smlouvu s místní církví, je pohlíženo jako na toho, kdo je nevěrný Bohu. Jen v takto vytvořených smluvních vztazích existuje správný učednický vztah⁴⁸⁴. Podle tohoto modelu má být učedník poddán svým autoritám jako žena muži, resp. křesťan Kristu. Viditelné vyjádření duchovní smlouvy je skrze Večeři Páně⁴⁸⁵.

2.5.10.3 Démonologie

Věřící si mohou ze svých církví přinést různé démonické svázanosti, kterých se potřebují zbavit. Nad jednotlivými křesťanskými denominacemi stojí zlí duchové, kteří ovlivňují jejich členy. Např. v anglikánské církvi je to démon alkoholismu a v Church of God démon obžerství. Proto frustrovaná žena, která je episkopálka, začne pít Martini a stane se alkoholičkou. Je-li z Church of God, začne se přejídat...“⁴⁸⁶. Existuje i řada jiných démonů, se kterými se věřící může setkat. Např. démon *rozpačitosti, mluvení, dráždění, pochybnosti,*

⁴⁸⁴ The discipleship and submission movement.

⁴⁸⁵ PRINCE Derek. Určena povstat, Boží pořádek k obnovení Kristova těla, s. 223-225.

⁴⁸⁶ PRINCE Derek. Jak rozeznat a vyhnat demony.

nevíry, odkládání do budoucna, masturbace, nutkání bít děti, nadměrného užívání věcí, alergie, deformace páteře, revmatismu, srdečního záchvatu atd. Těchto démonů se mohou křesťani zbavit vydechováním. Prince radí: „začni spolupracovat s Duchem svatým. Jak? Začni vydechovat. Možná, že první vydechnutí bude jen lidským výdechem, i druhé, i třetí. V řadě vydechnutí pak začneš vydechovat ještě něco jiného, tvého nepřítele“⁴⁸⁷.

Dalším způsobem, jak se zbavit démonů, je služba osvobození. Specialistou na demony byl právě Prince, který své učení dal k rozsouzení ostatním členům pětice, kteří je potvrdili⁴⁸⁸. Při této službě se postižený nesměl modlit a nesměl používat jméno Ježíš, aby démon mohl vyjít ústy. Sám Prince se zbavil démona deprese, hněvu, rozpačitosti a strnulosti⁴⁸⁹.

2.5.10.4 Sdílení duchovních darů

Pokud jsou křesťani přeskupeni do charismatického hnutí, nejsou od autorit pouze chráněni od démonů a vedeni ve svých osobních rozhodnutích, ale i vyzbrojováni duchovními dary. Koho autority označí, vloží na něho ruce a předají mu konkrétní duchovní dar, ten je pak vystrojen ke službě stejným darem. Například mnoho charismatiků je přesvědčeno, že za četné choroby pohybového ústrojí může to, že lidé mají jednu nohu kratší. Existuje proto speciální duchovní dar, který umí kratší nohu prodloužit. Již zmíněný Derek Prince předával charisma „prodlužování nohou“ na konferenci Křesťanské misijní společnosti v roce 1994, kde vložil ruce na členy Užšího výboru KMS, kteří poté prodlužovali nohy každému, kdo o to požádal. Zájemců byly řádově desítky⁴⁹⁰.

2.5.10.5 Triumfalismus

Když jsou věřící začleněni do církve pod vládou apoštolů a pastýřů, jsou očištěni od démonů, svázáni duchovními smlouvami a vyzbrojeni duchovními dary, začnou vytvářet plnou postavu Těla Kristova, která představuje Krista samotného. Věřící jsou „novým druhem lidí“, kteří patří k boho-lidské rase, a kteří obdrželi samotnou Kristovu přirozenost⁴⁹¹. Nyní se křtem Duchem svatým, což je chápáno jako „pozdní déšť“, stali vojáky Jóelovy armády, která má na

⁴⁸⁷ Tamtéž.

⁴⁸⁸ PRINCE, Derek. Určena povstat, s. 223-225.

⁴⁸⁹ PRINCE, Derek. Jak rozeznat a vyhnat demony.

⁴⁹⁰ Očitě svědectví autora článku.

⁴⁹¹ PRINCE, Derek. *Požehnání nebo kletba, vyber si!*, s. 94.

sklonku věků dobýt národy pro Krista, což bude důsledkem probuzení poslední doby a žně národů⁴⁹².

2.6 Hnutí Víry

Po rozpadu Pastýřského hnutí se na poli amerického charismatismu objevuje další fenomén, vyrůstající z odkazu hnutí Pozdního deště. Jde o explozivně rostoucí hnutí Víry. V jeho čele od začátku stál Kenneth Erwin Hagin, jehož doktrína zdraví a bohatství nabídla americkým charismatikům, po dlouhé době autoritářství Pastýřského hnutí, lákavé osvěžení. Ačkoliv je hnutí Víry záležitostí původně severoamerickou, brzo vzniká i evropská mutace hnutí. Toto hnutí má v kořenech NAR nezastupitelnou úlohu. Podle Dereka Prince to byl dokonce Hagin, kdo v roce 1964 prorokoval obnovu úřadu apoštolské služby v církvi dnešní doby⁴⁹³.

2.6.1 Kenneth Hagin a USA

Za otce je považován jižanský pastor, který si nárokoval úřad „proroka“ a „učitele“, Kenneth Hagin (1917-2003). V době narození nevážil ani kilogram a trpěl vrozenou srdeční vadou. V šestnácti letech se jeho zdraví zhoršilo natolik, že se jeho duch dostal mimo tělo a třikrát sestoupil do pekla. V pekle vydal Hagin svůj život Bohu a vírou přijal uzdravení navzdory přetrvávající nemoci⁴⁹⁴. Již v jinošském věku se stal baptistickým kazatelem a na jeho shromážděních se začal vyskytovat „oblak slávy“, pod kterým jeho tvář zářila jako tvář anděla⁴⁹⁵. V roce 1937 se připojil k Assemblies of God, kde v roce 1947 přijal úřad evangelisty.

V padesátých letech, po nástupu tzv. vlny uzdravování, se přidal k cestujícím evangelistům shromážděných okolo Gordona Lindsaye. 2. září 1950 byl vytržen do nebe, kde mluvil s Ježíšem, poté již počtvrté sestoupil do pekla a nakonec se setkal s apokalyptickým jezdcem, který mu předal svitek o velkém probuzení poslední doby⁴⁹⁶. Při tomto navštívení stál s Ježíšem před Božím trůnem, ten se dotkl jeho rukou, které začaly pálit „jako by v nich držel žhavý uhel“. Ježíš při tom Haginovi řekl: „Pomazal jsem tě a povolal a dal ti zvláštní pomazání ke službě nemocným“⁴⁹⁷.

⁴⁹² PRINCE, Derek. *Modlitba a půst mění dějiny*, s. 150.

⁴⁹³ DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*, s. 74-75.

⁴⁹⁴ HAGIN, Kenneth E. *I went to hell*.

⁴⁹⁵ HAGIN, Kenneth E. *Understanding the anointing*, 45-49.

⁴⁹⁶ HAGIN, Kenneth E. *I Believe in Vision*, s. 13.

⁴⁹⁷ HAGIN, Kenneth E. *Why do people fall under the power?*, s. 5.

V roce 1962 založil společnost K. Hagina a ztratil pověření duchovní služby od letničních. O čtyři roky později se usídlil v Tulze v Oklahomě, v tzv. jižním biblickém pásmu, kde se již usadilo několik dalších uzdravovatelů Vírou, jako např. Oral Roberts. Hagin zde prožil povolání do úřadu proroka a vizi svého povolání zveřejnil v časopise hnutí Pozdního deště. V roce 1973 měl již 17 zaměstnanců, publikoval, šířil kazety, podílel se na rozhlasovém vysílání a vydával časopis "Word of Faith." V letech 1973 - 1974 zavedl korespondenční kurz a založil školicí středisko Rhema s vlastním sborem. Získal si mnoho populárních následovníků, kam lze zařadit Kennetha Copalanda, Johna Osteena, Freda Price, Lestra Sumralla a s přestávkami i Bennyho Hinna ad. Učitelé Víry pak v r. 1979 vytvořili „Mezinárodní společenství křesťanské víry“ a v r. 1986 se pod vedením Orala Robertse Hagin spojuje s dalšími charismatiky.

Celkem Hagin prožil nejméně osm osobních návštěv Ježíše Krista, čtyřikrát sestoupil do pekla, navštívil nebe a měl snad nespočet vidění a christofanií. Sám dokonce popsal neobvyklý případ vzkříšení z mrtvých, kdy na jeho příkaz Ježíš musel uposlechnout a propustit z nebe učitele jeho nedělní školy⁴⁹⁸.

V devadesátých letech Daniel R. McConnell, teolog a učitel na Oral Roberts University, vydal svoji disertační práci, kde dokládá, že Hagin své stěžejní nauky „slovo od slova“ opsal od původně metodistického kazatele E. W. Kenyona, který se zabýval uzdravením a vykoupením z pohledu metafyziky. Dokumentuje zde celé pasáže knih, kde dokazuje Haginovo plagiátorství a dále dokládá vliv kultů jako je Křesťanská věda na formování Kenyonovy teologie⁴⁹⁹. Hagin ovšem neopisoval jen od Kenyona, ale svoji doktrínu o autoritě křesťana nad ďáblem, obsaženou v jeho knize „Autorita věřícího“, téměř doslovně opsal z článků Johna A. MacMillana⁵⁰⁰. Přesto skalní stoupenčí hnutí Víry věří, že hlavní nauku získal Hagin z přímých návštěv Ježíše Krista.

2.6.2 Wolfhard Margies a Německo

V Německu je vlajkovou lodí hnutí Víry berlínský sbor Philadelphia, později Gemeinde auf dem Weg, který vede lékař Wolfhard Margies (*1938) a jeho blízký spolupracovník Hartwig Henkel. Biblickou školu vedl Čech, Pavel Neústupný, který přispěl k formování teologie

⁴⁹⁸ HAGIN, Kenneth E. *Plead your case*, s. 15-16.

⁴⁹⁹ MCCONNELL, Daniel Ray. *Jiné evangelium*, s. 42-62.

⁵⁰⁰ Tamtéž, s. 77-78.

uzdravování sboru ČCE na Maninách, ze kterých vznikla Církev křesťanská společenství⁵⁰¹. To je ostatně v intencích poslání berlínského sboru, který si položil za cíl naplnit svým učením nejen celé Německo, ale i země východní Evropy⁵⁰².

Margies je odpůrcem denominací a z jeho iniciativy opustily luteránské charismatické sbory v roce 1987 tradiční evangelické církve v Německu⁵⁰³. Na denominacích Margiesovi nejvíce vadí demokracie, neboť řízení církve musí být „shora dolů a ne zdola nahoru“⁵⁰⁴. Svůj sbor vede zcela v linii hnutí Víry⁵⁰⁵, a proto nedovoluje, aby se lidé rozhodovali podle okolností, které prožívají. A tak vede sbor tak, „že tam nesmí být pokrytci a zrádci, že bychom vyslovovali úžasné věci víry a doma by byly vážné chronické nemoci, léta trvající finanční nedostatky, osamělost a jiné takové věci“⁵⁰⁶.

V roce 1988 se Margies přihlásil k Haginově démonologii, které se Haginovi dostalo prostřednictvím přímých Kristových návštěv, ze kterých se dozvěděl, že moc nad satanem nemá Kristus, ale církev⁵⁰⁷. Stejného roku, na konferenci v Karlsruhe proto vyvodil, že kdyby sovětští křesťané „věděli, jak svázat satana, netrpěli by“⁵⁰⁸. V roce 1991, na konferenci ve Stuttgartu, dále obhajoval Haginovu teologii⁵⁰⁹ a v devadesátých letech se zřejmě i proto jeho učení stalo terčem kritiky zemských i vyznavačských církví⁵¹⁰.

Dnes má Margiesův sbor asi 700 členů a jeho vztah k luterské církvi se proměnil. Ačkoliv sbor svoji teologii nezměnil, byli to podle Margiese samotní luteráni a Evangelikální Aliance v Německu, kteří prosili o spolupráci. Margies dodnes hájí učení Víry, ale je to již jen jedna z řady oblastí jejich nauky⁵¹¹.

2.6.3 Ulf Ekman a Skandinávie

V čele hnutí Víry ve Skandinávii stojí původně luteránský duchovní Ulf Ekman (*1950). Po obrácení ke Kristu pocítil touhu studovat teologii, kde se vymezil liberálnímu smýšlení a pro

⁵⁰¹ DRÁPAL, Dan (2008). *Jak to všechno začalo*, s. 81-82.

⁵⁰² Chybí-li radost, nastupuje protiklad, s. 228-230.

⁵⁰³ DITTRICH, Tomáš. Vývoj charismatické obnovy, s. 53-54.

⁵⁰⁴ Chybí-li radost, nastupuje protiklad, s. 228-230.

⁵⁰⁵ Podpořili nás politici i biskupka, říká jeden z nejvýraznějších křesťanských vedoucích v Německu pastor Wolfard Margies, s. 5-6.

⁵⁰⁶ Chybí-li radost, nastupuje protiklad, s. 228-230.

⁵⁰⁷ MARGIES, Wolfhard. *Osvobození*, 76-77.

⁵⁰⁸ KUŽEL, Roman. *Utrápený charismatik*.

⁵⁰⁹ KORČÁK, Tomáš. *Svaté krávy*, s. 111-112.

⁵¹⁰ Podpořili nás politici i biskupka, říká jeden z nejvýraznějších křesťanských vedoucích v Německu pastor Wolfard Margies.

⁵¹¹ Tamtéž.

své pojetí uzdravování se dostal do konfliktu⁵¹². Po absolutoriu luterské teologie nastoupil jako školní kaplan a oženil se s charismatickou křesťankou. S učením Víry jej blíže seznámil jeho tchán, charismatický metodista. V roce 1980 odjíždí Ekman do USA, kde si osvojuje učení Kennetha Hagina a Kennetha Copelanda. Při kázání Lestra Sumrella si přivlastnil Sumrellem vyřčené prorocství: „V tomto sále jsou lidé, které Bůh učiní zodpovědnými za životy tisíců lidí, pokud neopustí mrtvé prostředí, ve kterém jsou dnes zapojeni“. I když se později snažil vysvětlit, že Luterskou církev nepovažuje za mrtvou, uvedl, že po těchto slovech z jeho krku „odlétl kněžský límeček - jako listí odfouknuté větrem“. Bůh mu pak řekl: „Nyní tě vypouštím do prostředí, které je pro tebe tím pravým, *vkládám tě do nadpřirozena*“⁵¹³. Na základě dalšího prorocství tráví Ekmanovi rok studia na Haginově škole Rhema v Tulse a Ekman končí s povoláním studentského kaplana.

Po návratu do Švédska pořádá konference, kam zve kazatele Víry z USA. Síť přátel jeho tchána mu posloužila, aby cestoval po Švédsku a vyučoval učením, které načerpal během svého studia v USA. V roce 1983 založil církev Slovo života se stejnojmenným Biblickým centrem a již prvním rokem se mu přihlásilo 200 studentů.

Nově založená církev má formu nadace, která je legálním vlastníkem všeho, co Slovo života má. Řídí biblickou školu, mateřskou školu, střední školu a nakladatelství. Ekman byl ředitelem biblické školy, křesťanské školy Slovo života a šéfredaktorem časopisů zvaných „Časopis pro vítězný život“ a „Slovo života“. Vedl i soukromou střední školu, která vznikla v srpnu 1990⁵¹⁴. V roce 1997 biblickou školu zastřešila slavná, akreditovaná charismatická universita Orala Robertse (ORU), která ovšem nedávno čelila finančním skandálům, spojených s jejím vedením⁵¹⁵.

Ve Skandinávii je hnutí Víry úspěšnější ve Švédsku než v Dánsku, kde se nazývá „Severojutské biblické středisko“, jehož sídlem je Hjörning, nebo nese jméno „Biblické středisko Rhema v Hoursenu“ a „Biblické vzdělávací středisko v Kodani“. Vede ho Jens Garndfelt. V Dánsku je i několik malých skupin, které se nazývají buď „Strom života“ nebo „Středisko evangelia“ a navazují na teologii prosperity⁵¹⁶.

⁵¹² EKMAN, Ulf. *Našel jsem svůj osud*, s. 34.

⁵¹³ Tamtéž, s. 35.

⁵¹⁴ Wort des Lebens-Gemeinden" und die "Wort des Glaubens-Lehre.

⁵¹⁵ KENNEDY, John W. Healing ORU: \$70 million and Mart Green's business acumen are repairing a scandal-scarred school.

⁵¹⁶ Wort des Lebens-Gemeinden" und die "Wort des Glaubens-Lehre.

Slovo života se dnes snaží zařadit mezi tradiční církve, rozvíjí liturgii a blíží se eucharistickému pojetí Večeře Páně⁵¹⁷. Ekman se dnes profiluje i politicky a je známým kritikem pojetí sociálního státu. Upustil od excentrického chování, křiku při modlitbách a je častým řečníkem v kruzích hnutí Církevního růstu. Snaží se profilovat jako teolog, je otcovský, ale to, co kázal dříve, se nemění⁵¹⁸.

2.6.4 Sandor Nemeth a Maďarsko

Maďarský pastor Sandor Nemeth (*1950) navazuje na charismatickou tradici 70. let, která zasáhla i Maďarsko. V roce 1976 se charismatické probuzení dotklo skupiny římských katolíků, kde byl i Nemeth, který již od roku 1973 studoval teologii. O své zkušenosti pak vydával svědectví v mnoha římskokatolických skupinách. Po čase zde ale došlo ke sporu ohledně křtu dospělých a výsledkem diskusí bylo pochopení, že je třeba přijmout křest ponořením ve vodě, což Nemeth v roce 1977 učinil⁵¹⁹. Po této roztržce si manželé Nemethovi prožili krizi, kterou si vyložili jako démonické útoky a začali se zajímat o exorcismus. Seznámili se s Derekem Princem, od kterého se naučili řadě technik boje s démony. Od té doby je skupina kolem Nemetha pod silným vlivem Princova učení.

V roce 1979 uskupení zakoupilo domek v Budapešti, kde deset let probíhala dlouhá modlitební setkání, zpěvy písní a exorcismy. Při jednom setkání jeho účastníci popadali na zem⁵²⁰ a shromáždění s neobvyklými projevy záhy vyvolala zájem komunistické policie⁵²¹. V roce 1980 odjíždí Nemeth do sboru Jima Crofta, úzce spolupracujícího s Derekem Princem. Zde byl pomazán ke službě a bylo nad ním vyřčeno proctví: „Tento manželský pár je jako plodný strom, ke kterému se postaví další stromy“⁵²². Stejného roku založil Nemeth v Budapešti se skupinou sedmi věřících Církve Víry (Hit Gyülekezete). Název sboru má demonstrovat teologickou spřízněnost s učením Kennetha Hagina.

V roce 1986 měla skupina již 500 členů a o dva roky později vzniklo v okolních vesnicích 30 skupin, čítajících dohromady 1000 členů. Církev byla zaregistrována v roce 1989 a v roce 1992 měla již 80 skupin a 20 000 členů. Roku 1997 sbor založil základní a střední školu, kterou pojmenoval po maďarském kazateli Petrovi Bornemisszi. Pro nesouhlas s Nemethovou

⁵¹⁷ HOFFMAN, Pavel. Kam kráčíš, Uppsalo?, s. 8.

⁵¹⁸ KURZ, Štěpán. Slovo života dříve a nyní.

⁵¹⁹ ŠOBR, Daniel. Najnovší Hit z Maďarska - prebudenie v stredovýchodnej Európe, s. 14.

⁵²⁰ Tamtéž.

⁵²¹ FEKETE, Csilla. V krátkosti o Hit Gyülekezete.

⁵²² ŠOBR, Daniel. Najnovší Hit z Maďarska - prebudenie v stredovýchodnej Európe.

orientací odešla ze sboru o rok později řada vedoucích, kteří sbor kritizovali, což Nemethovi stoupenci popisují jako „velmi agresivní nekřesťanskou kampaň“⁵²³.

V roce 2001 začíná sbor vlastní televizní vysílání a k Nemethovu společenství se hlásí okolo 300 církví v Maďarsku, Německu, Rumunsku, Srbsku, Slovensku i v Čechách. Centrum církve je v Budapešti, kde se sbor schází v hale pro 10 000 návštěvníků. Církev Víry má základní školu v Budapešti. Pécsi, Debrecenu a Nyíregyháze. Mateřská škola je v Kecskemétu. Církev má rovněž akreditovanou teologickou kolej Svatého Pavla v Budapešti. Podle Mezinárodního slovníku Letničního a charismatického hnutí je Nemeth představen jako „silný separatista“⁵²⁴. V prosinci roku 2009 pak přijal pastor Nemeth cenu, kterou mu společně udělili výbor izraelského parlamentu Knesetu a Světový židovský kongres za jeho dlouholetý postoj proti antisemitismu a protiizraelským projevům. V roce 2011 obdržela „Hit Gyülekezete“⁵²⁵.

2.6.5 Steve Ryder a Austrálie

Australský evangelista hnutí víry Steve Ryder (*1945) se narodil v Yorkshiru v severozápadní Anglii. Rodina se však vystěhovala v roce 1960 do města Melbourne v Austrálii. Na protest se patnáctiletý Steve stává pouličním rváčem a v sedmnácti letech je zatčen a uvězněn. Ve dvaceti letech již pracuje v organizovaném zločinu. V roce 1969 je znovu zatčen a ve vyšetřovací vazbě je konfrontován se zvěstí evangelia. Když je propuštěn na kauci, jeho rodiče, kteří se stali křesťany, mu vydávají svědectví o Ježíši Kristu. Jeho kurátorem byl mladý křesťan, který jej zve na shromáždění Billyho Grahama. Steve zde po obrovském vnitřním zápase odevzdává svůj život Kristu, ale čelí nástrahám vězňů. Jako posilu ve vězení prožívá křest Duchem svatým⁵²⁶. Později v sobě Ryder, po poslechu Haginových vyučování, začíná objevovat dar uzdravování a vstupuje do úřadu evangelisty a uzdravovatele. Počátkem devadesátých let sloužil na pozvání charismatické KMS i v Československu.

⁵²³ Tamtéž.

⁵²⁴ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 510.

⁵²⁵ Některým církvím, jako jsou baptisté nebo letniční, registrace opětovně udělena nebyla. K této změně došlo poté, kdy byl v Maďarsku prosazen zákon, kdy o každé církvi musel hlasovat parlament. In: ŠOBR Daniel. Konferencia so Šándorom Némethom.

⁵²⁶ RYDER, Steve. *Moje cesta ke Kristu*.

2.6.6 Kontroverze

Kontroverze, které hnutí Víry po celém světě způsobuje, jsou dvojího typu. V prvním případě vyplývají z nauky, že každý věřící je v Božích očích již uzdraven a je pouze na něm, aby toto uzdravení přijal vírou. Nezřídka je veden k tomu, aby odmítl příznaky nemoci, které mohou být jen d'ábelským mámením. Pokud nemoc nezmizí, jedná se o slabou víru. Vezmeme-li v potaz, že uzdravení je v hnutí Víry považováno za součást spásy, může neuzdravený věřící pochybovat i o své věčnosti, což má neblahé následky pro jeho psychiku. Druhým aspektem je silné pojetí autority vůdce, kterému je nezřídka přisuzována „apoštolská autorita“.

2.6.6.1 Zanedbávání lékařské péče

V sedmdesátých letech otřásl veřejností v USA příklad chlapce Wesleye Parkera, kterému rodiče ve víře, po modlitbě evangelisty hnutí Víry, přestali aplikovat inzulín. Chlapec upadl do kómatu, což rodiče chápali jako d'ábelský útok a dále nepodávali chlapci inzulín, až 23. srpna 1973 zemřel. Jeho otec ještě rok po tragédii věřil, že syn bude vzkříšen⁵²⁷. Dalším příkladem je sbor Víry Hobarta Freemana, kde se odhaduje, že zanedbáním lékařské péče zemřelo okolo devadesáti lidí. Například členky jeho sboru odmítaly родit v nemocnici, a proto zde byla vysoká novorozenecká úmrtnost⁵²⁸. Freeman byl sám seriózním badatelem s doktorátem z teologie v oblasti Starého zákona, ale stál pod vlivem Hagina, Osteena, Copelanda a dalších. Ačkoliv Freeman odmítal některé aspekty christologie hnutí Víry, nakonec zcela zavrhl lékařskou péči, čímž předčil i své učitele. Když onemocněl banálním vředem na noze, odmítl lékařskou péči a dostal celkovou sepsi, které podlehl. Lékař byl k jeho tělu zavolán až po 13 hodinách zástavy srdce, protože se jeho blízcí celou noc modlili za jeho vzkříšení⁵²⁹. V reakci na podobné tragédie vydala generální rada letniční církve Assemblies of God dvě věroučná stanoviska: „Mohou být znovuzrození křesťané posedlí démony?“⁵³⁰ a „Věřící a pozitivní vyznávání“⁵³¹, ve kterých se od učení Víry distancují.

Mužem, který skandály doslova přitahuje, je Benny Hinn. Je opředěn řadou finančních skandálů, falešných uzdravení a lživých svědectví⁵³². Kritika i rivalita probíhá i mezi učiteli

⁵²⁷ MCCONNELL, Ray Daniel, *Jiné evangelium*, s. 87.

⁵²⁸ SPENCE, C, T S DANIELSON a A M KAUNITZ. The Faith Assembly: a study of perinatal and maternal mortality, s. 180-83.

⁵²⁹ MCCONNELL, Ray Daniel, *Jiné evangelium*, s. 87.

⁵³⁰ Can born-again believers be demon possessed?

⁵³¹ The Believer and Positive Confession.

⁵³² GOEDELMAN, G. Richard Fisher and M. Kurt a W. E. Nunnally and Stephen F. CANNON. *The confusing world of Benny Hinn*, 1997.

Víry samotnými. Přes zastávání klasického učení Víry Margies napomenul z extrémní démonologie amerického učitele Víry Robertse Liardona, který pak později na čas odstoupil ze služby pro homosexuální praxi⁵³³. Podle Ulonsky Margies také prohlásil o švédském učiteli Víry Ulfu Ekmanovi, že je posedlý⁵³⁴.

2.6.6.2 Nekritizovatelná autorita

Vedle úmrtí na zanedbání lékařské péče jsou dalším zdrojem smrti v hnutí Víry sebevraždy. Podle traktátu, který vydal Dánský misijní svaz protestantských církví, bylo v letech 1988 - 1994 evidováno 16 případů sebevražd členů hnutí „Slovo života“ ve švédské Uppsale. V letech 1984–1988 evidence záznamů psychiatrických léčení chybí⁵³⁵. Podle letničního vedoucího K. Antturiho bylo již počátkem devadesátých let na psychiatrii hospitalizováno okolo sedmdesáti případů studentů Ekmanovy biblické školy⁵³⁶. Podle Kühnelové se v Uppsale měla vytvořit skupina na záchranu obětí, kde by se psychologové a lékaři snažili pozvolna navrátit těmto lidem chuť do života, nicméně Hoffman v reakci na článek, který tuto informaci zveřejnil⁵³⁷, tvrdil, že šlo o zkreslenou informaci odpůrce hnutí a bývalého člena Slova života z Uppsaly⁵³⁸.

Lékař, doktor G. Swartling vydal v roce 1992 v časopise *Cultic Studies Journal* článek, kde se z pohledu psychiatrie věnuje problémům bývalých členů Slova života⁵³⁹. Tyto závěry byly poté zopakovány na konferenci o sektách a náboženských kultech v Marseille v roce 2004. Uvádí se zde, že:

„Téměř polovina ze 43 osob, s nimiž se vedly rozhovory, zakusila symptomy podobné psychózám a jeden ze čtyř se pokusil o sebevraždu. Ze statistiky plyne, že 93 % mělo pocity úzkosti, strachu a trpěli pocitem viny, 86 % poruchami spánku, 77 % strachem

⁵³³ Chybí-li radost, nastupuje protiklad, s. 228-230.

⁵³⁴ ULONSKA, Reinhold. Seminář o učeních ohrožujících letniční hnutí.

⁵³⁵ Zu den seelsorgerlichen Problemen gehört, daß Angehörige von "Wort des Lebens"-Gruppen Depressionen bekommen, sich mit Selbstmordgedanken tragen, und überdurchschnittlich häufig ins psychiatrische Krankenhaus eingewiesen werden. Es gibt für den Zeitraum 1984 - 1988 16 gutbelegte Suizidfälle von vorher nicht psychiatrisch auffälligen Angehörigen von "Wort des Lebens". In: Wort des Lebens-Gemeinden" und die "Wort des Glaubens-Lehre.

⁵³⁶ KOUBA, J. a J. HAVLÍČEK. Teologie hnutí Víry ve světle Písma.

⁵³⁷ Šlo o informaci z článku KÜHNELOVÁ, Olga. Show-business nebo víra?

⁵³⁸ „Franc dále píše, že v Uppsale byla ze státních prostředků zřízena skupina lékařů a psychologů na záchranu obětí. Ve skutečnosti to však byl jen další Öhlénův výmysl.“ In: Reakce Pavla Hoffmana na článek Krizy a nádeje letnično-charizmatického hnutí (5), s. 25-32.

⁵³⁹ SWARTLING, Gudrun a Per G. SWARTLING. Psychiatric Problems in Ex-Members of Word of Life.

ze ztráty duševního zdraví. 27 % mělo sebevražedné myšlenky a 10 % sebevraždu spáchalo.⁵⁴⁰

Tyto případy souvisejí i s chápáním autority a poslušnosti v hnutí. Autorita Ulfa Ekmana je - nebo alespoň byla - podle těchto zpráv ve sboru, připomínající spíše soukromou firmu než církev, nekontrolovatelná. Sbor neobsahuje úřady presbyterů a Ekman je tak prost veškeré korekce. Jak uvádí již citovaný traktát:

„Slovo života má hierarchickou strukturu vedení. Každá kritika je důsledně potlačována. Hodlá-li některý člen vznést proti hnutí vážnou kritiku, smí předem vědět, jaké odpovědi se mu dostane. Teologie prosperity učí, že vážná kritika se rodí z ducha kritiky, kterého lze vlastně nazvat "duchem Jezabel" (Zj 2,20), a to je duch démonský“.⁵⁴¹

2.6.7 Hnutí Víry dnes

Zatímco v osmdesátých a devadesátých letech se hnutí Víry stalo terčem kritiky zejména evangelikálních a letničních křesťanů, včetně charismatiků samotných, dnes jakoby se nad kritikou zavřela hladina. Protagonisti hnutí Víry nacházejí vřelé přijetí v kruzích hnutí Církevního růstu. Stovky a možná tisíce zmařených lidských životů jsou odpuštěny a křesťané tradičnějších konfesí s údivem vzhlížejí k početnímu růstu sborů hnutí Víry. Nezajímá je již, že se nejedná o příliv konvertitů, jako spíše o přesun duší z jiných denominací. A tak zatímco lidé jako Ekman, Margies nebo Nemeth byli v devadesátých letech v centru kritiky, dnes se k nim, zdá se, ostatní církve chodí učit manažerským dovednostem a technikám církevního růstu. Ulf Ekman se stal respektovaným teologem a vyhledávaným řečníkem megakonferencí, na Margiese se s prosbou o spolupráci obrací Evangelikální Aliance a Nemeth se těší velkému obdivu skrze televizní vysílání.

Všichni učitelé však shodně tvrdí, že jejich učení se nezměnilo. Margies rozšířil portfolio svojí věrouky a Ekman prý prohloubil svoji teologii a liturgii. Teologický seminář Ulfa Ekmana v Uppsale je zastřešen prestižní charismatickou ORU a její vyučující Pavel Hoffman tvrdí, že Ekman nikdy neučil prosperitu, ani nezastával doktrínu o Kristově duchovní smrti⁵⁴². V internetové diskusi ovšem přiznal, že toto učení bylo opuštěno až po diskusích s

⁵⁴⁰ SWARTLING, Per G. Psychické problémy bývalých členov Slova života v Hnutí viery.

⁵⁴¹ Ulf Ekman talar i tungor på Livets ord-möte.

⁵⁴² HOFFMAN, Pavel. Kam kráčíš, Uppsalo?, s. 8.

americkými teology z ORU v devadesátých letech⁵⁴³. McConnell však již dříve uvedl, že učitelé Víry jsou od konce osmdesátých let obezřetnější, volí mírnější výrazy, ale jádro jejich učení zůstalo nedotčeno. Jedním z posledních záchvěvů kritiky hnutí Víry byla výzva letničního kazatele Davida Wilkersona, který otevřeně hnutí Víry napadl a svůj sbor vedl ke spálení brožurek obsahujících učení prosperity⁵⁴⁴.

2.6.8 Věrouka hnutí

2.6.8.1 Člověk jako bůh

Učitelé Víry tvrdí, že Adam byl stvořen jako bůh toho světa, panující nad Zemí. Satan jej však svedl, a stal se místo něho bohem tohoto světa⁵⁴⁵. Pro Adamovu velezradu nemůže Bůh legálně a spravedlivě vládnout, neboť lidé satanu tuto autoritu dobrovolně předali⁵⁴⁶. Satanova vláda nad světem (kromě věřících) je tedy absolutní a Bůh je ve své moci odkázán pouze na modlitby křesťanů a „nemůže udělat nic, dokud ho tady dole někdo nepoprosí“⁵⁴⁷.

2.6.8.2 Satanská přirozenost padlého člověka

Člověk vyhnáný z ráje již není bohem, ale naopak jeho přirozenost se stává satanskou. Margies tvrdí, že „Adam zemřel právě toho dne, kdy on a jeho družka vzali z toho ovoce - zemřel, přestože zpočátku ještě dál duševně a tělesně žil. To, co zemřelo, byl jeho duch... „prvorozenec smrti“, který „je tou částí osobnosti, která jako první zemřela“⁵⁴⁸. Hřích lidstvo obral o slávu Boží a namísto toho je „přioblékl do přirozenosti smrti, přirozenosti samotného ďábla“⁵⁴⁹, vysvětluje Copeland. Podle Ekmana tak „ďáblova přirozenost vstoupila do lidstva“⁵⁵⁰.

⁵⁴³ „Doktrina Ježíšovy duchovní smrti pak v podstatě byla opuštěna v 90. letech pod vlivem příjždějích profesorů z ORU. Tehdy jsem zde byl studentem a těchto diskuzí se přímo účastnil. Vůbec vlastně univerzita Slovo života vznikla proto, aby se akademicky mohla biblických pravd dopátrat společně s jinými školami, ne aby si dokazovala svoje bludy. ORU je největší charismatickou univerzitou na světě, zahrnuje snad všechny charismatické proudy (sám jsem tam studoval a opravdu je to tak) a nás dnes považují za rovnocenné partnery. I to o něčem svědčí, když nás akreditovali In: H., Pavel. *Re: Psychické problémy bývalých členů Slova života* (přidána interpunkce).

⁵⁴⁴ BRUCE, Billy. David Wilkerson Blasts Faith Preachers in Sermon.

⁵⁴⁵ HAGIN, Kenneth E. *Autorita věřícího*, s. 24.

⁵⁴⁶ MARGIES, Wolfhard. *Jak zacházet s poraženým nepřítelem*, s. 35.

⁵⁴⁷ HAGIN, Kenneth E. *Umění přímlyvné modlitby*, s. 11.

⁵⁴⁸ MARGIES, Wolfhard. *Dědictví dospělých*, s. 30.

⁵⁴⁹ COPELAND, Kenneth. Cena ta to všechno.

⁵⁵⁰ EKMAN, Ulf. *Kazit skutky ďábla*, s. 4.

2.6.8.3 Kristova duchovní smrt a vykoupení v pekle

Ze své antropologie učitelé Víry dovozují, že má-li duchovně mrtvý člověk satanovu přirozenost, je nutné, aby se Kristus ztotožnil s člověkem natolik, aby se i on stal duchovně mrtvým a získal satanskou přirozenost. K tomu prý došlo na kříži a Kristova pouhá tělesná smrt není pro vykoupení dostatečná. „Trestem bylo jít do samého pekla a strávit čas oddělen od Boha. Satan a všichni démoni si mysleli, že už ho svázali a hodili síť přes Ježíše a táhli ho dolů, až do jámy samého pekla, aby tam odpykal trest za nás“, tvrdí Price⁵⁵¹. Také podle Hagina se Ježíš na kříži stal „novým satanským stvořením“⁵⁵² a podle Copalanda pak sestoupil do pekla jako „děblem vlečený, smrtelný člověk“⁵⁵³. Ekman věří, že satan byl ujištěn, že Ježíš byl na kříži poražen a šel do pekla⁵⁵⁴. V pekle byl pak Ježíš znovuzrozen, porazil satana a všechny démonické síly, spoutal je řetězy a odzbrojil. „Je proto důležité, abychom si uvědomili, že satana porazil znovuzrozený člověk“, zdůrazňuje Copeland⁵⁵⁵.

2.6.8.4 Božská přirozenost věřícího člověka

Člověk je v hnutí Víry chápán jako „duch, který má duši a žije v těle“⁵⁵⁶. Pravým člověkem je ovšem „duch“⁵⁵⁷ a tento znovuzrozený duch se stává novým já⁵⁵⁸. Ti, kdo uvěří v Krista, jsou, stejně jako On znovuzrozeni, což je chápáno jako obživení lidského ducha. Lidský duch má pak Boží podstatu, takže člověk je ve svém duchu stejný jako Bůh sám. Jak uvádí Ekman: „Bůh ti dal nové narození a umístil do tebe Krista Ježíše skrze Ducha svatého. Takže ty jsi to, co je Ježíš... Bůh Ti dal svoji vlastní povahu (přirozenost)“⁵⁵⁹. Podle Margiese pak pod vládou našeho posíleného ducha se může rozvíjet to, co je v něm latentně ukryto: láska, radost, pokoj, trpělivost, přívětivost, dobrota, víra...⁵⁶⁰.

⁵⁵¹ PRICE, Frederick K C. *Ever Increasing Faith Messenger*, s. 7.

⁵⁵² HAGIN, Kenneth E. *The name of Jesus*, s. 32-33.

⁵⁵³ „A přece - aby naplnil Boží plán spasení - Písmo říká, že měl být učiněn hříchem. Slovo "učiněn" zde neobsahuje myšlenku "být přinucen stát se...", ale je spíše použito v podobném významu, jako když říkáme "vyrobeno v USA" (made in the USA), "předělání" nebo "opětovné narození". Byl přetvořen, aby se za nás stal hříchem... V den, kdy byl Ježíš ukřižován, Boží život, tato věčná energie, která byla od narození jeho, jej opustila a Ježíš přijal přirozenost samotné smrti a stal se smrtelným. Dovolil ďáblu, aby jej vlekl do pekelných hlubin, jako by byl tím největším hříšníkem, který kdy žil. Podřídil samého sebe smrti. Z vlastního rozhodnutí se podřídil satanově vládě. Pokud by tak neučinil, jeho tělo by nikdy nebylo bývalo zemřelo“. In: COPELAND Kenneth. *Cena za to všechno*.

⁵⁵⁴ EKMAN, Ulf. *Kazit skutky d'ábla*, s. 13.

⁵⁵⁵ COPELAND K. *Jesus, Our Lord of Glory*, s. 3-7.

⁵⁵⁶ MARGIES, Wolfhard. *Osvobození*, s. 42.

⁵⁵⁷ HAGIN, Kenneth E. *Nové narození*, s. 7.

⁵⁵⁸ HAGIN, Kenneth E. *Vedení Duchem Božím*, s. 25.

⁵⁵⁹ EKMAN, Ulf. *Moc nového stvoření*, s. 4-9.

⁵⁶⁰ MARGIES, Wolfhard. *Dědictví dospělých*, s. 35.

2.6.8.5 Autorita nad d'áblem

Křesťanům s boží přirozeností je udělena autorita nad démony a nad samotným satanem. Podle Hagina „ten nejposlednější člen Kristova těla má stejnou moc nad d'áblem jako každý jiný, a jestli věřící sami něco s d'áblem neudělají, nebude se v řadě oblastí nic dít“⁵⁶¹. Tato autorita je způsobena tím, že církve sama je Kristus. „Má-li autoritu Ježíš, máme ji i my, protože jsme Jeho částí a On je částí nás... Jsme jedno s Kristem. Jsme Kristus“⁵⁶². Podle Margiese „Bůh neučinil Ježíše hlavou církve. Bůh neustanovil Ježíše (vládcem) nade vším. Jeho vláda nade vším, co existuje, je spojena s církví...“⁵⁶³. Všechna Kristova autorita proto musí být uplatněna jen skrze Církev, protože „Kristus nemůže konat své dílo na zemi bez nás!“ Bůh se bez křesťanů neobejde⁵⁶⁴.

2.6.8.6 Démonický původ nemocí

Autorem každé nemoci je v definici hnutí Víry satan. Podle Ekmana „Ježíš řekl, že nemoc přichází od d'ábla“⁵⁶⁵. Margies uvádí, že:

„...démonicky podmíněné jsou všechny formy chronické revmatické artritidy stejně jako příbuzné nemoci z takzvaného revmatického okruhu. Platí to i pro kolagenózy, což jsou rovněž revmatické nemoci, napadající z části také vnitřní orgány nebo cévní systém... Jako na nemoci způsobené démony pohlížím dále na všechny chronické ekzémy a alergické nemoci. Do této skupiny nemoci patří též senná rýma, astma a neurodermitida spolu s příbuznými skupinami nemocí.“⁵⁶⁶

Tyto seznamy démonických nemocí pak obvykle, v různé míře redukované, nebo dokonce doplněné, pak najdeme nejen u učitelů hnutí Víry, jako je například Lester Sumrall, ale i u jiných charismatiků, například i Dereka Prince nebo Carlose Annacondii⁵⁶⁷.

2.6.8.7 Uzdravení vždy a pro každého

Učitelé Víry se vesměs shodují, že Bůh chce uzdravit všechny lidi. Ekman k tomu uvádí: „Bůh chce uzdravit všechny, to znamená, že i tebe. Můžeš si být jist, že patříš do skupiny

⁵⁶¹ HAGIN, Kenneth E. *Umění přímlyvné modlitby*, s. 11.

⁵⁶² HAGIN, Kenneth E. *Autorita věřícího*, s. 21.

⁵⁶³ MARGIES, Wolfhard. *Jak zacházet s poraženým nepřítelem*, s. 39.

⁵⁶⁴ HAGIN, Kenneth E. *Autorita věřícího*, s. 25-33.

⁵⁶⁵ EKMAN, Ulf. *Kazit skutky d'ábla*, s. 18.

⁵⁶⁶ MARGIES, Wolfhard. *Osvobození*, s. 53.

⁵⁶⁷ Tito učitelé rozebírají svoji démonologii v dnes již klasických knihách, přeložených i do češtiny. Jde o: SUMRALL, Lester. *Démoni: kniha odpovědí*; PRINCE, Derek. *Jak rozeznat a vyhnat démony* nebo ANNACONDA, Carlos. *Poslyš, Satane!*

všech⁵⁶⁸. Protože člověk je v nitru božský, Sumrall dodává: „Kdybych byl stále nemocný, začal bych přemýšlet o tom, jestli On není náhodou nemocný“⁵⁶⁹. Božské uzdravení tak náleží každému Božímu dítěti. Víme-li to, není třeba, abychom se v této věci ptali na Boží vůli... Nemusíme se modlit: „Bože uzdrav tohoto muže, tuto ženu“. „V Božím pohledu jsou už dávno uzdravení“, tvrdí dále Hagin⁵⁷⁰. Nejvyšší a dokonalá vůle Boží je, aby nebyl žádný věřící nemocen⁵⁷¹.

Pokud se přesto stane, že věřící onemocní, musí se vzepřít satanu, který nemoc sesílá a vybojovat uzdravení. Sumrall píše:

„Dábel má moc uvalit na tebe nemoc, tak jako ji měl třeba u Joba. Ale jako křesťan máš Boží pověření se vzepřít, odmítnout a zničit veškerou autoritu d'ábla. Musíš uskutečnit svá práva... Kristův učedník musí říci: "Jsem ve jménu Ježíše uzdraven".“⁵⁷²

Velmi jasně to shrnul Ekman:

„Když na tebe přichází moc shůry, musíš jí ve svém srdci přijmout a vyznat: „Boží moc k uzdravení vstoupila teď do mě. Přijímám uzdravení. Přijímám tuto moc a vyznávám, že od této chvíle jsem zdrav. *At' vidím výsledky uzdravení teď nebo za nějakou dobu - stejně ho přijímám vírou právě teď*“.⁵⁷³

Liardon, který navštívil nebe, zde dokonce viděl *skladiště zdravých lidských orgánů*, které si navzdory satanskému odporu člověk může vymodlit. V tomto skladišti jsou: „stovky nových očí, nohou, kůže, vlasy, ušní bubínky - všechno je tam. Musíte jen jít a vzít si vše, co potřebujete, rukou víry, protože to tam je, je to tam, je to tam“⁵⁷⁴.

2.6.8.8 Démonická posedlost

Nejen nemoci, ale i hříchy člověka mají démonický původ, přičemž daný hřích obvykle nese i jméno nečistého ducha, který jej způsobuje. Podle Hagina křesťan před démonickým

⁵⁶⁸ EKMAN, Ulf. *Bůh chce uzdravit všechny*, s. 12.

⁵⁶⁹ SUMRALL, Lester. *Démoni: kniha odpovědí*, s. 46.

⁵⁷⁰ HAGIN, Kenneth E. *Uzdravení nám náleží*, s. 28-30.

⁵⁷¹ HAGIN, Kenneth E. *Umění přímlyvné modlitby*, s. 99.

⁵⁷² SUMRALL, Lester. *Démoni*, s. 19.

⁵⁷³ EKMAN, Ulf. *Bůh chce uzdravit všechny*, s. 4.

⁵⁷⁴ LIARDON, Roberts. *Byl jsem v nebi*, s. 19.

posednutím není nijak zvlášť chráněn a démonické síly proto mohou ovládat znovuzrozené křesťany⁵⁷⁵. Sumrall proto varuje:

„...když si křesťan dovolí poddat se bez kontroly hněvu, je ve velmi vážném nebezpečí, že do něj vstoupí duch hněvu. Jsem přesvědčen, že cizoložství je duch... Některé ženy mají ducha žárlivosti. Mohou mít toho nejlepšího manžela na světě a stejně ho obviňují, kdykoliv vstoupí do dveří. Jediným vysvětlením je duch žárlivosti.“⁵⁷⁶

Podle Margiese jsou demonizací způsobeny:

„...nutkavé sexuální podněty a perverze jako sadismus, masochismus, hypersexuální pudové jednání, pornografie, necudnost v jakékoliv formě, masturbace, sodomie, voyeurismus, exhibicionismus, homosexualita. Kriminální sklony, krádeže a kleptomanie, nutkavé přejídání a výrazná mlsavost.“⁵⁷⁷

2.6.8.9 Pozitivní vyznávání

Hybnou silou v hnutí Víry je tzv. pozitivní vyznávání. Věci se uskutečňují tím, že si je křesťan představí ve své mysli a vyznáváním svých úst pak tvoří novou fyzickou realitu. Víra se tak stává neomezeným zdrojem energie, která tvoří realitu. Sumrall uvádí: „Až do dnešního dne zůstává víra největším zdrojem energie dostupným lidstvu... Požehnání přichází, když v sobě uvolníš něco, co je živou dynamickou mocí a silou. To něco je víra. Víra je síla, která žije v tobě.“⁵⁷⁸

Například zdraví a bohatství již existují ve světě duchovním a člověk se jich musí chopit vírou: „Když chodíš v království víry, přenes se z tohoto světa - z toho, co vidí tvoje oči, slyší tvoje uši a cítí tvoje prsty - a ocitneš se v jiném světě, světě víry...“⁵⁷⁹. Hagin tento princip vizualizace vysvětluje slovy:

„Důvodem, proč můžeš počítat, že věci jsou hotovy dřív, než se ukáží jako skutečnost v hmotném světě, je to, že už jsou hotovy ve světě duchovním. Uvěříš-li, že v duchovním světě opravdu hotovy jsou, stanou se skutečností i zde.“⁵⁸⁰

⁵⁷⁵ HAGIN, Kenneth E. *Umění přímlybné modlitby*, s. 99.

⁵⁷⁶ SUMRALL, Lester. *Démoni*, s. 97-98.

⁵⁷⁷ MARGIES, Wolfhard. *Osvobození*, s. 49.

⁵⁷⁸ SUMRALL, Lester. *Víra změní tvůj svět*, s. 8-12.

⁵⁷⁹ Tamtéž, s. 10-20.

⁵⁸⁰ HAGIN, Kenneth E. *Umění přímlybné modlitby*, s. 97.

Pokud se věci zdráhají uskutečnit, člověk může ve víře přikazovat i Boží moci⁵⁸¹ a když přitom používá jméno Ježíš, „celá nebesa tě musejí poslouchat“⁵⁸². Když se věci přesto nezrealizují, opět je na vině podle Sumaralla satan, proti kterému se musí věřící postavit: „A když to bude vypadat, jako že to nefunguje, nebudu obviňovat Boha. Místo toho řeknu: „Dáble, kde jsi? Někde se tu motáš. Zmiz odsud. Já tě odmítám, jdi!“⁵⁸³

2.6.8.10 Prosperita

Součástí autentického křesťanského života je i hmotný blahobyt a bohatství. Křesťan má nezadatelné právo být nejen zdravý, ale i bohatý. Protože chudoba a nemoc pocházejí od satana, je zdraví a blahobyt součástí demonstrace satanovy porážky. Podle Osteena „tato demonstrace má být ve všech oblastech našeho života - tělesné, duchovní, finanční, manželské, duševní atd...“⁵⁸⁴. Ekman dále vysvětluje:

„Potřebujeme pochopit, že chudoba a nedostatek nepřišly jako požehnání od Boha, ale jako důsledek hříchu a ďáblův útok. Jako zloděj ďábel krade, zabíjí a ničí (J 10,10). Na rozdíl od Boha, který neustále dává, hledá ďábel bez přestání příležitost lidem krást. Jedním z následků zlořečení hříchu se stala chudoba. Chudoba je zlořečení.“⁵⁸⁵

Pokud jsou křesťané chudí, znamená to, že si podle Sumralla ještě neosvojili techniku pozitivního vyznávání a nevzepřeli se satanu. „Někteří lidé mohli mít domy, práci, či obchody, jaké nikdy před tím neměli, ale pro nedostatek víry je nemohli vzít.“ Sumrell proto věřící povzbuzuje: „Mám víru na milión dolarů, vyzvednu jich pár tady a támhle seženu dalších pár. (Hele, ono to roste!) A tady vezmu taky několik.“⁵⁸⁶

2.6.8.11 Změněné stavy vědomí

Učitelé víry jsou přesvědčeni, že původ jejich teologie je nadpřirozený. Když cestují po nebi nebo v pekle, dostává se jim speciálního zjevení. Osobní návštěvy andělů a Krista zde nejsou ničím neobvyklým. Hagin byl při svých zkušenostech často sám překvapen tím, co řekl: „Když jsem to vyslovil, ohlédl jsem se a zeptal: Kdo to řekl? A zjistil jsem, že to vyšlo z

⁵⁸¹ SUMRALL, Lester. *Démoni*, s. 122.

⁵⁸² EKMAN, Ulf. *Autorita ve jménu Ježíše Krista*, s. 4-8.

⁵⁸³ SUMRALL, Lester. *Víra změní tvůj svět*, s. 31.

⁵⁸⁴ OSTEEN, Joel. *Jak demonstrovat satanovu porážku*, s. 3.

⁵⁸⁵ EKMAN, Ulf. *Víra, která přemáhá svět*, s. 104.

⁵⁸⁶ SUMRALL, Lester. *Víra změní tvůj svět*, s. 48.

mých úst! Mluvil jsem z inspirace Ducha svatého...“ Obvykle poté trpěl amnézií a bránil se, že to neřekl⁵⁸⁷. Některé své vize dokonce prožil v náměsícném stavu:

„Třikrát se mi stalo, že jsem se probudil, když jsem klečel u pohovky v obývacím pokoji, a nepamatoval jsem si, že bych tam šel. Řekl jsem si: Jak jsem se sem dostal? Musel jsem sem přijít ve spánku.“⁵⁸⁸

Jindy se mu zjevil sám Ježíš a hodinu s ním mluvil o ďáblu a démonické posedlosti. Jejich konverzaci přerušil malý démon, kterého Ježíš nemohl zahnat, protože svoji moc předal církvi. Zasáhnout proto musel Hagin. Ježíš pak Hagina ujišťoval:

„Byl bych nemohl nic dělat, kdybys nezasáhl ty...neřekl jsem, že jsem nechtěl, řekl jsem, že jsem nemohl“⁵⁸⁹. Pravdy, které byly při těchto zkušenostech Haginovi sděleny mají „vymrstit tělo Kristovo do nadpřirozené oblasti, do místa, kde jsme předtím ještě nebyli.“⁵⁹⁰

2.6.8.12 Neobvyklé duchovní projevy

V hnutí Víry se poprvé setkáváme s duchovními manifestacemi, které se později rozšířily mezi ostatní charismatiky a letničnými. Jedná se o masové padání po vzkládání rukou do mráкотného stavu a křečovité záškuby bezvládných, ležících těl. Kazatelé často křičí, vzlykají při modlitbách a své promluvy prokládají - někdy i za každou větou - zvoláními „haleluja“. Lidé se při shromáždění často dostávají do jakéhosi náboženského transu, který je charakterizován hysterickými záchvaty „svatého smíchu“, vydáváním „zvířecích zvuků“, „opilostí“ apod.⁵⁹¹ Někdy je atmosféra, při které k těmto jevům dochází, doprovázena nekonečnými refrény rytmické hudby. Lidé křičí a jejich křik přechází do hlasitého sténání, které prý vyjadřuje „modlitební porodní bolesti“, které prý prožívá žena při porodu nebo je osvobozuje od démonů⁵⁹². Oporou je jim verš, kde apoštol Pavel v bolestech znovu rodí galatské křesťany (Ga 4,19). Při těchto modlitbách proto může křesťan prožívat až fyzické bolesti⁵⁹³. Před příchodem Torontského požehnání bylo toto chování typické pro shromáždění švédského Slova života pod vedením Ulfa Ekmana⁵⁹⁴.

⁵⁸⁷ HAGIN, Kenneth E. *Plány, záměry a cíle*, s. 27.

⁵⁸⁸ Tamtéž, s. 57.

⁵⁸⁹ HAGIN, Kenneth E. *Autorita věřícího*, s. 32, 33.

⁵⁹⁰ HAGIN, Kenneth E. *Plány, záměry a cíle*, s. 12.

⁵⁹¹ Kenneth E. Hagin. *Drunk in the Spirit, Holy Laughter*.

⁵⁹² Na videu je vidět vystoupení americké kazatelky Jane Whaley, která v 80. letech navštívila sbor Ulfa Ekmana v Uppsale. Později se Ekman od této kazatelky distancoval, nicméně Swartling uvádí, že rodina, která byla vyloučena pro nesouhlas s praxí této kazatelky, zůstala dále v exkomunikaci. *Jane Whaley at Livets Ord, Uppsala Sweden*.

⁵⁹³ ISLEIB, Mary Alice. *Efektivní, vroucí modlitba*, s. 140-141.

⁵⁹⁴ Ulf Ekman talar i tungor på Livets ord-möte.

2.6.8.13 Práce s kritiky

Práci s kritiky je v hnutí Víry věnována velká pozornost. Božími soudy kritikům vyhrožuje jak Hagin, tak Copeland. Hagin píše o muži, který nepřijal jeho učení a zemřel přímo za kazatelnou, nebo o muži, který byl znehybněn Boží mocí poté, co jej kritizoval⁵⁹⁵. Benny Hinn uvádí, že někteří jeho kritici riskují Boží soudy⁵⁹⁶ a kritikům vzkazuje „budete pykat a vaše děti také“⁵⁹⁷. Jindy by nejraději své kritiky „postřílel samopalem Ducha svatého“⁵⁹⁸. Kritika vůdce je vykládána jako „sáhnutí na Božího pomazaného“, přičemž těmito pomazanými jsou evidentně míněni učitelé Víry.

Psychickou manipulaci, spojenou s nedotknutelností nekritizovatelného vůdce, popisuje i bývalý člen hnutí Víry a nyní antikultovní spisovatel a člen ACT Robert Liichow. Podle něho je „mnoho vůdců hnutí Víry vyučováno, že jim Bůh dává vizi a úlohou lidí pod nimi je jeho vizi uskutečnit. Věřícím bývá řečeno, že „Bůh je nemiluje jako jednotlivce. On (Bůh) se zajímá o „své cíle“. Jinými slovy, lidé v církvi jsou jen pěšáky, kterých by mělo být použito k vyšším cílům, což je vize vůdce. Liichow uvádí případ pohrůžky vedoucího, který uváděl, že kdo se nepodřídí či církev opustí, hrozí mu Boží soud“⁵⁹⁹.

2.7 Argentinské probuzení

Pentekostální probuzení v Argentině je fenomén, který si vyžádal celosvětový respekt. Zprávy o statisících lidí, obracejících se ke Kristu, obléty v krátké době svět. Z Argentiny si berou poučení věhlasní misiologové jako C. P. Wagner a odtud si přiváží požehnání i pastor John Arnott, v jehož sboru následně vzplálo Torontské požehnání, které proměnilo tvář takřka celého charismatického a značnou část letničního hnutí. V České republice bylo Argentinské probuzení letničními a charismatiky akceptováno takřka beze zbytku. Jestliže probuzení v Argentině hrálo tak zásadní roli, bude jistě dobré zmapovat zevrubně i jeho historii. Představitelé Argentinského probuzení vidí přímou souvislost mezi vypuknutím probuzení a politickou situací v zemi. Nebude proto na škodu nahlédnout na situaci Argentiny i z pohledu kulturní, politické a náboženské historie.

⁵⁹⁵ MCCONNELL, Ray Daniel, *Jiné evangelium*, s. 73-74.

⁵⁹⁶ Benny Hinn vypovídá.

⁵⁹⁷ HINN Benny. World Charismatic Conference, 7. August, 1992 In: FRAME, Randy. Same Old Benny Hinn, s. 52.

⁵⁹⁸ Hinn, MacArthur, the Holy Ghost machine gun and Crouch.

⁵⁹⁹ LIICHOW, Robert S. Charismatic Abusive Cults.

Ucelenou studii o historii Argentiny, s výhledem na křesťanské probuzení 20. století, popsal Dean Smith pod názvem „Down Argentine Way“⁶⁰⁰. Autor zde nachází politické kořeny probuzení v době od Peronovy vlády počínaje rokem 1948 až po válku o Falklandské souostroví, kdy v roce 1982 vystupuje evangelista Carlos Annacondia a bojuje proti démonům ovládajícím podle něho historická území Argentiny. Další autor, nalézající vysvětlení argentinského probuzení v historicko - politické situaci, je Ralph Mahoney, který zaznamenává zajímavou zkušenost, učiněnou křesťanskými misionáři na hranicích Uruguaye a Brazílie. Lidé, kteří na uruguayské straně odmítali křesťanské letáky, si je po přechodu hranice na Brazílské straně rádi vzali a přečetli⁶⁰¹. Vysvětlení této „neviditelné bariéry“ mezi světem a tmou nacházejí Smith, a nejen on, ale i Wagner, Silvano a další, právě v duchovně politické historii Argentiny. Výkladem příběhu, který popsal Mahoney, a který bývá v NAR zmiňován, je ospravedlnění existence učení o tzv. „teritoriálních duších“, ovlivňujících geografická území. Techniky boje s nimi pak převzala část moderních misionářů soustředěných okolo myšlenky „Nové apoštolské reformace“.

2.7.1 První letniční

První letniční misie v Argentině pocházela skrze Bergera Johnsona z Norska a Alice Woodové z Kanady. Misie začala někdy okolo roku 1909 a jednalo se v té době o misionářské hnutí posvěcení. Spolupráce Wooda a Johnsonové skončila tím, že se Johnson vyhradil vůči službě žen. Woodová se proto v roce 1914 připojila k nově založeným Assemblies of God a stala se kazatelkou malé nezávislé letniční skupiny až do jejího návratu krátce před její smrtí v roce 1951. Rovněž Johnson měl blízko k letničním a spolupracoval s chilskou letniční církví. V roce 1917 začíná v Argentině, skrze F. L. Rydera a Lucii Leathermanovou misie Church of God. V roce 1948, kdy se v zemi již šířilo letniční hnutí, se zde spojilo několik církví a vytvořilo „Unión des las Asambleas de Dios“ (UAD), kterou podporovaly americké sbory Assemblies of God a Kanadští Pentecostal Assemblies of Canada (PAOC). V zemi byla dále aktivní chilská letniční misie⁶⁰².

⁶⁰⁰ SMITH, Dean. *Down Argentine way*.

⁶⁰¹ MAHONEY, Ralph. *The Covering of Darkness*.

⁶⁰² BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 23-25.

2.7.1.1 Buford Charles Miller

Dalším z misionářů, který učinil výše uvedenou zkušenost s roznášením traktátů, byl Dr. Robert Miller (1905-1994). Ten navštívil Argentinu v roce 1948 a působil v místním sboru v Mendoze. Miller byl baptista, který se setkal s letničním učením prostřednictvím sboru Aimme Semple McPhersonové. Později již jako letniční sloužil v týmu Dr. Charlese Price. Po dokončení školy začal jako misionář pracovat mezi indiány a poté byl pastorem sboru v Oregonu. Nakonec začal práci v Jižní Americe, resp. v Argentině, kde sloužil jako letniční misionář⁶⁰³. Miller uvádí, že dosavadní misie nebyla v Argentině úspěšná a nesla ovoce jen několika málo konvertitů. Podle informací některých misionářů, kteří pracovali v Argentině, se zde našlo jen 514 místních členů sborů a Argentina byla evangelium nepřístupná⁶⁰⁴. V té době Miller uvěřil, že k němu promluvil Bůh a sdělil mu, aby svoji pracovní dobu osmi hodin trávil na modlitbách, což vzbudilo rozpaky u ostatních misionářů. Miller ale našel potvrzení v tom, že dostal od Boha příležitost v té době vést ke Kristu malého chlapce. Po šesti týdnech vyrozuměl, že ho Bůh vede k tomu, aby založil modlitební mítinky. Během nich se lidí ptal, zda cítí nějaké zvláštní vedení k tomu něco učinit. Jedna žena prý pocítila Boží vedení, aby udeřila do stolu, ale styděla se. To trvalo nějakou dobu. Aby jí Miller pomohl, vedl ostatní k tomu, aby i oni udeřili do stolu. Přestože poslechli, dívka se stále zdráhala. Nakonec se přemohla a do stolu zaklepala. V tu chvíli lidé zkolabovali, padli na zem a někteří (i ti, kteří to nikdy nezažili) začali mluvit v jazycích. Tato zpráva se rozšířila do okolí a lidé začali navštěvovat Millerovy mítinky a on sám cestoval po dalších sborech. Modlitební shromáždění se pak konala od sedmi večer do čtyř do rána a probuzení ovlivnilo i ostatní církve. Tato událost je považována za průlom v duchovní oblasti.

Na práci svého otce navázal jeho syn Robert, který se během této misie v roce 1945 narodil. Již jako malý chlapec navštívil shromáždění Williama Branhama a svědčil, že díky Boží přítomnosti byl uzdraven. Byl rovněž přítomen andělskému navštívení na biblické škole v City Bell při práci svého otce. V roce 1964 graduoval na Bethany Bible College v Minneapolis a vrátil se do Argentiny, kde vyučoval na biblické škole Mar del Plata⁶⁰⁵.

⁶⁰³ Dr. Robert Edward Miller: Biography.

⁶⁰⁴ SMITH, Dean. *Down Argentine way*.

⁶⁰⁵ Robert Allen Miller: Biography.

2.7.2 Juan a Evita Perónovi

Z úhlu obhájců duchovního boje se zvláštní pozornosti těší argentinský diktátor Juan Domingo Perón a jeho populární manželka Eva (Evita). Pro dokreslení okolností je třeba načrtnout alespoň rámcově život tohoto diktátorského páru. Perón byl pro své fašizující postoje trnem v oku Spojencům a rovněž v Argentině se proti jeho korporativismu začala formovat opozice zejména z řad podnikatelů. Již v roce 1944 byla argentinská vláda pod silným tlakem USA pro její podporu Osy. Perón v této době zastával post ministra války a neskrýval své sympatie k fašistům, přesto vyjádřil tzv. „třetí pozici“, která měla být neutrální cestou mezi Osou a Spojenci. Perón byl dokonce na čtyři dny internován, nicméně povstání odborů si vynutilo jeho návrat do ještě silnější pozice. Za mohutné levicové podpory byl pak v roce 1946 zvolen prezidentem Argentiny. Není divu, že se Argentina stala po válce domovinou mnoha uprchlým nacistickým zločincům. V této funkci se Perón seznámil i s pohlednou, mladou a ambiciózní ženou Evou, známou jako Evita, která svůj šarm dokázala mezi muži účelně zužitkovat ke své rostoucí popularitě a vlivu. Po svatbě dokázal Perón své ženy aktivně využívat k prosazování svých zájmů. Perónův režim se dále utužil, nastala kontrola i nad akademickým životem a záhy manželský pár nastolil tvrdou diktaturu. Oponenti byli pronásledováni, vězněni a mučeni. Eva Perónová byla údajně zapletena ve spiritismu, trpěla vážnou nemocí a podle mnohých historiků je považována za jednu z nejmocnějších žen v historii⁶⁰⁶.

V životě Peróna ovšem dochází ještě k jednomu důležitému a pozoruhodnému jevu. Perón v zemi zrušil povinnou výuku náboženství, čímž si popudil mocnou římskokatolickou církev, z níž byl posléze exkomunikován. V roce 1951 byl Evitě diagnostikován nádor děložního čípku a ta odjíždí na radioterapii do USA. O její nemoci se všeobecně ví, a je proto nucena ustoupit z některých svých aktivit. Za rok nato, v roce 1952, umírá. Perón tak ztratil mocnou podporu a sled událostí byl velice rychlý. V roce 1955 dochází ke vzpouře pro Argentinu tak důležitého námořnictva. Vše dovršil další konflikt s římskokatolickou církví ohledně plánované liberalizace rozvodů, který se stal záminkou k vojenskému puči, po kterém musel Perón, na pozvání generála Franca, v roce 1955 uprchnout do exilu⁶⁰⁷.

⁶⁰⁶ Později ji proslavil i muzikál Evita, který pod stejným názvem filmově ztvárnila zpěvačka Madonna.

⁶⁰⁷ MCGUIRE, James W. *Peronism without Peron*, s. 23, 77.

2.7.3 Duchovní boj

A právě v době nastupující diktatury v roce 1951 došlo, zřejmě vlivem Millerovy misie, k probuzení mezi mládeží. Jeho centrem se stal biblický institut v City Bell. Smith uvádí, že tamější studenti se začali modlit za Argentinu a během modliteb zakusili andělskou návštěvu. Jeden anděl prý studentům sdělil, že Michael bude bojovat v duchovním boji za Argentinu⁶⁰⁸. V září 1951 bylo na modlitebním shromáždění v této škole přijato prorocké slovo:

„Neplačte více, Lev z pokolení Juda zvítězil. Přemohl jsem prince Argentiny... Eva Perónová se bude třást... uvidí bouři Mé Přítomnosti dopadající na její tvář. Bude se třást, protože mne uzří takového, jaký jsem, a zemře. Odstráním ji a všechny její muže z vlády.“⁶⁰⁹

Po smrti Evy Perónové byl Juan Perón dočasně zlomeným mužem a celý národ si mohl všimnout vlivu, který na něho jeho žena měla. Smrt Evity je tak v kruzích NAR považována za zlomení satanského odporu a země se pak díky tomu měla otevřít vlivu evangelia. Vše nakonec, po příjezdu amerického evangelisty Probuzení uzdravování Tommyho Hickse, vyvrcholilo mohutným probuzením⁶¹⁰.

2.7.4 Tommy Hicks

Začátkem padesátých let měl evangelista Probuzení uzdravování T. L. Osborne evangelizační kampaň v Chile. Pastor Assemblies of God L. B. Stokes, pověřený misí, se rozhodl uspořádat podobnou kampaň i v Argentině. Pro Osborna bylo ovšem nemožné v krátké době vést tak rozsáhlé tažení i v Argentině. Z tohoto důvodu se Stokes obrátil na tehdy málo známého evangelistu Tommyho Hickse (1903-1973), který Osborna nahradil. Hicksovým sekretářem se během argentinské kampaně stal Juan Carlos Ortiz⁶¹¹. Hicksův příběh popisuje Robert Miller ve své knize „Tajemství argentinského probuzení“. Fakta, která zde uvádí, jsou sice exkluzivní, nicméně sdílená mnoha charismatiky. Jako jeden z hlavních zdrojů probuzení v Argentině, Millera i jeho syna cituje i celosvětově a mezi všemi charismatiky i historicky respektovaný „Nový mezinárodní slovník letničního a charismatického hnutí“, který byl

⁶⁰⁸ SMITH, Dean. *Down Argentine way*.

⁶⁰⁹ Tamtéž.

⁶¹⁰ Tamtéž.

⁶¹¹ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 950.

sestaven více než stovkou letničních a charismatických historiků a teologů, působících často i na předních, nejen křesťanských univerzitách⁶¹².

Podle Millera měl v roce 1951 proponent charismatického hnutí „Obchodníků plného evangelia“ (FGBMFI) Demos Shakarian problém s tím, že jeho organizace stagnuje. Začal se proto horlivě modlit. Jednoho večera, následkem modliteb a postu, měla Boží přítomnost zaplavit celý jeho dům. Shakarianova žena začala hrát na piano a on - v jiném pokoji - obdržel od Boha vizi mnoha měst a lidí v USA, kteří budou v budoucnu zasaženi jeho službou. Dále obdržel i přesnou strategii, podle které později pracovala FGBMFI po celém světě. V dalším pokoji se nacházel Tommy Hicks, který se tou dobou modlil a postil do té míry, že jej někteří varovali před zdravotními problémy. Hicks měl ale s pústem zkušenost a absolvoval již třetí 40 denní půst ve svém životě. Právě v tuto chvíli se mu zjevil anděl a sdělil mu, že Bůh chce, aby jel do Argentiny. Tuto vizi poté sdílel se Shakarianem, který mu zaplatil letenku do Buenos Aires⁶¹³. Podle Wagnera měl Hicks vidění Argentiny pokryté zrnky zlata, která se začala proměňovat na lidská těla, která na Hickse volala, aby přijel do Argentiny⁶¹⁴.

Podle Millerových zdrojů pak Hicks před svojí cestou do Argentiny neznal ani jméno diktátorského prezidenta, který v té době Argentinu spravoval. V roce 1954, během letu do Buenos Aires, se v mysli Hickse náhle objevilo slovo „Perón“, a on poznal, že je Boží vůlí, aby se s ním setkal. Od letušky se pak dozvěděl, že se jedná o argentinského prezidenta, ale že navštívit jej není snadné. Perón nebyl k evangelikálním křesťanům tolerantní a bez svolení vládních úřadů bylo v zemi zcela nemožné uspořádat masové evangelizace. Perón všechny náboženské akce monitoroval a cenzuroval. Svaz evangelikálů Hickse od jeho nápadu setkat se s Perónem zrazoval, on však chtěl být poslušným Božího příkazu⁶¹⁵.

Hicks se tedy rozhodl navštívit prezidenta osobně, ale narazil na členy jeho gardy, kteří jej zarazili. Vysvětlil jim, že chce požádat prezidenta o povolení evangelizačních shromáždění se službou uzdravování. Jeden člen gardy, který trpěl hepatitidou, se Hickse zeptal, zda Bůh může uzdravit i jeho. Podle zpráv po Hicksově modlitbě náhle nemoc ustoupila, bolest zmizela a voják byl uzdraven. Hicksovi bylo řečeno, aby se dalšího dne dostavil na stejné místo, kde se setká i s Perónem. Perón v té době trpěl nevyléčitelnou kožní chorobou, která mu znemožňovala být fotografován. Hicks Peróna laskavě požádal, zda může v zemi pořádat evangelizační kampaně se službou uzdravování. Udivený Perón se Hickse zeptal, zda by Bůh

⁶¹² Tamtéž, s. 25.

⁶¹³ SYNAN, Vinson. *Under His banner*, s. 70.

⁶¹⁴ ANDERSON, Justice C. *An Evangelical Saga*, s. 607.

⁶¹⁵ MILLER, R. Edward. *Cry for me Argentina*.

mohl uzdravit i jeho. Hicks se za Peróna modlil a kůže prezidenta, podle Millera, byla před zraky udivených pozorovatelů uzdravena. Perón poté udělil evangelizacím plnou svobodu⁶¹⁶. Nicméně podle jiných akademických zdrojů, citujících samotného Hickse, Perón tuto modlitbu odmítl, přesto mu povolení udělil. Další zdroje pak citují Ortize, podle něhož Hicks velmi dobře věděl, kdo je Perón, protože znal senátora, který byl Perónovým přítelem a ten mu onu prezidentskou schůzku domluvil⁶¹⁷. Variant ohledně Hicksova nadpřirozeného poslání odcestovat do Argentiny existuje snad nepřeborná řada. Ať už je to jakkoliv, z tohoto příběhu se stala legenda, která dodává Argentinskému probuzení punc zvláštního Božího vedení již od počátku. Hicks pak podle Harrella vycházel s jihoamerickými politiky velice dobře a sdělil, že diktátor Perón „je jedním z nejlepších a nejlaskavějších lidí, se kterými se za celý svůj život setkal“. Mezi svými stoupenci pak řekl, že viceprezident Argentiny s jeho ženou byli při návštěvě jeho hotelového pokoje spaseni⁶¹⁸.

Na Hicksova shromáždění v letech 1954 - 1957, která následně uspořádal na stadionu, proudili lidé z Chile, Brazílie a Bolívie. Podle *Los Angeles Times*, který citoval primární zdroj, měla shromáždění následující průběh:

„Hicks ječel: "Nech je jít, satane, vyjdi z nich, nech je jít". Náhle se zdálo, že se všech zmocnila davová hysterie. Chromí se sami začali pohybovat a dělat malé kroky. Matky plakaly vděčností, když viděly své děti chodit. Berle a hole létaly vzduchem na důkaz, že již nebudou potřeba. Jeden křičel: "Já vidím!", druhý volal "Já slyším".“⁶¹⁹

Ve městě zkolabovala doprava. Podle mnoha zpráv pak chromí chodili, slepí viděli a lékařské ambulance byly vyprázdněny. Stadion Huracan pro 60 000 byl beznadějně zaplněn. Hicksových tažení se podle Millera účastnilo 2 000 000 lidí z mnoha národů. Mnoho lidí opustilo své zaměstnání a začalo s vlastní službou⁶²⁰. Na shromáždění byli denně dováženi nemocní z okolních nemocnic, z obchodů zmizely Bible a noviny po celé zemi psaly o Hicksovi. Lidé, kteří se nedostali na stadion, se dotýkali alespoň jeho zdi nebo Hicksova auta, aby byli uzdraveni. Nakonec se Hicks stal v zemi natolik populární, že musel odcházet z hotelu v ženském přestrojení. Přes to všechno stejný článek v *Los Angeles Times* vznesl pochybnost, proč se nenašel ani jeden lékař, který by uzdravení lékařsky potvrdil⁶²¹.

⁶¹⁶ MILLER, R. Edward. *Secrets of revival: unions, parties, and democracy in Argentina*.

⁶¹⁷ WILKINSON, Michael. *Global Pentecostal movements*, s. 139.

⁶¹⁸ HARRELL, David Edwin Jr. *All things are possible*. 79.

⁶¹⁹ WILKINSON, Michael. *Global Pentecostal movements*, s. 142.

⁶²⁰ MILLER, R. Edward. *Secrets of revival: unions, parties, and democracy in Argentina*.

⁶²¹ WILKINSON, Michael. *Global Pentecostal movements*, s. 143.

2.7.5 Kritika Hickse

Hicks byl přes tento fenomenální úspěch na poli mezinárodní misie nováčkem. Měl však zkušenost z kruhů Probuzení uzdravování, které bylo ovlivněno hnutím Pozdního deště, proti kterému v roce 1949 vystoupila Generální rada Assemblies of God. Podle Daviesové, misionářky, která trávila devět let v Argentině a získala doktorát na „University of Birmingham“ na téma argentinského pentekostalismu, Hicksova teologie nebyla letniční. Vycházela z neoletničních kruhů, ze kterých se později rekrutovala část neocharismatického hnutí. Hicks, na rozdíl od klasických pentekostalistů, kladl důraz na uzdravení bez kérygmatu pokání a spásy:

„Dřívější formy protestantismu se soustředily na poselství evangelia a osobní spásy skrze víru pro kajícího hříšníka. Šlo o základní poselství, které musel každý věřící přijmout. S příchodem prvních letničních se to nezměnilo, byla pouze přidána zkušenost mluvení jazyky. Nicméně ze strany Tommyho Hickse šlo o zásadní posun, který v té době znepokojil mnoho evangelíků: Hicks zřejmě uzdravil mnoho lidí, aniž by je předtím vedl k obrácení. Zpráva o zázracích bez pokání nebo sebevydání znamenala odklon od předchozí letniční praxe, což mu přineslo mnoho kritiky.“⁶²²

Výsledky svého bádání o argentinském revivalismu a odlišnosti mezi klasickým pentekostalismem a jeho proměně po Hicksovi, Daviesová obsáhle zpracovala ve své knize „The embattled but empowered community“, která vyšla v roce 2010⁶²³.

O Hicksově eklesiologii ani eschatologii toho není moc známo, nicméně dochovala se jeho vize o probuzení poslední doby, které se mu dostalo ve snu. Svědčí o velkém probuzení po celé zemi, kdy se církev očišťuje, transformuje a zcela zaplňuje zemi. Hicks viděl velkého obra, který byl pošpiněn a který pažemi obepínal svět. Když vztáhl ruce k oblakům, začal být obr očišťován. Byl tvořen lidmi, kteří se z něho začali uvolňovat a pokrývat zemi. Duch byl vyléván jako pozdní déšť, ale někteří začali pomazání odmítat. Pomazání křesťané však byli bílí, přečištění a tvořili Boží vojsko, které táhlo sešikováno zemí, uzdravovalo nemocné a činilo zázraky. Nakonec přišel Kristus, lidé vstali z hrobů a společně vytvořili opět postavu obra, tentokrát bílého, prostoupeného nebeskou slávou. V té době začaly na zemi dopadat i Boží soudy⁶²⁴.

⁶²² DAVIES, Wilma Wells. Kairos moments and cultural connections as factors in religious change in Argentina, s. 1-7.

⁶²³ DAVIES, Wilma Wells. The embattled but empowered community.

⁶²⁴ HICKS, Tommy. Vision of the body of Christ and the end-time Ministries. In: HUNTER, Charles and Frances HUNTER. *To heal the sick*, s. 8-16.

Hicksova vize, jako vystřižená z manuálů Warnocka a učitelů z North Battleford, ukazuje zjevně na duchovní spřízněnost s hnutím Pozdního deště a jeho profétickou eschatologií. Můžeme zde zřejmě rozeznat symbol Těla Kristova znečištěného v denominačním uspořádání, které se po uvolnění členů z této sktruktury transformuje do nového měchu, který zasahuje celý svět, kdy je Duch vyliť na všeliké tělo. Teologie hnutí Pozdního deště totiž penetrovala Preobuzením uzdravování, které byl Hicks součástí, a koneckonců pomohla vytvořit i eschatologická východiska pro NAR. Rovněž jeho kampaně, dle dochovaného svědectví začínající příkazy satanu, které se později rozšířily mezi argentinskými evangelisty, mají svůj původ v hnutí Pozdního deště. Zde vycházejí právě z teorie Adamova dominia, podle které ďábel právem vlastní svět a kde je třeba ho z jeho zabraných území vytěsnit kosmickým exorcismem. Armáda obnovených křesťanů pochodující světem a zabírající zemi je pak klasickou eschatologií celého charismatického hnutí.

Hicksova služba nakonec vedla ke sblížení letničnických, baptistů a metodistů, kteří se ke kampaním připojili ve chvíli, když viděli jejich úspěšnost. Někteří však namítají, že v Argentině již ovšem nelze mluvit o baptistech nebo metodistech, protože dotyční se odlišují od vyznání a praxe jejich historických konfesí. Argentina v této věci pravděpodobně předběhla evropský vývoj o celá desetiletí. Daviesová si například všímá nejen vlivu Probuzení uzdravování na Argentinskou evangelikální scénu, ale poukazuje i na to, že argentinští letničníci byli později ovlivněni prominenty hnutí Víry Bennym Hinnem a Morrisem Cerullem a své zkušenosti pak zpětně exportovali do Evropy⁶²⁵.

2.7.6 Církev mezi Hicksem a bojem o Falklandy

O období mezi Hicksovou službou a vystoupením dalších probuzeneckých kazatelů, zejm. Hectora Gimeneze v sedmdesátých letech, se mluví jako o období pauzy. V této pauze však dorůstali služebníci, kteří byli ve svém dětství Hicksem ovlivněni. Mezi ně patří například Sergio Scataglini, kterého jako chlapce v roce 1957 Hicks choval a žehnal mu k budoucí službě a který později vyrostl jako známý protagonista tzv. „Křtu ohněm“, který je sdílen jako zkušenost s Duchem svatým v rámci Torontského požehnání⁶²⁶. Rovněž Millerův syn Robert působil v biblické škole v La Plata, kde vyučoval až do roku 1976, a kde svědčil o mnoha divech a zázracích spojených s jeho službou. Lidé zde hodiny stáli v uctívání, nemuseli spát, byli uzdravováni a vysvobozováni. Na jiném místě Miller mluví o manifestacích, které se

⁶²⁵ DAVIES, Wilma Wells. *The embattled but empowered community*, s. 233-238.

⁶²⁶ SCATAGLINI, Sergio. *Oheň jeho svatosti*, s. 36.

běžně objevovaly v hnutí Pozdního deště, jako je vytržení do nebe nebo do pekla, jako o součásti své služby i po svém návratu do USA⁶²⁷.

O spojení s Probuzením uzdravování, ze kterého Hicks vycházel, svědčí i jeden z největších argentinských evangelistů Carlos Annacondia, který uvádí, že vyrůstal pod vlivem uzdravovatelky obnovy Kathryn Kuhlmanové a modlil se k Bohu, aby mohl obdržet stejné dary, kterými dotyčná disponovala. Svoji službu pak Annacondia považuje za vyslyšení právě těchto modliteb⁶²⁸.

Z těchto skutečností můžeme vidět, že počátek argentinského probuzení nebyl letniční, ale spíše neoletniční a vycházel ze stejných kořenů, ze kterých v USA vznikla uskupení jako Pastýřské hnutí a hnutí Víry.

2.7.7 Politická situace po Hicksovi

Často se v historii probuzení zmiňuje politická situace, spojená s návratem Peróna do funkce prezidenta Argentiny. Perón strávil v paraguayském a španělském exilu celkem 18 let. Zde se setkal s kabaretní tanečnicí Izabelou, se kterou se v roce 1961 znovu oženil. Protože doma udržoval kontakty se svými stoupenci, poslal svoji ženu do Argentiny, kde se v roce 1966 setkala s mužem, který se jmenoval Jose Lopez Rega a který vešel ve známost pod přezdívkou „el brujo“ nebo „warlock“. Jednalo se o muže, který byl hluboce zakořeněn v okultních naukách a podle Wagnera byl dokonce nejvyšším veleknězem macumbského spiritismu⁶²⁹. Lopez opustil svoji ženu a odešel s Izabelou do Španělska. V roce 1971 bylo Perónovi dovoleno převést do exilu balzamované tělo jeho ženy Evity. Lopez se poté snažil probudit jejího ducha v Izabele a Smith je přesvědčen, že se mu to „podařilo“⁶³⁰. Po změně atmosféry v Argentině se Perón, Lopez a Izabel vracejí do Argentiny. Perón pak byl po určitých zákulisních jednáních zvolen znovu prezidentem a jeho žena viceprezidentem. Když Perón v roce 1973 zemřel, na jeho místo nastupuje Izabel a Lopez se stává její pravou rukou. Podle Wagnera jeho moc pronikala obchodem, armádou, sdělovacími prostředky, až zemi zcela zaplavila démonická aktivita. Lidé v televizi pak vydávali svědectví o pomoci, které se jim od Lopeze dostalo⁶³¹. O podivných vazbách a vztazích Perónovy rodiny svědčí i

⁶²⁷ Robert Allen Miller: Biography.

⁶²⁸ ANNACONDIA, Carlos. *Poslyš, Satane!* s. 9.

⁶²⁹ WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 63.

⁶³⁰ SMITH, Dean. *Down Argentine way*.

⁶³¹ WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 63.

skutečnost, že se nikdy nepodařilo zjistit, proč měla Perónova mrtvola uřezané ruce. Za dva roky, vlivem puče Jorge Rafaela Videla a jeho vojenské junty, byl ovšem jejich vlády konec.

Wagner pak uvádí rozšířené tvrzení, že když Lopez opouštěl vládu, proklet Argentinu, což mělo za následek zvěrstva páchaná v letech 1976 - 1981. Taktéž tvrdí, že na politickém průlomů v roce 1982 mělo vliv, že nová generace evangelistů, která se v osmdesátých letech objevila, otevřeně napadala a proklínala satana a jeho démonské síly jak v osobních modlitbách, tak veřejně, a to více než v kterémkoliv jiném místě, které Wagner poznal. Argentina tak podle Wagnera zjevně bojuje světovou špičku střetnutí s ďábelskou mocí⁶³².

Silvoso následně, v roce 1984 na křesťanské konferenci v San Nicolás, na základě *duchovního mapování* rozpoznal, že warlock přebíral duchovní kontrolu i na rozsáhlém území Argentiny. Důsledkem mělo být, že na teritoriu jeho působení v okolí města Arroyo Seco bylo 109 vesnic a měst, kde nebyl žádný evangelikální sbor. Silvoso pak vedl argentinské pastory k tomu, aby ve jménu Ježíše zlomili tuto kletbu a přebírali od warlocka duchovní kontrolu nad územím oni. Silvoso viděl úspěch v tom, že v roce 1994 již na daném území bylo 82 sborů⁶³³.

Nástupnická argentinská vláda, podporována katolickou církví a ministrem zahraničí USA Henry Kissingerem, v té době začala represe, při kterých zmizelo několik tisíc lidí. Prezident Videla, ačkoliv příliš neuznával lidská práva, se jakožto ten, kdo zbavil Argentinu nebezpečí znárodnování a sociálních experimentů, těšil podporu USA. Aby si naklonil i lid vlastní země, udeřil na národní strunu a obsadil Falklandské ostrovy, které kdysi patřily Argentině, ale v té době se jednalo o svrchované území Velké Británie. Akci vedl generál Galtieri. Argentinská populace jásala, davy se shromažďovaly před prezidentským palácem a demonstrovaly svoji podporu probíhající vojenské operaci. Reakce Velké Británie byla takřka okamžitá. Ministerská předsedkyně Margaret Thatcherová vyslala na Falklandy vojenskou flotilu, která přes značnou vzdálenost argentinské okupanty porazila a velké množství jich zatkla. USA i evropské mocnosti po krátkém zaváhání Británii podpořily. Zajatci byli propuštěni a do značné míry přispěli k porážce vojenské diktatury a nastolení civilní vlády. Podle Smithe však v zemi přetrvával vliv spiritismu a v zemi se rozšířilo náboženství Macumba⁶³⁴.

⁶³² Tamtéž, s. 64.

⁶³³ HOLVAST, René. *Spiritual mapping in the United States and Argentina, 1989-2005*, s. 274.

⁶³⁴ SMITH, Dean. *Down Argentine way*.

2.7.8 Církev po válce o Falklandy

Prakticky všichni církevní historikové i sami evangelisté se shodují, že porážka ve válce byla velkou pohromou pro pýchu Argentinců. Válka sjednotila národ, který jako jeden muž stál za generálem Galatierim. Prohra pak uvrhla veškerou společnost a její dění do frustrace, letargie a hanby. A právě do této chvíle vstupují velcí evangelisté jako Hector Gimenez, Omar Cabrera a Carlos Annacondia. Tito, jak již bylo řečeno, přichází se strategií „duchovního mapování“ a následného „duchovního boje“, v němž atakují teritoriální duchy. Nyní je nová strategie duchovního boje, která se dříve stávala terčem kritiky konzervativních evangelikálů, praktikována zcela otevřeně a nalézá doktrinální zázemí na Fullerově semináři pod Wagnerovým vedením, kde se evangelisti školí, a sklízí potlesk už nejen charismatického světa. Tito evangelisté se proto celé dlouhé hodiny před započatím evangelizací *modlitebně zaměřují* podle Silvosa, nejen k Bohu, ale i *k satanu*, vyhrožují mu, proklínají ho a svazují demony, kteří podle nich drží v zajetí celá města⁶³⁵. Ačkoliv se v USA proti této praxi mezi letničními zvedla vlna odporu, v Argentině ji uznávají snad všichni evangelikálové. Je to zřejmě i výsledek Hicksovy misie, která sjednotila letniční, baptisty a metodisty, kteří zůstávají baptisty a metodisty zřejmě jen podle jména. Nicméně je dobré připomenout i Millerovu misii a praxi duchovního boje, která se v Argentině rozšířila ještě před Hicksem a jistě vytvořila vhodné podhoubí pro pozdější veřejnou praxi.

I Hicks začínal kampaně příkazy satanu a sám byl stoupencem hnutí Probuzení uzdravování, která byla značně ovlivněna hnutím Pozdního deště. Toto hnutí mělo jako jeden z bodů své teologie svržení satana z jeho trůnu a opanování společnosti na základě Adamova mandátu, kterého se Adamovi dostalo v ráji. Nejde tedy o žádné specifické argentinské učení, ale o praxi pionýrů Pozdního deště v poválečném období, které zřejmě našlo oporu v lidové zbožnosti Argentiny, která přisuzovala d'áblu a jeho démonům velký vliv.

Kromě evangelistů, jako byli Hector Gimenez, Omar Cabrera Ed Silvoso a Carlos Annacondia, existuje ovšem i muž světového významu, kterého v probuzenecké literatuře ohledně Argentiny obvykle nenalezneme, a přesto je jeho vliv nezanedbatelný. Je jim Juan Carlos Ortiz, Hicksův bývalý sekretář.

⁶³⁵ Silvoso doslova říká: „Křesťané se ve svých modlitbách zaměřují dvěma směry: k Bohu, kterého uctívají a chválí; a k satanovi, na kterého směle útočí“. In: SILVOSO Eduardo In: WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 126-127.

2.7.8.1 Juan Carlos Ortiz

Jedním z největších a nejvlivnějších letničních sborů Argentiny sedmdesátých let byl Pentecostal Congregation v Buenos Aires. V letech 1966 - 1978 zde jako pastor sloužil Juan Carlos Ortiz (*1934), který v roce 1954 získal teologické vzdělání na Instituto Rio de La Plata v Buenos Aires. Původně byl letničním kazatelem, který začínal pod vlivem Assemblies of God. Důležitá byla jeho služba sekretáře Tommyho Hickse během jeho kampaně v Buenos Aires, která spojila řadu nezávislých charismatických skupinek do jednoho mohutného proudu. Ortizova snaha o jednotu jej vedla ke spolupráci jak s katolíky, tak s protestanty. Proto byl i jedním z vůdčích osobností evangelikální misijní konference v Lausanne v roce 1974⁶³⁶. Jako přelomové se v Ortizově životě jeví zaslíbení, podle něhož od Boha přijal vizi, kde se tvrdí:

„Bůh vybuduje nové společenství. V církvi se začnou dít věci. Svět o tom ještě neví, ale přichází to. Budeme jako město na hoře, příklad společenství, kde jedni milují druhé... začne to u pastorů a rychle se to rozšíří do ostatních částí Kristova Těla v našich městech. Když se Ježíš podívá na vaše město, vidí své pastýře a ovce všechny v jednotě...“⁶³⁷

Tato smělá Ortizova vize byla uskutečněna skrze přebudování struktury sboru do učednické struktury později známé jako G 12. Struktura vychází z tzv. „Kristova modelu služby“, resp. vztahu Krista s jeho učedníky. Každý člen sboru má svého pastýře, který se stará o dvanáct učedníků. Nad každým z těchto pastýřů je další pastýř a každý z pastýřových učedníků je zase pastýřem dalších dvanácti učedníků. Tak je sbor vlastně transformován do učednické pyramidy. Ortiz k tomu vypracoval několik základních pravidel učednického modelu:

„Není formování [učedníka] bez podřízení autoritě... Není podřízenost bez podřízenosti... Jen pokud stojím v podřízenosti, může autorita skrze mne proudit k druhým... Kdo chce mít právo řídit druhé, musí být sám řízen... Autorita je uplatňována shora, skrze střed směrem dolů.“⁶³⁸

Tato vize *nové struktury* pak v Argentině dostala náplň učení o tzv. *delegované autoritě* čínského hnutí místních církví, v jehož čele stál vlivný učitel a křesťanský mystik Watchman Nee (1903-1972). Ten věřil, že vedoucího je třeba poslouchat jako Krista samotného. Podle

⁶³⁶ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, 950.

⁶³⁷ ORTIZ, Juan Carlos. *Disciple*, s. 55-59.

⁶³⁸ Tamtéž, s. 111-125.

Nee církev není jen místem vztahů mezi křesťany, ale i demonstrací autority Božího království a křesťan má svého vedoucího na slovo poslouchat stejně jako Kristus svého Otce. Ve své knize *Duchovní autorita* pak Nee obsáhle popisuje tzv. teorii „delegované autority“:

„Neměli bychom se příliš zaměstnávat a zaneprázdnňovat tím, co je správné a špatné, dobré nebo zlé, spíše bychom měli poznat, kdo je nad námi autoritou... Bůh si přeje, abychom poslouchali jím delegované autority stejně jako jeho samotného... Kdykoli se člověk dotkne Boží delegované autority, dotýká se v tomto člověku Boha, hřešit proti delegované autoritě znamená hřešit proti Bohu... Kdykoli člověk odporuje autoritě, Bůh ihned zasahuje svým soudem. Bůh strpí mnohé hříchy, ale nestrpí vzpouru... Hřích vzpoury je tudíž vážnější než kterýkoli jiný... Zda člověk v autoritě má pravdu či nikoli, to se nás netýká, neboť je přímo odpovědný Bohu. Poslušný člověk potřebuje jen poslouchat, *Pán nás nebude činit odpovědnými za mylnou poslušnost*, ale povolá k zodpovědnosti autoritu, zodpovědnou za tento mylný čin. Nepodřízení je vzpoura, a za ní se musí člověk zodpovídat... Nikdo nemůže očekávat, že získá světlo přímo od Pána, jestliže je odmítá od delegované autority... Ať přijdeš kamkoli, tvou první otázkou musí být: Koho mám poslouchat, komu mám naslouchat?“⁶³⁹

Ortiz se nezaměřil jen na Argentinu, ale svoji eklesiologii začal exportovat do USA. V roce 1972 přijel do Ft. Lauderdale, kde ovlivnil teologii zde vznikajícího Pastýřského hnutí, které model G 12 převzalo, a po roce 1978 předal vedení svého sboru a připojil se k Robertu Schullerovi a jeho Křišťálové katedrále v USA, kde pomohl budovat strukturu učednického hnutí. Sloužil zde jako učitel na škole „Robert Schuller School of Preaching“, která je vystavěna v rámci „Shepherd University“ v Los Angeles. Rovněž Schuller je velký ekumenik, který stojí v čele ekumenických církví spojených v Globální Misii (CUGM). V roce 1987 dokonce prohlásil, že je čas, aby protestanti šli domů, do Říma⁶⁴⁰. Proto před stavbou své Křišťálové katedrály odjel do Říma pro požehnání od samotného papeže. Není divu, že Schuller nakonec tuto snad nejznámější protestantskou „katedrálu“ prodal římskokatolické církvi⁶⁴¹. Nicméně mezi konzervativními křesťany je Schuller považován za kontroverzní osobnost. Je zde chápán jako univerzalista a stoupenec učení „selfismu“, který chápe hřích jako nedostatek sebevědomí a křesťanský růst chápe především jako rozvoj sebeúcty. Mezi

⁶³⁹ NEE, Watchman. *Duchovní autorita*, s. 26-68.

⁶⁴⁰ Dr. Robert Schuller. Los Angeles Herald Examiner: Religion page. 19. 9. 1987 In: CHAMBERS, Joseph R. *A palace for the Antichrist*, s. 118.

⁶⁴¹ Robert H. Schuller Testifies in Crystal Cathedral Ministries Bankruptcy Case.

jeho známé učedníky patří například Bill Hybels ze světoznámého hnutí Willow Creek, které v současné době profituje i v české církvi⁶⁴².

Ačkoliv Ortiz není znám jako protagonista agresivního duchovního boje proti teritoriálním duchům, jeho pojetí učednictví spolu s učením o delegované autoritě se zřejmě promítlo takřka do celého charismatického hnutí. Můžeme ho pozorovat ve službě pozdějších jihoamerických revivalistů. Například Carlos Jimenez, původem Kolumbijec a protagonista evangelizační megaakce *Impressionate 2000*, skrze kterou mělo být v České republice přivedeno ke Kristu 30 000 lidí, se stal nejprve sluhou svého pastora. Aby mohl kázat ve sboru, musel nejprve bydlet v pastorově domácnosti, čistit jeho kurník a koupat jeho psy⁶⁴³. Rovněž argentinský letniční pastor Alberto Scataglioni se na čas stal učedníkem pozdějšího revivalisty Carlose Annacondii s tím, že bude jako Eliáš poslouchat Eliáše ve všem, co mu nařídí⁶⁴⁴. Například i všichni noví členové sboru, i v ČR velmi dobře známého dalšího argentinského evangelisty Claudio Freidzona, dostávají při vstupu do církve knížku Watchmana Nee „Duchovní autorita“. Neeho učení o „delegované autoritě“, vylepšené o model G 12, pak dodnes tvoří páteř eklesiologie učednického hnutí praktikovaného takřka mezi všemi nezávislými charismatiky od doby, kdy Ortiz navštívil centrálu Pastýřského hnutí na Floridě a kde jeho vedoucí našli zalíbení v Neeho knize o duchovní, delegované autoritě⁶⁴⁵.

2.7.8.2 Omar Cabrera

Snad vůbec prvním evangelistou, který začal strategii duchovního boje s teritoriálními duchy používat veřejně, byl Omar Cabrera. Narodil se v roce 1936 a jako pokřtěný katolík se stal členem argentinských Assemblies of God. Nejprve vystudoval Biblický institut v La Plata a poté se stal národním vedoucím mládeže Assemblies of God. V roce 1961 získal v USA titul bakaláře teologie a svobodných umění a v roce 1968 již pořádal v Concordii evangelizační kampaň, která trvala bez přestávky 540 dní⁶⁴⁶. Kampaň ukončil až díky své morální krizi, kdy ho jeho církve i s rodinou poslala zpět do USA. Zde začal spolupracovat se známým učitelem

⁶⁴² EINSTEIN, Mara. *Brands of faith*, s. 62

⁶⁴³ „Rekl mi: „Vím, že máš Boží povolání, ale potřebuješ výcvik. Celý rok nebudeš kázat... a budeš umývat záchody, zametat modlitebnu, čistit můj kurník, koupat moje psy... budeš na rok mým služebníkem“. In: DIETRICH, T. *Den a noc v pláči*, s. 4-6.

⁶⁴⁴ „Zatímco Annacondia odpovídal otcí na otázky, Duch svatý mu řekl: „To je můj služebník. Já ho posílám. Naslouchej tomu, co říká“. Otec v tom okamžiku rozhovor přerušil a řekl. „Bratře Carlosi, už více nemluv. Přejď a služ na naší evangelizaci; od této chvíle budeš Eliáš a já Eliáš. Udělám všechno, co řekneš. Budu se řídit tím, co Pána s tebou činí. Pán ti dal vizi; mým úkolem je poslouchat a následovat tě“. SCATAGLINI, Sergio. *Oheň jeho svatosti*, s. 38.

⁶⁴⁵ MOORE, David S. *The shepherding movement*, s. 58.

⁶⁴⁶ Founders: Who was Omar Cabrera?

hnutí Víry Morrisem Cerullem⁶⁴⁷. Jeho žena Marfa se stala aktivistkou ženské charismatické ekumenické organizace Aglow a jejich děti studovaly první americkou charismatickou univerzitu ORU založenou Oraleem Robertsem, velikanem Probuzení uzdravování. Později v Orlandu získal i korespondenční doktorát z teologie⁶⁴⁸. V USA, když se modlil za Argentinu, začala se mu v mysli objevovat slova „Visión de Futuro”. Rovněž obdržel prorocký dopis, ve kterém stálo: „Tak praví Pán...já pošlu zástupy... a dokonce neobrácení budou uzdraveni“⁶⁴⁹.

Pastor Max Solbrekken, se kterým se Cabrera v USA spojil, uvádí, že ho s Cabrerou seznámil Demos Shakarian, který stál i v pozadí Hicksových kampaní. Na Solbrekkena učinilo velký dojem, že Cabrera byl nepřítelem jihoamerických komunistů. Se Solbrekkenovou finanční pomocí pak Cabrera v roce 1977 zorganizoval evangelizační tažení v Paraguay a v roce 1978 v Cordobě, kde se přes údajný odpor římskokatolické církve shromáždění zúčastnilo 6 000 lidí. Solbrekken uvádí řadu zázračných uzdravení a „tisíce spasených“, z čehož nakonec měla vzít užitek i římskokatolická církev⁶⁵⁰. V roce 1979 přijel Cabrera i do Buenos Aires. Uvádí se, že na jeho mnohatisícových kampaních slepí viděli, hluchí slyšeli a chromí chodili a jen v roce 1985 objel Cabrera Santa Fe, Córdoba, Tucumán, Santiago del Estero, Buenos Aires, Rosario, Rafaelu, San Francisco, Bell Ville, Villa María, Río Cuarto a Mendoza a kázal 145 000 lidem. Podle Wagnera byl Cabrerův sbor druhou největší církví na světě⁶⁵¹. V roce 1986 pak na základě dřívějšího zjevení založil „Vizi budoucnosti“ (Fondación Visión de Futuro). Jeho služba vychází z principů teologie prosperity⁶⁵².

Cabrera se naučil i nové strategii duchovního boje, kdy před každou kampaní trávil hodiny až týdny na opuštěných místech, například v hotelovém pokoji, modlil se za město, ve kterém vedl kampaň a slovně napadal teritoriálního ducha, který z vesmíru ovládal dané město. Když zlomil jeho moc a svázal ho, poté přišel a sklídl duše, kterým již daný duch nebránil přijmout evangelium⁶⁵³. Nicméně Cabrera se nezaměřuje jen na demony, ale i na anděly, kteří se podle něho během kampaní zjevují účastníkům jeho shromáždění⁶⁵⁴.

⁶⁴⁷ DAVIES, Wilma Wells. *The embattled but empowered community*, s. 99.

⁶⁴⁸ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 24-25.

⁶⁴⁹ Dopis Omaru Cabrerovi ze dne 13. Ledna 1972 In: DAVIES, Wilma Wells. *The embattled but empowered community*, s. 99.

⁶⁵⁰ SOLBREKKEN, Max. 1978 Cordoba Crusade. *Begining of "Argentinian revival"!*

⁶⁵¹ Founders: Who was Omar Cabrera?

⁶⁵² Tamtéž, s. 99-100.

⁶⁵³ „Omar Cabrera, kterého někteří považují za děkana evangelizace mocí v Argentině, se před každým tažením v novém městě zavže na pět až sedm dní v hotelovém pokoji, aby se tam věnoval útočné modlitbě. Modlí se za svázání silného muže,

V Argentině se ovšem Cabrera zprvu pro svoji novou praxi boje s teritoriálními duchy stal terčem opozice, a to jak sekulární, tak církevní. Byl kritizován evangelikály pro nošení kolárku a k reputaci mu nepřidala ani spolupráce s Morrisem Cerullem, který podporoval jeho misii mezi španělsky mluvícími národnostmi. Cabrera se proto odmítal na naléhání ostatních zprvu do Argentiny vrátit. Daviesová pokládá za jeden z největších úspěchů Cabrerovy misie jeho „deprotestantizaci“. Cabrera používal katolickou rétoriku, nechal se oslovovat jako reverend, což bylo v Argentině označení pro římskokatolické duchovní, a mezi formálními katolíky mu dodávalo velký kredit jeho purpurové liturgické roucho⁶⁵⁵. Katolíci jej chápali jako „kněze s nadpřirozenou mocí“⁶⁵⁶. O několik let později, když vystoupil Carlos Annacondia se stejnou praxí, byla Cabrerova tažení v očích argentinské křesťanské veřejnosti rehabilitována. S touto Cabrerovou praxí, resp. jeho příklonem ke katolicismu a důrazu na zázraky, mají však problém američtí konzervativní evangelikálové. Známý americký kalvinista John McArthur ve své knize „Charismatic Chaos“ vyslovuje například pochybnost nad Wagnerovým tvrzením, že na Cabrerových kampaních jsou lidé spaseni ještě dříve, než je jim kázáno evangelium, díky tomu, že jsou skrze Cabrerův kosmický exorcismus uvolněni ze satanova vlastnictví⁶⁵⁷. Další pak uvádějí, že Cabrerova služba byla v Argentině označována i jako hypnóza, nesla nálepkou praxe nelegálního léčení a zneužívání lidské důvěřivosti⁶⁵⁸.

2.7.8.3 Carlos Annacondia

Na Cabrerova shromáždění úspěšně navázal Carlos Annacondia, který podrobně rozpracoval teologii boje s teritoriálními duchy. Narodil se v roce 1944 a svůj život Kristu odevzdal v roce 1979 na evangelizaci Manuela A. Ruize, panamského velvyslance v Bolívii. Tato shromáždění měla typický charismatický ráz, při nichž lidé padali na zem. Již krátce po svém obrácení se Annacondia v pláči modlil nad mapou Argentiny a pokládal ruce na každou provincii. Ve svém životopise uvádí, že byl silně ovlivněn knížkami evangelistky Probuzení uzdravování Kathryn Kuhlmanové a žádal Boha, aby obdržel to „co měla tato žena“. Již týden po svém obrácení prožil křest Duchem svatým a obdržel vidění stadiónu, na kterém viděl sám

knížete, který vládne v té konkrétní části „vesmíru“. Když cítí, že se něco stalo, jde na veřejnost a vyhlašuje lidem, že teď mají svobodu vyjít ke Kristu. Tisíce lidí doslova běží vydat svá srdce Kristu, jako vězni osvobození ze žaláře“. In: WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové: vhléd do strategického duchovního boje od devatenácti křesťanských vedoucích*, s. 127.

⁶⁵⁴ BERG, Clayton L a Paul E PRETIZ. *Spontaneous combustions*, s. 94.

⁶⁵⁵ ANDERSON, Allan. *An introduction to Pentecostalism: global charismatic Christianity*, s. 69.

⁶⁵⁶ DAVIES, Wilma Wells. *The embattled but empowered community*.

⁶⁵⁷ MACARTHUR, John F. *Charismatic chaos*, s. 166.

⁶⁵⁸ BERG, Clayton L a Paul E PRETIZ. *Spontaneous combustions*, s. 94

sebe kázat v jazyce, kterému nerozuměl. Když večer zavíral oči, spatřoval před sebou chudinské čtvrti, což si později vysvětlil jako Boží povolání zde kázat. V roce 1982 pak uslyšel hlas, který jej vyzval, aby si přečetl 37. kapitolu z knihy Ezechiel, týkající se údolí suchých kostí a Bůh mu řekl, že mu dá Argentinu, za kterou prosil. Když se na jednom shromáždění začal modlit za nemocné, lidé padali a v jeho přítomnosti se začali projevovat démony⁶⁵⁹. Jeho shromáždění dodnes začínají tím, že se Annacondia, protiví d'áblu, proklíná ho a přikazuje mu, aby propustil lidi, které drží v zajetí. Freidzon jeho službu popisuje následovně:

„Na začátku shromáždění přišel evangelista na pódium s Bibli v ruce. Hned jak začal mluvit, ucítil jsem silné pomazání Ducha svatého. Potom přišla na řadu modlitba. Nebyla to jen tak nějaká modlitba, měla autoritu a zdálo se, že elektrizuje atmosféru. „*Satane, poslyš!*“ byla slova, která zahájila konfrontaci. V té chvíli bratr Carlos ve jménu Ježíše vyhnal všechny mocnosti a demony... Mnozí padli na zem s hlasitým křikem, třesením a vnějšími projevy, které ukazovaly na duchovní problémy v jejich životě.“⁶⁶⁰

Tyto manifestace se ovšem netýkají jen lidí. Po jedné jeho modlitbě byl Duchem svatým zasažen i pes, který spadl ze střechy vozu a po Annacondiově příkazu „vstaň a chod“ začal opět běhat⁶⁶¹. Tuto schopnost si Annacondia vysvětluje tím, že si přivlastnil mandát, který dostal Adam od Boha a který Adam předal satanovi. Annacondia je tak jedním z evangelistů, který dopodrobna rozebírá teologii dominia, opírající se implicitně o teorii výkupného d'áblu.

Wagner považuje Annacondiovu službu za snad vůbec nejúspěšnější všech dob a sám Annacondia ve své knize uvádí proroctví, podle něhož je jeho služba stejná jako služba „celé církve“. K Annacondiově knize „*Satane, poslyš!*“, kterou považuje bezmála za nejdůležitější knihu 90. let, pak Wagner napsal i předmluvu⁶⁶². Wagner dále vidí v Annacondiovi vše, co dle McGavrana má „efektivní evangelizace“ obsahovat, včetně učednictví, které nalézá jako závazné členství v místním sboru. Annacondiovým nezastupitelným důrazem je i budování mezidenominační jednoty mezi pastory místních společenství s důrazem na duchovní boj

⁶⁵⁹ ANNACONDIA, Carlos. *Poslyš, Satane!* s. 9-24.

⁶⁶⁰ FREIDZON Claudio. *Duchu svatý, hladovím po tobě*, s. 8.

⁶⁶¹ „Když jsem měl poslední den evangelizace, muž nedaleko venčil svého pejska, zatímco čekal, až se manželka vrátí. Vysadil pejska nahoru na auto. Když jsem se na závěr modlil a na počátku jsem řekl: „Ježíši dotýkej se!“ pejsk spadl z auta na záda. Muž měl pejska velmi rád a myslel si, že je mrtvý. Já jsem se zatím modlil dál a řekl jsem: „Vstaň a chod“. Pejsk ihned vstal a začal před pánem vrtět ocáskem“. In: ANNACONDIA, Carlos. *Poslyš, Satane!* s. 46, 70.

⁶⁶² WAGNER, Charles Peter In: Tamtéž, s. 5-6, 141.

s démony a ďáblem. Přesto Annacondiova služba byla zpočátku natolik specifická, že jediným řešením pro jeho situaci bylo nebýt v žádné denominaci. Často se stávalo, že pokud Annacondia neviděl mezi pastory dostatečnou jednotu, odmítl zahájit kampaň. Tuto jeho touhu po jednotě, kterou podmiňuje i úspěšnost duchovního boje, dosvědčuje i Wagner, podle něhož Annacondia „kamkoliv přijde, trvá na evangelikální jednotě a vidí, jak se uskutečňuje“⁶⁶³.

Annacondiovy evangelizace se v pozdější době staly známými i pro tzv. plombování zubů zlatem⁶⁶⁴. Podle legendy se Annacondia na evangelizaci potkal s mladíkem, který potkal muže s ďáblem v těle. Tento muž po mladíkovi požadoval obět' jeho syna. Důkazem moci mělo být, že ďábel skrze tohoto muže mladíkovi pouhým dotykem prstu zaplomboval zub černou hmotou. Tato skutečnost Annacondiu pobouřila, a proto se sám začal za uzdravování zubů modlit. Záhy se při jeho evangelizacích začaly dít zázraky, kdy lidé měli zaplombovány zuby zlatem, na kterých byl symbol kříže nebo holubice⁶⁶⁵. Na shromážděních se rovněž začal objevovat zlatý prach, jímž byli lidé pokryti⁶⁶⁶. Stalcupová v časopise Charisma uvádí, že tento zázrak byl poprvé zaznamenán v USA již v 18. století a podle Wagnera se v Argentině 70. let objevovali lidé s plombami z bílé, neidentifikovatelné hmoty, stejně jako na kampaních Omara Cabrery v 80. letech⁶⁶⁷. Podle Novotného se zubní zázraky děly již na shromážděních

⁶⁶³ WAGNER, Charles Peter In: ANNACONDIA, Carlos. *Poslyš, Satane!* s. 6.

⁶⁶⁴ Tamtéž, s. 43.

⁶⁶⁵ Tuto verzi příběhu jsem slyšel koncem devadesátých let od tehdejšího biskupa Apoštolské církve Rudolfa Bubika, který navštívil Annacondiu v Argentině. Později, když vyšla Annacondiova kniha, byl v ní tento příběh mnohem více rozveden: Podle ní se Annacondia modlil za osmnáctiletého chlapce, z jehož úst mluvilo mnoho démonů. Po dlouhém boji byl chlapec osvobozen. Šlo o odpadlého křesťana, kterému se zjevil ďábel, sebral mu Bibli a roztrhal ji a poté mu nabídl slávu a moc. Na důkaz této moci se dotkl jeho zubu a zaplomboval jej černou hmotou. Chlapec byl ohromen a uzavřel s ďáblem smlouvu. Pak měl ďáblu obětovat své prvorozené dítě a satan mu dal moc nad městem, kde byl šéfem několika gangů. Zdrojem moci byl mladíkovi kříž s červenou skvrnou, který svíral v ruce. Než však obětoval své dítě, Bůh mladíka zavedl k Annacondiovi a ten skrze exorcismy lámal ďáblovu moc. Annacondia k tomu říká: „Když jsme se modlili za vysvobození, ďábel ke mně promluvil chlapcovými ústy: „Já se ho zbavím, způsobím mu zástavu srdce. Zabiju ho“. Duchovní boj se vyhroutil tak, že mladík přestal dýchat. Prosil jsem tedy Boha s veškerou vírou, kterou jsem měl, aby ho zase přivedl k životu a Bůh to udělal.“ Pak pomazal Annacondia olejem mužovu černou plombu, která se okamžitě rozpadla. Annacondia uvažoval následovně: „Pokud ďábel toto v lidech dělá, budu se modlit, aby jeho dílo bylo v moci boží zmařeno. Tak jsem se začal modlit za zuby a tisíce mají spravené díry v zubech, někteří dokonce zlatou plombou.“ In: ANNACONDIA, Carlos. *Poslyš, Satane!*, s. 160-161.

⁶⁶⁶ Časopis Apoštolské církve Život v Kristu k tomu uvádí: „Před několika lety přivezl bratr biskup ze své služební cesty v Argentině zlatý prach - dar tamějších bratří. Jeho výskyt je součástí palety zázraků, ke kterým v zemi dochází v souvislosti s působením křesťanů. Prach padá ze vzduchu na účastníky shromáždění a je možné jej smést a shromáždit v patrném množství, jak se to stalo v tomto případě. Dr. Kaiffosz byl tak laskav, že investoval svůj drahocenný čas vědeckého pracovníka do zhodnocení vzorku, který mu bratr biskup zaslal... Zrníčka „prachu“ jsou tedy s velkou pravděpodobností pokryty velice tenkou kovovou vrstvou zlata o ryzosti 750/1000 nebo vyšší, zase hlavní materiál "prachu" má vlastnosti trochu podobné sklu. Určitě to není organický materiál, který by se v ohni zničil. Mohl by to být SiO₂, čili křemík nebo horský křišťál... Díky takovýmto vlastnostem je "prach" poměrně lehký a dielektrický, což způsobuje, že se snadno udrží na vlasech a oblečení. Kousky kovového zlata stejné velikosti, jakože by byly mnohem těžší a odolné vůči elektrostatické síle, by se ihned sesypaly skoro všechny na podlahu. RNDr. Józef Kaiffosz, CSc“. In: NAVRÁTIL, Aleš. Zkoumání "zlatého prachu", s. 11-13.

⁶⁶⁷ „For about six months, Charisma's offices have been flooded by fax and e-mail reports of gold dust falling on people during worship, as well as accounts of believers receiving supernatural dental healings. Silver amalgam fillings or crowns

Probuzení uzdravování A. A. Allena⁶⁶⁸. Zlatý prach se údajně objevoval již na Hallových mítincích a jeho knížka byla čtena uzdravujícími evangelisty, mezi které patřil i Hicks. A byl to rovněž Hicks, který byl do Argentiny povolán na základě vize Argentiny pokryté zrnky zlata. Tyto fenomény mají ovšem mnohem starší tradici v jihoamerických nativních náboženstvích. Šiška například uvádí:

„V roce 1539 vstoupili Španělé na území kmene Muisků a založili tam město Bogota. Od indiánů se doslechli o tradičním obřadu, kterým se na březích jezera Guatavity, ležícím na severovýchod odtud, nastoluje nový král kmene. Navíc se tehdy říkalo, že dosud žijí lidé, kteří se posledního takového obřadu zúčastnili. Slavnost začínala za úsvitu, aby král se svým průvodem mohl pozdravit boha Slunce. Ve stanovený okamžik obnaženého *krále pokryli zlatým prachem*, takže se doslova proměnil ve zlatého muže, španělsky *el dorado*. Poté nastoupil na rákosový vor a jeho dvořané mu k nohám složili zlato a smaragdy, určené za oběť slunečnímu bohu.“⁶⁶⁹

Taktéž Daviesová vidí jako jeden z úspěchů Annacondiovy misie návaznost na jihoamerickou kulturu. Nejde přitom jen o zlatý prach nebo klasickou „karnevalovou“ touhu Jihoameričanů oslavovat transcendentní hodnoty skrze hudební a taneční kreace. Jde zejména o rozšířená náboženství, ve kterých vystupují léčitelé, kněží - *curanderos*, kteří disponují okamžitou mocí k uzdravení nebo římskokatoličtí světcí, kteří působí jako prostředníci mezi Bohem a lidmi, což je hluboce zakořeněné vědomí v katolických zemích, mající reálný podklad v římskokatolické dogmatice. Jako druhý aspekt Daviesová nalézá expanzi spiritismu a animismu, v jejichž představách je svět, stejně jako v Annacondiově teologii, plný démonů, kteří stojí za věcmi, lidmi a událostmi. Jejich manifestace jsou pak nahlíženy v kontextu společenského povědomí. Třetím aspektem je pak samotná praxe Annacondiova uzdravování, kdy stejně jako *curanderos*, evangelista se modlí za fotografie a oblečení lidí, které mu přinášejí jejich příbuzní. Stejně tak *curanderos* pomocí předmětů a fotografií lidí těmto lidem žehnají nebo je proklínají⁶⁷⁰.

have turned to gold or platinum, or even to white enamel. In other cases people claim their dark amalgam fillings have miraculously turned to shiny silver. Others claim they received new fillings or crowns that appeared in their mouths where they had had no previous dental work. And some say whole teeth have turned to gold. According to church growth expert C. Peter Wagner, miracles like these are not new. In Argentina's revival in the mid-1970s, teeth were mostly being filled "with a hard, white substance that dentists could not identify," Wagner recalls. Wagner and his wife, Doris, first heard of the dental miracles in the early 1980s when they encountered the ministry of Omar Cabrera. "Today," Wagner says, "there is hardly a church that I have been to in Argentina where numbers of people haven't had supernatural dental work". In: STALCUP, Elizabeth Moll. *Miracles & Signs & Extended Vision & Wonders*.

⁶⁶⁸ NOVOTNÝ, Tomáš. Torontské požehnání pokračuje.

⁶⁶⁹ ŠIŠKA, Jiří. Eldorado.

⁶⁷⁰ DAVIES, Wilma Wells. Kairos moments and cultural connections as factors in religious change in Argentina, s. 1-7.

Dnes je Annacondia světově proslulým a uznávaným evangelistou, skrze jehož službu se rozhodly miliony lidí po celém světě učinit rozhodnutí pro Ježíše Krista. Mandátem jeho služby je zanechat ovoce tvrdé práce skrze evangelizační kampaně⁶⁷¹.

2.7.8.4 Hector Gimenez

Hector Gimenez se narodil v roce 1957 a je považován za pastora svého času největší církve v Buenos Aires a jednoho ze tří nejvlivnějších evangelistů v Argentině. Jedná se o bývalého narkomana a gangstera. Gimenez není obecně považován za letničního křesťana. Freston uvádí, že jeho teologie je neoletniční, resp. charismatická⁶⁷². Podle Andersona byl Gimenez dokonce v roce 1998 letničními pro svůj finanční a morální skandál „zneuznán“⁶⁷³.

Svoji církev „The Miracles of Jesus Renewed Christian Church“ v Buenos Aires začal Gimenez budovat v roce 1983 a nyní má 70 000 členů. Prvních 20 000 členů získal během půl roku. V Argentině se stal mimo jiné známým skrze rozhlasové vysílání „Waves of Love and Peace“. Gimenez je v Argentině i otcem tzv. „odstředivých sborů“, které se neshromažďují na jednom místě, ale pořádají shromáždění na mnoha místech a v různém čase podle potřeb lidí. Například taxikáři mají shromáždění ráno. Pro svá shromáždění Gimenez získával kina a kulturní domy v Buenos Aires, kde se během dne konaly bohoslužby každou hodinu⁶⁷⁴.

I Gimenez učí prosperitu, stejně jako většina novodobých evangelistů. Smith uvádí, že toto vyučování je velice intenzivní a na každém shromáždění bývá opakováno vždy před sbírkou⁶⁷⁵. Gimenez však neučí jen princip stonásobné odměny za dar, ale už jen přijetí Krista je podle něho klíčem k bohatství:

„Chci, abyste věděli o jesličkách. Uvažujte o Josefovi a o Marii, bratři a sestry. Byli tak chudí, že museli uložit své dítě na slámu - je to tak? Amen. Ale nyní, přemýšlejte, co se stalo pak. Sotva přišel Ježíš do jejich života, přišli mudrci a přinesli dary: zlato, kadidlo a myrhu. Rozumíte mi? To je poselství jesliček. Jakmile vstoupí Ježíš do vašeho života, dostanete zlato.“⁶⁷⁶

Od konce devadesátých let se Gimenezova služba rozšířila do Uruguaye, Brazílie, Chile a Miami (USA).

⁶⁷¹ Carlos Annacondia: Biographies.

⁶⁷² FRESTON Paul. «Neo-Pentecostalism» in Brazil, s. 145-162.

⁶⁷³ ANDERSON, Allan. *An introduction to Pentecostalism*, s. 69

⁶⁷⁴ MINÁRIK, Peter. Argentínske prebudenie.

⁶⁷⁵ SMITH, Christian a Joshua PROKOPY. *Latin American religion in motion*, s. 163.

⁶⁷⁶ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 24-25.

2.7.8.5 Eduardo Lorenzo

Eduardo Lorenzo je ředitelem známé a vlivné organizace „Harvest Evangelism in Argentina“ a je pastorem Adroque Baptist Church, kterým se stal v roce 1974. Sbor měl v té době pouze šedesát členů. Aby Lorenzo urychlil růst sboru, rozhodl se již v roce 1976 aplikovat misijní strategii, kterou vyvinul ve spolupráci s Fullerovým seminářem v USA pod Wagnerovým vedením. Strategie spočívala v teorii masové evangelizace měst, v níž se inspiroval Hicksovým modelem a moderním pojetím duchovního boje⁶⁷⁷.

V roce 1987 sbor prožil rapidní nárůst členské základny a Lorenzo prohlásil: „Jestliže do roku 1993 nebudeme mít 2 000 členů, bude to proto, že se málo snažíme.“⁶⁷⁸ Tento růst je spojen právě s pochopením dimenzí duchovního boje. Lorenzo je totiž přesvědčen, že v roce 1984 vyhnal démona z jedné ženy, který byl teritoriálním duchovním andělem, aniž by ovšem pochopil, k čemu došlo. V té době pak jeden z členů jeho sboru odjel do USA, kde se učil dalším lekcím o *agresivním duchovním boji*. Po jeho návratu uspořádal Lorenzo semináře, které vedl Edward Murphy a psychiatr John White, člen kongregace Vinice Johna Wimbera, který byl v té době v úzkém spojení s C. P. Wagnerem. Lorenzo pod vlivem vyučování o teritoriálních duchách rozeznal, že démon, kterého vyhnal z ženy, byl strategickým duchem, *knížetem města Adroque*, který byl satanem přidělen k oslepení lidí v baptistickém sboru. Lorenzo poté oddělil skupinu asi čtyřiceti přímluvců, kteří se za danou situaci modlili a postili od pondělí do pátku. V pátek se sešlo dvě stě členů sboru, kteří se spojili ve „strategické přímluvě“ a převzali autoritu nad tímto teritoriálním duchem. Poté, v 11:45, kolektivně pocítili, že došlo ke zlomu v duchovní oblasti. Démon opustil církev a ta začala růst⁶⁷⁹.

Silvoso, který tento příběh rovněž zahrnul do Wagnerova sborníku „Teritoriální duchové“ je přesvědčen, že Lorenzův sbor bojoval s knížetem temnoty, který ovládal celý kraj. Bůh však musel tento stav akceptovat na základě toho, že jeho moc je omezena morálním zákonem a pokud by Bůh podnikl intervenci, mohl by jej satan obvinít z přestoupení. Jinými slovy, Bůh musí respektovat skutečnost, že Adam předal autoritu nad světem. „Kdykoliv se církev, jako zástupce druhého Adama modlí, dává to Bohu zákonné a morální právo uvolnit svou moc.“⁶⁸⁰

⁶⁷⁷ HOLVAST, René. *Spiritual mapping in the United States and Argentina*, s. 84.

⁶⁷⁸ WAGNER, Charles Peter. *The Awesome Argentina Revival*.

⁶⁷⁹ Tamtéž.

⁶⁸⁰ SILVOSO, Eduardo. In. WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 128.

Tento příběh rovněž ukazuje, že i baptistický pastor přijal neoletniční paradigma Wagnerova pojetí duchovního boje, vycházejícího v podstatě z dramatické teorie výkupného, a že se nemýlí ti, kteří poukazují na novou identitu původně klasických evangelikálů v Argentině.

2.7.8.6 Claudio Freidzon

Claudio Freidzon se stal dalším letničním prominentem, jehož vystoupení vedlo k proměně argentinského křesťanství a zasáhlo celý evangelikální nebo alespoň charismatický svět. Freidzon se narodil v roce 1955 a k Bohu se obrátil v devíti letech. Hned při jeho první návštěvě sboru mu pastor sdělil, že bude pastorem stejně jako on.

Koncem osmdesátých let začala, podle Freidzona, vlna probuzení v Argentině ztrácet sílu. V roce 1983, kdy byl Freidzon již učitelem na letničním semináři v Buenos Aires, si povšiml, že jeho studenti při výuce pospávají. Když zjistil, že příčinou je, že tito žáci celou noc sloužili na nedaleké evangelizační kampani v La Plata, kde Annacondia pořádal svá tažení, rozhodl se tato shromáždění navštívit. Annacondiova kampaň učinila na Freidzona takový dojem, že evangelistu vyhledal s prosbou o modlitbu. Od této chvíle se Freidzon, spolu s další skupinou pastorů, začal u Annacondii scházet k modlitbám za probuzení, což bylo součástí Annacondiovy vize, kdy „vzval místní sbory ke sjednocení v modlitbě za probuzení.“⁶⁸¹

V roce 1985 měl Freidzon vidění, po němž následoval jeho rozhovor s Bohem, kde mu Bůh zaslíbil, že obdrží stejné dary jako má Annacondia⁶⁸². Poté se i na jeho evangelizacích začaly rovněž objevovat „zubní zázraky“ ve formě zlatých plomb⁶⁸³.

Počátkem roku 1992, kdy je již Freidzon úspěšným pastorem a uznávaným evangelistou, navštěvuje Argentinu jeho bývalý učitel a známý švýcarský letniční duchovní, a jeden z otců teologie „skupinkového učenického hnutí“ v Evropě, Werner Kniessel. Ten byl předtím mnoho let misionářem v Argentině a Freidzona nasměřoval na osobu Ducha svatého⁶⁸⁴. Freidzon na doporučení Pedra Ibarry, místopředsedy Assemblies of God v Argentině, začal číst knihu „Dobré ráno Duchu svatý“ od evangelisty hnutí Víry Bennyho Hinna, kterého se rozhodl navštívit v USA. I tyto skutečnosti potvrzují slova mnohých badatelů, kteří vidí argentinské Assemblies of God poněkud mimo letniční tradici, spíše pod vlivem amerického charismatismu, zejména hnutí prosperity. Když Freidzon skutečně v Orlandu Hinna navštívil, ten ho pozval na pódium a vložil na něho i jeho manželku ruce. Oba přitom padli na zem a

⁶⁸¹ Freidzon rozněcuje nový oheň, s. 337.

⁶⁸² CLARK, Randy. What We Can Learn From Argentina's Revival.

⁶⁸³ FREIDZON, Claudio. *Duchu Svatý, hladovím po tobě*, s. 16.

⁶⁸⁴ BARTÍK, Jiří. Tak jak?, s. 13-16.

obdrželi „čerstvé pomazání“. Freidzon uvádí, že od té doby už jen jeho pohled způsoboval, že lidé z jeho sboru padali na zem⁶⁸⁵.

V listopadu 1992 přiletěl na týden do Argentiny na pozvání místních církví i známý německý letniční evangelista Reinhard Bonnke, rovněž spolupracovník a příznivce hnutí Víry. Ten pak s Freidzonem evangelizoval v Buenos Aires. Na tuto akci, díky Bonnkeho renomé, pak přicházeli i Argentinci střední a vyšší třídy. Podle Browna ale Freidzonovo „čerstvé pomazání“ bylo pro posluchače mnohem větším překvapením než Bonnke a rozšířilo Freidzonovu popularitu po celé Argentině⁶⁸⁶.

Freidzon pak navštívil Hinna ještě jednou a ten mu prorocky sdělil, že mu dá službu identickou s tou jeho⁶⁸⁷. A vskutku, lidé během Freidzonových bohoslužeb začali hromadně padat pod mocí Ducha nebo se nekontrolovaně smáli. Někteří lidé museli být ze shromáždění vyneseni. Nicméně Freidzonovo přátelství s Hinnem zapříčinilo, že se přesto v některých konzervativních kruzích zvedla vlna odporu a Freidzon musel veřejně vyznat, že sám učení hnutí Víry nezastával. Když opadla, Freidzon sdělil: „Bůh mi říkal, že mě ustanovuje jako „dveře“ pro Argentinu“⁶⁸⁸. Zdá se ovšem, že Freidzon přeci jenom svého učitele Hinna kopíruje nejen v dychtivosti po plnosti Ducha, ale přebral i některé praktiky, ze kterých Hinn dříve činil pokání. Například fouká do mikrofonu požehnání, mává kabátem a háže „koule“ duchovního požehnání s pokřikem „více“ a „ted“! Výsledek je vždy stejný, lidé padají na zem, svíjí se, křičí a nekontrolovatelně se smějí. Freidzon pak vždy mluví o „novém“ nebo „čerstvém“ pomazání. Jeho taktika je pak prakticky stejná jako Annacondiova a spočívá v tom shromáždit co nejvíce pastorů a předat jim své požehnání⁶⁸⁹.

⁶⁸⁵ „Moje srdce se naplnilo potřebou jet do USA a říci tomuto bratrovi: "Chci, abys mě představil svému příteli svatému Duchu". Vydal jsem se do Orlanda, abych se setkal s pastorem Benny Hinnem. "To je nemožné", odpověděli mi. "Pastor se celé dny modlí a já sám jej vidím pouze jednou za měsíc". V neděli jsme šli společně s Betty do sboru. Bylo plno. Pastor se zeptal: "Kolik je zde lidí z různých částí světa?" Zvedli jsme ruce a řekli, že jsme z Argentiny. Podíval se na mne a řekl: "Argentinci, znám Vás více, než si myslíte." A o něco později dodal: "Dám vám pomazání." Vystoupili jsme na pódium. Stáli jsme s Betty v objetí. On na nás vložil ruce a v tom okamžiku jsem spadl (nikdy před tím se mi to nestalo), aniž jsem věděl, co se děje. Po shromáždění jsem se zeptal, zdali s nim mohu mluvit teď. Odpověděl mi, že ne. Zůstalo mnoho nezodpovězených otázek, avšak vrátili jsme se do Argentiny... Hned následující nedělní shromáždění přišlo úžasné pomazání. Vyzval jsem nové lidi, kteří ještě nebyli ve sboru, aby šli dopředu, a oni začali plakat. To bylo dílo Ducha svatého, které přineslo vyznání hříchů. Poté jsem pozval dopředu celý sbor a jenom jsem se na ně podíval, padali. In: FREIDZON, Claudio *Duchu Svatý, hladovím po tobě*, s. 64-65.

⁶⁸⁶ BROWN, Candy Gunther. *Global pentecostal and charismatic healing*, s. 219-224.

⁶⁸⁷ „Vystoupil jsem na pódium. Dal mi mikrofon a řekl, ať mluvím. Ještě než jsem skončil, pastor přijal pomazání a řekl: "Duch svatý mi říká, že Ti dá tu samou službu, kterou jsem přijal já. " V tu chvíli na mne spolu se spolupracovnicí vložil ruce a modlil se za mne. Padl jsem na kolena. Bylo to něco fantastického. Několik dní jsem nemohl spát. Po shromáždění mne pastor znovu zavolaal a řekl mi: "Svatý Duch mi řekl, že si tě použije jako prostředek, aby otrásl zemi, a v těchto dnech budeš pořádat velké kampaně, jichž se zúčastní tisíce lidí, ve kterých vzplane oheň Ducha svatého.“ In: FREIDZON, Claudio *Duchu Svatý, hladovím po tobě*, s. 64-65.

⁶⁸⁸ Tamtéž, s. 61.

⁶⁸⁹ SMITH, Christian a Joshua PROKOPY. *Latin American religion in motion*, s. 164-168.

Mnozí uvádějí, že obnova, která vstoupila do argentinských církví, pomohla překonat i staré denominační bariéry a předsudky. Stejně tak Berg píše, že Freidzon byl mezi ostatními křesťany mnohem lépe přijímán díky jeho klasické letniční profilaci a snad i díky Bonnkeho reputaci⁶⁹⁰. Freidzon proto objíždí nejen Latinskou Ameriku, ale i Evropu a USA, kde se stal hvězdou evangelikálního nebe. Již v roce 1993 dokázal zcela přeplnit fotbalový stadión ve Velez Sarsfield s kapacitou 76 000 diváků. Právě Freidzonova klasická letniční profilace způsobila, že koncem devadesátých let byl extrémně dobře přijat Apoštolskou církví v ČR, kde jeho služba proměnila konzervativní charakter církve a například jejího biskupa přivedla k angelofanii⁶⁹¹.

2.7.8.7 Sergio Scataglini

Sergio Scataglini je synem letničního pastora. I on v roce 1987 vystudoval Fullerův teologický seminář, teoretickou baštu praxe duchovního boje, kde se setkal i se svojí budoucí manželkou. V této době se rozhodl založit organizaci, která bude „přikrývat“ jejich budoucí službu. Ve stejném roce proto došlo i k ustavení „Scataglini Ministries“, v jejíž radě stojí Petr Wagner se svojí manželkou⁶⁹². Prvním projektem bylo založení školy a sirotčince v La Platě. V roce 1990 se Scataglini přestěhoval do USA, kde založil službu „Prayer Partners“ s cílem sjednotit křesťany k modlitbám za probuzení. Poté se vrátil do Argentiny, kde shromáždil asi 200 věřících z více než 40 denominací k modlitbám za probuzení. V roce 1994 pomáhal svému otci ve sboru La Plata. Jednalo se o plně skupinkové společenství mající okolo 14 000 členů. Zde získával další potřebné zkušenosti⁶⁹³.

V polovině devadesátých let ovšem Scataglini zatoužil prožít stejnou zkušenost, jakou prožil Freidzon, a tak se ho snažil zastihnout s prosbou o modlitbu s vložení rukou. Poté, co se mu to v roce 1997 konečně podařilo, zažil neobvyklé manifestace:

„Najednou se mi sepnuté ruce začaly třást, aniž bych si to přál, a nebyl jsem schopen je udržet pod kontrolou... Pevně jsem je sevřel a pokoušel jsem se to třesení zastavit - pak se mi začalo třást celé tělo. Pamatuji si, že jsem se snažil pevně stisknout kolena

⁶⁹⁰ BROWN, Candy Gunther. *Global pentecostal and charismatic healing*, s. 219-224.

⁶⁹¹ „Přišel bratr Freidzon, a při společné modlitbě u Františka Cupala v rohu jeho obývacího pokoje, najednou stojí anděl: má v ruce meč, který nahoře hořel ohněm, a ten meč vhodil a říká: "Vem si meč Ducha, v něm je Boží slovo. " Ten meč šel vzduchem ke mně. A znovu, život šel dál". In: BUBIK, Rudolf. I řekl Bůh.

Sám jsem se ovšem v dubnu roku 2003 setkal ve Forte Christian College Assemblies of God v Pensylvánii s děkanem Dr. Donem Mayerem, který byl v době Freidzonových kampaní v ČR a který mi sdělil, že biskupa varoval slovy, že pokud se vyvalí láva na zemský povrch, nelze ji již odstranit. Sám se mi jevil situací v Apoštolské církvi znepokojen.

⁶⁹² Sugar to Mask Poison - The UK Church Infected.

⁶⁹³ SCATAGLINI, Sergio. *Oheň jeho svatosti*, s. 45-46.

v marném pokusu zastavit třes těla. A pak jsem padl na podlahu... Ležel jsem na podlaze a nekontrolovaně jsem se třásl... Chvilí jsem brečel a chvíli jsem se smál. Cítil jsem se velmi trapně, trochu šokován a zároveň nesmírně šťasten, obojí najednou... Pak jsem začal křičet. Vzal jsem kapesník a položil si ho na ústa... Snažil jsem se krotit se, jak jen to bylo možné, ale čím víc jsem se snažil kontrolovat, tím silněji na mne přicházely vlny Ducha svatého... Jak jsem se pokoušel mluvit, uvědomil jsem si, že nemluvím správně. Víím, že mám španělský přízvuk, ale tohle bylo mnohem horší! Nakonec přišel jeden bratr a položil mi otázku: "Bratře, nepotřebuješ odvézt domů?" Odpověděl jsem: "Ano, myslím, že nejsem schopen jet sám."... Nebyl jsem schopen chodit, ale mohl jsem lézt. Pomalu jsem začal svůj výstup po schodech... Třesení pokračovalo, plakal jsem a nevěděl jsem, co se děje... Pak jsem se opět začal plazit do své ložnice. Bylo třeba telefonicky potvrdit jinému pastrovi nedaleko, že budu kázat v jeho sboru, ale nebyl jsem schopen ani zatelefonovat...⁶⁹⁴

O této zkušenosti pak Scataglini mluví jako o „křtu ohněm“. Jedná se podle něho o *úplné posvěcení* neboli o zkušenost, která vedle křtu Duchem svatým dovede věřícího do úplně nové duchovní dimenze. Tak v podstatě Scataglini rehabilitoval původní „pětibodový“ vzorec ordo salutis, který před Durhamem letniční v USA v Seymourově době zastávali. Wesleyánskému pojmu pak vtiskl zcela nový obsah, se kterým by ovšem zřejmě měli skalní wesleyáni problém, neboť sám Wesley sice připouštěl tělesné reakce na přítomnost Boží, ale před entusiastickým *smíchem*, *padáním* a *skákáním*, které čas od času propukly i v metodistické obnově, varoval a nazval je ďábelským trikem⁶⁹⁵.

Toto poselství se pak Scataglini na prorocký pokyn, který obdržel již dříve, rozhodl šířit do církve po celém světě. Nyní je považován za apoštola s mezinárodní autoritou a spolu s dalšími lidmi z Wagnerova prostředí se účastní „apoštolsko - prorockých konferencí.“⁶⁹⁶

2.7.8.8 Jimmy Swaggart

Argentinu v roce 1988 navštívil ještě jiný, tentokrát opravdu klasický letniční a podle Billyho Grahama svého času i nejznámější evangelista USA, Jimmy Lee Swaggart. Ten byl znám jako

⁶⁹⁴ Tamtéž, s. 18-20.

⁶⁹⁵ John Wesley's Journal, as quoted in Knox, *Enthusiasm*, s. 325, 533. In: HANEGRAAFF, Hank. *Counterfeit revival*, s. 179-180.

⁶⁹⁶ Sugar to Mask Poison - The UK Church Infected.

odpůrce hnutí Víry a mnoha charismatických experimentů. Sám z těchto učení v osmdesátých letech činil veřejné pokání a poté otevřeně vystoupil na obhajobu letniční ortodoxie⁶⁹⁷.

Swaggart navštívil Argentinu i Brazílii a na jeho shromážděních se lidé „hystericky smáli a padali k zemi“. Řvali jako lvi, štěkali jako psi a vydávali zvířecí zvuky⁶⁹⁸. Když k daným věcem začalo docházet, Swaggartovi pomocníci začali ty, kteří se takto projevovali, odvádět ze stadionu a vyháněli z nich démony. Podle neoficiálního Swaggartova životopisu sám Swaggart při jednom ze svých kázání zjistil, že se stadionem šíří divný zvuk. Lidé začali štěkat. Swaggart na to reagoval tím, že přikázal *každému jednotlivému démonu*, aby opustil stadion. Po tomto příkazu se rozhojnilo ticho⁶⁹⁹. Identickou příhodu potvrzuje i Ch. S. Graves ve své knize *Požehnání, či odpadnutí?*⁷⁰⁰ V té době však již byl Swaggart závislý na mimomanželském vztahu s prostitutkou a poslušnost démonů jeho příkazu si mohl vyložit i jako polehčující okolnost⁷⁰¹.

Protože Swaggart byl v této době zapleten do sexuálního skandálu, jeho prestiž utrpěla a tento příběh upadl v zapomnění. Ukazuje ale na jednu nespornou skutečnost. Klasičtí letniční, jako Swaggart, pozdější superintendent Assemblies of God George Wood nebo známý letniční evangelista David Wilkerson, považovali neobvyklé manifestace za případné možné projevy zlých duchů⁷⁰². I oficiální a opatrné stanovisko Assemblies of God z roku 2000 je k podobným manifestacím velmi obezřetné⁷⁰³. To opět poukazuje na zcela rozdílnou percepci duchovních projevů, které se dnes mezi moderními charismatiky šíří. Zprvu dokonce i Annacondia tyto projevy považoval za působení démonů, nicméně, jak bude uvedeno později, američtí charismatici, kteří zvířecí manifestace exportovali do Severní Ameriky, v nich nezdolatelně viděli manifestace Ducha svatého. Při zatím nejčerstvějším probuzení ve sboru Assemblies of God v Lakelandu v roce 2008, už tamní evangelista Todd Bentley například

⁶⁹⁷ SEAMAN, Ann Rowe. *Swaggart: the unauthorized biography of an American evangelist*, s. 332.

⁶⁹⁸ BURNS, Cathy. *Unholy Laughter*.

⁶⁹⁹ SEAMAN, Ann Rowe. *Swaggart: the unauthorized biography of an American evangelist*, s. 332.

⁷⁰⁰ When Jimmy Swaggart took his crusade to South America in 198_, was it 1986, Kevin? Late '86 or early '87, huge stadium in Argentina, 80,000 people filled the stadium every night, and during the worship service, during the preaching, there were literally hundreds of people in this congregation who would begin to laugh hysterically and throw themselves down on the ground. They would howl like dogs, they would bark like dogs, they would roar like lions, they would make all kinds of wild sounds, and when these strange things began to happen, the ushers went and physically restrained them, took them outside the coliseum to a tent outside, and they cast the devil out of them. But now, when you do that, it's evidence that the Holy Ghost is doing something in your life. Larry Thomas, "No Laughing Matter", (Audiotape, October 1994) In: GRAVES, Charles S. *Anointing - or Apostasy?*

⁷⁰¹ SEAMAN, Ann Rowe. *Swaggart: the unauthorized biography of an American evangelist*, s. 332.

⁷⁰² WOOD, George. *The Laughing Revival*.

⁷⁰³ Endtime Revival—Spirit-Led and Spirit-Controlled.

považoval zvuk „štěkání psa“ nebo „pípání kuřete“ za projev sestoupení mocného prorockého ducha⁷⁰⁴.

Pro řadu teologů a religionistů jde o pouhou hysterii, jejíž benefit nalézají maximálně v jisté psychogenní katarzi. Nicméně, podle laického pohledu na videa z té doby, můžeme často shledat, že lidé dokázali tak neskutečných fyzických výkonů, že je lze stěží přičíst jen na vrub nervové soustavy a motorických pohybů.

2.7.9 Argentinské probuzení dnes

Argentinské probuzení v sobě kombinuje mnoho podnětů, které vyústily v mohutné probuzení, kterému se dostalo odezvy v širokých vrstvách společnosti, počínaje původně konzervativními evangelikály, přes politiky až po sdělovací prostředky. Jedná se o unikátní směs podnětů hnutí Pozdního deště a Probuzení uzdravování, která mezi argentinské křesťany pronikla skrze misii Tommyho Hickse, dále pak hnutí Víry skrze Omara Cabrera a Hectora Gimeneze a lidového katolicismu, obohacenou o vlivy z původních jihoamerických náboženství s prvky voodoo. Lidé jako Carlos Annacondia zde dokázali zužitkovat všeobecně rozšířené povědomí o zjevování d'ábla a démonů. Výskyt zlatého prachu mohl s úspěchem navázat na legendy obsažené v brazilském šamanismu a v lidovém okultismu⁷⁰⁵. Novotný si všimá i prvků alchymie, kdy byly olovené plomby transmutovány ve zlaté⁷⁰⁶. Tyto projevy lidové zbožnosti a charismatického entusiasmu byly na katedře církevního růstu Fullerova semináře, pod Wagnerovou supervizí, přetaveny v systematické manuály *strategického duchovního boje* a mnoho revivalistů skrze ně získalo akademické tituly. Vznikla tak zcela unikátní směs teologie, která v sobě zahrnuje všechny Wagnerovy změny paradigmatu, od církevního růstu, boj s démony až po obnovu apoštolského úřadu. Jak uvádí Holvast, Argentina se tak stala Wagnerovou laboratoří pro aplikovanou teologii církevního růstu. Z Argentiny se pak, jak dále uvedla Daviesová, tato teologie úspěšně šíří do Evropy, kde často radikalizuje klasický pentekostalismus a díky své úspěšnosti inspiruje evropský

⁷⁰⁴ During this visitation the pastor's wife (it was an AoG church) got totally whacked by the Holy Ghost- she *began running around barking like a dog or squawking like a chicken as a powerful prophetic spirit came on her*. Also, as this prophetic anointing came on her, she started getting phone numbers of complete strangers and calling them up on the telephone and prophesying over them. She would tell them that God gave her their telephone number and then would give them words of knowledge. Complete strangers. Then angels started showing up in the church. In: BENTLEY, Todd. *Angelic Hosts*.

⁷⁰⁵ Např. Zeus sestoupil na obnaženou Danae, aby ji svedl, ve formě zlaté pěny. Zeus byl též uctíván v Babylonii jako Beltis. V Hinduismu, v raných spisech Rigved, se taktéž bohové lidí dotýkali ve formě zlatého prachu. Např. v józe, v pozici Vijana, má spirituální duchovní zlatý prach ve formě deště moc transformovat lidské buňky. Dále se zlatý prach objevuje v ódě satanisty Aliestera Crowleyho nazvané "Hymna Luciferovi". V roce 1993 měla dívka Nancy ve Fatimě vidění, že Matka rozhazuje zlatý prach jako znamení požehnání. V hororové klasice se např. na místě působení Drákyly taktéž objevoval zlatý prach.

⁷⁰⁶ NOVOTNÝ, Tomáš. *Torontské požehnání pokračuje*.

evangelikalismus prakticky „en blok“. Přes všechny tyto dílčí úspěchy a slova o probuzení, získávání měst a ujišťování o křesťanském úsvitu země, revivalista Scataglini v roce 1999 píše:

„V Argentině se více než 90 % populace hlásí k nějaké denominaci, většina ke katolictví. Přesto však nevidíme, že by tato země fungovala na základě Božích přikázání. Titiž lidé, kteří se dovolávají na Bibli, žijí v protikladu ke knize, na kterou se odvolávají.“⁷⁰⁷

Ve stejném roce, kdy byla vydána jeho kniha, přes ujišťování o prosperitě, se začala hroutit ekonomika Argentiny. Lidé napadli parlament a město Buenos Aires, kde Annacondia svázal satana, propuklo v divoký rej s vynucenými policejními zásahy⁷⁰⁸.

2.7.10 Věrouka hnutí

Rovněž věrouka argentinského probuzení vychází z dramatické teorie výkupného. Díky Wagnerově teologické a pedagogické zručnosti ji lze asi nejlépe vidět v knihách jeho žáků a stoupenců z řad argentinských revivalistů. Ačkoliv je zde rozpracovaná teologie mnohvrstevná, bude dobré zaměřit se na stěžejní body, které právě Argentina nejvíce akcentovala a obohatila tak poměrně kompatibilní spektrum charismatické, empirické věrouky.

2.7.10.1 Adam jako bůh tohoto světa

Obdobně jako v hnutí Pozdního deště, v hnutí Víry a v Pastýřském hnutí, i zde je Bohem stvořený Adam implicitně chápan jako *bůh tohoto světa*, jehož úkolem bylo panovat nad stvořením. Analogicky totiž, stejně jako je dnes satan „bohem tohoto světa“, musel jím být i Adam, kterému satan tuto autoritu uloupil. Annacondia uvádí:

„[Adam měl] ...nadvládu a autoritu nad každým živým stvořením, kterou Bůh dal člověku. Avšak když člověk zhřešil, toto postavení ztratil. *Satan člověku sebral autoritu*, a stal se vládcem nad zemí. Člověk ztratil nárok na svou autoritu, když mu jí

⁷⁰⁷ SCATAGLINI, Sergio. *Oheň jeho svatosti*, s 83.

⁷⁰⁸ Hospodářská situace včetně zahraničního dluhu s vysokými úroky způsobila ztrátu důvěry v bankovní systém a odliv investorů a vybírání vkladů... Vláda se rozhodla pro opatření corralito, to je zmrazit všechna konta a umožnit vybírání jen marginálních vkladů. To způsobilo řadu živelných odvetných opatření a pouličních demonstrací, které přešly v napadení parlamentu. Vláda vyhlásila stav nouze a po pokračujících násilných protestech v podstatě následovalo vyhlášení státního bankrotu v roce 2002. Více o pozadí krize In: JONÁŠ, Jiří. Argentina: příběh jedné krize (1).

satan uloupil... Adam tím, že zhřešil, *předal satanu svou autoritu*. Tyto skutečnosti nám pomáhají pochopit, že ďábel opravdu má moc a autoritu.⁷⁰⁹

Podobně učí i Silvosó:

„...když Bůh stvořil svět, *svěřil ho Adamovi a Adam vydal svět satanovi*. V tom okamžiku se satan stal „*bohem tohoto světa*“ a království tohoto světa s jejich slávou se stala jeho vlastnictvím.⁷¹⁰

Satan tedy vládne světu podle zákonného nároku, který musí respektovat i Bůh a nemůže tudíž zasahovat do tohoto satanova *zákonného vlastnictví*. „Ačkoliv by Bůh mohl snadno zabrat svět zpátky, jeho moc je *omezena morálním zákonem*. Kdyby Bůh podnikl přímou intervenci, satan by ho mohl obvinít z přestoupení.“⁷¹¹ Toto prohlášení v podstatě opakuje řada argentinských stoupenců - je například podrobně rozpracováno ve Wagnerově bestselleru „Teritoriální duchové“ - a tvoří i teoretickou páteř Wagnerova dominionismu.

2.7.10.2 Získání ztracené autority

Jestliže má moc nad světem ďábel a Bohu nezbyvá, než to respektovat, k úspěšné evangelizaci je třeba tuto pravomoc ďáblu opět odebrat. Stalo se tak *de iure* již skrze Kristovu oběť, která satana oloupila o jeho pravomoc, ale *de facto* si církev potřebuje tento nárok ztraceného dominia vírou přivlastnit a skrze duchovní boj na satanovi vydobýt.

2.7.10.2.1 Kristova oběť

Když Kristus udělil církvi autoritu, nepřevzal ji od svého Otce, ale od satana. Skrze svoji oběť totiž opět odebral satanovi pravomoc, kterou obdržel od Adama. Jak uvádí Annacondia:

„Když to udělal, *vzal autoritu ďáblovi* a automaticky ji *vrátil nám*... Ježíš ho oslovil, konfrontoval a *převzal autoritu*... Shodneme se, že člověk ztratil moc a autoritu nad zemí, ale Ježíš dluh zaplatil. Když byl vzkříšen, zaplatil dluh, a nyní *má právo požadovat vlastnictví země*.“⁷¹²

Ježíš zde nejenže požaduje a přejímá autoritu nad zemí zpět *od satana*, ale rovněž platí „dluh“ až po vzkříšení. Až od této chvíle má „právo“ zpět nárokovat zemi. To je zcela v souladu s teorií výkupného, stejně tak jako se soteriologii hnutí Víry a Pastýřského hnutí, kde ke konečnému vyrovnání nedochází na kříži, ale až *po něm*.

⁷⁰⁹ ANNACONDIA, Carlos. *Poslyš, Satane!* s. 137–138.

⁷¹⁰ SILVOSO Eduardo. Moc modlitby v Argentině. In: WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*. s. 123-130.

⁷¹¹ Tamtéž.

⁷¹² ANNACONDIA, Carlos. *Poslyš, Satane!* s. 41, 132-138.

2.7.10.2.2 Autorita církve

Satan tuto skutečnost ovšem nerespektuje, a dále vládne nad Adamovým dědictvím. Jediným způsobem, jak má církev tuto autoritu na satanu *nárokovat*, je vírou si ji přivlastnit. Annacondia proto svým čtenářům radí, jak do této autority vstoupit:

„Jenom *věřme*, že jsme opravdoví dědicové s Kristem v nebeském království. Náš Otec je vlastník. Má nárokovanou listinu na tuto zemi. Když si *svá práva vírou* přivlastníme, budeme vybaveni, abychom užívali autoritu nad démonickými mocnostmi tohoto světa.“⁷¹³

Nejedná se ovšem o *víru* v Krista, ale o *víru* v toto učení. Přečteme-li si pozorně Annacondiovu citaci, záhy zjistíme, že se zde proto jedná o „dvě víry“. Nejprve Annacondia popisuje, že tuto autoritu v podstatě získáme nazpět „skrze víru v něj [v Krista]“, avšak v posledku nás nenechává na pochybách, že musíme *věřit* i jeho teologii. Musíme věřit teorii o „od satana nazpět získané autoritě“, na jejímž základě si svá vlastnická práva nárokuje. K tomu, abychom tedy mohli do autority původních *bohů tohoto světa* vstoupit, musíme souhlasit s Annacondiovou doktrínou a aplikovat ji v praxi. Nejedná se přitom o Annacondiovo a potažmo ani o Wagnerovo učení. Již Hicks své kampaně zahájil tím, že útočil na satana, aby propustil lidi, které drží v zajetí, přičemž se nejednalo o individuální, ale o kosmické exorcismy, vedené exkluzivně proti satanu.

2.7.10.2.3 Duchovní boj

Celá detailní strategie duchovního boje pak již jen uvádí předchozí premisu do praxe a rozvádí techniky, jak si co nejlépe Adamovo uloupené dominium na satanu znovu vydobýt.

2.7.10.2.4 Svázání silného muže

Wagner i argentinští apoštolové tvrdí, že k tomu, abychom mohli loupit satanovo království a vyhánět demony, je třeba nejprve „rozdrtit satanu hlavu“ neboli „svázat silného muže“. Když je silný muž (satan) svázán, démoni jsou bezmocní, dezorientovaní a neschopni boje. Annacondia proto doporučuje: „Nikomu neradím, aby se stavěl proti démonům, pokud se před tím neutkal se *silným mužem*... když duch Boží padne na demony, budou rozptýleni a v hrůze uprchnou.“⁷¹⁴ Rovněž Cabrera se před svojí kampaní zavře na pět dní v hotelu a

⁷¹³ Tamtéž, s. 42.

⁷¹⁴ Tamtéž, s. 146.

„modlí se za svázání *silného muže*, knížete, který vládne v temnotě v *konkrétní části vesmíru*.“⁷¹⁵ Podle Wagnera před tím Cabrera prožívá duchovní katarzi:

„...opouští svět a dostává se do jiné oblasti, ve které probíhá duchovní boj... Některé duchy dokonce viděl ve fyzické formě. Jde mu o to, aby se *dozvěděl jejich jména a zlomil jejich moc* nad městem. Obvykle to trvá pět až osm dní, ale někdy i více. Jednou strávil v konfliktu 45 dní. Když to dokončí, lidé na shromáždění přijímají spasení a uzdravení ještě *dříve, než začne kázat* nebo se za ně modlit.“⁷¹⁶

Tento názor je založen zejm. na interpretaci biblických veršů Mt 12,29⁷¹⁷ a Da 10,10-14⁷¹⁸. V pozadí této doktríny je představa, že Daniel skrze modlitbu v podstatě *aktivoval* archanděla Michaela, který bojoval za Izrael a stál proti teritoriálnímu démonovi „knížeti Perskému“. Argentinskí evangelisté jsou pak přesvědčeni, že Danielova přímá modlitba spočívala v tom, že se Daniel přímo v modlitbě stavěl proti satanu. Annacondia Danielovu přímou interpretuje následovně:

„Daniel se modlil s porozuměním, protože si uvědomoval, kdo je jeho nepřítel. Přesto však odpor perského knížete díky opozici zlých mocností vydržel 21 dní. Zajímalo by mě, jaká slova Daniel používal. Vidím ho, jak leží na podlaze a říká: "*Poslouchej mě, satane. Pust' toto město, pust' tento národ*". Představuji si, jak *přikazuje d'áblu* v moci a autoritě Ducha svatého, jenž byl nad ním, aby pustil vše, co měl pod kontrolou.“⁷¹⁹

Ovšem ani zde nejde o novum. Už skrze angelofanii v City Bell v roce 1954 bylo studentům řečeno, že *Michael bude bojovat za Argentinu*. Zde ovšem ještě nebyla démonologie rozpracována do takových podrobností, jako o čtyřicet let později. Vedle kosmického exorcismu proti d'áblu samotnému je v Argentině rozvinuto i několik dalších, strategických rovin duchovního boje. Tou základní je individuální exorcismus.

⁷¹⁵ SILVOSO Edgardo. Moc modlitby v Argentině: 11 kapitola. In: WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*. s. 123-130.

⁷¹⁶ WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 63.

⁷¹⁷ „Což může někdo vejít do domu silného muže a uloupit jeho věci, jestliže dříve toho siláka nespoutá? Pak teprve vyloupí jeho dům. Kdo není se mnou, je proti mně; a kdo se mnou neshromáždí, rozptýluje.“

⁷¹⁸ „A hle, dotkla se mě ruka a zatřásla mnou, takže jsem se pozvedl na kolena a dlaně rukou. Muž mi řekl: "Danieli, muži vzácný, pochop slova, která k tobě budu mluvit. Stůj na svém místě. Jsem poslán k tobě." Když se mnou mluvil to slovo, stál jsem a chvíli jsem se. Řekl mi: "Neboj se, Danieli, neboť od prvního dne, kdy ses rozhodl porozumět a pokořit se před svým Bohem, byla tvá slova vyslyšena a já jsem proto přišel. Avšak ochránce perského království stál proti mně po jednadvači dní. Dokud mi nepřišel na pomoc Mikael, jeden z předních ochránců, zůstal jsem tam u perských králů. Přišel jsem, abych tě poučil o tom, co potká tvůj lid v posledních dnech, neboť vidění se týká těchto dnů.“

⁷¹⁹ ANNACONDIA, Carlos. *Poslyš, Satane!* s. 138.

2.7.10.2.5 Úroveň lidská

Zde je nejprve nutné se zastavit u antropologie, bez které komplikované učení o exorcismech není snadné pochopit. Annacondia, stejně jako učitelé hnutí Víry, je antropologickým trichotomistou, důsledně rozdělujícím člověka na *ducha*, *duši* a *tělo*. Jako i ostatní argentinští exorcisté neakcentuje biblickou zvěst o těle jako chrámu Ducha (1 K 6,19), ale věří, že Duch svatý přebývá ve znovuzrozeném, zbrusu *novém lidském duchu*, kterého křesťan obdrží při svém znovuzrození⁷²⁰. V důsledku toho, že věřící člověk získal zpět vládu nad stvořením, má křesťan autoritu i nad *lidskými duchy*. Při vymítání může proto exorcista přikazovat stejně tak jako *démonům* i *lidskému duchu*:

„Duchu člověka, vrať se a *převzmi kontrolu* nad svým tělem ve jménu Ježíše...
Lidský duchu, ve jménu Ježíše, *převzmi kontrolu* nad svojí myslí a tělem.“⁷²¹

Annacondia pak dává i podrobný návod, jak démony z lidí vymítat. Nejprve je třeba d'ábla svázat ve jménu Ježíše Krista. K tomu dochází slovním příkazem „svazuji tě ve jménu Ježíše“. Pokud člověk ztratil vědomí, je třeba člověka probrat *příkazem lidskému duchu*. Poté se daného člověka zeptáme, zda souhlasí s exorcismem. Pokud ano, měl by se člověk odříci smlouvy s d'áblem, pokud nějakou učinil. Exorcismus má vyvrcholit konverzí, kde je třeba učinit *hlasité vyznání*, jinak ho d'ábel *neuslyší* a člověka *neuvolní* ze svého vlastnictví:

„Dábel si zakryje uši, ale stejně slyší, co říkáme. Pokud si to řekneme pouze v duchu, Ježíš řekne satanu: "Ten člověk je můj", a satan na to: "Nic jsem neslyšel".“⁷²²

Kristus je pak zcela bezmocný, neboť musí satanovu předstíranou nedoslýchavost *respektovat*. Když však učiní člověk své vyznání hlasité, dovolí Kristu, aby mohl říci: „Slyšels to d'áble? Odmítli tě. Už nemáš žádnou autoritu nad jejich životem. Beru si je od tebe“.⁷²³

2.7.10.2.6 Úroveň stvoření

Znovuzrozený křesťan, přivlastní-li si skrze Krista od satana zpět Adamovu autoritu, nemá tuto pravomoc jen nad lidskými duchy, nýbrž i nad ostatním stvořením. Projevuje se to např. tím, že Annacondia přikazuje moskytům, aby odlétli z kostela:

⁷²⁰ „Duch svatý přebývá v lidském duchu. Písmo říká, že Duch svatý přebývá uvnitř a stává se s člověkem jedno“ In: Tamtéž s. 78.

⁷²¹ Tamtéž s. 85–86.

⁷²² Tamtéž, 91.

⁷²³ Tamtéž.

„Řekl jsem; "bratři a sestry, povstaňme, budeme se modlit a vyženeme ty moskyty ven ve jménu Ježíše. Ted'! Hned ted'!" Za několik sekund byli všichni moskyti pryč... Když jsem přemýšlel nad tím, co se stalo, pochopil jsem, že když dal *Bůh Adamovi autoritu nad každým živým tvorem, byli v ní zahrnuti i moskyti.*“⁷²⁴

Tento a podobné citáty nám mohou pomoci pochopit, jak přímočarou logikou se nechají argentinští evangelisté vést.

2.7.10.2.7 Úroveň geografická

Pokud nahlédneme na kosmologii hnutí, resp. na její démonologickou stránku, shledáme, že je zde podrobně rozpracována hierarchie nebeských bytostí, zejména moci temna. Obecně je zde na základě Ef 6,12 snaha rozlišovat mezi plurály řeckých pojmů ἀρχή, ἐξουσία, κοσμοκράτωρ a πνευματικός⁷²⁵, které nejsou nahlíženy jako synonyma, ale jako označení hierarchických bytostí říše království tmy. Κοσμοκράτωρ se pak snaží zadržet Boží dílo v určitých, jim přidělených územích. Jakkoliv se autoři snaží striktně jednotlivé hierarchické vrstvy padlých andělů oddělit, Ježíšův příkaz „démony vymítejte“ se pak týká všech těchto bytostí, včetně satana samotného:

„Je důležité pochopit, že bitva se musí vyhrát v nebesích, v ovzduší. Proto musíme svazovat a vymítat demony, knížactva a mocnosti.“⁷²⁶

Knížactva, podle předporozumění skrze knihu proroka Daniele, pak ovlivňují i jednotlivé národy. Annacondia nám pak dává návod, jak se vypořádat s duchy ovládajícími města, geografická místa nebo média:

„Poslouchej mě, satane! Pusť moje město, pusť moje sousedy, pusť média, pusť moji zemi ve jménu Ježíše Krista.“⁷²⁷

Pokud není moc temna nad územím spoutána, satanu není rozdrčena hlava a démoni vyhnáni, nemůže se Boží moc projevit, neboť Bůh nemůže „legálně“ zasáhnout, protože satan nad těmito územími vládne *právoplatně*. Teprve až pomazání evangelisté a jimi nasměrovaní křesťané „vyčistí“ duchovní ovzduší, pak lidé mohou hojně ke Kristu přicházet. Tato strategie novodobého duchovního boje je věroučně rozpracována ve Wagnerově bestselleru „Teritoriální duchové“, ale analogicky také např. v knize Kennetha Hagina „Autorita

⁷²⁴ Tamtéž s. 46.

⁷²⁵ „Neboť není bojování naše proti tělu a krvi, ale proti knížatstvu, proti mocnostem, proti světa pánům temností věku tohoto, proti duchovním zlostem, kteréž jsou vysoko.“

⁷²⁶ ANNACONDIA, Carlos. *Poslyš, Satane!* s. 65.

⁷²⁷ Tamtéž, s. 143.

věřícího“. To, že je ovzduší nad Argentinou již vyčištěno - díky Annacondiově službě - ostatně mexickému pastorovi potvrdil i Bůh, když s ním ve vidění letěl nad Jižní Amerikou⁷²⁸. Wagner se proto snaží tuto duchovní strategii přenést i mezi americké křesťany a zejm. v kruzích NAR slaví značný úspěch.

2.7.10.3 Konečné probuzení

To vše, co se dnes v Jižní Americe děje (podle Scatagliiniho se v Argentině ke křesťanství hlásí až 90 % obyvatel) však není nic ve srovnání s tím, co má nastat. „Bůh pohnul s mojí drahou vlastí, aby se naplnilo toto proroctví, a stále s ní jedná. Ještě pořád jsme však neviděli všechno, co Bůh pro tuto zemi přichystal,“⁷²⁹ tvrdí Annacondia. V tomto se Argentina neodchyluje od pentekostálního mainstreamu. Také ona čeká, spolu s celým světem, na konečné probuzení poslední doby a vylití pozdního deště ztotožňuje s eschatologickým zaslíbením⁷³⁰. Větší sláva církve poslední doby nás proto teprve čeká v budoucnu⁷³¹. Zatím jsou to teprve kapky, ale deště bude stále přibývat⁷³².

„Přijde den, kdy všichni křesťané budou mít vliv na svět svou samotnou přítomností. Naše svědectví bude tak mocné, že jako v případě apoštola Petra bude dokonce náš stín uzdravovat nemocné (Sk 5,15). Čekám, až nadejde ten den! Celým svým srdcem tomu věřím...“⁷³³

Tento zázračný den podle Freidzona nastane, až dojde k novému vylití Ducha svatého a křesťané, stejně jako Kristus, skrze toto pomazání obdrží zemi za dědictví, kterou nejprve dobydou a podrobí si ji mocí svého duchovního úřadu:

„Pomazání Ducha je pro věřící duchovním uvedením do úřadu. Když Pán pomazává, dává nám duchovní pravomoc, kterou každý uznává. Sám ďábel půjde proti nám a uvidí pravomoc a zastaví se... Jsme Boží svícen a světlo světa. Pokud chceme postoupit ke slavné dimenzi, musíme jednat jako Boží služebníci. Božím

⁷²⁸ „Když jsem v roce 1987 byl v Los Angeles, přišel za mnou jeden mexický pastor. Řekl: "Bratře, před rokem jsem měl vidění. Přišel jsem, abych se s tebou o něj podělil. Když jsem spal, Bůh mě vyzdvihl a letěli jsme nad celým jihoamerickým kontinentem. Když jsem letěl nad jihoamerickými státy, byl jsem i nad Argentinou. Bylo tam úplné ticho. Nevím jistě, které město jsem viděl, ale myslím, že to bylo Buenos Aires. Zeptal jsem se Pána: 'Proč je tady takové ticho?' Odpověděl: 'Je to proto, že silný muž je svázán a církev dosáhla vítězství.'“ Pak dodal: 'Pán mi řekl i toto': „Carlosova služba je stejná jako služba církve...“ In: Tamtéž, s. 141.

⁷²⁹ Tamtéž, s. 169.

⁷³⁰ FREIDZON, Claudio. *Duchu svatý, hladovím po tobě*, s. 89,97.

⁷³¹ DITTRICH, Tomáš. *Probuzení začíná ve tvém srdci*, s. 4-5.

⁷³² FREIDZON, Claudio. *Duchu svatý, hladovím po tobě*, s. 66.

⁷³³ Tamtéž, s. 81.

záměrem je, abychom s mocí Ducha svatého dobyli národy pro Krista... Pán nám říká: "Požádej, a národy ti předám do dědictví. " (Ž 2,8)⁷³⁴

2.7.10.4 Eklesiologie

Argentinská církev je silně ovlivněna Ortizovou učednickou strukturou G12 a je prakticky celá organizovaná na skupinkovém principu, kdy každý učedník má svého mistra. Tato sktruktura trvá do dnešních dní a skrze eliminaci kritiky zaručuje stabilitu. Do této sktruktury je zároveň aplikován princip Neeho poslušnosti, kritiku apriori vylučující. Proto spolupracovník jednoho z posledních velkých revivalistů, Claudio Freidzona, prohlašuje:

„Nedovolujeme - protože Bůh to nedovoluje... *kritiku* druhých... Takže přijde-li někdo se slovy, která rozdělují, zraňují, ti, kteří jsou kolem něj, okamžitě reagují. Jsou vyučeni ve slovu Božím ohledně tohoto, a tedy *nepřijímají takové věci*.“⁷³⁵

Spokojen ale může být i Gimenez, neboť i jeho společenství se řídí stejnými principy:

„Už bylo dost vzájemného negativního mluvení, říká Ruben. Když za tebou někdo přijde a bude chtít negativně mluvit, řekni mu: Ty jsi úplně mimo. Čas *kritizování* je pryč.“⁷³⁶

Skrze hierarchické uspořádání církve na vrcholu s apoštoly a zamezením kritiky tak již možná není dovoleno kritizovat ani takové věci, které jsou například americkým pentekostalistům cizí a varují před nimi. Církev tak může utěšeně, jako jeden muž, bojovat s ďáblem a jeho demony a zemi může skrápět pozdní déšť probuzení poslední doby.

2.8 Hnutí Vinice a Torontské požehnání

Hnutí Vinice se svého času stalo dynamicky rostoucí kongregací s pevnou vizí a progresí charismat v životě jeho členů. Typická je pro hnutí neformální bohoslužba s výrazným prvkem moderní hudby a služba uzdravování. V misii se díky Vinici objevila i tzv. idea „evangelizace Boží mocí“.

V čele hnutí stál řadu let hudebník, pastor a misiolog John Wimber (1934 - 1997). Vinice dala vzrůst i několika významným charismatickým hnutím, jako je „Promise Keepers“, svého času zastřešovala známý sbor „Kansaských proroků“ a nakonec dala vzniknout i „Torontskému požehnání“, od kterého se ovšem John Wimber, krátce před svou smrtí,

⁷³⁴ FREIDZON, Claudio. *Duchu svatý, hladovím po tobě*, s. 120 - 121.

⁷³⁵ SMETANA, Radek. *Poznej více službu Claudio Freidzona*, s. 13-15.

⁷³⁶ DITTRICH, Tomáš. *Probuzení začíná ve tvém srdci*, s. 4-5.

oddělil. Wimberem byl výrazně ovlivněn i sám C. P. Wagner. Ten pak Vinici a její široký vliv transformoval do svébytného pojmu tzv. „třetí vlna Ducha svatého“.

2.8.1 Lonnie Frisbee

V šedesátých letech, když USA vstoupily do Vietnamské války, se celým územím prohnala vlna odporu, která eskalovala v hnutí Hippies. Společným jmenovatelem byl odpor vůči establishmentu, volná láska, užívání drog, resp. psychedelik, a nově zrozená rocková hudba. Hnutí zastávalo vyhrcoené levicové názory, pacifismus a za podpory hudebních skupin jako Beatles, se ve společných komunitách, často pod vlivem halucinogenů, prakticovala směs mystiky a východních náboženství. Záhy se vynořilo množství lidí závislých na drogách, psychicky narušených, nemocných pohlavními chorobami a mládež v USA se vlivem „sexuální revoluce“ odkláněla od křesťanských konzervativních hodnot.

Mnoho deprivovaných lidí pak citelně pocítilo důsledky své nonkonformity a začalo hledat východisko. To bylo impulzem k vzestupu jednoho z nejdynamičtějších křesťanských hnutí v novověku, známém jako „Jesus People“, v širším slova smyslu označovaném jako „Ježíšova revoluce“. To dalo vzrůst i dvěma charismaticky orientovaným církvím: umírněné kongregaci „Calvary Chapel“ a z ní vycházející, radikálněji orientované „Vinici“⁷³⁷.

Jedním z nových konvertitů byl i vyznavač okultismu, halucinogenů, nudismu a vegetariánství, Lonnie Frisbee (1949 - 1993)⁷³⁸. Balmer uvádí, že Frisbee během užívání vysokých dávek LSD na poušti v Kalifornii prožil teofanii, kdy byl Kristem povolán k úloze evangelisty⁷³⁹. Di Sabatino potvrzuje, že před touto zkušeností Frisbee požil dávku LSD, pak odložil svůj oděv a z hloubi srdce začal volat k Bohu, aby se mu zjevil, pokud existuje. V odezvě na modlitbu obdržel zjevení, kdy mu byla ukázána jeho budoucí úloha evangelisty⁷⁴⁰. Frisbee se pak scházel s malou komunitou, se kterou experimentoval a kterou i pokřtil⁷⁴¹. Na to odešel do San Franciska, kde studoval Akademii umění a při setkání na ulici, zřejmě pod vlivem LSD, nesouvisle mluvil o Ježíši a létajících talířích⁷⁴². Nato se připojil ke křesťanské komunitě „The Living Room“ v San Francisku, kde podle McCrackena prožil

⁷³⁷ SHIRES, Preston. *Hippies of the religious right*, s. 125-129.

⁷³⁸ CROWDER, John. *Miracle workers, reformers and the new mystics*, s. 103 - 111.

⁷³⁹ BALMER, Randall Herbert. *The encyclopedia of evangelicalism*, s. 227 - 228.

⁷⁴⁰ SABATINO, David Di. *Frisbee: The Life and Death of a Hippie Preacher*.

⁷⁴¹ HALE, Grace Elizabeth. *A nation of outsiders: how the white middle class fell in love with rebellion in postwar America*, s. 240.

⁷⁴² ENROTH Ronald M., Edward E. ERICSON a Peters BRECKINRIDGE. *The story of the Jesus People: a factual survey*, s. 13.

konverzi⁷⁴³. Svoji zkušenost z Kalifornské pouště ovšem dále chápal jako autentické setkání s Bohem⁷⁴⁴. V roce 1968 se oženil a ještě před svatbou své budoucí ženě Connie sdělil, že byl dříve gay⁷⁴⁵.

Po odchodu z komunity se novomanželé připojili k Chucku Smithovi, zakladateli společenství Calvary Chapel v Costa Mesta v jižní Kalifornii. Smith byl velmi překvapen Frisbeeho charismatem a zařadil ho k práci v komunitním domě „House of Miracles“⁷⁴⁶. Podle McCrackena návštěvnost Calvary Chapel během půl roku vzrostla z 200 účastníků na 2 000, což si vyžádalo hromadné křty v Pacifiku⁷⁴⁷. Spolupráce Frisbeeho jako evangelisty a Smitha jako učitele vedla během dvou let k 8 000 křtům a 20 000 konverzím⁷⁴⁸. Cusic v tomto dynamickém nárůstu vidí i vliv tzv. „Ježíšovy hudby“, která v hnutí hrála velkou roli, a protože shromáždění navštěvovala řada hudebníků, jejich produkce oslovovala a přitahovala mladé lidi⁷⁴⁹. Calvary Chappel se pak stala duchovním domovem mnoha rockových hudebníků⁷⁵⁰ a v hnutí se vytvořila unikátní směs beatu, biblické ortodoxie, pentekostalismu a chiliasmu.

V roce 1971 došlo k velké medializaci hnutí, Frisbee byl vyfotografován v „Life Magazin“ a vešel do povědomí americké veřejnosti jako „Jan Křtitel západního pobřeží“. Ve stejném roce ovšem jeho charismatická orientace, která již dříve v církvi činila problém, narazila na Smithovy umírněnější letniční pozice. Miller dokumentuje, že Smith se postavil proti emocionalismu, projevujícím se například padáním na zem a ztrátou sebeovládání, které od počátku doprovázely Frisbeeho službu⁷⁵¹. Po rozepři se Smithem Frisbee odchází na Floridu k Bobu Mumfordovi a připojuje se k Pastýřskému hnutí⁷⁵². Zde se stal, spolu s dalšími mladými služebníky z Ježíšova hnutí, součástí Mumfordova experimentu, ve kterém Mumford mladé muže půl roku učednický vedl⁷⁵³. Podle Cokera Mumford nabídl Frisbeemu

⁷⁴³ MCCRACKEN, Brett. *Hipster Christianity*, s. 80-81.

⁷⁴⁴ SABATINO, David Di. *Frisbee: The Life and Death of a Hippie Preacher*.

⁷⁴⁵ MITCHELL, Steve. *The Roots: Lonnie Frisbee*.

⁷⁴⁶ NICHOLS, Stephen J. *Jesus Made in America*, s. 125.

⁷⁴⁷ MCCRACKEN, Brett. *Hipster Christianity*, s. 80-81.

⁷⁴⁸ CLAUSSEN, Dane S. *The Promise Keepers*, s. 22.

⁷⁴⁹ CUSIC, Don. *Encyclopedia of contemporary Christian music*, s. 269.

⁷⁵⁰ CUSIC, Don. *The sound of light: a history of gospel music*, s. 128.

⁷⁵¹ MILLER, Donald E. *Reinventing American protestantism: christianity in the new millenium*, s. 94.

⁷⁵² LEWIS, James W. a James P. Wind. *American congregations*.

⁷⁵³ MOORE, David S. *The shepherding movement: controversy and charismatic ecclesiology*, s. 50.

pastoraci v jeho manželských problémech⁷⁵⁴, nicméně krátce na to se v roce 1973 Frisbee rozvedl z důvodu, že se jeho manželka zapletla se svým pastorem⁷⁵⁵.

V roce 1980 se Frisbee vrací do Calvary Chappel, resp. k její větvi, která existovala pod názvem Vinice. Frisbee často svolával Ducha svatého a vybízel ho, aby přišel. Následně se lidé obvykle začali divoce zmítat v záškubech končetin, divoce zmítali hlavou, padali na zem, křičeli a modlili se jazyky, což bylo považováno za autentický projev moci Ducha svatého. Mnozí po této zkušenosti vyznávali Krista. Byl to podle Crowdera rovněž Frisbee, kdo je i skutečným autorem Wimberem zpopularizovaného termínu „evangelizace Boží mocí“ a byly to i identické projevy Ducha, které se později vyskytly v Torontském požehnání. Frisbeeho prorocká nadpřirozená služba, ovlivnila i pozdějšího duchovního torontské Vinice, Marca Duponta⁷⁵⁶. Frisbee sám se přitom nazýval „vidoucím prorokem“⁷⁵⁷.

Málokdo tehdy ovšem mohl tušit, že Frisbee byl stále praktikujícím homosexuálem. Když byl Wimberem, na popud Smithova syna, s danou věcí konfrontován, nezapřel a musel odejít z vedení⁷⁵⁸. Později, v roce 1993, vlivem aktivního sexuálního života, zemřel na AIDS. Scorgie uvádí, že jeho smrt otřásla oběma hnutími a vedla k rozčarování a zároveň mlčení o jeho osobě⁷⁵⁹. Zatímco Kathryn Kuhlmanová jej přizvala ke společnému filmování, prezident Christian Research Institute Hank Hanegraaff jej později označil za hypnotizéra⁷⁶⁰.

Ačkoliv Frisbee velmi významně přispěl k rozšíření a budování dvou kongregací: Calvary Chapel a Vinice, jeho jméno prakticky zmizelo z historie obou církví a nefiguruje ani v Mezinárodním slovníku letničního a charismatického hnutí. O Lonniem Frisbeem byl později natočen dokumentární film, který byl v roce 2007 nominován na cenu Emmy. Smith Frisbeeho na jeho pohřbu přirovnal k tragickému biblickému hrdinovi víry Samsonovi⁷⁶¹. Některými je Frisbee považován za skutečného otce Torontského požehnání⁷⁶².

⁷⁵⁴ COKER, Matt. *The First Jesus Freak*.

⁷⁵⁵ Lonnie Frisbee ministering at Vineyard Church in Dever Colorado.

⁷⁵⁶ CROWDER, John. *Miracle workers, reformers and the new mystics*, s. 103 - 111.

⁷⁵⁷ GLOVER, Betty Joyce. *Woe Unto the Pastors*, s. 69.

⁷⁵⁸ COKER, Matt. *The First Jesus Freak*.

⁷⁵⁹ SCORGIE, Glen G. *A Little Guide to Christian Spirituality*.

⁷⁶⁰ HANEGRAAFF, Hank. *Counterfeit revival*, s. 205.

⁷⁶¹ ARELLANO, Gustavo. *Orange County: a personal history*, s. 138.

⁷⁶² POLOMA, Margaret M. *Main street mystics: the Toronto blessing and reviving Pentecostalism*, s. 17.

2.8.2 John Wimber

Počátky hnutí Vinice lze vystopovat v sedmdesátých letech, kdy malá skupina křesťanů hnutí Calvary Chapel v Los Angeles studovala Bibli. V čele skupiny stál Kenn Gulliksen, bývalý luterán, který prožil zkušenost křtu Duchem svatým a v roce 1974 se s malou skupinou lidí scházel v domácnosti Chucka Girarda, známého rockového hudebníka. Jedním z účastníků byl i další interpret, Larry Norman, který v širším slova smyslu uvedl rockovou hudbu do křesťanství⁷⁶³. Formující se hnutí kladlo důraz na chválu, mezilidské vztahy, uřednictví a zažívalo explozivní růst. Věřící se scházeli v malých skupinkách, zpívali, studovali Bibli a pořádali nedělní bohoslužby, pro které se vžil název Vinice⁷⁶⁴.

2.8.2.1 Mládí a konverze

Za skutečného otce hnutí Vinice je ale považován John Wimber, rovněž nadaný hudebník a bývalý manažer skupiny „The Righteous Brothers“. V roce 1962 se Wimberovo manželství s jeho ženou Carol dostává do krize a ta jej opouští. Tehdy poprvé Wimber prosí Boha o pomoc. Nedlouho po vyslovení své „první upřímné modlitby“ se k němu jeho žena navrácí a oba pak znovuobnovují manželství a nechávají se oddat v římskokatolickém kostele⁷⁶⁵. O dva roky později jejich syna, patrně alergického na bodnutí hmyzem, pobodal roj včel, a ten začal otékat. Zoufalý Wimber nenacházel slova pro modlitbu a ke svému překvapení promluvil neznámým jazykem. Otoky na dětském těle rázem zmizely. Po této zkušenosti Wimberovi navštívili charismatickou bohoslužbu, nicméně dospěli k názoru, že se zřejmě jedná o démonický svod. V kritickém názoru Wimbera utvrdilo i sledování bohoslužeb se známou uzdravovatelkou Kathryn Kuhlmanovou⁷⁶⁶.

Od roku 1964 vedl Wimber biblické hodiny a v roce 1970 se stal pomocným kazatelem kvakerského sboru v Yorba Linda. Zde začal navštěvovat univerzitu Azusa Pacific, kde graduoval v biblických předmětech. Společenství utěšeně rostlo, ale každého, kdo prožil nějakou charismatickou zkušenost a vykládal o ní, vedl Wimber k tomu, aby sbor opustil⁷⁶⁷.

⁷⁶³ CUSIC, Don. Encyclopedia of contemporary Christian music: pop, rock, and worship, s. 311 - 313.

⁷⁶⁴ History of the Vineyard Movement.

⁷⁶⁵ WIMBER, John a Kevin SPRINGER. *Evangelizace Boží mocí*, s. 8.

⁷⁶⁶ WIMBER, John a Kevin SPRINGER. *Uzdravení Boží mocí*, s. 17.

⁷⁶⁷ Tamtéž, s. 43.

2.8.2.2 Fullerův teologický seminář

Počátkem sedmdesátých let, po delší frustraci, Wimber odchází ze služby pastora a v letech 1974 - 1977 se stává vedoucím oddělení církevního růstu na Fullerově teologickém semináři v Pesadeně. Zde začal úzce spolupracovat se svým nadřízeným, bývalým misionářem Petrem C. Wagnerem. Při své práci se neustále setkával s tím, že letniční a charismatické církve v misijních oblastech neobyčejně rostly, zatímco americké denominace stagnovaly. Tento růst byl doprovázen divy a zázraky. Wimber nyní spolupracoval se stovkami pastorů z 27 denominací, z nichž žádná nebyla letniční ani charismatická. V roce 1976 ovšem Wimberova žena Carol, členka staršovstva, prožívá ve snu křest Duchem svatým, doprovázeným darem jazyka, což doslova přetavilo její teologii. Následně se kolem ní vytváří modlitební skupinka asi 125 členů, kterým je vedením církve s požehnáním doporučeno odejít. Rovněž u Wimbera dochází k posunům. On sám uvádí, že mu Bůh uprostřed noci sdělil, že nyní převezme jeho službu a od té doby začal být Wimber přesvědčen, že služba uzdravování je realitou i pro dnešek⁷⁶⁸.

2.8.2.3 Církevní růst

V roce 1977 nastoupil Wimber zpět do úřadu pastora, aby se ujal právě této skupiny, která odešla od Kvakerů. 8. srpna bylo ustaveno nové společenství. Wimber uvádí, že chtěl vyzkoušet, zda divy, zázraky a růst sborů lze zakusit i v USA⁷⁶⁹. Skupina se připojila k dynamicky rostoucí církvi Calvary Chapel. Wimber v té době ještě pracoval v semináři a na plný úvazek nastoupil až v roce 1978. Vlivem nové charismatické orientace Carol Wimberová usoudila, že její muž má dar uzdravování a když spal, přiložila si jeho ruku na bolavé rameno. Pomodlila se, ramenem projela „horká vlna“ a bolest záhy zmizela. Rovněž Wimber byl ve své kazatelské službě zaměřen na divy a zázraky a systematicky vyučoval z Lukášova evangelia. Rozdělení společenství na menší skupinky pak sloužilo k tomu, že se lidé učili modlit za nemocné. Podle Jacksona se zde až do roku 1980 charismata, jako je mluvení jazyky, neprojevovala⁷⁷⁰.

Sbor ovšem rostl každým rokem o 5 000 členů, vesměs o přistěhovalce španělského původu. V té době vznikla i řada křesťanských písní. Přes vytrvalé modlitby za uzdravení se ovšem nic nedělo. Wimber se proto inspiruje četbou římskokatolického kněze Francise McNutta a

⁷⁶⁸ WIMBER, John. *Neseni třetí vlnou*, s. 23-48.

⁷⁶⁹ WIMBER, John a Kevin SPRINGER. *Evangelizace Boží mocí*, s. 55.

⁷⁷⁰ ROOZEN, David A a James R NIEMAN. *Church, identity, and change: theology and denominational structures in unsettled times*, s. 135.

službou anaheimského pastora Noela Weisse. Po měsících zoufalství, v roce 1978, konečně dochází k uzdravení jedné ženy. Wimber pak teologickou odpověď vyčetl z mraku z medu, který spatřil ve vidění a ze kterého kapal med, který někteří přijímali, jiní odmítali. Dostalo se mu i následujícího výkladu:

„To je moje milosrdenství, Johne. Některým požehnání, jiným překážka. Mám hojnost pro každého. Už nikdy o uzdravení nežadoň. Problém není u mne, nýbrž tam dole.“⁷⁷¹

Počátkem dubna 1978 Wimber zjistil, že se z jeho rukou uvolňuje Boží moc jako „elektřina“ a již při pouhém vyslovení „Duch svatý“ zažil tělesný projev. Začal proto vzkládat ruce na členy svého sboru, kteří padali na zem. Aby mohl účelněji Boží moc k uzdravování přenášet na ostatní, rozhodl se Wimber, na Boží pokyn, pomazat odhodlané členy sboru po vzoru Mojžíše a Arona olejem na pravém uchu a palci pravé nohy a na palci pravé ruky⁷⁷².

2.8.2.4 Vinice a Lonnie Frisbee

Závěrem tohoto úspěšného období Wimber pozval ke kázání Lonnie Frisbeeho, který se po rozvodu vrátil do Calvary Chapel a navštěvoval Wimberova shromáždění. Frisbeeho kázání na Den matek roku 1979 se zapsalo do historie charismatického hnutí. Wimber ve svých vzpomínkách uvádí, že s tímto pozváním velmi váhal, nicméně byl si jist Božím vedením. Podle Wimbera Frisbee vydal sboru svědectví, strhující příběh o Boží milosti a poté sboru sdělil, že již dlouho zarmucuje Ducha svatého. Rozhodl se jej tedy do sboru pozvat a pronesl svoji obvyklou modlitbu: „Duchu svatý, přijď“.⁷⁷³ Carol Wimberová uvádí, co následovalo:

„Většina mládeže se roztřásla a klesala na podlahu. Jednu chvíli to vypadalo jako bitevní pole: ležící těla po celé hale, lidé plakali, kvíleli, mluvili v jazyku... do vzniklé vřavy zaznívaly výkřiky! Jeden chlapec řekl: "Je to elektrický proud, nemohu se pohnout".“⁷⁷⁴

Wimber byl tímto chováním zmaten, protože nenalezl v Písmu, kde by modlitba k Duchu svatému byla obsažena. Částečný klid našel až v četbě probuzenecké literatury, popisující shromáždění Wesleye, Whitefielda a Finneyho. Definitivním potvrzením mu byl telefonát pastora Vinice z Denveru, který mu sdělil, že přesně tak vypadaly začátky probuzeneckého

⁷⁷¹ WIMBER, John a Kevin SPRINGER. *Uzdravení Boží mocí*, s. 67.

⁷⁷² WIMBER, John. *Neseni třetí vlnou*, s. 29.

⁷⁷³ WIMBER, John a Kevin SPRINGER. *Evangelizace Boží mocí*, s. 33-34.

⁷⁷⁴ WIMBER, John. *Neseni třetí vlnou: Co přijde po obnově?*, s. 30.

hnutí Jesus People, kdy bylo spaseno mnoho lidí⁷⁷⁵. Po této události někteří členové sbor opustili a již nikdy se nevrátili. Nicméně společenství začalo dynamicky růst a během několika měsíců byly pokřtěny stovky nových konvertitů.

2.8.3 Zrození Vinice

Wimber i Frisbee byli zřejmě probuzením nadšeni, jejich entusiasmus však nesdílel Chuck Smith ani řada pastorů Calvary Chapel. Proto v roce 1982 shromáždil Smith vedoucí sborů a ti, podle Millera, „posadili Wimbera na horké křeslo“. Smith i Wimber si shodně vybavují, že Wimber po diskusi ostatním pastorům nabídl, že změní název svého sboru. Smith souhlasil a dotyční se shodli, že Wimberova pneumatologie se do značné míry shoduje s tím, co se uplatňuje v Gulliksenově Vinici. Mezi Wimberem a Gulliksenem vzniklo přátelství, které dalo vzniknout nové kongregaci pod názvem Vinice, která se oddělila od Calvary Chapel. Gulliksen následně u Wimbera rozpoznal vůdčí obdarování a v roce 1983 nově vzniklé uskupení následovalo třicet sborů Calvary Chapel.

Wimber v té době navázal kontakty s katolíky, anglikány a dalšími církvemi a pořádal s nimi konference, kde se snažil předat charismatické poselství. Miller mluví o „wimberizaci“ některých duchovních anglikánské církve⁷⁷⁶. Sem bezpochyby patří i Nicky Gumbel, protagonista Kurzů Alfa, který v roce 1982 dostal skrze Wimberovu modlitbu dar říkat druhým o Kristu⁷⁷⁷. Na svých četných cestách byl Wimber provázen i Lonniem Frisbeem⁷⁷⁸.

2.8.3.1 Divy a zázraky a MC 510

V roce 1981 přichází Wimber za svým bývalým nadřízeným C. P. Wagnerem a žádá jej, zda by v rámci kurzu růstu sborů na Fullerově teologickém semináři mohla být zařazena přednáška o *znamení a zázracích a růstu církve*. Wagner souhlasil a k účasti byl přizván i děkan Paul E. Perison. Kurz dostal pracovní název „MC 510“. Wagner byl na těchto kurzech sám uzdraven⁷⁷⁹. Wagner poté založil tzv. „Společenství 120“, které se stalo dveřmi charismatických zkušeností do evangelikálních společenství. Kurzy budily odpor části konzervativních vyučujících a Wagner sám je označil za vysoce kontroverzní⁷⁸⁰.

⁷⁷⁵ Tamtéž, s. 35.

⁷⁷⁶ MILLER, Donald E. *Reinventing American protestantism: christianity in the new millenium*, s. 49.

⁷⁷⁷ MCDONALD, Elizabeth. *Alpha: new life or new lifestyle?*

⁷⁷⁸ BEVERLEY, James A. *Revival wars*, s. 92

⁷⁷⁹ WIMBER, John. *Neseni třetí vlnou*, s. 38.

⁷⁸⁰ BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*, s. 1199-1200.

2.8.3.2 Kansaští proroci

Zhruba od poloviny osmdesátých let se Wimber začal stýkat se společenstvím tzv. „Kansaských proroků“ (Kansas City Fellowship, KCF), které vzniklo v roce 1982 pod vedením Mika Bickla. Hnutí vzniklo s důrazem na „prorocky obdarovanou službu“. V roce 1988 Wimber vzhledem ke svému zdravotnímu stavu a přepracovanosti zkolaboval. Tehdy vystoupil jeden z pozdějších prominentních proroků KCF a stoupenec hnutí Pozdního deště Paul Cain a prorocky označil Wimbera za apoštola, jehož hnutí má nastolit probuzení poslední doby⁷⁸¹.

Teologie Kansaských proroků spočívá v rekonstrukcionismu, kdy se vedle služby proroka má dostavit služba apoštola, která obnoví církev do větší slávy, než byla apoštolská církev v Jeruzalémě. Extrémní rekonstrukcionismus, spolu s kontroverzní službou jednotlivých proroků a jejich etických prohřešků, se staly terčem kritiky mezi samotnými charismatiky. Ermie Gruen, charismatický pastor v Kansasu, sepsal zprávu, kde zdokumentoval jejich falešná proroctví, neortodoxní učení, neetické chování a zprávu zveřejnil⁷⁸². Wimber v důsledku toho roku 1990 převzal nad hnutím dohled a KCF se stalo součástí Vinice. Gruen uvádí, že Wimber před svojí smrtí ale svého spojení s Bicklem litoval⁷⁸³. Zprávu o konfrontacích mezi Gruenem, Bicklem a jeho proroky, přinesl v roce 1991 *Worldview Times* se závěrem, že jde o klasický případ, kdy lidé následují lidská učení⁷⁸⁴.

⁷⁸¹ Mike Bickle, pastor Kansaských proroků, popisuje toto období Cainovy služby slovy „Samuel hledá Davida“. Aby mohl Cain efektivněji zasáhnout v době vylití pozdního deště, začal hledat apoštolské příkrytí své prorocké služby. Proto odjel do Koreje, kde v Soulu navštívil letniční shromáždění pastora Yonggi Cho, aby Cho k této službě pomazal. Při setkání s ním mu však „Duch Páně řekl: „Ne to není on.““ Poté Cain odjel do USA, do Baton Rouge, aby se setkal s Jimmy Swaggartem, ale Duch Páně řekl: „To není on.““ Poté Cain navštívil Jamese Robisona, Pata Robertsona, navštěvoval vedoucího za vedoucím v různých státech, ale Pán znovu a znovu říkal: „To není on! To není on!“ Pak teprve našel Wimbera, který měl přivést celosvětové probuzení. In: HANEGRAAFF, Hank. *Counterfeit Revival*, s. 147-148.

⁷⁸² GRUEN, Ernest J. *Documentation of the Aberrant Practices and Teachings of Kansas City Fellowship (Grace Ministries)*.

⁷⁸³ Interview with Pastor Ernie Gruen.

⁷⁸⁴ „The charges are delineated in a 233 page document entitled, *Documentation of the Aberrant Practices and Teachings of Kansas City Fellowship (Grace Ministries)*,” prepared by Pastor Ernest Gruen and members of his staff. Here we found documentation of exaggerated and false prophecies by KCF staff. Many of these were used to promote their own ministry and used to influence other churches to come under the KCF umbrella. Strange teachings, i. e. Bob Jones use of the Shepherd's Rod ceremony and the idea that New Testament prophets are fallible. Documentation of occult type activities such as the promotion of out of body experiences. Documentation of institutional and psychological harm to people as a result of words allegedly coming from God. Various false doctrines that are documented include an "elected seed generation" theology to promote their uniqueness. A "new order" doctrine which teaches that the new order following the pattern of Samuel will replace the old order after the pattern of Eli. Dominion theology is a strong element. They deny this, but it is clear from our conversations with them that they do not understand Dominion Theology. They know it is controversial so they want to deny any association. Doctrine about seeking new revelation from God including seeking dreams, visions, communication with angels, the dead, and out-of body experiences. Doctrine about the restoration of the gift of Apostles and Prophets, and that hundreds of these will be trained at KCF. Further a number of ethical compromises are documented including Bickle's teaching against his charismatic brethren and then actively seeking their support. Inconsistency in his support of Bob Jones, depending on how the groups he is addressing views Bob Jones, as well as not keeping financial promises“. In: DEAN, Robert. *The Vineyard and The Kansas City Prophets*.

2.8.3.3 Období krize

Nedlouho po Cainově proroctví dochází ke krizi. Wimber přiznává nedostatek posvěcení a modliteb v celém hnutí. Vinici opouští Paul Cain, další kansaský prorok Bob Jones je v kázni pro sexuální nečistotu a do třetice kansaský teolog Jack Deere odchází, neboť hnutí shledává v rozporu s Písmem. Wimber sám se distancuje od mnohých fenoménů, kterým do té doby věřil, jako např. „osobnímu subjektivnímu proroctví“ a „učení o poslední době“. V časopise Charisma přiznává, že udělal vážné chyby a snaží se vrátit do evangelikálního rámce“. Wimberův blízký spolupracovník Brent Rue zemřel na rakovinu jícnu a sám Wimber onemocněl rakovinou nosohltanu. Jednota sborů Vinice se otřásá a pětitisícové společenství v Denveru opouští denominaci⁷⁸⁵.

V roce 1991 byla svolána konference v Denveru, kde se Wimber odvrací od profétické teologie zpět k evangelizaci a zakládání sborů a cítí Boží vedení expandovat i do jiných zemí. Následně se v letech 1992 - 1994 začaly k Vinici připojovat charismatické sbory z jiných zemí. Nicméně Gulliksen již v roce 1992 hnutí opustil v obavě, že se pod Wimberovým vedením bude jednat o novou denominaci⁷⁸⁶.

2.8.3.4 Torontské požehnání

Ve stejném roce však dochází na půdě Vinice k dalším manifestacím. Stalo se tak poté, co Randy Clark, pastor Vinice v St. Louis ve státě Missouri, navštívil na základně hnutí Víry Rhema v Tulse shromáždění hostujícího evangelisty Rodneye Howarda-Browna, který sloužil v pomazání Bennyho Hinna. Brown sám sebe označuje jako „barmana Ducha svatého“, protože po vzkládání jeho rukou docházelo k projevům davového smíchu, opilosti a padání naznak. Když se Clark vrátil do svého společenství, začalo k podobným projevům docházet i zde. Na oblastním setkání ve Wisconsinu v říjnu 1993 vedoucí této oblasti, Happy Leman vyzval Clarka, aby se o své zkušenosti začal sdílet s ostatními vedoucími a i zde došlo k podobným manifestacím⁷⁸⁷.

Druhým mužem, který obdržel požehnání od Bennyho Hinna, byl pastor torontské Vinice John Arnott. Ten sám prohlásil, že se za něho Hinn modlil mnohokrát, avšak když požehnání přijal a padl na zem, nebyl si jistý, zda šlo o Boží moc nebo zda ho Hinn srazil k zemi nebo zda ho stáhl „chytač“ stojící za ním. Chtěl spíše uzdravení nebo záchranu, než ležet na zemi a

⁷⁸⁵ HANEGRAAFF, Hank. *Counterfeit revival*. IX-XVIII.

⁷⁸⁶ MILLER, Donald E. *Reinventing American protestantism: christianity in the new millenium*, s. 47.

⁷⁸⁷ JACKSON, Bill. *Co se to s námi jenom děje?*, s. 3.

smát se⁷⁸⁸. Skutečné pomazání, v jehož moci Hinn slouží, John Arnott přijal až zprostředkovaně, když se koncem roku 1993 se svojí ženou vypravil do Argentiny na shromáždění Claudio Freidzona, který rovněž přijal nové zmocnění do služby od Bennyho Hinna krátce poté, kdy byl inspirován jeho knihou „Dobré ráno, Duchu svatý“.

Když se Arnott dozvěděl o Clarkově zkušenosti, pozval Clarka do Toronta a 20. ledna 1994 toto setkání vyústilo v nepřetržitý devadesátidenní řetězec masových shromáždění, která vešla ve známost jako Torontské požehnání. Během shromáždění v Torontu se dále projevoval psi štěkot, hadí syčení, lví řvaní, kohoutí kokrhání, neovladatelný smích, padání naznak po vzkládání rukou do krátkého či delšího sníženého stavu vědomí, třes, četné projevy opilosti, pláč a prorocká zjevení. Stejně jako v Argentině, i v Torontu se na lidech začal objevovat zlatý prach a lidem se objevovaly zlaté zubní plomby. Torontské požehnání se záhy začalo šířit do celého světa a psychiatr a člen Vinice John Whitte spolu s Wimberem tato shromáždění označili jako obnovu⁷⁸⁹. Kritici hnutí pak poukazují na to, že se jedná o identické manifestace jako v kundalini józe⁷⁹⁰.

Jen od dubna do prosince překročilo práh Torontské Vinice 75 000 lidí téměř z každé země světa. Do poloviny roku 1995 to již byly statisíce. Z Toronta se tak ústy samotných protagonistů stala „Mekka charismatiků“. V zahraničí byla nejvíce ovlivněna Velká Británie. Odhad činí, že 2 500 až 4 000 církví pořádalo shromáždění podobná Torontské Vinici. Skrze soukromé návštěvy členů z různých částí světa a službu křesťanů z Vinice se obnova dále manifestovala v londýnském sboru Holy Trinity Brompton, kde ovlivnila i rozšíření Kurzů Alfa, které zde již předtím vznikly. Obnova v roce 1995 se dále projevila na Floridě, ve sboru Assembly of God v Pensacole a nakonec v roce 2008 progredovala v dalším letničním sboru v Lakelandu na Floridě. Kanadský evangelista Todd Bentley již dříve potvrdil, že byl navštíven ženským andělem Emma, připomínajícím zjevem Kathryn Kuhlmanovou a tvrdil, že se poprvé o tomto andělu dozvěděl od Kansaského proroka Boba Jonese⁷⁹¹. Bentley byl rovněž ve službě mohutně prorocky potvrzen C. P. Wagnerem a podpořen Randy Clarkem spolu s Johnem Arnottem. Probuzení skončilo až tehdy, když se zjistilo, že má Bentley problémy s alkoholem, navázal vztah s členkou služebního týmu a posléze se rozvedl.

⁷⁸⁸ RISS, Richard M. A History of the Revival of 1992-1995: John Arnott.

⁷⁸⁹ JACKSON, Bill. *Co se to s námi jenom děje?*, s. 3.

⁷⁹⁰ STROM, Andrew. Shocking documentary - False spirits invade the church: Part 1 - Kundalini warning.

⁷⁹¹ „Now let me talk about an angelic experience with Emma. Twice Bob Jones asked me about this angel that was in Kansas City in 1980: "Todd, have you ever seen the angel by the name of Emma? " He asked me as if he expected that this angel was appearing to me. Surprised, I said, "Bob, who is Emma? " He told me that Emma was the angel that helped birth and start the whole prophetic movement in Kansas City in the 1980s. She was a mothering-type angel that helped nurture the prophetic as it broke out... That was the first angel that I have ever seen in the form of a woman...“ In: BENTLEY, Todd. *Angelic Hosts*.

Kansaský prorok Rick Joyner byl pověřen vedením procesu jeho obnovy⁷⁹². Probuzení v Lakelandu sledovaly statisíce charismatiků po celém světě a vlivem internetu a televize se zřejmě jednalo o nejvlivnější charismatické probuzení všech dob.

John Wimber byl zpočátku obnovou v Torontu nadšen, ale zřejmě i silná kritika z řad konzervativních křesťanů jej vedla k tomu, že odmítl restauracionistické pojetí obnovy, odsoudil očekávání a vzbuzování manifestací a nakonec Vinice sbor v Torontu vyloučila ze svého svazku. Avšak Wimber stále věřil v probuzení. I tuto svoji touhu, na sklonku svého života, podrobil lehké kritice. Je patrné, že i on se dostal pod vliv Kansaských proroků, neboť v časopise *Charisma* přiznal, že činil pokání z učení „poslední doby“ a spolu s Toddem Hunterem se distancovali od profétické eschatologie, která se objevila v torontském sboru. Společně odsoudili „...akceptaci proroctví, jež vytvářejí elitářskou mentalitu mezi sbory a vyvolávají dělení na ty, kteří "mají", a kteří "nemají".“⁷⁹³

2.8.4 Vinice dnes

Vinice se tímto znovu stala předmětem napětí a štěpení. V roce 1996 Vinici definitivně opustil i sbor Kansaských proroků pro nesouhlas s vyloučením Torontského sboru⁷⁹⁴. Nakonec, po prodělané chemoterapii, ozařování, vyčerpávajících tiskových konferencích dne 17. listopadu 1997 John Wimber umírá na krvácení do mozku. Torontského požehnání se zcela neodřekl, když napsal: „Náš počín neznamená, že jsme odmítli současnou obnovu. Mnoho našich sborů přijalo ze současné obnovy velký užitek a učinili jí součástí sborového života... Máme naději, že budou pokračovat v úsilí v obnově těchto dní.“⁷⁹⁵

Po Wimberově smrti nastalo velké vakuum. Na jeho místo v roce 1998 nastoupil národní koordinátor Todd Hunter, který pak do dvou let zemřel. Národním ředitelem se místo něho stal Bert Waggoner. K roku 2007 patřilo po celém světě k Vinici 1500 církví, z čehož bylo více než 500 v USA, a tento počet má rostoucí charakter, protože centrem hnutí zůstala

⁷⁹² JOYNER, Rick. Todd Bentley Begins Restoration Process.

⁷⁹³ „Je tu rozdíl v eschatologii. Vedení torontského sboru má tendenci spojovat současné vylévání Ducha svatého s očekáváním probuzení posledních dnů, které se vyznačuje znamením a zázraky, extatickými zkušenostmi a jinými manifestacemi moci, jež překračují normální průběh evangelizace, uzdravování, misie a zakládání sborů. Vinice neshledává, že tento pohled je biblický nebo představuje pomoc... Jsme znepokojeni tím, že u některých z vedení torontského sboru se objevuje "profétická teologie". Točí se kolem nového druhu extatického proroctví, které má zvěstovat druhé Letnice, druhé Skutky apoštolské a probuzení posledních dnů. Domníváme se, že takovéto chápání podstaty proroctví a jeho role v církvi vede ke značným problémům“. In: John Wimber vylučuje torontský sbor ze svazku Vinice.

⁷⁹⁴ HOLVAST, René. *Spiritual mapping in the United States and Argentina, 1989-2005*, s. 40.

⁷⁹⁵ John Wimber vylučuje torontský sbor ze svazku Vinice.

misie⁷⁹⁶. Wagner uvádí, že Vinice pod Wimberovým vedením byla jinou Vinicí a že divy a zázraky, které se v původním hnutí objevily, se již v takové míře neprojevují⁷⁹⁷.

2.8.5 Věrouka hnutí

Při snaze popsat věrouku hnutí se můžeme dostat do nesnází neboť Wimber prošel určitým vývojem. Zpočátku byl stoupencem tělesných manifestací a rekonstrukcionismu, avšak z výpovědí před jeho smrtí lze usuzovat, že se podstatně od této teologie oddělil. Přesto zde zůstávají specifické stránky učení, jako je tzv. „evangelizace Boží mocí“, a nauky, které formovaly tzv. „třetí vlnu Ducha svatého“. Velmi zajímavý je ovšem postřeh Wimberovy manželky Carol, která teologii Vinice vidí v návaznosti na kvakerské období, díky kterému mohli později zakusit „chvění, třesení, znamení a zázraky“. V rámci kvakerismu tyto projevy souvisejí s očekáváním iluminace, kterou lze patrně u Wimbera vystopovat.

2.8.5.1 Role zjevení ve formování nauky

Wimber vycházel z Bible, přesto mu často k formulaci učení pomohlo nadpřirozené zjevení. Vidění medového mraku mu posloužilo k pochopení, proč někteří nejsou po modlitbě uzdraveni, i když tyto případy později teologicky zřetelně vysvětlil. Když váhal, jak ospravedlnit modlitbu k Duchu svatému předcházející tělesné manifestace, přesvědčil ho - podle Wimberové - až Bohem vedený telefonát přítele z Denveru. Když se dostal do teologické tísně v ospravedlňování neobvyklé praxe své církve, obdržel proctví, že Bůh učinil Vinici tržištěm⁷⁹⁸ a stejně tak na základě vnitřního pohnutí začal starozákonním rituálem mazat členy sboru olejem.

2.8.5.2 Manifestace Ducha svatého

Možná právě zde lze vysledovat kvakerské dědictví očekávání iluminace, vtělené do charismatické zbožnosti. Wimber často při očekávání Božího jednání používal modlitbu k Duchu svatému v imperativu. Modlil se tímto způsobem za zmocnění služebníků ke službě, za uzdravení nemocných i za požehnání celého shromáždění – „Duchu svatý, přijď“. Zde stojí za pozornost srovnání s modlitbou Frisbeeho, se kterou měl Wimber zpočátku problém.

⁷⁹⁶ Vineyard History.

⁷⁹⁷ WAGNER, Charles Peter. *7 power principles I learned after seminary*, s. 16-17.

⁷⁹⁸ WIMBER, John. *Neseni třetí vlnou*, s. 29.

2.8.5.3 Chvály a uctívání

Hudba, pro své dědictví v hnutí Jesus People a snad proto, že byl sám Wimber špičkovým hudebníkem, stála vždy v popředí bohoslužeb. Hudební projekce na shromážděních trvala až několik hodin a Wimber prohlašoval, že našel v hudebním vzývání klíč k duchovní obnově. Písně z Vinice se rozšířily prakticky do všech církví světa a dodnes se s oblibou hrají pro svoji jednoduchost, srozumitelnost a melodičnost. Později začala mít hudba i profétický, eschatologický a ve spojení s evangelizací i soteriologický ráz. Zrodila se definice, že chvála je cesta do Boží přítomnosti. V roce 1989, pastor Vinice a pozdější vedoucí hnutí Promise Keepers James Ryle, obdržel sen ohledně skupiny Beatles. Obsahem bylo zjevení, že Bůh pomazal skupinu Beatles, aby ohlásil celosvětové probuzení, avšak v roce 1970 vzal toto pomazání zpět, aby je rezervoval pro křesťanské hudebníky, kteří by v roce 1990 ohlásili celosvětové probuzení. Toto proroctví bylo vyhlášeno na "Konferenci žně" v Denveru v listopadu roku 1990⁷⁹⁹.

2.8.5.4 Uzdravení

Wimber chápal člověka jako komplexní bytost. V souladu s moderní medicínou věřil, že mnohé nemoci mají psychickou, resp. pneumatickou příčinu. V důsledku pak zastával teorii tzv. vnitřního uzdravení, které bylo v té době vyučováno mnohými křesťanskými psychology a duchovními. Wimber se dovolává J. Dobsona, M. Scanlana, F. MacNutta a R. Bennetové. Tělesné uzdravení zde mělo následovat po odstranění duchovní nebo duševní příčiny. Obvykle se jednalo o újmu z dětství, kdy byl např. syn psychicky zraněn svým otcem, byl nepochopen nebo ponížen a nyní se zasuté trauma somatizovalo⁸⁰⁰. Psychickým projevem tohoto „vnitřního zranění“ byl nejčastěji pocit bezcennosti nebo sebenenávist. Somatickou manifestací pak mohla být „migréna, bolesti trojklanného nervu, zažívací potíže, noční hrůzné můry, závratě“⁸⁰¹.

Uzdravování se pak stalo centrální částí Wimberova chápání evangelia a pevnou součástí bohoslužeb. Wimber obecně věřil, že nemoc pochází od ďábla a že Bůh nemoc připouští, avšak nesešle⁸⁰². Při službě uzdravení očekával iluminaci, kdy mu Duch svatý zjeví slovo poznání a nad nemocnými, které Bůh uzdravoval, někdy viděl kužel světla⁸⁰³. Nemoci pak

⁷⁹⁹ RYLE, James. The "Sons of Thunder".

⁸⁰⁰ WIMBER, John a Kevin SPRINGER. *Uzdravení Boží mocí*, s. 93.

⁸⁰¹ Tamtéž, s. 96.

⁸⁰² Tamtéž, s. 93.

⁸⁰³ WIMBER, John. *Neseni třetí vlnou*, s. 29.

byly Wimberovi a dalším modlitebníkům nadpřirozeně zjevovány. Někdy se jednalo o bolest v určité oblasti jeho těla, která je nemocná u člověka, za kterého se modlil. Jindy duchovně viděl přesně to místo, které je nemocné nebo ho pokrýval tmavý stín. Jindy viděl dravce, hady, krokodýly uvnitř nebo na povrchu těla...⁸⁰⁴

2.8.5.5 Impartace duchovních darů

Wimber věřil, podobně jako snad všichni charismatici, že duchovní dary lze přenášet cíleným vzkládáním rukou. Klasickým příkladem bylo vkládání rukou pro „uvolnění daru uzdravování“. Cítil, že se mu z rukou uvolňuje energie a že lze druhým předat to, co sám od Boha dostal. V charismatické teologii se tomu říká „impartation“ a tato praxe se hned zpočátku stala terčem kritiky letničních církví⁸⁰⁵.

2.8.5.6 Evangelizace Boží mocí

Wimber učil, že evangelium Království má být provázeno Boží mocí, kam patří zejména uzdravování a exorcismus. Vedle dobrých skutků, proklamace a přesvědčování tato demonstrace Boží moci má vést ke konverzi těch, kteří jsou s ní konfrontováni. Některé projevy Boží moci však byly velmi neobvyklé, stejně jako praxe modlitby k Duchu svatému. Podle mnohých se jedná o dědictví pocházející od Lonnieho Frisbeeho. Nicméně i řada protagonistů Torontského požehnání jako je Benny Hinn nebo Claudio Freidzon se shodují, že bez modlitby k Duchu svatému nelze jeho manifestaci docílit.

2.9 Prorocké hnutí

Za počátek moderního prorockého hnutí, které je spojeno s apoštolskou obnovou, bývá považováno hnutí Kansaských proroků, které bylo ovlivněno dřívějším působením Williama Branhama a hnutím Pozdního deště.

2.9.1 Kansaští proroci

Společenství „Kansaských proroků“ Kansas City Fellowship (KCF) vzniklo jako iniciativa Mika Bickla (*1955) počátkem osmdesátých let. V roce 1982 Bickle na své cestě v Egyptě uslyšel Boží volání, které ho vedlo k zahájení díla, které se mělo dotknout celého světa. Proroctví cestujícího služebníka Augustina Alcalý Bicklovi potvrdilo, že se má přestěhovat ze

⁸⁰⁴ WIMBER, John a Kevin SPRINGER. *Uzdravení Boží mocí*, s. 214.

⁸⁰⁵ Imparting of Spiritual Gifts.

St. Louise do Kansasu a začít nové Boží hnutí, což ve stejném roce Bickle učinil⁸⁰⁶. V roce 1983 přijíždí i prorok Bob Jones, připojuje se k Bicklovi a po různých znameních je v hnutí veřejně označen jako „vidoucí resident“⁸⁰⁷. Jones již předtím, v roce 1975, prožil zkušenost klinické smrti, kdy se dostal mimo tělo, ale Bůh mu řekl, aby se vrátil zpět s tím, že má vyučovat vedoucí církve poslední doby, že staré vůdcovství skončilo a nastává jeho nová kvalita. Když se zotavil, Bůh mu sdělil, že na jihu Kansasu pozvedne hnutí mladých lidí, které povede 27 letý muž. V roce 1983, než roztaje sníh, pak tito Jonese přijmou⁸⁰⁸. Mezi další prominenty a ty, kdo byli s hnutím spojováni, později patřili Paul Cain, John Paul Jackson, Rick Joyner, David Parker, Jim Goll, Francis Frangipane, Reuven Doran, David Drilling a Jack Deere⁸⁰⁹.

V roce 1986 Bickle založil paracírkevní organizaci „Grace Ministries“. Její vize spočívá ve vytvoření „apoštolských týmů“ působících v tzv. „městských sborech“ podle principu „jeden křesťanský sbor na jedno město“, v jehož čele má stát apoštol. Jsou zde zakládány prorocké školy „Shiloh Ministries“ pro vzájemné sdílení prorockých služebníků. Je zde služba „Joseph Company“ určená k podpoře lidí v oblasti zaměstnání a domy modliteb IHOP, kde má dojít k eschatologické obnově Davidova bohoslužebného stánku podle starozákonního levitárního modelu a kde má probíhat nepřetržitá přímluva po dobu 24 hodin denně. Dále je zde rozvíjena tzv. služba „Israel Mandate“, která spočívá v podpoře Izraele⁸¹⁰. Při zrození prorocké služby pak měla pomáhat jistá Emma, což je ženský mateřský anděl, o kterém referoval Bentley po rozhovoru s Bobem Jonesem⁸¹¹.

V roce 1987 se Bickle v Birminghamu setkal s Paulem Cainem, dřívějším spolupracovníkem Williama Branhama, a ten se později připojil ke služebnímu týmu KCF jako vedoucí skupiny proroků. V roce 1988 Jones Bicklovi předpověděl, že mu zavolá John Wimber, čímž se mu otevrou dveře ke službě s Vinicí. Když se tak stalo, Bicklovo hnutí natolik Wimbera ovlivnilo, že nasměřoval Vinici k prorocké obnově. Při návštěvě Paula Caina v prosinci ve Vinici v Kalifornii jeho slova poznání přicházela s takovou mocí, že v budově vyhořely pojistky nahrávacího zařízení a byla zničena videokamera. Tím se opakovalo něco podobného, co se již stalo, když Cain sloužil v Bicklově přítomnosti v Olathe, kde dokonce

⁸⁰⁶ POLOMA, Margaret M. *Main street mystics*, s. 149.

⁸⁰⁷ RANGLES, Bill. *Weighed and found wanting*, s. 62.

⁸⁰⁸ POLOMA, Margaret M. *Main street mystics*, s. 150.

⁸⁰⁹ BOOTH, Tricia. KCP: The Roots of the Revival.

⁸¹⁰ The Kansas City Prophets: Inside a Prophetic Service.

⁸¹¹ BENTLEY, Todd. *Angelic Hosts*.

do budovy vtrhli hasiči, neboť Cainovo pomazání jim signalizovalo požár⁸¹². Jones pro Cainovo silné zmocnění nazval jeho prorockou službu „Boží teror“⁸¹³.

V roce 1990, po vnitřních bojích a diskusích s Bicklem, jeden z otců charismatického hnutí v Kansas City, pastor Ernie Gruen, publikoval své kázání „Máme mlčet a usmívat se?“, kde otevřeně mluvil proti falešným proroctvím v KCF. Uvedl, že měl strach, neboť Bickle implikoval jeho smrt, jestliže bude stát proti jeho učení. Poté dal Gruen do oběhu svoji obsáhlou zprávu, kde zdokumentoval falešná proroctví a učení, včetně etických pochybení KCF⁸¹⁴. Následoval velký skandál. KCF z počátku vyjádřilo nelibost, ale deklarovalo otevřenost ke korekcím. V červnu pak Bickle všechny aktivity podřídil Vinici, skandál utichl a sbor byl následně do Vinice inkorporován pod názvem „Kansas City Metro Vineyard Fellowship“. Wimber podnikl určitou korekci a hnutí, díky jeho vlivu, mělo otevřené dveře v Anglii, kde k hnutí Evangelikální aliance vydala kladné stanovisko a anglikánský biskup David Pytches napsal knihu „Some Said It Thundered“, která dodala hnutí kredit⁸¹⁵. Touto knihou byli osloveni i někteří čeští charismatici, kteří se v té době otevřeli prorocké službě Jima Golla⁸¹⁶.

Po vypuknutí Torontského požehnání se Kansaští proroci angažovali v jeho prospěch a Cain v Torontu začal otevřeně vyučovat letničními odmítané nauky hnutí Pozdního deště⁸¹⁷. O rok později pak sám John Arnott navštívil Kansas City. Po vyloučení Torontského sboru Wimberem v roce 1996 sbor Kansaských proroků opustil Vinici a Cain hnutí volal k návratu k jeho prorockým kořenům a zahájil službu v Shiloh Retreat Center. V roce 1999 Bickle začal rozvíjet službu IHOP a v roce 2000 opustil službu pastora, aby se již plně věnoval IHOP a „Shiloah Ministry“. Na jeho místo nastoupil Floyd McClung, který byl více než 30 let jedním z vedoucích charismatické organizace Mládež s misí - YWAM. Mezi nejvýraznější prorocky obdarované osobnosti, které se v počátku hnutí těšily zvláštní úctě, byl vedoucí proroků a v podstatě duchovní otec Paul Cain a vidoucí senior Bob Jones.

⁸¹² Joyner, Rick. Kdo je Paul Cain, s. 323– 324.

⁸¹³ DAGER, Albert James. *Vengeance is ours*, s. 113.

⁸¹⁴ GRUEN, Ernest J. Documentation of the Aberrant Practices and Teachings of Kansas City Fellowship (Grace Ministries).

⁸¹⁵ PRASCH, Jacob James. Paul Cain, R. T. Kendell, and Friends.

⁸¹⁶ DRÁPAL, Dan. *Zlom: Historie Křesťanského společenství (III)*, s. 31.

⁸¹⁷ OPPENHEIMER, Mike. Prophet Paul Cain.

2.9.2 Bob Jones

Jones se narodil v roce 1929 a je považován za proroka, který má až několik zjevení za den. První andělské navštívení prožil v devíti letech a ve třinácti jej čekalo Boží navštívení, když k němu Bůh zvolal z třtinového pole a o dva roky později mu zjevil jeho službu. Nicméně Jones žil dále rozmařilým způsobem života, vstoupil do námořnictva a holdoval alkoholu, až se nervově zhroutil a ve 39 letech se ocitl v psychiatrické léčebně pro válečné veterány. Zde k němu promluvil ďábel a sdělil mu, aby zabil ty, kteří jsou zodpovědní za jeho stav. On však volal k Ježíši a ten jej vedl, aby jim odpustil. Když tak učinil, byl uzdraven a „začal mít vize, vytržení, slyšel hlasy, měl sny, andělská navštívení a démonické konfrontace“⁸¹⁸. Předpovídal události v církvi i v sekulární sféře. Mezi jeho známé proroctví, podle Gruena, patří předpověď, že do roku 1990 zemře v důsledku Božího soudu tisíc křesťanských vedoucích⁸¹⁹. V roce 1984 obdržel zjevení, že v církvi nastane „občanská válka“. V této vizi bylo mnoho křesťanů, kteří se smáli a tančili a byli oblečeni do pestrých obleků. Během párty se však někteří začali stranit a jejich barva obleku se změnila buď v šedou, nebo v modrou. Mezi těmito skupinami pak začala „občanská válka“. Tato vize se rozšířila i mezi ostatní proroky a byla vykládána tak, že modrá znamená nebe (což jsou křesťani vedeni Duchem svatým) a šedá znamená mozkovou kůru (což jsou křesťané žijící podle přirozené mysli své lidské moudrosti). Když vypuklo Torontské požehnání, někteří jeho vedoucí zde viděli naplnění onoho proroctví⁸²⁰. Mezi další známé Jonesovo proroctví patří zjevení o Pastýřské holi. Pán se v něm Jonesovi zjevil a sdělil mu, že jej hodlá navštívit každého roku v Den smíření a každý služebník se jednou do roka musí ukázat před svým pastýřem a obstat před prorockou inspekcí, kde budou zjeveny jeho nevyznané hříchy⁸²¹. Jones dodnes publikuje svá každoroční proroctví pod názvem „Pastýřská hůl“⁸²².

V roce 1991 byl Jones Wimberem kázněně pro „manipulaci lidí pro svou osobní žádost, sexuální nečistotu, vzpouru vůči pastorské autoritě, očerňování vedoucích a podněcování

⁸¹⁸ „Early in the morning on his ninth day in the hospital, the devil began to speak. "Everyone has mistreated you all your life, no wonder you are like you are. You deserve to get even with them. There is a list of 12 people that are responsible for your being here. Why don't you run away tonight and go kill them, then come back? They've got you in the crazy ward anyway and you're going to be here the rest of your life. They won't do anything to you... Bob began to have visions and words spoken to him by the Lord. They came in a variety of ways: through open visions, trances, audible voices, dreams, angelic appearances and demonic confrontations. These words and visions often foretold future events in both church and national affairs. These experiences never contradicted the word of God“. In: Conference Speakers: Bob Jones.

⁸¹⁹ BICKLE, Mike, JONES, Bob. Visions & Revelations. KCM, O Fall, 1989 In: GRUEN, Ernest J. Documentation of the Aberrant Practices and Teachings of Kansas City Fellowship (Grace Ministries).

⁸²⁰ The Way of Cain.

⁸²¹ The Kansas City Prophets.

⁸²² Shepherd's Rods.

hořkosti v těle Kristově⁸²³. Poté Bickle Jonese přemístil z veřejné služby do pozadí. Jones je i autorem myšlenky, která se později rozšířila v prorockém hnutí, když uvedl, že proroctví novozákonního proroka se naplňuje zhruba z 65 procent a u některých proroků jen na 10 procent. Ti nejzralejší dosahují úspěšnosti 85 - 95 procent⁸²⁴.

Dnes má Jones vlastní službu a je podporován Rickem Joynerem. Je rovněž častým hostem v pořadu „Extreme Prophetic“, což je služba, která je apoštolsky přikryta i Jimem Gollem⁸²⁵.

2.9.3 Paul Cain

Paul Cain se narodil v roce 1929 v Texasu. Jeho matce bylo 44 let, měla tuberkulózu, trpěla rakovinou obou prsů, dělohy a měla srdeční vadu. Na smrtelné posteli prožila andělskou návštěvu, kdy ji anděl sdělil, jak pojmenuje svého syna, který bude kázat evangelium podobně jako apoštol Pavel⁸²⁶. Cainova rodina byla obdařena dary vidění a Cain tak mohl vědět, když osoba měla být uzdravena a rovněž věděl, když měl někdo zemřít⁸²⁷. Později i on sám v sedmi letech prožil návštěvu anděla, který mu oznámil jeho povolání a již v sedmnácti sloužil s vlastním stanem při Probuzení uzdravování. Na andělský pokyn jej William Branham přibral ke svým tažením. V devatenácti letech Paula opět navštívil anděl, který mu sdělil učení o Jóelově armádě, která má představovat Hospodinovo vojsko poslední doby, které si podmaní zemi. Nakonec se mu na sedadle automobilu zjevil sám Ježíš Kristus a povolal ho k celibátu a později na Caina vložil ruce, aby ho zbavil jeho citů. Když cestoval po Skandinávii, byl přesto obviněn, že byl zapleten s jistou ženou. V té době se hnutí uzdravování dostalo do skandálů a Cain prožil 25 let v ústraní. Dostal však zaslíbení, že ještě za svého života uvidí křesťany „nového druhu“ a bude povolán iniciovat službu „poslední doby“⁸²⁸.

Po uplynutí těchto „tichých let“ dostal Boží příkaz, aby - podobně jako Samuel - našel a pomazal apoštola pro probuzení poslední doby, kterého rozpoznal v Johnu Wimberovi. Cainova prorocká služba, stejně jako Branhamova, vyniká téměř absolutní přesností v odhadu minulosti a současnosti těch, kterým Cain takto slouží. I jeho někteří kritici nepopírají jeho

⁸²³ *Public statement of John Wimber*. Association of Vineyard Churches 12. November 1991, In: HANEGRAAFF, Hank. *Counterfeit Revival*, s. 149.

⁸²⁴ Examining Bob Jones's Shepherd's Rod.

⁸²⁵ XP Ministries & Christian Services Association.

⁸²⁶ JOYNER, Rick. Kdo je Paul Cain, s. 323– 324.

⁸²⁷ PYTCHEs, David. *Some said it thundered*, s. 24–25.

⁸²⁸ HANEGRAAFF, Hank. *Counterfeit Revival*, s. 147

jasnovidecké schopnosti, kdy dokáže přesně určovat jména lidí i jejich příbuzných a popsat jejich minulost⁸²⁹.

Když v roce 1987 přijel Cain poprvé do Kansasu za Bicklem, avizoval jako znamení svého příjezdu napadení sněhu, a když měl v roce 1988 navštívit Wimbera, oznámil, že znamením bude zemětřesení. Oboje bylo Bicklem a Wimberem později dosvědčeno⁸³⁰. V roce 1991 odjel Cain do Anglie, kde se připojil ke sboru ve Westminsterské kapli pod vedením významného evangelikálního vedoucího T. R. Kendalla a společně vydávají knihu s názvem „The Word and the Spirit“. Vyšla v roce 1996 a byla chápána jako výraz jednoty mezi reformovanými evangelikály a charismatiky. Cain rovněž cestoval takřka po celém světě, prorokoval světovým politikům a setkal se s prezidentem Clintonem nebo se Saddamem Husseinem. Těsně před Clintonovou volbou mu Cain prorokoval, že se stane zbožným a oblíbeným prezidentem USA. Pro své zásluhy byli nakonec Cain spolu s Joynerem oceněni řádem Maltských rytířů, což později Joyner obsáhle komentoval⁸³¹.

Ze své služby Cain odstoupil jen krátce v roce 2005 poté, co byl konfrontován Bicklem, Joynerem a Deerem, kteří proti němu vznesli obvinění z homosexuality a alkoholismu, což uznal a přijal jejich korekci i dobu určenou k jeho obnově. Nicméně o pár týdnů později oznámil, že se stěhuje do Kalifornie a o 12 měsíců později církev v Kalifornii uvedla, že Cain je „obnoven“ a že je znovu připraven kázat⁸³². Dnes ho opět můžeme v dobré kondici spatřit na prorockých konferencích.

2.9.4 Rick Joyner

Rick Joyner se narodil v roce 1949 a je dnes zřejmě mediálně nejúspěšnějším Kansaským prorokem, jehož knihy, proroctví a články se hojně překládají do češtiny. Křesťanem se stal v roce 1971 a od té doby má schopnosti „přesně předvídat určité události“ a „při pohledu na lidi příležitostně poznat detaily, například *jejich problémy* nebo *duchovní povolání* v jejich životě.“ I přes prorocké povolání do služby na plný úvazek Joyner přiznává, že jeho vztah k Bohu byl mělký, protože spoléhal více na ověřené postupy než na intimní vztah s Bohem. Z tohoto důvodů v roce 1980 odstoupil ze své služby a vrátil se do ní až v roce 1987. Tehdy ho Bůh povolal zpět s tím, že pokud se nevrátí, jeho pověření převezme jiný⁸³³. V osmdesátých

⁸²⁹ STEINKAMP, Orrel. Paul Cain, Latter Rain Prophet of Renown Is Now Discredited.

⁸³⁰ JOYNER, Rick. Kdo je Paul Cain, s. 323–324.

⁸³¹ JOYNER, Rick. Knights of Malta.

⁸³² GRADY, Lee J. Fallen Ministers and Charismatic Credibility.

⁸³³ JOYNER, Rick. *The harvest*, s. 7-9.

letech se připojil k Bicklovi a sboru Kansaských proroků. I přes deklarovaný návrat do služby v roce 1987, již v roce 1985 se svou manželkou založil dnes již takřka světoznámé vydavatelství „Morning Star“⁸³⁴.

Uznávaným křesťanským spisovatelem se pak Joyner stal skrze sérii tří prorockých knih „Poslední bitva“, „Povolání do poslední bitvy“ a „Pochodeň a meč“, kde popisuje svá setkávání se zemřelými, kteří mu vykládají Písmo a odkrývají budoucnost. Mezi nimi, aniž by ho jmenoval, našel i Williama Branhama, kterého charismatické hnutí zpravidla považuje za obdarovaného evangelistu⁸³⁵. V těchto vytrženích se setkal i s apoštolem Pavlem, který mu vysvětlil, které z jeho biblických spisů jsou více důležité a které méně. Byl svědkem, jak před ním *poklekají andělé*, jedl ze *stromu života* a setkal se v nebi s *pošetilými pannami* z Ježíšova podobenství a s *oblakem svědků* z epištoly Židům⁸³⁶. Ačkoliv kansaský prorok Joel Stabb, který slouží v České republice, v úvodu ke knize přiznal, že při četbě knihy „strávil hodně času s tváří na zemi - v pokání“, skutečnost, že se Joyner setkával se zemřelými, mu v Apoštolské církvi vyneslo obvinění z nekromantie⁸³⁷. Tento příklad jen dokresluje, jak si jsou často letniční a charismatici, přes vnější podobnost, vnitřně nesmírně vzdáleni. A nakonec je to i Joyner, který se snažil zachránit Bentleyho službu po jeho pádu v Lakelandu, a proto zahájil proces jeho obnovy. Veřejně přitom odmítl kritiku kontributora časopisu Charisma, L. Gradyho, když Bentleyho kritizoval⁸³⁸. V diskusích kolem této věci se množí i dohady, že Joyner chce zachránit svá proroctví, když byla Bentleymu prorokována velká služba, poté co se podřídil službě tří Wagnerových apoštolů⁸³⁹. Nyní se zdá být Bentley opět uschopněn a jeho stav je stále lepší⁸⁴⁰.

Joyner je autorem více než 30 knih, z nichž mnohé jsou bestsellery, a jeho služba je přijímána takřka všemi charismatiky po celém světě. Cílem jeho služby je napomáhat církvi v dosažení toho, k čemu je povolána⁸⁴¹.

⁸³⁴ FRANC, Aleš. *A svedou mnohé*.

⁸³⁵ MÁLIK, Peter. *Kaleidoskop uzdravujícího prebudenia I*.

⁸³⁶ JOYNER, Rick. *Poslední bitva*, s. 26, 54, 56 a 82.

⁸³⁷ Více o této věci pojednávám ve své bakalářské práci z KETM PF v Banské Bystrici. In: FRANC, Aleš. *A svedou mnohé*.

⁸³⁸ ABRAHAM, Felicia. Rick Joyner's Response to Lee Grady's Column.

⁸³⁹ *Peter Wagner endorses Todd Bentley*.

⁸⁴⁰ JOYNER, Rick. Update on Todd Bentley - Note from Bill Johnson.

⁸⁴¹ PARKER, James Donald. An interview with Rick Joyner.

2.9.5 Kontroverze

Služba Kansaských proroků byla několikrát podrobena kritice. Vedle Gruena již roce 1995 letniční pastor Bill Randles napsal knihu „Weighed and Found Wanting“, kde proroky označil za heretické, přičemž o Jonesovi prohlásil, že by byl překvapen každým, kdo by jej poslouchal déle než deset minut a neodmítl ho jako proroka⁸⁴². K prominentním kritikům patřil i Hank Hanegraaff, který ve své knize „Counterfeit Revival“ z roku 1997 označil Bickla i jeho proroky jako stoupence falešného probuzení. Určitou střední cestou se snažil jít profesor z „Tyndale Seminary“ v Torontu, James Beverley, který v knize „Holy Laughter and the Toronto Blessing“ kladně hodnotil Bicklovu kazatelskou službu, uznal za relevantní Cainova proctví, ovšem s velkými chybami, ale byl skeptickým ohledně Jonesových proctví. U obou však našel přesná a dramatická slova poznání⁸⁴³. V roce 1996 konzultace britských evangelikálů, podílejících se na charismatické obnově v Bawtry Hall, označila Kansaské proroky jako falešné⁸⁴⁴. Klasičtí letniční byli tradičně umírnění a zaměřili se na kritiku praxe, kterou lze zřetelně mezi proroky nalézt, a ve svém prohlášení „Prophets and Personal Prophecies“ kritizovali způsob předávání osobního proctví⁸⁴⁵. Asi nejtvrďší kritika služby proroků zazněla od britského teologa Napiera, který v ní v roce 1996 viděl působení démonů, kteří znají minulost, a proto proroci umějí popsat osobní historii i přítomnost, ale v odhadu budoucnosti se mýlí⁸⁴⁶. Zřejmě nejvýznamnějším současným kritikem prorockého hnutí je koeditor časopisu Charisma J. L. Grady, který, ač sám charismatik, kritizuje jeho excesy i Cainovy etické diskrepance⁸⁴⁷.

2.9.6 Prorocké hnutí dnes

Dnes mají proroci obvykle svoji vlastní službu. Probuzení v Lakelandu, v jehož čele stál kontroverzní kanadský evangelista Todd Bentley, a které je právem považováno za pokračování Torontského požehnání, opět přitáhlo službu známých Kansaských proroků. Mohli jsme zde vidět Jonese, jak prorokoval probuzení v Anglii⁸⁴⁸, pozorovat Golla, jak prorokuje mohutné celosvětové probuzení, které povstane v Lakelandu⁸⁴⁹, a samozřejmě

⁸⁴² RANGLES, Bill. *Weighed and found Wanting*, s. 62.

⁸⁴³ BEVERLEY, James A. *Holy laughter and the Toronto blessing: an investigative report*, s. 121-135.

⁸⁴⁴ A Call to Charismatic Leaders: Statement from the Bawtry Hall Charismatic Leaders Consultation.

⁸⁴⁵ Prophets and Personal Prophecies.

⁸⁴⁶ NAPIER, Barry K. *The Kansas City Prophets*.

⁸⁴⁷ GRADY, Lee J. *Fallen Ministers and Charismatic Credibility*.

⁸⁴⁸ Prophetic Word for the UK with Bob Jones.

⁸⁴⁹ Lakeland Revival - Jim Goll Prophecy.

Caina, kterému se zde dostalo vřelého přijetí i poté, co byl skrze svoji homosexualitu a alkoholismus suspendován samotným Bicklem⁸⁵⁰. A nakonec i samotného Wagnera s Joynerem, jak inaugurují Bentleyho do služby evangelisty poté, když slíbil podřídit se apoštolské autoritě⁸⁵¹. Fiasko v Lakelandu, Bentleyho srážení lidí údery, vyražení zubů, vše na Boží příkaz, se ovšem kredibility proroků, zdá se, nijak nedotklo. Například na charismatické konferenci v Praze v roce 2011 opakovaně vystoupil i Jim Goll s dalším prorockým poselstvím pro Českou republiku. Těsně před Bentleyho pádem se pak prakticky po celém světě šířilo i varování ohledně *ženského anděla Emmy*, který je prý podobný Kathryn Kuhlmanové a o kterém měl Bob Jones říci, že pomohl rozvinout počátky prorockého hnutí v Kansas City počátkem osmdesátých let. Bentley tuto kritiku sice rezolutně do televizních kamer odmítl, nicméně ještě donedávna visel tento článek na webových stránkách a dodnes jej lze dohledat přes webový archiv⁸⁵².

2.9.7 Věrouka hnutí

Prorocké a apoštolské hnutí, ač jsou to částečně historicky a geograficky oddělené fenomény, v současné době personálně splývají. Jejich nauka je komplementární a vychází ze stejných kořenů - poválečného hnutí Pozdního deště. Návaznost si uvědomuje i další velikán obnovy Bill Hamon, který napsal, že obnova apoštolského úřadu v devadesátých letech navazuje na prorockou obnovu let osmdesátých⁸⁵³. Není proto divu, že apoštolové okolo Wagnera vystupují vedle bývalých Kansaských proroků, mnozí z proroků obecně pak podle Gradyho zatoužili i po apoštolském úřadu⁸⁵⁴, přičemž prorocké hnutí není možné redukovat jen na Kansaské proroky. Drápal se teoreticky o spolupráci apoštolů a proroků na obecné rovině zmiňuje ve své knize o apoštolské službě⁸⁵⁵. Některá z níže uvedených učení jsou pak více akcentována prorockou, jiná apoštolskou obnovou.

⁸⁵⁰ Paul Cain with Todd Bentley.

⁸⁵¹ *Peter Wagner endorses Todd Bentley.*

⁸⁵² BENTLEY, Todd. *Angelic Hosts.*

⁸⁵³ DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*, s. 77.

⁸⁵⁴ „Dnes, zdá se, jsme si vytvořili z titulů fetiše. Najednou se všichni v charismatických kruzích stali biskupy (někteří byli ordinováni s prsteny, hábity a ve směšných kloboucích). Pak se ti samí hoši se špičatými klobouky začali nazývat apoštolové. Proroci na ně začali žárlit a rovněž si začali říkat apoštolové. Viděl jsem jednu dámu, která nechtěla zůstat pozadu a začala si nechat říkat „Slovutná prorokyně.“ In: GRADY, J Lee. *A Message to His Holy Highness the Worshipful Bishop Rev. Dr. Apostle Grand Poobah.*

⁸⁵⁵ Tamtéž, s. 49.

2.9.7.1 Rekonstrukcionismus

Teologie Kansaských proroků spočívá v učení specifického rekonstrukcionismu, který má rovněž svůj původ v hnutí Pozdního deště, a které hlásá, že ke konci věků má povstat mohutná služba proroků a apoštolů, pod jejichž vlivem církev doroste do dospělosti a svojí slávou předčí apoštolskou církev. To bude poslední tečka za reformací. Církev se pod apoštolskou vládou sjednotí a nabude skutečné a plné postavy Krista. Ten si pak podmaní národy prostřednictvím tzv. „Jóelovy armády“, která porazí protivníky tohoto nového pořádku. Tito křesťané „nového druhu“, sešikovaní v Jóelově armádě, si přivlastní atributy vzkříšeného Krista a stanou se „zjevenými syny Božími“. Poté porazí satana, ustanoví dominium a půjdou vstříc Kristově parusii.

Toto učení je v USA známé pod pojmem „Království nyní“ a je identické s dominionismem nebo nabývá mírnějších odstínů teonomismu. Někteří teologové ho považují za určitou reminiscenci postmilénialismu ve směsi s premilénialismem⁸⁵⁶. Kritickou reflexí různých odstínů těchto nauk v charismatickém hnutí se zabýval například Stetz⁸⁵⁷.

2.9.7.2 Apoštolsko-prorocký základ

Obnova úřadu apoštolů a proroků se netýká jen vlády nad církví, ale tvoří i její samotný základ. Ve verši Ef 2,20, který popisuje, že církev je stavbou, „jejímž základem jsou apoštolové a proroci“, vidí Kansaští proroci úřady, které právě nyní, v církvi poslední doby, Bůh obnovuje. Apoštolové spolu s proroky pak sjednotí církev na principu tzv. „městských církví“ (City Churches) vedených apoštolů, které budou vybudovány na principu „jeden sbor na jedno město“. Teritoriálně urbanistická idea církve zde ovšem není originální a objevila se i mimo charismatické hnutí u čínského mučedníka Watchmana Nee⁸⁵⁸. Joyner nás pak nenechává na pochybách, že stávající církevní uspořádání na sklonku eschatologického horizontu vezme za své:

„Někteří vedoucí rozpustí své organizace, protože poznají, že v Božím plánu už nehrají žádnou roli. Jiní ponechají své organizace samovolnému rozpuštění. Nakonec se všechny různé služby a duchovní proudy, které měly svou vlastní identitu, rozpustí ve prospěch *jediné identity*... *V každé obci a městě bude jen jedna místní církev*... Spojení různých společenství v jednu *místní církev*, spolupracující v harmonii ke

⁸⁵⁶ ICE, Thomas D. The Latter Rain Revival Movement.

⁸⁵⁷ STETZ, John. *Svrablavé uši*.

⁸⁵⁸ NEE Watchman. *Církev v místě*.

společnému cíli, bude v očích světa zázrakem... nadcházející události budou příliš mohutné, než aby mohly být řízeny a spravovány nějakým člověkem. Odbourávání organizací a zrušení nejrůznějších prací bude pro věrného Božího služebníka pozitivní a radostnou zkušeností...⁸⁵⁹

Bude to pak obnovená apoštolská církev, která ovšem nadobude větší slávy než církev v dobách biblických apoštolů a nebude to rovněž jen apoštolský základ biblického kánonu, ale služba dnešních apoštolů a proroků, na jejímž základě dojde k této gigantické, eschatologické transformaci. V jednom ze svých výročních proroctví to lyricky vyjádřil Jones:

„Jako nový svatý baldachýn je v církvi uvolněno apoštolské pomazání a autorita, jež se začne zjevovat s dospělostí..... Nový baldachýn bude naplněním Izajáše 4,4–6: "Panovník smyje špínu dcer siónských a odplaví krev ze středu Jeruzaléma duchem soudu, duchem žhoucím..." *Apoštolské pomazání* bude fungovat jako oblak ve dne a *prorok* bude sloužit jako plamen ohně v noci. Všichni tito budou poskytovat baldachýn slávy nad věřícími, kteří budou obmyti a pročištěni "duchem soudu" a "duchem žhoucím"...Apoštolské vedení bude poskytovat oblakový sloup nad těly osvětlující skrytou manu pro tento den. Proroci budou jako plamen ohně v noci, ukazovat *hrozivou moc a zázraky*....Mojžíš je nejlépe znám v roli proroka, Áron v roli kněze a Samuel jako soudce. Tito tři reprezentují kněžsko-prorocko-soudcovské pomazání, které bude svěřeno tomuto objevujícímu se vedení.⁸⁶⁰

Jinými slovy starozákonní trojí „kněžsko-prorocko-soudcovský“ úřad nahradí současní apoštolové a proroci, na jejichž základě má být církev poslední doby zbudována. Potvrzuje to i Jones, když uvádí: „Nadcházejícími soudci budou *apoštolové* a poradci budou *proroci*. *Základ církve tvoří apoštolové a proroci*, kteří zjevují úhelný kámen, Pána Ježíše.“⁸⁶¹

2.9.7.3 Církev jako inkarnace Krista

Církev, která opustí denominační uspořádání a transformuje se na novém apoštolsko-prorockém základě, pak bude představovat úplnou postavu Krista a stane se jeho inkarnací. Jde o klasickou eschatologickou figuru, která v různých obměnách prostoupila celou charismatickou obnovu. Již podle Warnocka a Hagina církev představuje Krista, takže, jak to

⁸⁵⁹ JOYNER, Rick. Vize o velké žni, s. 64–66.

⁸⁶⁰ JONES, B. Shepherd's Rod for 1999 In: TILLIN, Tricia. Doctrines of Demons.

⁸⁶¹ Tamtéž.

jadrně vyjádřil Hagin, „My jsme Kristus“ a Kristus bez své církve nedokáže nic vykonat. Kansaští proroci uvažují v podobných intencích, jen tuto Boží inkarnaci vyhlíží v budoucnu. Frangipane to vyjádřil slovy zkušeného teologa:

„Když Kristův Duch vstupuje do hmotného světa, musí přijít *skrze fyzické tělo*... Když Kristus poprvé vstoupil do našeho světa jako dítě, byla to Marie, koho Bůh k narození Krista zvolil. Život Marie představují kvality, které církvev musí mít, aby chodila v plnosti Krista... [Bůh nás připravuje] jako Marii, k narození služby jejího Syna. Právě nyní, v lůně panenské Církve, svatý záměr Kristův roste, očekávající dospělost, být připraven dát zrod v moci v Bohem daném čase... panenská Církvev „pracuje v porodních bolestech“ (Zj 12,1-2)... právě teď se peklo třese a nebe v úctě přihlíží, proto vám říkám, ještě jednou, panna je s dítětem. Před samotným návratem Krista se poslední panenská Církvev stane těhotnou Božím slibem. *Z její dřiny vyjde Tělo Kristovo*, pozvednuté k plnému obrazu své Hlavy, Ježíše Krista. V jednotném projevu svatosti, moci a slávě, *povstane Nevěsta Kristova*.“⁸⁶²

Zrod této slavné církve, často chápané jako církvev „bez vrásky a poskvrny“, je zde spojován s verši ze Zj 12,1-5, kde žena oděná sluncem porodí pacholika s mocí pást železnou berlou národy, který je ztotožňován právě s církví, která přijme novodobý *apoštolsko - prorocký pořádek*. Ve čtyřicátých letech byl mezi letničnickými tento řád známý pod názvem NORL - „New Order Latter Rain“. Tato církvev, nově zrozený „pacholík“, pak požádá Otce, a ten jí předá národy za dědictví podle Ž 2,8. Toto zaslíbení si například přivlastnila Wagnerova prorokyně Cindy Jacobsová nebo v Argentině Claudio Freidzon a řada dalších charismatických prominentů. Podobně uvažuje i Cain, když tuto druhou inkarnaci vysvětluje:

„Nevím, jak rozumíte druhému příchodu, je tu mnoho rozdílných návratů Páně nebo příchodů Pána, já nevím, my máme podobnou kardinální doktrínu, ale dovolte mi ukázat vám na *jeho příchod do vás*, jeho příchod do jeho církvev, jeho příchod, aby zůstal ve vás a *učinil si ve vás příbytek*... Chci, abyste věděli o *jeho příchodu do církvev, před jeho příchodem pro církvev*... není to výlet do nebe, ale jeho reálný příchod, aby si učinil příbytek v nás. Tak odhaduji, obhlížeje planetu zemi, že Bůh se chystá přijít znovu, přichází do jeho lidu!“⁸⁶³

⁸⁶² FRANGIPANE, Francis. *Holiness, truth, and the presence of God*, s. 145-147.

⁸⁶³ CAIN, Paul. My Fathers house. Audiokazeta In: In: OPPENHEIMER, Mike. Prophet Paul Cain.

Změna bude tak velká, že podle Joynera některé pravdy přestanou platit⁸⁶⁴ a podle Jonese se křesťané „přesunou se do věcí nadpřirozených, do kterých se nikdo před nimi nedostal... přejdou do božské přirozenosti Ježíše Krista... [půjde o] církev, jež dosáhla plné dospělosti Božího muže! Tato generace spatří začátek celosvětového Nového Řádu”⁸⁶⁵.

2.9.7.4 Jóelova armáda

Předání národů do dědictví ovšem bude vyžadovat boj a nově zrozená, apoštolsko prorocká církev, si tyto národy bude muset podmanit. Proto je v celém nezávislém charismatickém hnutí akcentován obraz církve jako *armády*, církve *bojující*. Že se nejedná vždy jen o nějakou metaforu duchovního boje, ale o boj s *fyzickými důsledky*, ukazují proroci velice zřetelně. Je dobré se v této souvislosti zamyslet i nad slovy Ulfa Ekmana, který mluvil o militantní, sekulární obranné armádě, která by byla vedena důstojníky naplněnými Duchem svatým, kteří by byli „daleko militantnější než kdykoliv dříve“⁸⁶⁶. Podkladem této militantní vize jsou verše z proroka Jóele, kde je „armáda kobylek“, metaforicky připodobněna k Hospodinovu vojsku, které bylo posláno jako soud na Izrael. V charismatické interpretaci jde o vojsko skropené pozdním deštěm Ducha svatého, které si na sklonku věků podrobí silou národy světa:

„Jako úsvit po horách se rozprostírá lid četný a mocný, jakého nebylo od věků, aniž kdy bude po něm až do let posledního pokolení. Před ním je oheň šířající, za ním sežehující plamen; před ním je země jak zahrada Eden, za ním poušť, zpustošený kraj. A vyváznout před ním nelze. Vzhledem připomíná koně, je jako jízda v divém cvalu. Jako hřmící válečná vozba poskakuje po vrcholcích hor, praská jak ohnivý plamen, když šíří strniště. Je jako mocný lid seřazený k boji. *Národy se před ním svíjejí v křeči, tváře všech blednou*. Běží jako bohatýři, jako bojovníci ztéká hradby. Každý jde svou cestou, neodbočí od své dráhy. Jeden druhému nepřekáží, každý jde určeným směrem. Když narazí na oštěpy, neprořídnu, vnikají do města, běhají po hradbách, na domy vystupují, lezou okny jak zloděj. Před ním se roztřeše země, zachvějí nebesa, slunce a měsíc se zachmuří a hvězdy ztratí svou zář. Sám Hospodin dá povel svému vojsku. Jeho šiky jsou nesčíslné. Mocný je ten, kdo vykoná jeho rozkaz. Hospodinův den je veliký a přehrozný! Kdo mu odolá?“ (Jl 2, 2-11)

⁸⁶⁴ JOYNER, Rick. Vize o velké žni, s. 64–66.

⁸⁶⁵ JONES, Bob. Vineyard Prophecy Conference.

⁸⁶⁶ EKMAN, Ulf In: "Wort des Lebens-Gemeinden" und die "Wort des Glaubens-Lehre".

Unikátní eschatologie, kde je armáda kobylek přirovnána k elitní, militantní třídě superkřesťanů, se stala terčem kritiky Assemblies of God, nicméně stále žije v myslích mnohých pentekostalistů, jak dokumentuje více než dvouhodinové video sestřihů z kázání křesťanských celebrit, včetně podobně laděných výroků Ricka Warrena ⁸⁶⁷.

Toto učení mezi Kansaskými proroky zpopularizoval Cain, kterému se v 19 letech zjevil anděl s tabulí s nápisem „Jóelova armáda ve výcviku“, a poté mu poskytl exkluzivní exegezi druhé kapitoly proroka Jóele ⁸⁶⁸. Podle Deera bude tato armáda nesmrtelná a její příslušníky nebude možné zabít ⁸⁶⁹. Jednotliví proroci pak přicházejí s vlastní invencí. Cain uvádí, že žádného příslušníka této armády nebude ani možné zavřít do vězení nebo jej jakkoliv přemoci ⁸⁷⁰ a Jones je přesvědčen, že moc armády bude absolutně převyšovat zázraky, které provázely první apoštoly nebo kteroukoliv biblickou postavu ⁸⁷¹. Podle Deera pak tato armáda začne pobíjet křesťany, kteří se nepodrobí novému pořádku:

„Když tato armáda přichází, On říká, že je velká a mocná. Je tak mocná, že nikdy před tím nic podobného nebylo... začíná *pobíjet*, začíná to v chrámě, mezi staršími a vůdci mého lidu. A kráčí zemí a rozbíhají se a začínají *pobíjet* a víte, že se to již začíná dít s nejvyššími jmény v Jeho domácnosti? Již začal *pobíjet*... a nyní to přichází do církve ⁸⁷². Když tato armáda přijde... každý se buď bude muset podrobit proklamacím synů Božích a podrobit se Božímu synu nebo zatvrdit své srdce a odporovat, a kudy projdou, tam bude vskutku spálené pole. Spálené pole Božího soudu buď v poddanosti, nebo rebelii, což bude nyní každému zřejmé. Nic jim neunikne. Když se tato armáda modlí, země se otřásá. Když se armáda modlí, země se otevírá a polyká

⁸⁶⁷ Zde figurují lidé jako John Wimber, Jack Deere, Paul Cain, Roberts Liardon, Bob Jones a mnoho dalších. Nutno však poznamenat, že je zde citována i řada dalších, u nichž podobné učení nelze prokázat. In: *Joel's Army*.

⁸⁶⁸ CAIN, Paul. *The New Breed*, Kansas City, MO: Grace Ministries In: OPPENHEIMER, Mike. *Prophet Paul Cain*.

⁸⁶⁹ „Jesus is coming in power and he's going to have an army that is powerful, and this is the army that he speaks of in Joel. No one can stop it, and it will strike terror into the hearts of everyone. He says in verse 6, nations are in anguish, every face turns pale. This is just like Stephen standing and preaching Jesus to the Sanhedrin in Acts 7, you know. None of them could refute this man, none of them can refute Stephen. And so their faces are gnarled in anger and they gnash their teeth at him and they rush at him and kill him. They're gripped with pain as they stand before this man. That's what will happen with Joel's Army with only one difference, one difference, they won't be able to kill this army. They can't go against this army and suppress it. They will flee from it in terror... nothing can stand in its way, nothing can hold you back, if you know that place, nothing can defeat you, not in this army. In times past, yes, but not in this army. This army is invincible.“ In: DEERE, Jack. *Joel's Army*. Message preached in 1990, Vineyard Ministries International. In: TILLIN, Tricia. *Doctrines of Demons*.

⁸⁷⁰ CAIN, Paul. *Joel's Army*. In: OPPENHEIMER, Mike. *Prophet Paul Cain*.

⁸⁷¹ „Žádný prorok nebo apoštol, který kdy žil, neužíval stejné moci jako títo jednotlivci ve velké Boží armádě posledních dní. Nikdo ji nikdy neměl, dokonce ani Eliáš, Petr nebo Pavel nebo kdokoliv jiný se netěšil té moci, která se chystá spočinout na této velké armádě.“ In: OPPENHEIMER, Mike. *Prophet Paul Cain*.

⁸⁷² DEERE, Jack. *It Sounds Like the Mother of All Battles*, VMI, Joel's Army, 1990 In: OPPENHEIMER, Mike. *Joel's Army*.

její protivníky... lidé padají dolů. Pod mocí této přicházející armády se lidé začínají chvět, třást a třepat, lidé jako Saul, *tělesní křesťané*, lidé, kteří jsou nepřátelští...“⁸⁷³

Jak vyplývá z kontextu celého učení, tímto Synem je Kristova inkarnace v Těle a Boží Synové jsou příslušníci apoštolsko prorockého pořádku, analogickému NORL čtyřicátých let. A tak zatímco Hinn toužil *pouze* své kritiky *postřílet samopalem Ducha svatého* a tu a tam proklínal ty, kdo kritizují jeho službu, tyto citáty implikují hrozby zcela jiné kvality.

2.9.7.5 Zjevení Synové Boží

Křesťanům, kteří se podrobí apoštolskému pořádku a neodmítnou nadpřirozené pomazání eschatologického deště poslední doby, je v literatuře Kansaských proroků věnováno mnoho prostoru. Jsou pojmenováni jako „nový druh“ (new breed), což je pojem, který hojně používal William Branham, nebo jsou označováni jako „zjevení synové Boží“, po jejichž zjevení dychtivě vyhlíží celé stvoření. Tato konstrukce je postavena na několika verších z epištoly z Římanům:

„Celé tvorstvo toužebně vyhlíží a čeká, kdy se *zjeví sláva Božích synů*. Neboť tvorstvo bylo vydáno marnosti - ne vlastní vinou, nýbrž tím, kdo je marnosti vydal. Trvá však naděje, že i samo tvorstvo bude vysvobozeno z otroctví zániku a uvedeno do svobody a slávy dětí Božích. Víme přece, že veškeré tvorstvo až podnes společně sténá a pracuje k porodu. A nejen to: i my sami, kteří již máme Ducha jako příslib darů Božích, i my ve svém nitru sténáme, *očekávající přijetí za syny*, totiž vykoupení svého těla.“ (Ř 8,19-23)

Kansaští proroci a mnozí charismatici nevztahují tyto verše na vykoupení těla při svém vzkříšení, ale snaží se tyto verše přivlastnit již *tady* a *yní*. Tak vlastně navazují na Halla, který rovněž zaslíboval křesťanům nesmrtelnost již v poválečném období Probuzení uzdravování. K podpoře jsou obvykle citovány i verše, týkající se těla posledního Adama (1 K 14,45) s tím, že jde o identický *druh těla*, ve kterém žijí již *transformovaní křesťané*. Jak tvrdí Cain:

„Pokud jste skutečně ve vinném kmeni a jste ratolestmi, potom život proudící od Syna živého Boha vás uchrání před rakovinou, umíráním, smrtí... Nejenže nebudou mít

⁸⁷³ Jack Deere. Apologetics Index.

nemoci, ale také nezemřou. Budou mít nehynoucí těla, o kterých se mluví v patnácté kapitole Korintským... Jestliže máte důvěrný vztah s Bohem, *nemohou vás zabít*.⁸⁷⁴

Tuto antropologii, ve které je křesťanovi přisouzen atribut Kristova vzkříšeného těla z epištoly Korintským, však nesdílejí proroci sami. Takto uvažoval Branham, Warnock, Hagin, Margies, Prince nebo Vincent. Kansaští proroci jsou si ale vědomi, že se jedná o velmi citlivou stránku, na kterou jsou pentekostalisté hákliví, protože její protagonisté byli často obviněni z deifikace. Cain byl proto ve svém učení velmi zdrženlivý, nicméně přiznal, čemu stále věří:

„Bude zde Zjevení Synů Božích. A nebudou to kecy, které jsme slyšeli v minulosti, mluvím o skutečných synech Boha...⁸⁷⁵

„Míním, že je zde několik lidí, kteří se pokoušeli projít zdí podobné jako tato a pohmoždili si mozek, ale to není to, o čem mluvím. Mluvím o skutečných synech Boha: když kdokoliv prochází zdí jako je tato, nebude vám o tom vyprávět, myslím, že vám to ukáže. A Boží Synové vám nebudou vykládat, že jsou syny Boha, právě tak vám to ukáží! Amen!⁸⁷⁶

„Církev znovu vzplane slávou Páně jako hořící keř. Ačkoliv byl keř pouze neživou rostlinou, nasycenou Boží slávou, církev je živým tělem, jehož sláva je nepopsatelná. Stejně jako hořící keř, budeme znamením, které lidé spatří. Svatá Boží radiace vyžene v těchto posledních dnech všechny druhy nemocí, a to bude lékem číslo jedna na rakovinu, AIDS a všechny druhy přenosných nákaz.⁸⁷⁷

Ostatní proroci se termínu „zjevení synové Boží“ spíše vyhýbají a opisují ho, resp. mluví o jeho vnitřním obsahu. Bickle komplikovaně uvádí, že „nadpřirozená informace o Božím emočním make-upu má překvapivě mocný dopad na naše *chemické vlastnosti*. Znalosti o Bohu v nás ve skutečnosti uvolňují Boží moc⁸⁷⁸ a Joyner prostě píše, že sláva Božích synů se projeví v tom, že svatým bude při službě zářit obličej jako Mojžíšovi a budou je doprovázet mocné zázraky⁸⁷⁹.

⁸⁷⁴ CAIN Paul. Joel's Army In: GRUEN, Ernest J. Documentation of the Aberrant Practices and Teachings of Kansas City Fellowship, s. 218.

⁸⁷⁵ CAIN, Paul. Joel's Army. In: OPPENHEIMER, Mike. Prophet Paul Cain.

⁸⁷⁶ CAIN, Paul. The New Breed, Kansas City, MO: Grace Ministries. In: Tamtéž.

⁸⁷⁷ CAIN, Paul. When Heaven Comes to Earth. In: TILLIN, Tricia. Doctrines of Demons.

⁸⁷⁸ BICKLE, Mike. Nadšen pro Ježíše, s. 21.

⁸⁷⁹ JOYNER, Rick. Vize o velké žni, s. 64–66.

2.9.7.6 Občanská válka

V osmdesátých letech přišel Jones na základě svého snu s jakousi předehrou války mezi starým a novým řádem. Bude se odehrávat mezi *duchovními* a *tělesnými* křesťany. Věřil, že dojde k polarizaci v církvi, kdy někteří křesťané se stanou *šedými* a budou vedeni svým rozumem a další budou *modří*, kteří budou vedeni Duchem svatým a zjeveními. Vypukne mezi nimi boj, který bude analogický občanské válce v USA mezi Severem a Jihem. Této myšlenky se pak chopili i ostatní proroci a rozsáhle ji rozvíjeli ve svých publikacích. Když pak vypuklo „Torontské požehnání“, někteří v něm viděli manifestaci moci *modrých křesťanů*, zatímco mnozí kritici byli analogicky chápáni jako *šedí křesťané*, tedy ti, kdo spoléhají na svůj rozum a odporují Duchu svatému. Rick Jonyer k tomu napsal:

„Přicházející duchovní bitva bude mezi silami Unie a silami konfederace... Podobně jako v Americké občanské válce, přicházející duchovní válka také bude mezi Modrými a Šedými. Ve snech a vizích modrá často představuje nebeské smýšlení (tj. modré nebe), a šedá mluví o těch, kteří žijí ze síly jejich vlastní mysli; mozek je často nazván "šedá hmota". Bude to konflikt mezi skutečnými křesťany, kteří ovšem žijí hlavně podle přirozené mysli své lidské moudrosti a těmi, kteří následují Ducha svatého.“⁸⁸⁰

Válce mezi křesťany se pak Joyner věnuje velmi intenzívně. Celá jeho slavná trilogie mluví o válce mezi křesťany poslední doby a téměř vždy se jedná o křesťany, kteří jsou obdařeni vizemi, zjeveními a prorockými, a proti nim stojí satanem vedená armáda těch, co zkoumají učení a vyhraňují se vůči „mystickým“ křesťanům⁸⁸¹. Jako největší přečin je zde nahlíženo lpění na ortodoxii a vytváření hranic. Joyner sice nepoužívá slovo „denominace“, ale z jeho étosu je zcela zřejmé, že právě tyto věci brání úsilí nezávislému charismatickému hnutí ustanovit svůj apoštolsko-prorocký řád i nad členy ostatních církví. Tato nejednota je pak nahlížena jako kardinální hřích, který zabraňuje inkarnaci Krista v institučně sjednoceném Těle.

Jako největší nepřátelé charismatiků byli proto v minulosti nahlíženi liberálové. Ne ani tak proto, že by nedávali patřičnou úctu Bibli jako Božímu slovu, vždyť podobně jako oni i

⁸⁸⁰ JOYNER, Rick. Civil War in the Church, s. 2.

⁸⁸¹ Míněny jsou tři knihy: „Poslední bitva“, „Povolání do poslední bitvy“, „Pochodeň a meč“.

Joyner věří, že například Pavlovy epištoly není možné považovat za základ⁸⁸². Liberálové však často odmítali biblické zázraky, což bylo pro charismatiky nemyslitelné. Glover uvádí, že Joyner jako na nepřátele nyní nenahlíží na liberály, ale na konzervativní evangelikály, a to právě z důvodu, že na Bibli lpějí až příliš:

„To, co se zdá u Joynera nebezpečné je, že není proti liberálům v církvi, jak by se dalo předpokládat, ale proti těm, kdo nejsou otevřeni novým zjevením a proroctvím - těm, kdo nábožensky stojí pouze na psaném slově.“⁸⁸³

2.9.7.7 Démonologie

Démonologie je stejně jako ve všech skupinách, které odpovídají charakteristikám NAR, v hnutí systematicky rozpracována. U Kansaských proroků je ďábel nahlížen především jako ten, kdo bojuje proti prorokům a brání ustanovení nového apoštolského pořádku. Má k tomu vyčleněny dva obzvláště nebezpečné demony. Jedná se o *ducha Antikrista* a jeho ženským protipólem je *duch Jezábel*. Českým čtenářům tyto dva nepřátele apoštolsko-prorockého pořádku představil Francis Frangipane ve své knize „Tři bitevní pole“. Tito duchové se projevují kritikou skrze ostatní křesťany a je zajímavé, že například webová stránka, která shromažďovala svědectví bývalých členů IHOP, byla vyražena z provozu elektronickým útokem z Argentin⁸⁸⁴.

V duchovním boji s těmito nepřáteli jde o to, „kdo kontroluje svět lidí“, přičemž jedinou zbraní je zde „Duchem zmocněné slovo“. Jeho cílem je pak vybudování sjednocené církve bez tělesného rozdělení:

„To také znamená, že ambice a rozdělení, které dnes mezi sbory vidíme, budou rozpoznány jako hřích a bude z nich učiněno pokání dříve, než se Ježíš vrátí... Církev, která bude skutečně vytržena, bude církev bez svárů a tělesných rozdělení... Ježíš se rozhodl, že přinese uzdravení a jednotu do Svého těla... Než se Ježíš vrátí, budeme opravdu "jeden pastýř a jedno stádo".“⁸⁸⁵

Všichni Kansaští proroci vidí jako velice nebezpečné zkoumání pravosti jejich učení a proroctví. Nepopírají sice mnohá biblická vybízení k rozsuzování, ale vždy je přítom důsledně

⁸⁸² Joyner se dostal do nebe, kde potkal apoštola Pavla, který mu například sdělil: „Jestliže jsou mé spisy používány jako základ, nebude potom tento základ schopný udržet to, co na něm má být postaveno... mé spisy nesmí být použity jako základ...“. In: JOYNER, Rick. *Poslední bitva*, s. 80.

⁸⁸³ GLOVER, Peter C. Rick Joyner: Prophet of the New Christianity.

⁸⁸⁴ IHOP Exposer's Blog Gets Hacked!

⁸⁸⁵ FRANGIPANE, Francis. *Tři bitevní pole*, s. 98.

třeba, aby byl „*motor tělesné mysli vypnut*“, protože „opravdové rozlišení pochází ze srdce, které se přestalo snažit“⁸⁸⁶.

Podle Frangipana je *duch antikristův* démon, jehož přirozenost je primárně náboženská. Tento duch stojí pevně v opozici proti obnově církve Ježíše Krista. Našel si cestu do Božího lidu, kde se posadil v chrámu Těla Kristova (2 Te 2,4). Jeho podvody jsou kázány z kazatelny a posluchačstvem přijímány. Bojovat s tímto duchem je možné jedině tak, že se křesťané v městě sjednotí a při společných modlitbách jej svrhnou⁸⁸⁷. Tato sjednocená městská církev bude bez žárlivosti „kradení ovcí“ a bez osobních ambicí. Bude to skutečně jedno tělo⁸⁸⁸.

Duch Jezábel naproti tomu napadá prorockou církev. „Jezábel nenávidí proroky, protože proroci mluví proti ní. Proroci jsou její největší nepřátelé. Když bojuje, je to proto, aby zvedla lidi proti slovům prorocké církve.“ Konečného vítězství, kdy církev dostane moc nad národy, nebude možné, aniž by se s tímto zákeřným démonem nevypořádala:

„Bude to církev, která má "moc nad národy", protože přemohla ducha Jezábel, který se snažil obrat Boží služebníky o autoritu.“⁸⁸⁹

Vedle těchto dvou nečistých duchů je tu pak i sám *d'ábel*, který dnem i nocí vytrvale žaluje na svaté před Božím trůnem. Tímto d'áblem však již není nějaká duchovní bytost. Frangipane a jeho spolupracovníci totiž viděli v Torontu otevřené nebe a zjistili, že zde žádný „žalobník bratří není“:

„Zkoumejte Židům dvanáctou kapitolu a v popisu nebeského Jeruzaléma opět *neuvíďte žádného d'ábla*. Abych to ještě zdůraznil, připomenul bych vizi, kterou jsme prožili na jedné domácí skupince v Torontu v Kanadě. Když jsme byli v hlubokém uctívání před Pánem, každému z nás Duch svatý v různé míře otevřel pohled do nebeského Jeruzaléma. Viděli jsme místo, kde nebyla ani temnota, ani smrt.“⁸⁹⁰

Skrze tento prorocký vhled do nebe je tak nezvratně dokázáno, že to není d'ábel, kdo osočuje svaté před Božím trůnem. Tímto „žalobníkem bratří“ jsou křesťané, kteří pomlouvají ostatní

⁸⁸⁶ Tamtéž, s. 99,100.

⁸⁸⁷ Modleme se: „Otče, oddáváme se tobě a tvému měřítku spravedlnosti. Prosíme tě o čistotu, pokoru a svatost srdce. Odpuš' nám tolerování ducha Jezábel v mysli i činech. Otče, protože se ti poddáváme, máme tvoji autoritu postavit se d'áblu. Ve jménu Ježíše Krista svazujeme mocnost Jezábel. Strháváme pevnost jejího myšlení v našem okolí a v našem státě. Jdeme proti pevnostem, které si tento démon vybudoval v duchovním světě v této oblasti a uvolňujeme Ducha svatého, aby vyraboval dům Jezábel a rozdělil její zboží. Také promlouváme věrnost pro oči a srdce manželů a manželek. Uvolňujeme čistotu srdce a milost pro každého člena těla Kristova, jak u svobodných, tak u ženatých a vdaných. Přikrýváme tvůj lid Kristovou krví. Uvolňujeme radost pokorných a poddajného ducha a strháváme ambiciózní představy a pýchu. Ve jménu Ježíše Krista. Amen!“ In: Tamtéž, s. 50.

⁸⁸⁸ Tamtéž, s. 107.

⁸⁸⁹ Tamtéž, s. 109.

⁸⁹⁰ Tamtéž, s. 38.

křesťany. Z celé dikce knihy a étosu prorockého hnutí se lze dovítit, že se zřejmě jedná o označení pro kritiky proroků a jejich zjevení. Ostatně téměř v celém nezávislém charismatickém hnutí se lze setkat s tím, že se kritika ztotožňuje s pomluvou. O podobné zkušenosti podává zprávu i bývalý tajemník Assemblies of God v Austrálii Philip Powell. Když upozornil na excesy Bennyho Hinna vedení své církve, které se vydalo cestou třetí vlny, jeho dopisy mu byly navraceny s označením „vrátit žalobníku bratří.“⁸⁹¹

2.9.7.8 Liturgie

Stejně jako tomu bylo v hnutí Pozdního deště, i u Kansaských proroků je rozvíjena specifická liturgie, která má eschatologický rozměr. Spočívá v tzv. učení o obnově Davidova stánku. Ta je nalézána v interpretaci slov apoštola Jakuba, která pronesl na Jeruzalémském sněmu: „Navrátím se zase a znovu postavím Davidův zbořený dům, z jeho trosek jej opět vystavím a zbuduji, jako byl dřív...“ (Sk 15, 17). Jednalo se o citaci z proroka Ámose o zbudování padajícího Davidova stánku (Am 9, 11). Zastánci tohoto učení věří, že Jakub zde má na mysli obnovu starozákonního uctívání levitů, které David oddělil k tomu, aby chválili Hospodinovo jméno. Toto uctívání tak nebylo obnoveno při vzniku církve, ale má se uskutečnit nyní, na sklonku věků. Dovolávají se při tom Iz 56,5–8, kde se mluví o tom, že dům Boží má být nazván „domem modlitby“, což je prý „chrámová modlitba, zpívaný projev“. Tento věroučný konstrukt pak bývá doplněn manuálem, nabízejícím různé polohy těla, jako například „padnutí na kolena a sehnutí se k zemi“, kdy je ale „nejdříve potřeba se s *Králem pořádně poveselit*“, resp. „*mít v něm rozkoš*“, což vytvoří *podmínky* pro vyslyšení modlitby⁸⁹². Mít rozkoš s *Ženichem* je pak chápáno na základě intimního vztahu Krista s Církví, prožívaného na intimní rovině individuálního romantického vztahu každého věřícího. Současná generace věřících je pak historicky první, která tuto zkušenost okusí⁸⁹³.

Součástí „otevření se“ během chval a uctívání je pak i přicházející prorocké zjevení. Liturgie bývá doplněna o různé taneční kreace, tance s vlajkami a různými *kreativními* chválami a uctíváním.

Davidův stánek je odrazem nebeské bohoslužby a podle jeho vzoru mají být zbudovány „Domy modliteb“ v každém větším městě, které zajistí Boží přítomnost skrze 24 hodinovou službu chváličů, kteří plně vstoupí do služby levitů. Tyto domy mají sloužit k ekumenickému

⁸⁹¹ POWELL, Philip. Former General Secretary of AoG in Australia.

⁸⁹² Biblický základ. *Dům modlitby*.

⁸⁹³ STEINKAMP, Orrel. The Bridal Paradigm.

setkávání křesťanů z různých denominací a chvála zde má i klasický, charismatický rozměr duchovního boje a „ovlivňování celé společnosti“. Dům je zde chápán jako „místo, kde jsou *bitvy vyhrávány v duchu*, ovlivňující celou společnost k Boží slávě.“ Skrze tuto nepřetržitou přímiluvu Bůh zjedná na Zemi právo (L 18,7)⁸⁹⁴.

Bickle vybudoval tento prorocký dům „International House of Prayer“ IHOP v Kansasu na základě proroctví Boba Jonese, který Bicklemu sdělil, že bude mít službu 24/7 (modlitební služba 24 hodin denně během celého týdne), která se rozšíří po celém světě. Obdobný dům (IHOPP) je vystaven i v Praze. Shromažďování křesťanů z různých církví k různým akcím pak upevňuje povědomí jednoty městských sborů a skrze duchovní boj má vést k vyústění probuzení poslední doby⁸⁹⁵, resp. předání národů do dědictví církve⁸⁹⁶. Mezi některými konzervativními evangelikály bylo hnutí IHOP označeno za novodobý kult.

2.9.7.9 Jednání s kritiky

Jako téměř v celém nezávislém charismatickém hnutí, rozsuzování proroctví nebo kritika některých profétických excesů může být extrémně nebezpečná. Zde je umocněna navíc tím, že kritici jsou zde obvykle nahlíženi jako šedí, tělesní a zaslepení křesťané, kteří jsou v moci ducha antikristova a v moci ducha Jezábel a kteří bojují v nepřátelské armádě proti Bohu. Cain proto varuje: „Nemluvte proti znamením a zázrakům a prorocké službě v těchto posledních dnech nebo vás Boží horlivost protříbí!“⁸⁹⁷

Boj proti kritikům, potažmo nepřátelům, pak spočívá v úzkostlivém sešikování okolo apoštolů a proroků a doktrinální semknutosti s vypnutým motorem *tělesné* mysli. Nezávislí charismatici, přestože se řada z nich oddělila od původních denominací, úzkostlivě dbají na jednotu církve. Řada z nich proto nedovoluje svým členům jednat stejně, jak jednali oni. Oni opouštěli padlý denominační systém z Boží vůle, zatímco oddělení se od jejich apoštolských a prorockých sítí bývá hříchem proti jednotě. I kritika učení a praxe novodobých proroků by

⁸⁹⁴ Biblický základ. *Dům modlitby*.

⁸⁹⁵ „Vizí je vybudovat tuto celoměstskou služebnost v duchu Davidova stánku a trénovat a vysílat týmy misionářů modlitby po celé zemi zakládat "Domy modliteb". Tato vize zahrnuje ustanovení modlitebních setkání ve stylu "harfa a loutna" (viz níže) v kontextu domácích skupinek, skupinek biblického studia, atd. s cílem stát se "majáky modlitby" za evangelizaci míst kde budou stát. Podle Mike Bickle je Duch Sv. ten, kdo organizuje celosvětové modlitební strategie, které převyšují jakékoli jiné modlitební hnutí dosavadní historie s cílem bezprecedentní sklízně duší završující "Velké poslání". Ve městech po celém světě se stane normálním, že budou probíhat nepřetržité přímiluvné modlitby a uctívání ve stylu Davidova stánku.“ In: Klíčové Hodnoty: Obecná vize Mezinárodních domů modliteb.

⁸⁹⁶ „Věříme v doslovný druhý příchod Kristův na konci věků. Kristus se osobně a viditelně vrátí na zem, aby završil své království. Rovněž věříme, že v poslední době nastane veliká žeň duší a zjeví se vítězná církev, jež bude zakoušet nebývalou jednotu, čistotu a moc Ducha svatého. Za to vše se modlíme (Ž 2,7–9...) In: Vyjádření víry: Mezinárodní dům modliteb v Praze.

⁸⁹⁷ CAIN, Paul. *The Prophet Christ For the Nations*. Dallas: Christ For The Nations, September 1989, s. 5. In: OPPENHEIMER, Mike. *Prophet Paul Cain*.

mohla vést k nejednotě, rozdělení a vítězství ducha antikristova. Z tohoto úhlu pohledu je třeba nahlížet i na Joynerovo prorocké varování, kde popisuje sjednocující se církev pod úřadem pomazaných apoštolů a proroků:

„...určitá učení a činnost vedoucí ke štěpení církve budou Bohem trestány a brzy rozpoznány jako cizí oheň. Kdo však přece bude v těchto věcech pokračovat, bude ze svého úřadu *smeten tak mocným a násilným způsobem*, že celé tělo Kristovo bude zasaženo čistotou a svatou bází Boží.“⁸⁹⁸

Každý, kdo by se uvnitř prorockého hnutí odvážil vznést kritickou námitku, si je podobných prorockých varování dobře vědom. Dokonce takový velikán charismatické obnovy, jako byl Ernie Gruen, přiznal, že měl strach proti prorokům vystoupit, protože Bickle implikoval jeho smrt. Prorocké hnutí tak navázalo na tradici, kde již proroci Pozdního deště varovali před kritikou, která může člověka přivést „předčasně do hrobu“ nebo na Haginovy a Hinnovy pohrůžky smrti a nemocí kritiků a jejich rodin. O tom, zda jsou tyto apologetické prostředky účinné a nesou zde své ovoce, se může přesvědčit snad každý, kdo se někdy věnoval pastoraci nebo psychoterapii bývalých členů těchto hnutí.

⁸⁹⁸ JOYNER, Rick. Vize o velké žni, s. 64–66.

3 Průřez vybranými aspekty historické ortodoxie ve vztahu k NAR

Apokalyptický charakter NAR se může zdát být něčím, co se objevilo na úsvitu nedávného časového horizontu, jako nejčerstvější zjevení eschatologického vyústění dějin spásy. Nicméně, není tomu tak. Kdo se někdy, byť zběžně, zabýval studiem křesťanských mystiků, shledá, že - slovy Kazatele „nic nového pod sluncem.“ Nicméně klasičtí křesťanští mystici mluvili především o hříchu a Boží lásce a jejich cílem bylo splynutí s Bohem. Byli to především individualisté⁸⁹⁹. V NAR se jedná spíše o zjevení eschatologická, často skupinová, s četnými teofaniemi a angelofaniemi. Mnohem blíže svým charakterem mají tato vidění ke zjevením švédského teologa Emannuela Swedenborga (1688-1722) a některá praxe je téměř identická s uzdravujícími shromážděními rakouského teologa a lékaře Antonína Mesmera (1734-1815) a jeho následovníků⁹⁰⁰. Přesto je zde jedno novum, i když jistě ne zdaleka jediné. Jak upozorňuje letniční stanovisko k těmto novodobým probuzením, současná média jako internet je rozšíří velmi rychle po celém světě⁹⁰¹, a i z lokální manifestace se může - slovy samotných revivalistů - stát pandemie⁹⁰².

K odlehčení tématu sugestivního eschatologického triumfalismu, s predikovaným příkrým soudem nad jeho kritiky, bude dobré zvolit poněkud širší perspektivu a pokusit se zasadit teologii NAR do historického konceptu vývoje křesťanského myšlení. Jedná se zejména o soteriologii, eschatologii a eklesiologii, které NAR rozvíjí velmi intenzivně, zatímco ostatní témata jsou zde pojata sporadicky, případně skrytě nebo v náznacích. Před kritickým, resp. komparativním pohledem na jednotlivá učení NAR bude proto užitečné zaměřit se na teologické systémy, se kterými bude v další kapitole srovnána.

3.1 Přehled jednotlivých soteriologických koncepcí s ohledem na NAR

Pro naše účely můžeme vyjít z přehledu, který vytvořil holandský reformovaný teolog Louis Berkof, baptistický teolog Paul Enns a letniční teolog Daniel Pecota. Částečně se s touto reflexí, ovšem bez některých specifických nuancí, můžeme setkat u katolického teologa

⁸⁹⁹ EGAN, Harvey D. *An Anthology of Christian mysticism*, xvi - xxiii.

⁹⁰⁰ HANEGRAAFF, Hank. *Counterfeit revival*, s. 209-221.

⁹⁰¹ Endtime Revival - Spirit-Led and Spirit-Controlled.

⁹⁰² Pastor sboru AoG v Pensacole v souvislosti s tavním probuzením prohlásil: "God sent pandemonium in the church," he said. "I think it's time that we have grand pandemonium in the Baptists, in the Lutheran, the Episcopal, the Assembly of God [churches]. God send pandemonium!" In: COSTELLA, Matt a Staff WRITER. *The Brownsville/Pensacola Outpouring. Revival or Pandemonium?*

Ctirada Pospíšila. Jejich pohledy, které pokrývají převážnou část spektra systematicko-teologických náhledů, proto můžeme zasadit do vzájemného dialogu a pokusit se popsat pozitiva a negativa jednotlivých teorií. Diachronní výčet teorií, reflektovaných alespoň z částky jednotlivými autory, je zde zvolen následovně: 1. Rekapitulační teorie, 2. Dramatická teorie, 3. Satisfakční teorie, 4. Teorie morálního vlivu, 5. Teorie zástupného potrestání 6. Teorie příkladu, 7. Vladařská teorie, 8. Teorie omylu. Ačkoliv jednotlivé koncepce byly ve své době obvykle předkládány jako univerzální, pro účely komparace zde z pohledu systematických teologů, zastávajících kritické pojetí jejich popisu, mluvíme rovněž o „teoriích“.

3.1.1 Rekapitulační teorie

Rekapitulační teorii poprvé rozpracoval Ireneus (130 - 200), muž, apologeta, který představoval mezník mezi teologií východu a západu. Tato koncepce vyzdvihuje skutečnost, že se Kristus připodobnil ve všem člověku a následoval celou cestu spasení od svého narození až po svoji smrt na kříži. Ti, kteří se s ním ztotožní, obdrží věčný, nesmrtelný život⁹⁰³. Základem pro tuto teorii jsou verše, ve kterých je Kristus popisován jako poslední Adam (1 K 15,45), který byl člověku podoben ve všem, kromě hříchu (J 3,5 a J 8,46). Enns vidí jako hlavní slabinu této teorie v tom, že v ní není zahrnut aspekt Kristovy zástupné oběti a vykoupení⁹⁰⁴.

3.1.2 Dramatická teorie

Dramatická teorie neboli *teorie výkupného satanovi* se jeví jako nejstarší ucelená dogmatická konstrukce a poprvé byla v dějinách zřejmě otevřeně zastávána Origenem. Ze západních teologů se k ní, podle Ennse, přiklonil Ambrož z Milána a ve svém Velkém katechismu ji rozvinul i Řehoř z Nyssy⁹⁰⁵. Naproti tomu Řehoř Naziánský tyto spekulace razantně a s despektem odmítal, stejně jako Jan Zlatoústý, Cyril Alexandrijský a později Anselm a Abelárd. Reformace pak jednoznačně přisoudila Kristovu smrt jako oběť Bohu⁹⁰⁶.

Princip teorie výkupného satanovi spočívá v přesvědčení, že lidstvo se svým hříchem dostalo *pod nadvládu satana* a z této nadvlády je třeba jej opět vykoupit. Satanovo vlastnictví světa a lidí je zde chápáno natolik vážně, že se proto Bůh rozhodl nabídnout satanu Krista jako cenu

⁹⁰³ BERKHOF, Louis. *Dějiny dogmatu*, s. 134.

⁹⁰⁴ ENNS, Paul. *The Moody handbook of theology*, s. 320.

⁹⁰⁵ Tamtéž, 319.

⁹⁰⁶ BERKHOF, Louis. *Dějiny dogmatu*, s. 134-157.

za naše osvobození⁹⁰⁷. Dábel na tuto transakci přistoupil, nachytal se na Kristovo lidství, ale byl poražen Kristovým božstvím⁹⁰⁸. Origenes přímo uvádí, že oběť za nás byla „zaplacená zlému“ resp. „bojovníkovi... který se nás zmocnil jako vězňů, dokud neobdržel oběť“⁹⁰⁹. Díky v té době rozšířenému řeckému antropologickému trichotomismu pak Origenes věřil, že touto obětí byla Ježíšova duše, zatímco jeho duch v okamžiku jeho smrti odešel k Otci. Pro Ježíšovu spravedlnost pak duše, která byla dána jako oběť za mnohé, neměla zůstat v pekle⁹¹⁰. Origenes dále deklaruje, že tato oběť Zlému byla zároveň i svržením Satana jako vládce světa⁹¹¹.

Pecota ovšem namítá, že zaplacení satanu by ve skutečnosti znamenalo, že se Bůh „de facto“ dopustil podvodu⁹¹². Pokud by tato teorie byla platnou, pak by Bůh musel počítat i s tím, že satan tento „podvod“ neprohlédne a zřejmě tedy i nepochopí opakovaná Kristova slova, ve kterých Ježíš zdůrazňoval své poslání právě ve své smrti a ukřižování (Mt 17,9 nebo L 18,33). Zastánci této teorie argument o „podvodu“ z Boží strany ospravedlňují tím, že ten, kdo se dopouštěl lsti, tedy satan, byl sám po právu obelstěn. Zároveň tvrdí, že nenávisť satana ke Kristu ho oslepila natolik, že nechápal pravou podstatu vykoupení. Naproti tomu McConnell zde napadá samotné jádro této teorie, a to, že *lidstvo patří satanu právem*, a tudíž že muselo být výkupné za člověka zaplacené právě jemu: „Doktrína vykoupení musí vždy směřovat k tomu, že Kristova smrt je obětí Bohu. Stranou, která má být vykoupením usmířena, je spravedlivý a svatý Bůh, nikoliv satan“⁹¹³. Rovněž Pospíšil odmítá koncepci výkupného satanovi, i když se s koncepcí oběti Bohu neztotožňuje⁹¹⁴.

3.1.3 Satisfakční (komerční) teorie

Autorem této koncepce je Anselm, který se ve svém spisu „Cur Deus Homo“ snažil o první systematické vypracování teorie smíření. Anselm odmítá dramatickou i rekapitulační teorii a důraz klade na nezbytnost Kristova smířícího díla. Ve své konstrukci vychází z toho, že Adamovým hříchem byl uražen a poškozen Boží majestát. Bůh proto musel napravit reputaci svého majestátu tím, že žádal trest a zadostiučinění (satisfakci). Protože trest by zahrnoval

⁹⁰⁷ HORTONON, Stanley M. *Systematická teologie*, s. 352.

⁹⁰⁸ BERKHOF, Louis. *Dějiny dogmatu*, s. 134-157.

⁹⁰⁹ ORIGENES. *Werke X. 1, 500* In: EDWARDS, J. *The ransom logion in Mark and Matthe*, s. 78-79

⁹¹⁰ Origenes na tomto místě cituje Ž 15, 10: „a nezanecháš mou duši v hádu“. In: ORIGENES. *Werke X. 1, 499* In: Tamtéž.

⁹¹¹ „...not only has been set forth as an example of dying for religion, but has effected a beginning and an advance in the overthrow of the evil one, the Devil, who dominated the whole earth“. In: KELLY, J N D. *Early Christian Doctrines*, s. 185.

⁹¹² HORTONON, Stanley M. *Systematická teologie*, s. 352.

⁹¹³ MCCONNELL, Daniel. Ray. *Jiné evangelium*, s. 125.

⁹¹⁴ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 329.

vyhlazení lidstva, rozhodl se Bůh pro satisfakci, a to tím, že její cena převyšší hodnotu trestu. Tuto vyšší cenu proto nemohl přinést hříšný člověk, ale pouze bezhříšný a neposkvrněný Bohočlověk. Vyšší cena spočívala v tom, že kromě poslušnosti přinesl Kristus i svůj život. Nemusel jej dát, protože nezhřešil, ale účinek jeho dobrovolné oběti byl připsán na účet hříšného lidstva ve formě odpuštění hříchů.

Berkhof nachází v této teorii několik chyb. Anselm podle něho nezdůrazňuje, že Kristova smrt byla cenou za hřích, ale vidí ji jako podmínku obnovení Božího majestátu. Kristova smrt je zde podle něho prezentována jako obchodní transakce, aniž by zdůrazňoval bytostné spojení věřícího s Kristem⁹¹⁵. Peccota zde pak postrádá, že Anselm nepočítá s tím, že by vladař mohl být milostivý, prominout hřích, aniž by tím poškodil svůj majestát, nicméně Anselmovu teorii respektuje⁹¹⁶. Ennsovi zde zase chybí důraz na Kristovo utrpení⁹¹⁷.

3.1.4 Teorie morálního vlivu

Morální teorie, resp. teorie morálního působení je připisována Abelárdovi (1079-1142). Abelárd zdůrazňuje aspekt Boží lásky, která byla dokonána Kristovou smrtí, avšak odmítá její obětní charakter. Bůh nežádá odplatu za hřích, ale milostivě odpouští. Kristova poslušnost kříže je příkladem hrdinství, které má inspirovat věřící k následování. Kříž ovšem v této teorii nemá žádný smírčí účel.

Peccota je v kritice morální teorie umírněný a vyzdvihuje Abelárdův důraz na inspirující příklad Kristova hrdinství: „Když zpíváme známou píseň „Když zřím ten divuplný kříž“, jednáme podle této teorie“. Nicméně neopomíná zdůraznit, že teorie je „žalostně nedostatečná pro vysvětlení všeho, čím Bible zdůvodňuje kříž“⁹¹⁸. Také Enns v teorii postrádá důraz na zástupný ráz Kristovy oběti⁹¹⁹. Berkhof Abelárdovi vyčítá, že předuraznil Boží lásku a požadavky Boží spravedlnosti ignoruje. „Může-li Bůh odpouštět hřích, aniž by vyžadoval spravedlnost, proč potom vystavil svého Syna hořkému utrpení a ponižující smrti“⁹²⁰?

⁹¹⁵ BERKHOF, Louis. *Dějiny dogmatu*, s. 141.

⁹¹⁶ HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 354.

⁹¹⁷ ENNS, Paul. *The Moody Handbook of Theology*, s. 320.

⁹¹⁸ HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 351.

⁹¹⁹ ENNS, Paul. *The Moody handbook of theology*, s. 320.

⁹²⁰ BERKHOF, Louis. *Dějiny dogmatu*, s. 144.

3.1.5 Teorie zástupného potrestání

Tato teorie vychází z reformace a je dnes zastávána zejména v evangelikálním hnutí. Podle Berkhofa se jedná o zdokonalení Anselmovy teorie s tím, že hřích zde není pojat pouze jako urážka Boží cti, ale především jako přestoupení zákona⁹²¹. Její princip spočívá v tom, že Kristova oběť je chápána jako oběť zástupná. Nebo-li, že Kristus zemřel namísto hříšníků, resp. že Bůh trestal Krista namísto nás. Podle Pospíšila se tato teorie rozšířila nejen mezi protestanty, jako byli Luther, Calvin a Melancton, ale i mezi katolíky. On sám však vznášel několik zásadních námitek. A to, že Ježíše neukřižoval Otec, ale lidé a dále uvádí, že „teorie o rozlíceném Bohu, který si zchlazuje žáhu na Kristu“, není podle něho pouze v rozporu s Novým zákonem, ale s trinitární teologií, a přičítá se rovněž zdravému rozumu a autentické křesťanské zbožnosti. Boží poslání Syna, zdůrazňuje Pospíšil, je aktem lásky ke světu, nikoliv Božího hněvu k Synu⁹²². Pekota, sám zastávající této teorie, si uvědomuje slabinu tohoto podání a uvádí další argument proti této teorii, a to, že hřích není něčím, co lze přenášet z jednoho člověka na druhého. Ovšem zároveň teorii obhajuje tím, že se Kristus sám s námi sjednotil ve všem, kromě hřešení samotného. Námítka o Boží lásce a nikoliv soudu zmírňuje citací verše, že seslání Syna je opravdu aktem lásky, ovšem jako oběť smíření za naše hříchy (1 J 4,10). Láska i hněv se tedy objevují společně, neboť kdo neuvěří, hněv Boží na něm spočívá (J 3,36)⁹²³.

3.1.6 Teorie příkladu

Autorem této teorie je Faustus Socinus (1539-1604), podle něhož se tato teorie někdy nazývá sociniánská. Tento koncept je přímým útokem na reformační pojetí zástupného potrestání. Socinus nesouhlasí s tím, že by Boží spravedlnost determinovala nutnost trestu bez možnosti nepodmíněného odpuštění. Kristovy zásluhy podle něho nejsou tedy nutným předpokladem k odpuštění člověku. Podle Socina Bůh odpouští zdarma. Pokud by Kristus skutečně nesl zástupný trest, musel by tolikrát trpět, kolik je na světě hříšníků. Kristovu jedinečnost proto vidí pouze jako příklad poslušnosti Boží vůle k následování. Berkhof podotýká, že tato teorie nikterak nespojuje Kristovu smrt se spásou hříšníků a celou teorii kritizuje jako soubor církví zavržených herezí, počínaje pelagianismem a konče adopcianismem⁹²⁴. Stejně tak Enns

⁹²¹ Tamtéž, s. 150.

⁹²² POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 332.

⁹²³ HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 356.

⁹²⁴ BERKHOF, Louis. *Dějiny dogmatu*, s. 152.

postrádá spojení mezi Kristovou smrtí a hříchem a podotýká, že Kristův příklad je dán pro věřícího, tedy již smířeného s Bohem a nikoliv pro nevěřícího k tomu, aby mohl obdržet věčný život⁹²⁵.

3.1.7 Vladařská teorie

Vladařská teorie vděčí za svůj vznik holandskému právníkovi Hugo Grotiovi (1583-1645). Grotius při své konstrukci vycházel z římského práva a viděl Boha především jako Zákonodárce, který ze své svobodné vůle vydává zákony, ale může je i měnit a rušit. Zákon ohledně hříchu jednoznačně říká, že odplatou hříchu je smrt a že duše, která hřeší, zemře. Boží spravedlnost tedy žádá smrt hříšníků. Aby Bůh projevil smysl pro právo a spravedlnost, nechal zemřít Krista. Tak projevil veřejnou hloubku hříchu. Kristova smrt zde není pojata jako zástupná oběť, jako výkupné, ale jako smrt v zájmu člověka, demonstrující nutnost zachovat zákon. Odpuštění je tedy svrchovaným Božím rozhodnutím a Kristova smrt jen dokazuje nutnost zachování zákona. Pecota uznává správnost Grotiových vývodů, nicméně mu zde chybí zástupný motiv Kristovy oběti⁹²⁶. Podobnou námitku vznášá Enns, který postrádá oběť jako základ pro Boží odpuštění⁹²⁷. Originální postřeh činí Berkhof, který si všímá, že Kristovo utrpení v tomto pojetí nikterak neodstraňuje již spáchané hříchy, ale je v jeho náhledu pouze prevencí před hříchy budoucími⁹²⁸.

3.1.8 Teorie omylu

Jedná se o moderní, novověkou teorii liberálního teologa a lékaře Alberta Sweitzera (1875-1965). Kristus byl podle Sweitzera mylně odsouzen z důvodu, že hlásal Boží království. Schweizer zde neshledává spojitost mezi Kristovou smrtí a vykoupením z moci hříchu. Tento koncept proto není mezi teology shledáván jako pravověrný a podle Ennse stojí mimo biblické paradigma⁹²⁹.

3.1.9 Další teorie smíření

Existují samozřejmě ještě další teorie smíření, které už nepřinášejí mnoho nových pohledů a jsou buď syntézou jednotlivých, výše uvedených, nebo jejich částečnou redukcí. Jmenujme

⁹²⁵ ENNS, Paul. *The Moody handbook of theology*, s. 321.

⁹²⁶ HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 354.

⁹²⁷ ENNS, Paul. *The Moody handbook of theology*, s. 321.

⁹²⁸ BERKHOF, Louis. *Dějiny dogmatu*, s. 154.

⁹²⁹ ENNS, Paul. *The Moody handbook of theology*, s. 321.

zde alespoň některé synkretistické teorie, jako je učení o smíření Petra Lombardského, Tomáše Akvinského nebo Bonaventury, kteří si podle Berkhofa přisvojovali a kombinovali jednotlivé aspekty Anselmovy a Abelárdovy teorie⁹³⁰. Z moderních teorií lze zmínit Schleiermacherovo a Ritschlovo pojetí, přičemž tito autoři ačkoliv vycházejí z reformace, striktně odmítají satisfakční teorii a spíše volně navázali na Abelárda⁹³¹. Pro účely této práce není třeba dále dané teorie blíže rozvádět.

3.2 Přehled jednotlivých eschatologických koncepcí s ohledem na NAR

Na eschatologii je možno pohlížet z dvojího pohledu, a to z historického⁹³² a konfesijního⁹³³, přičemž je zřejmé, že oba pohledy spolu úzce souvisí. Historický pohled můžeme spatřovat v tom, jak historická, nejprve jednotná, a od 16. století konfesijně rozdělená církev, akcentovala dílčí aspekty systematické teologie. Zatímco první století řešily především otázku christologie a trinitologie, v dalších stoletích se do zorného pole dostávají svátosti. V raném novověku, s příchodem reformace, je to především soteriologie resp. role člověka ve vykoupení, která čerá hladinu dogmatu. Později se mezi protestanty, zejména v anglofonních zemích, dostává do centra zájmu eschatologie. Začíná se zde pracovat s členěním podle jednotlivých konfesních přístupů k fenoménu milénia, které je popsáno v knize Zjevení⁹³⁴.

Systematičtěji začíná být eschatologie, resp. miléniální akcent, rozvíjena v 19. století, a tento vývoj, zejména na reformované straně, byl akcelerován nejprve britskými separatisty a následně v USA novými hnutími, jako mormonismus, adventismus a jehovismus. Zde hovoříme o apokalyptických, případně chiliastických hnutích, jejichž věrouka velmi podstatně stojí na apokalyptice. Je proto užitečné, nebo dokonce nezbytné, při zkoumání téměř výlučně amerického jevu, jakým NAR ve své dogmatické reflexi bezesporu je, použít literaturu opět z velké části vycházející z angloamerických evangelikálních kruhů.

⁹³⁰ BERKHOF, Louis. *Dějiny dogmatu*, s. 144-146.

⁹³¹ ENNS, Paul. *The Moody handbook of theology*, s. 322.

⁹³² Mnozí badatelé na poli eschatologie jsou přesvědčeni, že v prvních stoletích se z Malé Asie, vlivem Janovy apokalypsy, šířil historický premilénialismus, zatímco se vzrůstajícím vlivem Augustina se v církvi začal šířit amilénialismus. S příchodem reformace, zejména kalvínské, začal mezi protestanty převládat postmilénialismus. Ve 20. století, zejména mezi mnohými americkými evangelikály, se začíná stále více prosazovat dispenzaciopnalismus. Tento pohled je naznačen například v OLSON, Roger E. *The Westminster handbook to evangelical theology*, s. 146-147.

⁹³³ Jednotlivé konfese si obvykle uchovaly svůj historicky formovaný specifický pohled, a proto současné spektrum eschatologických modelů můžeme sledovat nejen diachronně, ale i synchronně.

⁹³⁴ OLSON, Roger E. *The Westminster handbook to evangelical theology*, s. 146-147.

Stejně jako se v průběhu celých dějin dogmatu jednotlivé věroučné pohledy krystalizují v dynamické konfrontaci, či později dialogu s herezí, tak i zde se jednotlivé konfese, nejpozději v konkurenci s apokalyptickými kultury, musely nově učit interpretovat své eschatologické pozice. S prudkým nástupem ekumenického hnutí ve 20. století se tak eschatologie protíná s eklesiologií, kdy se z pozic plurality konfesí hledá společný, budoucí model církve, který by vyhovoval jednotlivým, zúčastněným konfesím a hnutím. To ovšem vyvolává prudkou odezvu církevních konzervativců, kteří v konfesním „synkretismu“ vidí ohrožení nejen vlastní identity, ale často i samotné podstaty jimi chápaného evangelia.

Pokusme se tedy tento dvojí, historický a konfesní pohled sjednotit a na tomto základě přistoupit k popisu hlavních eschatologických koncepcí. Pro bližší pochopení opět nebude na škodu sumarizovat hlavní přehled eschatologických systémů. Avšak půjde jen o velice zevrubný nástin, který by měl vytvořit odrazový můstek pro závěrečnou kapitolu. V ní budou tyto znalosti zužitkovány při komparativní eklesiologii NAR. Jako užitečný podklad se zde jeví práce Ryrieho, Ennse, Berkhofa, Hortona a například Riddlebargera. Tito obvykle člení eschatologii právě dle miléniálního pohledu. Klíčovou je zde 20. kapitola knihy Zjevení (Zj 20,1-7), kde se opakovaně mluví o „tisíciletém království“. Jednotlivé směry se pak liší dle toho, zda chápou toto číslo symbolicky nebo doslovně.

Samotný literární milénialismus, resp. chiliasmus, na rozdíl od symbolického milénialismu, se zde dále člení na historický premilénialismus a dispenzacionalismus. Dispenzacionalismus se pak dělí na další druhy podle toho, kdy má dojít k vytržení církve (1 Te 4,13-18 a 1 K 15, 50-54), zda *na počátku*, *uprostřed* nebo *koncem* doby *velkého soužení*, které je počítáno jako interval sedmi let, resp. „posledního Danielova týdne let“ (Da 9,27 a Zj 13,5). Jelikož se premilénialismus a velmi záhy pak dispenzacionalismus stal integrální součástí historického pentekostalismu, bude užitečné tento eschatologický „šibolet“ níže vysvětlit v kapitole o premilénialismu, resp. dispenzacionalismu. Berkhof je ale k podobným snahám systematizovat eschatologii na základě miléniální divergence skeptický, protože podle něho literární, resp. futuristický milénialismus, nelze považovat za součást církevního dogmatu⁹³⁵. Ryrie je ovšem schopen jen dispenzacionalismu věnovat několika set stránkovou studii⁹³⁶. Jiní pak s určitým *akademickým* odstupem mluví o chiliasmu⁹³⁷. V poslední době dochází ze strany nových hnutí k dialogu i s takovými velikány křesťanské eschatologie, jako je Jürgen

⁹³⁵ BERKHOF, Louis. *Dějiny dogmatu*, s. 219-221.

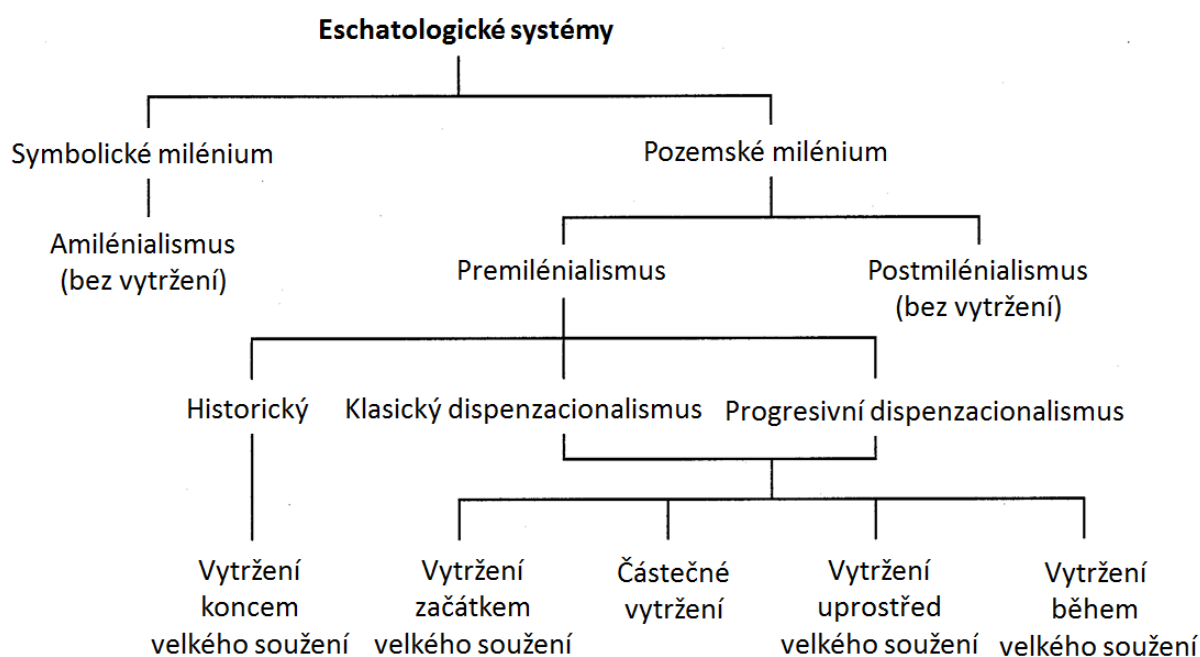
⁹³⁶ RYRIE, Charles Caldwell *Dispensationalism*. Rev. and expanded.

⁹³⁷ WEBER, Eugen Joseph. *Apokalypsy: prorockví, kultury a chiliastické představy v průběhu staletí*.

Moltmann. Jeho stoupenci dokonce byli vyzváni k participaci v akademických periodických klasického pentekostalismu a zdá se, že obě strany nehodlají tuto šanci promeškat⁹³⁸. Jiní však v Moltmannově teologii vidí souvislost s teologií osvobození, kterou pentekostalismus obecně odmítá⁹³⁹.

Protože je premilénialismus nejstarším a dispenzacionalismus nejmladším eschatologickým systémem, jsou oba nejvíce příbuzné a při diachronním náhledu by je nebylo možné vyložit v návaznosti. Z toho důvodu, za použití anachronické metody, nejdříve velmi zběžně uvedme relativně mladší systémy, jako je 1. amilénialismus a 2. postmilénialismus. Poté zbyde širší prostor na 3. premilénialní nuance a 4. dispenzacionalismus. Stejněho pořadí se drží i některé rozšířené systematické teologie. Vzájemné souvislosti milénialních koncepcí uvádí i následující schéma.

Obr. č. 1 Milénialní schématismus eschatologických systémů.

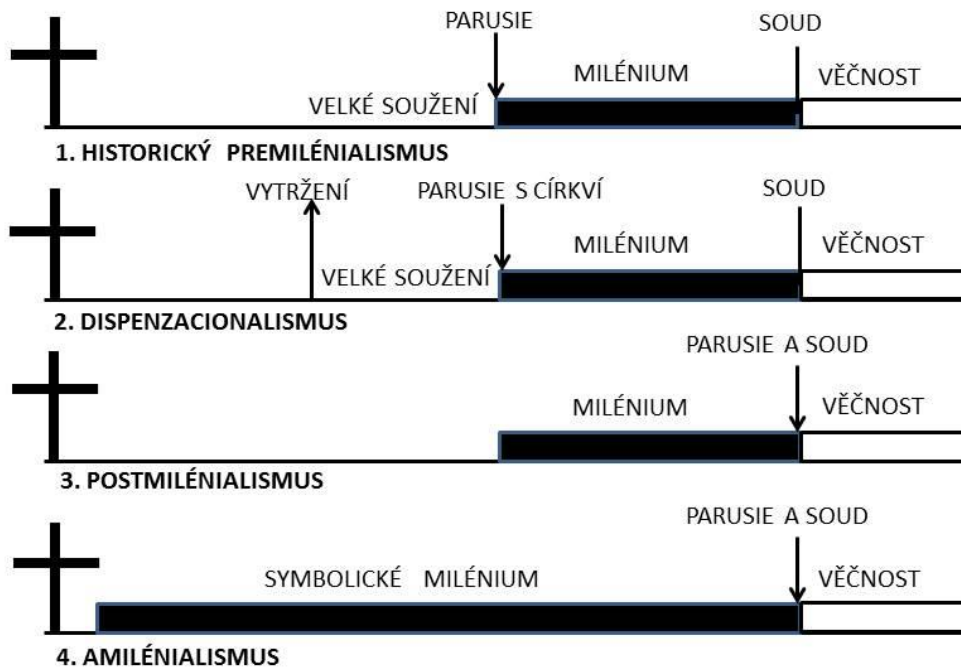

Podle: RYRIE, Charles Caldwell. *Basic theology: a popular systemic guide to understanding biblical truth*.

⁹³⁸ LORD, Andrew. *The Pentecostal-Moltmann Dialogue*, s. 271-287.

⁹³⁹ Tuto skutečnost zmínil například někdejší předseda ECR v ČR Pavel Černý na semináři z misiologie na HTF UK v Praze v roce 2004.

Obr. č. 2 Panorama jednotlivých miléniálních koncepcí.

3.2.1 Amilénialismus

Amilénialismus ve své dominanci počátkem 4. století střídá premilénialismus, kdy pak vlivem Origena a Augustinova díla „De civitate Dei“ nahradil do té doby převládající premilénialismus⁹⁴⁰. Mezi jeho první stoupence patřil například již Cyprian. Amilénialisté vychází z *préterismu*, což je učení, které uvádí, že klíčové eschatologické události, předpovězené v tzv. malé apokalypse (Mt 24), stejně jako většina událostí v knize Zjevení, jako je dobytí Jeruzaléma, se již udály do roku 70 n. l., kdy Titova vojska zničila Jeruzalémský chrám. Objevující se Babylon (Zj 17-18), který pronásleduje křesťany, je zde ztotožněn s pronásledováním křesťanů v raných fázích Římské říše. Pokud se pak ve Zjevení mluví o vzkříšení z mrtvých (Zj 20,4-6), je míněno duchovní znovuzrození⁹⁴¹. Učení o budoucím návratu Židů do Palestiny, který je tak charakteristický pro řadu evangelikálů a pentekostalistů bez výjimky, zde již nemá místo, neboť církev v amiléniálním pohledu

⁹⁴⁰ BLOMBERG, Craig a Sung Wook CHUNG. *A case for historic premillennialism*.

⁹⁴¹ WILSON, Mark. *Charts on the Book of Revelation: literary, historical, and theological perspectives*, s. 100-101.

nahradila etnický Izrael⁹⁴². Proto i místa v epištole Římanům, zejména v 9. - 11. kapitole, kde se mluví například o naroubování vylomených větví Izraele do kmene nebo uvěření celého Izraele (Ř 11,26), je třeba opět vztáhnout na církev. Samotná doba věku církve je zde chápána právě jako symbolické milénium mezi prvním a druhým příchodem Krista.

Aby bylo možné dát některá místa v Písmu do souladu s préterismem, je třeba zvolit alegorický výklad. Například spoutání satana se událo již duchovně *tady a nyní* proto, aby lidé mohli uvěřit evangeliu (Zj 20,3). Chrám, ve kterém usedne Antikrist, je obrazný výraz pro církev (2 Te 2,4). Amilénialismus není ovšem zcela kompaktním věroučným systémem, existuje zde částečný i úplný préterismus, podle něhož se druhý příchod Krista i vzkříšení uskutečnily již v prvním století. To ovšem částeční préteristé odmítají⁹⁴³. Horton préterismu vytýká, že pomíjí skutečnost, že kniha Zjevení se zřetelně pojí s poslední dobou a návratem Krista v slávě⁹⁴⁴.

Amilénialismus tudíž netvoří živný základ pro teology NAR ani pro většinu evangelikálů, kromě kalvinistů a hyperkalvinistů. Není divu, že se z něho rekrutují i jedni z nejhlasitějších kritiků pentekostalismu⁹⁴⁵.

3.2.2 Postmilénialismus

Postmilénialismus, jakožto typický představitel pozitivní eschatologie, přichází na scénu zejména v 18. století zásluhou velkých misijních hnutí. Zastávali ho například kalvinisté z řad puritánů, teologové jako Charles Hodge nebo B. B. Warfield⁹⁴⁶. Další sem řadí i novodobé arminiány, jako byli bratři John a Charles Wesleyovi⁹⁴⁷.

V pozadí postmilénialismu stojí entuziasmus z rozvoje misie, zejména v zemích třetího světa a očekávání, že pozitivním vlivem evangelia dojde k ustavení principů Božího království v celosvětovém měřítku. Postmilénialismus rovněž kvetl v prostředí velkých „lidových“ církví, ve kterých dochází k symbióze státní a církevní moci, resp. tam, kde je například klérus ustavován profánními institucemi. Naproti tomu historicky výběrové církve, pro které byly často světské instituce nástrojem martyria nebo alespoň represe právě z iniciativy

⁹⁴² RIDDLEBARGER, Kim. *A case for amillennialism*, s. 230.

⁹⁴³ LAHAYE, Tim F a Thomas ICE. *The end times controversy*, s. 24.

⁹⁴⁴ HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 631.

⁹⁴⁵ Mezi evangelikály v ČR vychází z amilénialismu mezidenominační čtvrtletník *Zápas o duši*, který se přiklonil ke kalvinismu a je v podstatě vstřícný evangelikálnímu kalvinismu, představovanému Petrem Mastersem z Metropolitan Tabernacle v Londýně.

⁹⁴⁶ ENNS, Paul. *The Moody handbook of theology*, s. 384.

⁹⁴⁷ OLSON, Roger E. *The Westminster handbook to evangelical theology*, s. 240.

státních církví, inklinují z podstaty věci k premilénialismu, některé pak později k dispensacionalismu. Obě světové války však silně narušily eschatologický optimismus a někteří do systému zapracovali kataklyzmatická očekávání⁹⁴⁸.

Ve své podstatě postmilénialismus chápe milénium jako prodloužené a konečné období věku církve mezi prvním a druhým příchodem Krista, kdy dojde k christianizaci celých národů. Postmilénialisté jsou často *préteristy* a věří v nahrazení Izraele církví. Všechna známá místa, která ve Starém zákoně ukazují na budoucí obnovu Izraele, proto alegorizují a vztahují na církve v období milénia⁹⁴⁹. Vláda Krista v miléniu je vykonávána skrze církve a *před druhým příchodem* Krista tak dojde k jeho *duchovnímu příchodu* do církve⁹⁵⁰, což je v podstatě jeden z mála, zato podstatných, rozdílů oproti amilénialismu. Země se zde stává naplněnou Boží slávou, národy obdrží světlo (Iz 49,6) a inkarnovaný Kristus v církvi tak obdrží vládu nad národy (Ž 2,8, 47,2-8; 72,7-11; 86,9; 110,1)⁹⁵¹. Pokud se pak ve Zjevení mluví o vzkříšení z mrtvých (Zj 20,4-6), je tam rovněž, jako u amilénialismu, míněno duchovní vzkříšení. Svázání satana během milénia pak není nahlíženo jako prostředek k umožnění expanze křesťanství⁹⁵².

Kromě „utopického“ postmilénialismu vznikla i jeho „realističtější“ podoba, v níž se neočekává světová christianizace, ale spíše prostoupení společnosti křesťanskými principy. Zastáncem tohoto konceptu je například Donald Bloesch⁹⁵³.

Wagner se explicitně hlásí k dominionismu a uvádí, že ostatní kritizují teologii „Království nyní“ z premilénialních pozic, jako by premilénialismus byl stěžejní doktrínou systematické teologie⁹⁵⁴. Horton pak řadí dominionismus, resp. doktrínu „Království nyní“, spolu s teonomismem jednoznačně do moderních modifikací postmilénialismu⁹⁵⁵.

3.2.3 Premilénialismus

Historicky prvním eschatologickým systémem, který byl dominantou prvního století, byl tzv. premilénialismus, neboli *historizující premilénialismus*, jehož rozšířenost v prvních stoletích

⁹⁴⁸ Toto například v roce 1944 na přednášce v Gordon College prohlásil postmilénialista JONES, Stanley E. In: HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 634.

⁹⁴⁹ HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 633.

⁹⁵⁰ OLSON, Roger E. *The Westminster handbook to evangelical theology*, s. 240.

⁹⁵¹ ENNS, Paul. *The Moody handbook of theology*, s. 385.

⁹⁵² WILSON, Mark. *Charts on the Book of Revelation: literary, historical, and theological perspectives*, s. 100-101.

⁹⁵³ S umírněnou pozicí, zasazenou do kontextu systematické eschatologie, se můžeme setkat v knize: BLOESCH, Donald G. *The last things: resurrection, judgment, glory*.

⁹⁵⁴ WAGNER, Charles Peter. *The church in the workplace*, s. 39.

⁹⁵⁵ HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 634.

ovšem někteří zpochybňují⁹⁵⁶. Tento pohled je naznačen již v Didache, dále Klementem Římským, Ignáciem z Antiochie, Justinem, Irenejem nebo Tertullianem⁹⁵⁷. Uvádí se, že se premilénialismus šířil zejména v oblasti Malé Asie, kam Jan adresoval svoji Apokalypsu a svůj vliv si podržel až do 5. století, kdy převládl alegorický výklad Augustina⁹⁵⁸.

Krédem premilénialismu je doslovná víra v existenci „tisíciletého království na zemi“ neboli milénia, které ustanoví Kristus při svém druhém, viditelném příchodu na Zemi. Podstatu historizujícího milénialismu je možno shrnout tak, že církve od doby letnic čeká na druhý příchod Krista. K tomuto příchodu dojde náhle. Kristus při svém příchodu ustaví tisícileté království (Zj 20,1-7), ve kterém bude vládnout a dojde k obnově věcí, jakési rekapitulaci ráje. Například spoutání satana (Zj 20,3) zde nemá ráz umožnění evangelizace nebo růstu církve, ale zaslíbené obnovy. Stoupenci tohoto učení se odvolávají na řadu míst Starého zákona, kde se mluví o panování Mesiáše, nastolení souladu, míru mezi zvířaty apod. Lidé zde budou zároveň mít oslavené tělo, neboť před milénium dojde k fyzickému vzkříšení svatých (Zj 20,5). Po uplynutí tisíce let bude satan propuštěn ze svého žaláře a za pomoci Antikrista oklame národy a povede je do bitvy proti Jeruzalému, kde bude Kristem a jeho nebeským vojskem poražen. Tato bitva bude provázena celosvětovým kataklysmatem a vyvrcholí vzkříšením a soudem nad celým lidstvem (Zj 20,11-15). Podle Ericksona premilénialismus jako jediný systém tímto řeší teorii dvojího vzkříšení, na které nemají dva předchozí teologické systémy adekvátní řešení, aniž by muselo dojít k alegorizaci textu⁹⁵⁹.

Premilénialismus ovšem navázal na mnohem starší tradici, neboť myšlenka tisíciletého království, které nastolí Mesiáš, byla rozšířena již v pozdním, poexilním židovstvu. Očekává se zde naplnění zaslíbení, že Davidův potomek bude vládnout na věky již na této zemi. Podle premilénialistů k tomu ještě nedošlo, a proto před stvořením nové země musí dojít k vládě Davidova potomka již fyzicky a na této zemi. V tomto potomku premilénialisté rozeznávají Krista, který se této vládě ještě neujal, ale tato příležitost mu bude dána v milénium, po jeho druhém příchodu. Proto premilénialismus nealegorizuje verše Starého zákona, které se týkají zaslíbené obnovy, dané etnickému Izraeli na jeho historických územích Dt 30,3-5; 34; Ez 20,42-44. Ačkoliv historický premilénialismus vztahuje veře Ř 9,25-26, které jsou citací

⁹⁵⁶ WALVOORD, John F. *The millennial kingdom*, 5.

⁹⁵⁷ ENNS, Paul. *The Moody handbook of theology*, s. 389.

⁹⁵⁸ BLOMBERG, Craig a Sung Wook CHUNG. *A case for historic premillennialism*.

⁹⁵⁹ ERICKSON, Millard. *A basic guide to eschatology: making sense of the millennium*.

proroka Ozeáše, na církev; spasení celého Izraele (Ř 11,26) je vyhrazeno budoucí obnově Izraele. Podle Ennse je ovšem budoucí role Izraele v tomto teologickém systému nejasná⁹⁶⁰.

3.2.4 Dispenzacionalismus

Enns uvádí, že principem dispenzacionalismu je jednak snaha o doslovný výklad knihy Zjevení a přetrvávající divergence mezi církví a Izraelem⁹⁶¹. Cituje přitom Ryrieho, který sám uvádí ještě třetí bod, a to je důraz na zjevení Boží slávy a spásy⁹⁶². Ačkoliv jsou dispenzacionalisté hnutím poměrně mladým a jejich eschatologie je brána vůbec jako nejmladší eschatologický systém, první zmínky o dispenzích Enns nalézá nejen u sloupů premilénialismu, jak byli Justin Martyr, Ireneus nebo Klement Alexandrijský, ale i u Augustina⁹⁶³. Pokud ovšem chceme hovořit o dispenzacionalismu, který nachází půdu v eschatologickém kvasu 19. století, je třeba zmínit zejména dvě jména, a to J. N. Darby a později C. I. Scofield. Druhý z nich pak v USA zpopularizoval učení tzv. *neviditelného vytržení církve* před dobou velkého soužení při *neviditelném příchodu Krista* před nastolením milénia. Toto učení bylo systematicky zapracováno ve výkladových poznámkách Scofieldovy Bible, která vznikla pod Darbyho vlivem⁹⁶⁴.

Tato teorie navazuje na historický premilénialismus a snaží se jej konkretizovat. Dispenzacionalismus počítá s obnovou etnického Izraele a starozákonní proroctví o jeho obnově nevztahuje na církev, ale na etnický Izrael, který čeká v budoucnu obnova (Ř 9-11). Samotný Kristův příchod je zde rozdělen na dvě etapy, a to na neviditelnou část, tzv. vytržení, které se týká pouze věřících (1 Te 4,13-15; J 14,1-3) a viditelnou část, kdy Kristus přichází s vytrženými věřícími ustanovit milénium na zemi (2 Te 1,7; Ju 14; Za 14,4).

Jakýsi eschatologický jízdni řád dispenzacionalismu by se dal ve stručnosti shrnout následovně. Církev od doby letnic roste a její čas náhle ukončí neviditelné vytržení a vzkříšení věřících. Na zemi nastane doba sedmiletého soužení, kdy vystoupí Antikrist a na sedm let uzavře mír s Izraelem, který jej přivítá jako Mesiáše. Horton vidí v tomto vévodovi Antikrista, osobu shodnou se synem zatracení (2 Te 2,3), což bude zároveň vévoda, který poruší smlouvu s Izraelem (Da 9,27). Antikrista pak odlišuje od falešného proroka, který bude

⁹⁶⁰ ENNS, Paul. *The Moody handbook of theology*, s. 387.

⁹⁶¹ Tamtéž, s. 513.

⁹⁶² RYRIE, Charles. *Dispenzacionalism*, s. 38-41.

⁹⁶³ Tamtéž, s. 514-516.

⁹⁶⁴ MANGUM, R. Todd Mangum a Mark S. SWEETNAM. *The Scofield Bible Its History and Impact on the Evangelical Church*.

konat falešné zázraky (Zj 13,1-17)⁹⁶⁵. Antikrist ovšem po třech a půl letech smlouvu vypoví a nastane tři a půl leté období velkého soužení, které se bude týkat Izraele, zatímco vzkříšená a vytržená církev bude na 7 let v nebi, na svatbě Beránkově. Za nejtěžší část soužení je pak explicitně chápána právě druhá polovina (tři a půl roku) posledního Danielova týdne let poté, co satan poruší svoji smlouvu s Izraelem a tato doba skončí triumfálním návratem Krista a oslavené církve na Olivetskou horu k záchraně Izraele, který zatím dospěl k pokání. Dispenzacionalisté zde vidí naplnění konkrétní řady veršů (např. Zj 19,21; Mt, 24,30; Mk 13,26; L 21,27; Ju 14; 2 Te 1,7; 1 K 6,2; Sk 1,11)⁹⁶⁶.

Poté Kristus ustaví doslovné, tisícileté království, a satan bude svázán na dně propasti. Samotná doba radostného milénia je zde spatřována ve verších jako: Ž 98,9; Iz 2,3; Iz 11,6-9; Iz 25,7-9; Iz 35, 1-10; Iz 65, 19-25; Jr 33,15; Jl 3,18; Am 9,13; Mi 4,1-4; Za 14,9,20; L 1,32-33; Zj 20,6)⁹⁶⁷. Po uplynutí této lhůty bude satan Kristem znovu poražen, nastane všeobecné vzkříšení a soud před velkým bílým trůnem (Zj 20,25), přičemž vytržení věřící mají již soud za sebou, protože stanuli před Kristovou soudnou stolicí po svém vytržení (2 K 5,10). Konec je stejný jako u premilénialismu a v podstatě i ostatních systémů.

Dispenzacionalismus má tři základní varianty, které se vztahují k vytržení. Jedna, asi nejrozšířenější, hlásá, že k vytržení církve dojde před velkým soužením, druhá uprostřed jeho doby a další na jejím konci. Asi nejzajímavější variantou je ta, která uvádí postupná vytržení. Tyto varianty jsou zobrazeny na obrázcích 3, 4, 5 a 6. V současné době existuje i jistý vývoj v rámci dispenzacionalismu, kdy vedle klasického vznikl i progresivní dispenzacionalismus. Ten se dotýká vztahu smluv mezi Izraelem a církví. Zatímco klasický dispenzacionalismus rozlišoval dvě smlouvy, jednu pro Izrael a druhou pro církev, progresivní dispenzacionalismus vidí jednu smlouvu, která v průběhu času dochází postupného naplňování. Existuje zde také důraz na rozdílné pojetí církve pozemské a vzkříšené církve v miléniu⁹⁶⁸.

3.2.4.1 Doba velkého soužení

Aby bylo možné alespoň rámcově uchopit tak komplikovaný systém, jakým dispenzacionalismus bezesporu je, je třeba rámcově vysvětlit dobu soužení sedmi let. Velmi

⁹⁶⁵ HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 640-641.

⁹⁶⁶ BELOTTI, Emil. *Biblické panorama - čas naplnění*.

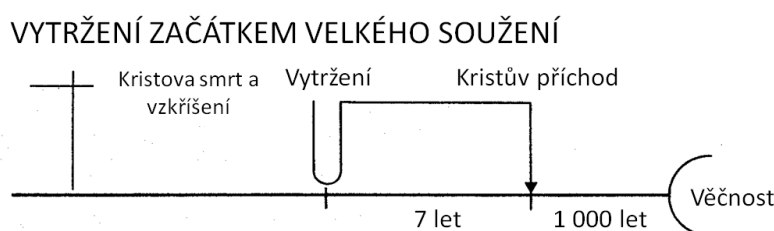
⁹⁶⁷ Tamtéž - budoucí věk.

⁹⁶⁸ BLAISING, Craig A a Darrell L BOCK. *Progressive dispensationalism*.

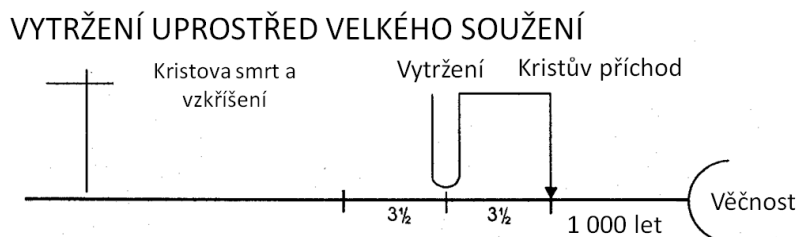
zjednodušeně ji uvádí Houdmann⁹⁶⁹. Jedná se o tzv. poslední týden-let (tedy období sedmi let) z celkového počtu 70 týdnů let (Da 9,24-27), který je podle dispenzacionalistů rozdělen do dvou úseků po 3,5 letech, které jsou dále uvedeny u proroka Daniele (Da 12,11-12) a korespondují se stejně dlouhým intervalem v knize Zjevení (Zj 11,2-3). Jedná se o tzv. dobu Jákobova velkého soužení, které začíná smlouvou s vévodou, v tomto výkladu Antikristem, a jejím vypovězením po 3,5 letech.

3.2.4.2 Jednotlivé druhy dispenzacionalismu

Obr. č. 3 Vytržení před velkým soužením.

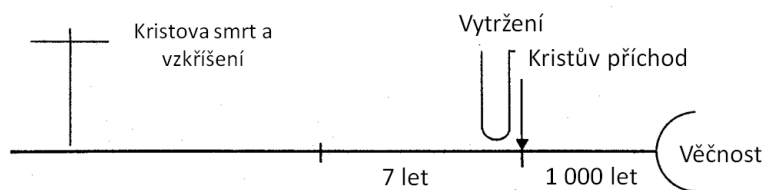
Obr. č. 4 Vytržení uprostřed velkého soužení.

⁹⁶⁹ „K pochopení záměru a času soužení je nezbytné porozumět Danielovi 9:24-27. Tato pasáž v knize Daniel mluví o sedmdesáti týdnech, které byly vyhlášeny proti "tvému lidu". Danielův "lid" jsou Židé, národ izraelský a to, o čem mluví Daniel 9:24 je časové období k tomu, "aby ta vzpoura skončila a nastal konec hříchu, aby očištěna byla nepravost a spravedlnost přišla navěky, aby se zpečetilo prorocké vidění a pomazan byl Nejsvětější ze svatých." Bůh prohlašuje, že oněch "sedmdesát týdnů" bude naplněním těchto věcí. Lhůta, o které Bůh mluví, je vlastně 70 sedmiletých období, tedy 490 let... Ve verších 25 a 26 je Danielovi řečeno, že Mesiáš bude zabit po 62 týdnech a 7 týdnech (celkem tedy 69 týdnů) od okamžiku obnovení Jeruzaléma. Jinými slovy uplyne 69 týdnů - let (483 let) mezi obnovením Jeruzaléma a Mesiášovou smrtí. Bibličtí historikové potvrzují, že od výnosu o obnově Jeruzaléma do Ježíšova ukřižování uplynulo 483 let. ...Protože mezi obnovením Jeruzaléma a zabitím Mesiáše uplynulo 483 let, k naplnění zbývá už jen jedno sedmileté období... Toto poslední sedmileté období je právě doba, o které se mluví jako o soužení ... Daniel 9:27 uvádí některé důležité okamžiky... Říká například "On potvrdí smlouvu s mnohými v týdnu posledním. Až pak ten týden dojde do půli, obětem i darům konec učiní. Otřesná ohavnost se v chrámě objeví, než ničitele zachvátí konec mu určený." Osobu, o které mluví tento verš, Ježíš v Matouši 24:15 nazývá "otřesnou ohavností" a ve Zjevení 13 je nazývána "šelmou". Daniel 9:27 říká, že šelma uzavře smlouvu na sedm let, ale uprostřed (tři a půl let od začátku soužení) smlouvu poruší a zakáže přinášení obětí. Zjevení 13 vysvětluje, že šelma umístí do chrámu svoji podobiznu a bude chtít, aby ji svět uctíval. Zjevení 13:5 uvádí, že to bude trvat 42 měsíců, což je tři a půl let. Protože se v Danielovi 9:27 říká, že k tomu dojde uprostřed týdne a Zjevení 13:5 říká, že šelma bude po 42 měsících, je snadné spočítat si, že celková doba je 84 měsíců což je sedm let. Viz také Daniel 7:25, kde "čas, časy a půl času" (čas=1 rok, časy=2 roky, půl času=půl roku; celkem tři a půl let) rovněž odkazují na "veliké soužení", druhou polovinu sedmiletého soužení, kdy bude u moci "otřesná ohavnost". Pro další odkazy ohledně soužení viz Zjevení 11:2-3, které mluví o 1260 dnech a 42 měsících, a Daniel 12:11-12, který mluví o 1290 dnech a 1335 dnech, což obojí odkazuje k polovině soužení. Dny navíc v Danielovi 12 možná zahrnují čas pro soud nad národy na konci (Mt 25,31-46) a čas k vyhlášení Kristova tisíciletého království (Zj 20,4-6). In: HOUDMANN, Michael. Co je soužení?

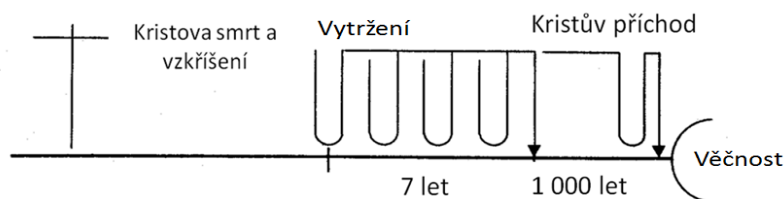
Obr. č. 5 Vytržení koncem velkého soužení.

VYTRŽENÍ KONCEM VELKÉHO SOUŽENÍ

Obr. č. 6 Postupná vytržení během doby velkého soužení.

ČÁSTEČNÉ VYTRŽENÍ

Podle: RYRIE, Charles Caldwell. *Basic theology: a popular systemic guide to understanding biblical truth*.

Dispenzacionalismu je vytýkána řada věcí. Nejrozšířenější kritika pochází ze strany postmilénialistů, kteří zde nalézají defenzivní náboženství, kdy křesťané, namísto aby dobývali svět, čekají na své vytržení ze světa. Další kritika pochází ze strany liberálních teologů, kterým vadí doslovné chápání Písma, a například amilénialisté poukazují na paradoxní existenci vzkříšených a nevzkříšených lidí v době milénia a Izraelocentrismus namísto Kristocentrismu⁹⁷⁰.

3.3 Eklesiologie s ohledem na NAR

Pokud bychom na tomto místě chtěli opět probrat například hlavní formy církevního zřízení, dostali bychom se do problému, neboť forma druhů a kombinací církevního uspořádání je natolik rozmanitá, že jakákoliv simplifikace na sebe bere břemeno zkreslení. Proto se i zde zaměříme na hlavní modely, uplatňující se v reformačních církvích, kam se genealogicky hlásí i stoupenci NAR, a porovnáme je s alespoň nejdůležitějším principem biskupského zřízení uplatňovaného například v římskokatolické církvi. Bude se tedy jednat o 1. kongregační model, 2. presbyterně synodní model a 3. episkopát. Látkou, ze které se tyto systémy konstituují, tvoří obvykle následující verše převážně z narativní literatury (Sk 6,2-4;

⁹⁷⁰ Souhrn některých kritik shromáždil Steiger In: STEIGER, Pavel. *Břemeno prorocké horečky*, s. 20-26.

11,22; 14,23 a 15), epištol a pastorálních listů (1 Tm 3,1-7; Tt 1,5-9; Ga 1,19; 2,9; 1 K 5,4-5; 1 Te 5,21-22 a 1 J 4,1) a evangelií (zejm. Mt 18, 15-17)⁹⁷¹.

3.3.1 Kongregacionalismus

Základní ideou kongregacionalismu je autonomie místního společenství, odmítající jakoukoliv nadsborovou strukturu⁹⁷². Nejvyšší autoritou církve, resp. v tomto případě sboru, jsou jeho samotní členové, resp. členské shromáždění, které o *zásadních rozhodnutích* hlasuje jako celek. Podle Hortona se tento model nejvíce přibližuje „ryzí demokracii“⁹⁷³. Procházka zde nalézá symbolické vyjádření shromáždění kolem kulatého stolu, kde nikdo není privilegován, a všichni jsou si rovni, protože sbor plně podléhá výlučně řízení Ježíše Krista⁹⁷⁴. Sbor si pak zpravidla k *běžnému rozhodování* volí ze svého středu zástupce formou laických představitelů obce a každá obec, která je těmito představiteli reprezentovaná, je zcela autonomní. Tito představitelé jsou zároveň snadno odvolatelní a tvoří tzv. staršovstva ve svém středu s kazatelem. Více sborů, nalézající shodu vzhledem k víře a etice, pak tvoří *jednoty* nebo *svazy*⁹⁷⁵. Tyto vyšší celky pak nemají vůči autonomním jednotkám, resp. sborům, žádné pravomoci a mohou činit jen poradní rozhodnutí, které mají místní společenství svobodu přijmout i odmítnout⁹⁷⁶. Přes značnou shodu s demokratickým zřízením se stoupenci tomuto označení občas brání, neboť jsou přesvědčeni, že tento model „nevolí“ své zástupce, ale jen „rozpoznává“ jejich povolání na základě biblických a pneumatických požadavků. Stejně tak zde nerozhoduje většina, nýbrž většina je pouze lépe schopna rozpoznat Boží vůli.

Jak vidno, tento model je zcela vzdálen pojetí NAR, neboť ignoruje exekutivní roli apoštolů a neuznává jejich mandát jednat nezávisle za společenství. Je však zcela vlastní původnímu nezávislému charismatickému hnutí v případě, že sbory nehledají zastřešení apoštolskou autoritou. Proto je kongregacionalismus ideálním uspořádáním pro apoštoly NAR, kteří tak mohou, bez omezení církevními radami, uplatňovat v místních společenstvích svůj „apoštolský mandát“ tam, kde sbory nejsou zcela věrné kongregačnímu zřízení. Omezená autorita kongregačních kazatelů ovšem znemožňuje účelné převádění instituční autority apoštolů směrem k jednotlivým členům, a proto kongregační sbory v NAR sítích musí nejprve

⁹⁷¹ HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 563.

⁹⁷² FILIPI, Pavel. *Církev a církve*, s. 117.

⁹⁷³ HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 562.

⁹⁷⁴ PROCHÁZKA, Pavel. *Budovanie cirkvi*, s. 60.

⁹⁷⁵ HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 562-563.

⁹⁷⁶ FILIPI, Pavel. *Církev a církve*, s. 118.

vybudovat pyramidální model centrálně řízených skupinek. Jako ideální je proto nejprve vytvoření domácích skupinek například skrze pořádání Kurzů Alfa⁹⁷⁷.

3.3.2 Presbyterně synodní zřízení

Jedná se o zřejmě nejrozšířenější protestantský model, který klade větší důraz na sounáležitost jednotlivých sborů, které jsou spojeny společnou vírou a řádem⁹⁷⁸. I v tomto modelu je za základní organizační jednotku považována náboženská obec, která je ovšem vedena radou z jednotlivých starších - πρεσβύτερος. Tato rada je pak volena členským shromážděním sboru, resp. dané obce. Procházka nalézá princip tohoto uspořádání na dvou základech. Prvním je samotná funkce presbyterů zahrnující jejich kvalifikaci k vykonávání kázně a druhou je práce, resp. autorita samotných staršovstev složených z těchto presbyterů⁹⁷⁹.

Staršovstva, resp. presbyteráty, pak zpravidla mívají místní, oblastní a generální charakter. Nejvyšším shromážděním je tzv. synod. Na tyto synody pak jednotlivé obce delegují své zástupce ve věcech, které přesahují záležitosti jednotlivých obcí. Tito zástupci zde ovšem nejsou „mluvčími“ jednotlivých obcí, ale mají se řídit svým svědomím odpovědným Bohu, nikoliv stanovisky svých obcí⁹⁸⁰. A to je i základní rozdíl vůči kongregacionalismu. Synod pak má pravomoci i nad jednotlivými sbory, které jsou pak jasně vymezeny a u jednotlivých církví se liší. Synod obvykle volí i představitele církve a je chápán jako ochranná hráz proti postupům jednotlivých sborů a jejich případnému izolacionismu⁹⁸¹. Podle Filipiho je synod jakýmsi korporativním orgánem nahrazujícím biskupský úřad jako strážce jednoty a kontinuity⁹⁸².

I tento model je pro NAR nepřijatelný, a to z důvodu, že jde o klasické uspořádání denominací, které jsou obvykle „ovládány náboženským duchem“. Proto se NAR i celé charismatické hnutí proti němu vymezuje a nepovažuje ho za biblicky legitimní. Synod a církevní rady obvykle brání účinnému navazování vztahů mezi sbory a apoštoly, a tito pak nemohou za církve jednat tak, jak potřebují. NAR však nabízí jednotlivé smlouvy kazatelům sborů, jejichž centrálnější postavení oproti kongregacím jim lépe umožňuje převádět svoji

⁹⁷⁷ FRANC, Aleš. *Pozadí a teologie Kurzů Alfa*, s. 38-42.

⁹⁷⁸ FILIPI, Pavel. *Církev a církve*, s. 118.

⁹⁷⁹ PROCHÁZKA, Pavel. *Budovanie cirkvi*, s. 51-52.

⁹⁸⁰ FILIPI, Pavel. *Církev a církve*, s. 118.

⁹⁸¹ PROCHÁZKA, Pavel. *Budovanie cirkvi*, s. 59.

⁹⁸² FILIPI, Pavel. *Církev a církve*, s. 118.

apoštolskou autoritu k jednotlivým členům sborů. Tito členové pak mají dvojí autoritu: rady, resp. synody, a apoštoly.

3.3.3 Episkopální model

Tato forma je považována za nejstarší model správy církve a je např. krom pravoslavné církve nejrozšířenější v církvi římskokatolické. Její název je odvozen z řeckého επισκοπεω - dohlížet, od čehož odvozené substantivum ἐπίσκοπος se překládá jako biskup. Stojí zde zásada „ubi episcopus ibi ecclesia“ a zároveň platí, že kdo poslouchá biskupa, poslouchá samotného Krista⁹⁸³. Zastánci této teorie jsou totiž přesvědčeni, že Kristus ustanovil biskupy jako *nástupce apoštolů*, aby byli zakotveni v tzv. „apoštolské sukcesi“, která jim umožňuje mít konečné slovo v záležitosti církevní správy a výběru svých nástupců⁹⁸⁴. Na základě božského práva pak skrze biskupskou konsekraci mají biskupové moc učit, řídit a posvěcovat lid. Předávání této moci se uplatňuje v hierarchii - od slova ιερός (kněz) - shora dolů, jako delegovaná autorita, která směřuje od apoštola Petra na další následné papeže a skrze vzkládání rukou biskupského svěcení se nese až k jednotlivému knězi. To je z principu zcela opačný postup, než je tomu v protestantských církvích, kde je moc biskupa podřízena církevnímu sněmu, ve které má i svůj původ⁹⁸⁵. Ve většině protestantských církví je zároveň ἐπίσκοπος synonymem k πρεσβύτερος.

Pokud je biskup zároveň ordinářem, tj. nositelem řádné moci k *celé církvi* (papež), k *partikulární církvi* (diecézní biskup, územní opat nebo prelát apod.) nebo k *řeholím* (magistr řádu, provinciál a opat, včetně jejich vikářů), pak tento biskup v sobě zahrnuje moc zákonodárnou, výkonnou a soudní⁹⁸⁶ a je povinen vydávat „pro své poddané zákony a soudit a řídit všechno, co patří do oblasti bohoslužby a apoštolátu“⁹⁸⁷. To je další rozdíl oproti protestantismu, kde se moc soudní, výkonná a exekutivní obvykle odděluje. To také znamená, že v římskokatolické církvi se autorita uplatňuje na principu nadřazenosti a v podstatě pouze nadřazený orgán má pravomoc jmenovat či odvolat autoritu podřízenou. Papež, jako nejvyšší autorita *všech křesťanů*, která je nejvyšší, plná, bezprostřední, obecná, řádná a svobodně

⁹⁸³ Tamtéž, s. 111.

⁹⁸⁴ HORTON, Stanley. Systematická teologie, s. 560.

⁹⁸⁵ PROCHÁZKA, Pavel. *Budovanie církvi*, s. 47, 81.

⁹⁸⁶ TRETERA, Jiří Rajmund a Stanislav PŘIBYL. *Konfesi právo a církevní právo*, s. 171.

⁹⁸⁷ FILIPI, Pavel. *Církev a církve*, s. 113.

vykonávaná, nemůže být nikým a za žádných okolností odvolán a z úřadu může odejít pouze okamžikem smrti nebo svobodným odstoupením⁹⁸⁸.

Biskup je pak do své funkce papežem jmenován nebo v některých partikulárních církvích potvrzován na základě volby kanovnických kapitul. Rozhodující roli při výběru biskupů mají biskupové příslušné církevní provincie. Samotní biskupové se rozlišují na diecézní, emeritní a titulární, kteří se dále dělí na auxiliární a koadjunktory⁹⁸⁹.

Územní struktura římskokatolické církve se člení na teritoriálním principu, kde základní, partikulární církví je diecéze (případně prelatura, opatství apod.), která se skládá z jednotlivých farností. Farnosti obsazuje faráři diecézní biskup. Tyto diecéze jsou konstituovány zpravidla na městském principu a diecéze na daném území pak tvoří provincii v čele s metropolitou, který je mezi ostatními biskupy „primus inter pares“. O založení nebo zrušení provincií rozhoduje přímo papež svým rozhodnutím⁹⁹⁰. Samozřejmě zde existuje poměrně komplikovaná struktura hierarchicky řazených dalších institucí: rad, sněmů, konciliů atd. Zjednodušeně se pak dá říci, že zvláštní postavení zde mají sněmy, řazeno sestupně: ekumenický (koncil), plenární sněm (národní) a diecézní. Ekumenický koncil svolává papež a tvoří jej všichni katoličtí biskupové světa⁹⁹¹.

Co se týká vztahu k NAR, pak je možné konstatovat, že poměrně komplikovaná struktura různých horizontálních, vertikálních a ekleziárních apoštolů NAR nápadně připomíná hierarchii římskokatolické církve, resp. úřadů biskupů. Přitom i inkorporovaný princip delegované autority v NAR je obdobný římskokatolické hierarchii, a pokud si namísto slova biskup dosadíme slovo apoštol, můžeme si všimnout i jiných podobností. Stejně jako je biskup navržen a jmenován jinými biskupy, podobně apoštol bývá potvrzen dalšími apoštoly. Obdobně teritoriální organizace církve na principu „jeden sbor jedno město“ připomíná strukturu městských diecézí. A stejně jako jednotlivé farnosti tvoří diecéze, pak i „dílní regiony“ vytvářejí „jednotné městské sbory“. Asi největší podobnosti je zde dosaženo v tom, že stejně jako úřad biskupů a papeže je nad sněmy a koncily, stejně tak v NAR je pravomoc jednat za církve vložena do rukou apoštola. A jako je například v katolických řádech vedena struktura řeholníků a jejich představených, velmi podobná je i struktura skupinkových sborů a jejich vedoucích. Naproti tomu velký rozdíl je zde v tom, že zatímco apoštolové a proroci v

⁹⁸⁸ TRETERA, Jiří Rajmund a Stanislav PŘIBYL. *Konfesi právo a církevní právo*, s. 187-188.

⁹⁸⁹ Popis jednotlivých biskupů je srozumitelně popsán například v publikaci MERELL Jan, *Malý bohovědný slovník*, Praha: Česká katolická charita, 1963.

⁹⁹⁰ TRETERA, Jiří Rajmund a Stanislav PŘIBYL. *Konfesi právo a církevní právo*, s. 153-16.

⁹⁹¹ PROCHÁZKA, Pavel. *Budovanie cirkvi*, s. 48.

NAR jsou vedeni svými vizemi, v římskokatolické církvi hraje zásadní úlohu striktně definované kanonické právo. Nicméně stejně jako jsou soukromá zjevení a zázraky svatých podstatnou součástí katolické spirituality, i v NAR jsou podobná zjevení inkulturována do postkatolické mentality v zemích třetího světa, kde zefektivňují evangelizaci.

3.4 Úřady v církvi

O duchovních úřadech se v církvích nikdy nepochybovalo. Pastýři konají svoji roli pod nejrůznějšími tituly nepřetržitě od apoštolských dob. Církev má dodnes taktéž své učitele, kteří působí v nejrůznějších církevních institucích, dětskou besídkou počínaje a univerzitou konče. Církev má i své evangelisty, ať už na úrovni sborové, mezisborové či působící na mezinárodní úrovni. Trochu větší kontroverze nastávají s úřadem proroků. Všechny církve sice respektují proroky Nového zákona a v historii církve tu a tam na někom rozpoznají prorocké povolání, spolehlivým měřítkem se v tomto případě však obvykle stává až historie. Jako poslední a ze současného pohledu nejkontroverznější je úřad apoštola. Ve své většině se církve shodují, že pokud Bible píše o apoštolech, mluví o těch, kteří chodili s Ježíšem nebo těch, kteří žili v době života Dvanácti a jimž se Ježíš po svém vzkříšení zjevil. Pokud se někdo prohlásil za apoštola Ježíše Krista v době poapoštolské, nebyl obvykle shledán ortodoxním. Jak uvádí Filipi:

„Pokud jde o "apoštoly", panuje celkem shoda v tom, že to je ojedinělá, neopakovatelná funkce. Apoštolské svědectví stojí na počátku církve, je jejím základem (Ef 2,20). Úřad apoštola je úřadem první generace. Pozdější generace již k němu většinou hledí nazpět, protože v jejich přítomnosti se již nevyskytuje. Tím více se zabývají otázkou, jak věrně navázat na apoštolský základ a neztratit apoštolské dědictví.“⁹⁹²

Drápal, ač zastánce existence apoštolů dnešní doby, sám znalec apoštolských otců a jejich překladatel, toto konstatování prověřil hlubokým studiem starověké křesťanské literatury. Dospěl pak k následujícímu závěru:

„Zkoumáme-li spisy apoštolských otců, nasvědčuje velmi málo tomu, že by tito autoři počítali s pokračováním apoštolského úřadu... Skoro se mi chce říci, že výjimečná

⁹⁹² FILIPI, Pavel. *Církev a církve*, s. 54.

zmínka v Didaché potvrzuje pravidlo plynoucí ze všech ostatních spisů apoštolských otců, totiž že čas apoštolů skončil.“⁹⁹³

Pokud jde o NAR, pak zde je pohled diametrálně odlišný. Teologové NAR přicházejí s tím, že na *dnešní apoštoly* se vztahují známé úseky z epištoly Efezským, a to Ef 2,20 a 4,11 a celý kontext je pak chápán eschatologicky s tím, že církev pod obnoveným úřadem těchto služebností dospívá do plné postavy Krista (Ef 4,13), která se zjeví na sklonku věků. Tato ve své podstatě postmiléniální vize si заслужuje podrobnější prozkoumání, kde nevystačíme jen s poznatky systematické teologie, ale bude třeba přistoupit k podrobnější exegezi na základě historického pozadí knihy, biblické teologie a částečně i gramatické exegeze se zřetelem k řeckému znění.

3.4.1 Exegeze církevních úřadů z knihy Efezským

Každá exegeze by měla reflektovat problémy své doby a ty pak konfrontovat s biblickými texty, nejlépe v originálním jazyce, a s jinými konkordantními místy Písma svatého. Bude proto užitečné nahlédnout na samotný text, od kterého se současné diskuse odvíjejí, a zároveň pak přihlédnout i k výkladům teologů, byť tito mohou zastávat odlišná stanoviska. Dobrým vodítkem nám může být i prezentace pohledu historické církve, která zde čelila novým výzvám a procházela proměnami času.

3.4.1.1 Kulturně historický kontext

Ačkoliv ne všichni teologové se shodují v tom, komu byl list Efezským určen resp. které skupiny křesťanů se explicitně týkal, ledasco může prozradit místopis z hlediska historie a kultury. Křesťané, kteří obývali specifická místa Římské říše, čelili vždy konkrétním problémům, které se vyskytovaly v těchto lokalitách. Zevrubné a letmé prozkoumání těchto okolností může ledasco prozradit a pomoci odhalit i autorův záměr v jeho poselství.

Efez bylo antické zalidněné výstavné město v oblasti Malé Asie, dnešního Turecka, které v době misijních cest apoštola Pavla mělo tisíce obyvatel. Později se stalo i hlavním městem této provincie. Sloužilo jako přístav, centrum vzdělanosti a kultury a jeho rozvoj byl úzce spojen s obchodem a rybolovem. Město pro své bohatství a možnost výdělků přilákalo i některé Židy, kteří se zde usídlili a měli zde své synagogy. Obyvatelé však byli převážně původu řeckého. Podle staré legendy sem později apoštol Jan přivedl matku Pána Ježíše

⁹⁹³ DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*, s. 65, 69.

Krista Marii, aby zde v klidu prožila své stáří a zde také zemřela⁹⁹⁴. Více než dvouletým působením zde svou misii ukončil apoštol Pavel a prostřednictvím spolupracovníků odtud založil i několik okolních církevních obcí, např. obec Kolosy. Údajně dalším mužem Písma je lékař Lukáš, jehož hrob je k vidění hned nedaleko vstupní brány do efezské archeologické lokality⁹⁹⁵. Také Pavlovi spolupracovníci Trofim a Tychikus pravděpodobně pocházeli z Efezu a část svého života zde působil Timoteus a Priscila s Akvilou⁹⁹⁶.

Pro exegezi může hrát podstatnou roli náboženské pozadí města, které svým postavením hrálo významnou kultickou roli, která je naznačena i v Bibli. V 6. století před Kristem zde dal lýdský král Croesus vystavět chrám bohyně Artemis, jehož rozloha čtyřikrát předčila Panteón v Athénách. Chrám byl stavěn více než sto let a dnes je považován za jeden z divů světa. Artemis byla bohyní mnoha prsou, multimamma, a její obraz byl považován za seslaný samotným Jupiterem (Sk 19,35). Z biblického textu se rovněž dozvídáme, že zlaté napodobeniny tohoto chrámu sloužily k náboženským úkonům a mnoho řemeslníků si založilo svoji živnost na jejich výrobě. Zvěst o evangeliu je pak natolik znepokojila, že se kvůli možné ztrátě zisku rozhodli veřejně vystoupit proti misionářům (Sk 19,24-27).

Efez ale nebyl jen místem pohanského kultu, který svého času respektoval celý svět (Sk 19,27), ale rovněž městem, které se stalo střediskem okultních nauk antického světa. Byla zde jedna z největších antických knihoven, tzv. Celsova knihovna, ze které se dochovaly jen trosky a která obsahovala 12 tisíc svitků⁹⁹⁷. Tyto svitky jsou patrně zmíněny i ve Sk 19,19 a obsahovaly zařikávání, čarování a magické formule. Nesmiřitelnost křesťanské zvěsti s tehdejšími naukami můžeme vidět v tom, že křesťanští konvertité tyto velmi drahé svitky veřejně pálili (Sk 19,18-19). Efez tak byl z jedné strany baštou pohanství, mravní zhýralosti, luxusu a blahobytu, na druhé straně se stal významným sídlem křesťanství a misijním centrem mnoha evangelistů. Kromě těchto zde však působila i převážná část bludařů, kteří jsou v Písmu, resp. pastorálních epištolách, výslovně jmenováni. Patří sem synové Scévy, Hymeneos a Alexandr, a Fygellus a Hermogenes. Je proto logické, že téma duchovního střetu s helénismem v Efezu, resp. v širším slova smyslu s duchovním vlivem, který je evangeliu cizí, se promítá nejen v narativní, ale i v doktrinální části jak listu Efezským, tak v dalších textech Nového zákona, která se o Efezu zmiňují.

⁹⁹⁴ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, s. 140.

⁹⁹⁵ VÁCLAV, Štaud. Efez před návštěvou Svatého otce.

⁹⁹⁶ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, s. 140.

⁹⁹⁷ KRAUS, Ivo. *Dějiny evropských objevů a vynálezů: od Homéra k Einsteinovi*, s. 125.

3.4.1.2 Gramatický kontext

Stěžejním místem, který je v NAR používán z hlediska eschatologického rekonstrukcionismu, je Ef 4,7-11:

„Každému z nás byla dána milost podle míry Kristova obdarování. Proto je řečeno: "Vystoupil vzhůru, zajal nepřátele, dal dary lidem. " Co jiného znamená "vystoupil", než že předtím sestoupil dolů na zem? Ten, který sestoupil, je tedy tentýž, který také vystoupil nade všechna nebesa, aby naplnil všechno, co jest. A toto jsou jeho dary: jedny povolal za apoštoly, jiné za proroky, jiné za zvěstovatele evangelia, jiné za pastýře a učitele, aby své vyvolené dokonale připravil k dílu služby - k budování Kristova těla, až bychom všichni dosáhli jednoty víry a poznání Syna Božího, a tak dorostli zralého lidství, měřeno mírou Kristovy plnosti. Pak už nebudeme nedospělí, nebudeme zmítáni a unášeni závanem kdejakého učení - lidskou falší, chytráctvím a lstivým sváděním k bludu.“

Z úvodních veršů se dozvídáme, že doslova „každý z nás“ - ἐκάστῳ ἡμῶν, nejsme ukráceni o milost, která je nám dána podle míry Kristova obdarování: Toto obdarování je striktně určeno Kristem, podle jeho míry - κατὰ τὸ μέτρον. Je zde položen důraz na to, že obdarování je dáno Pánem, který zvítězil a vstoupil na nebesa, doslova na výšiny: Ἀναβὰς εἰς ὕψος, a spolu s ním vedl ty, kdo byli v zajetí. Zajal jaté: ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, tedy vysvobodil ty, kdo byli zajatí, a zároveň dal dary lidem. Vystoupil na výšinu a vysvobodil zajatce a *mnohé lidi přijal darem* (CEP), resp. *vzal dary pro lidi* (KB). Z kontextu můžeme poznat, že tito zajatci, kteří byli Kristem vysvobozeni, jsou zároveň dary, kterými Kristus obdarovává svůj lid - obdaroval lidi: ἔδωκεν δόματα τοῖς ἀνθρώποις. Pro slovo dar je zde použito substantivum δομα, které má svůj základ v budování stavby. Řecký text nám tedy již zde naznačuje, že dary, které oslavený Kristus dává lidem, jsou ve své podstatě k budování.

Kristovo vystoupení je podmíněno jeho dřívějším sestoupením do dolních, spodních, nejzazších částí země: κατέβη εἰς τὰ κατώτερα [μέρη] τῆς γῆς. Opakuje se zde biblická pravda, že Kristus byl vyvýšen pro své ponížení. Text zdůrazňuje, že toto ponížení, sestoupení: ἀναβαινω, je příčinou i jeho pozdějšího vystoupení, resp. vyvýšení. V Kristu je to sám bojující Bůh, který sestupuje k lidem v podobě člověka, a poté je vyvýšen. Zároveň vysvobozuje svůj lid, z nichž některé dává svému lidu darem k budování. Identita toho, kdo sestoupil, je stejná jako toho, kdo vystoupil: ὁ καταβὰς αὐτός ἐστιν καὶ ὁ ἀναβὰς. Doslova ten „sestupující“ je tím „vystupujícím“. To proto, aby se naplnilo: ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα, co bylo předpovězeno v Písmu a co zároveň bylo nutné k završení díla spásy.

Další text nás nenechává na pochybách, že dary „ze zajatých“ jsou vskutku lidé, kteří ze své podstaty slouží k budování. Jsou to ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους: Dodnes se vedou spory o to, zda řecká spojka και mezi pastýři a učiteli znamená to, že tito pastýři jsou zároveň učiteli, nicméně podstatné je, že text zde diferencuje úlohu služby a Písmo učitele jmenuje i jako samostatný úřad bez explicitního uvedení úřadu pastýřského (Sk 13,1).

Jak už bylo naznačeno výše, tyto dary mají sloužit k vybavení, zdokonalení: καταρτισμὸν svatých za účelem díla - činů služby - ἔργον διακονίας. Služba darů má fungovat dokud všichni nedospějí, nepřijdou do jednoty víry a poznání Syna Božího: εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Tato míra poznání je vyjádřena mírou (εἰς μέτρον) plnosti Krista. Církev tak má být jejich prostřednictvím uvedena do mužné zralosti Kristovy postavy. Vyučení a dozrání má církev chránit, aby už nikdy nebyla dětinská a zmítána vlnami způsobenými větrem učení - ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας.

Z textu dále vyplývá, že tyto vlny, rozpoutané větrem učení, mají původ ve falešnosti a vychytralosti lidí: ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων ἐν πανουργίᾳ a v jejich účelovém a vědomém jednání, které vede k oklamávání věřících. Doslova jde o falešné, lstivé metody svádění: μεθοδεῖαν τῆς πλάνης. Služebnosti dané Kristem po jeho vyvýšení proto mají dar služby k tomu, aby vyučily a zároveň imunizovaly církev před bludy způsobenými cílenou lidskou falešností.

Řecký text už volbou svých slov zdůrazňuje, že tyto úřady jsou darem Krista církvi a sám Kristus byl darem Boha lidstvu, což projevil svým ponížením. Jeho vyvýšení se tak manifestuje skrze dary, které mají vést k vyvýšení Krista skrze vystrojení jeho církve. Tento krátký text můžeme v kontextu celé epištoly vidět, že je to Kristus, kdo svým sestoupením se za církev vydává, vyvýšením ji ospravedlňuje a povoláním úřadů ji zároveň zabezpečuje. Samotná dospělost se váže již k době povolání těchto darů a z textu nelze odvodit, že by poukazovala do doby konců před příchodem Krista, ale míří do samotných základů a počátků církve.

3.4.1.3 Biblický kontext

Epištola Efezským je věnována křesťanům v oblasti silného pohanského vlivu a církev v té době obecně řešila vztah judaismu a křesťanství. Centrálním poselstvím listu je

eklesiologie⁹⁹⁸. Většina autorů si všímá, že list obsahuje mnoho hymnů a shodných prvků, jako list Koloským⁹⁹⁹. Efezský sbor se ale objevuje v Bibli několikrát, a to ještě ve Sk 19,10 a 20,31, v 1 K 15,32 a 16,8, v 1. Tm 1,3, v 2 Tm 1,18 a 4,12 a ve Zj. 2,1-7. Opakujícím se tématem těchto míst je výskyt falešných učitelů z řad apostatů místního sboru, výskyt falešného učení a příchod falešných apoštolů. Pavel rovněž mluví o záhadném zápasu se šelmami v Efezu (1 K 15,32). Není divu, že ve své epištole dává velký důraz na popis duchovních úřadů, jejich kvalifikaci, možnost rozpoznání, a zdůrazňuje znaky křesťanské opravdovosti s akcentem duchovního boje.

Již druhá a třetí kapitola listu nám naznačuje, že svoji eklesiologii Pavel odvozuje od návaznosti na duchovní Izrael. Kristus je ten, kdo svojí obětí smířil Žida a Řeka. V Duchu svatém již není rozdílu. Zřejmě si efezští potřebovali uvědomit, že církve není projektem „poslední doby“, ale vychází z duchovních kořenů Izraele. Zdůrazňuje to i Pavlem vložený hymnus Ef 2,14 - 18. Pro pisatele je to natolik důležité, že následně zdůrazňuje, že právě proto je vězněn (Ef 3,1). Pokud apoštol píše o svém uvěznění jen proto, že věří, že rozdělující zeď mezi Židy a Řeky je v Kristu zbořena, umocňuje tím i své poselství.

První zmínka o apoštolech a prorocích, dvou z pěti jmenovaných úřadů z Ef 4,11 je zde vsazena právě do kontextu společného duchovního dědictví Židů a Řeků. Ve verši 2,20 se mluví o tom, že Řekové byli „postaveni na základ“. Z řecké gramatiky je podstatné použití participia aoristu pasiva slova ἐποικοδομέω, které ukazuje na minulou událost. Efezští již „byli postavení“ na θεμελίω, což lze přeložit jako základní princip nebo počáteční základ pravdy. Tento základ je spojen s existencí apoštolů a proroků. Ten je z nich utvořen: τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν. Pavel píše o něčem, co existuje, co je již vytvořené. Základ byl položen¹⁰⁰⁰. Stejného slova θεμέλιον Pavel používá v epištole Korintským s tím, že nemůže být položen „jiný základ“ θεμέλιον γὰρ ἄλλον než ten, který je již položen (1 K 3,10-11). Tímto základem je Kristus a Pavel sám je zde tím apoštolem, který svým učením tento základ pokládá. Stejně jako v listu Efezským roste ze základu stavba, chrám, který tvoří křesťané, i věřící v Korintu utvářejí příbytek Boží. Lze tedy přitakat těm, kteří vidí apoštolský základ jako minulou událost, ke které již došlo.

Pavel dále pokračuje, že se jedná o tajemství, které mu bylo odhaleno, a které nebylo předchozím, jiným pokolením ὁ ἑτέρας γενεαῖς známo. Nyní je ale v Duchu svatém ἐν

⁹⁹⁸ FAZEKAŠ, Ludovít. *Kristovo telo: List Efezanom*, s. 9.

⁹⁹⁹ POKORNÝ, Petr. *Literární a teologický úvod do Nového zákona*, s. 228.

¹⁰⁰⁰ Endtime Revival - Spirit-Led and Spirit-Controlled.

πνεύματι zjeveno apoštolům a prorokům (Ef 3,5). Pokud se na Pavlovu výpověď podíváme prismatem doby, pak si můžeme uvědomit právě to, že církev byla zmítána rozpory mezi judaismem a křesťanstvím. Ačkoliv to není v listu explicitně zmíněno, Pavel zřejmě potřeboval zdůraznit fakt, že efezští nejsou ukráceni na Božích zaslíbeních Izraele.

Příkaz jít až na sám konec světa, tedy zvěstovat evangelium pohanům, učinil Ježíš Dvanácti až po svém vzkříšení (Mt 28,16-19). Do této doby bylo jejich apoštolství omezeno toliko na Izrael (Mt 10,5). A přesto měli apoštolové velký problém zvěstovat evangelium pohanům. Petr sám byl velmi překvapen, když byli během jeho kázání Duchem svatým pokřtěni pohané v Kornéliově domě, a tuto událost vysvětloval ostatním apoštolům tak, že jednal na základě Božího zjevení (Sk 11,12-15). Skutečnost, že evangelium má být zvěstováno i pohanům, obdržel dále skrze zjevení Pavel i Barnabáš (Sk 13,47). Pavel toto zjevení zřejmě získal již při svém setkání s Kristem (Sk 22,21). Celý apoštolský koncil (Sk 15) pak znovu řešil tuto otázku a je zřejmé, že právě svědectví Petra a Pavla, kteří byli svědky toho, že byl pohanům udělován Duch svatý, je vedlo k přesvědčení, že Řek je spasen pouhou vírou, bez nutnosti obřízky a zachovávání Mojžíšova zákona. Přesto byl Pavel později v Jeruzalémě, kde zřejmě probíhalo velké probuzení mezi Židy, uvězněn proto, že mluvil o svém vyslání Kristem mezi pohany (Sk 22,22).

A právě uvěznění pro toto poznání má být pro efezské argumentem, že Pavel myslí svá slova vážně. Z toho důvodu když říká, že tajemství byla zjevena *apoštolům a prorokům*, patrně tím míní *Dvanáct*, kterým to zvěstoval sám Kristus, dále *Petrovu potvrzující zkušenost* a zároveň *sebe, Barnabáše* a celý *apoštolský koncil*, který prorocky z Ducha svatého přijal ustanovení o pohanech (Sk 15,28). Jinými slovy z pohanů se nemuseli stát skrze obřízku židovští proselyté, ale stali se právoplatnými spoludědici Abrahamova požehnání skrze víru v Krista. Zřejmě do této doby je zmíněna explicitní zmínka o apoštolech vedle proroků.

3.4.1.4 Služebnost apoštola

A nyní je třeba se zaměřit na samotný význam slova *apoštol*. Poprvé se se slovem apoštol setkáváme v Novém zákoně v Matoušově evangeliu, kde Ježíš ustanovil Dvanáct apoštolů, které vyzbrojil charismaty uzdravování a vymítání démonů, a které takto vyzbrojené poslal kázat (Mt 3,14). Českému ekvivalentu slova apoštol odpovídá řecké substantivum *ἀπόστολος*, což se obligátně překládá jako poslaný. Slovo apoštol je v Novém zákoně pojmem novým,

přesto se v Septuagintě hebrejské slovo *šáliah* překládá sedm set krát právě slovem ἀποστέλλο - posílat¹⁰⁰¹.

Formálně tedy Nový zákon při užití pojmu apoštol vychází z hebrejského slova *šáliah*, který v dané věci plně zastupoval toho, kdo jej posílal a v jehož jménu poté jednal. V Talmudu se uvádí, že zplnomocněný *šáliah* představuje člověka „jako je on sám“¹⁰⁰². Ten obvykle uzavíral smlouvu či vystupoval v nějaké obchodní záležitosti¹⁰⁰³. V Novém zákoně je takovýmto *šáliah* Saul z Tarsu, který byl ke svému úkolu pronásledovat křesťany v Damašku písemně zmocněn samotným veleknězem (Sk 9,2)¹⁰⁰⁴.

Apoštol tedy vždy v určité záležitosti představuje toho, kdo jej posílá, těší se v této věci jeho plné autoritě a sám bývá přijímán jako ten, který jej vyslal. Právě proto měli být apoštolové Ježíše Krista přijímáni jako on sám a ti, kteří je přijali, byli odměňováni, jakoby přijali samotného Krista (Mt 10,40). Podstatný rozdíl zde nacházíme v tom, že zatímco starozákonní posel byl obvykle zmocněn pro určitou, časově ohraničenou činnost, apoštol Ježíše Krista je ke svému úkolu zplnomocněn až do skonání věků (Mt 28,20)¹⁰⁰⁵.

Pisatel listu Židům uvádí, že apoštolem křesťanské víry a vyznání je Pán Ježíš Kristus (Žd 3,1), což v kontextu Matouše chápeme tak, že Ježíš plně zastupuje Boha, v jehož jménu přichází mezi Židy zvěstovat evangelium spasení. Podle Jana proto kdo vidí Krista, vidí Boha (J 12,45). Od apoštolátu Krista se pak odvíjí i poslání Dvanácti: „Jako mne poslal Otec, tak já posílám vás“ (J 20,21). Těchto Dvanáct apoštolů bylo neopakovatelných a slovy Petra museli být s Kristem od křtu Janova až po jeho nanebevstoupení a museli být též svědky jeho zmrtvýchvstání (Sk 1,21). Jména těchto Dvanácti jsou v knize Zjevení připodobněna k dvanácti branám Nebeského Jeruzaléma (Zj 21,14), což v kontextu epištoly Efezským můžeme chápat tak, že na jejich učení stojí nadčasová novozákonní církev (Ef 2,20).

Kromě Dvanácti vidíme například i Pavla, který přesto zastával relevantní a Kristem dosvědčený apoštolský úřad. Exegetickou látku tohoto tvrzení tvoří právě výše uvedené verše epištoly Efezským, kde se píše, že vzkříšený Kristus dal dary lidem. K tomuto povolání Kristem zde dochází až po Kristově nanebevzetí a například podle Ulonsky tito apoštolové vzkříšeného pak logicky nemohou naplnit Petrem definovanou podmínku být s Kristem od

¹⁰⁰¹ ULONSKA, Reinhold. *Úřady v církvi*, s. 7.

¹⁰⁰² Tamtéž.

¹⁰⁰³ NOVOTNÝ Adolf. *Biblický slovník*, s. 34.

¹⁰⁰⁴ *Nový biblický slovník*, s. 44.

¹⁰⁰⁵ ULONSKA, Reinhold. *Úřady v církvi*, s. 7.

křtu Janova¹⁰⁰⁶. Sem patří i další apoštolové, kteří jsou explicitně jmenováni v Novém zákoně¹⁰⁰⁷.

Nový zákon na více místech mluví i o falešných apoštolech, pravděpodobně vzdělaných a pověstných helénských Židech, vůči kterým se apoštol Pavel vymezoval (2 K 12,11). Tito pronikali do již existujících křesťanských sborů zejména v Malé Asii, uplatňovali na sbory nemalé hmotné nároky a předkládali jim vlastní, Kristem neautorizované učení, spočívající pravděpodobně v nutnosti dodržovat celý Mojžišův zákon. A právě proto zřejmě Pavel efezským tak důsledně zvěstoval, že spása neplyne z dodržování židovského zákona. Efez byl totiž, jak již bylo řečeno, důležitým centrem diasporních Židů, kam z Judska směřovali falešní apoštolové.

Pavel, stejně jako Kristus, vedle jasného doktrinálního hlediska, při rozeznání pravých apoštolů, zohledňuje zejména osobní zralost a charakter křesťana, schopnost a ochotu trpět a přítomnost obdarování resp. charismat v životě Kristova apoštola (2 K 12,12). Argumentuje i skutečností, že to byl on, kdo daná společenství doslova porodil a po duchovní stránce je všestranně zabezpečil. Jako apoštol pak má právo nejen láskyplně pečovat o chod Božích obcí, ale může se i chopit hole a v autoritě Krista volat obce k poslušnosti (1 K 4, 21). Podle Stampse bylo nejdůležitějším úkolem apoštolů zakládat a obnovovat církve (1 K 12,28; 2 K 11,2-3; Ef 4,11-13; Fp 1,17), což se projevovalo v úloze posvěcení církve (např. 1 K 5,1-5; 2 K 16,14-18; Jk 2,14-26; 1 P 2,11 a 4, 1-5), zvěstování evangelia a jeho obrany proti herezi a bludařům (Ř 16,17; 1 K 11,2; Ga 1,9; 1 J 4,1-6 ad.)¹⁰⁰⁸.

3.4.1.5 Přehled současného názorového spektra z pohledu reformačních církví

3.4.1.5.1 Reformační spektrum

Nahlédneme-li do církevní historie, můžeme se setkat s tím, že charismatické úřady i jednotlivá charismata z církve nikdy zcela nevymizely. Naopak, manifestovaly se v různých dobách, skrze různé osobnosti. Namátkou můžeme jmenovat různé divotvorce, které zmiňuje Eusebius, přes raný středověk a různé obnovné řády, až po reformaci, kdy je podle Sauera

¹⁰⁰⁶ Tamtéž, s. 13-14.

¹⁰⁰⁷ Drápal mezi postavy, kterým bývá v literatuře v různé míře přiznán apoštolský úřad, počítá Jakuba, bratra Páně, Barnabáše, Andronika a Junia, Apolla, Timotea a Tita, Silase, Judu, Epafrodita, Erasta a Epafrase. In: DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*, s. 25-32.

¹⁰⁰⁸ *Studijní Bible s výkladovými poznámkami*, s. 1934.

Martin Luther jmenován jako prorok¹⁰⁰⁹. Podobně, v souvislosti s reformačním působením proroka, argumentuje Ulonska¹⁰¹⁰.

K problému zde dochází až s úřadem apoštola. Obecně se má za to, že apoštolové toliko položili základ, na kterém dodnes ostatní služebnosti staví. Toto stanovisko je dnes, jak uvádí Filipi, sdíleno převážnou většinou současných křesťanských církví¹⁰¹¹ a potvrzuje ho Fazekaš, který apoštoly vidí v kontextu se základem, na kterém je církev zbudována (Ef 2,20), a kteří byli zároveň svědky vzkříšení (Sk 1,22-26)¹⁰¹². Stejně tak Pöhlmann nachází v těchto Dvanácti neopakovatelný základ církve¹⁰¹³. Bruce je v této souvislosti také přesvědčen, že úřad apoštolů je v těchto verších reprezentován v úloze Dvanácti, ale zároveň v Písmu nalézá i další skupinu apoštolů, kteří neobdrželi přímé pověření Kristem před jeho vzkříšením, ale kteří obdrželi jeho pověření později, v úzké spolupráci s církví v Jeruzalémě. Sem řadí Pavla, Timotea a Silvána. Ovšem i Bruce věří, že služba těchto apoštolů byla vázána na utváření Písma, tedy na dobu apoštolské církve¹⁰¹⁴. Ještě podrobněji se taxonomii apoštolů věnuje Ulonska, který rozlišuje dokonce čtyři skupiny apoštolů. Prvním apoštolem Nového zákona je podle něho Kristus (Žd 3,1), do druhé skupiny patří Dvanáct (Mt 19,28), kteří museli chodit s Ježíšem a být svědky vzkříšení. Teprve další, třetí skupina, se podle něho vztahuje na apoštoly jmenované v Ef 4, a to jsou tzv. „apoštolové vzkříšeného“, mezi které řadí na prvním místě Pavla. Do poslední skupiny podle Ulonsky patří apoštolové církve ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, kam patří Pavlem nejmenovaní „další bratři“ (2 K 8,23)¹⁰¹⁵. Někteří, jako je Höpko, včetně Ulonsky, si všímají, že tyto „apoštolové církve“ jsou dnešními „misionáři“, neboť Vulgáta namísto řeckého ἀποστέλλω používá latinské *mitto* a někdejší apoštol je tak v širším slova smyslu dnešní *misionář*¹⁰¹⁶.

Za zmínku stojí, že klasičtí evangeličtí a evangelikální teologové, jako jsou Filipi a Fazekaš, nalézají úřad apoštolů, popsany v epištole Efezským, mezi Dvanácti, ačkoliv Bruce tuto skupinu již rozšiřuje o apoštola Pavla a další apoštoly. Ulonska dokonce opouští tento rámec a verše vztahuje jen na skupinu apoštolů mimo okruh Dvanácti, protože 4. kapitola mluví o povolání apoštolů po Kristově nanebevstoupení. Všichni se však shodnou na tom, že skupina

¹⁰⁰⁹ SAUER, Theodor. *Geschichte der Christlichen Kirche für Schule und Haus*, s. 400.

¹⁰¹⁰ ULONSKA, Reinhold. *Úřady v církvi*, s. 19.

¹⁰¹¹ FILIPI, Pavel. *Církev a církve*, s. 54.

¹⁰¹² FAZEKAŠ, Ludovít. *Kristovo telo: List Efezanom.*, s. 56.

¹⁰¹³ PÖHLMANN, Horst Georg. *Kompendium evangelické dogmatiky*, s. 334.

¹⁰¹⁴ BRUCE, Frederick Fyvie. *The epistle to the Colossians, to Philemon, and to the Ephesians*, s. 86.

¹⁰¹⁵ ULONSKA, Reinhold. *Úřady v církvi*, s. 14.

¹⁰¹⁶ HÖPKO, Thomas. *Speaking the truth in love*, s. 88.

Dvanácti je neopakovatelná a jedinečná. Nikdo z těchto teologů se rovněž nedomnívá, že by základem církve podle Ef 2,20 měla být služba současných apoštolů. Stanovisko AoG zde explicitně prohlašuje:

„V Efezském 2,20 Pavel hovoří o historickém faktu, že se Židé a pohané shromáždili, aby vytvořili církev. Aorist pasiva ve verši 20 se nejlépe přeloží jako "když jsme byli postaveni na základ apoštolů a proroků, s Ježíšem Kristem samotným jako úhelným kamenem" - jako minulá událost. Odkaz na apoštoly a proroky v Efezském 3,5 proto hovoří o jejich roli při zapisování inspirovaných Písem jako o minulosti. Vedení místních církví je podle pastorálních epištol v rukou starších/presbyterů a diakonů. Navíc Assemblies of God zdůrazňují, že se jedná o poslední Pavlovy epištoly a není v nich žádná známka toho, že by takové úřady apoštolů a proroků stále trvaly, třebaže jejich služební funkce zůstává.“¹⁰¹⁷

Drápal po vlastním studiu Bible došel ohledně pasáže Ef 2,20 k závěru, že:

„... primární v tomto oddílku není apoštolsko-prorocká služba, nýbrž církev, konkrétně jeden obraz o církvi (stavba), a vlastní důvod, proč byla tato pasáž napsána, byl, aby křesťané z pohanů pochopili, že jsou integrální součástí církve... Z tohoto místa samotného nemůžeme nikterak vyčíst, zda mají pravdu ti, kteří míní, že apoštolská (nebo dokonce i prorocká) služba se týkala pouze počátku církve...“¹⁰¹⁸

3.4.1.5.2 Římskokatolický pohled

Poněkud odlišnou pozici zde zaujímá římskokatolický pohled. Zde na místě apoštolů, jak již bylo zmíněno při popisu episkopálního modelu, stojí biskupové. Zároveň se zde uplatňuje i explicitní titul u římského biskupa, který je dokonce nástupcem toho, který byl nad apoštoly. Jak uvádí Tretera, jeho oficiální titul mimo jiné zahrnuje označení „nástupce knížete apoštolů“¹⁰¹⁹. Ovšem i zde se jedná o nástupce, nikoliv apoštoly ve smyslu svatopisců, nicméně jejich správní autorita je mnohem větší než v reformačním chápání a není poddána církvi, ale naopak, stojí nad církví.

Další podstatný rozdíl je i v tom, že zatímco v reformovaných církvích tvoří jediný pramen věrouky Písmo svaté, v římskokatolické dogmatice stojí vedle Písma i tradice. Navíc princip

¹⁰¹⁷ Endtime Revival - Spirit-Led and Spirit-Controlled.

¹⁰¹⁸ DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*, s. 85.

¹⁰¹⁹ TRETERA, Jiří Rajmund a Stanislav PŘIBYL. *Konfesní právo a církevní právo*, s. 187.

papežské neomylnosti „ex cathedra“, ukládá katolíkovi k víře, za daných podmínek, papežským výroky stejnou povinnost jako Písmu:

„Tato neomylnost přísluší římskému biskupovi, hlavě biskupského sboru, z jeho úřadu, když s konečnou platností vyhláší nauku o víře a mravech jako nejvyšší pastýř a učitel všech věřících křesťanů, který své bratry utvrzuje ve víře ... Církvi přislíbenou neomylnost má také biskupský sbor, když s Petrovým nástupcem vykonává nejvyšší učitelský úřad“ především na ekumenickém koncilu. Když církev prostřednictvím svého nejvyššího učitelského úřadu předkládá něco „k věření jako zjevení od Boha“ a jako Kristovo učení, "jsou věřící povinni ... k takovému výroku vnitřně přilnout náboženskou poslušností". Tato neomylnost sahá tak daleko, jak sahá poklad božského zjevení.“¹⁰²⁰

Protože jsou i zde papežské výroky za daných podmínek rozpoznány jako inspirované, vytváří zde i věroučný základ pro římskokatolickou církev. Pro protestanty je pak tento základ příznám pouze kanonizovaným spisům apoštolů a proroků dle Ef 2,20. Nutno ovšem dodat, že podle Wagnera je NAR hnutí rostoucí z tradice protestantských církví.

¹⁰²⁰ Číslo paragrafu: 891. *Katechismus katolické církve.*

3.5 Církev a stát

V celých dějinách křesťanské církve existovala tendence najít takové uspořádání společnosti, které by vyhovovalo jak církvi, tak státu. Pnutí, ke kterému docházelo během historického vývoje, pak na sebe bralo mnoho podob.

3.5.1 Krátký dějinný přehled

Nejprve byla církev menšinou v rámci judaismu, později pronásledovanou skupinou Římské říše z důvodu, že neuctívá správná božstva, což prý mělo podkopávat státní moc. Justin ve svých apologiích ale přesto dokládá, že poslušnost Bohu nevyklučuje poslušnost císaři. Později ovšem i církev řešila spojení „trůnu a oltáře“. Poprvé za doby vlády Konstantina byla vyhlášena tolerance křesťanství, ale nakonec se i ono stalo jediným státním náboženstvím. Za další mezník můžeme považovat dílo významného křesťanského teologa Augustina. V jeho spise „O obci Boží“ byl položen základ středověkého katolického pojetí obce církve a státu „Corpus Christianorum“. Boj o světský vliv je možné dále sledovat již v raném středověku ve známém konfliktu mezi papežem Řehořem VII. a římským císařem Jindřichem IV. ohledně pravomoci dosazování církevních hodnostářů do jejich úřadů (boj o investituru). Ten nakonec vyústil ve snahu o supremaci církve, resp. papeže nad národy. Ke snahám o oddělení trůnu a oltáře dochází až na počátku novověku. Po reformaci v 16. století německý Augšpurský náboženský smír nabídl řešení na základě „cuius regio, eius religio“¹⁰²¹.

Dnes máme mnoho modelů koexistence církve a státu. Asi nejčistší forma odluky se uplatnila až v USA, kdy je svoboda náboženského přesvědčení garantována a chráněna státem, resp. dodatkem Ústavy USA. Stát je zde neutrální ke všem církvím, nijak nezasahuje do jejich věrouky ani praxe, žádnou nezvýhodňuje ani nediskriminuje a ani se finančně nepodílí na jejich správě. V Evropě existují různé modely tzv. „přátelské odluky“, kde se stát do jisté míry podílí na financování církví, příp. má vymezené pravomoci k dosazování nejvyšších církevních hodnostářů¹⁰²².

¹⁰²¹ PERRY, Marvin. *Western civilization: ideas, politics, and society*.

¹⁰²² Například canterburský arcibiskup, coby hlava anglikánské církve, je ustanoven britským panovníkem (dnes ministerským předsedou).

3.5.2 Hledání biblického modelu

Existuje řada míst v Písmu, na jejichž základě se mnozí snažili rozpracovat teoretický model koexistence církve a státu. Obvykle jde o 1. perikopu o dani císaři, 2. 13. kapitolu z epištoly Římanům o poslušnosti světské moci a 3. postoj Krista k Pilátovi.

3.5.2.1 Daň císaři

Látka z příběhu Mk 12,13-17 o dani císaři mnohokrát posloužila v historii církve k vymezení vztahu mezi náboženskou a sekulární sférou lidské společnosti, a to vždy v závislosti na konkrétním dějinném, kulturním a politickém uspořádání. Autoři výkladových poznámek k Novému zákonu vidí návaznost Pavlovy teologie o poslušnosti vládci právě v závislosti na tuto Markovu perikopu, kde Ježíš jasně ukazuje, že Bohu i panovníkovi patří určitá, vzájemně oddělená pocta resp. renta na základě poslušnosti Ježíšových slov. Poslušnost císaři zde, podle jejich výkladu, není sama o sobě ve většině případů zradou Boha a poslušnost Bohu není sama o sobě popřením světské vlády¹⁰²³.

Příběh o dani císaři, kde Kristus ospravedlnil povinnost platit daň světskému vládci, který sám nepředstavuje žádnou moc k podmanění svědomí člověka, pak podstatně formoval myšlenku náboženské svobody a občanské povinnosti a tvoří neopomenutelný pilíř západní demokracie. Světská moc zde stojí *odděleně* od moci sakrální. Tuto divergenci pak můžeme dále nalézat již v dílech středověkých křesťanských filosofů, jako byl Jan ze Salisburie, později v anglickém pozitivismu - např. u Johna Locka - a prakticky se na této myšlence rozvinula i americká a evropská demokracie¹⁰²⁴.

3.5.2.2 Poslušnost vládci

Asi nejznámější pasáž o poslušnosti vládci v určité sféře lidské existence v rámci organizované sekulární správy představuje Ř 13,1-7. Karl Barth tuto pasáž proto nazývá *politickou bohoslužbou*. Toto místo bylo mnohokrát v historii církví využíváno, či zneužíváno, a to zejména ke dvěma účelům: V různých obdobích tato část Písma sloužila k potírání jinak smýšlejících, kdy církve své odpůrce, či reformátory, vydávala k potrestání světské moci. V opačném případě dané místo křesťanům sloužilo k ospravedlnování morálních kompromisů v konfrontaci s totalitními režimy, s poukazem na nutnost poslušnosti světským vládcům.

¹⁰²³ *Nový zákon s výkladovými poznámkami*, s. 91.

¹⁰²⁴ LIBERA, Alain. *Středověká filosofie*, s. 340.

3.5.2.2.1 Podstata světské autority

Autor těchto veršů jednoduše a důrazně seznamuje s tím, že každá autorita resp. pravomoc pochází od Boha. Jinými slovy světský vládce je povolánou Boží autoritou a kdo se vzpírá jemu, vzpírá se tomu, v jehož zájmech daná autorita stojí, tedy Bohu samotnému. Tuto moc si tedy nelze svévolně uzurpovat ani ji odmítat, ale tato moc, resp. pravomoc, se váže výhradně na Bohem autorizovaný úřad. Za povšimnutí zde stojí tvar *τεταγμένοι εἰσίν*, což je třetí osoba plurálu perfekta pasíva od slovesa *τάσσω*, které lze volně přeložit jako uvést v řád¹⁰²⁵. Užití perfekta pasíva zde ukazuje, že tento řád již byl dříve Bohem ustaven a zdůrazňuje, že tyto autority byly Božím modelem již před tím, než do nich konkrétní jedinci vstoupili. Moc se tedy odvozuje od Božího řádu, nikoliv od osoby tento úřad zastávající. Kdo se vzpírá tomuto řádu resp. úřadu Bohem delegovaných autorit, vystavuje sám sebe soudu.

3.5.2.2.2 Meze světské autority

Autorita tuto moc smí uplatnit jen v souladu se svěřeným úřadem. Soud se rovněž vztahuje na překročení poslušnosti mezi uplatňování autority tohoto Bohem svěřeného úřadu. Adresáti jsou proto ujištěni, že úřad vládce není svévolným útvarem, ale že jeho existence je dobrem pro ty, nad nimiž vládci uplatňují svoji pravomoc. Pavel, obyvatel Římské říše a sám římský občan, si v této době musel být dobře vědom uzurpátorství římských protektorů, a proto nedává jednoznačné rovnítko mezi osobou panovníka a Božího služebníka. Ukazuje, že Boží služebník: *διάκονος* je jen ten, kdo se drží úkolů plynoucího z institutu, kterého autorem je Bůh.

3.5.2.2.3 Povinnosti vůči autoritě

Každý Boží služebník pak dostává i mzdu z příjmu těch, kterým slouží. V tomto případě se mzda panovníka realizuje formou daní. Jejich placení je pak projevem nejen přitakání, ale i cílevědomé a účinné poslušnosti nejen panovníkovi, ale samotnému Bohu. Daně nejsou tedy rozmarem panovníka, ale jakousi Bohem danou rentou a neplatit ji tudíž znamená neuznávat Boží řád a hřešit i proti svému svědomí. Pavel dále staví daň hned vedle cla, to je de facto dalšího institutu, s nímž Židé a později židovští křesťané měli problém. Avšak v tomto textu, právě ve spojení s popisem vládce jako Božího služebníka, je nyní použito substantiva *λειτουργός*, kterého LXX používá k popisu kněze, chrámového služebníka. A právě toto slovní spojení jasně ukazuje, že stejně jako byl Levíta hoden mzdy za vykonávání

¹⁰²⁵ KARAVIDOPOULOS Alund, *Online Internet Version Greek New Testament*.

bohoslužby, stejně tak vládce je hoden mzdy za svoji službu občanům. Millard proto vidí spojitost mezi placením obnosu chrámovým služebníkům a obnosu císaři a obojí nazývá shodně jako daň¹⁰²⁶.

3.5.2.2.4 Autorita a svědomí

Apoštol Pavel ve vztahu k sekulární moci resp. k placení požadovaných částek uvádí substantivum τιμή, které se obvykle překládá jako čest. V Bibli se ovšem tohoto slova nikdy neužívá izolovaně, ale vždy se pojí s určitou osobou, které se τιμην prokazuje různými způsoby. Nejlépe to ilustruje příklad Marka, který τιμή používá k popisu „ocenění“ třiceti stříbrnými, za které Jidáš zaprodal Krista (Mt 27,9) nebo je přirovnáno ke cti, které se těší Bůh od nebeských bytostí (Zj 4,9). Pakliže Pavel tohoto pojmu užívá hned vedle placení daně a cla a mluví dokonce o povinnosti: ὀφειλή, vůči člověku, pak se jistě nejedná pouze o povinné nebo vynucené placení. Tato taxa, resp. daň nebo renta, je zároveň projevem Boží poslušnosti a uznání Božích nároků. Apeluje se zde tedy nejen na vnější, formální, ale i na vnitřní postoj, který má křesťan vzhledem k autoritě panovníka zaujmout v dobrém svědomí.

Fazekaš se domnívá, že Pavel svůj dopis adresoval skupině v římském sboru, která zřejmě věřila, že císař a potažmo celý jeho úřad je nástrojem satana, a tato skupina mohla být pod vlivem zelótismu¹⁰²⁷. Jiní jsou přesvědčeni, že důvodem Pavlova dopisu byla reakce na revolty, které vyvstaly jako odezva na neustálé zvyšování daní císaře Claudia¹⁰²⁸.

3.5.2.3 Reformovaný pohled

Americký reformovaný teolog J. M. Boice nabídl na základě postoje Krista (představitele církve) k Pilátovi (představiteli státu) čtyři modely pro vymezení sféry pravomoci státu a církve v životě člověka. Tento náčrt byl pak prezentován i ve sborníku CEP, který inicioval prezident ČR Václav Klaus k tématu odluky církve a státu:

1. *Moc připadá pouze Bohu.* Tento model zastávali např. mniši, kteří se zcela odloučili od života společnosti a odmítli se jakkoliv podílet ve státních složkách, či službách.
2. *Moc připadá pouze císaři.* Tento model zastávají stoupenci sekularizace a lze jej uvést, že křesťan musí vždy poslechnout státní moc, která je pro církvev určující, a proto by církvev neměla být od státu oddělena.

¹⁰²⁶ MILLARD, A. R. In: *Nový biblický slovník*, s. 146.

¹⁰²⁷ FAZEKAŠ, Eudovít. *Dobrá správa o záchrane*, s. 118-122.

¹⁰²⁸ *Nový zákon s výkladovými poznámkami*, s. 274.

3. *Císař v rozhodujícím postavení.* Stoupenci tohoto modelu uznávají, že i císař má od Boha moc, ale v případě konfliktu zájmů je třeba poslechnout císaře. Tento model zastávali mnozí křesťané v období fašismu, či komunismu.

4. *Bůh v rozhodujícím postavení.* Stoupenci tohoto modelu uznávají jak nároky Boží, tak státní, avšak v případě střetu zájmů se státní moci vzepřou. Sem můžeme historicky zařadit mučedníky, či protestantskou reformaci. Křesťané sice platili daně a uznávali moc císaře, avšak odmítli mít účast na ... modloslužbě¹⁰²⁹.

Boice sám jako relevantní shledává model, kde je Bůh v rozhodujícím postavení, přičemž jeho členění zřetelně odlišuje moc profánní a sekulární¹⁰³⁰. Tento pohled je dnes mezi americkými evangelikálními křesťany stěžejní, i když samozřejmě není v rámci historického protestantismu zdaleka vyčerpávající.

3.5.2.4 Římskokatolický pohled

Zatímco církev vzešle z reformace na výše uvedených principech vždy, do značné míry, jasně odděluje profánní a sekulární sféru, model římskokatolické církve je v tomto diametrálně odlišný. Římskokatolická církev je jednak obcí věřících, ale zároveň i státem. V čele církve i státu, který vytváří, pak stojí jedna osoba, v jejímž titulu se pojí jak úřad církevní „biskup římský“, tak úřad státní „suverén státu Vatikánské město“¹⁰³¹. Z této skutečnosti obvykle plyne i zcela rozdílné postavení církví nekatolických a církve římskokatolické v rámci právního řádu těch zemí, které mají uzavřený platný konkordát.

Samotné slovo „konkordát“ má svůj původ v latinském „concordatum“, což znamená souhlas, či úmluvu a má stejný význam jako slova „pactum“ a „conventio“, která znamenají smlouvu. V principu má konkordát statut mezinárodní smlouvy, která je uzavřena mezi Apoštolským Stolicem a příslušným státem. Tato skutečnost je umožněna právě proto, že římskokatolická církev, jako jediná církev na světě, má mezinárodněprávní subjektivitu, protože Vatikán, jakožto její sídlo, je státem. Jako stát pak může s jinými státy uzavírat mezinárodní smlouvy, které se následně řídí mezinárodním právem veřejným a vymezují vzájemně práva a povinnosti, které jednotlivé strany vůči sobě mají.

Konkordát se týká osob, institucí a církevního majetku římskokatolické církve a zpravidla vymezuje práva ohledně svobody vyznání pro římskokatolickou církev v daném státě

¹⁰²⁹ BUBIK, Rudolf. In: LOUŽEK (Ed), Marek. *Vztah církve a státu: sborník textů*.

¹⁰³⁰ BOICE, James M. *Základy křesťanské víry*, s. 566-578.

¹⁰³¹ TRETERA, Jiří Rajmund a Stanislav PŘIBYL. *Konfesní právo a církevní právo*, s. 187.

i ohledně jejích správních záležitostí. Jedná se většinou o oblast náboženské výuky na školách, duchovní službu v armádě, statut teologických fakult, příspěvek církvi, ale i například zřízení pracovního klidu pro určité náboženské svátky. Konkordát stanovuje i práva a povinnosti státu vůči římskokatolické církvi, což může být možnost veta při jmenování biskupů apod. V minulosti konkordát nezářídka obsahoval práva římskokatolické církve, která se dotýkala i jiných osob, které nebyly jejími členy, např. zajišťoval dozor nad všeobecným školstvím atd. Tímto způsobem byl v minulosti konkordát mnohokrát nástrojem kontroly nad různými složkami společnosti a v praktických důsledcích v řadě případů vedl k omezení svobod nekatolíků¹⁰³².

Podobně NAR se slovy Wagnera brání důsledně rozlišovat mezi profánní a sekulární sférou lidské společnosti. Vždyť její apoštolové usilují o vládní autoritu v sekulární sféře a mají za cíl ovládnutí společnosti, rodiny, náboženství, byznysu, vědy, školství, vlády a médií, přičemž každá z těchto oblastí má být řízena apoštolem¹⁰³³. Vincent pak mluví zcela v těchto intencích: „A prvním povoláním pro církev je zabrat brány ... Chci zmínit tyto druhy bran: média, vzdělávací systém, politický systém, právní systém, náboženský systém, finanční systém, kulturu města. Když se podíváme na tento seznam, které z nich jsou silně ovládnuty ďáblem a kolik z nich ovládá v tuto chvíli církev¹⁰³⁴“ Podrobněji je o této skutečnosti pojednáno v kapitole 4. 10 „Církev a stát“.

Přitom ovšem NAR není státním útvarem jako Vatikán, aby mohla vykonávat vládu nad státními institucemi nebo uzavírat konkordáty. Sbory, které se k ní hlásí, zejména v USA, fungují na principu odluky církve a státu. Přesto, vezmeme-li v úvahu hierarchické pojetí apoštolské autority v NAR (viz kapitola 4.7) a ambice ovládnout hlavní sféry sekulární společnosti, je zřejmé, že NAR minimálně v oblasti vztahu církve a státu nezastává klasické reformované pojetí. Svým způsobem se naopak blíží až k vyhraněnému středověkému, římskokatolickému modelu.

¹⁰³² BÍBA, Vladimír. Smlouva s Vatikánem je zbytečná.

¹⁰³³ Lance Wallnau *Explains The Seven Mountains Mandate*.

¹⁰³⁴ VINCENT, Alan. Království v celé slávě, s. 65-66.

4 Souhrn nauk uplatňujících se v NAR

Jak bylo uvedeno zejména ve druhého kapitole, NAR stojí převážně na učení nezávislého charismatického hnutí, které je ve své šíři ustálené a kompaktní. Ostatně, již dříve jeho představitelé uznali, že přijímají dílčí pravdy, které jsou různým větvím nezávislého charismatického hnutí uděleny. A to i takové, pro které se dříve vzájemně kritizovali, jak tomu bylo u Pastýřského hnutí a u hnutí Víry¹⁰³⁵. I sám Wagner v nezávislém charismatickém hnutí, resp. jeho hlavních proudech, nalézá historické předchůdce NAR. Hamon pak slučuje v jeden celek učení, která zastávalo: letniční hnutí, Probuzení uzdravování, hnutí Pozdního deště, Pastýřské hnutí, hnutí Víry, hnutí Proroků i Apoštolské hnutí¹⁰³⁶.

Při snaze o komplexnější postulaci nauky NAR je ovšem samozřejmé, že ne všichni stoupenci musí sdílet všechny charismatické nauky a už vůbec nemusí souhlasit s jejich interpretací. Podle Wagnera se mnozí zastánci NAR nedokázali shodnout ani na jednoduchém krédu. Přesto zde, jak bylo dokumentováno v historii dílčích hnutí, panuje shoda v základním učení. A neplatí to jen o minulosti, neboť i současní vedoucí uvádějí čelní charismatiky z citovaných hnutí jako součást NAR. Nejrozšířenější a zřejmě i nejvlivnější česká internetová stránka, věnující se této problematice, prezentuje v rámci NAR vyučující materiály od Dereka Prince, Ricka Joynera nebo Ulfa Ekmana, vlivných představitelů Pastýřského hnutí, Kansaských proroků a hnutí Víry, kterým je zároveň přiznáván apoštolát¹⁰³⁷.

Rozdílná situace je ovšem u klasického pentekostalismu, proti kterému se charismatici v minulosti silně vymezovali a on sám zůstává vůči NAR velmi kritický. Ovšem míra intenzity vzájemných divergencí bývá u nástupnických hnutí akcentována velmi často. Původní či nástupnická hnutí jsou obvykle schopna vykreslit i ty nejjemnější nuance naukových rozdílností s velkou přesvědčivostí a důkladností, neboť tím upevňují vědomí vlastní odlišnosti a svébytné identity. Zároveň často cítí potřebu se distancovat od něčeho, s čím bývají, ať už oprávněně či nikoliv, spojována a jsou proto schopna rozlišit i to, co je pro příslušníky ostatních hnutí či religionistů pod jejich rozlišovací schopností. Bude proto nezbytné zde zároveň uvést často velmi kritická stanoviska klasického pentekostalismu, který dal ovšem charismatickému hnutí, a tedy i NAR, vyrůst a jehož některé sbory jsou na samotné špici NAR, přičemž pentekostalismus v Latinské Americe či Austrálii se stal prakticky

¹⁰³⁵ MCCONNELL, Daniel Ray. *Jiné evangelium*, s. 93.

¹⁰³⁶ HAMON Bill. *Apostles, prophets and the coming moves of God*, s. 107.

¹⁰³⁷ Jedná se o stránky provozované Církví Křesťanské společenství Juda v Mělnice a disponující i stejnojmenným vydavatelstvím, v rámci NAR In: Apoštolsko - prorocká reformace: Archiv rubriky. *Křesťanské společenství Juda: Mělník*.

synonymem NAR. Tato kritická stanoviska, která zde budou citována, obvykle nezahrnují pastorační a psychologický aspekt, ale vymezují se zejména věrouce, kterou letniční rozeznávají jako nebiblickou.

4.1 Stručný náčrt doktríny výkupného v NAR

V čem je tedy NAR téměř exkluzivně kompaktní? Pokud nahlédneme na věrouku NAR resp. na učení jejich respektovaných vůdců komplexně, můžeme shledat, že je celá svým těžištěm ukotvena v teorii výkupného. Stvořený Adam zde stojí jako vládce světa, který má vykonávat dominium. Předá však svoji autoritu satanu, a ten se tak namísto něho, Adama, sám stává vládcem, *bohem tohoto světa*. Bůh musí satanovo právo vládce *respektovat* a nemá přitom na vybranou (Silvoso, Annacondia)¹⁰³⁸. Rozhodne se proto nabídnout svého Syna jako *výkupné satanovi*, který Krista zajme a obvykle pak v různých modifikacích odvede do pekel, kde ho trýzní (Hagin, Copeland), nebo zde Kristus alespoň prožívá muka zatracení (Prince, Gumbel). Nakonec je Kristus z tohoto stavu vzkříšen a obdrží veškerou moc na nebi i na zemi, kterou předá církvi (podle Hagina ji tímto sám ztrácí)¹⁰³⁹.

Satan ovšem odmítá svoji porážku respektovat, a proto se církev musí Kristovy autority zmocnit. K tomu je třeba, aby se podrobila pod *apoštolskou vládu*, vymanila se z denominací, sjednotila a *dospěla tak do podoby Krista* a obdržela *nesmrtelnost*. Sjednocení je teritoriálního charakteru, probíhá na městském principu *jeden sbor jedno město* (Joyner, Frangipane). Jednotná církev se tímto sjednocením stane *inkarnací Krista* (Frangipane, Cain), takže prakticky zaniká organický rozdíl mezi církví a Kristem. Vše, co je třeba na Zemi vykonat, musí nyní Kristus učinit skrze své Tělo, Církev. Tuto jednotu je proto třeba zachovat, a z tohoto důvodu jsou členové hnutí podrobeni *skupinkovému principu* na základě hierarchické, delegované autority (Ortiz, Cabrera), kde poslušnost vůdci je chápána jako poslušnost Kristu samotnému (Simpson, Vincent). Tato sjednocená církev pak obdrží duchovní *moc nad národy*, které jsou jí, jakožto Kristu, předány do dědictví (Jacobsová, Bickle).

Toto dědictví však musí církev nejprve vybojovat na satanu, kosmickými exorcismy ho svázat a vypudit z jeho teritoria: nejprve nad jednotlivými městy, lokalitami a národy (Annacondia,

¹⁰³⁸ Jména uvedená v závorkách označují zástupce z řad apoštolů, proroků a učitelů, kteří daná učení nejvíce rozvíjejí a jejichž citace lze obvykle dohledat i v této práci. Jejich počet však zdaleka není vyčerpávající, ale pouze reprezentativní. Stejně tak je tomu u dalších jmen v závorkách.

¹⁰³⁹ Celá koncepce předání Kristovy autority církvi, spočívající v tom, že Kristus delegoval svoji autoritu církvi a de facto již není schopen exorcismu, je detailně rozvedena v knize HAGIN, Kenneth Erwin. *Autorita věřících*.

Lorenzo). Jako kdysi starověký Izrael, i zde je církev chápána jako *armáda*, tentokrát Duchem naplněná dle proroka Jóele, čítající křesťany *nového druhu* (Warnock, Cain), kteří požadavek velkého poslání chápou jako agresivní obsazení a zmocnění vlivných politických a vládních postů (Vincent, Wagner). Před tím ovšem musí církev vybojovat své vítězství nad těmi, kteří se drží starých pořádků, lpí na denominacích a starých krédech. To se stane právě pomocí mocné Jóelovy armády posledních dnů, která smete své nepřátele (Warnock, Joyner). Po porážce nepřátel dojde k *probuzení poslední doby* a naplnění zaslíbení dané Abrahamovi, že jeho potomci obdrží Zemi. Vše proto záleží na církvi, která je opět po Adamovi „bohem tohoto světa“, musí se chopit svého *mandátu dominia* a obnovit Adamovo ztracené panství (Hamon, Wagner).

Následující výčet nauk je pak stručným rozpracováním a rozvedením výše uvedené teze do kategorií, které jsou rozčleněny v rámci taxonomie používané v systematické teologii.

4.2 Antropologie

Učitelé soustředění v NAR rozeznávají několik úrovní lidství: původního, padlého, vykoupeného a eschatologického *nového druhu* lidí.

4.2.1 Původní stav

Adam je nahlížen jako ten, kdo byl sám bohem stvořen jako *malý bůh*. Ekman je přesvědčen, že je více než pravděpodobné, že „byl oblečen ohněm a obklopen světlem, právě tak jako nebeský Otec. Bůh žije v *nepřístupném světle* a tak celá Adamova bytost musela *zářit slávou* a nádherou, odrážejíc Otcovu přirozenost, majestátnost a moc“¹⁰⁴⁰. Annacondia věří, že si měl Adam dále podmanit další stvoření, což chápe jako uvedení do *podřízenosti a kontroly silou* nebo *převahou*. Samotnou vládu pak mj. chápe jako „mít na někoho *nejdůležitější vliv*“ a „zaujímat v něčem *hlavní místo*“¹⁰⁴¹. Podobně uvažují i ostatní stoupenci NAR. Navazují tak na starou doktrínu hnutí Víry Kennetha Hagina, který prohlašuje, že „*Adam byl bohem tohoto světa*“¹⁰⁴².

¹⁰⁴⁰ EKMAN, Ulf. *Moc nového stvoření*, s. 3.

¹⁰⁴¹ ANNACONDIA, Carlos. *Satane, poslyš!*, s. 41.

¹⁰⁴² HAGIN, Kenneth Erwin. *Autorita věřícího*, s. 24.

4.2.2 Padlý stav

Adam však neuposlechl Boha a duchovně zemřel, což je díky antropologickému trichotomismu chápáno jako *odumření lidského ducha*. Zejména podle učitelů hnutí Víry Ekmana, Hagina, Margiese a dalších se pak Adamova přirozenost stala *satanskou* a do lidstva vstoupila *d'áblova přirozenost*. Margies dokonce mluví, že *lidský duch je prvorozenec smrti*¹⁰⁴³. Z člověka se tak v podstatě stává dvoudílná bytost ducha a těla s mrtvým lidským duchem, což je chápáno jako duchovní smrt, kdy člověk žije tělesně dál. I když to není exprimováno, člověk zde logicky není schopen jakéhokoliv dobra. Satanská přirozenost padlého člověka zde má zřejmě vztah i k satanově legální vládě. Jestliže satan vlastní zemi, a tedy i člověka zákonně nabytým právem, stává se tak člověk i jeho neomezeným vlastnictvím. Proto zde má téměř vše satanský nádech, ať už jde o nemoci nebo světské vlády¹⁰⁴⁴. Z tohoto úhlu pohledu je třeba chápat i kritiku NAR ohledně toho, že Demokratická strana USA je prý pod vlivem démonů. Například stesky apoštolů po tom, že by měli být ve vládách znovuzrození křesťané, je třeba nahlížet jako vymanění světa ze *satanského vlivu* do sféry lidí s Boží přirozeností.

4.2.3 Vykoupený stav

Pokud se však člověk stane křesťanem, dochází opět ke změně jeho přirozenosti a člověk přejde ze *satanské* zpět do původní *Boží přirozenosti*. Zatímco zřejmě ne všichni učitelé v NAR usuzují, že by měl padlý člověk satanovu přirozenost, nebo se o tom alespoň nevyjadřují, o Boží přirozenosti vykoupeného člověka mezi nimi pochybuje málokdo. Obvykle k tomu využívají dvou teologických konstrukcí. Jednak, podobně jako řečtí otcové ve své teorii theosis, citují 2 P 2, 1-4¹⁰⁴⁵ a rovněž věří, že člověk získává již zde a nyní atributy vzkříšeného Krista dle 1 K 15,45. Porovnejme proto několik citátů:

¹⁰⁴³ „Adam zemřel právě toho dne, kdy on a jeho družka vzali z toho ovoce - zemřel, přestože zpočátku ještě dál duševně a tělesně žil. To, co zemřelo, byl jeho duch... Od té doby v každém člověku, který neobdržel nový život skrze Ježíše Krista, přebývá mrtvý duch... Tento duch, který v nás přebývá, který je oddělen od Boha "prvorozenec smrti", je tou částí osobnosti, která jako první zemřela“. In: MARGIES, W. *Dědictví dospělých*, s. 30.

¹⁰⁴⁴ Zde může člověka napadnout asociace s kalvinismem, který též učí o totální zkaženosti člověka a neschopnosti konat dobra z vlastní, svobodné vůle nevykoupeného člověka. Nicméně koncept svrchovaného Boha, často ve spojení se „svázaným satanem“ v amiléníálním pojetí staví kalvinismus do nesmiřitelného protikladu s tímto konceptem. Nicméně pokud kalvinista není amiléníán, vzácně dispencionalista, ale sdílí postmiléníální koncept, pak se k NAR blíží poněkud více. Americké hnutí Rekonstrukcionistů, v čele s teologickým ekonomem Gary Northem, se skládá téměř výlučně s charismatiků, resp. stoupců NAR, a postmiléníálních kalvinistů. Více o tom např. HUNT, Dave. *Whatever happened to heaven?*

¹⁰⁴⁵ Theosis, neboli zbožštění, je samozřejmě neodmyslitelným dědictvím řeckých otců, teologů velkého formátu, jakými byli Ireneus, Atanáš, Kappadočtí otcové nebo Maxim Vyznavač. Jednalo se snad o vůbec nejvýznamnější sloupy ortodoxie prvních století. Nicméně tito nezacházeli dál, než naznačoval Petr, a zdůrazňovali to, že člověk má na této přirozenosti podíl. Zcela jasně mluvili o lidské přirozenosti a zbožštění chápali mysticky, jakožto pronikání, participaci Božské energie. Jasně

George Warnock [hnutí Pozdního deště]:

„Jak je psáno: "První člověk Adam se stal duší živou" - poslední Adam je však Duchem oživujícím. 1K 15,45 Životodárný Duch! Tvořivá síla! Jaké *dědictví a atributy rasy posledních Adamů*. Někteří by měli naléhat, že toto ukazuje pouze na Krista, posledního Adama, avšak pokračujme: "Jaký byl ten pozemský, takoví jsou i ostatní na zemi, a jaký je ten nebeský, takoví i ostatní v nebesích" (verš 48). Tak důkladné, skutečné a zásadní je naše ztotožnění se s posledním Adamem; v celé Jeho vážené práci, Jeho službě, Jeho smrti, Jeho životě, se máme se stát jako On.“¹⁰⁴⁶

Derek Prince [Pastýřské hnutí]:

„A když vstal z mrtvých, pak byl tím druhým člověkem. Jiným, *novým druhem* člověka. Druhým člověka, který nikdy před tím neexistoval. U proroka Jeremjáše Bůh říká: "Učiním věc novou, žena bude obklopovat muže". Nová věc, o které je tu řeč, je *boholidské pokolení*, pokolení immanuelovské, ve kterém se spojuje Bůh s člověkem. To je ten druhý člověk. Když Ježíš vstal z mrtvých, stal se prvním z tohoto pokolení a každý z nás, kdo byl uchopen a získán Duchem svatým k živé naději ve vzkříšení Ježíše Krista z mrtvých, *stává se také účastníkem tohoto pokolení*.“¹⁰⁴⁷

Wolfard Margies [hnutí Víry]:

„Proto je možné, ano, přímo nezbytné, mluvit o tom, že jsme duch. Ne, že máme ducha, ale že *jsme duch*... Tím, že jako bratři našeho Pána Ježíše Krista procházíme analogicky stejným vývojem jako on, *jsme stejně tak i my oživujícím duchem*.“¹⁰⁴⁸

Alan Vincent [NAR]:

„Nejenže Beránek Boží zaplatil za hříchy světa, ale dal se narodit někomu úplně novému, kdo nikdy nebyl součástí Adama a jeho pokolení. 1K 15,45-47 o tom jasně pojednává. To je poslední Adam, ten pochází ze země... *Nebyl to tedy pouze on, kdo se měl stát tímto oslaveným Pánem z nebe* svým vzkříšením, on prorážel cestu pro nás

odlišovali Boží přirozenost, která se nedá sdílet, od Boží činnosti, energie, která je transcendující a prostupuje lidskou přirozenost. Tato energie pochází od Otce a skrze Syna je v Duchu svatém udílena stvořením. Tento koncept, podle mnohých, zabudoval latentně do původního pentekostalismu John Wesley skrze své chápání dokonalosti resp. úplného posvěcení. Ačkoliv tento způsob uvažování zní uchu západních, natož reformovaných teologů poněkud mysticky a cizokrajně, není konceptem ontické přeměny přirozenosti lidské na přirozenost Boží. Lidská přirozenost zde dochází plnosti a pravé, Bohem zamýšlené určenosti. Nicméně člověk zde má nadále lidskou přirozenost. Více o tom např. In: FAIRBAIRN, Donald. *Eastern Orthodoxy through Western eyes*, s. 79-90.

¹⁰⁴⁶ WARNOCK, George. *The feast tabernacles*.

¹⁰⁴⁷ PRINCE, Derek. *Dílo kříže*.

¹⁰⁴⁸ MARGIES, Wolfhard. *Dědictví dospělých*, s. 31.

všechny, abychom vešli do *stejného druhu lidství*. Vraťme se do Římanům 6. kapitoly. V Římanům 6,5 je psáno: "Jestliže jsme s ním sjednoceni, protože máme účast na jeho smrti, jistě budeme mít účast i na jeho zmrtnýchvstání". *Realitu vzkříšení však můžeme zakoušet již v přítomnosti*. Jestliže jsme s ním spojeni ve smrti, jistě jsme i ve vzkříšení. *Nejedná se pouze o budoucnost.*¹⁰⁴⁹

Učitelé hnutí Víry Boží přirozenost vztahují na oblast lidského ducha, který je podle nich pravou identitou člověka. Podle jejich definice, jak již bylo uvedeno, je zde *člověk duchem, který má duši a žije v těle*. Opět má tato antropologie přesah do mnoha dalších oblastí praktické teologie, například do služby uzdravování. Jestliže má člověk ve své nejvnitřnější podstatě Boží přirozenost¹⁰⁵⁰, těžko nějak ospravedlní svoji nemoc. Jak to jadrně vystihl, i když v jiném kontextu, Sumrall: „Kdybych byl stále nemocný, začal bych přemýšlet o tom, jestli On není náhodou nemocný.“¹⁰⁵¹ Přesto se tato Boží přirozenost plně projeví až ve chvíli, kdy se zjeví sláva synů Božích, což ovšem brzy nastane ještě na zemi¹⁰⁵².

4.2.4 Nový druh lidí

Ačkoliv se člověk již svým obrácením stává novým druhem lidí, který obdrží nesmrtelnost vzkříšení na základě *boholidské rasy*, přesto řada učitelů respektovaných v NAR mluví až o jakési budoucí manifestaci. Největším popularizátorem této doktríny hnutí Pozdního deště o „novém druhu“, který se bude viditelně manifestovat, je prorok Paul Cain. O *novém druhu* ale mluvil často již jeho dřívější mentor, William Branham, pro kterého se jednalo o inkarnaci samotného Boha v lidském těle. Branham naznačil, že inkarnovaným bohem byl v této dispenzi zatím jen on¹⁰⁵³, ale dříve jimi podle něho byli i jeho předchůdci, jako Luther, Wesley a další:

„Po věky se Bůh zjevoval skrze své proroky a ti byli nejen proroky, byli bohové. To řekl On. Co řekli, bylo slovo Boží. *Byli tělem, ve kterém byl skryt Bůh*...Bylo to tak, že *Bůh přijal tvářnost muže v muži zvaném prorok*. Slovo Boží přišlo k tomuto muži,

¹⁰⁴⁹ VINCENT, Alan. *Království v celé své slávě*, s. 84-87.

¹⁰⁵⁰ Podle Vincenta: „Bůh bere „sperma“ (my toto slovo v 1. Petrově 1,23 překládáme jako „semeno“) svého Syna a vsadí ho do lůna našeho ducha. Jak muži, tak ženy mají duchovní lůno. Tímto způsobem v nás Bůh tvoří novou osobu. Tato nová osoba má jak naši osobnost, tak Boží přirozenost a Boží život. Až v nás Bůh dokončí své dobré dílo, bude naše lidství plně prostoupeno neporušitelnou přirozeností Boží“. In: VINCENT, Alan. *Dobrý boj víry*, s. 26-27.

¹⁰⁵¹ SUMRALL Lester. *Víra změní tvůj svět*, s. 46.

¹⁰⁵² HAMON, Bill. *Apostles, Prophets and the Coming Moves of God*, s. 235.

¹⁰⁵³ „Bůh jedná jenom s jedním mužem v jednom čase... jeho slovo je zjeveno jednomu. Vždy to tak bylo. V každém věku přišel jeden prorok se Slovem Božím, pokaždé, jak to čteme v celém Písmu svatém, Slovo přichází jenom k jednomu proroku. V každém věku je to stejné, i v církevních časových obdobích, od prvního až k poslednímu“. In: BRANHAM William. *Mluvené slovo je to originální semeno 2. díl*.

proto to nebyl ten prorok, protože prorok byl jenom schrána, ale Slovo byl Bůh...
*Slovo v podobě člověka. Nezměnil svoji přirozenost, změnil jen svoji podobu.*¹⁰⁵⁴

Hromadná zkušenost se pak promítne eschatologicky u těch, kteří budou následovat Branhamovo učení. Rovněž Cainovi bylo zaslíbeno, že tento „nový druh“, neboli zjevené syny Boží, spatří ještě za svého života a několikrát se nechal slyšet, že jej našel. Nejdříve našel Wimbera, kterému sliboval věrnost a se kterým se nakonec rozešel. Poté viděl naplnění svého snu v hnutí Promise Keepers v USA a ještě později našel „nový druh“ na shromáždění Todda Bentleyho. O synovství nového kvalitativního druhu pak mluví i Vincent v souvislosti s obdržáním vzkříšení již tady a nyní¹⁰⁵⁵.

Ideou zjevených synů Božích dle Ř 8,19 je citelně prostoupena literatura nezávislého charismatického hnutí, ať už v náznacích nebo zpravidla otevřeně, jako je tomu u Kansaských proroků. Už od doby Branhama, přes Warnocka, Princeho až k Vincentovi, zatím brání jejich zjevení existence denominací, za kterými všichni, včetně Wagnera, rozpoznávají vliv démonů. Existence těchto křesťanů poslední doby totiž závisí na uskutečnění postmiléniální ideje inkarnace Krista v nedenominační a pod vládou pomazaných apoštolů sjednocené církvi. Sjednocení s boholidskou rasou posledního Adama a přijetí inkarnace Slova brání právě existence denominací. Dobře to vystihují již Branhamova slova:

„Abyste mohli být oddáni s druhým Adamem, Kristem - Slovem, museli byste se od svého prvního manžela oddělit tak, že byste jí zemřeli. Neboť ani jedna z nich nemůže přijmout celé Boží Slovo... Jste-li sjednoceni s Kristem a stále ještě oddáni s nějakou denominací, pak jste cizoložníci... Ó církvi, k níž v celé zemi mluvím, odděl se od denominací, od té špíny, od věcí tohoto světa, ode všech ustanovení, nařízení apod.“¹⁰⁵⁶

Vincent pak věří, že denominace je třeba proklínat, aby z ní mohli lidé odejít¹⁰⁵⁷ a samotná nutnost překonat denominační uspořádání je kvintesencí eklesiologie charmatiků ve všech nezávislých skupinách, dokud denominaci sami nezaloží nebo nezískají¹⁰⁵⁸.

¹⁰⁵⁴ BRANHAM, William. Musíte se znovu narodit.

¹⁰⁵⁵ „Podívejte se do Římanům 8,29: „Které předem vyhlédl, ty také předem určil, aby přijali podobu jeho Syna, tak aby byl prvorozený mezi mnoha bratřími“. Nebyl to tedy pouze on, kdo se měl stát tímto oslaveným Pánem z nebe svým vzkříšením, on prorážel cestu pro nás všechny, abychom vešli do stejného druhu lidství. In: VINCENT, Alan. *Království v celé své slávě*, s. 84.

¹⁰⁵⁶ BRANHAM William. Mluvené slovo je to originální semeno 1. díl.

¹⁰⁵⁷ VINCENT, Alan. *Dobrý boj víry*, s. 154-155.

¹⁰⁵⁸ Klasickým příkladem bylo charismatické hnutí v Jednotě bratrské, které nakonec v denominaci převládlo a získalo tak skrze své apoštoly celou církev pod svoji autoritu. Krátce poté došlo, z mnoha příčin, i k přerušení spolupráce s nezávislým

4.2.5 Kritika antropologie

Charismatická antropologie se stala předmětem kritiky nejen klasických pentekostalistů, ale i charismatických teologů. McConnell v ní nalézá *kultickou deifikaci* a s odvoláním na Bibli, reformované výklady Luthera i Calvina dokazuje, že existuje výhradně lidská přirozenost, padlá i vykoupená. Rovněž zpochybňuje, že by člověk byl pouhým duchem žijícím v těle, ale že člověk je v judeo-křesťanském myšlení nahlížen jako celistvá bytost a duše je označením pro celého člověka. V biblickém verši 1Te 5,23, který uvádí ducha, duši a tělo diferencovaně, nalézá ohlas biblického popisu geneze člověka, kdy Bůh dechl *ducha* do *prachu* a člověk se stal *duší živou* ve své komplexnosti, nikoliv v izolovanosti¹⁰⁵⁹.

Munyon, letniční teolog z Trinity Bible College, ve své antropologii tradičně umírněně nalézá jako ortodoxní jak trichotomismus, pokud se ovšem nevychýlí do extrému, tak dichotomismus a s výhradou monismus, přičemž sám akcentuje vzájemnou propojenost složek lidské bytosti a zdůrazňuje, že ani jedna z izolovaných složek nepředstavuje člověka v plnosti¹⁰⁶⁰. Samotný lidský duch touto implikací nemůže být pravým já člověka.

4.2.6 Kritika deifikace člověka

Dalším z letničních teologů je Stetz, který ve svých „Svrablavých uších“ z oblasti antropologie charismatických učitelů kritizuje samotnou skutečnost, že by si stvořený člověk mohl nárokovat titul „malého boha“. Vadí mu především aspekt učení o *obdržení nesmrtelnosti* a nalézá v něm překroucení původního záměru pisatele. Je přesvědčen, že manipulací s textem si tyto učitelé v současnosti přivlastnili něco, co se doslova odehraje ve chvíli druhého, fyzického příchodu Krista¹⁰⁶¹. Poněkud expresivněji to vyjádřil i současný superintendent amerických AoG George Wood, který píše o velkém omylu těchto učitelů:

„Takový omyl povede k odpadnutí od Krista a způsobí, že věřící bude rozčarován, když zjistí, že je konec konců smrtelnou bytostí, která nemá žádnou vládu a není "malým bohem". Obecnou hrozbou ... je to, že Kristus je snižován a člověk povyšován. Důraz na tuto skutečnost je společný všem kultům.“¹⁰⁶²

charismatickým hnutím. K prvním náznakům odlišného chápání došlo již na konferenci s Derekem Princem v roce 1994, kde Evald Rucký přednesl jiné pochopení církevní struktury než *apostol* Derek Prince, čehož si povšiml i Život víry.

¹⁰⁵⁹ MCCONNELL, Dainiel, Ray. *Jiné evangelium*, s. 123-129.

¹⁰⁶⁰ MUNYON, Timothy. Stvoření a povaha lidských bytosti In: HORTON Stanley. *Systematická teologie*, s. 244-263.

¹⁰⁶¹ STETZ, John. *Svrablavé uši*, s. 17, 76-92.

¹⁰⁶² „As its name implies, this theology maintains that God's kingdom already exists on earth. This new wave, like the old waves of latter rain, shepherding, demon-casting from Christians, and positive confession is destined to be exported to foreign

Assemblies of God jako celek pak takovéto implikace odmítají ve svém prohlášení, kde uvádějí, že učení o „zjevených synech Božích“ je *chybný výklad*¹⁰⁶³.

4.2.7 Kritika konceptu Adamovy duchovní smrti

Poněkud širšího ohlasu došla mezi klasickými letničními teorie o duchovní smrti člověka, a to z důvodu, že má soteriologický přesah a vkládá na Krista pak nutnost nést tuto *duchovní smrt* zástupně za lidstvo. Letniční teolog Atkinson obhájil v roce 2007 svoji disertační práci na Edinburské univerzitě, kde se snažil problematizovat teorii o duchovní smrti v její charismatické interpretaci. Atkinson na základě hebrejské gramatiky a s ohledem na historickou ortodoxii dochází k závěru, že se v Gn 2,17 nejedná *pouze* o „duchovní smrt“, ale že Bible i její výklady implikují smrt jako takovou. Pro biblické pisatele je životem sám Ježíš; „být živ“ znamená bytí v jeho přítomnosti (1 J 5,12) a „být mrtev“ znamená bytí v oddělenosti od něho (Ko 2,13). Křesťanská ortodoxie tedy chápe „život“ jako existenci lidské bytosti v její psychosomatické jednotě, v odpuštění hříchů skrze víru v Boha již na zemi (J 5,24), a po vzkříšení chápe život jako existenci člověka v jeho „proměněném“ těle (1 K 15,51-52). Smrt je analogicky chápána jako existence člověka, v jeho psychosomatické jednotě ve vinách a hříších (Ef 2,1), a v důsledku toho v oddělenosti od Boha, která přetrvává i po vzkříšení až navěky (2 Te 1,9).

Atkinson argumentuje gramatickou exegezí, kterou pokud bychom transponovali do českých překladů, šlo by ji parafrázovat následovně: Adam zemřel, když pojedl ze stromu poznání dobrého a zlého, neboť mu sám Hospodin řekl: „Ale ze stromu vědění dobrého a zlého nikoli nejz; nebo v který bys koli den z něho jedl, smrtí umřeš“ (Gn 2,17). V MT se uvádí:

הַדַּעַת טוֹב וְרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹמְאֶכָל מוֹת תָּמוּתְעִמָּוּ

Samotné sloveso תָּמוּת [tāmut], které se obvykle překládá jako *zabít*, *zemřít*, je zde ve tvaru maskulina singuláru imperfekta kalu. Jedná se o aktivní budoucí čas prostý, a jde tedy o následné vykonání exekutivní smrti. Jde o konstatování trestu za přestoupení, které nastane *ve chvíli* trestem podmíněného přečinu. Tomu odpovídá i většina českých překladů, „*smrtí umřeš*“ (KB), „*jistě zemřeš*“ (CSP; B21), Zajímavý je překlad ekumenický, jakoby naznačující počátek určitého procesu „*propadneš smrti*“ (CEP). Atkinson se dále dovolává i historických svědectví Augustina a Calvina, kdy Augustin jako důsledek prvního hříchu vidí

soil. But the acceptance of Kingdom Now theology by churches overseas would bring seven significant and disastrous results.“ In: WOOD, Geroge O. *Kingdom Now and missions*, s. 10-11.

¹⁰⁶³ Endtime Revival-Spirit-Led and Spirit-Controlled.

již součástí první (tedy i fyzické) smrti, kde je duše člověka oddělena od Boha a Calvin zde nalézá ztrátu života v podstatě celého člověka ve spojení s Bohem, což jest smrt¹⁰⁶⁴.

4.3 Démonologie

Zatímco tradičnější teologické systémy berou démonologii vážně, nepřičítají jí zdaleka takovou důležitost jako apoštolové NAR. Démonologie zde zůstává daleko za hlavními křesťanskými doktrínami¹⁰⁶⁵. V NAR je tomu právě naopak. Evangelisté NAR dokonce necílí své modlitby *jen* k Bohu, aby se smiloval nad hříšníky, ale obracejí se především *k satanu* a přikazují mu, aby propustil zajatce. To je přímý důsledek aplikované teorie výkupného, kde satan vlastní Zemi právem, satanovy nároky je třeba formálně naplnit a opět satana je třeba z jeho území vypudit. Ostatní k tomu přistupuje neřkuli samovolně. Vždyť, jak uvádí Wagner, když Cabrera sváže satana, lidé se na jeho shromážděních obracejí dříve, než je zvěstováno evangelium.

4.3.1 Satan právoplatným bohem tohoto světa

Satan se dostává do středu pozornosti hned v knize Genesis, kde získává od Adama právoplatně smlouvu k ovládnutí země. Jde o klíčovou doktrínu bez výjimky sdílenou ve všech nezávislých charismatických hnutích, kterou zastávají i charismatici v ČR¹⁰⁶⁶. Jedná se o naprosto zásadní konstrukci pro pochopení NAR. Tato teorie má občas název „teorie Adamovy velezrady“¹⁰⁶⁷. Potvrzuje ji i Silvo ve Wagnerově bestselleru¹⁰⁶⁸ a Annacondia souhlasí:

„Přečtěme si Gn 1,28 a zabývejme se požehnáním, které Bůh dal člověku, když mu předával autoritu k vládě nad zemí a k jejímu podmanění. Víme, že výraz vládce znamená "ten, kdo užívá autoritu, vydává rozkazy nebo vládne". Když Bůh řekl člověku, aby vládl nad zemí, měl na mysli i to, co člověku patří. Adam byl korunou všeho stvoření. Když však neposlechl, d'ábel, který obchází zemi a hledá, koho by sežral, jeho autoritu *převzal* a sebral mu *vlastnické právo* na zemi.“¹⁰⁶⁹

¹⁰⁶⁴ ATKINSON, William. *The 'spiritual death' of Jesus: a Pentecostal investigation*, s. 99-141.

¹⁰⁶⁵ Například profesor Liguš ve své učebnici „Teologické systémy“ démonologii prakticky nezmiňuje. Podobně činí i řada zahraničních systematiků.

¹⁰⁶⁶ Tato teorie je rozvinuta například v knize bývalého šéfredaktora měsíčníku Život víry Tomáše Dittricha „Ze smrti do života“, a která vychází z učení Dereka Prince v jeho studii „Dílo kříže“.

¹⁰⁶⁷ MCCONNELL, Daniel Ray. *Jiné evangelium*, s. 123-124.

¹⁰⁶⁸ WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 128.

¹⁰⁶⁹ ANNACONDIA, Carlos. *Poslyš, satane!* s. 137.

Tak oba, včetně Wagnera navazují na starou tradici, rozvíjenou již v hnutí Pozdního deště a následně v hnutí Víry. Hagin, jež se v těchto kruzích pohyboval, již před více léty na základě svých christofanií uvedl: „Adam se však dopustil velezrady, zaprodal vládu satanovi a *satan se tak skrze Adama stal bohem tohoto světa*“¹⁰⁷⁰. Ve stejných intencích uvažuje Margies,¹⁰⁷¹ Vincent,¹⁰⁷² samozřejmě Wagner¹⁰⁷³ a mnoho dalších. Tito učitelé jsou pak přesvědčeni, že sám Bůh je povinen tuto satanovu pravomoc respektovat. Výmluvně to vyjádřil Silvos v již citovaném výroku o *morálním zákonu*, legalizujícím satanovu vládu, který nesmí překročit ani Bůh¹⁰⁷⁴.

4.3.2 Hierarchie démonů

Satan ovšem tuto vládu nad světem provozuje sofistikovaným systémem hierarchicky uspořádaných padlých andělů, kteří jsou územně organizovaní dle jednotlivých zemských regionů, zejména měst. Biblickou látkou pro tuto tezi tvoří tradičně verše Ko 1,16; Ef 1,21;6,12, od kterých se obecně utváří systematická démonologie¹⁰⁷⁵. Tyto verše ovšem nic nevyovídají o regionálním uspořádání démonů a Wagner připouští, že o teritorialitě duchů objevil v teologické literatuře jen minimum zmínek, či spíše náznaků¹⁰⁷⁶. Přichází proto s vlastní invencí a k hierarchii démonů přidává i další verše, určující jejich lokalitu:

1. Na *nejnižší úrovni* jsou běžní duchové, kteří se vyskytují v evangeliích.
2. Na *střední úrovni* jsou duchové, kteří působí skrze čaroděje, okultisty, média New Age, spiritistická média a další. Sem patří i démon, který ovládal věštkyni v Delfách (Sk 16, 16-24). Jednalo se o ducha, jehož exorcismus měl podle Wagnera dalekosáhlé politické ohlasy, což způsobilo žalářování Pavla a Silase.

¹⁰⁷⁰ HAGIN, Kenneth Erwin. *Autorita věřícího*, s. 24.

¹⁰⁷¹ MARGIES, Wolfhard. *Jak zacházet s poraženým nepřítelem*, s. 35.

¹⁰⁷² VINCENT Alan. *Království v celé své kráse*, s. 37.

¹⁰⁷³ WAGNER, Charles Peter. In: „Apostle“ C. Peter Wagner of the NAR Teaches "The Dominion Mandate".

¹⁰⁷⁴ WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 158.

¹⁰⁷⁵ Jsem jist, že ani smrt ani život, ani *andělé* ani *mocnosti*, ani přítomnost ani budoucnost, ani žádná moc... (Ř 8,38).

Neboť v něm bylo stvořeno všechno na nebi i na zemi - svět viditelný i neviditelný; jak *nebeské trůny*, tak i *panstva*, vlády a *mocnosti* - a všechno je stvořeno skrze něho a pro něho. (Ko 1,16).

Tak odzbrojil a veřejně odhalil každou *mocnost* i *sílu* a slavil nad nimi vítězství (Ko 2,15).

...vysoko nad všechny vlády, *mocnosti*, *sily* i *panstva*, nad všechna jména, která jsou vzývána, jak v tomto věku, tak i v budoucím (Ef 1,21).

Nevedeme svůj boj proti lidským nepřítelům, ale proti *mocnostem*, *silám* a všemu, co ovládá tento věk tmy, proti *nadzemským duchům zla*... (Ef 6,12).

Nebo skrze něho stvořeny jsou všechny věci, kteréž jsou na nebi i na zemi, viditelné i neviditelné, buďto *trůnové* neb *panstva*, buďto *knížatstva* neb *mocnosti*; všechno skrze něho a pro něho stvořeno jest. (Ko 1,16).

¹⁰⁷⁶ Wagner uvádí: „Pro teology a znalce Bible, alespoň pro 95 % z nich, nebyla po mnoho let otázka oblastního působení démonů důležitá. In: WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 19.

3. Na vyšší úrovni jsou již teritoriální duchové nad národy, kam patří kníže Persie nebo kníže Řecka (Da 10)¹⁰⁷⁷.

Larry Lea pak nabízí podrobnější členění, kde k biblickým pojmům z Ř 8,38; Ko 1,16; 2,15; Ef 1,21;6,12 uvádí i teritorialitu:

1. *Mocnosti*. To jsou jednotliví duchové.
2. *Moci*. Tato skupina zahrnuje vůdce skupin duchů (jako legie v Markovi 5,9)
3. *Vládcové tohoto věku tmy*. V této skupině jsou teritoriální duchové.
4. *Siláci*. Ti ovládají zlo na vysokých místech a mají kontrolu nad aktivitou na ostatních úrovních¹⁰⁷⁸.

Pionýři charismatické démonologie jako Hagin nebo Margies vycházeli ve své systematické z přímých zjevení. Hagin zde uvádí, že mu byla hierarchie démonů zjevena při několikahodinovém rozhovoru se samotným Kristem¹⁰⁷⁹ a Margies jeho stanovisku potvrzuje¹⁰⁸⁰. Pokud se démonologie stává součástí experimentální teologie, obvykle přináší i své komplikace.

4.3.3 Teritorialita démonů

Předchozí výčet zmiňoval i lokalitu démonů, přesto se tato dostává na přetřes samostatně. Již židovská apokalyptika rozeznávala démonické vládce v jednotlivých národech, ovšem koncem osmdesátých a počátkem devadesátých let minulého století se systematická démonologie v pohledu na teritoriální působení démonů dostala do samotného epicentra evangelikalismu. Letniční autor Frank Perreti začíná vydávat romány, kde detailně popisuje působení démonů ve městě a ty jsou čteny opravdu masami¹⁰⁸¹. Teritoriální demony popisuje i pastor Nicholson z Vinice a evangelista Dawson z organizace YWAM tvrdí, že *domácnosti, města, geopolitické instituce, národy a kultury* bývají kontrolovány specifickými demony. Wagner cituje Thompsona Ajaha z Assemblies of God v Oribe, který uvedl, že mu v době před jeho konverzí satan přidělil vládu nad 12 duchy, kdy každý z nich vládl nad 600 demony

¹⁰⁷⁷ Tamtéž, s. 40.

¹⁰⁷⁸ LAWSON Steven. In: Tamtéž, s. 55.

¹⁰⁷⁹ Hagin tvrdí: „V roce 1952 se mi Pán Ježíš zjevil ve vizi a mluvil ke mně asi hodinu a půl o ďáblu, demonech a posedlosti ďáblem.“ In: HAGIN, Kenneth Erwin. *Autorita věřícího*, s. 32-33.

¹⁰⁸⁰ Margies potvrzují hierarchie démonů na základě zjevení: „... Jiní zase říkají, že nejvyšší ze čtyř vyjmenovaných autorit jsou "pánové světa tohoto“. K zastáncům tohoto pojetí patří Kenneth Hagin, který došel k tomuto názoru na základě osobně přijatého obsáhlého vidění, při němž mu Pán zjevil kompetence těchto mocností velice detailně“. In: MARGIES, Wolfhard. *Osvobození*, s. 76-77.

¹⁰⁸¹ U nás vyšel například jeho román „*Střetnutí*“ (Logos, 1992), který popisuje duchovní boj mezi anděly a silnými demony za podpory mladého křesťana a pastora probuzeného sboru.

z celkového počtu 7212. Sám Ajah byl přítom ve styku se všemi duchy, kteří ovládají Nigerijská města a Wagner připouští, že duchové mohou být ve spojení i s *budovami a jinými objekty*¹⁰⁸².

Existují ovšem zásadní verše, na jejichž podkladě se o teritorialitě démonů začíná hovořit i na poli biblické teologie, nikoliv jen na základě misijních zkušeností. Za grunt pro objasnění geneze teritoriálních duchů v NAR slouží například kniha profesora Michaela Greena z Regent College, který ji poprvé vydal v roce 1981 pod názvem „I believe in Satan's Downfall“¹⁰⁸³. Ten na základě poněkud spekulativní gramatické exegeze z hebrejštiny představil originální výklad kosmologické hierarchie duchovních bytostí. Green nejprve srovnává několik míst Starého zákona, jako Ž 89,6,8; Jób 5,15; Dt 32,2 a Za 14,5 a všímá si zde slova קְדָשִׁימ [qəḏōshiyim] ve spojitosti s Božím jménem יהוה צבאו [Jahve Sabaoth], které překládá jako „Pán sil“. Odvozuje z toho, že v hebrejském myšlení jsou pak bohové polyteismu chápání jako *zajatci* Pána sil. Mnohem důležitější je však pro Greena gramatická exegeze Dt 32,8-9 ve srovnání s Gn 6,4 a Dt 4, 19. V ekumenickém překladu znějí takto:

„Když Nejvyšší přiděloval pronárodům dědictví, když rozsazoval lidské syny, stanovil hranice kdejakého lidu podle počtu *synů Izraele*. Hospodinovým podílem je jeho lid, vyměřeným dílem jeho dědictví je Jákob“ (Dt 32,8-9).

„Za oněch dnů, kdy *synové božští* vcházeli k dcerám lidským a ty jim rodily, vznikaly na zemi zrůdy, ba ještě i potom. To jsou ti bohatýři dávnověku, mužové pověstní“ (Gn 6,4).

„...abys nepovznášel své zraky k nebesům, a když bys viděl slunce, měsíc a hvězdy, všecken nebeský zástup, nedal se svést a neklaněl se jim a nesloužil tomu, co dal Hospodin, tvůj Bůh, jako *podíl všem národům* pod celým nebem“. (Dt 4,19).

Porovnáním těchto veršů Green nachází originální řešení. Všímá si, že v některých hebrejských rukopisech Deuteronomia nestojí בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [Benei 'Israel] nýbrž בְּנֵי הָאֱלֹהִים [Benei Ha'Elōhīm]. Ve spojení s Dt 4,19 usuzuje, že Hospodin přiděloval území nikoliv na základě počtů synů Izraele [Benei 'Israel], ale na základě počtu andělských bytostí [Benei Ha'Elōhīm]. Wagner, který excerpt z jeho knihy převzal do svého sborníku, pak cituje Greenova slova:

¹⁰⁸² WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 49-58.

¹⁰⁸³ GREEN, Michael. *I believe in Satan's downfall*.

„...pravděpodobně nejdůležitější pasáž je v Deuteronomiu 32,8, kde v nejlepších rukopisech stojí, že Bůh ustanovil hranice všech národů podle počtu *bene elohim*, Božích Synů. Neboť Hospodinovým podílem je jeho lid. Jákob je jeho přiděleným dědictvím. Smysl tohoto výroku je velmi jasně odhalen ještě na jiném místě: Dt 4,19 mluví o tom, že Hospodin přidělil měsíc, hvězdy a nebeské zástupy všem národům pod nebem, s výjimkou Izraele, kterého určil pro sebe. To souhlasí s výrokiem, že On ustanovil vládce pro každý národ, ale Izrael je jeho vlastní podíl.“¹⁰⁸⁴

Green poté dochází k přesvědčení, že tito Boží synové jsou strážná božstva určená všem národům a shodují se s hebrejským slovem vládcové *הַשָּׂרִיף* [*hasāriym*], což jsou podle něho andělé strážci, kteří se vyskytují v Da 10,13,20n a 12,1n jako knížactva Řecka a Persie. Jejich vzpourou se pak zabývá ve stejné knize Warner, podle kterého se jedná o strážné anděly národů (1 Kr 22,19 a Ž 89,6-7), kteří padli až po satanově vzpouře (Ž 82,1-2)¹⁰⁸⁵. Opírá se přitom o teologickou studii David Syme Russella, které se v roce 2012 dostalo opakovaného vydání¹⁰⁸⁶. Na této teorii by nebylo až tak nic nového, jelikož tato bývá zastávána i v rámci textové kritiky jako vliv dávného Ugaritu na údajné rané polyteistické semitské myšlení. Ovšem pro stoupence NAR se stala objasněním geneze komplikované struktury teritoriálních duchů nejen nad jednotlivými národy, ale - slovy Dawsona - i nad zeměpisnými lokalitami, geopolitickými institucemi, městy a dokonce domácnostmi¹⁰⁸⁷ Warner je přesvědčen, že démoni jsou přiděleni i ke každé geopolitické jednotce¹⁰⁸⁸.

Nicméně Wagner se nijak netají ani tím, že idea teritoriálních duchů je zároveň převzata z pohanství, kde například celé vesnice v Africe věřily, že k jejich územím jsou přidělena specifická božstva a zlí duchové. Vždyť celý animismus nebo v našich podmínkách keltská náboženství počítají s ideou, že se na určitých územích objevují konkrétní duchovní síly. Téměř celý „pohanský systém“ obvykle uznává a uctívá teritoriální božstva. I Bible naznačuje, že okolní národy v Izraeli takto uvažovaly a věřily. Typickou ukázkou jsou například Samařani, kteří uctívali Hospodina jen proto, že věřili, že vládne na daném území, přičemž si ponechali i víru v dosavadní bohy (2 Kr 17, 25-32). Antropolog Jacob Loewen zveřejnil v roce 1986 v časopise „Missiology“ studii, kde detailně rozebírá teritorialitu pohanských model a srovnává ji z řadou územně vázaných božstev v biblických dobách.

¹⁰⁸⁴ GREEN, Michael. Mocnosti a síly. In: WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 194-195.

¹⁰⁸⁵ WHITE, Thomas. Co jsou mocnosti a síly. In: WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 78-79.

¹⁰⁸⁶ RUSSELL, David Syme. *The Method & Message of Jewish Apocalyptic*.

¹⁰⁸⁷ LAWSON, Steven. Vítězství nad teritoriálními duchy. In: WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 50.

¹⁰⁸⁸ WARNER, Timothy M. In: Tamtéž, s. 70.

Uvádí Rimona (2 Kr 5,1-19), Baala (Oz 2,8), Sukót-benóta, Nergala, Ašimu, Nibchaze a Tana, Adrameleka a Anameleka (2 Kr 17,30-31)¹⁰⁸⁹. Wagner tuto ideu petrifikoval tím, že ji vsadil do rámce biblické kosmologie a opatřil teologickými komentáři. Jinými slovy to, že pohané věří a uctívají teritoriální duchy, vzal zcela vážně v potaz pro vědecké ospravedlnění jejich existence¹⁰⁹⁰.

4.3.4 Exorcismus

Důraz na démony se v NAR projevuje i exorcismy, což není překvapivé. Ačkoliv, na rozdíl od římských katolíků, jsou protestanti obecně k exorcismům skeptičtí, pentekostální tradice vidí vymítání démonů jako součást praxe duchovního zmocnění skrze křest Duchem svatým. V charismatickém hnutí však probíhá exorcismus i z křesťanů (o kosmických exorcismech bude pojednáno později), což je rozdíl oproti letniční praxi. Vymítají se démoni nemocí jak fyzických, tak duševních a samozřejmě démoni denominací¹⁰⁹¹. Jako snad první vymítal hromadně démony z křesťanů již William Branham, který věřil, že například nádory jsou démonického původu¹⁰⁹². Za jednoho z prvních systematických démonologů je považován Derek Prince, který ve svém zásadním díle „Jak rozeznat a vyhnat démony“ doporučuje autoexorcismus i exorcismus za pomoci druhé osoby. Autoexorcismus bývá prováděn hyperventilací a Prince zde udílí několik rad:

„Křest v Duchu nedostaneš modlením, ale pitím Ducha. Obdobně démony nevyženeš modlením, ale vymítáním), resp. vydechováním... Začni spolupracovat s Duchem svatým. Jak? Začni vydechovat. Možná, že první vydechnutí bude jen lidským výdechem, i druhé, i třetí. V řadě vydechnutí pak začneš vydechovat ještě něco jiného, tvého nepřítele.“¹⁰⁹³

Při samotném exorcismu s pomocí vymítače Prince nedovoluje modlitbu, protože démonovi odcházejícímu ústy by mohlo jméno Ježíš v ústech zabránit v odchodu:

„Neplač, nemluv v jazycích, nepoužívej jméno Ježíš, ale nech démona odejít. Zdůrazňuji vždy lidem: modlení nechte na mně a vy ho jen nechte odejít. Vaše

¹⁰⁸⁹ LOEWEN, Jacob. Which God Do Missionaries Preach?, s. 3-19.

¹⁰⁹⁰ WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 181-190.

¹⁰⁹¹ Mám ve svém soukromém archivu kuriózní dopis od člověka, který popisoval vyučování mezi českými charismatiky, kde se věřilo, že démon může do člověka přejít již podáním ruky při členském slibu. Sám jsem byl svědkem výpovědi muže, z kterého charismaticky orientovaní věřící z USA vymítali „ducha letničního hnutí“.

¹⁰⁹² BRANHAM Marrion William. Hlubina volá k hlubině.

¹⁰⁹³ DEREK, Prince. *Jak rozeznat a vyhnat démony*.

modlení bude jen překážkou... Poslechnete-li mne, může z vás v několika vteřinách postupně vyjít i *tucet démonů*.¹⁰⁹⁴

Exorcismus z křesťanů je praktikován mezi takřka všemi charismatiky, přičemž většina z nich, jako Prince, Hagin nebo Margies, rozlišují mezi *démonizací těla* a *démonizací vnitřní* (ducha), která u křesťana není možná, protože podle nich není uskutečnitelné, aby démon člověka zcela vlastnil. Podobně uvažuje i Wimber¹⁰⁹⁵. Macchia uvádí, že tuto klasifikaci jim umožňuje extrémní trichotomismus, resp. odlišování tělesné a duševní složky člověka¹⁰⁹⁶. Vzhledem k satanově legální vládě nad světem se pak zřejmě tito učitelé domnívají, že posedlostí může démon člověka zcela vlastnit. Katalogizací démonů v souvislosti s *démonizací* člověka poskytli krom Prince například Margies¹⁰⁹⁷ a Sumrall¹⁰⁹⁸. Pro křesťana je proto „mít démona“ téměř banální záležitostí. Prince připouští, že on sám měl během svého křesťanského života hned několik démonů: *ducha sevřeného, ducha deprese, ducha hněvu, ducha rozpačitosti a ducha strnulosti*. Tito démoni z Princeho odcházeli postupně a duch strnulosti jej opustil až v jeho 79 letech. Do Princeho vstoupil, když ležel v nemocnici a samovolně ho opustil při modlitbě¹⁰⁹⁹.

V některých případech bývá exorcismus doprovázen zvracením. Tuto skutečnost popisuje Kuhnelová¹¹⁰⁰, a podle Swartlinga se démoni zvraceli ve spojitosti se službou Jane Whaley v Uppsale¹¹⁰¹. Annacondia rovněž uvádí, že jedním z příznaků démonizace je zvracení¹¹⁰². Že

¹⁰⁹⁴ Tamtéž.

¹⁰⁹⁵ „Často se mne ptají, zda může démon křesťana zajmout. Chtějí-li tím říci - může démon křesťana vlastnit a bezvýhradně řídit - odpovídám: NE. Avšak, jak jsem již podotkl, pojem vlastnictví - úplného zajetí, není biblický. Důležitější je otázka, zda může křesťan být démonizován. Myslím, že věřící i nevěřící démonizováni být mohou. In: WIMBER John a Kevin SPRINGER, *Uzdravení Boží mocí*, s. 124.

¹⁰⁹⁶ MACCHIA, Frank. Zapuzování nepřitele In: HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 218.

¹⁰⁹⁷ MARGIES, Wolfhard. *Osvobození*, s. 49.

¹⁰⁹⁸ SUMRALL, Lester. *Démoni*, s. 97-98.

¹⁰⁹⁹ Nedávno jsem prožil zkušenost, která myslím poslouží jako „podobenství“ k popsání této situace. Byl jsem ve skupině křesťanů, kteří čekali v modlitbě na Boha. Náhle, bez jakékoli účasti mé vůle, byly mé ruce nahoře a mé tělo se v krátké chvíli několikrát křečovitě zaškubalo... Pak jsem se ptal sám sebe: Co je důležitější, to, co si myslí lidé nebo to, co pro mě chce Bůh udělat? Rozhodl jsem se bezvýhradně poddat Božimu jednání... Křečovitě škubání trvalo několik málo minut, pak jsem odpočíval a mé tělo ochablo. Bůh mi ukázal, že jsem byl osvobozen od ducha „strnulosti“ (o tom jsem nikdy předtím neslyšel). Ukázal mi také, kdy a jak se tento duch do mě mohl dostat. Narodil jsem se v Indii - v roce 1915 - v té době byla lékařská zařízení na relativně primitivní úrovni. Místní doktor brzy zjistil, že mé nohy nejsou stejné. Doporučil, abych ležel na zádech s jednou nohou v dlaze - trvalo to několik měsíců... Po mém osvobození jsem však začal zakoušet novou volnost pohybu. To že mě duch strnulosti, vedle mnoha tělesných a duchovních požehnání, které jsem v průběhu let zažil, bránil po 79 let zakoušet plnou svobodu v mém těle, považuji za vážnou věc. Myslím, že po staletí se něco podobného dělo v křesťanské církvi. Její velká část byla nakažena duchem „strnulosti“, který bránil křesťanům prožívat svobodu a veselí při uctívání Boha. Bůh touží, aby ti, který ho uctívají, toto při uctívání zakoušeli. Výsledkem je to, že naše formy uctívání jsou často velmi daleko od norem tak bohatě popsanych v Písmu“. In: PRINCE Derek. *Svobodní k uctívání*.

¹¹⁰⁰ KUHNELOVÁ, Olga. *Show-bussines nebo víra?*

¹¹⁰¹ SWARTLING, Per G. Komentář ke článku Pavla Hoffmana Sebevraždy a duševní problémy v církvi Slovo života.

¹¹⁰² ANNACONDIA, Carlos. *Poslyš, satane*, s. 85.

se jednalo zřejmě o rozšířený jev, potvrzuje prohlášení AoG, kde jeho autoři uznali za vhodné před tímto jevem varovat a věroučně jej dokonce vyvraceli¹¹⁰³.

4.3.5 Kritika satanovy právoplatné vlády

Úvahy o strukturách říše zla, o hierarchii padlých andělů a jejich úloze, nejsou na poli biblické teologie ničím novým. Klasickým příkladem jsou ale i spekulace gnostiků, ovlivňujících křesťanství v prvním století, podle nichž je atmosféra země obývána vrstvou duchovních bytostí, skrze které je třeba *prorazit* k Bohu¹¹⁰⁴. Origenes, který měl ke gnosticismu blízko, byť se mu vymezoval, pak věřil, že celé národy jsou ovlivňovány ideologiemi a filozofiemi, které vytvářejí démoni¹¹⁰⁵. Dalším příkladem jsou platónsko-plotínovské spekulace Pseudo-Dionysia Aeropagity v jeho díle „De coelesti hierarchia“¹¹⁰⁶. Nicméně charismatické hnutí je vzdáleno filozofickým spekulacím nebo scholastickým konstrukcím, vychází především ze zkušeností a ani přední teoretik duchovního boje Derek Prince se tím nijak netají¹¹⁰⁷.

Největší kritiku mezi mnohými autory však sklídila představa, že ďábel je právoplatným vlastníkem země a že sám Bůh musí jeho práva respektovat. McConnell zde nalézá kořen teorie výkupného a směrem ke Kenyonovi, který stál na počátku těchto spekulací a od něhož si Hagin a další charismatici své konstrukce vypůjčili, uvedl:

„Teocentrická interpretace vykoupení nepopírá, že satan uplatňuje v tomto světě vládu... Satan je nazýván "bohem tohoto světa" (2 K 4,4) a "vládcem (knížetem) tohoto světa" (J 14,30). "Celý svět je pod mocí zlého" (1 J 5,19)... Kenyon se nemýlí, když potvrzuje realitu satanova panství, ale mýlí se, když tvrdí, že satan toto panství vlastní "zákonným právem"... Toto panství však satan uchvátil. Uloupil je. Udržuje si je tím, že člověka obžalovává (Zj 12,10) a svádí (2 K 4,4; Zj 12,9), zotročuje hříchem (2 Tm 2,26), strachem (Žd 2,15) a mocí smrti (Ř 5,17; Žd 2,14). Satan skutečně používá

¹¹⁰³ Can born-again believers be demon possessed?

¹¹⁰⁴ V této souvislosti je dobré srovnat úvahy učitele hnutí Víry Robertse Liardona, který ve své knize „Byl jsem v nebi“ uvádí, že modlitby křesťanů musí k Bohu projít skrze vrstvu démonů, která se nachází mezi nebem a zemí. Tito démoni mohou tyto modlitby zpomalovat: „Ježíš řekl, že máme vyhánět demony na pusté místo, a to je druhé nebe. Démoni tam nemají koho posednout, jsou tam namačkáni jako sardinky a bojují jeden proti druhému. To co vysílá vašeho anděla ze země do nebe a zpět, je vyznání vašich úst a váš modlitební život. To je jedním z důvodů, proč ďábel tolik bojuje proti víře a Hnutí víry“. In: LIARDON, Roberts. *Byl jsem v nebi*, s. 21-22.

¹¹⁰⁵ ORIGENES, De Principiis 3:2-3 In: VAN DER MEER, Erwin, The strategic level spiritual warfare theology of C. Peter Wagner and its implications for christian mission in Malawi.

¹¹⁰⁶ Pro bližší seznámení je možné nalézt více v publikaci: RITTER, Adolf Martin. *Pseudo-Dionysius Areopagita. De Coelesti Hierarchia, De Ecclesiastica Hierarchia, De Mystica Theologia, Epistulae: 2., überarbeitete Auflage*, s. 5-61.

¹¹⁰⁷ Svě poznatky ohledně démonologie Prince ospravedlňuje následovně: „Třeba namítete: „A odkud to víte, bratře Princi?“ odpovím, že jsem už třicet let křesťanem a znám to z vlastní zkušenosti“. In: PRINCE, Derek. *Jak rozeznat a vyhnat demony*.

Boží zákon k vlastním, zlým cílům, ale nemá žádného zákonného práva, aby svět vlastnil¹¹⁰⁸.

McConnell je mnohokrát klasickými letničními kladně citován; jeho knihu vydala svého času i Apoštolská církev a na McConnella se odvolávali řečníci na konferenci o hnutí Víry na počátku 90. let ve Finsku. Cítují jej autoři knihy *Systematické teologie*, která prezentuje věroučné pozice Assemblies of God nebo Stetz ve svých „Svrablavých uších“. McConnell ve své práci, kritizující vyostřené charismatické nauky, se zase často odvolával na letniční pozice Assemblies of God, které viděl jako zdravé. Proto je i jeho citaci s velkou mírou jistoty možné brát jako letniční stanovisko. Potvrzuje to i letniční profesor Frank Macchia, když uvádí:

„Tendence zdůrazňovat roli satana vede mezi křesťany občas až k ochotě legalizovat jeho pozici a protibožskou roli, jako by satan měl oprávněný nárok na lidi a vlády, jako by jeho pozice tohoto "boha tohoto světa" měla být lidmi, ba dokonce Bohem, respektována!... Koncepti satanských práv vlastně podporuje teorie výkupného, kterou o smíření zastávali v raném a vrcholném středověku jistí latinští teologové na západě a Origénes na východě. Tato teorie předpokládá, že satan má právo ovládat a utiskovat lidstvo na základě lidské vzpoury proti Bohu... Předpokládá, že Bůh akceptuje satanovu pozici a úlohu a je ochoten jednat se satanem podle jeho podmínek... Proti této teorii výkupného stojí biblické učení, že pozice a úloha satana jsou založeny na lži (J 8,44). ... Satan jako "bůh tohoto věku" má neoprávněné postavení, které mu uděluje lidstvo svou vlastní duchovní slepotou a vzpourou (2 K 4,4)¹¹⁰⁹.

4.3.6 Kritika hierarchie a teritoriality démonů

Ohledně existence samotných teritoriálních duchů není mezi kritiky situace zdaleka jednoznačná. Mnoho teologů sice odmítá modlitební manipulace a kosmické exorcismy, nicméně z určitých biblických náznaků jsou ochotni věřit v jejich existenci. Jeden z nich, Arnold Clinton, profesor Nového zákona a děkan konzervativně evangelikální, nenedominační „Talbot School of Theology“ v Kalifornii, se systematicky zabýval exegezí epištoly Efezským, která má zásadní význam i pro démonologii NAR¹¹¹⁰. Jeho závěry došly mezi americkými evangelikály všeobecného přijetí a Moreau na základě své práce postuloval devět kritických závěrů sdílených i v rámci Lausannského hnutí. Přes kritický

¹¹⁰⁸ MCCONNELL, Daniel Ray. *Jiné evangelium*, s. 125-126.

¹¹⁰⁹ MACCHIA, Frank. Zapuzování nepřítele. In: HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 219.

¹¹¹⁰ ARNOLD, Clinton E. *Ephesians, power and magic: the concept of power in Ephesians in light of its historical setting*.

postoj k Wagnerovi zde Moreau potvrzuje realitu teritoriálních duchů: „Mezi démony a anděly existuje v duchovní sféře zlá jistá hierarchie. Někteří zlí andělé mají své úlohy nad národy, skupinami lidí, zeměmi, regiony, územími nebo městy.“¹¹¹¹

Dalším teologem mezi mnohými, který kriticky a obšírně popsal nauku o teritoriálních duchách, je David E. Stevens z „Central Bible Church“ v Portlandu. Ten v roce 2000 zveřejnil práci, v níž reagoval na Wagnerovo učení a konfrontoval ho na základě gramatické exegeze s tezemi zastávanými v NAR. Stevens došel k závěru, že kníže perský a řecký jsou „mocní poslové národů“ nebo „říšští duchové“, kteří bránili Bohu v uskutečňování jeho plánu s Izraelem. Nicméně domnívá se, že jejich povaha je sociálně politická, nikoli teritoriální¹¹¹². Toto stanovisko v podstatě potvrzuje i Macchia, který v těchto knížatech nalézá mocné, zlé duchovní síly¹¹¹³. Mnozí teologové, jako například Carolyn Bakerová z „American Indian Bible College Assemblies of God“, ovšem zpochybňuje klasickou hierarchii andělů (trůny, panstva, knížactva, mocnosti a vlády) tím, že v těchto pasážích¹¹¹⁴ není kladen důraz na podřízenost andělů mezi sebou, ale na podřízenost andělů i démonů Kristu¹¹¹⁵.

Zatímco se řada učenců shodne s Wagnerem o existenci hierarchie zlých duchů či akceptuje termín „teritoriálních duchové“ jako takový, dohady se odehrávají ohledně exegeze Dt 32,8. Někteří zde totiž nenalézají důkaz, že jde o andělské bytosti přidělené k jednotlivým národům. Zatímco svitky od Mrtvého moře a LXX (Aquila, Symmachus a Theodotion) referují vskutku o *αγγελων θεου*, ev. *υιων θεου*, standardní MT mluví o *בְּנֵי הַמַּלְאָכִים*. F. F. Bruce a mnozí další sice připouští možnost, že by se zde mohlo jednat o andělské bytosti, nicméně otázkou zůstává, zda na základě jednoho místa s různocštením lze vyvozovat tak dalekosáhlé závěry. Jedna z nejpodrobnějších lingvisticko - teologických studií, kterou provedl učitel dějin starověkého Izraele Michael Heiser z Washingtonské univerzity za zcela jiným účelem, než polemizovat s Wagnerem, došel přesto k závěru, že bychom zde opravdu měli číst „synové

¹¹¹¹ MOREAU, Scott. Gaining perspective on territorial spirits.

¹¹¹² Several factors related to the use of the term in Daniel 10:13, 20 confirm the view that the designations "prince of Persia" and "prince of Greece" refer to angelic (demonic) beings. These were not mere human princes nor were they "territorial spirits"; they were powerful national angels or "empire spirits" who opposed God's carrying out His purposes through His people Israel. While Cyrus and his son Cambyses opposed the reconstruction of the Jewish temple in the terrestrial sphere, spiritual warfare was being waged in the heavens as the angel Gabriel countered the malevolent influence of the angelic prince of Persia on the political situation on earth. In this celestial warfare Daniel's prayer was not without significance. The angel Gabriel was sent to Daniel in direct response to his prayer (v. 12). But in addition, Daniel gained victory over the opposing prince of Persia as the prophet continued to pray. As a result of Daniel's intercession God unveiled in chapter 11 His program for Israel's future. The fruit of Daniel's intercession is not only the revelation of chapter 11, which unveils God's program for Israel's future, but also the eventual removal of the immediate obstacles to the rebuilding of the temple. In: STEVENES, David E. Daniel 10 and the Notion of Territorial Spirits. s. 410-431.

¹¹¹³ MACCHIA, Frank. Zapuzování nepřítele. In: HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 219-221.

¹¹¹⁴ Myšleno Ř 8,38; Ko 1,16; 2,15; Ef 1,21;6,12 a 1 P 3,22.

¹¹¹⁵ BAKEROVÁ, Carolyn Denise. Stvořené duchovní bytosti. In: HORTON Stanley. *Systematická teologie*, s. 198-199.

Boha¹¹¹⁶. Oficiální stanovisko Assemblies of God pak připouští i možnost, že jednotliví zlí duchové mají lokální působnost. Uvádí se zde ovšem, že „i když knížata temnoty mohou být přidělena k určitým městům, neexistuje žádný biblický důkaz toho, že každému městu nebo geografické oblasti vládne nějaký démon“¹¹¹⁷. Toto stanovisko pak v podstatě ještě AoG uvádějí v samostatném prohlášení o duchovním boji v návaznosti právě na 10. kapitolu proroka Daniele¹¹¹⁸.

Existuje však přeci jenom jedna logická, spíše než lingvistická nebo historicko-kritická námitka. V NAR se všeobecně věří na jinak ortodoxní částečnou vzpouru andělů¹¹¹⁹. Pokud však města byla přidělena podle počtu andělů, jakkoliv vysoce postavených, jak je možné, že města jsou nyní ovládána padlými anděly, když většina andělů zůstalo v původním postavení?

4.3.6.1 Religionistický přesah

Celá situace okolo Dt 32 je však daleko starší, než jsou spory ohledně teritoriálních duchů. Učitelé NAR vlastně vůbec nepřišli s něčím novým. Jako první se tohoto výkladu chopili religionisté, kteří se na základě „božích synů“ v Dt 32,8 snažili dokázat, že ve verších je latentně ukryt polyteismus starého Izraele v návaznosti na dědictví Ugaritu. Zastánci polyteismu jsou totiž na základě textové kritiky, stejně jako učitelé NAR, přesvědčeni, že se jedná o „nižší bohy národů“. Rozdíl je jen v tom, že nespekulují o jejich pádu, ale jsou přesvědčeni, že původní text je v podstatě reflexí nejen polyteismu, ale i henoteismu. K pochopení této konstrukce je třeba podrobněji nahlédnout do hebrejského textu, rozšířeného o devátý verš, dle standardního MT Leningradského kodexu:

בְּהִנָּחַל עֲלֵינוּ נֹזֵם בְּהַפְרִירוֹ בְּנֵי אָדָם יִצְבֹּב וְגִבְלָתָה עַמּוּם
 לְנוֹסֵפָר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 כִּי תִלַּק יְהוָה עִמּוֹ יִעֲקֹב תְּכַל נַחְלָוֹ:⁹

¹¹¹⁶ „This article responds to the false notion that accepting the Septuagint and Qumran evidence for the "sons of God" reading in Deuteronomy 32:8 requires seeing Israelite religion as polytheistic. In an effort to demonstrate that this conclusion is unfounded two assertions were offered and defended. First, the textual evidence favors the "sons of God" reading, particularly when common misunderstandings of text-critical history and method utilized to favor the Masoretic text are corrected. Second, the concept of the divine council, common to ancient Semitic religions, is referred to in the Old Testament and constitutes the theological backdrop for Deuteronomy 32:8–9. In light of the evidence there exists no textual or theological justification for preferring the Masoretic reading of verse 8. That verse should read “sons of God,” not “sons of Israel. I: HEISER, Michael S. *Deuteronomy 32:8 and the Sons of God*, s. 53-74.

¹¹¹⁷ Endtime Revival—Spirit-Led and Spirit-Controlled.

¹¹¹⁸ Spiritual Warfare (Attacks of Satan).

¹¹¹⁹ Učitelé v NAR se obvykle přiklání k teorii, že démoni jsou padlými anděly (obvykle se uvádí třetina z celkového počtu na základě Zj 12,4). Dvě třetiny andělů tak zůstalo v původním stavu.

V ekumenickém překladu, pokud nahradíme *syny Izraele* za *syny Boží*, obdržíme téměř doslovný překlad fragmentu svitku *4QDeutj* od Mrtvého moře:

„Když Nejvyšší [עֲלִיּוֹן] přiděloval pronárodům dědictví, když rozsazoval lidské syny, stanovil hranice kdejakého lidu podle počtu *synů Božích* [בְּנֵי הָאֱלֹהִים]. *Hospodinovým* [יְהוָה] podílem je jeho lid, vyměřeným dílem jeho dědictví je Jákob“.

Zatímco osmý verš uvádí titul Nejvyšší, v devátém verši je uveden titul Hospodin. Prý se tak, podle stoupenců teorie polyteismu, jedná o dva bohy a řadu národních božstev. Správný výklad má znít následovně: Božstvo עֲלִיּוֹן rozdělilo území lokálním božstvům בְּנֵי הָאֱלֹהִים. Izraeli připadl podíl dle hranic jeho lokálního božstva יְהוָה¹¹²⁰.

Asi nejucelenější monografii, která se zabývá právě gramatickou a historickou exegezí celé 32. kapitoly knihy Deuteronomia ve vztahu k těmto spekulacím a v porovnání s mimobiblickými texty, napsal Sanders¹¹²¹.

Pokud ovšem nahlédneme na celou věc z hlediska křesťanské teologie, pak pokud mají učitelé NAR pravdu, je Leningradský kodex, který po dlouhá staletí tvořil podklad pro překlady Biblí do národních jazyků, méně přesný než řecký překlad LXX. Mezi Bible, které vycházejí z MT, patří standardní, spíše konzervativní překlady jako KJV, NKI, TNK, YLT, NAU, NIV. Pro LXX a Kumránské nálezy svědčí spíše modernější ESV, NAB, NJB, NLT, RSV. Pro MT dále svědčí i Vulgata¹¹²² a rovněž nejznámější české překlady CEP, KB, CSP, B21.

¹¹²⁰ Tuto teorii popularizuje i článek na českém Internetu: Dt 32:8-9 - Elyon a Yahweh.

¹¹²¹ SANDERS, Paul. *The provenance of Deuteronomy 32*.

¹¹²² Quando dividebat Altissimus gentes, quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum juxta numerum filiorum Israël. (LVC).

Tab. č. 1 Přehled označení duchů v Novém zákoně

Jméno	Pečet	Verše v Novém zákoně
Knížata, Síly	9	Sk 10,8; Ř 8,38-39; 1 K 15,24; Ef 1,21; 3,10; 6,12; Ko 1,16; 2,10, 15
Mocnosti, Trůny, Jména	4	Ef 1,21; Ko 1,16; 2 P 2,10; Ju 1,8
Princové	3	J 12, 31; 1 K 2,8; Ef 2,2
Panstva, Bohové	3	1 K 8,5; 2 K 4,4; Ga 4,8
Andělé	10	Mt 25,41; Ř 8,38; 1 K 4,9; 6,3; 2 K 12,7; Ko 2,18; 2 P 2,4; Ju 1,6; Zj 9,11; 12,7.
Démoni	61	Mt (11), Mk (12), L (22), J (6), Sk (1), Pavel (5), Jk (1), Zj (3)
Démonský	1	Jk 3,15
Duch	18	Mt 8,16; Mk 9,20; L 9,39; 10,20; 24,37; Sk 16,18; 23,8, 9; 1 K 2,12; 2 K 11,4; Ef. 2, 2; 1 Tm. 4,1; 2 Tm. 1, 7; 1 J 4, 1, 2, 3, 6
Nečistý duch	21	Mt 10,1; 12,43; Mk 1,23; 26, 26; 3,11; 5,2, 8; 6,7; 7,25; 9,25; L 4,35; 6,18; 8,29; 9,42; 11,24; Sk 5,16; 8,7; Zj 16,3; 18,2
Zlý duch	8	Mt 12,45; L 7,21; 8,2; 11,26; Sk 19,12; 13, 15, 16
Němý duch	1	Mk 9,17
Hluchý a němý duch	1	Mk 9,25
Duch nemoci	1	L 13,11
Duch věštby	1	Sk 16,16
Nečistý démonský duch	1	L 4,33
Duch otroctví, duch strnulosti	2	Ř 8,15, 11,8

Převzato a upraveno dle: Moreau, Scott A. Gaining perspective on territorial spirits.

4.3.7 Kritika exorcismu z křesťanů

Co se týká exorcismu z křesťanů, zde je situace zcela odlišná. Jak většina reformovaných evangelikálů, tak klasičtí letniční takovouto praxi kritizují a distancují se od ní. V květnu roku 1972, po řadě excesů v této oblasti, vydala Generální rada AoG věroučné stanovisko, kde nejprve kritizuje charismatickou antropologii, ospravedlňující demonizaci věřících:

„Jiní říkají, že démon může obsadit křesťanovo tělo, aniž by obsadil křesťanovu vnitřní osobnost. To je však v rozporu s biblickým pohledem na tělo jako na chrám Ducha svatého. Také takový názor jde proti biblickému pojetí jednoty těla, duše a ducha vzhledem k plné zodpovědnosti každé lidské bytosti za sebe samotnou. Dělení lidské osobnosti dle různých aspektů je pohanská představa. Jestliže démon vchází kamkoliv do tvého těla nebo mysli, vchází do tebe!“¹¹²³

¹¹²³ Demon Possession: Can Born-Again Believers be Demon Possessed?

Macchia v této souvislosti explicitně kritizuje Dereka Prince za jeho antropologii, z níž pocházejí výklady o démonizaci křesťanů a čeští autoři v poznámce pod čarou, jako podklad pro jeho kritiku, uvádějí samizdatový přepis Princeho audiokazety s názvem „Jak rozeznat a vyhnat demony“¹¹²⁴. V prohlášení AoG se pak uvádí nejprve místa, která jsou pro charismatiky často důvodem jejich démonologické taxonomie:

„Například někteří říkají, že když Bible mluví o duchu bázně (strachu), pak vysvobození od strachu se musí dít vyhnáním zlého ducha - démona strachu. Ale prozkoumáním 2 Tm 1,7, tedy pasáže, která o tom mluví, zjistíme, že je zde řeč také o duchu síly, lásky a rozvahy. Jestliže někdo interpretuje strach jako zlého ducha, kterého je třeba vyhnat, logicky by měl mít také potřebu naléhavě prosit tři dobré duchy, aby naopak vešli.“¹¹²⁵

Stanovisko dále zpochybňuje interpretaci, zastávanou například Princem a Wimberem, že sloveso δαιμονιζομαι nepopisuje klasickou posedlost. Tvrdí, že tomu tak není, ale že jde o stav, který se obvykle projevoval těžkým postižením u lidí, kteří v žádném případě neměli správný vztah k Bohu¹¹²⁶. V celém centru prohlášení je pak snaha dokázat, že démonizace křesťanů již není možná, krom démonického útlatku a potíží, které ovšem přicházejí zvenčí:

„Jiným závažným problémem vyplývajícím z myšlenky, že křesťan může mít démona, je podkopávání víry v Boha a ředění výsledků spasení, které nabízí. Bůh je náš Otec. On nás vysvobodil z moci tmy a přenesl nás do království svého milovaného Syna (Ko 1,13). V nichž jste dříve žili podle běhu tohoto světa, poslušní vládce nadzemských mocí, ducha, působícího doposud v těch, kteří vzdorují Bohu (Ef 2,2). Nejste již tedy cizinci a přistěhovalci, máte právo Božího lidu a patříte k Boží rodině (Ef 2,19). Možnost přebývání démona v našem těle, které je nyní chrámem Ducha svatého, by znamenala velký rozpor. Byli jsme sice služebníky hříchu (Ř 6,17), ale nyní jsme svobodní k životu pro Krista. Je tu stále možnost zhřešit, ale pokud hřeší věřící, je to

¹¹²⁴ Poznámka č. 69 pod čarou In: HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 218. Dále pak Macchia uvádí: „Bizarní podoba této víry se objevuje v předpokladu, že démoni mohou posednout a ovládat křesťany, kteří jsou neposlušní anebo více potřebují osvobození. Za účelem harmonizace tohoto předpokladu s jasným biblickým učením, že křesťané náležejí Kristu a jsou v životě usměřováni především Božím Duchem (např. Ř 9, 8–17), se vytváří nebiblické rozdělení mezi tělem a duší, přičemž Bohu je ponechána duše, zatímco tělo ovládají démoni. Avšak Bible učí, že tak radikálně rozdělená loajalita není u člověka s opravdovou vírou možná (Mt 7,15–20; 1K 10,21; Jk 3,11–12; 1 J 4,19–20)“. MACCHIA, Frank. Zapuzování nepřítelů. In: HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 220.

¹¹²⁵ Demon Possession: Can Born-Again Believers be Demon Possessed?

¹¹²⁶ „Slovo „daimonizomai“, být posedlý, ovládaný démonem nebo prostě být demonizovaný, není (v Bibli) úplně běžné. Jako sloveso je použito jen jednou a to u kanaánské dívky, která byla "těžce demonizovaná", nebo krutě trápena démonem. Kdekoliv jinde se nalézá jako přičestí, které by mohlo být překládáno jako d'ábelník (KB). (Mt 8,28,33; 9,32; 12,22; Mk 5,15–18; L 8,35). A opět, v žádném z těchto příkladů není naznačeno, že by některý z těchto "d'ábelníků" (a ve většině případů tito velmi těžce trpěli a byli postiženi dramatickou změnou osobnosti) měl správný vztah a postoj k Bohu“. In: Tamtéž.

proto, že se tak rozhodl o vlastní vůli a nikoliv proto, že by byl přepaden a přemožen démony. List Římanům nevolá k vymítání démonů, ale k víře, jejímž působením se člověk stává tím, kým v Kristu je.¹¹²⁷

V podobných intencích uvažuje Stetz, který tomuto tématu věnoval celou kapitolu. I on je na základě veršů 1 J 5,18; L 11,21-22 a 1J 4,4 přesvědčen, že pro Duchem naplněného křesťana jednoduše není pro demonizaci místo, i když připouští démonické pokušení a trápení¹¹²⁸.

Wagner si je této kritiky nejen z letničních kruhů dobře vědom a nehodlá se s ní smířit. Vždyť konstrukce teorie výkupného a potažmo z ní i vycházející démonologie je základním pilířem misiologie NAR. Při jedné příležitosti proto prohlásil:

„Cítím, že teorie tvrdící, že křesťané jsou imunní vůči démonickým vlivům [z kontextu lze naznat, že míní posedlost] nepatří mezi ty laskavé doktríny, kvůli kterým bychom měli vyjádřit zdvořilý souhlas a toleranci, např. jestli si myslíme, že vytržení bude před nebo až po utrpení nebo jestli křtíme pouze věřící a ne děti. Místo toho jsem přesvědčen, že *tato doktrína je jasnou překážkou probuzení a proměny v našich městech.*“¹¹²⁹

Postoj v této otázce polarizuje letniční a charismatiky prakticky od vystoupení Branhama a obvykle podle toho lze zjistit, zda daný letniční sbor patří k charismatickému hnutí.

4.4 Christologie

Rovněž christologie NAR je specifická a i zde se projevuje vliv starších charismatických učení, jdoucích ruku v ruce se zvláštnostmi antropologie. Ta, zdá se, občas stírají rozdíl mezi Kristem a věřícím. Již Branham, ačkoliv jeho christologie, zejména trinitologie, nebyla v posledku mezi charismatiky samotnými shledána ortodoxní, učil, že věřící je, stejně jako Kristus, vtělením Slova¹¹³⁰. Nejvíce je tato podobnost viditelná u učitelů hnutí Víry: Hagin

¹¹²⁷ Tamtéž.

¹¹²⁸ STETZ, John. *Svrablavé uši*, s. 36-39.

¹¹²⁹ WAGNER, Charles Peter. *Aplikace prostředků pro udržení probuzení*, s. 26-27.

¹¹³⁰ „Kristus je to originální Semeno a toto originální Semeno bylo předurčeno předzvěděním Božím... On byl to zjevení Slovo. Skrze každého dalšího syna je zjevováno totéž. To jsou ti, kteří jsou předurčeni... Jestli smýšlení Kristovo je ve vás, jste to Slovo. Vy jste to živé Slovo Boží...“¹¹¹ „Po věky se Bůh zjevoval skrze své proroky, a ti byli nejen proroky, byli bohové. To řekl On. Co řekli, bylo slovo Boží. Byli tělem, ve kterém byl skryt Bůh...“¹¹¹ „Bylo to tak, že Bůh přijal tvárnost muže v muži zvaném prorok. Slovo Boží přišlo k tomuto muži, proto to nebyl ten prorok, protože prorok byl jenom schrána, ale Slovo byl Bůh... Slovo v podobě člověka. Nezměnil svoji přirozenost, změnil jen svoji podobu“. In: BRANHAM, William, *Mluvené slovo je to originální semeno 1. díl*.

tvrdí, že *jsme Kristus* a Margies věří, že *jsme Duchem oživujícím*. Vincent pak teorii vtělení vyslovuje bez příkras: „slovo se ve vás stává tělem *stejně*, jako se stalo tělem v *Ježíšovi*“¹¹³¹.

Při bližším pohledu na samotné jádro christologické reflexe pak u učitelů, kteří se hlásí k NAR, zároveň nalezneme, že vedle zbožštění člověka do velké míry polidšťují Krista, a to skrze poměrně vyhocenou formu kenosis. Podle Stetze, právě tyto úvahy povyšují člověka a snižují Boha.

4.4.1 Kenosis

Charismatická teologie je až na naprosté výjimky formálně ortodoxní, respektující nejen základní atributy božství, jako je všemohoucnost všudypřítomnost a vševědoucnost, přesto ohledně funkcionální ortopraxe bývá kenotická¹¹³². Již podle Hagina Ježíš nesloužil jako Boží Syn, ale pouhý pomazaný prorok:

„Ježíš neuzdravoval lidi jen proto, aby prokázal své božství. Nesloužil jako Boží Syn. Sloužil jako Boží prorok pomazaný Duchem.“¹¹³³

Tato kenosis má několik příčin. Jednou z nich je Haginovo tvrzení, že se mu Ježíš zjevil a sdělil mu, že bez něho, Hagina, nemůže nic činit a čtyřikrát mu to zopakoval, protože svou moc po svém vzkříšení předal církvi¹¹³⁴. Širším vysvětlením téhož je v NAR postmiléniální důraz na ztotožňování Krista s církví, resp. jeho inkarnaci skrze církve na sklonu

¹¹³¹ „Na počátku bylo Slovo a to Slovo bylo u Boha a to Slovo bylo Bůh. Když Bůh promluví, tak vlastně vysílá část sebe sama. Když Bůh promluví konkrétní věc, je tato věc nositelem samotné Boží podstaty, neboť je součástí Boha. Když Bůh svým slovem povolá nějakou věc k existenci, ta věc ožije v duchovní oblasti a zůstane v ní živá navěky. Pulsuje v ní moc věčného Božího života a čeká se jen na to, až víra tuto věc uchopí. ... Má-li se tato skutečnost projevit na zemi, musíte ji uchopit vírou a přenést ji z duchovní oblasti do tohoto hmotného, časoprostorového světa. Jakmile ji uchopíte vírou, slovo se ve vás *stává tělem stejně, jako se stalo tělem v Ježíšovi*“. In: VINCENT, Alan. *Dobrý boj víry*, s. 26-27.

¹¹³² Kenosis: z řeckého κενωσις [kenósis] - „vyprázdnění se“, „sebezmaření“; κενος [kenos] - „prázdný“ - teologický výraz vyjadřující postoj druhé Boží osoby - Syna, který se zřekl svého Božského postavení, aby se mohl vtělit a stát se jedním z nás lidí, aniž by však přestal být Bohem. Teologické uchopení skutečnosti kenose vychází z hymnu v Listu Filipským 2,5-„Nechť je mezi vámi takové smýšlení, jako v Kristu Ježíši: Způsobem bytí byl roven Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl, nýbrž sám sebe zmařil (εκενωσεν), vzal na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí“. In: DREXLER, Lukáš. Kenose, kenoze, kenósis, kenotický.

¹¹³³ HAGIN, Kenneth E. *Uzdravení nám náleží*, s. 9, 10.

¹¹³⁴ „Ke konci vize vběhl mezi Ježíše a mne zlý duch v podobě opičky nebo skřítka a rozptýlil něco jako kouřovou clonu nebo mrak. Pak začal tento démon vyskakovat a přitom křičel vysokým ječivým hlasem tak, že jsem Ježíše neviděl a ani neslyšel, co mi říká. Bylo mi divné, že Ježíš dovolí démonovi, dělat takový rámus, že démona nezažene, abych slyšel, co mi říká. Chvilí jsem čekal, ale Ježíš proti démonovi nic nepodnikal. Mluvil dál, ale já jsem mu nerozuměl ani slovo - a potřeboval jsem to, protože mi dával instrukce, které se týkaly d'ábla, démonů a jak je třeba uplatňovat autoritu. Pomyslil jsem si: "Copak neví, že neslyším, co mi říká? Potřebuji to slyšet a neslyším nic!" Zmocňovala se mne panika. Byl jsem tak zoufalý, že jsem vykřikl: "V Ježíšově jménu ti poručím ty bídný duchu, abys přestal!" Ve chvíli, kdy jsem to řekl, padl malý démon na zem, jako pytel brambor a černý oblak zmizel. Démon ležel na zemi, celý se třásl, skučel a nařikal jako spráskané štěně. Na mě se ani nepodíval. „Musíš být nejen zticha, ale musíš i odtud pryč, ve jménu Ježíše.“ Poručil jsem a on odběhl. Pán přesně věděl, co jsem si myslel. Napadlo mě: "Proč neudělal něco sám, proč to dopustil?" Ježíš se na mne podíval a řekl: "Byl bych nemohl nic dělat, kdybys nezasáhl ty." To mě opravdu šokovalo - nechtěl jsem věřit vlastním uším. Namítl jsem: „Pane, vím, že jsem neslyšel dobře! Řekl jsi přece, že jsi nechtěl, ne?“ Odpověděl: "Byl bych nemohl nic udělat, kdybys nezasáhl ty." To se opakovalo čtyřikrát. Opakoval však velice důrazně: "Ne neřekl jsem, že jsem nechtěl, řekl jsem, že jsem nemohl".“ In: HAGIN, Kenneth E. *Autorita věřícího*, s. 32-33.

eschatologického vyústění dějin, jak učí například Frangipane a ostatní Kansaští proroci¹¹³⁵. Kristus zde uplatňuje svoji vládu skrze církve, bez níž se v této věci neobejde.

Velmi zřetelně se lze s kenosis setkat u Vincenta, který tvrdí, že Ježíšovy skutky nikdy nevycházely z podstaty jeho božství. Zázraky, které konal, a vystoupení proti moci ďábla, nebylo činěno v jeho božství, ale vírou a vytrvalou modlitbou¹¹³⁶. Pokud prý Ježíš „žil na zemi jako člověk, ani jednou moc svého božství nevyužil“¹¹³⁷. Stejně tak, pokud Ježíš nazývá Boha Otcem, nečiní tak podle Vincenta, jako Boží Syn, ale jako člověk:

„Po třiceti letech dokonalého lidského života máme poprvé v dějinách lidstva někoho, kdo žil třicet let v poslušnosti, dosáhl plnoletosti a teď přichází k otci a říká: "Otče, chci své dědictví". Není to Ježíš ve svém božství, ale Ježíš jako člověk. Poprvé máme člověka, který je oprávněn vstoupit do Otcova dědictví... přichází k Otci a je pokřtěn ve vodě. Otec na něj shlíží a volá: "Můj milovaný syn! *Konečně mám lidského syna*".“¹¹³⁸

Srovnáme Vincentova slova s výrokem evangelisty hnutí Víry Bennyho Hinna:

„Duch svatý vytvořil to semínko a umístil ho do Mariina těla... Když Ježíš chodil po zemi, *nebyl nic víc než dokonalý člověk*. Neměl nadpřirozené poznání bez hlasu Ducha svatého... Kdyby byl nenabídl sám sebe skrze Ducha, nebyl by býval přijatelný pro Boha Otce... kdyby byl nenabídl sám sebe skrze Ducha svatého, *jeho krev by nebyla zůstala čistá a bez poskvrny*... A byl na Duchu závislý i v tom, aby Ho osvobodil ze spárů smrti...“¹¹³⁹

S kenosis se můžeme setkat napříč celým nezávislým charismatickým hnutím a podobných citátů by se dala najít celá řada¹¹⁴⁰.

¹¹³⁵ FRANGIPANE, Francis. *Holiness, truth, and the presence of God*, s. 145-147.

¹¹³⁶ „Podle Lukáše 5,16-17 se Ježíš celou noc modlil. Díky jeho modlitbě byla přítomna Boží moc k uzdravování. Hospodinova moc, která umožňovala, aby se děly zázraky, byla výsledkem Ježíšova mocného modlitebního života.“ In: VINCENT, Allan. *Dobrý boj víry*, s. 66.

¹¹³⁷ Tamtéž, s. 103.

¹¹³⁸ VINCENT, Alan. *Žít jako Boží syn*, s. 10.

¹¹³⁹ HINN, Benny. *Dobré ráno, Duchu svatý*, s. 128-129.

¹¹⁴⁰ Na přelomu tisíciletí jsem občas býval členem zkušební komise na letniční VOŠMT v Kolině, kde dokončovali závěrečné zkoušky z teologie i studenti z charismatického spektra českých církví. Tehdy biskup AC, Rudolf Bubik vysvětloval studentům, kteří byli charismaticky orientováni, že Ježíš nebyl charmatik, ale měl a používal „plnost božství“. S vyučováním, které odpovídá kenotickému chápání christologie, jsem se poprvé setkal v devadesátých letech, kdy na pozvání KMS vyučovali charismatické sbory v ČR lidé z americké Vinice. Tehdy kladli velký důraz na to, že Ježíš byl ve svém uzdravování závislý na moci Ducha svatého s tím, že je možné, že tuto moc možná neměl vždy.

4.4.2 Kristova duchovní smrt

I v tomto bodě je christologie implikací antropologie. Člověk, který „duchovně zemřel“, je tak oddělen od Boha a Kristus nyní tuto „duchovní smrt“ musí vzít na sebe, aby člověka přivedl zpět k Bohu. V teologii bývá tento obvykle odmítaný christologický aspekt označován zkratkou JDS¹¹⁴¹. Pakliže byla kenosis nosnou částí charismatické christologie, stává se nyní Kristova duchovní smrt její kvintesencí. Dokonce Kurzy Alfa, které se staly nejvlivnějším a nejpoužívanějším evangelizačním materiálem na světě a které vycházejí právě z charismatické christologie, o tom podávají výmluvné svědectví. Když Nicky Gumbel mluví o oběti Krista, mluví o jeho duchovní smrti:

„...šlo o něco horšího než o fyzickou a duševní bolest. Šlo o duchovní muka způsobená odloučením od Boha, když nesl všechny naše hříchy... Důsledkem našich skutků je *duchovní smrt - věčné odloučení od Boha*. Tento trest si zasloužíme všichni. Na kříži Ježíš nesl *tento trest* místo nás, aby nám bylo úplně odpuštěno a aby mohla být odstraněna naše vina.“¹¹⁴²

O duchovní smrti jako o odloučení od Boha mluví pak Hagin, Margies, Prince, Vincent a další. Důkazem jsou jim Kristova slova z kříže, kde Ježíš volá „*Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil*“ (Mk 15,33-35). Velmi jednoznačně to vyjádřil Copeland, když v této souvislosti vyznal: „Jeho duch zaplatil cenu za našeho ducha, aby se mohl znovuzrodit. Ježíš byl tvým zástupcem! *Pokud netrpěl duchovně*, není dnes pro tebe *duchovního úniku*“¹¹⁴³. Prince jeho teorii potvrzuje:

„Když se On, bezhříšný, stal na kříži hříchem, *vytrpěl duchovní smrt: byl odříznut od Božího života*. Potom zemřel tělesně. A pak prošel oddělením od přítomnosti všemohoucího Boha, a to bylo největší utrpení ze všeho. Existuje žalm, který popisuje Ježíšovo utrpení mezi smrtí a vzkříšením...je z nejzazší a nejspodnější jámy, z největší temnoty, kterou Ježíšova duše vytrpěla.“¹¹⁴⁴

Rovněž Alan Vincent zde rozvíjí tento koncept:

„V tomto okamžiku bylo nemožné pro svatého Boha zůstat ve společenství se svým Synem. Bůh ho musel odmítnout. *Mezi Otcem a Synem se vytvořila propast jako peklo*. V agónii a úzkosti volal: „Ó, můj Bože! Proč jsi mě opustil?“ Když svého Otce

¹¹⁴¹ Jesus Died Spiritually, což v překladu znamená „Ježíš duchovně zemřel“ nebo „Kristova duchovní smrt“.

¹¹⁴² GUMBEL, N. *Proč Vánoce*, s. 11-13.

¹¹⁴³ COPELAN, Kenneth E. *Cena za to všechno*.

¹¹⁴⁴ PRINCE, Derek. *Dílo kříže*.

potřeboval nejvíce, *ztratil s ním jakýkoli kontakt*... Potom šel Ježíš dolů, hluboko do smrti ... Sestoupil do smrti a pekla.¹¹⁴⁵ „Smrt otevřela své čelisti, aby ho pozřela, vtáhla ho do nejhlubšího pekla. Smrt na něj měla milionkrát větší právo a nárok, než na jakoukoli jinou bytost.“¹¹⁴⁶

4.4.3 Nový druh Ježíše

Z hlubin duchovní smrti pak Ježíš prožil opět duchovní vzkříšení a podle Hagina a Copelanda se znovuzrodil: „Je důležité, abychom si uvědomili, že *satana porazil znovuzrozený člověk*.“¹¹⁴⁷ Stejně, jako tomu bylo v antropologii, pak mnozí učitelé respektovaní v NAR, od Warnocka, přes Princeho až po Vincenta učí, že Ježíš byl po svém vzkříšení úplně *novým druhem* člověka (novým stvořením), tedy někým úplně jiným, než byl po svém narození. Právě s tímto *novým druhem* člověka ztotožňují pak i pozemské křesťany. Jak to zřetelně vyjádřil Derek Prince:

„A když vstal z mrtvých, pak byl tím druhým člověkem. Jiným *novým druhem člověka*. Druhem člověka, který *nikdy před tím neexistoval*.“¹¹⁴⁸

To potvrzuje i Vincent:

„V den vzkříšení přišel na svět nový člověk, dospělý, který neměl *nic společného* s tím člověkem, *kteřý zemřel na kříži*. Byl *úplně novým stvořením*, které Bůh *pracně vytvořil* během těch tří tajemných dnů. Vyšel z hrobu jako *jiný člověk*...Když se jedná o to, jak zaplatit Adamův dluh a jak se vypořádat s Adamovým hříchem, když mluvíme o *Ježíši na zemi* před jeho vzkříšením, mluvíme o Ježíši, který je Židem. Musíte vidět, že ten, který vyšel z hrobu, je Pánem z nebe bez jakéhokoli rodokmenu. Ve svém vzkříšeném životě *je bez rodokmenu, bez matky a otce*, jeho dny nemají počátek ani konec.“¹¹⁴⁹

Souhrnem se o této christologii dá říci, že Ježíš po svém vtělení již v ničem nepoužil své božství a sloužil jako charismatik. Na kříži se zcela oddělil od Boha a duchovně zemřel a ve smrti sestoupil do pekel. Poté byl duchovně vzkříšen a stal se „*novým stvořením*“, tedy někým zcela odlišným od toho, který zemřel na kříži, tedy někým, kdo *nikdy před tím neexistoval*.

¹¹⁴⁵ VINCENT, Alan. *Království v celé své slávě*, s. 82.

¹¹⁴⁶ VINCENT, A. *Pět dimenzí kříže*, s. 35-38.

¹¹⁴⁷ COPELAND, Kenneth., *Jesus, Our Lord of Glory*, s. 3-7.

¹¹⁴⁸ PRINCE, Derek. *Dílo kříže*.

¹¹⁴⁹ VINCENT, Alan. *Království v celé své slávě*, s. 84-88.

4.4.4 Kritika kenosis

Teorie kenosis (ve své charismatické podobě) bývá promulgována zejména z hlediska funkcionální christologie. Jinými slovy Kristus je shledáván jako Bůh, nicméně jeho skutky nejsou manifestací jeho božství. Teorie, že se Ježíš funkcionálně vzdal svého božství, sehrála jistou úlohu mezi liberálními teology a její pomocí lze interpretovat například pasáž Mt 24,36¹¹⁵⁰, přesto Enns uvádí několik míst z Bible, které prokazují Kristovo božství během jeho služby na pozadí předpovědí Starého zákona. Tato místa poukazují na skutky samotného Boha Izraele i z hlediska funkcionální christologie. Jedná se o utišení bouře (Mt 8,23-27) na pozadí Ž 107,29; uzdravení slepého (J 9,1-7) na pozadí Ž 146,8; odpuštění hříchů (Mt 9,2) na pozadí Iz 43,25 a 44,22; křisení z mrtvých (Mt 9,25) na pozadí Ž 49,16¹¹⁵¹. Tento výčet by se dal zřejmě rozšířit o Mt 14,26 na pozadí Jb 9,8. David R. Nichols z North Central University Assemblies of God pak přímo popírá Vincentovu doktrínu, že by se při Ježíšovu křtu jednalo z Boží strany o zdůraznění Kristova lidství, což činí i značnou podstatu Vincentovy kenosis. Nichols v polemice s podobnými názory uvádí, že:

„V prohlášení Ježíšova synovství jde pravděpodobněji o uznání toho, co již bylo skutečností. Obzvláště důležité je zde povšimnout si, že Lukáš 1,35 praví: „To svaté, co se z tebe narodí, bude nazváno Syn Boží.“ (NBK)¹¹⁵²

4.4.5 Kritika učení o Kristově duchovní smrti

Kritikou Kristovy duchovní smrti se klasický pentekostalismus zabýval velmi podrobně. Z celé plejády lze opět zmínit ucelenou, do češtiny přeloženou disertaci McConnella „Jiné evangelium“, který se v ní vymezuje z charismatických pozic nebo disertaci Atkinsona „The 'Spiritual Death' of Jesus“, která detailně popisuje věroučně historický rozdíl mezi letniční a charismatickou christologií na pozadí teologie hnutí Víry. Déle je to rovněž do češtiny přeložená kniha Johna Stetze „Svrablavé uši“ nebo samizdatově přeložená kniha Davida Hunta „The Seduction of Christianity“. Z neletničních kruhů lze zmínit vlivnou knihu Hanka Hanegraaffa „Christianity in Crisis“. Všechny knihy se shodují v tom, že dané učení je neortodoxní nebo heretické. Letniční obvykle vidí v implikaci Kristovy duchovní smrti útok

¹¹⁵⁰ „O onom dni a hodině však neví nikdo, ani andělé v nebi, ani Syn; jenom Otec sám“.

¹¹⁵¹ I když by tato místa mohli učitelé NAR rozporovat s tím, že se jednalo o místa, která vykonal Duch svatý, lze opáčit, že nešlo o moc Ducha, ale o manifestaci skutků, které měly ukázat jedinečnost Ježíšova poslání ve vztahu k jeho osobě. ENNS, Paul. *The moody handbook of theology*, s. 230.

¹¹⁵² NICHOLS, David R. Pán Ježíš Kristus In: HORTON, Stanley, *Systematická teologie*, s. 335-336.

na samotný atribut Kristova božství¹¹⁵³. Atkinson v souhrnu ukazuje, že pozadím této doktríny jsou převážně čtyři biblické verše: Gn 2,17; Ef 2,1; Iz 53,9 a 1 Tm 3,16. Stručně řečeno, tato teorie se utvářela tím, že Adam duchovně zemřel (Gn 2,17) a tento hřích nese od té doby celé lidstvo (Ef 2,1). Kristus vzal na sebe zástupně smrt יְהוּמָדָּ (Iz 53,9) [protože je zde užito plurálu, je myšlena smrt *tělesná i duchovní*], a proto Kristus zemřel odloučen od Boha a v tomto odloučeném stavu musel být obživen Duchem (1 Tm 3,16)¹¹⁵⁴. To vše pak letniční odmítají.

Finský pentekostální teolog Kai Antturi vystoupil v roce 1990 v Helsinkách s přednáškou, kde přesně tyto spekulace důrazně odmítl. Poukázal, že použití množného čísla v Iz 53,9 je tzv. plurál *kvality - intenzity*, nikoliv *kvantity*. Hebrejšтина používá intenzivního plurálu ohledně *smrti* na více místech, např. v Ez 28,8-10. Podle Antturiho u předpovězeného Mesiáše jde o skutečnost zvláště násilné smrti, která je gramaticky zintenzivněna množným číslem, které se ovšem chápe v singuláru. Spekulace o „duchovní smrti Krista“ na základě opuštění Otce Synem (Mt 27,46 resp. Mk 15,34)¹¹⁵⁵ pak podle něho odporuje jednotě božství Otce a Syna na základě veršů Ko 1,19 a 2 K 5,19. Antturi zde zdůrazňuje, že Bůh *v plnosti v Kristu* smířil svět *sám se sebou samým*. Akt smíření tudíž poukazuje na *plnost božství v Kristu*, nikoliv na oddělenost Otce a Syna. Připojuje se pak k obecné letniční kritice, že tato doktrína implicitně popírá Kristovo božství:

„Nauka o opuštěnosti Syna a jeho duchovní smrti vůbec zpochybňuje božství syna. Bůh, který byt' na několik okamžiků není Bohem, není Bůh, neboť Bůh je svou podstatou věčný a nezměnitelný.“¹¹⁵⁶

Na samotné verše (Mt 27,46, resp. Mk 15,34) pak Antturi nahlíží optikou Marburgského profesora Karla Bornhäusera, který se zabýval christologií na pozadí slov a činů Starého zákona¹¹⁵⁷. Ten gramaticky rozebírá Ž 22, jehož verše Kristus v daných verších evidentně cituje, a dochází k následujícím závěrům. Žalm je možné pochopit pouze tak, když mu nasloucháme ušima tehdejších židů. Podle Bornhäusera se jedná o mesiášský vítězný žalm, jak byl ostatně chápán i v Ježíšově době. Tuto skutečnost pak Antturi dokládá několika body:

¹¹⁵³ Sám jsem byl již počátkem 90. let svědkem rozhovoru, kde tehdy ještě „předseda“ Apoštolské církve označil tuto doktrínu za herezi, která popírá Kristovo božství na základě zpochybnění jeho nesmrtelnosti. Argumentoval tehdy na základě veršů „On má život sám v sobě“ (J 5,26) a duchovní smrt prožívanou v mukách pekelných hlubin rozporoval veršem „to světlo ve tmě svítí a tma ho nepohltila“ (J 1,5). Až do příchodu Torontského požehnání byla v Apoštolské církvi tabu rovněž teorie výkupného, jakožto velmi závažná hereze.

¹¹⁵⁴ ATKINSON, William. *The 'Spiritual Death' of Jesus*. s. 217-248.

¹¹⁵⁵ Obvykle se mluví o zvláštním druhu kenosis během ukřižování.

¹¹⁵⁶ ANTTURI, Kai. Referát na téma „Hnutí víry“.

¹¹⁵⁷ Cituje přitom z knihy: BORNHÄUSER, Karl. *Das Wirken des Christus durch Taten und Worte*.

1. oslovení Ελωι poukazuje na Boží milosrdenství ve velké nouzi a na slovo plné důvěry, nikoliv beznaděje.
2. Druhý verš „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil? Daleko spása má, ač o pomoc volám“, nelze chápat izolovaně od celého žalmu, ale v kontextu jeho celkového vyznění, tedy děkovné modlitby zachráněného, který se ohlíží zpět na své utrpení.
3. Verš 17 „sápou se jako lev na mé ruce a nohy“ pak - slovy Luthera již z roku 1520 - poukazuje prorocky na utrpení Ježíše na kříži, dokonce na jednotlivé fáze ukřižování. Jak poukázal Petr o letnicích, David jako prorok mluvil o Kristu a jeho vzkříšení (Sk 2,27-31).
4. Je zde důležitý i nadpis žalmu, který poukazuje na jeho historické chápání ještě v době před vznikem LXX. Zní: „Žalm Davidův o pomoci, která přišla za ranních červánků“. Mnohem zajímavější je zde první slovo מִצְדָּוָה, které se, jako v mnohých žalmech, překládá „přednímu zpěváků“. V LXX se však uvádí „na konečný cíl“, totiž „na vítězství“ a v řečtině je přeložen celý nadpis: „Na dárce vítězství“ (Aquila); „Vítězný zpěv Davida o pomoci, která se stala ráno“ (Symmachus). Všechny žalmy, které mají v nadpisech מִצְדָּוָה (celkem 55 žalmů) bylo mezi židy (před i po Kristu) chápáno jako vítězné žalmy, oslavující vítězný konec Mesiáše. Ž 22 tedy mluví o Pomazaném služebníkovi, kterému se v utrpení dostalo (ještě na kříži) vítězství.
5. Bornhäuser pak nabízí jiný gramatický (možná více exegetický) překlad druhého verše: „Bože můj, Bože můj, čemus mne to přenechal.“ (Jakému to podivuhodnému záměru jsi mne tímto utrpením zanechal). Nejde již o výkřik zoufalství, nářku, obžaloby a vlastně ani o otázku, nýbrž o vítězný výkřik vzývání. Antturi pak doplňuje, že takováto interpretace dovoluje obojí: jak nahlédnutí do Kristovy bolesti a utrpení, tak do vítězné naděje a důvěry v Boha, kterou měl v srdci. Nadpis žalmu, který interpreti toužili uchovat, tak dává naději, že Ježíš nezemřel v zoufalství, jako poražený, ale jako vítěz!
6. Pak lze i správně interpretovat Matouše, Marka spolu s líčením Jana, kdy Pán volá „Dokonáno jest,“ . nebo-li: „Vítězství je vybojováno!“¹¹⁵⁸

4.4.6 Kritika učení o novém druhu Ježíše

Pavel v 1 K 15,36-53 volí při objasnění vzkříšení paralelismus membrorum. Staví proti sobě aspekty těla pozemského a těla vzkříšeného. Paralelismus je synonymní, kdy je motiv

¹¹⁵⁸ ANTTURI, Kai. Referát na téma „Hnutí víry“.

rozvíjen jinými slovy, tak syntetický, kdy je stejná myšlenka rozvíjena dalšími verši, a antitetický, který slouží k objasnění pomocí protikladu. Pokud klíčové antitetické atributy dosadíme do tabulky, dostaneme následující přehled:

Tab. č. 2 Přehled pojmů pro zemské a vzkříšené tělo¹¹⁵⁹.

1K 15	Pozemské tělo	Vzkříšené tělo
36	Zasévané - σπείρω	Obživené - ζωοποιέω
37	Nahé zrno - γυμνός κόκκος	Vzešlé tělo - σῶμα τὸ γενησόμενον
38	Semeno - σπέρμα	Zvláštní tělo - ἴδιον σῶμα
39	Lidé, zvířata, ptáci ryby - ἄνθρωπος, κτῆνος, πτηνόν, ἰχθύς	
40	Tělesa pozemská a jejich sláva - σώματα ἐπίγεια, δόξα	Tělesa nebeská a jejich sláva - σώματα ἐπουράνια, δόξα
41	Slunce, měsíc, hvězdy - ἥλιος, σελήνη, ἀστήρ	sláva hvězd - στέρος διαφέρει ἐν δόξει
42	Pomíjitelné - φθορά	Nepomíjitelné - ἀφθαρσία
43	Poníženost, slabost - ἀτιμία, ἀσθένεια	Moc, sláva - δόξα, δύναμις
44	Přirozené (duševní) - ψυχικός	Duchovní - πνευματικός
45	První člověk Adam, duše živá - πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν	Poslední¹¹⁶⁰ Adam, duch oživující ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιῶν
46	Přirozené - πνευματικός	Duchovní - ψυχικός
47	První člověk z prachu země - ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός	Druhý člověk z nebe - ὁ δεῦτερος ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ
48	Pozemské - χοϊκός	Nebeské- ἐπουράνιος
49	Podoba pozemská - εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ	Podoba nebeská - εἰκόνα τοῦ ἐπουρανοῦ
50	Pomíjitelné - φθορά	Nepomíjitelné - ἀφθαρσία
51	Všichni nezesnvní - πάντες οὐ κοιμηθησόμεθα	Všichni proměnění - πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα,
52	Mrtví - νεκρός	Neporušitelní - ἀφθαρτος
	My - ἡμεῖς	Proměněné - ἀλλάσσω
53	Pomíjitelné - φθαρτός	Nepomíjitelné - ἀφθαρσία
	Smrtné - θνητός	Nesmrtelné - ἀθανασία

Pavel ve svém paralelismu důsledně dodržuje antitetičnost jednotlivých veršů. Vertikálně můžeme vidět shodné atributy těla smrtelného, resp. nesmrtelného, a horizontálně jejich protikladné vlastnosti. Při pohledu na pravý sloupec je nápadné, že oba tituly „*druhý člověk z nebe*“ i „*poslední Adam*“ se vztahují ke Kristovu vzkříšenému tělu. Kristus totiž nesl před svým vzkříšením běžné tělo pozemšťana, stejně jako po svém vzkříšení nesl tělo nebešťana. Všichni učitelé NAR se zde mýlí, když tvrdí opak! Mýlí se i Prince, i když tvrdí, že má tuto

¹¹⁵⁹ Podstatná jména jsou (kromě složených tvarů a částí vět) obvykle uvedena ve tvaru nominativu singuláru a slovesa v 1. osobě prezenta aktiva.

¹¹⁶⁰ Podle CEP „druhý Adam“.

informaci od Ducha svatého¹¹⁶¹. Kristus nesl nejprve tělo jako první Adam, které bylo z prachu země a teprve po svém vzkříšení tělo posledního Adama, druhého člověka z nebe.

Při popisu rozdílů mezi stoupenci letničních a charismatických hnutí zde není třeba hledat letniční stanoviska. Vystačí citovat samotného Dereka Prince, který zřejmě ve své teologii směřem od pentekostalismu k charismatickému hnutí možná sám došel jistých posunů. Byl si zřejmě (zpočátku) sám dobře vědom, že k vykoupení člověka a zachování jeho identity je třeba, aby Kristus jako vzkříšený Velekněz, který se přimlouvá, byl stále identickým Kristem, který se narodil a zemřel za člověka a stále tak, i po svém vzkříšení, nesl stejnou identitu, totiž lidskou přirozenost. Takto totiž Prince popsal kdysi výše zmíněnou 15. kapitolu 1. listu apoštola Pavla Korintským:

„Pavel zde používá obdoby s obilným zrnem zasetým do země, aby ukázal vztah mezi tělem, které je pohřbeno, a tělem, které povstane při vzkříšení... Každý druh semene může vyprodukovat pouze rostlinu příslušného druhu.“¹¹⁶²

V této pasáži Derek Prince stručně a velmi zřetelně vystihl i smysl Pavlova antitetického paralelismu, i když - možná později - dospěl k přesvědčení o jiném druhu Krista.

4.5 Soteriologie

Soteriologie je v NAR klíčem k pochopení celé teologické konstrukce dominia, eschatologického triumfalismu a politické angažovanosti církve. Lidstvo zde není chápáno jako zadlužené Bohu. Jak potvrzuje Vincent, člověk není dlužníkem vůči Bohu, jehož dluh Kristus přišel zaplatit. Naopak, člověk dluží satanu a Bůh za člověka a lidstvo platí v Kristu výkupné jemu¹¹⁶³. Jsou to satanovy právoplatné nároky, které Bůh musí uspokojit. Satan je nyní legálním vlastníkem země a celého stvoření, kterému se Adam, včetně sebe a své rodiny, vydal do rukou. Proto ani oběť smíření není jen teocentrická, ale spíše satanocentrická¹¹⁶⁴. Satan svá vlastnická práva nabyt zákonným způsobem ve chvíli, kdy mu Adam předal listinu na vlastnictví země.

¹¹⁶¹ PRINCE, Derek. *Dílo kříže*.

¹¹⁶² PRINCE, Derek. *Základy víry - Vzkládání rukou. Vzkříšení mrtvých. Soud věčný*, s. 53.

¹¹⁶³ „Ve Zjevení 5. kapitole ... Jan říká: Plakal jsem, protože se nenašel nikdo, kdo by mohl tuto knihu otevřít a podívat se do ní. (v. 4) Nebyl nikdo, kdo by měl tento vztah a kdo by mohl vykoupit člověka a jeho dědictví. *Každý už byl dlužníkem u satana*, nikdo tedy nebyl nezávislým vykupitelem, kterého bylo potřeba. Pak anděl řekl: Neplač, hle zvítězil lev z pokolení Judova. (v. 5) dává důraz na lidský rodokmen Ježíše, který mu dal právo na vykoupení. ...“ In: VINCENT, Alan. *Království v celé své slávě*, s. 43.

¹¹⁶⁴ Tento termín používá McConnell ve své práci „Jiné evangelium“.

4.5.1 Teorie výkupného d'áblovi

Tato teorie má v podání učitelů spřízněných s NAR několik fází a zahrnuje princip 1. Adamova dominia, 2. předání autority d'áblu, 3. Kristovu oběť satanu a 4. přivlastnění si jeho oběti církví.

4.5.1.1 Předání Adamova dominia

Jakoby snad všichni charismatici spolu s Wagnerem jedněmi ústy opakovali: „V zahradě Eden byla ztracena vláda,“ říká Wagner¹¹⁶⁵, „Adam měl nadvládu a autoritu nad každým živým stvořením, kterou Bůh dal člověku... toto postavení ztratil,“ říká Annacondia¹¹⁶⁶. „Když Bůh stvořil svět, svěřil ho Adamovi a Adam vydal svět satanovi,“ potvrzuje Silvoso¹¹⁶⁷. „Na počátku stvořil Bůh Zemi a všechno, co je na ní... Adam se však dopustil velezrady, zaprodal vládu satanovi a satan se tak skrze Adama stal bohem tohoto světa,“ tvrdil již Hagin¹¹⁶⁸ a Margies ho v tom potvrzuje: „Adam a Eva se podřídili d'áblu a předali mu autoritu, kterou měli jakožto lidé se svobodnou vůlí“¹¹⁶⁹. A jedněmi ústy pak dodávají: „Bůh *nemůže* legálně a spravedlivě zasáhnout a d'ábla té vlády zbavit...“, tvrdí Hagin¹¹⁷⁰. „Kdyby Bůh podnikl přímou intervenci, satan by ho mohl *obvinít z přestoupení*,“ vysvětluje ve Wagnerově knize Silvoso¹¹⁷¹.

4.5.1.2 Kristovo utrpení v pekle

Tento bod nyní navazuje na předchozí učení o Kristově duchovní smrti. Jelikož v perspektivě NAR vlastní satan lidstvo právoplatně v důsledku Adamovy velezrady, musí být i výkupné za člověka zapláceno tomu, kdo má na člověka právo, tedy satanu. Tato dramatická teorie výkupného d'áblovi je hluboce zakořeněná v charismatickém hnutí, kde byla rozpracována teologem Pastýřského hnutí Princem a učiteli hnutí Víry Haginem, Copelandem a Margiesem. Podobně uvažuje Gumbel a obšírnější vysvětlení podává i Dittrich¹¹⁷². McConnell dokládá, že

¹¹⁶⁵ „Apostle“ C. Peter Wagner of the NAR Teaches „The Dominion Mandate“.

¹¹⁶⁶ ANNACONDIA, Carlos. *Poslyš, Satane!* s. 137–138.

¹¹⁶⁷ SILVOSO, Eduardo. Moc modlitby v Argentině. In: WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*. s. 123-130.

¹¹⁶⁸ HAGIN, Kenneth E. *Autorita věřícího*, s. 24.

¹¹⁶⁹ MARGIES, Wolfhard. *Jak zacházet s poraženým nepřítelem*, s. 35.

¹¹⁷⁰ HAGIN, Kenneth E. *Umění přímlybné modlitby*, s. 11.

¹¹⁷¹ SILVOSO, Eduardo. Moc modlitby v Argentině. WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 123-130.

¹¹⁷² DITTRICH, Tomáš. *Ze smrti do života*, s. 23-27.

tato teorie byla nezávislými charismatiky převzata od původně metodistického kazatele Esseka Kenyona¹¹⁷³.

Jak však došlo k uspokojení ďábla? Bůh mu nabídl svého Syna jako výkupné za lidstvo a satan na tuto transakci přistoupil. V důsledku toho Bůh Ježíše na kříži opustil (Mk 15,33-35; Mt 27,46)¹¹⁷⁴, tím Kristus duchovně zemřel, a poté byl jeho [mrtvý] duch odveden do pekel. Zde se jednotliví učitelé rozcházejí v míře Kristova utrpení. Zatímco podle Gumbela Ježíš nese trest „věčného odloučení od Boha“ na kříži bez explicitního určení, komu je oběť adresována¹¹⁷⁵, Prince věří, že se Kristus stal hříchem, prošel oddělením od Boha a uvádí, že Kristem citovaný Ž 22 popisuje utrpení „z nejzazší a *nejspodnější jámy*, z největší temnosti, kterou Ježíšova duše vytrpěla.“¹¹⁷⁶ Podle Prince Kristus sestupuje z ráje do „oblasti „šeólu“ vyhrazené pro duchy bezbožných. Zřejmě jeho sestup na toto místo muk byl *nutný k dovršení díla smíření za lidské duchy*, protože musel vytrpět nejen tělesné, ale také duchovní důsledky hříchu¹¹⁷⁷. Copeland je stejně jako Prince - protože jsou oba antropologičtí trichotomisté - přesvědčen, že pekelným utrpením zároveň došlo k zaplacení za lidského ducha¹¹⁷⁸. I Copeland pak, stejně jako Prince, mluví o tom, že byl Kristus „učiněn hříchem“, ale jde dále a nabízí vysvětlení:

„Písmo říká, že měl být učiněn hříchem. Slovo "učiněn" zde neobsahuje myšlenku "být přinucen stát se...", ale je spíše použito v podobném významu, jako když říkáme "vyrobena v USA" (made in the USA), "předělání" nebo "opětovné narození". Byl přetvořen, aby se za nás stal hříchem... A nyní si představ, že po takovémto slavném životě jednoty s Otcem se musíš stát poslušný satanu - tomu, jenž přináší duchovní smrt (oddělení od Boha), tomu, jehož Bible nazývá - červem a *přijmout jeho přirozenost*. Dokážeš si vůbec představit hrůzu něčeho takového? V den, kdy byl Ježíš ukřižován, Boží život, tato věčná energie, která byla od narození jeho, jej opustila a Ježíš přijal přirozenost samotné smrti a stal se smrtelným. Dovolil ďáblu, aby jej vlekl do pekelných hlubin, jako by byl tím největším hříšníkem, který kdy žil. Podřídil sebe samého smrti. Z vlastního rozhodnutí se podřídil satanově vládě. Pokud by tak neučinil, jeho tělo by nikdy nebylo bývalo zemřelo... Ale - díky Bohu - Ježíš zaplatil

¹¹⁷³ CONNELL, Daniel Ray. *Jiné evangelium*, s. 17-28.

¹¹⁷⁴ Mnozí zde vidí jako příčinu opuštění Krista Bohem vložení hříchu na Krista, ke kterému prý došlo až v konkrétní chvíli na Golgotském kříži.

¹¹⁷⁵ GUMBEL, Nicky. *Proč Vánoce*, s. 11.

¹¹⁷⁶ PRINCE, Derek. *Dílo kříže*.

¹¹⁷⁷ PRINCE, Derek. *Základy víry - Vzkládání rukou. Vzkríšení mrtvých. Soud věčný*, s. 21.

¹¹⁷⁸ COPELAND, Kenneth. Cena ta to všechno.

za toto vše! On vzal tutéž věc, která zabila Adama, a nesl ji ve svém vlastním duchu.¹¹⁷⁹

Obdobně uvažoval Hagin:

„Na kříži, když mu byl přičten hřích člověka a duchovní smrt, *stal se Ježíš novým satanským stvořením*. V důsledku toho se Ježíš stal hříchem, jeho duch byl oddělen od Boha.¹¹⁸⁰

4.5.1.3 Kristův triumf a užitky spásy

V pekle, nikoliv na kříži, pak proběhla mezi satanem a Kristem hrozná bitva, z níž Kristus vychází vítězně a Hagin a Copeland mluví o znovuzrozeném Ježíši, který byl v pekle duchovně vzkříšen¹¹⁸¹. Osteen a Ekman pak triumf nad ďáblem nacházejí rovněž v podsvětí:

„Ježíš, náš vítězný král, sestoupil do temnosti pekla a porazil satana a všechny démonické síly. Spoutal je řetězy a odzbrojil je. Vzal jim všechny jejich zbraně a vedl je veřejně před přehlídkou před Bohem Otcem a Jeho anděly, aby zjevně ukázal fakt, že satan byl navěky poražen!¹¹⁸² „Jako bleskem z nebe vzkřísil Bůh Ježíše z mrtvých mocí Ducha svatého. Ježíš vstoupil na ďáblovo vlastní území a vyrazil mu zbraně z rukou, strhl mu maršálské výložky a vedl ho zjevně před vůdci a knížactvy duchovního světa.¹¹⁸³

Velmi naturalistický popis rovněž nabízí Vincent:

„Sestoupil do smrti a pekla. A potom začala působit moc jeho modliteb a víry. Třetího dne se peklo začalo otřásat ... V Koloským 2,15 je řečeno: Tak odzbrojil knížectva a mocnosti a veřejně je vystavil na odiv, když je vedl triumfálním průvodem v něm. Je doslova řečeno, že se "svlékl" z vlád a mocností. Visely na něm jako přilepené. Přímou vidím Ježíše, jak majestátně vstává z mrtvých a tyto věci na něm visí a říkají: "Nenechte ho vstát! Zastavte ho! " ... Byly z něho svlečeny a on vstoupil do slavného nebe na Otcovu pravici. ... *V Ježíši byla ve chvíli jeho smrti soustředěna všechna špína, obscénnost a zkaženost lidstva*. Ale když vstal, nic z toho tam už nebylo. Zrodila se jen čistá dokonalost jeho věčného života.¹¹⁸⁴

¹¹⁷⁹ Tamtéž.

¹¹⁸⁰ HAGIN, Kenneth E. *The name of Jesus*, s. 32–33.

¹¹⁸¹ COPELAND, Kenneth. *Cena ta to všechno*.

¹¹⁸² OSTEEN, Joel. *Jak demonstrovat satanovu porážku*, s. 13.

¹¹⁸³ EKMAN, Ulf. *Kazit skutky ďábla*. s. 13.

¹¹⁸⁴ VINCENT, Alan. *Pět dimenzí kříže*, s. 22

Vyvedením Krista z pekla Bůh d'ábla v podstatě obelstil, a ten se tak nechtěně podílel na spáse člověka¹¹⁸⁵. Tímto triumfem je člověku navraceno i ztracené dominium. Když byl satan Ježíšovou obětí poražen, převzal od něho (nikoliv od Boha) i původní Adamovu autoritu nad zemí a tu poté delegoval církvi. Jak uvádí Annacondia: „Ježíš ho [d'ábla] oslovil, konfrontoval a převzal autoritu...Shodneme se, že člověk ztratil moc a autoritu nad zemí, ale Ježíš dluh zaplatil. Když byl vzkříšen, zaplatil dluh, a [teprve] nyní má právo požadovat vlastnictví země.“¹¹⁸⁶. Spása tedy skrývá i to, že nyní máme zákonné právo si zemi přivlastnit. Annacondia proto svým čtenářům radí, jak do této autority vstoupit:

„Když to udělal [myšlena Kristova smířčí oběť], vzal autoritu zpět d'áblu a automaticky ji vrátil nám. Máme autoritu, která pochází od Boha, a skrze víru v něj si můžeme vzít od d'ábla cokoli zpět. Jenom věřme, že jsme opravdoví dědicové s Kristem v nebeském království. Náš Otec je vlastník. Má nárokovanou listinu na tuto zemi. Když si svá práva vírou přivlastníme, budeme vybaveni, abychom užívali autoritu nad démonickými mocnostmi tohoto světa.“¹¹⁸⁷

Podobně radí i Vincent:

„Bůh hledá lidi, kteří budou jako o své dědictví žádat o celé národy ... My jsme símě Abrahamovo - to znamená, že nám všechno náleží. Tento svět nepatří satanovi. On byl knížetem tohoto světa až do kříže; na kříži byl ale odsouzen a o všechno přišel ... Tohoto dědictví se ujímáme vírou. V těchto věcech musíme být agresivní. Je čas, abychom d'ábla o jeho prostředky připravili a abychom je nasměrovali tam, kde budou využity správně.“¹¹⁸⁸

Podle Vincenta ovšem d'ábel dodnes krade, zabíjí a ničí, ale věřící se s ním mohou před nebeskou porotou soudit a žádat náhradu na základě legislativy Starého zákona. Takto si podle Vincenta například slavný evangelista Reinhard Bonnke vyžádal na satanu i větší evangelizační stan, když mu d'ábel zničil ten původní, skrze povětrnostní živly.

¹¹⁸⁵ „Satan se tak svým jednáním podílel na uskutečnění Božího plánu své porážky. Bez této bezděčné spolupráce by se záchrana člověka uskutečnit nemohla... Skutečně, budoucnost lidského pokolení závisela nejen na Boží lásce, ale také na tom, zda se satan zmýlí - zda udělá chybu“. In: DITTRICH, Tomáš. *Ze smrti do života*, s. 25.

¹¹⁸⁶ ANNACONDIA, Carlos. *Poslyš, satane!*, s. 132-138.

¹¹⁸⁷ Tamtéž, s. 42.

¹¹⁸⁸ VINCENT, Alan. *Dobrý boj víry*, s. 68–69.

4.5.2 Kritika teorie výkupného d'áblovi

Není snad nic, co by v oblasti systematické teologie za posledních dvacet let tolik rozbouřilo hladinu v letničních a charismatických sborech, jako teorie výkupného. Když McConnell zveřejnil své „Jiné evangelium“, jak již bylo předesláno, ve Finsku letniční počátkem devadesátých let uspořádali velkou konferenci, kde zazněl referát k obhajobě jeho knihy¹¹⁸⁹. I v ČR záhy vyšel překlad jejího prvního vydání. Na konferenci Apoštolské církve v Kolíně v roce 1994, která byla pořádána mj. proto, aby tuto teorii odmítla, přijel i bývalý pastor Vody Života Alexandr Flek a misionář Slova života Micael Lundin. Flek byl poté, pro nevhodné chování, vykázán z budovy a výhoštění si po letech ještě jednou zopakoval. V té době existovaly výměny mezi letničními a charismatiky prakticky po celém světě a až teprve Torontské požehnání přivedlo řadu letničních do tábora charmatiků. V další dekádě již například Apoštolská církev vydává Annacondiu a tiskne Wagnerovy články, kteří mnohem decentněji a umírněněji (nebo snad skrytěji) tuto teorii fruktifikují ve své misijní strategii. Američtí AoG však zůstávají, alespoň po oficiální, věroučné stránce, nadále neoblomní. Co tedy klasickým letničním na této teorii tolik vadí?

4.5.2.1 Kritika předání Adamova dominia

Pentekostální pojetí kritizuje, že by byl Adam vlastníkem dominia. Stetz nevidí v Adamovi žádného vládce nad zemí, který by byl „bohem tohoto světa“ a vládl nad stvořením jako jeho majitel¹¹⁹⁰. Letniční, ačkoliv připouštějí Adamovu Bohem určenou schopnost vlády, nikde netvrdí, že by člověk svoji vládu předal satanu. Floyd Woodworth a David Dunacan v učebnici teologie z Global Univerzity k tomuto tématu uvádějí:

„Člověk je jako Bůh ve své schopnosti panovat, vládnout. Člověk dokáže zkrotit zvířata, která jsou silnější než on. Spoutává řeky pomocí přehrad, aby tak mohl vyrábět elektřinu. Proměňuje pouště, takže kvetou stejně jako přirozeně úrodné oblasti. Tato Bohem daná schopnost odráží v malém měřítku Boží panování nad celým vesmírem.“¹¹⁹¹

Podle Stampse Adamova neposlušnost způsobila „zkázu, neplodnost a utrpení“, nicméně člověk je správou země pověřen nadále, ačkoliv majitelem je Bůh. Má se množit a obdělávat zemi (Gn 3,25), přičemž je nadále odpovědný Bohu. Také Bohu, (nikoliv satanu), má

¹¹⁸⁹ *Konference pastorů finského letničního hnutí: Helsinky*. 17. 1. 1990.

¹¹⁹⁰ STETZ, John. *Svrablavé uši*, s. 76.

¹¹⁹¹ WOODWORTH, Floyd C. a David D. DUNCAN. *Uhelné kameny pravdy*, s. 149.

obětovat z prvotin země. Celý koncept institutu „milostivého léta“ je dokladem toho, že Bůh nikdy neodňal od člověka zodpovědnost za jeho správu nad zemí a za zpronevěru v této oblasti jej kárá:

„Bůh Izraelitům sdělil, že nejsou opravdovými vlastníky země, poněvadž *ta náleží jemu*; oni jsou pouze správci. Podobně i materiální vlastnictví novozákonních věřících. Byli jsme ustanoveni za správce, kteří veškerý majetek musejí spravedlivě spravovat před Bohem, před sebou samými i před druhými.“¹¹⁹²

Pentekostální tradici je tudíž koncept předání vlády nad zemí satanu cizí. Bůh nadále vlastní zemi a člověk ji nadále spravuje. Není tedy nyní ani pánem země.

4.5.2.2 Kritika Kristova vykoupení v pekle

Teorie výkupného pro ně zřejmě nadále zůstává, slovy McConnelovými, „jiným evangeliem“. Ten je přesvědčen, že teorie Kristovy oběti satanu je zřejmě blasfemií. Ve své knize cituje dlouhou řadu veršů, kde odmítá koncept Kristovy duchovní oběti satanu a zdůrazňuje Kristovu tělesnou obět Bohu na základě naplnění předobrazu zvířecích obětí, a to o to více, když Copeland s Haginem tvrdí, že se stal Ježíš „novým satanským stvořením“. Podle McConnella:

„Kristus nezničil satanovo panství tím, že mu zaplatil výkupné, ale tím, že naplnil Boží zákon. Boží zákon, jehož satan používal, aby člověka před Bohem odsoudil. Kristus zlomil moc ďábla, když nás osvobodil od zákona "hříchu a smrti" (Ř 8,2. srv. Ko 2,14-15). Hlavní dva činitele Satanovy vlády, hřích a smrt, jsou skutečně založena na zákonu. "Osten pak smrti jesti' hřích, a moc hřícha jest zákon". (1 K 15,56)... To znamená, že doktrína ztotožnění je založena na nesprávném předpokladu, že Kristovo výkupné bylo zapláceno satanu. A je-li nesprávný výchozí předpoklad, pak jsou nesprávné i závěry.“¹¹⁹³

Podobně uvažuje i Macchia¹¹⁹⁴ a Stetz, který na teologa poněkud nezvykle expresivně uvádí:

„Učitelé pozitivního vyznání mají nesprávný názor na vykoupení a na Kristův kříž. Je to velice vážný omyl. Když Ježíš na kříži těsně před svou smrtí zvolal: "Otče, do tvých rukou odevzdávám svého ducha", učitelé Víry tvrdí, že Ježíš *nebyl* v péči svého Otce, ale v rukou satana v pekle, kde jsou hříšníci po své smrti. Říkají, že v pekle na sebe

¹¹⁹² STAMPS, Donald D. Studijní Bible s výkladovými poznámkami, s. 28, 213.

¹¹⁹³ MCCONNELL, Daniel Ray, *Jiné evangelium*, s. 126.

¹¹⁹⁴ MACCHIA, Frank. Zapuzování nepřítele. In: HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 218-219.

Ježíš přijal charakter samého Satana a byl po tři dny a noci mučen [Stetz poté cituje Hagina Jr.]¹¹⁹⁵To všechno není nic jiného než bujná fantazie, není na tom ani zbla pravdy, nepotvrzuje to ani jeden verš z Bible. Je rouháním tvrdit, že satan v pekle musel mučit Ježíše, aby se mohl Kristus stát naším Vykupitelem... Ne, k vykoupení nedošlo v pekle, ale na kříži, jak to učí Bible. Když Ježíš zvolal: "Dokonáno jest!", měl na mysli to, že naše vykoupení za hříchy je dokonáno, a že již nemusí trpět."¹¹⁹⁶

Již citovaný Antturi závěrem svého referátu o Kristově duchovní smrti, se kterým teorie výkupného úzce souvisí, i když je v této práci rozebrána odděleně, ocitoval řadu veršů dokazujících, že k vykoupení je plně postačující Kristova *tělesná oběť* na kříži: 1 Pe 3,24; 3,18; 4,1; Ko 1,22; 2,14-15; J 6,51; Žd 10,10; Ef 2,15.

4.6 Pneumatologie

Pneumatologie NAR se vyznačuje pentekostální orientací na plnost duchovních darů pro dnešek. Je zde však jedna podstatná odlišnost, a to je chápání úřadů, zejména apoštola a proroka, včetně jejich rozpoznávání. O úřadu apoštola bude samostatně pojednáno v kapitole o eklesiologii.

4.6.1 Obnovený úřad proroka

Jedním z akademicky nejvlivnějších rekonstrukcionistických proroků, spojovaných s Williamem Branhamem a KCF¹¹⁹⁷, je Bill Hamon. Ten je přesvědčen, že obnova prorockého úřadu, jako nedílná součást NAR, začala v 80. letech, což se časově kryje se vznikem Bickleho prorockého hnutí v Kansas City a navazovala na řadu předcházejících hnutí¹¹⁹⁸. Úřad proroka v rámci NAR v ČR detailně představil americký prorok Ed Traut,

¹¹⁹⁵ Kenneth Hagin ml. učí, že „Ježíš stál uprostřed všeho toho hříchu, nemoci a slabosti v pekle. Všichni démoni a skřítkci tančili a oslavovali. Říkali: "Zabili jsme Ježíše!" Potom z nebe promluvil Bůh a řekl: "Je dokonáno". Peklo se začalo třást jako list ve větru," pokračuje Hagin. "Nemoc, hřích a řetězy, které držely Ježíše, z něj spadly. Satan zařval: 'Zavřete a zamkněte brány! Nedovolte mu uniknout!'" In: STETZ, John. *Svrablavé uši*, s. 22-23.

¹¹⁹⁶ Tamtéž.

¹¹⁹⁷ Hamona hned vedle Caina a KCF, mezi mnohými, uvádí například hned v předmluvě své knihy WEAVER Douglas C. *The healer-prophet: William Marrion Branham*.

¹¹⁹⁸ Hamon zde představil klasickou rekonstrukcionistickou doktrínu, kde jako počátek viděl protestanskou reformaci a vrchol vidí v apoštolském hnutí. Jeho uvažování je následující: Protestantské hnutí (1500) obnovilo spasení z víry; Evangelikální hnutí (1600) obnovilo vodní křest a oddělení církve a státu (sic!); Hnutí posvěcení (1700) obnovilo posvěcení a oddělenost církve od světa; Hnutí Božského uzdravování (1800); obnovilo hnutí božské uzdravování jako součásti spasení; Letniční hnutí (1900) obnovilo křest Duchem svatým s mluvením v jazycích a duchovní dary; Hnutí Pozdního deště (1950) obnovilo prorocká staršovstva, zpívané chvály a melodické uctívání; Osvobozující evangelizace (1950) obnova masových evangelizací a obnova *úřadu evangelisty*; Charismatické hnutí (1960) obnovilo všechny dosavadní zjevené pravdy pro celou církev a obnovilo úřad *pastora* jako suverénní hlavy místních církví; Hnutí Víry (1970) obnovilo vyznávání a prosperitu a *úřad učitele* jako součást pěti služebností; Prorocké hnutí (1980) obnovilo prorockou aktivaci duchovních darů, proroky pro celé národy a obnovilo společenství proroků a *úřad proroka*; Apoštolské hnutí (1990) obnovilo divy a zázraky, důraz na jednotu,

který se těší Hamonově imprimatur¹¹⁹⁹ a Hamon sám zase Wagnerově imprimatur¹²⁰⁰. Traut vidí taktéž obnovu úřadu proroka na rekonstrukcionistickém principu, její počátek, stejně jako Hamon a Wagner, shledává v 80. letech minulého století, kdy povstala podle Božího „dokonalého plánu pro církev“¹²⁰¹. Tato obnova vyvrcholí příchodem Ježíše Krista a spočívá zejména v obnově biblických služebností, kam patří *apoštolové a proroci*. Proroci, podle Trauta, spolu s apoštoly tvoří základ soudobé církve dle Ef 2,19-20¹²⁰² a toto „apoštolské hnutí“ našel v roce 2006 i mezi letničními v ČR¹²⁰³.

Traut ve svém radikálním chiliasmu navázal na Hamona, který již v roce 1987 ve své knize spojil vznik prorocké služby s blížícím se Kristovým příchodem¹²⁰⁴. To silně implikuje Branhamovo sebepojetí prorocké služby, ve které on sám sebe rozpoznal jako Jana Křtitele, resp. Eliáše obnovitele, který se má zjevit před druhým příchodem Krista v roce 1977¹²⁰⁵. V tomto chápání pak pokračuje celé učení KCF a proto Deere přirovnává službu Caina a Jonese ke dvěma svědkům k výstraze světa¹²⁰⁶ před příchodem Krista¹²⁰⁷. Celé prorocké hnutí pak, podle Frangipana, vidí sebe samo jako obnovený úřad proroka na eschatologickém základě příchodu Eliáše, resp. Jana Křtitele, zahajujícího příchod Božího Království¹²⁰⁸. Rovněž podle Hamona církev stále čeká na Eliáše obnovitele, který má znovu přijít k obnově všech věcí¹²⁰⁹.

velkou sklizeň duší, správnou božskou strukturu církve a úřad apoštola jako součást obnovených pěti služebností. In: HAMON Bill. *Apostles, prophets and the coming moves of God*, s. 107.

¹¹⁹⁹ Hamonovo dobrozdání je uvedeno na Trautově zásadní knize „Pravdivě o proctví“.

¹²⁰⁰ Wagner ve své knize „Changing Church“ nazývá Hamona jedním z dlouholetých blízkých prorockých kolegů (s. 11) a sám napsal předmluvu k jeho knize „Apostles, prophets and the coming moves of God“.

¹²⁰¹ TRAUT, Edward. *Pravdivě o prorocství*, s. 55.

¹²⁰² „Efezským 2,19–20 nám... říká, že církev je budována na základě, tvořeného apoštoly a proroky, kteří přijímají zjevení od Boha naprosto jedinečným způsobem (Efezským 3).“ In: TRAUT, Edward. *Pravdivě o prorocství*, s. 57.

¹²⁰³ TRAUT, Edward. Slovo Eda Trauta.

¹²⁰⁴ HAMON, Bill. *Prophets and personal prophecy*, s. 17-29.

¹²⁰⁵ BRANHAM, William. Mluvené slovo je to originální semeno- část 2.

¹²⁰⁶ Za dva svědky k výstraze světa jsou obvykle pokládáni Mojžíš s Eliášem.

¹²⁰⁷ „Vidíte, proč jsme tak vzrušeni, že někdo jako Paul Cain nebo Bob Jones přicházejí na scénu? Nebo jiní, se kterými jsme se setkali... znáte tyto dva mocné svědky ze Zjevení 11,3? Víte, čemu předcházejí? Jsou proroky. On říká, že budou prorokovat 1 260 dní. Chystá se ukončit poslední dny právě před návratem svého Syna prorockým hnutím, které zamete tvář celé zemi a zastíní, co jsme doposud viděli... Přicházejí, protože byli vymodleni a předpovězeni Božími lidmi.“ In: DEERE, Jack. *Joel's Army* [audio kazeta]. VMI, 1990 In: TILLIN, Tricia. *Doctrines of Demons*.

¹²⁰⁸ „Před dvěma tisíci lety Ježíš prohlásil, že Eliášova služba ještě neskončila. Zaslíbil: „Ano, Eliáš přijde a obnoví všechno.“ (Mt 17,11). Prorok Malachiáš také napsal: „Hle posílám k vám proroka Eliáše, dříve než přijde den Hospodinův veliký a hrozný a on obrátí (obnoví)...“ (Mal 3,23–24) Eliáš přijde bojovat a obnovit. Přišel před velkým dnem a vrátí se před hrozným dnem Hospodinovým! Pamatujte ale na duchovní princip, který jsem již zmínil: je možné předat část své vlastní duchovní stránky druhým, aniž by se zmenšila vlastní duchovní plnost. Protože dnes, stejně jako to Bůh udělal s Eliášem, Eliášem a Janem Křtitelem, dává Pán povstat Eliášovskému společenství proroků, duchem naplněným mužům a ženám, připravit cestu pro Ježíšův návrat! Vězte, že Eliáš přijde před Ježíšovým návratem...“ In: FRANGIPANE, Francis. *Tři bitevní pole*, s. 52.

¹²⁰⁹ HAMON Bill. *Apostles, prophets and the coming moves of God*, s. 107-121.

Tato Eliášova obnova zahrnuje *obnovu pěti služebností*, které sjednotí církve poslední doby, ve které se podle Warnocka, Caina, Frangipana a prakticky všech Kansaských proroků inkarnuje Kristus. Takto sjednocená církev se pak ujme vlády nad světem¹²¹⁰. Jinými slovy Bickle a jeho Branhamem ovlivnění proroci připravili cestu Wagnerovi a jeho apoštolům. Tato tradice je však mnohem starší a sahá ještě před Branhama. Již Alexander Dowie chápal sám sebe jako Eliáše obnovitele a ideu Božího království zrealizoval v silně teokratickém Zion City na předměstí Chicaga, kde očekával příchod Krista v roce 2000¹²¹¹. Po jeho smrti se pak z Dowieho experimentu rekrutovaly i některé z prvních sborů Assemblies of God a není divu, že na silně restauracionistické půdě klasického pentekostalismu se tato idea objevuje znovu a znovu a stejně tak bývá i odmítána.

4.6.1.1 Prorocký dar

Být prorokem podle Trauta není nikterak obtížné. Každý křesťan má v sobě latentně skryt prorocký dar, „hluboký pramen“, který je třeba pouze aktivovat a v souladu se svými dobrými motivy začít používat. Prorokovat je dokonce „neodvolatelné právo“ každého věřícího. Není třeba čekat na nějakou nadpřirozenou zkušenost¹²¹². Záleží pouze a výhradně na víře křesťana. Tuto schopnost by měl věřící rozvíjet v kontaktu s dalšími proroky, neboť „když se proroci společně sejdou, je zde pomazání, které se rozněcuje a inspiruje k činnosti prorocký dar“¹²¹³. Jonyer ve své slavné knize „Poslední bitva“, ve které popisuje setkávání se zesnulými v nebi, uvádí kvalitativní škálu prorockých vjemů, kterých se dostává jednotlivým prorokům:

1. *Prorocké dojmy*, což jsou pravá zjevení, která mohou být ovlivněna našimi vlastními pocity a důrazy v učení;
2. *Vidění*, která mohou být také velmi konkrétní a přesná, zvláště když jsou přijata a uviděna někým zkušeným;
3. *Vědomý pocit přítomnosti Pána nebo pomazání Ducha svatého*, což zřejmě zakoušeli apoštolové, když psali novozákonní epištoly. Na této úrovni existuje

¹²¹⁰ Ačkoliv se obvykle charismatici při poukazu na tato učení brání, že tak to myšleno rozhodně není, fakta mluví sama za sebe. Ostatně uvědomuje si to i Drápal, byť si možná neuvědomuje teologii inkarnace, když cituje vedoucího z NAR, který tvrdí: „apoštolská dimenze dává církvi moudrost jak panovat nad zemí“. In: DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*, s. 107.

¹²¹¹ COOK, Philip L. *Zion City, Illinois: twentieth-century utopia*, s. 54-68.

¹²¹² Sám jsem byl svědkem, že byli křesťané vyzváni, aby si vzájemně prorokovali.

¹²¹³ „Písmo ukazuje, abychom byli připraveni zmocnit se daru, který v nás již přebývá, a vzbudit v sobě „hluboký pramen“, který uschopní našeho ducha, aby řeky života mohly plynout ven z našeho nitra, budující, motivující a žehnající církev... Člověk tedy musí mít vnitřní touhu, správný motiv v mysli, musí chtít být schopen prorokovat. Neměl by čekat na nějakou nadpřirozenou zkušenost, protože naši povinnosti je být připravení a ochotní jako znovuzrozené, Duchem naplněné Boží děti prorokovat“. In: TRAUT, Edward. *Pravdivě o prorocích*, s. 23-30.

velká jistota správnosti, ale je to stále místo, kde příjemce ještě mohou ovlivnit naše předsudky, důrazy v učení atd. Právě z tohoto důvodu Pavel v některých záležitostech říkal, že podává svůj názor;

4. *Otevřená vidění*, která nelze ovládat, a proto ve zjeveních přijatých touto cestou je mnohem menší možnost nežádoucí příměši;
5. *Prorocké vytržení*, což je obdoba bdělého stavu. Místo sledování obrazovky jako při otevřeném vidění si člověk připadá jako herec ve filmu.¹²¹⁴

Joyner sám doznává, že jeho kniha byla převážně psána „na určité úrovni vytržení“, tedy na stupni 5, což znamená, že tato úroveň převyšovala inspiraci 3, která podle něho byla dána pisatelům epištol, a kde mohou být předsudky.¹²¹⁵ Podle Bubika tak Joyner nadřadil své proroctví nad Bibli¹²¹⁶.

4.6.1.2 Prorocké školy a prorocká grémia

Zaujetí příchodem Eliáše obnovitele, jakožto předchůdce druhého Kristova příchodu, je pro NAR vysoce specifické. Upustilo se sice od očekávání příchodu jednotlivců po vzoru Dowieho nebo Branhama, avšak proroci vytvářejí jakéhosi korporativního Eliáše, který je představován Prorockým hnutím jako celkem. Jeho příchod avizoval prorok Vinice James Ryle, zakladatel hnutí „Promise Keepers“, který zde indoktrinoval svůj sen. Rylemu se v noci zdálo, že vidí hrocha v zahradě, kterého vede muž, z čehož usoudil, že se jedná o prorocké hnutí poslední doby. Jeho kniha „Hroch v zahradě“ se pak stala vlivnou mezi charismatiky okolo Johna Wimbera¹²¹⁷. Vydání této knihy se časově kryje s působením Kansaských proroků v rámci Vinice. Ryle pak prozrazuje, že mu bylo zjeveno, že na něho spadl „fialový plášť“ proroka Zachariáše, který z něho učinil „vidoucího“¹²¹⁸. Za zmínku stojí, že je to právě prorok Zachariáš, který ve své biblické knize prorokuje o příchodu dvou svědků, ve kterých

¹²¹⁴ JOYNER, Rick. *Poslední bitva*, s. 8-9.

¹²¹⁵ Tamtéž.

¹²¹⁶ „Bible je jediné Boží inspirované slovo. Jako kánon byla uzavřena. Nic nesmí být nad Písmo a co je v rozporu s Bibli, není z Ducha Svatého. Joyner například dělí proroctví na čtyři kategorie, druhým stupněm je podle něj proroctví oblékané do slov, a to včetně Písma. Za vyšší stupeň bere vidění ve snu a za nejvyšší to, když na vidění ve snu spolupracuješ. Tím svá vidění postavil nad Bibli. In: BUBIK, Rudolf. O prorockém daru.

¹²¹⁷ „Rozsáhlé prorocké hnutí, inspirované Duchem svatým uvnitř církve, a platné prorocké poselství kázané skrze církev uprostřed světa způsobující sklizeň evangelia... to je hroch v zahradě... Prorocké hnutí bude určitě ustaveno v lůně církve, podobně jako hroch v lůně zahrady. Tento hroch v zahradě je nedefinovatelná, neočekávaná, zvláštní a mimořádná Boží práce!“ In: RYLE, James. In: *Hippo in the garden: a non-religious approach to having a conversation with God*, s. 262, 291-292.

¹²¹⁸ RYLE, James. *A dream come true*, s. 218-219.

teologové rozpoznávají Mojžíše s Eliášem¹²¹⁹. Snahou o kopírování Eliášovy „týmové“ služby se pak charismatické hnutí vrací do Starého zákona a obnovuje „prorocké školy“ včetně institutu „doptávání se“ proroků a přijímání „osobního proroctví“.

Poprvé došlo k ustanovení instituce *prorockých škol* Mikem Bicklem v rámci paracírkevní organizace Grace Ministries v roce 1986, kde rozhodující úlohu sehrál Paul Cain. Traut ospravedlňuje existenci prorockých škol jako institucí, kde se křesťan v podstatě učí prorokovat. Připouští sice, že se „starozákonní proroci od novozákonních velmi liší“, ale zároveň se chápe starozákonní didaktiky a etiky k jejich vzdělávání:

„Všude po celém světě Bůh nechává povstat prorockým školám, kde jsou proroci nejen teoreticky (v oblasti vzdělávání), ale také co se týče jejich charakteru, vyzbrojování a aktivování pro úkol, který před nimi leží.“¹²²⁰

Vedle prorockých škol pak existují i celé prorocké týmy a grémia, která mají za úkol rozsuzovat zásadní proroctví, udělovaná jednotlivcům postaveným v moci nebo celým národům. Sem můžeme zařadit v NAR respektovanou instituci „The Apostolic Council of Prophetic Elders“ nebo „The Eagle Vision Apostolic Team“. Jakousi obdobou je v ČR hnutí Orlů, jehož představitelé David Loula a Miloš Kačírek¹²²¹ publikují v Joynerově mutaci prorocko-vyučovacího čtvrtletníku „The Morning Star“¹²²². Prorocký tým pak existuje i v rámci Církve Křesťanská společenství a prorocké školy jsou známé i z českých charismatiky orientovaných církví¹²²³. S podobnou prorockou službou jak ve světě, tak v ČR, počítá i Drápal v rámci zkoumání proroctví s celosvětovým dopadem¹²²⁴.

4.6.1.3 Osobní proroctví a proroctví národům

Počet vedoucích, kteří si v NAR začínají nárokovat duchovní úřady proroků a apoštolů, vzrostl a jen v ČR je známo minimálně pět mužů, kteří se k úřadu apoštola otevřeně či

¹²¹⁹ V poznámkách CEP se uvádí, že ve verších je zobrazen „Mojžíš a Eliáš, představitelé Zákona a Proroků, kteří budou provázet Mesiáše“. I když se tento prorocký obraz vztahuje k naplněnému prvnímu Kristovu příchodu, Prorocké hnutí vidí v těchto verších obvykle dualismus, který dojde naplnění i při druhém Kristově příchodu. Více o tom v mé diplomové práci FRANC, Aleš. *A svedou mnohé*, s. 33-40.

¹²²⁰ TRAUT, Edward. *Pravdivé proroctví*, s. 57-58.

¹²²¹ Miloš Kačírek je starším CKS, který je zodpovědný za prorockou službu.

¹²²² ČIŽMÁR, Rastislav. Čtvrtletník *The Morning Star* vychází česky od roku 2003.

¹²²³ Jedná se o AC, JB a CKS.

¹²²⁴ Drápal takto komentuje prorockou službu letničního evangelisty Davida Wilkersona: „Přitom problém nevidím v tom, nad čím bratr Wilkerson vyslovoval Boží soud. Bůh skutečně soudí a bude soudit ty věci, které bratr Wilkerson zmiňoval. Obecné předpovědi úpadku Spojených států a světa, obsažené v jeho Vidění z roku 1973, se naplnily téměř beze zbytku. Problém byl v oněch nenaplněných (konkrétních) předpovědích, jichž v závěrečných letech Wilkersonova života přibývalo. Tuto věc budou jistě prorocké služby ve Spojených státech i u nás ještě zpracovávat“. In: DRÁPAL, Dan. Zemřel David Wilkerson.

implicitně přiznali¹²²⁵. Ve skutečnosti je toto číslo zřejmě mnohem vyšší, neboť se předpokládá, že by pěti úřadů měl mít každý sbor. Dokonce to uznává i Wagner a vysvětluje, že každý výraznější vedoucí je v podstatě apoštolem¹²²⁶. Existuje pak oprávněná otázka, jak takto úřady nalézt, rozpoznat a povolát? Rozšířeným způsobem je proto v NAR prorocké povolávání a pomazávání. I zde inspirace starozákonním proctvím vede ke starozákonní praxi. Již John Wimber byl označen Paulem Cainem za apoštola a Joyner o Cainovi píše jako o Samuelovi poslední doby, který má „prorokovat a pomazávat“¹²²⁷. Za apoštola byl prorocky označen i zambijský evangelista Martin Njamba, který konvertoval v ČR¹²²⁸. Pastor Tom Stipe z Crossroad Church v Denveru, který dříve patřil k Vinici, popsal historickou etapu svého sboru, kdy členům kongregace bylo Kansaskými proroky podrobně prorokováno, jaké úřady a postavení obdrží v církvi poslední doby¹²²⁹. Do ČR přijela v 80. letech skupina proroků, která z řad letničních a charismatiků povolala a ustanovila vůdce, kteří pak písemně sepsali smlouvu, kterou spálili a byli zavázáni slibem mlčenlivosti¹²³⁰. I zde

¹²²⁵ V Apoštolské církvi se úřadu apoštola těší emeritní biskup Rudolf Bubik a v kruzích Církve bez hranic byl některými takto titulován jeho syn Stanislav. V Církvi křesťanská společenství byl naddenominační úřad apoštola rozeznán u Dana Drápala. V Jednotě bratrské působí apoštolský tým, jehož členy jsou Evald Rucký a Petr Krásný. Obecně se devadesátých letech těšili apoštolátu tři muži: Rudolf Bubik, Dan Drápal a Evald Rucký. Bubik ovšem, na můj osobní dotaz, apoštolát Drápala neuznával a nebyl sto jmenovat žádného apoštola v ČR. Naopak Drápal Bubikův úřad respektuje - v souladu s Wagnerovou klasifikací - jako „ekléziální apoštolát“. Zatímco AC chápe úřad apoštola jako vázán na konkrétní denominaci, charismatické církve proti tomu protestují a vidí úřad apoštola jako naddenominační instituci, která má sjednocovat církve. Proto KMS nerespektovala vedení denominací a sjednocovala sbory bez vědomí či souhlasu českých denominací. Na její praxi navazuje Jednota bratrská, která rovněž sborům z ostatních církví nabízí tzv. „Asociační dohody“ zajišťující v podstatě apoštolské vedení. Více o tom v publikacích FRANC, Aleš. *Charismatická církev sjednocení?*, DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*, DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba a členství ve sboru*, GONDÁŠ, Jáchym. Kočka leze dírou, apoštol oknem...

¹²²⁶ Drápal těmito slovy parafrázuje Wagnera: „Když jsem četl poslední Wagnerovu knihu... „Oblasti autority“, která obsahuje určitou „fenomenologii apoštolů“ (mám-li použít Wagnerova vlastní slova), vypadá to, že nějakým druhem apoštola je každý výraznější vedoucí v Božím lidu. Celkově to odpovídá Wagnerově (sic!) pojetí: skoro každou výraznější postavu v Novém zákoně považuje za apoštola. Skoro by se dalo říci, že jde o určitou inflaci apoštolů. Většina křesťanů od druhého století až do doby fekněme před sedmdesátými lety minulého století by kroutila hlavou, koho všechno za apoštola považuje. Wagner by patrně řekl: Byla chyba, že tito lidé nebyli za apoštoly považováni. Církev nepoužívala správnou terminologii, a to jí omezilo.“ In: DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*, s. 109.

¹²²⁷ „Jakmile si sedl, viděl jsem ve vidění, kdo to byl: prorok s tak silnou autoritou, jako jsem nikdy před tím neviděl. Byl to "Samuel", vyslaný na počátku posledních dnů, aby pomazával a prorokoval... Když jsem prolistoval stará čísla "Voice of Healing" o Pavlově službě ve 40. a 50. letech, pochopil jsem, že to je ten nejpozoruhodnější muž, jakého jsem kdy potkal.“ In: JOYNER, Rick. Kdo je Paul Cain, s. 323– 324.

¹²²⁸ Na jeho stránkách se uvádí: „Martin je původem ze Zambie. V roce 1995 dal jako student v České republice svůj život Pánu Ježíši Kristu. Bůh ho povolal ke službě šíření evangelia - dobré zprávy o spasení, odpuštění a naději. Ústředním tématem jeho shromáždění je vždy poselství víry v Boží milost a moc, která je dostupná i dnes každému člověku. Při jeho charismatické službě se lidé setkávají s působením Božího Ducha, a někteří vydávají svědectví o okamžiku uzdravení nebo úlevě.“ In: *World Outreach: Martin Njamba*. Ještě donedávna bylo na Njambových stránkách možné nalézt proctví s překladem do češtiny, kde byl prorocky označen jako apoštol.

¹²²⁹ „Tito proroci nás začali informovat, že v těchto posledních dnech Bůh začal obnovovat úřad pěti služebností, apoštolů, proroků, pastýřů, učitelů a evangelistů v církvi... Mnozí z nás obdrželi... osobní proctví předpovídající budoucí role, pozice a úspěch v novém Božím hnutí.“ In: STIPE, Tom. Foreword In: HANEGRAAFF, Hank. *Counterfeit revival*.

¹²³⁰ Tuto skutečnost mi v osobním rozhovoru přiznal jeden letniční kazatel, který si nepřál být uveden. On sám později požádal o vyvázání z této smlouvy, v čemž mu bylo vyhověno, avšak nebyl zbaven mlčenlivostí. Podle jeho informací lidí, na které se tato smlouva vztahuje, jsou dodnes vedoucími v charismatických církvích. Minimálně jeden z členů této skupiny však musel nedlouho po uzavření smlouvy čelit značným psychickým obtížím. Informaci o „tajné ordinaci“ mi potvrdil i druhý pastor sboru AC v Brně, i když zde nebyla nikdy řeč o konkrétních osobách. Celá věc se zřejmě udála v Praze. V internetové diskusi na Grano Salis pak první předseda KMS Oldřich Kadlec sdělil, že o ničem takovém neví, a když se na věc

ovšem existuje historický precedens v hnutí Pozdního deště, kde k rozpoznávání duchovních darů i úřadů sloužil prorok. Ve známém proroctví z North Battleford stojí za zopakování pasáž, v níž se uvádí:

„Kvapně mne poslechni a já v tobě obnovím své dary. Já čas od času *označím ty*, kteří jsou připraveni *obdržet dary mého Duchu*. Tito je obdrží *skrže proroctví a vložení rukou starších*.“¹²³¹

I v North Battleford byli ovšem účastníci pod pohrůzkou trestu smrti vázáni slibem mlčenlivosti a nesměli tyto informace sdělovat v dopisech ani nejbližším příbuzným. Pro přijetí přesného osobního proroctví má ovšem podle Trauta řadu podmínek. Věřící je zde například veden k tomu, aby měl již předem k prorokujícímu kladný postoj¹²³², a má proroctví přijmout i v případě, že nemá vnitřní ujištění o jeho pravdivosti¹²³³. A nejde přitom jen o poselství, která by vzešla z iniciativy proroka, ale Traut je přesvědčen, že proroků je třeba se také aktivně doptávat:

„Když potřebujeme pastýřskou péči a lásku, vyhledáme pastora, když potřebujeme být vyučováni, vyhledáme učitele. Proč bychom tedy neměli hledat proroka pro službu v prorocké oblasti a pro radu nebo potvrzení?“¹²³⁴

informoval, odkázal, že tento okruh se netýkal Křesťanských společenství. Mně samotnému jsou známa pouze dvě jména, z nichž jeden člověk již není v církevních kruzích a druhý nedávno odešel z vedoucí funkce. Stejně tak existuje například dopis, který měl být předáván je určitým lidem, a který sepsal současný biskup Jednoty bratrské Evald Rucký. Sdílí v něm své zjevení, ve kterém mu Bůh v minulosti ukázal, že má dojít ke spojení Jednoty bratrské a Křesťanských společenství: „Myslím si, že je nanejvýš nutné, abychom společně drželi půst a modlili se, aby byla zvolena na jaře dobrá a moudrá Úzká rada naší JB! Určitě to nyní bude možné, protože jen od nás z Liberce bude celkem 6 zástupců. 5 nás bude mít plný úvazek v JB a jeden delegát sboru. A i vy se modlete za to, aby Bůh vedl celé jednání a aby mohli být zvoleni ti správní lidé a pokud se vám bude zdát, že je Boží to, co vám píše, modlete se i za toto. Myslím si, že s tím přibude celá řada starostí, ale ty budou jen k dobrému. Po volbě nové ÚR nastane čas, kdy se může začít vyjednávat a na synodu 1993 může již proběhnout svatba. *Zatím to víte jen vy*. Vyjmenovávám všechny, kterým tento dopis rozesílám a prosím vás o moudré počínání. *Nemyslím si, že je nutné s tím někde vylézat. Je to pro vaše nejbližší, kteří jsou duchovně citlivě vnímat a hledat Boží vůli*. Je to na modlitby, půst i následně ke sdílení před Pánem. Věřím, že toto Boží vůli je a že je to v Božím plánu! A věřím, že pokud budeme Pána dobře poslouchat, ukáže nám čas i podmínky, kdy se to má stát. Maran atha!“ In: RUCKÝ, Evald. Naléhavé sdělení k modlitbám! Ačkoliv může jít diametrálně o odlišné věci, tajná zjevení a mysteria nejsou v náboženském světě ničím překvapivým. Pojí se ale výrazněji s hraničními skupinami, které se občas hlásí ke křesťanství a na které bývá často nahlíženo nelichotivě. Jedná se například o Svobodné zednáře, kteří nesmějí vzájemně prozradit své členství v lóžích, a o Mormony, jejichž chrámové zasvěcující rituály bývají pečlivě ukrývány před sekulární společností či jinověrci.

¹²³¹ WARNOCK, George. *The feast of tabernacles*.

¹²³² „...pokud máme přijmout proroka se správným postojem, a ne s odsouzením nebo skepticky, zjistíme, že dostaneme přesné slovo, které nám chtěl Bůh dát“. In: Tamtéž, s. 48.

¹²³³ „Mnozí z nás by řekli, že v sobě nemají svědectví o pravosti slova ani o jeho potvrzení, nebo že nevidí a nechápou, jak by se to mohlo stát. Následkem toho vzniká nevěra. Měli bychom mít Mariin postoj: Pane, je-li to tvoje vůle, ať se to stane... Není-li slovo od Boha, je samozřejmě, že ho nemusíme brát vážně. Neměli bychom se však stavět negativně nebo kriticky vůči člověku, který nám dané slovo přinesl.“ In: TRAUT, Edward. *Pravdivé proroctví*, s. 42-50.

¹²³⁴ Tamtéž, s. 55.

Stipe dále referuje, že členové jeho sboru přilnuli k prorokům natolik, že si pečlivě vedli deníčky s obdrženými proroctvími a pravidelně telefonicky s proroky konzultovali nebo si žádali další inspirované rady¹²³⁵.

Stejně jako v období proroků Starého zákona i proroci NAR udělují inspirovaná poselství nejen pro jednotlivce, ale i pro jednotlivé národy. Podle Trauta by „Církev zcela jistě měla mít mysl Kristovu, aby pomohla udávat směr a oznamovat "Boží soud pro národ a jeho vůdce"¹²³⁶. Drápal si ovšem posteskl, že pokud chce být křesťan rádcem politikovi, bývá již místo zpravidla obsazeno okultistou¹²³⁷. Jedním z historicky prvních počínů byl v této oblasti prorocký dopis Paula Caina Billu Clintonovi z roku 1992 o tom, že se stane Bohem proměněným, nejlepším prezidentem USA po D. Eisenhowerovi. Tento dopis rozsuzovalo grémium 24 obdarovaných starších s mezinárodním profilem a proroctví vyšlo i v tehdejší Joynerově „Morning Star Prophetic Bulletin“ a bylo publikováno i v Životě víry¹²³⁸. Cain dodnes na svých stránkách uvádí, že jeho prorocká služba posloužila králům, senátorům a duchovním vůdcům včetně Saddama Huseina¹²³⁹. Dalším, kdo slouží jako prorok poslední doby a nárokuje si být hlasem vládcům a národům, je Wagnerova kolegyně Cindy Jacobsová¹²⁴⁰. V ČR hnutí Orlů zase v roce 2012 zaslalo prorocký dopis českým denominacím ohledně církevních restitucí¹²⁴¹. Ale již koncem 90. let kansaský prorok Jóel Staab, který působil v JB Liberec, předpověděl na modlitební konferenci KMS výbuch jaderné elektrárny v Dukovanech, jako důsledek Božího soudu nad ČR, což později odvolal¹²⁴². V roce 1997 taktéž představitelé KMS zasílali prorocké dopisy prezidentovi a

¹²³⁵ Tato skutečnost byla způsobena i tělesnými manifestacemi, které službu ve Vinici v té době provázely. Stipe uvádí: „Někteří začali napodobovat chvění a mihotání očí (eye fluttering syndrom), aby předvedli znamení Ducha svatého, přicházejícího na ně. Doufali, že tým služebníků rozpozná Boží znamení, přiznají se k nim, zvedne ruce a bude se modlit "Víc, Pane!" Smích, třes a trhání očima vždy zajistilo, že člen sboru přitáhl pozornost vedoucích a jejich spoluslužebníků.“ In: STIPE, Tom. Foreword In: HANEGRAAFF, Hank. *Counterfeit revival*.

¹²³⁶ TRAUT, Edward. *Pravdivé proroctví*, s. 19.

¹²³⁷ DRÁPAL, Dan. *Bible, okultismus a politika: čtyři stati Dana Drápala*.

¹²³⁸ „Podivuhodné na snu Paula Caina bylo, že viděl, jak Duch Boží spočinul na Billu Clintonovi a změnil ho v úplně jiného muže, tak jako kdysi ve starém Izraeli Saula (1 S 10). Clinton se má stát nejlepším prezidentem po Eisenhowerovi! Bude srovnáván s Johnem F. Kennedym, protože se zastane menšin a utlačovaných. Zprostředkuje Americe novou vizi. Spočine na něm Boží pomazání, aby přivedl svůj lid k větší jednotě (např. etnické, ekonomické). Po dobu úřadu Johna F. Kennedyho vyvstaly silné rasové a sociální konflikty. Něco podobného nastane i za Clintonovy vlády.“ In: LOYNER, R. Zjevení o Billu Clintonovi.

¹²³⁹ About Paul Cain....

¹²⁴⁰ About Cindy.

¹²⁴¹ TRAUT, Edward. *Pravdivé proroctví*, s. 57-58.

¹²⁴² Toto proroctví bylo zveřejněno v Životě víry a v důsledku tohoto proroctví kontaktovala KMS dozor této jaderné elektrárny, aby se ubezpečila o její bezpečnosti. Nakonec Staab své proroctví v Životě víry dementoval. Sám jsem byl svědkem toho, jak člen sboru AC v Brně opakovaně úpěnlivě prosil Boha, aby tuto katastrofu od ČR odvrátil. Stejně tak jsem byl svědkem, jak biskup Apoštolské církve, Rudolf Bubik, byl znepokojen tím, že toto proroctví bylo - podle něho - zveřejněno na předních stránkách Života víry, zatímco dementi bylo otištěno v pozadí. Nutno ovšem podotknout, že podobné proroctví se v šedesátých letech vyskytlo i mezi letničními na Těšínsku. Věřilo se zde, že v příhraničních oblastech Československa vybuchne atomová bomba, a proto se velká část „Rozhodných křesťanů letničních“ (předchůdců AC)

předsedovi vlády, v nichž varovali před Božími soudy¹²⁴³. Drápal po rozsouzení staršími KS předpověděl na rok 1998 tuhou zimu a chudobu¹²⁴⁴. Při prezidentské volbě v roce 2003 Václav Lamr prorocky implikoval, že zvolen bude Petr Pithart, kterému Drápal již předtím věnoval svoji knihu o politice a okultismu¹²⁴⁵.

4.6.1.4 Impartace duchovních darů

Impartace duchovních darů taktéž často souvisí s osobním proroctvím. Jde o cílené vzkládání rukou na danou osobu za účelem přenesení konkrétního, často prorocky označeného duchovního daru. Můžeme se s ní setkat již u učitelů z North Battleford, kteří ji přijali z rukou Williama Branhama, a toto pomazání, spolu se specifickými duchovními dary, předávali dále na žáky školy a později na účastníky probuzení v roce 1948. Wimber pak takto podobně, na Boží pokyn, rozmnožoval dar uzdravování mezi vedoucími ve Vinici, kde pak začala služba uzdravování¹²⁴⁶. Zřetelným příkladem bylo v ČR vzkládání rukou Dereka Prince na členy Užšího výboru KMS, kteří pak obdrželi „dar prodloužení nohou“, kterým na místě sloužili přítomným¹²⁴⁷. Impartace duchovních darů, často spojená s proroctvím či Božím pokynem, je tak opět něčím, co je nezávislým charismatikům společné od doby Warnocka až po dobu Wagnera. Této „charismatické apoštolské posloupnosti“, která se uplatňuje i v předávání

vystěhovala do Polska. Toto proroctví Bubik nikdy nezpochybnil a naznačil, že tato katastrofa mohla být z Boží milosti odvrácena. Zajímavá je skutečnost, že v té době se letniční sbory na Těšínsku dostaly pod vliv Branhamova učení stejně tak, jako byli pod jeho vlivem Kansaští proroci.

¹²⁴³ Tomáš Dittrich v úvodníku *Života víry* z ledna 1998 uvádí: „Pád Klausova kabinetu, to je také konec epochy. Symbolický bod přelomu. Už to nikdy nebude jako dříve. Jdeme vstříc těžkým dobám a náš národ to cítí... Užší výbor KMS však už prohlášení vydal, jedno v květnu 1997, druhé v září- Užší výbor není komentátorem. O současné krizi se prorocky - a zcela konkrétně mluví v obou zveřejněných výzvách KMS. Ještě konkrétnější (má také větší rozsah) je článek Miloše Kačírka v prázdninovém čísle *Života víry* (Probuzení a krize, ŽV 97/7-8, s. 34)... K Ježíši Kristu Václav Havel zatím náš národ nevolá, ale některé jeho další závěry a výhledy do budoucnosti v podstatě odpovídají výzvám KMS (i když Havel nemluví o Božích soudech). In: DITTRICH, Tomáš. *Tak nám zabili Ferdinanda*, s. 3. Jako naplnění proroctví byly shledány ničivé povodně z léta 1997.

¹²⁴⁴ „Bude tuhá zima. Nebudou sice padat všechny teplotní rekordy, ale silná zima ve spojení se špatnou ekonomickou situací těžce dolehne na náš národ. Nastupuje chudoba. Je to proto, že tento národ se odvrátil od Božích řádů a nenechal se zastavit ani jasnými náznaky Božích soudů. Vládcové a vůdcové - téměř všichni - hledají především vlastní výhody. Tento národ nemá vůdce, kteří by jej inspirovali k čestnosti, poctivosti, pravdivosti a věrnosti. Tyto vlastnosti jsou v pohrdání u politiků i novinářů. Proto zakouší tento národ opak toho všeho. Biblicky řečeno: Bůh obrací naše cesty na naši hlavu. V příštím roce přivede Bůh k tomuto národu své služebníky od východu i od západu. Bůh nás volá: Obráťte se ke mně! Ještě je čas! Jinak dolehnu Boží soudy ještě mnohem přísněji“. In: DRÁPAL, Dan. *Proroctví pro letošní zimu*.

¹²⁴⁵ DRÁPAL, Dan. *Bible, okultismus a politika: čtyři stati Dana Drápala*.

¹²⁴⁶ „Tehdy Pán promluvil k Johnovi o pomazání lidí k službě. Jednu v neděli dopoledne, koncem shromáždění, pozval John dopředu všechny, kdo touží po větší moci k službě. Řekl jim, aby se vyzulí a pomazal je olejem podle Lev. 8 - na pravém uchu a palci pravé nohy a na palci pravé ruky. (Takto Mojžíš posvětil a oddělil pro službu Arona a jeho syny.) John také vkládal ruce, aby uvolnil duchovní dar uzdravování. Nebyl si sám sebou zcela jist, ale věděl určitě, že mu Pán Bůh přikázal, aby to učinil.“ In: WIMBER, John. *Neseni třetí vlnou: Co přijde po obnově?*, s. 29.

¹²⁴⁷ Jednalo se o letní křesťanskou (charismatickou) konferenci v Praze v roce 1994, kterou každoročně pořádá KMS (nyní i ve spolupráci s ČEA).

úřadů a pomazání¹²⁴⁸, si tak všimne téměř každý, kdo se kriticky zabývá dějinami pentekostalismu¹²⁴⁹.

4.6.1.5 Poslušnost proroka

NAR se obrací s vyučováním a existencí prorocké služby do Starého zákona, přesto starozákonní autonomii proroků omezuje autoritou pastýřů a zejména apoštolů. Apoštolové se zlobí, když proroci chtějí být důslední a kárat je stejně jako proroci Starého zákona kárali krále¹²⁵⁰. Prorok nesmí veřejně napomínat autoritu, jako to činil skutečný Eliáš, ani psát veřejné dopisy, kárající vedoucí, jak to činil Jeremjáš. Prorok NAR má toliko autoritu povzbuzovat a vynášet především pozitivní a potvrzující prococtví¹²⁵¹. I když je prorok přesvědčen, že se k němu stalo slovo Hospodinovo a jeho autorita mu zakáže toto slovo veřejně vyslovit, prorok musí poslechnout lidskou autoritu. Traut pak v podstatě cituje Branhama, když tvrdí, že Bůh vede jen „skrze jednoho člověka v jednom čase“ a tím je nejvyšší autorita, kterou je třeba z principu poslechnout¹²⁵².

4.6.1.6 Nenaplněná prococtví

V hnutí se ovšem často stává, že prococtví nejsou naplněna. Již Jones tvrdil, že u méně zkušených proroků může být úspěšnost jen okolo 10 %¹²⁵³. Nenaplnila se ani Trautova prococtví o průlomu v ČR do tří let po jeho návštěvě a Clinton přes Cainovo kladné prococtví čelil impeachmentu, protože pod přísahou lhal ohledně svých sexuálních avantýr¹²⁵⁴. Nic z toho ovšem ještě nemusí být důvodem k tomu, že by prococtví bylo nutně falešné. Traut totiž přichází s vysvětlením, že křesťané musí daná prococtví sami naplnit, dostatečně se snažit, jinak satan zabrání, aby se i pravé prococtví uskutečnilo. Prorok proto nemá oznámit ani datum naplnění své predikce (i v případě, že je zná) právě proto, aby dataci nemohl

¹²⁴⁸ Emeritní biskup Rudolf Bubik například prorocky označil svého nástupce, současného biskupa Martina Moldána a prohlásil, že pokud církev nepřijme jeho rozhodnutí, odmítne na Moldána vložít ruce.

¹²⁴⁹ Důkazem může být i to, že kritika této praxe se nejméně třikrát během více než padesáti let projevila ve věroučných pojednáních a stanoviscích AoG.

¹²⁵⁰ DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*, s. 49.

¹²⁵¹ TRAUT, Ed. *Pravdivě o prococtví*, s. 13.

¹²⁵² Branham zde tvrdil: „Bůh jedná jenom s jedním mužem v jednom čase... jeho slovo je zjeveno jednomu. Vždy to tak bylo. V každém věku přišel jeden prorok se Slovem Božím, pokaždé, jak to čteme v celém Písmu svatém, Slovo přichází jenom k jednomu proroku. V každém věku je to stejné, i v církevních časových obdobích, od prvního až k poslednímu.“ In: BRANHAM, William. In: VAYLE, L. *The messenger to the Laodicean church age*, s. 40. Traut na otázku ohledně poslušnosti autority odpověděl: „Pouze jedna osoba může vést stádo v jeden čas. Kdyby tvoji spolupracovníci byli lépe naladěni na Ducha svatého, tak by oni byli pastorem. Bůh tě vybral, protože slyšíš jeho hlas.“ In: TRAUT Edvard. Jak najít Boží vůli.

¹²⁵³ Examining Bob Jones's Shepherd's Rod.

¹²⁵⁴ Clinton tvrdil: „I have never had sexual relations with Monica Lewinsky. I've never had an affair with her“. In: What Clinton Said.

zaslechnout satan a uskutečnění proroctví zabránit¹²⁵⁵. Biskup Apoštolské církve Martin Moldán bere Trautova slova vážně a veškerá jeho osobní proroctví považuje za Boží slovo. Za jejich případné nenaplnění viní adresáty, nikoliv proroka¹²⁵⁶.

4.6.2 Kritika obnoveného úřadu proroka

Klasický pentekostalismus nikterak nezpochybňuje proroctví v novozákonní době a věří ve služebnost proroka¹²⁵⁷. Vždyť stěžejní, obvykle restauracionisticky chápaný a notoricky známý verš, na kterém letniční všeho druhu staví svoji pneumatologii, praví: „Vyleji svého ducha na každé tělo. Vaši synové i vaše dcery budou prorokovat, vaši starci budou mít sny, vaši jinoši budou mít prorocká vidění. Rovněž na otroky a otrokyně vyleji v oněch dnech svého ducha.“ (Jl 3,1-2 srv. Sk 2,17-18). Přesto jsou zde proroctví a samotný úřad proroka chápány odlišně než v NAR. Letniční totiž nevěří, že by proroci měli být speciálně jmenováni nebo dokonce ustanovováni. Reinhold Ulonska uznává historicitu církví rozpoznávaného úřadu proroka a cituje přitom list Didaché, který podle něho dokumentuje uvolnění proroka „na plný úvazek“¹²⁵⁸. Nicméně nadále tvrdí, že Nový zákon oddělený úřad proroka prakticky nezná. Zde explicitně jmenování proroci jako Juda a Silas podle něho „současně stáli i v jiných služebnostech. Jejich povolání k vedení bylo sice proroctvím obohaceno, ale nebylo založeno pouze na proroctví“¹²⁵⁹. To je zcela v souladu se stanovisky AoG, která „uznávají, že v církvi jsou a měly by být apoštolské i prorocké služebnosti, ale bez jednotlivců, kteří by obsazovali takový úřad“¹²⁶⁰:

„Proroci v Novém zákoně nejsou nikdy popisováni, že mají nějaký oficiálně rozpoznávaný úřad jako v případě pastorů a evangelistů. Hovořili prorocky k Tělu pro vzdělání a napomenutí. Když prorokovali pod inspirací Ducha, jejich služba se stala

¹²⁵⁵ „Při prorokování je nebezpečné udávat nějaký časový údaj. Jsem přesvědčen, že nepřítel často proti proroctví bojuje a pokouší se zabránit tomu, co se má stát v prorokovaném čase ... A tak když přijímáte proroctví, ve kterém je stanoven čas, je třeba to slovo modlitbami „protlačit“ v průběhu doby, než se naplní, a věřit celým srdcem, pokud víte, že to je Boží vůle.“ In: TRAUT, Edward. *Pravdivě o proroctví*, s. 39.

¹²⁵⁶ „Shromáždění s bratrem Trautem byla doslova prošípaná proroctvími o úžasných a velikých věcech, jež čekají každého, komu se proroctví dostalo. Ze zkušenosti vím, že ne vždy se tyto velké věci skutečně dostaví. Je chyba na straně proroka? V žádném případě! Věřím, že šlo o Boží slovo.“ In: MOLDÁN, Martin. *Bojuj dobrý boj víry*.

¹²⁵⁷ „V prvních církvích byly rozpoznávané skupiny proroků úzce spojené s apoštoly; sami apoštolové (jako Barnabáš, Silas [kteří se oba příležitostně jeví jako apoštolové], Saul [Pavel] a Jan) také sloužili jako proroci (Sk 13,1; 15,23; Zj 1,3); tito proroci příležitostně cestovali od církve k církvi; jak muži, tak ženy byli uznáváni jako proroci; zatímco proroci nikdy nebyli ustanoveni do služby vedení církve jakožto proroci, měli společně s apoštoly a staršími duchovní vliv na víru i praxi rané církve jakožto dohlížitelé/starší; bezúhonnost proroků byla prokazována pravostí inspirované zvěsti, která byla v souladu s Písmem a učením apoštolů; neexistuje žádný podklad pro určování a ustanovování proroků jako součást struktury vedení církve v dalších generacích.“ In: *Apoštolové a proroci*.

¹²⁵⁸ ULONSKA, Reinhold. *Duchovní dary v učení a praxi*, s. 106.

¹²⁵⁹ Tamtéž, s. 18

¹²⁶⁰ Endtime Revival - Spirit-Led and Spirit-Controlled.

známou, ale nebyli ordinováni do určité pozice, titulu či úřadu. Určitě mohli být nazýváni proroky bez toho, aby se pro ně vytvořil nějaký úřad.¹²⁶¹

4.6.2.1 Kritika pojetí prorockého daru v NAR

Joynerem uváděna klasifikace prorockých zážitků, z nichž některé mohou vznikat na vyšší hladině přesnosti, než byla úroveň zjevení propůjčená svatopiscům, se zde rovněž nesetkává s pochopením. Podle Stetze pro křesťanskou praxi není přesnějšího zjevení, než poskytuje Písmo:

„Není jiného proroctví ani církevního zákona či pravidla, které by se mohly položit na stejnou úroveň jako Písmo. Jestliže nějaký domýšlivý vládce, učitel nebo novozákonní prorok prohlásí, že jeho proroctví jsou na stejné úrovni jako Slovo Boží, pak nejenže klame sám sebe, ale ocitá se, stejně jako falešní proroci Starého zákona, v nebezpečí přísného Božího soudu.“¹²⁶²

Wood, zjevně v narážce na prorocké hnutí, pak napadá i samotnou restauracionistickou podstatu proroctví. Tu, která praví, že se poznání eschatologicky zpřesňuje a objevy nových učení mají zajistit, že již nikdo nebude budoucí církve srovnávat s její historickou podobou:

„Nejlepším pravidlem, jak rozpoznat, zda doktrína je zdravá, není otázka "Co je nové?", ale spíše "Co je staré?" Máme zápasit o víru, která jest jednou dána svatým (Ju 3), nikoliv o víru odevzdanou v poslední době na základě subjektivních duchovních zkušeností nějakého údajného proroka.“¹²⁶³

Letniční rovněž nesdílejí rozšířené přesvědčení učitelů NAR, že každý člověk má latentní dar proroctví, který může svojí pílí rozvíjet a dle svého rozhodnutí uvést v činnost. I když respektují Pavlovu touhu po horlivém usilování o prorokování, zároveň jsou si vědomi, že „Pavel jasně ukazuje, že ne každý věřící bude prorok ve smyslu vykonávání rozpoznaného "úřadu" nebo pravděpodobně ani nebude Duchem tím způsobem pravidelně užíván (1 K 12,28-29). Naznačuje to i sama podstata odděleného daru proroctví“¹²⁶⁴.

¹²⁶¹ Prophets and Personal Prophecies.

¹²⁶² STETZ, John, *Svrablavé uši*, s. 80.

¹²⁶³ WOOD, George. *Kingdom Now and Missions*, s. 10–11.

¹²⁶⁴ Apostles and Prophets.

4.6.2.2 Kritika prorockých škol a prorockých grémíí

Letniční vícekrát ve své literatuře opakují, že i když rozpoznávají v NZ konkrétní jedince nebo i skupiny, muže i ženy, kteří byli označeni jako „prorok“, nevidí jako biblické jejich označování nebo oddělování pro tuto služebnost. Pokud by někdo ustanovil nějaké prorocké grémium, není to v souladu s chápáním tohoto úřadu v souladu s učením klasického pentekostalismu:

„Nový zákon nedává podklady pro ustanovování proroků do struktury vedení církve; ve skutečnosti by obsah proroctví vždy měl být zkoušen a zodpovídat se nadřazené autoritě Písma. Církev by však měla toužit po pravém proroctví s poselstvím odpovídajícím aktuálním potřebám a podléhajícím autoritě Písma... dary v Efezským 4,11 jsou jak historickým, tak současným dědictvím církve. *Některé úlohy* apoštolů a proroků vyplývající z příkladu lidí přímo pověřených vzkříšeným Pánem a působících jako prostředníci zjevení zjevně *náleží do období založení církve*. Jiné z těchto úloh, které slouží k obnově, růstu a péči o církev, by měly být přítomny v každé generaci.“¹²⁶⁵

Z daného úhlu pohledu se pak nelze divit skeptické percepci institutu prorockých škol z úst představitelů Apoštolské církve z dob, kdy se tato hlásila ke klasickému pentekostalismu:

„Přiznám se, že nevěřím trendu "prorockých škol". V Novém zákoně mi o něčem takovém scházejí podklady. Ve starozákonní době prorocké školy byly, nikdo ale neví, co se tam učilo. Myslím si, že to byla doba dnešní biblické školy a že se tam žáci učili základy - Písma atd. Duch svatý dává, jak sám ráčí, a *prorokovat se moc naučit nedá*.“¹²⁶⁶

Klasičtí letniční tudíž opakovaně odmítají, aby se pro soudobé proroky „vytvořil nějaký úřad, škola, či grémium“¹²⁶⁷.

4.6.2.3 Kritika osobního proroctví

V literatuře raného pentekostalismu se s osobními proroctvími setkáváme poměrně často. Již při slavném letničním probuzení v Azusa Street, které ovšem skončilo neslavně, a které si letniční dodnes značně idealizují, je příklad osobního proroctví zaznamenán¹²⁶⁸. Podobnou

¹²⁶⁵ Tamtéž.

¹²⁶⁶ BUBIK, Rudolf. O prorockém daru.

¹²⁶⁷ Prophets and Personal Prophecies.

¹²⁶⁸ Referuje se o nich například v knize „Oni hovoria inými jazyky“.

zkušenost jistě potvrdí každý, kdo se byť zběžně setkal s letniční literaturou. Evangelista Smith Wigglesworth zde prorokoval Davidu du Plessisovi, že bude nástrojem křtu v Duchu mezi tradičními církvemi¹²⁶⁹; David Wilkerson prorokoval křesťanskému televiznímu magnátu Jimmu Bakkerovi, že do 2 let zkrachuje, pokud nedá do pořádku správu televizní stanice PTL; Bakker se mu sice v televizi vysmál¹²⁷⁰, nicméně když byl odsouzen a propuštěn z vězení, sám tuto informaci potvrdil¹²⁷¹. Ve výčtu by se dalo jistě pokračovat. Teologové, věroučná literatura a teologická stanoviska AoG, pak, zdá se, jsou o poznání zdrženlivější. Můžeme se zde dočíst:

„Příklady osobní rady na popud Ducha, vzpírající se obvyklému myšlení a přesto zřejmě božského původu, jsou tak málo časté, že nedbalé pronášení osobních proroctví se brzy začne v Kristově Těle zneužívat.“¹²⁷²

Ohledně povolání Pavla a Barnabáše, což bývá v kruzích NAR uváděno jako stěžejní příklad oddělení ke službě na základě osobního proroctví, argumentují pak následovně:

„Přestože Pavel a Barnabáš byli oprávněně odděleni Duchem Božím *pro bližší neurčené dílo* (Sk 13,2), přesto oba stále museli naslouchat vedení Ducha pro konkrétní úkoly. Jejich povolání bylo vyslechnuto shromážděnými věřícími, když uctívali a postili se, a všichni přítomní, včetně Pavla a Barnabáše, byli zjevně přesvědčeni, že to jistě hovoří Duch. Pokud jsou "prorokovaná" slova od Boha, *Duch svatý také potvrdí tuto skutečnost v srdci toho, kdo je oddělen pro práci Ducha.*“¹²⁷³

I přesto, že podstatě těchto osobních proroctví se rozumí spíše jako potvrzení vnitřního svědectví, rozhodně se nikdo nepovzbuzuje v tom, aby proroctví nekriticky přijímal nebo dopředu sympatizoval s prorokem. Od činění životních rozhodnutí jen na tomto základu se pak vyloženě odrazuje¹²⁷⁴. Představa, že by někomu bylo vyhrožováno Božími soudy, když se s proroctvím někomu svěří, je pak zcela nemyslitelná, protože „Pavel požadoval, aby po vyřčeném prorockém poselství "ostatní pečlivě rozsuzovali, co bylo řečeno".“ (1 K 14,29)¹²⁷⁵ I přes toto všechno, nehledě pak k samotné praxi, se osobní proroctví mezi letničními

¹²⁶⁹ SLOSSER, Bob a David DUPLESSIS. *Říkali mu pan Letnice*, s. 101.

¹²⁷⁰ WILKERSON, David. Solomon church.

¹²⁷¹ Bakker tuto informaci přiznal v rozhovoru pro časopis Charisma v únoru roku 1997 v článku „What I Learned Behind Bars“, s. 46–52.

¹²⁷² Revival: Endtime Revival - Spirit-Led and Spirit-Controlled.

¹²⁷³ Prophets and Personal Prophecies.

¹²⁷⁴ „Občas se vyskytuje nebiblická tendence dát konečnou autoritu předpovědím a osobním proroctvím ohledně toho, co by měl člověk dělat, koho by si měl vzít atd.“ In: Prophets and Personal Prophecies.

¹²⁷⁵ Tamtéž.

nezavrhuje, ba naopak, umírněnými slovy, a možná i se zdráháním akademických teologů, připouští. Co se však kategoricky odmítá, je starozákonní institut doptávání se:

„Věřící by se nikdy neměli proroků na nic vyptávat. Jejich služba není žádným "duchovním věštěním". Křesťané se ptají Pána a způsob odpovědi přenechávají jemu. *Novozákonní proroctví si nelze vyžádat.*“¹²⁷⁶

4.6.2.4 Kritika impartace

Koncept, že konkrétní duchovní dar nebo dokonce úřad je možné rozpoznat na základě proroctví, a vložení rukou pak na člověka přenést duchovní obdarování resp. zmocnění k jeho výkonu, je předmětem letniční kritiky už do roku 1949¹²⁷⁷. Tehdy byla tato praxe součástí hnutí Pozdního deště a Generální rada AoG výslovně uvedla, že odmítá „předurazněné učení o duchovních darech či moci Ducha, *získaných skrze proroctví a vzkládání rukou*“¹²⁷⁸. Toto stanovisko pak stejná rada zopakovala znovu, v roce 2000, v souvislosti s Torontským požehnáním s odůvodněním, že v Novém zákoně sice stojí pasáž uvádějící, „že dary byly udílány *skrze vzkládání rukou* (1 Tm 4,14; 2 Tm 1,6), ale biblický záznam nejmenuje konkrétní dar, který Timoteus dostal, ani nenaznačuje, že Pavel nebo starší onen dar předali.“ Evidenci konkrétního charismatu má být až jeho praxe s rozsouzením tělem Kristovým, nikoliv jeho predikce. Dary udílí Duch svatý, „jak on sám ráčí“, nikoliv jednotlivci¹²⁷⁹. Tato problematika se stala v pentekostální pneumatologii natolik závažnou, že jí byl věnován i samostatný věroučný článek. V něm se varuje, že profecie v tomto smyslu může být dokonce shledána jako ekvivalent k Písmu. Pokud se pak zhusta žádné obdarování neprojeví, jde o diskreditaci díla Ducha svatého. Za jedinou evidenci se zde považuje nikoliv to, že je příjemce „zaujat tím, co on, či ona může skrze Ducha vykonat, ale když je věřící nadpřirozeně Duchem použit způsobem, který přesahuje veškeré lidské nadání nebo záměry“¹²⁸⁰.

¹²⁷⁶ ULONSKA, Reinhold. *Duchovní dary v učení a praxi*, s. 102-103.

¹²⁷⁷ „Praxe údajného udělování duchovních darů skrze vzkládání rukou není v letničních kruzích ničím novým. Assemblies of God čelily vlivem této nauky v průběhu 40. let téměř rozdělení. Tato nauka a praxe patřila mezi klíčové doktríny krátce působícího hnutí, které se nazývalo Nový řád Pozdního deště.“ In: *Imparting of Spiritual Gifts*.

¹²⁷⁸ MENZIES, William. *Anointed to Serve*, s. 325.

¹²⁷⁹ *Endtime Revival-Spirit-Led and Spirit-Controlled*.

¹²⁸⁰ *Imparting of Spiritual Gifts*.

4.6.2.5 Kritika nenaplněných proroctví

Američtí fundamentalisté kritizují Prorocké hnutí za jeho nauku, že se proroctví nemusejí stoprocentně nanaplnit. Takový postoj je ovšem letničním vzdálený. Chyba v interpretaci, či špatném zhodnocení Božího vnuknutí, ještě podle nich nezpochybňuje věrohodnost proroka ani samotnou autenticitu původního zjevení, které se mu dostalo. Poukazují při tom na proroka Nátana, který zprvu chybně potvrdil Davidovi, aby stavěl chrám (1 Pa 17,1-5) nebo na křesťany, kteří chybně interpretovali Boží vnuknutí a zrazovali Pavla od cesty do Jeruzaléma (Sk 21,4 a 12), i když bylo Boží vůli, aby tam šel (Sk 19,22-23). Špatné pochopení vnuknutí nebo unáhlený soud na základě zkušenosti prý proroka ještě nediskvalifikuje¹²⁸¹. Proto se zde mluví o institutu rozsuzování, který má případné chyby korigovat či unáhlenost eliminovat¹²⁸². Nicméně domněnka, že devadesát procent inspirované řeči může být mylných a přesto se jedná o proroka, je pro letniční nepochopením podstaty proroctví. Pokud zde dochází k excesům, falešnému učení nebo nenaplnění definitivně vyřčeného predikujícího proroctví, je zde prorokující osoba diskvalifikována:

„Předpovídající proroctví může být pravdivé, ale prorok, jehož učení se liší od biblické pravdy, je falešný. Předpovídající proroctví, které se prokáže jako falešné, vede k závěru, že jeho autor je falešný prorok (Dt 18,19-22).“¹²⁸³

To je jistě velmi silné prohlášení v době, kdy si mnoho vedoucích, kteří se hlásí ke klasickému letničnímu hnutí, hledá způsoby, jak nenaplněná prediktivní proroctví teologicky ospravedlnit¹²⁸⁴.

4.7 Eklesiologie

Eklesiologie NAR vychází především z pochopení úlohy apoštolů, jejich struktury, povolání a odpovědnosti. Zatímco většina nauk NAR je kompilací učení z různých hnutí v rekonstrukcionistickém duchu, klasifikace apoštolů je Wagnerovým osobitým přínosem NAR. Služba apoštola je zároveň nejdůležitějším eschatologickým kamenem do mozaiky k dokončení církve, která doroste do plné postavy Krista, který se nyní skrže církev ujme vlády nad národy světa. Verš z Ef 2,20, kde se mluví o tom, že církev stojí na základu

¹²⁸¹ S tímto výkladem jsem se nesčetněkrát setkal při vyučování v Apoštolské církvi ohledně proroctví ještě v období jejího „klasického pentekostalismu“.

¹²⁸² Prophets and Personal Prophecies.

¹²⁸³ Tamtéž.

¹²⁸⁴ Mám zde samozřejmě na mysli službu Edwarda Trauta v Apoštolské církvi.

apoštolů a proroků, je proto třeba vztáhnout i na službu současných apoštolů a proroků, kteří mají vést místní církve.

4.7.1 Obnovený úřad apoštola

Wagner chápe apoštola jako „křesťanského vedoucího, který je obdarován, vyučen, pověřen a vyslán Bohem s autoritou pokládat základ vlády církve v uložené oblasti služby skrze naslouchání tomu, co Duch praví církvi, a podle toho uvádět řád do věcí k růstu a dospělosti církve“¹²⁸⁵. Je to člověk, který má vymezenou oblast služby, jeho charakter je neobyčejný, uznávají ho lidé podřízení jeho autoritě a vedení, a je inspirován Duchem prostřednictvím zjevení nebo vizí o tom, co Bůh dělá¹²⁸⁶. Wagner je podle Budiseliće ohledně „fenomenologie“ apoštolů velmi nápaditý a vynalézavý a vytvořil velmi komplikovaný a dlouhý seznam titulů, který je možné popsat jen ve stručnosti¹²⁸⁷. Tento systém Wagner uvedl např. ve svých knihách „Spheres of authority“ a „Your spiritual gifts can help your church grow“. Obecně zde rozpoznává minimálně tři druhy oblastí působnosti apoštolů: a) církevní, b) provozní a c) územní. Každá z nich je rozdělena na několik kategorií, kam patří 1. vertikální, 2. horizontální a 3. sekulární, a každá z nich má další třídy apoštolů. Stručný popis je uveden například ve Wagnerově článku „Understanding How Apostles Minister in Different Spheres“.

4.7.1.1 Vertikální apoštolové

Vertikální apoštolové vedou církevní sítě, služby nebo jednotlivce, kteří potřebují jejich duchovní „přikrytí“ a zároveň jsou pak těmto apoštolům „vykazatelní“. Celkem zde existují tři druhy apoštolů:

1. *Církevní apoštolové*: Jedná se o apoštoly, kterým je dána pravomoc nad určitou oblastí, která zahrnuje řadu sborů, které jsou spojeny v apoštolské síti a jejichž hlavou je apoštol.
2. *Funkční apoštolové*: Jsou to apoštolové, jimž je dána pravomoc nad těmi, kteří slouží v určité konkrétní oblasti služeb, které jsou vymezeny konkrétními hranicemi.

¹²⁸⁵ WAGNER Charles Peter. *Your Spiritual Gifts Can Help Your Church Grow*, s. 192-193.

¹²⁸⁶ WAGNER Charles Peter. *Understanding How Apostles Minister in Different Spheres*.

¹²⁸⁷ BUDIŠELIĆ, Ervin. *New Apostolic Reformation*, s. 209-226.

3. *Členové apoštolských týmů*: To jsou apoštolové, jejichž apoštolské funkce se nacházejí ve spojení s vedoucím apoštolem, který je nahlížen jako vůdce týmu několika vertikálních apoštolů, a může jim stanovit specifické úkoly.

4. *Kongregační apoštolové*: Jde o apoštoly, kteří fungují jako vedoucí pastoři dynamických, rostoucích megasborů s více než 700-800 členy¹²⁸⁸.

4.7.1.2 Horizontální apoštolové

Horizontální apoštolové nevedou sbory, služby ani jednotlivce, ale slouží především vedoucím na daných úrovních, a pomáhají jim spojit se za různými účely. Sem patří:

1. *Svolávací apoštolové*: Mají pravomoc svolávat vedoucí z určité úrovně, kteří slouží v různých oblastech křesťanské služby, a za specifickým účelem, podle Božího vedení, formovat organizace, které jsou v těchto oblastech zahrnuty.

2. *Apoštolští velvyslanci*: Jsou obvykle cestujícími služebníky s mezinárodní respektovanou službou, kteří v širokém měřítku katalyzují apoštolské hnutí a starají se o jeho rozvoj.

3. *Mobilizační apoštolové*: Jedná se o apoštoly, kteří mají pravomoc přijmout vedoucí pozici v Těle Kristově a sdružit kvalifikované vedoucí s cílem realizovat konkrétní projekty.

4. *Regionální apoštolové*: Jsou to apoštolové, kterým je svěřena odpovědnost za vedení určitého segmentu Těla Kristova na daném území, například města nebo státu¹²⁸⁹.

4.7.1.3 Sekulární apoštolové

Sekulární apoštolové mohou být podle Wagnera jak horizontální tak vertikální, zejm. ve velkých společnostech. O jejich úloze je blíže pojednáno v kapitole 4.10.2.

4.7.1.4 Apoštolové ve městě

Velmi důležitou úlohu ve Wagnerově teologii hrají města, ve kterých se nacházejí regionální, „městští apoštolové“. Tuto svoji teologii Wagner představil např. v knihách „Revival. It Can

¹²⁸⁸ WAGNER, Charles Peter. Understanding How Apostles Minister in Different Spheres. Aniž by si to možná Wagner uvědomoval, relativně přesně zde popsal, v odpovídajícím pořadí, analogii funkcí: 1. diecézních, 2. titulárních a 3. auxiliárních biskupů a 4. prelátů.

¹²⁸⁹ Tamtéž. Wagnerovi se zde opět podařilo, s určitou mírou licence, v následném pořadí, popsat funkce: 1 kuriálních kardinálů, 2. legátů, 3. extrakuriálních kardinálů, 4. metropolitů.

Transform your City!“ a „Breaking Stronghold in your City“. Přirovnává zde církve v městě k fotbalovému týmu a podrobně popisuje strategii, jak ďáblu vstřelit gól, což spočívá v získání města pro Boha. Jeho teorie je prostá. Vedoucí se v daném městě musí společně, se zaujetím a nadšením modlit a dovolit, aby mezi nimi vyrostl vedoucí, který bude klíčovým mužem pro proměnu města. Wagner je dokonce přesvědčen, že „města nebudou zabrána pro Boha bez vedoucího, kterého se ostatní rozhodnou následovat“. Toto následování však musí být uskutečněno na striktně nedenominačním základě a denominační bariéry musí být strženy¹²⁹⁰. Z těchto vedoucích se pak mohou rekrutovat *městští apoštolové*, kteří se budou těšit neobvyklému pomazání Ducha svatého a velké pravomoci nad ostatními křesťanskými vedoucími v daném městě¹²⁹¹. Tito vedoucí pak již nebudou vedeni svými denominacemi, ale městskými apoštolu, se kterými vstoupí do smluvního vztahu a stanou se dále součástí apoštolských sítí¹²⁹². Svě vedoucí tak budou následovat celé sbory. Tak se městská církev vymaní z denominační struktury a stane se novým měchem. Ignorace apoštolské služby jakožto klíčového elementu církevního růstu zde není žádoucí¹²⁹³.

Tato myšlenka ovšem není originálním Wagnerovým přínosem. O jisté analogii „regionálních městských apoštolů“ mluvil již Purvis, přestože neměl tak květnatou terminologii a na tomto principu rozvíjelo svojí strategii Pastýřské hnutí, kde pětice učitelů byla rovněž zakotvena hlubokých „smluvních vztazích“. Je zajímavé sledovat, že regionální, obvykle urbanistický princip je stále více prosazován i evangelikálními paracírkevními organizacemi, ovlivněnými Wagnerem, jako jsou KMS, ČEA nebo KAM¹²⁹⁴. V tomto směru je též impozantní vliv hnutí „City Church“ na Slovensku.

¹²⁹⁰ WAGNER, Charles Peter. WAGNER, Charles Peter. Revival. It can transform your city. *Překročit hranice*, s. 20-21.

¹²⁹¹ Arise Magazine Article.

¹²⁹² WAGNER, Charles Peter. Excerpt from Apostles of the City.

¹²⁹³ Budiselić si všímá, že Wagner velmi otevřeně přičítá neefektivnost v šíření evangelia denominačnímu modelu, který brání církvi ve městě v územní jednotě při jejich snaze evangelizovat a proměnit společnost, a také popírání a ignoraci apoštolské služby jakožto klíčového elementu církevního růstu. In: BUDISELIĆ, Ervin. *New Apostolic Reformation*, s. 209-226.

¹²⁹⁴ KMS deklarovala: „Členové ŠV KMS začnou aktivně spolupracovat na přípravách jednotlivých drobných regionálních akcí, které budou pomáhat k růstu a prosazování Božího království na daném místě (různé akce, semináře a vzdělávací programy, evangelizační akce plošnějšího charakteru, konference menšího typu, semináře o chvalách atd.) Sbory i jednotlivci nadále porostou svým individuálním tempem a vývojem, ale zároveň budou vyzrávat i k jednotě organizační a institucionální a tak se KMS stane jakousi předsíní společného rodinného domova.“ (1994).

- KAM deklaroval: „Věříme, že v Božím hnutí, které On dělá je jasná struktura a řád, protože Bůh není Bohem zmatku, nýbrž Bohem pokoje (1 K 14,33). Na nás je najít tuto strukturu a přizpůsobit ji organizaci naší práce. V posledních letech jsme vnímali potřebu regionální práce, která by nám umožňovala co nejtěsnější *kontakt s každodenními potřebami sborů* v určité oblasti a přizpůsobovat jim naši nabídku. Ve Vsetíně měl vizi regionálního rozměru práce Petr Húšť, který byl zapojen do vedení buňky stáže a začal pro region připravovat PDT (pracovní dny týmů), večery modliteb a chval, koncerty atd.“ (2007).

- ČEA deklarovala: „Změna stanov ČEA na posledním členském shromáždění otevřela pro členy ČEA a sbory v určitém městě či lokalitě možnost zakládat *místní skupiny s odvozenou právní subjektivitou*. Místní skupiny ČEA nabízejí bezpečnou

4.7.1.5 Autonomie apoštolů

Apoštolové se však netěší svému apoštolství mimo oblast svého teritoria. Wagner uvádí, že na horizontální úrovni jsou jednotliví apoštolové i sféry jejich autority zcela autonomní. Jak si všímá Budiselić, hlavní premisa tohoto rozdělení je učení, že každý apoštol má svou vlastní určenou oblast a autoritu, která je použitelná pouze v této specifické oblasti. Mimo tuto oblast je apoštol „bezmocný“ a stejně obyčejný, jako jakýkoli jiný věřící. Základ pro toto učení je nalezen u apoštola Pavla, který byl podle Wagnera „omezený apoštol“. Omezením se míní, že Pavel nebyl apoštolem pro kteroukoli církev na jakémkoli místě, ale měl svoji vlastní vymezenou oblast a mimo ní nemohl sloužit jako apoštol (1 K 9,2; 2 K 10,8,13–16 a Ga 2,9)¹²⁹⁵.

4.7.1.6 Ustanovování apoštolů

Přes zdánlivou nezávislost jednotlivých apoštolů je zde přesto oblast, ve které apoštolové potřebují jeden druhého. Jak si někteří všímají, stále více apoštolů touží být uvedeno do služby skrze rozpoznání ostatních apoštolů. K uznání apoštolátu sice, podle Hamona, není nic takového zapotřebí¹²⁹⁶, nicméně po kritice NAR Wagner uvádí, že k uznání apoštolátu je třeba rozpoznání a pověření ostatními „respektovanými“ a „kvalifikovanými vůdci“¹²⁹⁷. V rámci začlenění do ICA je nutné projít poměrně složitou procedurou navržení, uznání a schválení

platformu spolupráce pro evangelikální sbory, které chtějí např. skrze společné projekty *ovlivňovat své město*. První místní skupina tohoto druhu byla založena sbory v Českém Těšíně“ (2007).

¹²⁹⁵ WAGNER Charles Peter. *Your Spiritual Gifts Can Help Your Church Grow*, s. 195-200.

¹²⁹⁶ HAMON, Bill. *Apostles, prophets, and the coming moves of God*, s. 96.

¹²⁹⁷ „I strongly object to journalists using the adjective “self-appointed” or “self-declared” when referring to apostles. No true apostle is self-appointed. First of all, they are gifted by God for that ministry. Secondly, the gift and its fruit are recognized by peers and the apostle is “set in” or “commissioned” to the office of apostle by other respected and qualified leaders“. In: WAGNER, Charles Peter. *The New Apostolic Reformation Is Not a Cult*.

dalšími odpovědnými apoštoly v rámci ICA¹²⁹⁸. Pro Wagnera je, podle Drápala, rovněž důležité, aby apoštolové byli správně pojmenováni i svým apoštolským titulem¹²⁹⁹.

4.7.1.7 Uplatnění vládní moci

Zatímco jednotliví apoštolové jsou ve vzájemném, horizontálním vztahu prakticky indiferentní, směrem ke svým podřízeným se těší velké pravomoci. Apoštolovi je ve sborech NAR, jak uvádí Wagner, Hamon a potvrzuje i Drápal, svěřena vysoká míra autority. Může jednat za církve a přijímat rozhodnutí, která dříve mohly vykonávat jen synody, sněmy nebo koncily. Po úplném sjednocení církví tak bude v rukách apoštolů takřka ničím neomezená vládní moc, která snad předčí i církevní ekumenické koncily prvních století¹³⁰⁰.

Uplatnění vládní moci je zde prakticky identické jako v Pastýřském hnutí. Potvrzuje to i Hamon, který tento princip vidí v zásadě jako správný. Učení o „vládní moci“ je i nedílnou součástí mozaiky rekonstrukcionismu NAR. Stejně tak kritické stanovisko AoG vidí Pastýřské hnutí jako součást NAR¹³⁰¹. Dokládá to i ukázka pojetí autority prominentního stoupence NAR Teda Haggarda¹³⁰², která je převzata z materiálu pro vedoucí domácích skupinek, který byl zveřejněn v rámci CKS. Princip i výrazové prostředky jsou zde prakticky identické:

„Slovo autorita znamená moc ovlivňovat nebo přikazovat myšlení, názory nebo chování. Slovo podřízení se je vojenský termín, který znamená podléhat někomu nebo prokazovat poslušnost. Proto podřizovat se autoritě znamená být podřízen myšlení nebo velení někoho jiného. Je to povolání k poslušnosti. Řecké slovo pro duchovní

¹²⁹⁸ „Membership is attained only by official invitation from the Convening Apostle through the following process: Membership in ICA is restricted to individuals who have been recognized by a significant segment of the church, including peer-level apostles, as having the gift of apostle and who have been ministering through this gift for a period of time. An invitation to join ICA requires a nomination to be made and seconded by any two active ICA members. Under extenuating circumstances where two nominators are not available, an explanation as to why there is no second nominee is weighed in the decision-making process. Nomination forms are available to ICA apostles on the website, www.coalitionofapostles.com, or through the ICA office. Nominations by the two active members are then processed through the ICA office and the Convening Apostle. Decisions are made on a case-by-case basis as to whether official invitations will be extended. When the invitation is accepted by the individual nominee, a membership application and related documents will be sent to the nominated apostle. This involves the nominee submitting a written application form as well as the payment of membership dues. The applicant is required to provide the contact information for a person who knows about the nominee's ministry and to whom the applicant is accountable. ICA will secure that person's consent during the application approval process. After the application is approved, the new ICA apostle will be sent: a unique password for access to the Members Only section of the website, and other relevant items and documents“. In: About ICA.

¹²⁹⁹ Nicméně ještě minimálně v roce 2001 Wagner uváděl, že pojmenování zde není důležité, ale důležitá je správně vykonávaná funkce.

¹³⁰⁰ Je nutné si zde uvědomit, že v době ekumenických koncilů fungovali biskupové, kteří nedisponovali mandátem dominia podrobit si společnost, natož aby existovali „sekulární biskupové“.

¹³⁰¹ „Pastýřské hnutí, označení, které se dnes už nepoužívá tolik jako dříve, je stále praxe, která je těsně svázaná s apoštolsko-prorocksými výstřelky“. In: Endtime Revival–Spirit-Led and Spirit-Controlled.

¹³⁰² Haggard je významným stoupencem NAR, pastorem megasboru New Life Church v Colorado Springs.

autoritu znamená delegovanou kompetenci, ovládnání, kontrolu, soudní pravomoc nebo moc. *Tím, že se podřídíš Boží delegované autoritě, pak využiješ nadpřirozenou duchovní autoritu nebo delegování Boží kompetence a moci porazit d'ábla.* Proto je podřízení se autoritě tak důležité. V podstatě *to je povolání k vládnutí. Království existuje jen tehdy, když Král vládne a panuje.* Proto podřízení se autoritě je klíčem k ustanovení Božího království... Proto ten, kdo se staví proti autoritě, staví se proti tomu, co Bůh ustanovil a ti, kdo to dělají, uvádějí na sebe soud... Proto je nutné se nejen podřizovat Bohu, ale také podřizovat se těm, které Bůh ustanovil jako Svě představitele. Jelikož *Bůh zamýšlel, že ukáže Svoji autoritu světu skrze církev, poslušnost jejímu vedení je základní věcí...* Jakmile je člověk podřízen autoritě, stává se pak kandidátem na přijetí duchovní autority nebo nadpřirozené delegované vlády, kompetence, kontroly nebo moci. Jinými slovy, naše autorita uvolňuje Boží schopnosti... Písmo říká, že všechna autorita na nebi a zemi byla dána Ježíšovi. *Proto musíme jít ustanovovat království.*¹³⁰³

V Haggardově příručce pro vedoucí domácích skupinek se tak projektuje podřízenost delegované autoritě s cíli NAR, což je zde „poražení satana a ustanovení království“. Sám Haggard zde rovněž kombinuje poddanost vládním autoritám s poddaností vedoucím v církvi, což je stěžejní myšlenkou Watchmana Nee¹³⁰⁴, uplatňující se v dominionismu NAR. Ostatně Haggard sám byl obratným politickým řečníkem, pomáhajícím prezidentu Bushovi a Republikánské straně a zároveň byl vedoucím Národní asociace evangelikálů v USA, reprezentující 30 milionů křesťanů. Jeho kariéra skončila ve chvíli, kdy vyšla najevo jeho homosexuální praxe a nelegální užívání amfetaminu¹³⁰⁵.

4.7.1.8 Skupinkový sbor

Nicméně míra vládní moci apoštolů potřebuje účinný mechanismus, jak vůdcovské vize převést ke každému jednotlivému članku, tj. běžnému členovi sboru, který stojí až na samotné

¹³⁰³ HAGGARD, Ted Příručka pro vedoucí domácích skupinek sboru.

¹³⁰⁴ Podobnost Neeho učení s Haggardovou příručkou ukazují i jiné paralely. Je zde například chronologický výčet vzpory vůči SZ autoritám. Watchman Nee ve své knize „Duchovní autorita“ neposlušnost delegované autoritě spojuje s Božím soudem nad Nádabem a Abíhuem (s. 30-32) Miriam a Áronem (s. 32-36), Kórača, Dátana a Abírama (36-40) a jako vzor poslušnosti vidí Séma, který přikryl otcovi nahotu, na rozdíl od Cháma, který byl proklet (s. 29) a Davida, který prý poslouchal Saula (s. 43-44). Ve všech příkladech zde Nee vidí neposlušnost delegované autoritě. Haggard ve stejném smyslu uvádí: „Bůh může použít selhání delegované autority, aby vyzkoušel poslušnost. Tak tomu bylo v případě Noemovy rodiny (čti Gn 9,20-27). Noe byl Boží delegovanou autoritou. Cham, Noemův syn, se nepokoušel zakrýt otcovo selhání; místo toho šel ven a pověděl to svým bratrům. Noemovo selhání se stalo zkouškou pro jeho syny a ukázalo, kdo bude dělat věci Božím způsobem a kdo se vzbouří“. Další relevantnější příklady jsou podle Haggarda Nádab a Abihu (čti Lv 10,1-2), rebelie Miriam a Árona vůči Mojžíšově autoritě (čti Nu 12,1-16) a rebelie Kórača, Dátana a Abírama (Nu 16). In: Tamtéž.

¹³⁰⁵ DANIEL, Raus. Hřích Teda Haggarda.

základně, z níž vychází církevní hierarchie. V takovéto pozici člen sboru, ani starší, podle Trauta, nemůže obdržet zjevení, které by se týkalo směřování společenství, a je tudíž odkázán na vizi, která se k němu, skrze hierarchii autorit, dostane¹³⁰⁶. Zároveň je třeba zajistit, aby jednotlivý člen tuto vizi nejen obdržel, ale i účinně zrealizoval. K tomu slouží institut tzv. „skupinkového sboru“, který petrifikuje autonomní postavení pastora, který musí být obklopen loajálními lidmi, kteří budou jeho rozhodnutí delegovat skrze řetěz autorit směrem „od shora dolů“¹³⁰⁷. Z tohoto důvodu většina sborů, fungujících v apoštolském modelu, již od dob Pastýřského hnutí stojí na základě domácích skupinek, jejichž vedoucí mají za úkol být „prodlouženou rukou pastora“¹³⁰⁸. Potvrzuje to i Hamon, který vidí obnovu úřadu pastýře v rámci rekonstrukcionismu NAR v Pastýřském hnutí. K utužení tohoto převodního soukolí pak existují „duchovní smlouvy“, které jsou uzavírány mezi autoritou sboru a jeho podřízenými členy například při jejich přijímání, taktéž mezi pastory a proroky a konečně mezi apoštoly samotnými v tzv. „apoštolských sítích“. V hnutí NAR se také v tomto smyslu mluví o (do češtiny nesnadno přeložitelnému pojmu) „apostolic alignment“¹³⁰⁹. K tomuto slibu se musel zavázat Todd Bentley při jeho inauguraci Wagnerem a příslušnými apoštoly v Lakelandu. Obdobný princip je možné nahlédnout i v Asociační dohodě, kterou uzavřela charismatická JB se sborem BJB Cvikov, kde jsou zřetelné insignie, používané v dobách Pastýřského hnutí¹³¹⁰. O smlouvě s apoštolem se rovněž uvažovalo při rozpoznání Drápalova národního apoštolátu, což ovšem Drápal odmítl a on sám vždy takovýto způsob odmítal¹³¹¹.

¹³⁰⁶ „Bůh vždy respektoval a užíval vedení a jeho strukturální autoritu v místním sboru... očekává, že pastor bude pravděpodobně z celého sboru nejschopněji rozeznávat, jakým směrem Pán vede nebo chce pohnout shromáždění.“ In: Rozhovor s Edwardem Trautem. Nebo: „Pouze jedna osoba může vést stádo v jeden čas. Kdyby tvoji spolupracovníci byli lépe naladěni na Ducha svatého, tak by oni byli pastorem. Bůh tě vybral, protože slyšíš jeho hlas“. In: Ed Traut - Jak najít Boží vůli.

¹³⁰⁷ Výkonná moc se v těchto modelech uplatňuje mezi tzv. „mezipastýře“, nověji „vedoucí domácích skupinek.“ Jejich vlastnosti popisuje např. Kuttruff ve svých manuálech. Nejdůležitějšími aspekty, resp. kvalifikací vedoucího domácí skupinky je zde „věrnost, loajalita, podřízenost a poučitelnost“ (s. 28–29) vůči vedení sboru, resp. vůči pastorovi. Vedoucímu domácí skupinky je adresována otázka: „*Jak reaguješ na příkazy, poučování a kritiku?*“ (s. 29) Ačkoliv jsou tyto aspekty pro výběr církevního vedoucího důležité, pro vedoucího skupinek v megasboru jsou vůbec nejdůležitější. Kuttruff sice uvádí i další vlastnosti, jako „zralost, zkušenosti a schopnosti“ (s. 30), avšak dodává, že zatímco poslušnost, poddanost a loajalita jsou „*PODMÍNKOU, ty další mohou být rozvíjeny*“ (s. 30). Podstatu toho, proč jsou právě tyto vlastnosti pro výběr kandidáta určující, nedávno časopisu Charisma odhalil pastor korejského megasboru Y. Cho, z jehož knihy taktéž Kuttruff čerpá. Cho řekl, že by do funkcí vedoucích skupinek a různých mezipastorů měly být dosazovány ženy, a to z toho důvodu, že příliš neteologizují a snadno se podřizují. In: KUTTRUFF, Susanne. *Všechno o životě domácích skupinek*. Nejde o lokální práci, ale o manuál v přesahem i do ČR, podle kterého se formuje i eklesiologie v Apoštolské církvi. Autorka zde čerpá i z Neighboura Jr., Cho nebo Schwarze.

¹³⁰⁸ „Služba vedoucího skupinky je prodloužením služby pastora sboru. V tomto smyslu není vedoucí skupinky žádným pastorem, nýbrž pomáhá, podporuje a zcela jednoduše zastupuje zájmy pastora“ In: Tamtéž, s. 31.

¹³⁰⁹ Obširně je tento pojem vysvětlen v článku „What is apostolic alignment?“ a few good fathers“. Uvádí se zde mimo jiné, že jde o to uvést do souladu svůj život nebo život společenství s dalšími skupinami na základě vzájemné vykazatelnosti v Kristu v apoštolské vizi. In: CRAIG, Kirkby R. What is apostolic alignment?

¹³¹⁰ Za srovnání stojí jednotlivé body asociační dohody s Wagnerovou klasifikací vertikálních apoštolů:

Jednota bratrská poskytuje sborům sdruženým v Asociaci JB:

1) osobní pastorační péči pastorovi sboru a jeho rodině, pomoc v jeho osobnostním i profesionálním růstu

4.7.1.9 G 12 a Jitřuv model

Principem „skupinkových sborů“ je i zde judaistické chápání autority rabínů, kteří měli užší okruh svých žáků. Na stejném principu vychovával i Ježíš svých dvanáct apoštolů. Tímto modelem se v minulosti inspirovalo učednické hnutí a v KAM je tento vzor nazýván „strategií Kristovy služby“. V okruhu Ortize se mluví o analogickém modelu pod názvem „G 12“. Tento princip však nezůstává jen mezi mistrem a jeho učednickým týmem, ale každý z učedníků si formuje vlastní učedníky. Pokud je třeba učednický vést více lidí, slouží k vytvoření převodního mechanismu opět Starý zákon. Mluví se o tzv. Jitřovu systému, podle něhož Mojžíš delegoval svoji poradní autoritu mezi další vedoucí nad různě početnými skupinami Izraelitů; nad deseti, padesáti, sty a tisíci (Ex 18,25). Tento model je například rozvíjen ve Švýcarském megasboru Wenera Kniessela, odkud byl inkorporován do ČR¹³¹². Někdy se doporučuje tyto dva modely kombinovat¹³¹³. Podle Wagnera je pak pastor megasboru zároveň kongregačním apoštolem¹³¹⁴.

2) poradenskou a metodickou službu vedení sboru, včetně pastorační výpomoci ve složitějších případech

3) kázání, vyučování, semináře a eventuelně další akce na žádost sboru

4) tzv. coaching v programu National Church Development (Přirozený růst církve), eventuelně duchovní audit sboru

5) účast na Pastoračních konferencích Jednoty bratrské zdarma

6) využití krátkodobých týmů různých služebností při evangelizaci a zakládání nových sborů

7) jméno a záštitu Jednoty bratrské, jakožto registrované církve a její duchovní dědictví k propagaci na veřejnosti

Jednota bratrská vyžaduje od sborů sdružených v Asociaci JB:

1) vykazatelnost pastora a jeho rodiny pastýři

2) nahlédnutí do vnitřních záležitostí sboru (návštěva staršovstva, shromáždění, sejití skupinky, nahlédnutí do kartotéky a účetnictví, rozhovor s lidmi atd.)

3) každoroční statistické údaje včetně vize sboru

4) umožnění využití darů (lidí), které Bůh dal sboru k vytváření krátkodobých týmů různých služebností

5) krytí nákladů a finanční zainteresovanost na nadsborovou službu v rozmezí poloviny až plného odvodu sborů Jednoty bratrské podle míry asociačních nabídek. In: GONDÁŠ, Jáchym. Kočka leze dírou, apoštol oknem.

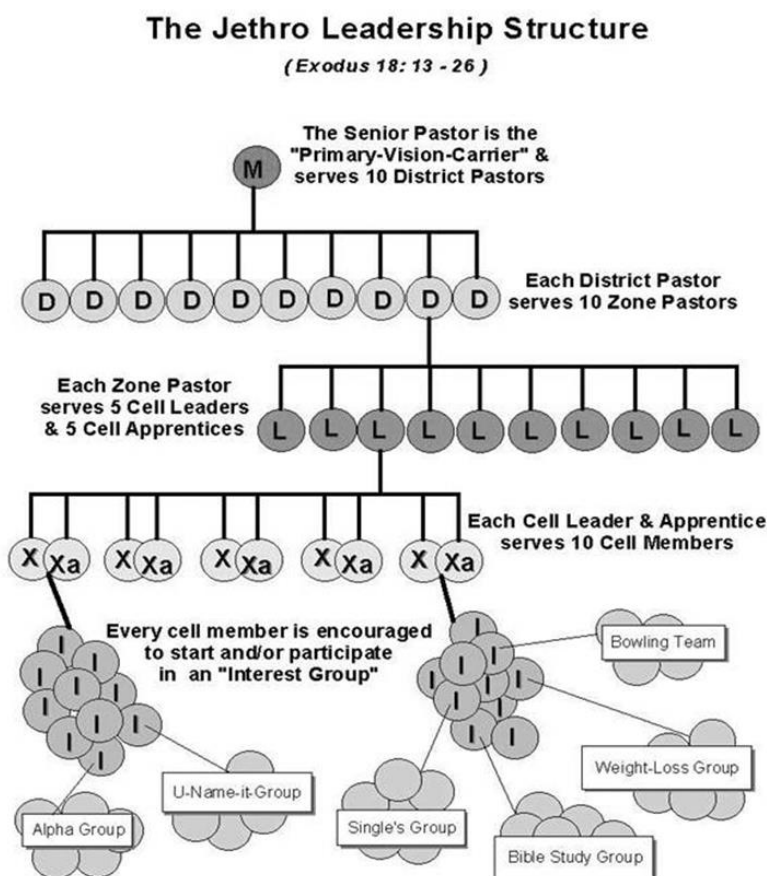
¹³¹¹ DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba a členství ve sboru*, s. 6.

¹³¹² Detailní popis je možné nalézt v absolventské práci z VOŠMT v Kolíně: MARVÁN, Josef. Skupinkový sbor.

¹³¹³ G12 and Jethro Models.

¹³¹⁴ WAGNER, Charles Peter. Understanding How Apostles Minister in Different Spheres.

Obr. č. 7 Struktura megasboru dle Jitrova modelu.

Podle: Marván, Josef. Skupinkový sbor.

4.7.1.10 Výchova učedníků

Výcvik jednotlivých vedoucích, kterému je v NAR věnována velká pozornost, je zde uplatňován ve smyslu násobení. Vůdce přitom sám sebe „multiplikuje“ do svých učedníků, a novum oproti Bibli je v tom, že každý z nich má rovněž svůj stejně tak omezený počet učedníků, do kterých se takto multiplikuje¹³¹⁵. Na vrcholu učednické pyramidy v NAR stojí apoštol, který se takto věnuje svým učedníkům, kteří se rekrutují například z pastorů denominačních nebo nezávislých sborů. Samotné učednictví je uskutečňováno obvykle na principu „tváří v tvář“, kdy se vedoucí podrobně věnuje svému učedníkovi, společně se účastní služby, někdy i rodinného života a vedoucí se tak obtiskuje do svého učedníka. V moderním manažerském konceptu se používá pojmu „koučink“. Biblický model je nalézán ve vztahu mezi Pavlem a Timoteem v klíčovém verši 1 Tm 2,2. V minulosti například Derek

¹³¹⁵ KUTTRUFF, Sussane. *Všechno o životě domácích skupinek: Příručka pro vedoucího domácích skupinek*, s. 57.

Prince, slovy Pattyho, „učedníkoval“ Roye Hartherna a Bob Mumford zase Jima Hammana, přičemž oba byli významnými pastory AoG. Tato skutečnost pak v roce 1977 vedla až v jistém slova smyslu k intervenci superintendenta AoG Thomase Zimmermana u vedoucího pětice, Charlese Simpsona¹³¹⁶.

Apoštolem, který stojí ve funkci „trenéra“, resp. „kouče“ pastýřů místních společenství, je dnes obvykle „vertikální církevní apoštol“, který „duchovně přikrývá“ službu svých podřízených a vůči kterému se má níže postavený pastor povinnost vykazovat. Samotné „duchovní přikrytí“ pochází ze slovníku Watchmana Nee a spočívá v principu delegované autority, která směřuje od apoštola, přes pastýře, vedoucí skupinek až k jednotlivému členovi sboru¹³¹⁷. Slovo vykazatelnost má zase původ v Pastýřském hnutí a znamená povinnost dát nadřízenému nahlédnout do svého života a závazně pak vykonat jeho příkaz. Tento princip pak bývá umocněn chápáním církve jako armády i se svými lidskými generály¹³¹⁸.

4.7.1.11 Ustanovování sborových autorit

V samotných apoštolských sborech pak platí striktní princip, že ostatní následují apoštola¹³¹⁹. Vždyť apoštol a koneckonců ani pastor zde není tím, kdo je v biblickém smyslu „správcem“, který by sbory pouze spravoval, ale je „vůdcem“, který vede¹³²⁰. Z hlediska odstupňovaného poznání a principu delegované autority pak rovněž není možné, aby jednotliví členové rozpoznávali povolání svých autorit, neexistuje zde žádná volba starších, a koneckonců nejsou zde rozvinuty ani pojistky proti zneužití autority¹³²¹. Na volbu by totiž bylo nahlíženo jako krok zpět směrem k denominačnímu uspořádání, které je mezi charismatiky chápáno jako těžký hřích proti jednotě. Vůdce v NAR může a má své podřízené pečlivě vyslechnout, ale z hlediska své vyšší autority rozhoduje on. Je zajímavé, že institut volby starších není zakotven ani v žádné z registrovaných charismatických církví, ani v těch, jako jsou AC, CKS nebo JB. Princip spíše odpovídá kooptaci. Všechny přitom ve svém pojetí autority počítají

¹³¹⁶ MOORE, David S. *Shepherding Movement*, s. 154-155.

¹³¹⁷ Tento princip Nee rozvíjí např. v knize „Duchovní autorita“. Zejména v kapitole 6.: „Lidé mají poslouchat delegovanou autoritu“. Pastýřské hnutí tento princip rozvinulo pomocí uzavírání smluv mezi jednotlivými údy těla.

¹³¹⁸ Jako generálové víry jsou v charismatickém hnutí často označováni velmi kontroverzní osobnosti jako Dowie, Branham, Allen, Roberts a další.

¹³¹⁹ DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*, s. 62-63.

¹³²⁰ Stanislav Bubik, velký stoupenec NAR, v rozhovoru, kde připouští, že ho ostatní považují za apoštola, uvádí, že funkce Rady církve spočívá nyní ve správcovství, nicméně vedoucí by měli vést. In: BARTÍK, Jiří. Rozhovor se Stanislavem Bubikem.

¹³²¹ Drápal, přes svůj letitý odpor vůči denominací, když popisuje apoštolskou službu uznává, že tyto pojistky jsou rozvinuty právě v denominacích. Uvědomuje si rovněž i potenciální hrozbu zneužití autority apoštolů. In: DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*, s. 103.

s úřadem apoštola jakožto nejvyššího správního orgánu. Autority jsou pak zpravidla vykazatelné směrem nahoru¹³²².

4.7.1.12 Problémy v apoštolské službě

O problémech v soudobé apoštolské službě se dočteme i v literatuře stoupenců NAR. Ačkoliv se zde s oblibou mluví o „vztazích“, a toto slovo je zde zjevně nadužíváno, jsou to právě vztahy, které mezi apoštoly nebývají zdaleka bezproblémové. Jak uvádí Drápal, když cituje Wagnera: „apoštolové nemají mezi sebou vždy nejlepší vztahy.“¹³²³ A nejedná se jen o problémy mezi apoštoly. Jsou to i zcela předvídatelné problémy se zneužíváním velkého množství autority, která je v NAR apoštolům svěřena. Hamon si všímá autoritářství v hnutích, ze kterých NAR vychází a rovněž Wagner s Drápalem poukazují na zneužitelnost autority¹³²⁴. Při četbě těchto statí se nelze ubránit dojmu, že autoři jsou přesvědčení, že přes historické neúspěchy je princip přeci jen nakonec dobrý a že nyní, když jsme zralejší a poučenější, se tento dobrý nápad snad už konečně povede zrealizovat. Zbývá dodat, že přesně to tvrdili učitelé Pastýřského hnutí a jeden z nich si to myslí dodnes.

4.7.2 Kritika obnoveného úřadu apoštola

Letniční hnutí si hned od počátku svého vzniku přivlastnilo titul „apoštolské“. Dnes to američtí pentekostalisté vysvětlují tím, že 1. učí to, co učili apoštolové a 2. mají podíl na moci apoštolů skrze křest a naplnění Duchem svatým, který je zmocňuje v životě a službě. Ovšem zároveň věří, že nezáleží na současném apoštolském úřadu, ale na apoštolském učení a moci. Nepěstují proto mezi sebou služebnosti podle titulu „apoštol“ nebo „prorok“. Mnozí v církvi prý sice vykonávají služebnou funkci „apoštola“ a „proroka“, nicméně apoštolská funkce se zde obvykle objevuje v souvislosti s misíí na novém území, v neevangelizovaných oblastech, mezi nezasaženými lidmi. Odvážně a směle ovšem prohlašují, že „založení více než 225 000 církví Assemblies of God po celém světě od roku 1914 by nemohlo být dosaženo bez přítomnosti apoštolské funkce“. Možná pak i v narážce na Wagnerem zmíněný transfer

¹³²² Více o pojetí autority v charismatických církvích je obsaženo v seminární práci In: FRANC, Aleš. *Utrpenie a pastorácia*.

¹³²³ Drápalova poznámka je ostatně logická, neboť on sám, jakožto národní apoštol, se rozešel s apoštolem Evaldem Ruckým z Jednoty bratrské a napsal o tom v několika svých pastýřských listech (např. „Vztahy s Jednotou“). Má rovněž dlouhodobě napjaté vztahy i s eklésiálním apoštolem Rudolfem Bubikem, který nazval jeho učení o tom, že Bůh není vševědoudcí, rouháním, a zveřejnil o tom v roce 2005 pastýřský list. Pro odlišné pohledy na etiku rovněž v devadesátých letech nedošlo ke spojení mezi AC a KS. Více o tom v seminární práci In: FRANC, Aleš. *Předpoklad společenství k ekumenické práci*.

¹³²⁴ Např. In: DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*, s. 103.

věřících do NAR dodávají, že „v rané církvi falešní apoštolové nezakládali nové církve, ale vykořisťovali církve založené jinými.“¹³²⁵

Letniční nicméně velmi důrazně rozlišují mezi apoštoly, kteří se podíleli na utváření inspirovaných spisů NZ a současnými služebníky. Jen apoštolové NZ tvoří onen „apoštolsko-prorocký“ základ, který si dnešní apoštolové nárokovat nemohou. Tím se ještě více liší od NAR. AoG přitom vycházejí z gramatické exegeze, když tvrdí, že „v Efezským 2,20 Pavel hovoří o historickém faktu, že se Židé a pohané shromáždili, aby vytvořili církev. Aorist participia ve verši 20 pak exegetují jako: „když jsme byli postaveni na základ apoštolů a proroků, s Ježíšem Kristem samotným jako úhelným kamenem“ s tím, že jde o minulou událost. Další odkaz na „apoštoly“ a „proroky“ v Efezským 3,5 pak má hovořit o jejich roli při zapisování inspirovaných Písem v minulosti. Letniční odmítají i přesvědčení NAR, že by apoštolové měli spravovat místní církve, protože vedení místních církví je podle pastorálních epištol „v rukou starších, dozorců a diakonů“. V těchto posledních Pavlových dopisech nejsou podle nich žádné známky toho, že by úřady apoštolů a proroků stále trvaly, třebaže jejich služební funkce zůstává¹³²⁶.

4.7.2.1 Kritika teritoriality apoštolů

To ovšem zdaleka není jedinou odlišností od NAR. Letniční odmítají i urbanistický, diecézní princip lokace apoštolů. Uvádějí, že žádný z novozákonních listů není adresován apoštolovi. Pokud by takto apoštolové sloužili v první církvi, a každé město by spravoval jeden apoštol, jistě by pisatelé epištol danou věc zohlednili i v oslovení. Přesto zde nacházejí ze svého pravidla výjimku v případě, kdy je v úvodu listu osloven církevní služebník, nicméně jde o potvrzení jejich předpokladu: „List Filipským je adresován „dohlížitelům a diakonům“, (Fp 1,1) nikoliv místnímu nebo městskému apoštolu. Zdá se, že není důvod ustanovovat rozpoznané apoštoly nad určitými církvemi či regiony¹³²⁷. Zde ovšem NAR nabízejí výklad, že poslové (prý apoštolové) sedmi sborů z úvodních tří kapitol listu Zjevení označuje právě tyto městské apoštoly¹³²⁸.

¹³²⁵ Apostles and Prophets.

¹³²⁶ Tamtéž.

¹³²⁷ Apostles and Prophets.

¹³²⁸ Tuto klasifikaci uvádí již Wagner. Byl jsem pak osobně svědkem, kdy Lukáš Targosz na konferenci Apoštolské církve v září 2002 v Nymburce přesně takto argumentoval na námítku, že Bible neukazuje na princip městských apoštolů.

4.7.2.2 Kritika autonomie apoštolů

Letniční pro Wagnerem zdůrazňovanou autonomii apoštolů rovněž nemají příliš pochopení. Ve svém prohlášení implikují, že „pro osoby s nezávislým duchem a přehnaným odhadem své vlastní důležitosti v Božím království je velikým pokušením prohlašovat, že organizace a administrativní struktura je jen lidského původu“¹³²⁹. Ovšem nejde jen o etický princip, nesouhlasí ani s tvrzením, že apoštol byl apoštolem jen pro určité sbory, zatímco po ostatní byl řadovým věřícím a že jeho autorita byla jen místní, nikoliv univerzální.

„Aby bylo jasné, zdá se, že se apoštolové varovali určitého jednání v církvích, které nezaložili (Ř 15,20; 1 K 3,10). Avšak zcela jistě překračovali geografické hranice. Vzorek důkazů v Novém zákoně naznačuje, že jejich autorita byla univerzální ve věroučných a etických záležitostech a vztahovala se v jistém smyslu na všechny církve.“¹³³⁰

Připouštějí ovšem, že se mohli lišit jak v důzracích v pohledech na praktické a věroučné problémy, nicméně uplatňovali spolu s respektovanými staršími sdílené vedení. Dokládají to tím, že Dvanáct vyzvalo církve v Jeruzalémě k výběru sedmi diakonů (Sk 6) nebo když Jeruzalémský koncil vyřešil spor, zda mají pohané dodržovat židovský zákon na základě rozhodnutí „apoštolů a starších“ (Sk 15-4,6,22)¹³³¹.

4.7.2.3 Kritika ustanovování apoštolů

K zjištění, co letniční soudí o ustanovování apoštolů a proroků, zřejmě nejlépe poslouží krátký citát z prohlášení o „Apoštolech a prorocích“. Odtud pochází i kvalifikace „osob s nezávislým duchem“ právě ve vztahu k jejich „sebeustanovování“. „Když si [tito] přečtou v Bibli, že existovali apoštolové a proroci, kteří měli ve vedení veliký vliv, a špatně si vyloží 1 K 12,18 a Ef 2,20 a 4,11, pokročí k tomu, že vyhlásí sami sebe nebo osoby s podobnými náhledy za proroky a apoštoly.“¹³³²

I když se v NAR samozřejmě nevolá po tom, aby se apoštol sám „ustanovil“, je zde nutné vzít v potaz, že další apoštolové, kteří mohou apoštola ustanovit, nemají obvykle k „podřízeným“ apoštola, nad nimiž je nyní autorita ustanovena, žádný vztah. Zatímco apoštol má autoritu

¹³²⁹ Endtime Revival-Spirit-Led and Spirit-Controlled.

¹³³⁰ Apostles and Prophets.

¹³³¹ Tamtéž.

¹³³² Tamtéž.

obrovskou, jeho autorita je dalšími apoštoly, kteří jej mohou povolát, prakticky nepostižitelná. A právě tento princip je letničními kritizován:

„Nahodilá a nesprávná záměna vzájemně ustanovených apoštolů a proroků za existující, od Boha povoláné a náležitě vybrané vedení, které mají nahradit, je okolnost, která přímo vybízí ke zneužití. V minulosti vedlo pastýřské učení k nepřírozenému pyramidovému systému vykazatelnosti, kde byla každá osoba zodpovědná osobnímu pastýři. Pastýř byl na oplátku zodpovědný dalšímu pastýři kvůli svému vedení, vykazatelnosti a řízení.“¹³³³

Následuje další varování:

„Titul apoštol by neměl být lehkovážně udělován nebo prisvojován. Z historického hlediska byli apoštolové lidé rozpoznatelné duchovní úrovně, spolehlivého charakteru a velké účinnosti ve službě církve. Pavlovo varování před těmi, "kdo by se rádi chlubili, že si počínají jako my", dále prohlášení, že "jsou to falešní apoštolové, nepoctiví dělníci, přestrojení za apoštoly Kristovy" a následné přirovnání: "vždyť sám satan se převléká za anděla světla" (2 K 12,11–14), jsou připomenutím vedoucím k zamyšlení nad tím, že neomezená lidská pýcha při vyhledávání takového vůdcovství může člověka oslepit vůči ďábovým nástrahám. Lidé nedostatečného charakteru si mohou prisvojit titul apoštola s cílem získat převahu a vládu nad ostatními věřícími, zatímco sami zůstanou nevykazatelní vůči členům, o které se starají, nebo staršovstvu svého společenství.“¹³³⁴

Aspekt ustanovování apoštolů do služby, vzhledem k jejich prakticky nekontrolované autoritě, je zřejmě jednou z nejvíce kritizovaných věcí v NAR. V této souvislosti je možné uvést i glosu Gradyho, který byl svého času ve Wagnerových kruzích rozpoznán jako apoštol, avšak stal se hlasitým kritikem autoritářství, a snad i v souvislosti s tím možná jeho jméno zmizelo ze seznamu, a nakonec i seznam sám od roku 2010 zcela zmizel k veřejnému nahlédnutí¹³³⁵. Grady uvedl:

„Dnes, zdá se, jsme si vytvořili z titulů fetiše. Najednou se všichni v charismatických kruzích stali biskupy (někteří byli ordinováni s prsteny, hábity a ve směšných kloboucích). Pak se ti samí hoši se špičatými klobouky začali nazývat apoštoly. Proroci

¹³³³ Endtime Revival-Spirit-Led and Spirit-Controlled.

¹³³⁴ Apostles and Prophets.

¹³³⁵ Investigativní publicita Bruce Wilson ovšem zálohoval a zpřístupnil tyto seznamy od roku 2001 do roku 2009. In: WILSON, Bruce. International Coalition of Apostles membership lists.

na ně začali žárlit a rovněž si začali říkat apoštolové. Viděl jsem jednu dámu, která nechtěla zůstat pozadu a začala si nechat říkat "Slovutná prorokyně". Nejnovějším výstřelkem se v jistých církevních kruzích nyní stalo, oslovovat některé lidi "apoštole"... Jako: "když přijede apoštol 'Svatý Zlatý', oslovujte jej 'apoštole' a ujistěte se, že je posazen v jeho soukromém apartmá, zatímco jeho pobočníci v černých brýlích hlídají dveře." Dokonce si již vytvořili propracovanou teologii, která by potvrdila tato směšná pravidla. Zdá se, že snad ani není možné přijmout požehnání od Božího muže, pokud jej správně neoslovíme."¹³³⁶

Odhlédneme-li od zjevného sarkasmu Gradyho, který je i podle Dittricha respektovaným znalcem charismatického hnutí, můžeme si učinit obrázek o přijetí NAR nejen mezi letničními, ale i mezi některými umírněnými, a přesto vlivnými charismatiky.

4.7.2.4 Kritika uplatnění vládní moci

Ohledně samotného výkonu moci jednotlivými apoštoly letniční často citují Jamese Dunna, podle něhož „apoštolská autorita není vykonávána nad křesťanským společenstvím, ale uvnitř; autorita je pak vykonávána s cílem "aby své vyvolené dokonale připravil k dílu služby - k budování Kristova těla" (Ef 4,12).“¹³³⁷ Stěží by se tedy dalo mluvit o vládě, či dokonce nadvládě apoštolů nad zbytkem církve. Letniční si zde znovu všimají podobnosti mezi NAR a Pastýřským hnutím, když v souvislosti s ním píší: „v minulosti vedlo pastýřské učení k nepřirozenému pyramidálnímu systému vykazatelnosti, kde byla každá osoba zodpovědná osobnímu pastýři. Pastýř byl na oplátku zodpovědný dalšímu pastýři kvůli svému vedení, vykazatelnosti a řízení“¹³³⁸. Již v roce 1976 uváděli, že jeho stoupenci byli přesvědčeni „že pro správný vztah ke Kristu je důležité, aby věřící měl svého pastýře, což je obvyčejně odvozováno z Ef 4,16“ a že „ke Kristovu tělu musíme být napojeni skrze klouby a šlachy.“¹³³⁹ Připomeňme, že šlachy měly být „duchovní smlouvy“, které NAR převzalo, včetně - podle Hamona - správného pojetí úřadu pastýře. Ve stanovisku se však uvádělo, že „narozdíl od lidského těla, jestliže každá část těla Kristova je na svém správném místě, přijímá pokyny od Krista přímo, a tak celé tělo roste a vzdělává se v lásce.“¹³⁴⁰

¹³³⁶ GRADY, J Lee. A Message to His Holy Highness the Worshipful Bishop Rev. Dr. Apostle Grand Poobah.

¹³³⁷ Apostles and Prophets.

¹³³⁸ Endtime Revival-Spirit-Led and Spirit-Controlled.

¹³³⁹ The discipleship and submission movement.

¹³⁴⁰ Tamtéž.

4.7.2.5 Kritika skupinkového sboru

Tento bod úzce souvisí s předchozím, neboť institut skupinkového sboru byl pouze prostředkem, jak rozvést jednotlivou autoritu pastýřů k jednotlivým údům Těla Kristova. Zde pak znovu platí explicitní varování AoG, že jakákoliv „struktura vytvořená k tomu, aby se vyvarovala předchozí struktury, se může brzy stát diktátorskou, povýšenou a tělesnou, zatímco o sobě bude tvrdit, že je bibličtější než ta stará“¹³⁴¹. Skupinkové sbory Pastýřského hnutí se staly domovem „nových konvertitů, kteří neměli nikoho, kdo by je vedl“ a toto učení bylo „vyplněním vaku“ a zdáním, že ponese dobré výsledky. Přesto „přicházelo mnoho zpráv o tom, že jde o destruktivní a ... že je nutné zkoumat učení tohoto hnutí, zvláště toho, co se týká jeho přístupu k Písmu, církvi a věřícím“¹³⁴². Nešlo přitom pouze o USA. Kriticky se z jiného úhlu pohledu vyjádřil i bývalý předseda svazu letničních církví v Německu, Reinhold Ulonska:

„Jsem striktním odpůrcem „mamutích sborů“, kde se musí nalézt nějaká pomocná konstrukce, abychom se ještě mohli starat o jednotlivce. Často se mnohé ovce nikdy nedostanou do kontaktu se svým pastýřem. Jako kontaktní osoba je delegován nějaký bratr, který se stará o skupinku. V těchto velkých sborech je pak často "boj o to kdo je větší". Pokládám to za zcela chybný vývoj... Stádo musí mít rámeček, aby pastýř znal své ovce jménem a ovce znaly hlas pastýře.“¹³⁴³

Na druhou stranu by jistě nebylo správné glorifikovat letniční církve za jejich kritický postoj a správnou eklesiologii. Nejznámější skupinkový sbor na světě, patřící učitelů pozitivního myšlení Yonggi Cho v Jižní Koreji, s velkou mírou autoritativnosti, patří k Assemblies of God. Stejně tak mnohé autokratické jihoamerické sbory. Taktéž megasbor Wenera Kniessela, který je typickou ukázkou principů Pastýřského hnutí, je letniční. Přesto se ale spíše jedná o charismatická, spíše než letniční společenství, ovšem měřeno optikou severoamerického pentekostalismu nebo evropského letničního hnutí do druhé poloviny devadesátých let.

4.7.2.6 Kritika G 12 a Jitrův model

Co se týká biblické, případně systematické teologie samotného principu uplatňování autority v učednických modelech NAR resp. Pastýřského hnutí na základě vztahu Krista k jeho učedníkům, pak tyto jsou obecně letničními odmítány. Jsou chápány jako překonaný

¹³⁴¹ Endtime Revival-Spirit-Led and Spirit-Controlled.

¹³⁴² The discipleship and submission movement.

¹³⁴³ ULONSKA, Reinhold. *Úřady v církvi*, s. 24.

judaismus, stejně jako Jitrův model. Navíc, ani v těchto modelech nešlo o vládnutí, ale speciálně u Mojžíše šlo o soudní, resp. poradenskou službu, kde Mojžíš učil lid Božím řádům (Ex 18,26). Nešlo o princip „přikrytí“ nebo „vykazatelnosti.“ Dokonce Ježíš sám odmítl být nad učedníky soudcem v běžných záležitostech (L 12,14). Na místě Mojžíše, jak podotýká David R. Nichols, stojí dnes osobně Kristus¹³⁴⁴, se kterým můžeme mít po jeho vzkříšení osobní vztah. NZ církve již nepotřebuje prostředníka, kterým byl Mojžíš a s Kristem je možný mít vztah dokonce kvalitativně užší, než měli jeho učedníci v dobách jeho pozemského putování (J 16,7). Jak uvádí stanovisko k Pastýřskému hnutí:

„Někteří, pro tento svůj nový řád učednictví, nacházejí vzor ve vztahu Ježíše a jeho učedníků, avšak při tom zapominají, že to se dělo ještě v rámci judaismu, před tím, než Ježíš začal budovat svou církev. Vodítka pro církevní modely bychom měli hledat ve Skutcích a v epištolách. Jejich tamní rozmanitost je dána potřebami vyvstávajících z různých situací.“¹³⁴⁵

Duchovní jsou poté ubezpečeni, že model osobních, často nezralých pastýřů, jakkoliv lákavě vypadá, neodpovídá skutečným potřebám církve. Neboť, dle stanoviska, duchovní, jako pastýř lokálního stáda v církvi, případně spolu s manželkou, je schopen se vypořádat i s těmi nejosobnějšími záležitostmi. Je vždy možné přizvat superintendanta okrsku, a to svobodně a v případě dobrovolného uvážení. Koncept pastýřské péče, často neodborné, „s pocitem závazku, aby se někdo stal mým osobním pastýřem“, není zde rozpoznán biblickým. Bohem povolání a církvi rozpoznání duchovní, kteří se snaží budovat a vzdělávat Kristovo Tělo, mají potřebnou zralost, stabilitu a obdarování Ducha¹³⁴⁶.

4.7.2.7 Kritika výchovy následovníků

Do konfliktu se dostal i sám osobní způsob služby tzv. „koučinku“ a „multiplikace“¹³⁴⁷, kdy je, navíc často nezralý jednotlivce, veden k vyučování svého učedníka (učedníků) v soukromí podle 2 Tm 2,2. Zde se prý má dotyčný učit od jednotlivce jeho způsobem a životnímu stylu. Pile ovšem namítá, že tento verš nic takového neuvádí:

„Například učitelé, kteří trvají na uplatňování učednického modelu one-on-one, jež bývá označován za klíčový či nezbytný k dosažení zralosti v křesťanském životě, tak

¹³⁴⁴ NICHOLS, David R. Pán Ježíš Kristus In: HORTON, Stanley, *Systematická teologie*, s. 310-311.

¹³⁴⁵ The discipleship and submission movement.

¹³⁴⁶ Endtime Revival-Spirit-Led and Spirit-Controlled.

¹³⁴⁷ Jedná se o označení slovy, která se v učednickém hnutí objevila až s příchodem manažerských metod církevního řízení. Nicméně tyto názvy odpovídají principům Pastýřského hnutí.

činí na základě verše z 2. Tm. 2,2 "a co jsi ode mne slyšel před mnoha svědky, svěř to věrným lidem, kteří budou schopni učít zase jiné". Problém je, že tento verš neříká *absolutně nic ohledně formy* učednictví one-on-one. Pokud bychom chtěli tento princip z daného verše přeci jen vyčíst, bylo by potřeba úplně ignorovat celou tuto část verše: a co jsi ode mne slyšel *před mnoha svědky*. Pavel zde neříká, že by učil Timotea one-on-one, ani že Timoteus také musí vyučovat druhé one-on-one. Místo toho popisuje skupinové sezení, během kterého byl Timoteus vyučován spolu s druhými a instruuje Timotea, aby dané poznání předával dál těm, kteří budou schopni činit totéž. Pavel nespecifikuje způsob, jak to má udělat. V podstatě neexistuje ani jeden příklad, kdy by sám Pán Ježíš praktikoval one-on-one učednické vedení. Nejmenší počet, se kterým kdy pracoval, byli tři lidé. Jsou doby, kdy one-on-one může být vhodnou formou vyučování či poradenství, ale nelze dokládat nutnost praktikování tohoto modelu Písmem.¹³⁴⁸

Assemblies of God dokonce i v případě, že by se dané verše mezi Pavlem a Timoteem aplikovaly správně, namítají, že nejde o žádný univerzální vzor, a tento už vůbec nevede člověka k tomu vytvářet síť:

„Jiní se pokoušejí ospravedlnit vztah pastýř - ovce přirovnáním ke vztahu mezi apoštolem Pavlem a Timoteem. Ale to byl vztah mezi starším a mladším služebníkem a nezakládá vzor pro vztah mezi pastorem a věřícími¹³⁴⁹ Třebaže Pavlův příklad, kdy radil mladému Timoteovi, je dobrým vzorem i pro dnešek, *neexistuje žádný biblický základ pro síť, která požaduje po každém věřícím, aby měl svého osobního pastýře*.“¹³⁵⁰

4.7.2.8 Kritika ustanovování sborových autorit

V neposlední řadě je zde předmětem kritiky i způsob ustanovování sborových autorit *pouze* na základě rozhodnutí vyšší autority, bez možnosti rozsouzení a spolurozhodování celé církve. Letniční církve se hlásí k protestantské reformaci a mají tudíž demokratickou strukturu. To ovšem neznamená, jak se snaží vysvětlit mnozí, že se v církvi jedná o vládu lidu. Jak uvádí Filipi, jde spíše o možnost účastnit se na rozpoznání Božího povolání

¹³⁴⁸ PILE, A. Lawrence. The Other Side of Discipleship.

¹³⁴⁹ The discipleship and submission movement.

¹³⁵⁰ Endtime Revival-Spirit-Led and Spirit-Controlled.

služebníků¹³⁵¹. Podle nich jen tam, kde mohou nejbližší spoluvěřící posoudit biblické kvality, kladené na službu starších (1 Tm 3,1-13; Tt 1,6-9), se může hovořit o náležité *invocatio externa*. Směrem k pastorským autoritářským principům se proto AoG vysloveně dovolávají demokracie:

„Zároveň se běžně vyskytuje tendence k degradaci a snižování významu demokracie ve prospěch poddání se autoritě. Předpokládá se, že apoštolové a starší jeruzalémské církve vykonávali autoritu jak nad církví v Jeruzalémě, tak i nad jinými sbory. Bližší pohled do Písma ukáže, že když se vybíralo sedm mužů k službě při stolech, apoštolové jen uvedli, jaké mají mít předpoklady a požádali věřící, aby si je vybrali nebo zvolili (Sk 6,3-5). Ve Skutcích 14, 23, kde Pavel a Barnabáš v každé církvi ustanovovali starší, je v řečtině použito slovo *ordain*, které znamená vybrat nebo zvolit zvednutím ruky.“¹³⁵²

4.8 Misiologie

Misiologie hnutí má v NAR dynamický ráz a uplatňují se při ní zejména čtyři prvky. Jde o 1. obrazy vojenských bitev ze Starého zákona při dobývání zaslíbené země; 2. manažerské dovednosti z oblasti lidských zdrojů a marketingu; 3. poznatky z vrcholového, zejm. týmového sportu k tréninku mužstva a 4. vedení taktického boje proti satanu a moderní vojenské taktiky při použití strategických zbraní. Církev zde jako armáda dobývá zemi z vlastnictví satana a jeho démonů pro Krista a nabízí přitom evangelium na základě marketingových strategií dle nalezených potřeb lidí v daných lokalitách¹³⁵³. Za bližší zmínku stojí zejména 1. hamartologie, 2. pojetí velkého poslání, 3. duchovní mapování, 4. strategický duchovní boj resp. kosmický exorcismus.

4.8.1 Hamartologie

Verše z evangelií o Velkém pověření, resp. Velkém poslání zná téměř každý činovník NAR z paměti. Misie, která se zde stala synonymem pro šíření Božího království, stojí v samotném centru teologického zájmu. Kdo nabídne nové, netradiční a neotřelé způsoby evangelizace nebo přijde s dobrým nápadem, jak uskutečnit eschatologicky zaslíbené probuzení, má obvykle v kruzích NAR otevřené dveře. Pokud je samozřejmě ochoten se ve všem poddat a

¹³⁵¹ FILIPI, Pavel. *Církev a církve*, s. 118.

¹³⁵² The discipleship and submission movement.

¹³⁵³ Klasickou ukázkou průzkumu trhu v oblasti lidských potřeb a manažersky vedené církve je Warrenova kniha „Cílevědomá církev“.

podřídít autoritě pastora a zároveň usilovat o jednotu. Nicméně zvěstování evangelia je rovněž pevně ukotveno v srdci samotného, zejména amerického evangelikalismu. Johnatan Edwards, John Wesley nebo Evan Roberts se zde těší mnohem většímu respektu než teologové staré církve, které běžný evangelikál obvykle ani nezná. Přesto je zde jeden podstatný rozdíl, a to je hamartologie. Zatímco slavní evangelisté velmi ostře volali jednotlivce k pokání z následků Adamova dědičného hříchu¹³⁵⁴, v NAR se na hřích nahlíží odlišně. Například podle Vincenta nebyl hlavním Adamovým problémem v ráji hřích, ale nezávislost¹³⁵⁵. Proto ani při zvěstování království se na pokání neklade důraz¹³⁵⁶. Lidé bývají spaseni tím, že se vymaní ze satanova vlivu vstoupením do Království. Jak to vyjádřil Vincent:

„Jedna z prvních otázek, kterou si musíme položit, je: Co je srdcem a podstatou pokání? Všimnete si, že v celém Novém zákoně je jen velmi málo vyučování o odpuštění hříchů (sic!). Říkám to svobodně šokujícím způsobem. Chci váš šokovat, abychom znovu přemýšleli o tom, jak kážeme evangelium. Odpuštění hříchů je zmiňováno jako důsledek něčeho jiného. *Prvotní věcí je Království!* Těm, kteří vstoupí zároveň do Království, jsou odpuštěny jejich hříchy.“¹³⁵⁷

Díky kosmickým exorcismům, jak uvádí Wagner, jsou na Cabrerových shromážděních dokonce lidé spaseni ještě před kázáním evangelia¹³⁵⁸. Absence pokání přitom byla vyčítána již Hicksovi v Argentině¹³⁵⁹. V NAR se tedy spíše než pokání při zvěstování evangelia uplatňuje změna z postoje z *nezávislosti* do *závislosti* skrze začlenění člověka do struktur Božího království, což souvisí s jeho přechodem ze satanova království do království Kristova, které je manifestováno v církvi. Zde je pak člověk *přikryt duchovní autoritou a chráněn před satanem*¹³⁶⁰. A koneckonců institut pokání podle mnohých zřetelně absentuje i na Kurzech Alfa, které jsou nejrozšířenějším způsobem evangelizace v současném evangelikalismu, a které mají svůj původ v charismatickém hnutí¹³⁶¹.

¹³⁵⁴ I zde ovšem existovaly jisté výjimky. Například slavný evangelista Charles Finney byl semipelagián a koncepci dědičného hříchu neuznával. Přesto i on volal lidi k pokání z jejich vlastních hříchů. Edwards měl dokonce docílit probuzení tím, že vyličil svým následovníkům tak dokonale pekelná muka, že tito se během kázání drželi sloupů ve strachu, že se pod jejich nohama náhle otevře pekelná propast.

¹³⁵⁵ VINCENT, Alan, *Království v celé své slávě*, s. 39.

¹³⁵⁶ „Když budeme procházet Nový zákonem, zjistíme, že to nikdy nebylo evangeliem o odpuštění hříchů. Je to evangelium Království. Když někdo přijme změnu pravidel, zdroj hříchu se zastaví a hřích ztratí svůj kořen“. In: VINCENT, Alan. *Království v celé své slávě*, s. 9.

¹³⁵⁷ Tamtéž, s. 7.

¹³⁵⁸ WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 63.

¹³⁵⁹ DAVIES, Wilma Wells. Kairos moments and cultural connections as factors in religious change in Argentina, s. 1-7.

¹³⁶⁰ O duchovním přikrytí své služby proti démonům mluví například Annacondia v knize „Satane, poslyš!, s. 123-131.

¹³⁶¹ Podrobněji je o této problematice pojednáno In: FRANC, Aleš. *Pozadí a teologie kurzů Alfa*, s. 84-87. Mj. je zde citace stanoviska CB, kde se uvádí: „Kurzu zřetelně schází důkladnější prezentace učení o pokání a o řešení viny obecně. Toto téma

4.8.2 Velké poslání

Rozdíl oproti klasickému pojetí evangelizace je pak i v samotné gramatické exegezi z řečtiny. Wagner uvádí, že dříve se věřilo, že křesťané mají získávat učedníky ze všech národů, přičemž se předpokládalo, že adresátem poselství jsou jedinci, kteří pochází z těchto rozličných etnik a ti pak mají být vedeni k učednictví. Tomu ostatně odpovídá i ekumenický překlad, který zde uvádí: „Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky“ (Mt 28,19). Při pohledu do řečtiny zde ovšem nalézáme: $\mu\alpha\theta\eta\tau\epsilon\acute{\upsilon}\sigma\alpha\tau\epsilon\ \pi\acute{\alpha}\nu\tau\alpha\ \tau\grave{\alpha}\ \epsilon\theta\upsilon\eta$, což se ostatně shoduje i s mnohem přesnějším kralickým překladem, kde se píše: „učte všechny národy“. Wagner pak činí lingvistickou exegezi, v níž dokazuje, že učedníky nejsou tudíž jednotlivci z těchto národů, ale národy samotné a apoštolům byl udělen mandát získávat a vyučovat celé národy:

„Když Ježíš vyslal své učedníky, řekl jim, že mají jít a činit učedníky ze všech národů. Pochopte to, činit učedníky z čeho? Ze všech národů! Toto místo nemluví o tom, že bychom měli činit učedníky z jednotlivců, o tom mluví jiná místa. Říká, že máme činit učedníky ze všech národů, z celých skupin společnosti. Jinými slovy je hovořeno o proměně společnosti.“¹³⁶²

Tím se samozřejmě mění celé pojetí evangelia i samotné evangelizace a hledají se způsoby, jak pracovat spíše s masami lidí, jak ovlivňovat jejich myšlení a hledají se propracované mediální strategie vedoucí až k dosažení vlivných politických míst křesťanskými politiky, resp. sekulárními apoštolý. Záchrana všech národů a spása je pak nahlížena v navrácení Adamova ztraceného dominia. Z tohoto důvodu Wagner nově definoval i obsah evangelia.

„Satan přišel k Adamovi a Evě. Protože Adam s Evou měli autoritu vládnout i se své vlády vzdát. ... Adam udělal to nejhorší rozhodnutí, co mohl, a dal svoji vládu Satanovi - a co se stalo - tím jsme se dostali my, kteří jsme v té době byli v Adamovi, pod nadvládu Satana... Druhý Adam trvale zvrátil historii... Od té doby, co Bůh stvořil svět, se svět dvakrát obrátil o 180 stupňů. První veliký obrat přišel, když se Adam vzdal své vlády a autority, to bylo 180 stupňů proti tomu, co Bůh chtěl, a když přišel druhý Adam, změnilo se to o 180 stupňů a nyní je to zpět ve správném směru, ale ještě to není dokončeno. ... Ježíš řekl toto: je to pasáž, kterou znáte, Lukáš 19,10:

by si jistě zasloužilo jednu samostatnou lekci. Částečně ho najdeme v úvodních třech lekcích a v lekcích o Duchu svatém. Je potřebné obsah kurzu v tomto smyslu doplnit a věnovat se tomuto tématu jak v přednáškách, tak i ve skupinách nebo v osobních rozhovorech. S tím souvisí oprávněná výhrada některých kritiků kurzu Alfa, že zkušenost s Duchem svatým se někdy předkládá neobraceným lidem. Následování Krista tak může obejít bolestivý proces pokání a stát se spíš napodobováním nějakých zkušeností.“

¹³⁶² „Apostle“ C. Peter Wagner of the NAR Teaches „The Dominion Mandate“.

„Syn člověka přišel, aby hledal a spasil, co zahynulo“. Máme v mysli, co jsme slyšeli v kázáních, jako kdyby bylo řečeno: *Ježíš přišel zachránit ty, kdo byli ztraceni*, ale to přesně se tam neříká. Říká se tam *to, co bylo ztraceno*.¹³⁶³

Zatímco dříve bylo v křesťanských kruzích chápáno, že podle L 19,10 Ježíš přišel zachránit člověka, který zahynul, Ježíš ve skutečnosti podle Wagnera přišel, aby člověku navrátil jeho vládu nad světem, kterou Adam ztratil. Jak konstatuje i Budišelič, NAR chápe tuto pasáž tak, že Ježíš nepřišel zachránit „ty“, kteří byli ztraceni (myšleno lidi), ale „to“, co bylo ztraceno. „To“ představuje lidskou nadvládu nad stvořením, která byla ztracena v zahradě Edenu¹³⁶⁴. Za vyvrcholení evangelizace je pak pokládána plně obnovená vláda církve nad národy, která se uskuteční skrze obnovený úřad apoštolů a křesťané se mají modlit modlitbu „přijď království tvé“, dokud tohoto cíle nebude dosaženo¹³⁶⁵.

4.8.3 Duchovní mapování

Než však církev uplatní svoji autoritu a vykáže satana z území, která mu Adam předal, je třeba projít poměrně obsírným procesem, což znamená rozeznat důvody resp. hříchy obyvatel, které dovolují mocnostem daná území ovládat, tyto hříchy zástupně vyznat a poté v autoritě církve satana resp. jednotlivé teritoriální duchy z daných území vykázat. Tato strategie rozpoznání „hlubin satanových“ se poprvé objevila okolo roku 1980. Rozsáhlejšího zpracování se jí dostalo v díle Johna Dawsona, vedoucího YWAM v Austrálii, který ji pospal v knize „Taking Our Cities For God“. Dalším mezníkem byla „Global Kongres on World Evangelization“ v korejském Soulu, kde přítomné s tímto konceptem blíže seznámil George Otis Jr.¹³⁶⁶. Ten v roce 1999 vydal „Informed Intercession“, která obsahuje standardní metodologii „duchovního mapování“, která bývá různě modifikována¹³⁶⁷. Jeho podstata spočívá ve vypracování pečlivých odpovědí na řadu otázek, ohledně historie náboženství a kultury, času a okolností jejich objevení a tehdejší vlády. Jsou zde otázky ohledně válek, postoje a účasti města na těchto válkách, či bojích. Jsou zde otázky ohledně založení města, jeho zakladatelů a pověstí. Je třeba poznat, jaké zde byly ekonomické kulturní a správní instituce, jaké byly zkušenosti imigrantů; zda zde byly nějaké ekonomické katastrofy, jaké byly podmínky pro ekonomický rozvoj. Zvláštní otázku tvoří i postavení jednotlivých ras

¹³⁶³ Tamtéž.

¹³⁶⁴ BUDIŠELIČ, Ervin. *New Apostolic Reformation*, s. 209-226.

¹³⁶⁵ Tamtéž.

¹³⁶⁶ VAN DER MER, Erwin. *The strategic level spiritual warfare theology of C. Peter Wagner and its implications for christian mission in Malawi*.

¹³⁶⁷ V tomto případě jde o metodologii převzatou ze stránek Australského modlitebního hnutí In: *What is spiritual mapping?*

v historii. To vše je potřeba znát k tomu, aby mohly být identifikovány styčné body pro oprávnění teritoriálních duchů ovládat daná území¹³⁶⁸.

Kořenem duchovního mapování je přesvědčení, že skrze hříchy páchané na daném území docházelo k tzv. generačnímu prokletí celých rodů a celých území, která nyní opravňují teritoriální duchy daným územím vládnout. Čeští charismatici jsou přesvědčeni, že mezi tato území patří oblasti Sudet, které jsou proklety pro násilné vyhnání německých obyvatel, a proto se v těchto lokalitách konají společné modlitby se zástupným vyznáváním hříchů¹³⁶⁹. Generační prokletí se týkají i křesťanů, kteří pak trpí za hříchy svých předků. Bubik je například přesvědčen, že pokud je člověk zplozen mimo manželství, vztahují se na něho starozákonní prokletí, která přetrvávají i po jeho konverzi¹³⁷⁰. V podobném duchu vyučoval již Derek Prince ve své knize „Požehnání nebo kletba - vyber si“. Základem pro tato učení bývají zejména verše Ex 20,5-6; 34,6-7; Nu 14,18 a Dt 5,9-10. Derek Prince k tomu uvádí:

„V našich životech mohou existovat síly, které mají svůj původ v předchozích generacích. V důsledku toho můžeme být konfrontováni s opakujícími se situacemi nebo vzorci chování, které nelze vysvětlit tím, co jsme v životě prožili nebo osobní zkušeností. Příčina nás může vrátit hodně zpátky v čase, dokonce i tisíce let... Většina křesťanů, kteří by se měli těšit z požehnání, ve skutečnosti žije pod prokletím... nechápou, na jakém základě mohou být osvobozeni.“¹³⁷¹

4.8.4 Zástupné vyznávání hříchů

Na duchovní zmapování navazuje zástupné vyznávání hříchů, které spočívá v tom, že se skupina modlitebníků nejprve „ztotožní“ s hříchy minulosti. To znamená, že pokud ve městě došlo k nějakým zločinům, zpravidla s okultním či rituálním pozadím, nebo k náboženským konfliktům, přímluvci se s nimi identifikují a poté je zástupně vyznají Bohu. Zástupné vyznávání hříchů má bohatou tradici i v České republice a praktikuje se na zmíněných Konferencích smíření. Jejich důležitou náplní je zástupné vyznávání vin, kterého se v poválečné době dopustil český národ na odsunutých sudetských Němcích, čehož součástí je

¹³⁶⁸ DAWSON, John. *Taking our cities for God*.

¹³⁶⁹ NEÚSTUPNÝ, Pavel. Smíření mezi Čechy a Němci. *Go East* [online]. [cit. 2013-01-01]. Dostupné z: <http://www.go-east-mission.net/seiten/cz/struktur.php?seite=ueberuns>.

¹³⁷⁰ BUBIK, Rudolf. *Vy jste rod vyvolený*.

¹³⁷¹ PRINCE, Derek. Požehnání nebo kletba - vyber si, s. 32-38 In: NUNNALLY, W. E. Učení o generačním prokletí.

i vytrvalá ostrakizace Benešových dekretů¹³⁷². Čechům se zde klade mimo jiné za vinu „genocida Němců“ a vytvoření „národního státu“¹³⁷³. Další častou iniciativou je zástupné vyznávání hříchů na Romech a jindy byla delegace českých křesťanů účastna zástupného vyznávání hříchů, které byly spáchány účastníky křížáckých válek proti židům a muslimům. Tyto iniciativy se projeví i tím, že Československá církev husitská byla ze strany KMS vyzvána, aby se omluvila za husitské války¹³⁷⁴.

Klíčem k této teorii je výklad několika míst Písma, kde proroci vyznávali hřích Izraele. Mezi tato místa patří verše Da 9,20 a Ezd 10,1. Dalším místem je i novozákonní verš, kde Ježíš kárá farizeje za to, že nazývají vrahy proroků svými otci a tím se s nimi identifikují. V kruzích NAR se však vyčítá farizejům pravý opak než to, za co je káral Ježíš. Měli se prý ještě více se svými otci identifikovat a dokonce uznat, že by na jejich místě jednali identicky a žádat odpuštění¹³⁷⁵.

Teorie zástupného vyznávání hříchů byla detailně rozpracována například ve Wagnerově knize z roku 1996 „Confronting the powers: how the New Testament church experienced the power of strategic level“ a tato strategie se stala nosnou konstrukcí „United Prayer Track's Spiritual Mapping Division“, pod vedením George Otise Jr., která se aplikovala skrze modlitební hnutí AD 2000. Velmi přehlednou kritickou práci o této problematice zveřejnil René Holvast pod názvem „Spiritual Mapping in the United States and Argentina, 1989-2005“.

¹³⁷² „Vina národa je biblická kategorie, ať už je zmiňována vina Emorejců, Amónovců nebo Izraele. Vina přináší prokletí. Jsem přesvědčen, že devastace pohraničí v období komunistické diktatury podobně jako strašlivá morální a duchovní bída naší současnosti s touto vinou úzce souvisejí. Jako český národ předstupme před Boha, protože zoufale potřebujeme jeho odpuštění a milost. A není odpuštění bez poznání viny. Sám jsem se do práce na smíření pustil proto, že jsem si uvědomoval nespravedlnost a vinu, a ne proto, že bych hledal osvobození národa. Dnes, kdy se angažuji v přípravách dubnové konference smíření, jsem však přesvědčen, že jde o jeden z nejpřímějších zdrojů současného stavu našeho národa.“ In: DITRICH, Tomáš, Konference smíření Čechů a sudetských Němců v Praze 15. a 16. dubna 2005, s. 1-2.

¹³⁷³ „V pátek mluvil nejprve český politolog a publicista Emanuel Mandler o smíření resp. nesmíření mezi národy Evropy a hlavně mezi Čechy a Němci. Mandler je muž jasných slov, který říká, co míní. „Odsun“ sudetských Němců označuje za genocidu (vyhubení národa), a tuto volbu pojmů zastává zrovna tak odvážně na české veřejnosti. Národ se nemůže snažit o smíření, říká Mandler, když se jeho zástupci smíření vyhýbají. V Česku sice pramení nenávist k sudetským Němcům z minulosti. „Nenávist se ale nedá omezit na minulost. Organismus národa je jí prosycen, nenávist proniká do mezilidských vztahů a do politiky. Oficiální verze zní: sudetští Němci rozpoutali válku, a vyhnání je jejím následkem. Nevěřte tomu. Vyhnání bylo etnickou čistkou, která měla využít válečné poměry k zřízení národního státu. Míra nenávisti, kterou v sobě česká společnost skrývá, je jenom jeho trapný relikv. Vyhnáním Němců jsme si nepomohli.“ In: Konference smíření Čechů a sudetských Němců v Praze.

¹³⁷⁴ Přípis KMS Praha - žádost o vyjádření k dopisu (omluva za husitské války) Ústřední rada projednala předložený materiál KMS a rozhodla se na uvedený dopis nereagovat. In: Zasedala ústřední rada: Výběr z usnesení ze 69. zasedání ÚR ČČSH, s. 4.

¹³⁷⁵ Blíže o této problematice pojednává článek FRANC, Aleš. Zástupné vyznávání hříchů, s. 20-21.

4.8.5 Kosmický exorcismus

Kosmický exorcismus je samotnou špičkou ledovce, který následuje po pečlivém duchovním mapování, což je podle Wagnera jako pořídit rentgenový snímek. Následuje období příprav, modliteb, postů a hlavně sjednocování pastorů na regionálním principu, nejlépe pod pomazanou apoštolskou vládou obvykle městských apoštolů. Vedle apoštolských modliteb se v této fázi rovněž uplatňují i zmocněné přímluvy speciálních přímluvců, kteří vedle apoštolů vedou duchovní boj¹³⁷⁶, který má podle Wagnera tři úrovně. První úroveň je „pozemská“, která zahrnuje osídlení jednotlivých osob demony. Druhá je úroveň „okultní“, která již spočívá ve více organizovaných „silách temnoty“, stojících za kulty a východními náboženstvími. Třetí je úroveň „strategická“, která konfrontuje teritoriální duchy, jejichž činnost na konkrétních geografických oblastech koordinuje satan“. A právě tato třetí úroveň se týká kosmických exorcismů teritoriálních duchů¹³⁷⁷.

Když jsou zmapovány klíčové body, a viny spáchané na daném území jsou zástupně vyznány, pak již nic nebrání tomu, aby se církev znovu chopila Adamem ztracené autority, kterou Kristus vzal nazpět od ďábla, a zabrala dané území. Před tím je ale třeba rozdrtit satanu hlavu¹³⁷⁸, což spočívá ve svázání siláka, teritoriálního démona, knížete v povětrí (Mk 3,27)¹³⁷⁹. Teprve pak je možné vyloupit jeho království. K tomu slouží „tzv. agresivní duchovní boj“, který je nejúčinnější, pokud je přítomným prorockým služebníkem zjeveno „jméno“ dané mocnosti. Ta je pak v modlitbě oslovena a v Kristově jménu je jí přikázáno, aby opustila dané území. Tento boj ovšem skrývá mnohá nebezpečí. Například Drápal uvádí, že když po letech hledání identifikovali *hlavní mocnosti nad naším národem*, měl bezprostředně poté pocit, že „málem přijde o rozum“¹³⁸⁰. Rovněž v severních Čechách existuje mocnost zvaná „Seveřan“, proti které vytrvale bojuje Litvínovský sbor Církve

¹³⁷⁶ WAGNER, Charles Peter. Revival. It can transform your city.

¹³⁷⁷ WAGNER, Charles Peter. *Confronting the powers*, s. 21-22.

¹³⁷⁸ ANNACONDIA, Carlos, *Satane, poslyš!*, s. 125.

¹³⁷⁹ WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové*, s. 71.

¹³⁸⁰ „Období zhruba od 15. listopadu do 15. prosince bylo v mém osobním životě i v životě regionu hodně dramatické, což souvisí s tím, že se nám - po letech hledání! - podařilo identifikovat hlavní mocnost nad naším národem. Hned po té následoval neuvěřitelně ostrý protiútok - *jednu chvíli jsem si myslel, že opravdu přijdu o rozum*. Paradoxní uprostřed těch největších tlaků, které jsem neprožíval zdaleka jenom já, jsme zakoušeli největší pomazání na našich shromážděních - zejména na našich úterkách. Dlouho jsme říkali: „Je to skoro jako na starých Maninách!“ DRÁPAL, Dan. Vydávám počet - rok 2000.

bratrské, který sám sebe chápe jako „apoštolský“ pro daný region¹³⁸¹. Jména daných mocností bývají někdy dokonce katalogizována¹³⁸².

Podle Wolfarda Margiese křesťané v SSSR nemuseli trpět, pokud by bývali znali tyto duchovní techniky¹³⁸³. Nicméně, podle Mathewse, stoupence NAR, nejde o žádné nové učení. Již apoštol Pavel v Efezu prý tyto techniky používal: „Shromáždil Gaila, Aristarcha a všechny, kdo byli po ruce, společně zaujali své postavení v Kristu v nebesích a pustili se do boje se silami zla, které manipulovaly ochotnými loutkami na ulicích. Okamžitě nastává zlom“¹³⁸⁴. Bubik dokonce v knize, kterou zřejmě napsal na základě mystického zážitku¹³⁸⁵, uvádí, že agresivní boj se silami zla byl znám i ve středověku a praktikovali ho již Cyril a Metoděj při své misii na Moravu:

„Když se blížili k Panonii a překročili hranice Blatnohradského knížectví, poznal Dalimil místo, které ho kdysi upoutalo. Upozornil své přátele, že vpravo kousek od průsmyku, kterým projížděli, je v lese velký oltář zasvěcený místním bohům. "Když jsem tudy cestoval s panem Georgiem, nechtěně jsem se k tomu oltáři dostal, když jsme hledali zaběhlého osla. Nechcete se na něj jít podívat? Je už na území, kde bychom měli začít šířit světlo". "Proč ne", ozval se odhodlaně Konstantin. "*Můžeme se jít modlit a stavět proti mocnostem, které zatemňují mysl zdejších lidí*".“¹³⁸⁶

Někdy se vedle prikazování démonům zároveň ve jménu Ježíše Krista prikazuje i dobrým andělům, kteří se tak aktivují k duchovnímu boji podle vzoru proroka Daniele, který měl prý aktivovat archanděla Michaela. Nicméně ani to není nic nového. Již církevní historik z hnutí Víry Roberts Liardon, když byl vytržen do nebe, tvrdil, že „strážný anděl už není více Boží, on je váš. Máte právo k němu mluvit... i Daniel v 10. kapitole knihy Daniele mluvil s anděly. A my můžeme dělat totéž“¹³⁸⁷. Lawson popisuje autentický kosmický exorcismus tří

¹³⁸¹ ŠIMMER, Petr, Libor TROUSIL a Jaroslav ŠMAHEL. Reakce starších sboru CB Litvínov na otevřený dopis.

¹³⁸² Například Lehmann, misionář v Christian and Missionary Alliance v Zaire vydal seznam jmen démonů, které vyhnal z místního šamana. Patří sem: Strážce předků, Duch cestování, Žrout mrtvých, Vysvoboditel od čarodějnictví, Hlas mrtvých, Rozšiřovač nemoci, Ochromovač, Ničitel vody, Léčitel ad. In: WAGNER, Charles Peter, Teritoriální duchové, s. 66.

¹³⁸³ KOUBA, J. a J. HAVLÍČEK. Teologie hnutí Víry ve světle Pisma.

¹³⁸⁴ MATHEWS, Arthur S. Jak jednat s nepřitelem v společnosti. In: WAGNER, Charles Peter. Teritoriální duchové, s. 76.

¹³⁸⁵ Bubik prožil na lůžku zjevení země, kde viděl temno a nepřemožitelné světlo a byl mu zjeven diachronní náhled na dějiny spásy. Stejně pak nazval i svoji románovou knihu o církevních dějinách, vyprávějící příběhy. Literární fikci ovšem autor odmítá, když tvrdí: „Čtenáře méně obeznameného s církevními dějinami mohou některé epizody zarážet, jevit se jako „přitažen za vlasy“. Ličení zápasů s demony, ochrana lidí prostřednictvím andělů či zvířat. V žádném případě nejde o fantasmii či literární nadsázku. In: BUBIK, Rudolf. *Nepřemožitelné světlo*, s. 7.

¹³⁸⁶ Tamtéž, s. 280.

¹³⁸⁷ LIARDON, Roberts, *Byl jsem v nebi*, s. 21. Roberts Liardon patří mezi významné osobnosti, protože rehabilitoval sporné osobnosti, jako byli William Branham nebo Alexander Dowie a publikoval o nich řadu zajímavých publikací. Byl to on, kdo je poprvé nazval Božími generály a i v ČR byla přeložena jeho poutavá vyprávění z jejich života. Nicméně i on, stejně jako

křesťanů, kteří se rozhodli přebrat vládu nad obchodem s pornografií a modlitebně aktivovali anděly:

„Jim Gaines, padesátiletý starší muž sboru s řídnoucími vlasy, zaparkuje své auto na volném místě na druhé straně ulice proti obchodu s pornografií. Zhasne světla, vypne motor a cituje 2 Korintským 10,4: "Zbraně našeho boje nejsou tělesné, nýbrž mají do Boha sílu bořit hradby". Ann Agee a Norma Gray, které dnes večer přijely s Gainesem, souhlasně přikyvuji. Příštích třicet minut ti tři chválí Boha a postupují proti d'áblovi - tak to oni i jiní dělají několik měsíců. "Svazujeme ducha žádosti a sexuální zvrácenosti na tomto místě", proklamuje Agee. "*Mobilizujeme anděly, aby se ujali mužů vstupujících do této budovy a promlouvali k jejich srdcím*", vyhláší Gray. "*Přebíráme autoritu ve jménu Ježíš*", volá Gaines.¹³⁸⁸

Po zdárně provedených kosmických exorcismech pak už jen zbývá sebrat žeň, jak to činí Cabrera, Annacondia nebo Gimenez, jelikož lidé nejsou ovládáni d'áblem a rádi přijímají evangelium. To bývá často podáváno v nekonfrontační, nápadité a zábavné formě, naplňující potřeby obyvatel daných regionů, přesně podle manuálů připravených v laboratořích hnutí církevního růstu.

4.8.6 Kritika hamartologie a Velkého poslání

Již v období Pastýřského hnutí jeho učitelé razili postmiléniální eschatologii s tím, že je třeba ustavit *nový řád*, a proto se nepovažovali za evangelisty, ale za ty, kteří mají svým posláním a skrze duchovní boj ustanovit Boží království. Letniční hnutí zde bylo k podobnému chápání kritické již v zárodku. Ve svém prohlášení z roku 1976 proto AoG uvádějí:

„V souvislosti s tím někteří z těchto učitelů prohlašují, že jejich misie a církevní misie již není evangelizační, ale k ustanovení nového řádu na zemi s vyhlídkou příchodu Božího království. Ale Nový zákon neříká, že bychom mohli v tomto věku zřídit na zemi nějaký dobrý, čistý, spravedlivý a dokonalý řád. Církev roste a vyvíjí se, ale koukol bude mezi pšenicí až do žně. Před ustanovením Božího království na zemi je nutný soud, který ukončí současný světový řád, to velice jasně ukazuje Da 2, 2 Te 1, a

průkopníci charismatického rekonstrukcionismu jako Purvis, Alcalá, Cain nebo Haggard byl nakonec usvědčen z homosexuality a navíc z braní drog a musel podstoupit rehabilitační proces. Vezmeme-li v potaz, že charismatici obecně věří, že homosexualita je démon, jde o paradoxní skutečnost.

¹³⁸⁸ LAWSON, Steven. Vítězství nad teritoriálními duchy. In: Tamtéž, s. 50-51.

Zjevení 19. Je dobré se vyhnout postmilénialistickému pohledu, který ignoruje evangelizační úlohu Církve v přítomném věku.¹³⁸⁹

4.8.7 Kritika duchovního mapování a zástupného vyznávání hříchů

Duchovním mapováním se několikrát zabývaly různé semináře Lausanského hnutí. Ne vše, s čím Wagner se svými spolupracovníky ohledně „duchovního mapování“ přišel, bylo odmítáno. Mnoho, například z demografického, antropologického nebo religionistického průzkumu, na této půdě bylo shledáno užitečným¹³⁹⁰. Ostatně každá moderní misiologie učí budoucí misionáře, aby se důkladně seznámili se zvyky, prostředím, náboženstvím a kulturou národa, kam jsou vysláni. Mnozí, a často žel i misionáři z USA, spolu s evangeliem zvěstují i americkou pop kulturu. Zdá se totiž, že právě vlivem hnutí církevního růstu, někteří ani nedokáží evangelium oddělit od manažerských nebo sportovních konceptů a namísto konverze zvěstují „začlenění“ pomocí křesťanských aktivit¹³⁹¹. Namísto členů církve pak mají klienty a zákazníky, kteří jsou ovšem záhy začleněni do uřednických sítí. To ovšem nemusí nutně být jen specifíkem NAR sborů. Co však vždy znovu a znovu naráží u konzervativních teologů, je snaha zmapovat démonické mocnosti nad daným územím nebo esoterická snaha o rozluštění jména hlavního teritoriálního ducha. Frank Macchia takové snahy přirovnává ke gnosticismu.

4.8.8 Kritika kosmického exorcismu

Ruku v ruce s kritikou duchovního mapování kráčí i kritika kosmických exorcismů. Letniční hnutí je samozřejmě známé svým silným důrazem na duchovní boj. Jeho teologové jsou ve své reflexi Božího království, stejně jako stoupeníci NAR, přesvědčeni, že „období mezi prvním a druhým příchodem Krista, se vyznačuje silnou duchovní konfrontací mezi mocí království a silami, které ovládají v současném věku tento svět“ a křesťané „přijetím plné Boží zbroje musí vzdorovat silám temnoty (Ef 6,12)“. Zároveň se však vymezují triumfalismu, neboť „někteří z hrdinů víry (Sk 12,2; 2 K 11,23 - 12,10; Žd 11) trpěli, dokonce zemřeli a jejich vysvobození bylo odloženo na pozdější dobu.“¹³⁹² Bible zde nikde

¹³⁸⁹ The discipleship and submission movement.

¹³⁹⁰ Některá pozitiva jsou zmíněna článku: MOREAU, Scott. Gaining perspective on territorial spirits.

¹³⁹¹ Tento koncept bývá vytýkán například Wagnerovu žáku Ricku Warenovi, který již nerozlišuje konvertity, ale „zapojené“ a „nezapojené“ (churched and unchurched). Synonymem k tomu být křesťanem se zde - podle kritiků - stává být účastníkem církevních aktivit. Jedná se o tzv. princip „belong before believe“, na kterém jsou založeny například již citované Kurzy Alfa.

¹³⁹² Kingdom of God.

nenaznačuje, že by v poslední generaci přestala být vzorem i v této věci. Proti rozpoznání a svazování mocností pak vystoupil i profesor Frank Macchia:

„Osvobození bývá chápáno jako výsledek skrytého poznání (gnósis), které ostatní mimo hnutí osvobozování nemají. Bývají předkládány složité spekulace, jak jsou démoni organizováni, jaké mají charakteristiky a také v jakém jsou vztahu vůči lidským vládám a životu jednotlivců. Jakmile dojde k pochopení jejich skutečné pozice a funkce ve světě, provádějí se složité praktiky "svazování" démonských mocností. Jenže je nápadné, že čteme-li Bibli, takovéto spekulace a praktiky v ní úplně chybějí.“¹³⁹³

Publicista David Hunt, kterého mnozí zařazují mezi umírněné charismatiky, pak celou praxi svazování teritoriálních duchů zpochybnil svým výkladem:

„Ale svázat a rozvázat co? Kristus řekl, cokoli... Odkazoval tím, aspoň částečně, na demony? Určitě by nikdo nerozvazoval demony!... Kristus dal všem dvanácti zaslíbení svazování a rozvazování (Mt 18,18) a potom zopakoval zaslíbení ve verši 19: opět vám pravím: shodnou-li se dva z vás na zemi v jakékoli věci, o níž požádají, stane se jim od mého Otce, který je v nebesích. Verš 20 následuje: Neboť kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich. Zde nakonec chápeme, že svazování a rozvazování čehokoli se děje požádáním nebeského Otce, aby vykonal, na čem se dva nebo více křesťanů, shromážděno v Ježíšově jménu s Ním uprostřed nich, shodlo na zemi.“¹³⁹⁴

Jinými slovy Hunt odmítá, že by jakékoliv zde zmíněné svazování nebo rozvazování mělo být namísto formy žádosti, směřované k Bohu, vykonáno v imperativu směrem k satanu a jeho démonům.

4.9 Eschatologie

V NAR se setkáme s velkým důrazem na apokalyptickou eschatologii, i když její systematický popis zatím citelně chybí. Přesto, jak si všímá Horton, můžeme zde rozpoznat postmilénialistiální důraz na učení „Království nyní“¹³⁹⁵, kde si církev, dorostlá pod pětící úřadů podoby Krista (Ef 4,11-13), přivlastňuje nesmrtnost (1 K 15,48-49), stává se zjevenými syny Božími (Ř 8,19), církví bez vrásky a poskvrny (Ef 5,27) a ujímá se nad zemí „božské autority“, kterou Kristus původně svěřil Adamovi (Gn 1,26). Poté, ve formě Jóelovy armády,

¹³⁹³ MACCHIA, Frank. In. HORTON, Stanley. *Systematická teologie*, s. 220.

¹³⁹⁴ HUNT, David. *Authority and responsibility*.

¹³⁹⁵ HORTON, Stanley. *Zapuzování nepřítele. Systematická teologie*. s. 634.

pobije nespolupracující křesťany a podrobí si jednotlivé národy (Jl 2,2-11), které jsou tím položeny Kristu za podnož jeho nohou (Ž 2,8). Eschatologie se do jisté míry projevuje v antropologii, eklesiologii i misiologii, přesto stojí za to samostatně zdůraznit zejména dva momenty, a to je 1. dospělost církve a 2. Jóelova armáda.

4.9.1 Dospělost církve

Až církev rozpozná důležitost apoštolského úřadu a překoná hříšné denominační rozdělení, ustanoví apoštolskou vládu v rozličných oblastech sféry církevního i sekulárního vlivu, tehdy duchovně dospěje, což bude posledním krokem, biblickou obnovou všech věcí, před příchodem Krista (Sk 3,21). Branham, ačkoliv zřídka užíval pojmu apoštol, měl vizi egyptské pyramidy, kterou čeká dokončení, kdy budou překonány denominace a dějinná stavba církve bude slavně završena příchodem Krista. Zároveň věřil, že se tím církev znovuzrodí z mrtvého denominačního systému a stane se inkarnací Božího Slova¹³⁹⁶. Podobně Prince viděl denominační křesťany jako jednotlivé suché kosti v hrobech, které musí být obživeny a skrze charismatické zkušenosti být sjednoceny do postavy Těla¹³⁹⁷. Warnock zde shledával eschatologické naplnění svátku Stánků, kdy lidé vycházejí z denominací a shromažďují se v ulicích Jeruzaléma, přičemž se stávají plnou postavou Krista¹³⁹⁸. Stejně tak Frangipane učí, že před příchodem pro církev Kristus nejprve přijde do církve, navštíví Marii, která pak porodí novou církev, Pacholíka¹³⁹⁹. Tuto znovuzrozenou církev, která bude Pacholíkem, pasoucím národy železnou berlou (Zj 12,5), očekávají prakticky všichni učitelé NAR. V tom se shodují i Hall, Warnock, Prince, Cain, Joyner, Frangipane a další. Jde o univerzální charismatickou eschatologii sahající až k Williamu Branhamovi. Všichni, včetně Wagnera, pak démonizují denominace, které vidí jako kardinální hřích a překážku vítězné, triumfující církve poslední doby. I Freidzon, který se hlásí k letniční tradici, věří, že církev dospěje ke slavné dimenzi a dobyde národy pro Krista dle Ž 2,8¹⁴⁰⁰.

¹³⁹⁶ „Ona je stavěna, jak je průběh církve. Dolní část pyramidy symbolizuje počátek reformační doby, kdy stačilo jen, že se někdo nazýval křesťanem a odmítl katolickou církev, aby byl usmrcen. Tehdy bylo kázáno ospravedlnění vírou... Nato vystoupil John Wesley a kázal posvěcení. Církev se zmenšila. Hled'te, takový byl vývoj. Po době posvěcení Johna Wesleye přišla letniční církev, a Bůh dostal ven ostatek. Všichni přijali Slovo. Když tu pak byl čas letničních, přiblížilo se to již ke špičce, neboť dary byly opět navraceny... Tak ta stavba pokračovala... Bůh ty vyvolené bere ven z letniční církve, která se smísila. On je vytahuje a dokončuje Slovo ... Víte, že pyramidy nemají žádný závěrečný kámen“? In: BRANHAM. William, Mluvené slovo je to originální semeno 2. díl.

¹³⁹⁷ PRINCE Derek. Určena povstat, Boží pořádek k obnově Kristova těla, s. 223-225.

¹³⁹⁸ WARNOCK, H. George. *The feast of tabernacles*.

¹³⁹⁹ FRANGIPANE, Francis. *Holiness, truth, and the presence of God*, s. 145-147.

¹⁴⁰⁰ „Abychom sloužili, potřebujeme duchovní uvedení do úřadu... Pomazání Ducha je pro věřící duchovním uvedením do úřadu. Když Pán pomazává, dává nám duchovní pravomoc, kterou každý uznává. Sám ďábel půjde proti nám a uvidí pravomoc a zastaví se... V Ježíši máme náš nejlepší příklad. Skutky 10,38 říkají, že Bůh pomazal Ježíše Nazaretského

Wagner, vědom si své eschatologické návaznosti na charismatická hnutí, píše o tom, že dříve věřil premileniální eschatologii, zatímco teď se mu otevřel vítězný horizont:

„Nyní se dívám zpět s podivnou směsí lítosti a pobavení. Jak to, že jsem se tak dlouho mýlil? Když teď analyzuji svoji změnu, připouštím, že jsem jednoduše neporozuměl Božímu království... Můj oblíbený termín je "eschatologie převládnutí". Proč? Protože Ježíš nám nepředal Velké poslání zbytečně. Bitva bude zuřivá, cestou utrpíme nějaké ztráty. Nicméně budeme pokračovat v zatlačování satana a vyučovat národy. *Agresivně přebíráme vládu* a rychlost, se kterou se tak děje, se brzy stane exponenciální. Ten den přijde, kdy se "vlády nad světem ujme náš Pán a jeho Mesiáš; a bude kralovat na věky věků" (Zj 11,15).“¹⁴⁰¹

Wagnerova smělá tvrzení pak dokreslují Hamonova slova:

„Veškeré stvoření očekává na poslední generaci církve. Země a celé stvoření očekává na zjevení Božích apoštolů a proroků plně obnovené církve posledních dnů. "Celé tvorstvo toužebně vyhlíží a čeká, kdy se zjeví sláva Božích synů". (Ř 8,19) Když je církev plně obnovena, pak svatí obdrží konečné spasení, což je obdržení nesmrtelnosti *smrtelných těl*.“¹⁴⁰²

4.9.2 Jóelova armáda

K agresivnímu převzetí vlády mezi učitelí NAR slouží obraz Jóelovy armády, která poté, co obdrží nesmrtelnost, pobije nespolupracující křesťany a dobude národy pro Krista. Obraz církve *především* jako armády je nejen univerzální eschatologií, ale i eklesiologií charismatického hnutí jako celku. Ale i mezi vedoucími Wagnerem ovlivněných paracírkevních organizací můžeme slyšet velmi svérázná prohlášení. Například David Patty, vedoucí učednické organizace KAM, prohlašuje:

„Každý člověk, který chtěl změnit historii, se soustředil na práci s mládeží. Hitler měl Hitlerjugend - a za pár let *měl svou armádu*. Začal prací s mládeží. Lenin dělal to samé. Říkal, že nejlepší způsob, jak vychovat komunisty, je organizace pro děti. Myslím, že v církvi někdy nevnímáme, jak je to důležité.“¹⁴⁰³

Duchem svatým a mocí a že "procházel zemí a uzdravoval všechny, kteří byli v moci d'áblově, neboť Bůh byl s ním." Jsme Boží svícen a světlo světa. Pokud chceme postoupit ke slavné dimenzi, musíme jednat jako Boží služebníci. Božím záměrem je, abychom s mocí Ducha svatého dobyli národy pro Krista... Pán nám říká: "Požádej, a národy ti předám do dědictví" (Ž 2,8)". In: FREIDZON, Claudio. *Duchu svatý, hladovím po tobě*, s. 120 - 121.

¹⁴⁰¹ WAGNER, Charles Peter. Why You Must Take Dominion Over Everything.

¹⁴⁰² HAMON, Bill. *Apostles, Prophets and the Coming Moves of God*, s. 235.

¹⁴⁰³ COUFAL, Tomáš. Kdo chce změnit historii, zaměř se na mládež, s. 5-8.

Za takřka identické prohlášení byl kritizován i Rick Warren¹⁴⁰⁴. Ovšem idea Jóelovy armády, za kterou dle Warnocka zůstává spálená země a národy se před ní chvějí úzkostí, která pije kyanid jako vitaminy a od níž se odrážejí kulky, je v NAR brána velmi vážně¹⁴⁰⁵. Jones, Joyner a další měli zjevení armády, která především bojuje v občanské válce s křesťany, kteří se vymezují učením rekonstrukce a kteří jsou evidentně v moci satana¹⁴⁰⁶. Idea militantní církve je v některých kruzích NAR tak mocná, že pastoři se při charismatické liturgii nechají zobrazovat se zbraněmi a bojovně troubí na šófony¹⁴⁰⁷. Také Wagnerem inaugurovaný Todd Bentley sdílel Wagnerovu bojovnost, když na svém webu napsal:

„Trumpeta již zní a ohnivě svolává věřící revolucionáře k zápisu do Jóelovy armády... Mnozí jsou již připraveni k mobilizaci *vytvořit a rozvinout Boží království nad zemí.*“¹⁴⁰⁸

Casey v Intelligence Report uvádí, že Bentley, jehož shromáždění zaplňovala každý den stadiony a jehož televizní přenosy sledovaly miliony lidí po celém světě, se dokonce pyšnil vytetovanými vojenskými známkami na své hrudi s nápisem „Joel Army“. Vedle Bentleyho je dalším vedoucím hnutí John Crowder, průkopník nových mystických zážitků¹⁴⁰⁹. Bentley i Crowder jsou velmi populárními na prorockém EliahList a někteří jimi inspirovaní mladí pastoři se oblékají do zelených uniforem a formují „Boží vojsko“ ve stylu vojenských příkazů¹⁴¹⁰. Crowder ve své knize pak vidí válku i jako boj mezi vojáky Jóelovy armády a internetovými apologety, kteří varují před jejich rekonstrukcionismem, a proto se připravuje k boji¹⁴¹¹. Bentley při Cainově návštěvě prorocky žehná „novému druhu“ křesťanů v Lakelandu¹⁴¹².

¹⁴⁰⁴ Rick Warren Urges Christians to Be Dedicated as Hitler Youth.

¹⁴⁰⁵ WARNOCK, H. George. *The feast of tabernacles*.

¹⁴⁰⁶ JPYNER, R. Vize o velké žni, s. 64–66.

¹⁴⁰⁷ Podobné exercicie je možné spatřit i mezi českými charismatiky. Např. série fotografií v článku: Zahrajem si na vojáky, máme meče a bodáky...

¹⁴⁰⁸ CASEY, Sanchez. Todd Bentley's Militant Joel's Army Gains Followers in Florida, s. 38–45.

¹⁴⁰⁹ Crowdera můžeme vidět, jak z rukou Jima Golla šlukuje Ducha svatého nebo si před kamerou píchá přímo do žíly injekce Ducha svatého. Rovněž přijímá moc Ducha svatého nad hrobem Alexandra Dowieho. Nejde přitom o nějaký odlehlý hypercharismatický exces. Crowder je i autorem rozšířené publikace „New mystics“ a zcela vážně mu na stránkách Charisma oponuje J. L. Grady. Snad za všechny je možné prohlédnout video - *John Crowder Grave site Folly the Jesus Trips*.

¹⁴¹⁰ Tamtéž.

¹⁴¹¹ „Today, you can type 'Joel's Army' into a search engine and a thousand heresy hunter websites pop up, decrying the very mention of it," writes John Crowder in *The New Mystics*. Crowder doesn't exactly allay critic's fears. "This is truly warfare," he writes. "This battle is not a game. They [Joel's Army warriors] will not be on the defense; they will be on the offense — and the gates of hell will not be able to hold up against them.“ In: Tamtéž.

¹⁴¹² Paul Cain with Todd Bentley.

4.9.3 Kritika dospělosti církve

Přestože se letniční hlásí k restauracionismu, byť mnozí mají výhrady, charismatický, vizionářský triumfalismus dospělé církve jim není vlastní. I McConnell, po zkušenostech s Pastýřským hnutím a hnutím Víry, zde žádal návrat k reformaci, nikoliv k hledání nových a nových zjevení, které by charismatiky skrze nové proroky potažmo konečně pozvedly k vysněné dospělosti. Radil proto obrat o stoosmdesát stupňů, když prohlásil:

„Bylo by nádherné představit si, že by kontroverze... byly brzy vyřešeny. Nezávislé charismatické hnutí by se vrátilo ke zdravým normám učení a praxe. To je vskutku krásná, leč nerealistická vyhlídka. Avšak kdyby měla tato kontroverze kouzelně zmizet, bylo by pravděpodobně jen otázkou času, než by nezávislé charismatické hnutí opět upadlo do dalšího biblicky nezdravého učení. Historie nás učí, že brzy mezi námi opět povstane další "prorok", který vyhlásí charematikům nejnovější "nyní máme to pravé", ti se pak semknou do nového hnutí, které se jako bouře přežene našimi řadami... My charmatikové nejsme náležitě věrni principu, že jediným neomylným pravidlem víry a praxe je Bible. Správné učení pochází z jediného zdroje: apoštolského učení, jak je vyjádřeno a uchovááno v Svatých Písmech... Bůh nikdy nechtěl, aby se tyto dary staly alternativním zdrojem učení, a tak podkopávaly učení Pána Ježíše Krista a jeho apoštolů.“¹⁴¹³

McConnellovo varování z osmdesátých let je možné vidět i jako proroctví směrem k NAR. Stetzovi, přestože jeho slova prozrazují letniční (ne zrovna bezproblémovou) nauku restauracionismu o *vystrojení církve* před příchodem Krista, zní podobná prohlášení blasfemicky:

„Je pochopitelné, že Ježíš určí některé učedníky k tomu, aby vychovávali jiné, a vystrojí je potřebnými dary. *Ježíš slíbil, že tak učiní v závěru dějin církve.* Neočekává od nás, že vezmeme vládu do svých rukou a budeme se chovat jako malí bohové. Stále tu vládne a je hlavou církve. Všechno má pod svou vládou, protože uplatňovat neomezenou moc a autoritu patří jemu. Jeho dílo nezáleží na tom, co učiní nebo neučiní Satan nebo člověk. Řekl: "(Já) vzdělám církev svou a brány pekelné nepřemohou jí". (Mt 16,18) Prohlášení: "my jsme pomazaní, a čas Ježíšova návratu závisí na nás", je projevem pýchy, nikoli víry, stejně tak jako tvrzení: "svážeme Satana

¹⁴¹³ MCCONNELL, Daniel Ray. *Jiné evangelium*, s. 185-186.

a uchvátíme svět pro Ježíše a vrátíme mu vládu nad světem". Takové prohlášení hraničí s rouháním.¹⁴¹⁴

Letniční pak věří v dospělost místních společenství a odmítají rekonstrukcionistickou nauku a dospění církve pod úřadem současných apoštolů a proroků. Apoštolskou autoritu nacházejí v Písmu, nikoliv ve službě současných apoštolů a proroků:

„Letniční a charismatické hnutí bylo roky svědkem různých nepřiměřených a nesprávných teologických důrazů. Díváme se s vážnými obavami na ty, kteří nevěří v kongregační vedení církve, kteří *nedůvěřují dospělosti místních církevních uskupení* v tom, aby se sami spravovaly pod vedením Písma a Ducha. Takoví vedoucí dávají přednost spíše autoritativním strukturám, ve kterých je jejich vlastní slovo a nařízení nezpochybnitelné.¹⁴¹⁵

4.9.4 Kritika Jóelovy armády

Koncept Jóelovy armády bývá terčem mnohých internetových vtipů, nicméně mezi charismatiky je od počátku pojmán velmi vážně. Natolik, že se jím musela zabývat i věroučná komise AoG:

„Kniha Jóele ve Starém zákoně nepochybně obsahuje mnoho odkazů na poslední dobu. Nicméně veliká a mocná armáda v Jóelovi 2 je vojskem hrozných kobylek, nástrojem soudu nad Izraelem. Poté, co Izrael učiní pokání, je armáda kobylek Pánem zničena. A až po tomto zničení nástroje soudu přichází zaslíbené probuzení. "I stane se potom: Vyleji svého ducha na každé tělo". (Jl 3,1) Shledávat v Jóelově armádě kobylek bojovnou, vítěznou sílu útočící na společnost a nespolupracující křesťany, aby připravila Zemi pro Kristovu tisíciletou vládu, je zcela chybný výklad.¹⁴¹⁶

4.10 Církev a stát

NAR je tedy vzdálený pentekostální pohled na mučednickou církev doby konce, která čeká na druhý Kristův příchod resp. na vytržení, nýbrž jde o církev dorostlou a proměněnou do podoby Krista, která svět aktivně přetváří a ujímá se nad zemí „božské autority“. Té autority,

¹⁴¹⁴ STETZ, John. *Svrablavé uši*, s. 91.

¹⁴¹⁵ Apostles and prophets.

¹⁴¹⁶ Endtime Revival-Spirit-Led and Spirit-Controlled.

kteřou vlastnil původně Adam, který měl v zahradě Eden království¹⁴¹⁷. Stejně tak nyní apoštolská vláda ustavuje Boží království na zemi.

4.10.1 Pověření a vláda

Wagner a Hamon se nikterak netají tím, že chtějí skřze NAR vládnout společnosti na základě „mandátu dominia“, které měl zastávat Adam. Wagner to říká zcela jasně, když vysvětluje princip apoštolské vlády:

„To nás přivádí k pověření vládnout. Nejprve chci poukázat, že se jedná o dvě slova: vládnutí a pověření. Pověření, jak mu rozumím, znamená autoritu řídit a přikazovat. Neznamená to dobrý nápad, neznamená to návrh, znamená to autoritu řídit. Vláda je spojena s ovládním, s vládou. Je spojena s autoritou a podmaněním. A je spojena se společností... "Přijď království Tvé, buď vůle Tvá na zemi, jako je v nebi" jinými slovy hodnoty, které jsou v nebi, potřebují být uskutečněny, potřebují se projevit na zemi. Vláda znamená být hlavou, ne ocasem. Vláda znamená vládnout jako králové. Ve Zjevení 1,6 je napsáno, že nás učinil králi a kněžími. A podívejte se na zbytek toho verše - je tam řečeno "pro vládu!" Takže *jsme králové* proto, *abychom vládli*. Pověření vládnout je dalším pojmenováním velkého poslání.“¹⁴¹⁸

Nechce však udělat tu chybu, aby obnovil teokracii, která podle něho vychází z toho, že řecké myšlení oddělovalo dualisticky „církev“ a „společnost“ a společnost pak ovládla církev a pomocí ní uplatňovala svojí vládu. Naopak, chce obnovit hebrejské myšlení, které podle něho vycházelo z přebývání Božího uprostřed světa¹⁴¹⁹. Odmítá proto Luthera, který odděloval sféru profánní a sekulární. Wagner touží po holismu moci jak v sekulární, tak církevní oblasti. Církev má vládnout a kralovat! Nijak přitom nezastírá, že zastává „Dominion Theology“¹⁴²⁰. A nejde přitom o něco, co by Wagnerovi podsouvali jeho kritici. Takto rozumí cílům vůdců NAR i Drápal. Je sice skeptický, když u Eckhardta čte, že „apoštolská dimenze dává moudrost, jak panovat nad zemí“ nebo když u Wagnera nachází, že „křesťanští vedoucí začali chápat správnou křesťanskou vládu až nedávno“. Nicméně nechce vylévat s vaničkou i dítě a mnohé z NAR se pokusí aplikovat ve své službě¹⁴²¹.

¹⁴¹⁷ I když jde z logiky věci o království, učitelé NAR raději používají termín „dominium“.

¹⁴¹⁸ „Apostle“ C. Peter Wagner of the NAR Teaches „The Dominion Mandate“.

¹⁴¹⁹ Wagner, Charles Peter. *The Church in the Workplace*, s. 15.

¹⁴²⁰ Wagner se s „Dominion Theology“ opakovaně přiznává, i když si je vědom kontroverznosti tohoto tématu. Svůj náhled popisuje iako „otevřený theismus“. In: WAGNER, Charles Peter. *Dominion!: how kingdom action can change the world*.

¹⁴²¹ DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*, s. 107-108.

4.10.2 Sekulární apoštolové a 7 M

Pro ovládnutí společnosti Wagner rozpoznává důležitost tzv. „sekulárních apoštolů“, jejichž působnost nalézá v sedmi oblastech, kam krom 1. rodiny a 2. náboženství, patří 3. byznys, 4. věda, 5. školství, 6. vlády a 7. média. Každá z těchto sedmi sfér by měla být ovládána sekulárním apoštolem. Jedná se přitom o specifický druh apoštolů, kteří patří k tzv. „prodloužené církvi“¹⁴²², která se nachází v sekulární oblasti pět dní v týdnu, zatímco tzv. „počáteční církve“¹⁴²³ se schází v neděli a do její sféry náleží církevní apoštolové. Oba druhy apoštolů pak mají naplňovat etické standardy kladené na starší dle 1 Tm 3,1-7 a zároveň se těšit úřadu apoštola dle 1 K 12,28. A nejen to, musí umět rovněž ve své oblasti „uvést řád“ a dosazovat vedoucí dle Tt 1,5¹⁴²⁴. Wagner výslovně uvádí, že sekulární apoštolové musí tyto sféry, tedy rodiny, náboženství, byznys, vědu, školství a média podřídít vládě církve¹⁴²⁵.

Tato Wagnerova vize, známá jako „7 M“ neboli „mandát sedmi pahorků“¹⁴²⁶, byla zpopularizována apoštolem Lance Wallnauem, který je zároveň lektorem elektronicky zabezpečené „7 M Univerzity“ a provádí v daných oblastech výcvik¹⁴²⁷. Podle Wallnaua působení d'ábla v ponebeských oblastech vede k hodnotové krizi a korupci u vládnoucích elit a tím i selhání demokracie. Církev by proto u těchto elit měla obnovit biblické hodnoty. To se uskutečňuje ve dvou oblastech: První je kvantitativní a spočívá ve sklizni duší, skrze kázání a druhá je kvantitativní a spočívá ve vyučování národů¹⁴²⁸.

Přesto ani zde nejde o zcela originální postřehy. Na podobném principu pracují dominionisté a rekonstrukcionisté v „Coalition of Revival“, kteří získali vlivné postavení mezi americkými evangelikály již od osmdesátých let a jejich vliv je vedle charismatiků zřejmý do dnešních dnů¹⁴²⁹. V médiích pak bývá často zdůrazňováno, že z rukou Wagnerových apoštolů přijali pověření například Sarah Pallinová a Rick Perry. Jedná se o informace ze stránek, které zřejmě natolik znepokojily Wagnera, že žádal o přímluvné modlitby¹⁴³⁰.

¹⁴²² Wagner používá termín „extended church“.

¹⁴²³ Wagner používá termín „nuclear church“.

¹⁴²⁴ Wagner, Charles Peter. *The Church in the Workplace*, s. 32-33.

¹⁴²⁵ „Apostles are distinguished from other leaders, more than anything else, by their God-given authority. As I already mentioned, apostles have the authority to establish the foundational government of the church within an assigned sphere of ministry. The spheres of ministry within the workplace would include family, religion, business, government, education, arts and media. Each of these of course could be subdivided, but we need to be looking for apostles within each of the seven spheres. Perhaps a few workplace apostles could function in more than one of these spheres, but not many“. In. Tamtéž.

¹⁴²⁶ Srv. Zj 17,9.

¹⁴²⁷ About Us: Lance Wallnau.

¹⁴²⁸ *Lance Wallnau Explains The Seven Mountains Mandate*.

¹⁴²⁹ MARTIN, William C. *With God on our side*.

¹⁴³⁰ TABACHNICK, Rachel. Why Have the Apostles Behind Rick Perry's Prayer Rally Been Invisible to Most Americans?

4.10.3 Kritika učení o církvi a státu

V samotném závěru této práce porovnejme celou konstrukci NAR s Lausannským prohlášením, ke kterému se v drtivé míře sbory, alespoň v ČR, vyhovující Wagnerově klasifikaci NAR, hlásí. Eschatologie, zde ve zkratce obsažená, poměrně jednoduchým a srozumitelným jazykem deklaruje:

„Věříme, že období mezi Kristovým nanebevstoupením a jeho novým příchodem musí být naplněno misijní činností Božího lidu, který nemá právo tuto činnost ukončit dříve, než nastane konec. Také si připomínáme jeho varování, že přijdou falešní kristové a *falešní proroci* jako předchůdci konečného antikrista. Proto *jako pyšný, sebevědomý sen odmítáme představu, že by člověk byl schopen vybudovat ideální poměry na zemi*. Naše křesťanská jistota spočívá v tom, že Bůh dokončí své království, a my tento den vyhlížíme s velkým očekáváním; *vyhlížíme nové nebe a novou zemi*, kde bude spravedlnost a kde bude Bůh panovat navěky. Zatím se znovu vydáváme do služby Kristu a lidem v radostné poddanosti jeho vládě nad celým naším životem.“¹⁴³¹

Pokud vládní holismus NAR v oblasti církve a státu srovnáme s pojetím v klasickém letničním hnutí, můžeme nahlédnout, že jde o střet dominionismu s klasickým luteránským dualismem.

„Role vlády a politiků je odlišná od role církve. Jak církve, tak vláda jsou instituce ustanovené Bohem (Ř 13,1-7) a měly by se vzájemně respektovat, ale je podstatné, aby ani jedna z nich nepřekročila roli, která jí byla určena. Obě slouží Božím cílům rozdílnými funkcemi ... I když Assemblies of God jako organizace rozpoznává své povolání a i nadále se vyvaruje od překročení svého úkolu k politickým záležitostem, zároveň se nevzdá své zodpovědnosti rozhodně vystupovat proti nemorálním zákonům a oponovat legislativě, která jasně popírá Písmo.“¹⁴³²

Pasáž Zj 11,5, která se má podle Wagnera uskutečnit již zde, na zemi, a to v nedaleké budoucnosti, je zde shledána jako (možná i nebezpečná) utopie:

„Boží království a království tohoto světa existují v současnosti vedle sebe. Tato království ovšem nemohou být jedna a tatáž, *dokud se Kristus nevrátí* a z království tohoto světa se nestane "království našeho Pána a jeho Mesiáše" (Zj 11,15). *Boží království může fungovat v rámci současných politických systémů*, ani nemůže být

¹⁴³¹ Lausannská smlouva.

¹⁴³² Political Issues.

s nimi ztotožněno. Věřící nesou evangelium království do světa, aby si jednotlivci mohli dobrovolně zvolit panství Ježíše Krista.¹⁴³³

A naposledy zacitujeme ještě letničního děkana Korejské letniční univerzity, Johna Stetze:

„Církev se nemá snažit o to, aby převzala vládu nad národem nebo aby jej ovládla. Takový postup není v souladu s modelem, který církvi dala hlava: Ježíš nikdy nechtěl, aby se církev zpolitizovala. Ve středověku se církev snažila vládnout nad národy, a výsledkem byla odpadlická lidská organizace, která ztratila duchovní moc a spojení s hlavou. Středověcí vůdci se již pokusili o to, oč se v současné době pokoušejí proroci Království nyní. Tento pokus však byl neúspěšný a bude neúspěšný i nyní, protože není z Boha.“¹⁴³⁴

4.11 NAR a Česká republika

V ČR se k NAR hlásí prakticky veškeré charismatické církve. Apoštolská církev, kterou bylo ještě v devadesátých letech možné považovat za letniční, přijala NAR skrze službu argentinských apoštolů. Toto učení se projevilo i tím, že AC přijala Řád církve, kde je apoštolský úřad explicitně formulován¹⁴³⁵. Dále je to Církev bez hranic, která je podle Dittricha, „církev v církvi“ v rámci AC a její představitel bývá nazýván apoštolem¹⁴³⁶. Klasickou charismatickou denominací je Církev křesťanská společenství. Její bývalý senior stál mnoho let v ČR ve službě národního apoštola s naddenominační službou, je významným popularizátorem NAR v ČR, autorem mnoha článků a dvou monografií o apoštolské službě a

¹⁴³³ Kingdom of God.

¹⁴³⁴ STETZ, John. *Svrablavé uši*, 91.

¹⁴³⁵ „Apoštolská církev (naše denominace) rozeznává apoštoly, proroky, evangelisty, pastýře a učitele jako duchovní vůdce, které Bůh postavil do duchovních úřadů na úrovni Rady Apoštolské církve, oblastních rad a sborových staršovstev. Rozhodující důležitost apoštolů (řec. apostoloi) je zdůrazněna v oddílu Ef 2,20 (NS), podle něhož jsme „byli ... vybudováni na základě apoštolů a proroků, kde je úhelným kamenem sám Kristus Ježíš.“ Apoštolská církev si je vědoma rozdílu mezi prvními apoštoly Ježíše Krista a novodobými apoštoly. Na rozdíl od svých biblických předchůdců dnešní apoštolové ani neviděli Krista, ani nenapsali Písmo. Označení „apoštol“ v Apoštolské církvi používáme na základě podobnosti s prvními apoštoly. Tato podobnost spočívá ve zvláštním daru vůdcovství projevujícím se uprostřed Božího lidu. Podobně jako v prvotní církvi jsou i apoštolové naší církve svědky života a učení historického Ježíše, a obzvláště svědky jeho smrti a vzkříšení (L 24,48; Sk 2,32). Pro splnění tohoto důležitého úkolu jim bylo podle J 14,26 (NS) dáno zvláštní zaslíbení: „Ale Zastávce, Duch Svatý, kterého Otec pošle v mém jménu, ten vás naučí všemu a připomene vám všechno, co jsem vám řekl.“ Apoštolové slouží jako učitelské autority Apoštolské církve, které předávají a obraňují Boží zjevení. Apoštolský úřad není výsledkem služebního postupu ani žádného lidského úsilí. Úřad apoštola u jednotlivých vůdců, dříve než bude veřejně ohlášen, musí být zkoumán a akceptován na úrovni Rady církve.“ In: Řád apoštolské církve, s. 13.

¹⁴³⁶ „Moje role v RC je spojená s mým povoláním, které jsem přijal od Boha. Lidé okolo mě ho nazývají různě: počínaje misijním pracovníkem až po apoštola, přes evangelistu, pastora atd. Možná nevím, jak se moje služba přesně nazývá, ale vím, že mě Bůh povolal zakládat nové sbory a burcovat církev k tomu, aby dělala totéž.“ In: Rozhovor se Stanislavem Bubikem, členem Rady církve a seniorem Západočeské oblasti. In: BARTÍK, Jiří. Rozhovor se Stanislavem Bubikem, členem Rady církve a seniorem Západočeské oblasti.

je i překladatelem knih s apoštolskou tématikou od Golla, Frangipana a Vincenta¹⁴³⁷. Patří sem i Jednota bratrská, kde již léta stál v čele. tzv. „velké stránky“ její současný biskup, který chtěl na základě zjevení, které vyčetl z mraků, sloučit KS a JB¹⁴³⁸. Poté, co se JB stala plně charismatickou církví, nabízí JB asociační dohody směrem k jiným denominacím, jimž tímto nabízí apoštolské vedení¹⁴³⁹. Z nově registrovaných církví jsou to Slovo života, už od devadesátých let uznávající apoštolát Ulfa Ekmana nebo další z denominací hnutí Víry jako Církev živého Boha, Církev Nová naděje a Církev víry. Poslední z nich je příbuzná církvi Křesťanské společenství Milost na Slovensku¹⁴⁴⁰, která neobdržela registraci z důvodu porušování zákona o náboženské svobodě, a tato uznává apoštolát učitele Víry Sándora Németha¹⁴⁴¹. Lokální charakter apoštolské vize je možné pozorovat i ve sboru Církve bratrské v Litvínově, v jejímž čele řadu let stál člen Užšího výboru KMS¹⁴⁴².

Zřetelně se tato orientace projevuje i u množství paracírkevních organizací, které si vytkly za cíl školit a směřovat především církevní vedoucí z jiných církví. Patří sem tradičně KMS, jejíž představitelé usilovali o sloučení denominací v ČR na základě regionálního uspořádání

¹⁴³⁷ Více o této problematice je se možné dočíst v publikaci FRANC, Aleš. Charismatická církev sjednocení? nebo DRÁPAL, Dan. Ze života: 5. pastýřský list. Mezi představiteli KMS a CB se pak ohledně apoštolské služby vedla tři dílčí jednání (20.5.1999, 9.6.1999 a 7.9.2000), ze kterých existuje veřejný zápis, který je odkazován například ze stránky: Biblická apologetika: Ohlasy. Dostupné z: <http://www.apologet.cz/?q=content/category/16-ohlasy/page/3>.

¹⁴³⁸ „Chci vám napsat jen čistou pravdu. Tehdy v červnu, když jsem se dostal mimo svoje smysly, jsem se na krátkou dobu ocitl v ponebeské oblasti. Tam jsem zažil řadu obrazů a úkazů, z nichž některé začínám chápat až nyní. Jeden z nich mě vypadal z paměti, ale když jsem před týdnem jel autem do Prahy, najednou mě zasáhl blesk jakoby z nebe. Musel jsem auto zastavit a chvíli počkat. V té chvíli se mi vybavil jeden z obrazů, které jsem viděl už v červnu ve Švédsku a na který jsem zapomněl. Vypadal asi takto: Z tavicí pece se valila ze dvou stran žhavá láva, nejprve dlouhou dobu tekly ty proudy vedle sebe a pak se slily v jeden proud. (Když jedete po čtyřproudové dálnici a slunce vám svítí na mokrou silnici, můžete spatřit jak se v dále ty proudy slévají dohromady. To je to co jsem spatřil i já a navíc *mraky nad silnicí vytvořily takové podivné úkazy*, že spolu se zářícím sluncem, jež se opíralo do těchto prapodivných tvarů, ve mně vyvolaly tento zážitek, jenž poprvé proběhl v mém vědomí, když jsem ležel bez sebe v nemocnici v Karlskoge. A pak ke mně Pán promluvil, když jsem se tam na kraji té silnice tiše modlil. "To co jsi viděl teď je mojí vůlí, aby se stalo ve vaší zemi. Již jednou jsem dal vaší zemi příležitost, aby boží děti, které mě milovaly, našly k sobě cestu a spojily se. Bylo to v první polovině tohoto století, ale nevyužily čas mého navštívení. Dávám vám proto tuto příležitost ještě jednou. Chci, abyste se spojili s Křesťanskými společenstvími a vytvořili tak jednotu Božího lidu jako demonstraci Božích dětí milujících má přikázání proti všem temným duchovním silám rozdělujícím vaše národy a ničící rodiny, společnosti a člověka samého. Tato jednota, kterou vytvoříte bude pro mne znamením, že milujete jeden druhého a stojíte při sobě a já vyleji svého Ducha na vaši zemi ještě více než dosud".“ In: RUCKÝ, Evald. Naléhavé sdělení k modlitbám!

¹⁴³⁹ GONDÁŠ, Jáchym. Kočka leze dírou, apoštol oknem...

¹⁴⁴⁰ „Najnovšou správou posledného obdobia je registrácia Církvi víry v Českej republike. Je to cirkev, s ktorou sme úzko spätí - niektorí z jej služobníkov boli dokonca vyslaní zo Slovenska. Je smutné, že existuje diametrálny rozdiel v pohľade na prácu a pôsobenie letnično-charizmatickej cirkvi v Česku a na Slovensku. Kým v Čechách trvala registrácia niekoľko mesiacov, na Slovensku sa ťahá už šiesty rok. Registrácii Církvi víry nezabránilo ani to, že si české ministerstvo kultúry vyžiadalo zo Slovenska materiály týkajúce sa registrácie CKSS. Český znalec (riadny súdny znalec, nie účelovo a jednorazovo vybraný, ako v našom prípade) zaiste nad postupom kompetentných na Slovensku len krútil hlavou. Gratulujeme Církvi víry a prajeme slobodný rozvoj pri šírení evanjelia Ježiša Krista“. In: KRÍŽ, Jaroslav (2012). Pokračujeme.

¹⁴⁴¹ Více o této problematice pojednává monografie ONDRÁŠEK, Martin Eubomír. *Neocharizmatické hnutie na Slovensku*.

¹⁴⁴² „Apoštolská vize. Dá se to takto nazvat není to náš výmysl, ale tuto věc přinesl bratr Gunther Geier před mnoha lety. Znova se zatím skrývá nepochopení. Nejde totiž o potřebu panovat nad krajem, jak si možná myslíte, ale o břemeno pomoci v kraji. Věřte nám, že by bylo jednodušší a snazší sloužit jen svým soukmenovcům, kteří s námi sympatizují než zápasit za proměnu kraje. *Častokrát je to na úkor rodin, sboru i fyzického a psychického zdraví*.“ In: ŠIMMER, Petr, Libor TROUSIL a Jaroslav ŠMAHEL. Reakce starších sboru CB Litvínov na otevřený dialog.

Božího lidu v ČR¹⁴⁴³. Dále je to KAM Danna Spadera, který se hlásí k Wagnerovi a šíří myšlenky NAR skrze své semináře. KAM školí především vedoucí mládeží a představitele církví. V poslední době šíří myšlenky NAR i Evangelikální aliance, v jejímž čele mají charismatici prominentní postavení. Tato spolupřádá každoroční charismatické konference, kde vystupují lidé jako Goll nebo Vincent a nabízí školení od nadnárodních koučů jako Christian Schwarz, kteří rovněž mají kořeny ve Wagnerově hnutí církevního růstu nebo podporují manažerské kurzy Wagnerova spolupracovníka experta na církevní růst Johna Maxwella. A je to samozřejmě IHOP Mika Bickla, který za účelem jednoty a ovlivnění společnosti otevřel v Praze mezinárodní dům modliteb (IHOPP) a jsou to i různá hnutí a iniciativy jako „Železná berla“ nebo „hnutí Orlů“ a různé prorocké týmy a prorocké školy, někdy situované do rámce církví.

¹⁴⁴³ Více o této problematice pojednává monografie FRANC, Aleš. *Charismatická církev sjednocení?* V posledních několika letech, ačkoliv KMS vydala stěžejní Wagnerovu knihu *Teritoriální duchové*, lze ovšem pozorovat určité vychladnutí vztahu vůči americké NAR. Ačkoliv se Drápal netají sympatiemi k Wagnerovi, občas s ním ve své knize nesouhlasí vzhledem k jeho touze po ovládnutí společnosti. Na stránkách *Života víry* občas problemskne například noticka, že okolí Wagnera straní replacementarismu, což je zřejmě způsobeno tím, že tato doktrína je v přímém rozporu se stěžejním učením křesťanského sionismu Dereka Prince, který je stále „nekorunovaným princem“ českých charismatiků. Jindy se objeví kritika „apoštolských modliteb“, které mají privilegovat postavení apoštola ve vztahu k Bohu apod. Dokonce Lukáš Targosz se podívil nad Wagnerovou „inauguraci“ Todda Bentleyho. In: *Lakelandské probuzení*, s. 13-15.

5 Závěr

V první kapitole byla představena NAR v souvislosti s ontologickým vývojem jejího hlavního představitele, profesora Petra Wagnera. Druhá kapitola pak zevrubně popsala historii a specifické body věrouky v hnutích, z nichž NAR vychází a ke kterým se hlásí. Mnozí z představitelů těchto hnutí se pak v kruzích NAR pohybují a těší se zde apoštolskému úřadu. Třetí kapitola nabídla náhled systematické teologie na hlavní body, ve kterých se nacházejí klíčové sloupy teologických konstrukcí NAR. Kapitola se snažila akcentovat především takové systémy, které jsou pro NAR specifické, identické nebo alespoň parciálně shodné, případně takové, které jsou vhodné pro komparaci rozdílností s NAR. Poslední, čtvrtá kapitola, naznačila komplexnější syntézu dílčích učení těchto historických hnutí. Systematizovala je a poskytla komparaci s klasickým pentekostalismem. V důsledku porovnání těchto informací lze nahlédnout, že klasický pentekostalismus a nezávislé charismatické hnutí, včetně NAR, vycházejí z rozdílných teologických systémů.

Zjednodušeně, nicméně poměrně zřetelně se dá říci, že tyto systémy se odlišují v několika základních rovinách systematické teologie: antropologii, démonologii, christologii, soteriologii, eklesiologii, uspořádání společnosti a konečně v eschatologii.

Tab. č. 3 Srovnání teologie klasického pentekostalismu a NAR

Teologický atribut	Klasický pentekostalismus	NAR
Antropologie	Přirozenost lidská	Theosis ¹⁴⁴⁴
Démonologie	Satan jako zloděj a lupič	Satan jako právoplatný vlastník
Christologie	Plnost božství ¹⁴⁴⁵	Kenosis ¹⁴⁴⁶
Soteriologie	Teorie zástupného potrestání	Teorie výkupného ďáblovi
Eklesiologie	Presbyterně synodní	Episkopální ¹⁴⁴⁷
Eschatologie	Dispenzacionalismus	Postmilénialismus ¹⁴⁴⁸
Církev a stát	Dualismus	Holismus

Je přitom nutné zdůraznit, že tato klasifikace nepochází, až na výjimky¹⁴⁴⁹, od autorů NAR, ale je odvozena z komparace s těmito systémy, jak bylo popsáno ve třetí kapitole.

¹⁴⁴⁴ Podle kritiků hnutí se ovšem nejedná o řeckou teosis, ale o kultickou deifikaci, která vychází z gnostických spekulací.

¹⁴⁴⁵ Letniční ovšem připouští kenosis, která se týká především omezení Boží slávy a Božích skutků, nikoliv však samotné služby Krista, demonstrující jeho božství.

¹⁴⁴⁶ Jedná se o velmi extrémní pojetí, které po stránce funkcionalistické christologie tvrdí, že Ježíš po své inkarnaci vůbec nesloužil jako Boží Syn, ale jen jako charismatik.

¹⁴⁴⁷ Jedná se o principy episkopalismu, které lze najít v apoštolském modelu.

¹⁴⁴⁸ Někdy jde o směs postmilénialismu a dispenzacionalismu, protože charismatické hnutí je velmi pozitivně orientováno vůči Izraeli a očekává jeho obnovu na etnickém principu na jeho historickém území a akceptuje sionistické projekty. Typickým projevem tohoto eschatologického dualismu je výklad 37. kapitoly proroka Ezechiele, které charismatici, zejména od dob Dereka Prince, vztahují *dispenzacionálně* na etnický Izrael a *postmilénialně* na církev resp. na charismatickou obnovu.

Co se týká hodnocení samotné NAR, pak hodnotící úsudek je ponechán na čtenáři samotném. Tato práce není pojata z pohledu apologetiky, ale ani z pohledu religionistiky. Vytkla si za cíl být kritickou teologickou reflexí z pohledu komparativní eklesiologie. Přesto je na místě zde učinit určitý kvantitativní výčet komplexních, nejen teologických specifik.

NAR je jistě nanejvýš pozoruhodným fenoménem na poli křesťanství a potažmo celosvětového náboženství. Je jevem globálním, nikoliv jen severoamerickým, který dokázal vstřebat mnoho podnětů a tradic, tvůrčím způsobem je zpracovat a formovat do teologicky kompaktního systému. Génus loci Fullerova teologického semináře v Pesadeně v USA, zejména pak oddělení církevního růstu pod "supremaci" téměř renezančního teologického polyhistora profesora Wagnera, tak dal zrod unikátnímu systému, který si začal dobývat respekt jak prostých kazatelů, tak akademických teologů. Wagner se chopil dynamiky pentekostalismu, odstranil jeho negativní eschatologii dispenzacionalismu a realisticky předefinoval postmiléniální eschatologický utopismus. Překonal štěpení charismatického kongregacionalismu a nahradil jej rezistentním apoštolským „episkopátem“. Odstranil hašteřivost grémií a vložil vládu do rukou dynamických jedinců. Ukázal pak církvím na společného nepřítele, satana, jehož moc je třeba převzít, porazit a svrhnout jej, a dobýt tak zpět Adamův ztracený ráj. Pro tuto vizi dokázal sjednotit sbory ve městech a dále v regionech různých konfesí z různých zemí. Ve jménu záchrany ztracených neváhal převzít manažerské techniky řízení lidských zdrojů a využít k tomu veškerého lidského potenciálu, nápadů a strategií. Nakonec instaloval apoštoly jak do církve, tak do sekulární sféry a požehnání NAR dostal i prezidentský kandidát USA Rick Perry. Wagnerem projektované evangelizace v Argentině se staly výkladní skříní neo-pentekostalismu a odtud se Wagnerovy doktríny a strategie rozšířily i do skeptického tábora evangelikálů v Evropě.

Velikáni jako Rick Warren, Carlos Annacondia, v ČR známý kouč Christian Schwarz¹⁴⁵⁰, ti všichni Wagnerovi vděčí za mnohé a hrdě se hlásí k jeho odkazu. Programy České evangelikální aliance, jako například Přirozený růst sboru, semináře Křesťanské akademie mladých, každoroční Leadership summit v Hradci Králové, zde všude, ať přímo či nepřímo, je vidět Wagnerova otcovská ruka. Přesto je samotný Wagner v ČR nedoceněn a jeho knihy se prakticky nevydávají. Výjimkou je tradičně Křesťanská misijní společnost, která krom

¹⁴⁴⁹ Jak již bylo uvedeno v první kapitole, Wagner se hlásí k dominionismu, který je chápán jako součást postmilénialismu a rovněž odmítá dualismus v pohledu na církev a stát.

¹⁴⁵⁰ „Služba našeho institutu je založena na základních myšlenkách osobností jako Donald McGarvan, C. Peter Wagner, Win Arna a další... Stavební prvky, kterými nás vybavilo hnutí za růst církve, si stále uchovávají svou platnost i v novém myšlenkovém systému.“ In: SCHWARZ, Christian A a Christoph A SCHALK. *Přirozený růst církve*, s. 212.

záplavy titulů Dereka Prince, Wolfharda Margiese, Kennetha Hagina nebo Ricka Joynera, vydala Teritoriální duchy. A pak samozřejmě Církev bez hranic, která přeložila řadu Wagnerových článků a ukázek z knih, neboť na Wagnerově teologii v podstatě stojí.

Přesto se na adresu NAR ozývá stále zřetelněji sekulární i církevní kritika. Publicisté a žurnalisté nevěří apoštolům NAR, že jejich primárním cílem nejsou osobní a politické ambice a jsou velmi citliví na slovní spojení jako „mandát dominia“, „apoštolská vláda na pracovišti“, „transformace společnosti“, „převzetí moci“ apod. Z církevních kruhů pak zejména letničtí, kalvinisté a fundamentalisté vytykají NAR satanocentrismus evangelia, triumfalismus nebo autoritářství apoštolů. Letničtí poukazují na náhražky Boží moci nebo dokonce démonismus, fundamentalistům obvykle vadí nedostatek sekulární separace a kalvinistům tradičně vadí opomenutí Boží svrchovanosti a nahrazení Boží vůle lidskými technikami.

Jak se domnívají někteří badatelé, NAR dokáže, zřejmě implicitně, využít náboženského citění v zemích třetího světa. Konkrétně touhy po zázracích, víru v teritoriální duchy a jejich svazování, modlitby za fotografie a části oděvů lidí, což je běžnou praxí voodoo. Apoštolové NAR umí nepřímou svými modlitbami vyvolat zlatý prach z nebe nebo měnit rtuť ve zlato v zubním amalgámu. Jindy se, ovšem sporadicky a výjimečně, objevují na shromážděních diamanty, andělé operují lidi, což může být vhodná alternativa psychochirurgie. Domnívám se, že by tento spirituální, nikoliv dogmatický, přesah mohl být i odrazovým můstkem k mezináboženskému dialogu a uskutečnění cílů ekumenismu v jeho nejvnitřnější podstatě, a to je hledání společného průniku světových náboženství a kultů v duchu setkávání náboženských představitelů v Assisi. Otázku, zda je tento vývoj zdravý, ponechme nyní stranou.

Je ovšem třeba položit si i jiné, závažnější otázky. V této souvislosti je nutné brát vážně i samotné výroky stoupců NAR, jako je Pierce, který si váží Wagnera za jeho zásadní změny v paradigmatech chápání křesťanství. Toto prohlášení je třeba nahlížet i v souvislosti s Joynerem, podle něhož v budoucnu již nikdo nebude tuto obnovu porovnávat s apoštolskou církví¹⁴⁵¹ nebo s Bicklem, který v roce 1986 sdělil, že lidé budou již za dvacet let chápat křesťanství diametrálně odlišně¹⁴⁵². Zbývá tedy otázka, zda skutečně nemají tyto apoštolové a proroci pravdu a zda se ve skutečnosti nejedná o něco, co s původním křesťanstvím již nelze

¹⁴⁵¹ JOYNER, Rick. Vize o velké žni, s. 64–66.

¹⁴⁵² „I believe that God is going to renovate the entire understanding of what Christianity is in the nations of the Earth. I believe that the way that 99 per cent of us across the world as believers understand Christianity, in 20 years there will be a totally different understanding of what Christianity is from what it is right now. I believe the understanding of it, the standard of life and the expression of Christianity as we know it, I believe God is going to restore it in the Earth in this generation“. In: BICKLE, Mike. Overview of Corporate Long Term Vision.

srovnat. Neboli, jedná se ještě vůbec o křesťanství tak, jak jej známe a jak mu po staletí rozumíme? Mýlila se po celou tu dobu církev? Opravdu musel přijít až Wagner, aby vše vysvětlil? A pokud je něco nového, musí to nutně znamenat, že jde o něco lepšího jen proto, že se zde dokáže shromáždit více stoupců? Souhlasili by dnes apoštolové s Wagnerovým pragmatismem? Mnozí tradiční a konzervativní křesťané si rovněž kladou řadu otázek. Například, zda hnutí, které ztotožňuje člověka s Bohem a naopak vidí mesiášskou službu Ježíše z Nazareta výhradně v intencích služby pouhého člověka, může být shledáno pravověrným? A to vše je umocněno tím, slibuje-li hnutí chopit se sekulární moci a za pomoci armády militantních křesťanů umlčet všechny odpůrce. Některým to až příliš evokuje více 13 a 17 kapitoly z knihy Zjevení¹⁴⁵³. To jsou všechno otázky, které si dnes musí nutně klást každý teolog, který chce zůstat v obraze nejen historického, ale i současného a budoucího vývoje křesťanského dogmatu. Vizi apoštolů s mocí jednat za církev a apoštolů, kteří se chápou vlády v sekulárním prostředí, stojí za to konfrontovat i s pohledem české reformace. Je dobré v této souvislosti promyslet například Čtyři pražské artikuly, které zapovídají panování kléru, a nevadnoucí Husův odkaz, který zastával konciliarismus. Nastal vskutku čas překonat učení o všeobecném kněžství a nahradit je vykazatelností nevoleným a prakticky neodvolatelným apoštolům?

V každém případě je NAR zatím ve vývoji a na mnohá teologická komplexní zpracování, zejména v Evropě, si ještě počká. Domnívám se, že tato práce poskytla relevantní materiál a snažila se jej zpracovat tak, aby bylo možné nahlédnout teologické základy hnutí, které vychází z jedné z nejstarších a všemi konfesemi odmítnuté teologické koncepce, a to je teorie výkupného ďáblu. Všechny ostatní disciplíny NAR jsou pak pevně zakotveny v tomto, řečeno slovy Wagnera, teologickém paradigmatu.

Tato práce si svým způsobem činí ambice být ucelenou informací o historii a teologii v současné době nejrychleji rostoucího křesťanského hnutí NAR v rozsahu, který ve své komplexnosti zatím nebyl takto zpracován. Jako jednotící prvek zde nachází soteriologický koncept „teorie výkupného ďáblu“, který shledává jako nosný princip ortopraxe celého nezávislého charismatického hnutí. Tato teorie však byla jak v historii, tak současné teologii hlavních proudů křesťanských církví většinou shledána jako neortodoxní.

¹⁴⁵³ Podobné otázky se kladl například Albert Dager v knize „Vengeance is ours“ již počátkem devadesátých let ve spojení s dominionismem.

Jmenný rejstřík

A

Abelárd.....	214, 216, 219
AGEE, Ann.....	333
AJAH, Thompson.....	263, 264
AKVINSKÝ, Tomáš.....	219
ALCALA, Augustin.....	192, 333
ALLEN, Asa Alonso.....	26, 87-89, 161, 316, 368, 374
Ambrož z Milána.....	214
ANDERSON, Allan.....	69 158, 162,162, 368
ANDERSON, Justice C.....	147, 369
ANDERSON, Robert Mapes.....	71
ANNA CONDIA, Carlos...27, 137, 151, 156, 159, 160, 162, 171-175, 254, 261, 267, 285, 288, 297, 326, 331, 369, 391	
Anselm.....	214-215
ANTTURI, Kai.....	133, 281-282
ARELLANO, Gustavo.....	181, 369
ARCHER, Kenneth J.....	94-95
ARNOTT, John.....	142, 187-188, 193, 391
ATKINSON, William.....	16, 261, 280-281, 369
ATTER, Gordon Francis.....	70, 369
Augustin z Hippo.....	70, 219, 222, 225-226, 246, 260

B

BARON, Bruce.....	117
BARRAT, T. B.....	76
BARTH, Carl.....	39, 247
BARTLEMAN, Frank.....	77, 370
BASHAM, Don.....	111, 117, 119, 122-123
BAXTER, Ern.....	81, 85, 101, 113-114, 117, 119, 388, 396
BEALL, Lee.....	101
BEALLOVÁ, Myrtle.....	98-99, 101
BESHIRE, James.....	26, 89, 370
BELOTTI, Emil.....	227, 370
BENNET, Denis.....	105, 111, 114-115
BENNETOVÁ, R.....	190
BENTLEY, Todd.....	92, 169, 188, 193, 197, 199, 338, 346, 370, 373, 383, 389, 397
BERKHOF, Louis.....	214-220, 370
BERNAL, Dick.....	28

BICKLE, Mike.....	185-186, 192-196, 199, 206, 211-212, 253, 291, 293, 295, 349, 370-371
BLOESCH, Donald G.	224, 371
BLOMBERG, Craig Sung	222, 225, 371
BLUMHOFFER, Edith.....	73-74, 371
Bonaventura.....	219
BONNKE, Reinhard.....	165-166, 288, 373
BOORSTEIN, Michelle.....	55, 371
BOOTH-TILLIN, Tricia.....	15, 101, 192, 201, 204, 206, 292, 371, 397
BORNEMISSZI, Péter.....	130
BORNHÄUSER, Karl.....	281-282, 371
BOSWORT, F. F.....	82
BOZE, M.	101
BRANHAM, Wiliam... 31, 69, 83-87, 92-93, 96, 101, 113, 144, 192-193, 195-196, 266, 276, 291-292, 298, 300, 316, 332, 336, 371, 378-379. 387, 397, 400	
BRIGHT, Bill.....	23, 59
BROWN, Candy Gunther.....	165-166, 371
BRUCE, Billy.....	135, 371
BRUCE, Frederick Fyvie.....	243, 270, 372
BUBIK, Rudlof.	56, 160, 166, 250, 277, 294, 296, 298-299, 303, 317, 329, 334, 370, 372
BUBIK, Stanislav.	296, 316, 344, 370
BUDISELIĆ, Ervin.....	16, 32-33, 307, 309, 328, 372
BUESS, Bob.....	114, 372
BULTMANN, Rudolf.....	39
BURGESS, Stanley... 69, 72, 86-87, 94, 106-107, 111-113, 115-117, 123, 131, 143, 146, 154, 157, 163, 185, 372	
BURNS, Cathy	168, 372
BUSH, George.....	312
BUSH, Luis.....	29, 40

C

CABRERA, Omar	27, 153, 156-158, 161, 169, 173, 253, 261, 326, 333, 377,391
CAIN, Paul... 89, 101, 106, 185-186, 189-190, 192-196, 198-190, 199, 202-206, 211, 291-292, 296, 298, 333, 338, 368, 383, 388-390, 394, 396	
CALVIN, Jean.....	38, 217, 259, 260, 261
CANNISTRACI, Emanuel.....	121
CAROTHERS, W. F.....	75
CARSON, D.	372
CASEY, Sanchez.....	338, 373
CERULLO, Morris.....	150, 157-158
CLARK, Jonas Wiliam.....	76, 373
CLARK, Randy.....	164, 186-188

CLAUSSEN, Dane S.	179, 373
CLINTON, Bill.....	196, 298, 300, 400
COE, Jack.....	82, 89, 382
COKER, Matt.....	180, 373
Columba.....	93
CONNER, Kevin.....	101
COOK, Philip L.....	73, 293, 373
COPELAND, Kenneth.....	122, 129, 132, 135-136, 142, 253, 278-279, 285-287, 290, 373
CRAIG, Daniel.....	51
CRAIG, Kirkby R.....	313, 374
CROFT, Jim.....	130
CROWDER, John.....	178, 180, 338, 374, 383
CULLMAN, Oscar.....	28
CUNNINGHAM, Paul J.....	88, 374
CUSIC, Don.....	179, 181, 374
Cyprian.....	12, 222
Cyril Alexandrijský.....	214
Cyril (bratr Konstantina).....	332

D

DAGER, Albert James.....	13, 34, 193, 350, 374
DARBY, Nelson J.....	226
DAVIES, Wilma Wells.....	16, 149-150, 157-158, 11-162, 170, 326, 374
DAWSON, John.....	28, 328-329, 263, 265, 374
DAYTON, Donald W.....	71, 77, 110, 374
DEERE, Jack.....	186, 192, 196, 204-205, 292, 383
DERSTINE, G.....	101
DITTRICH, Tomáš.....	57, 120, 128, 176-177, 261, 285, 288, 298, 321, 344, 375, 379
DOBSON, James.....	190
DOLEŽEL, Jiří.....	45, 375
DORAN, Reuven.....	192
DOWIE, Alexander J.....	73-75, 78, 85, 192, 293, 316, 332, 338, 371
DRÁPAL, Dan... 16-17, 26, 64-65, 113, 126, 128, 193, 199, 235, 242, 244, 293, 295-296, 298-300, 313, 316-317, 331, 341, 345-346, 375-376, 397	
DRILLING, David.....	192
DU PLESSIS, David.....	111, 114, 203, 303, 393
DUPONT, Marc.....	180
DURHAM, William.....	77, 167
DUSEN, Paul H.	71

E

EASTMAN, Dick.....	29
ECKART, G.	26
EDWARDS, Johnatan.....	71, 326
EDWARDS, J. Christopher.....	215, 376
EISENHOWER, Dwight.....	298
EKMAN, Ulf	128-129, 133-139, 140-141, 203, 252, 254-255, 287, 345, 376, 397
EMERSON, Ralph Waldo.....	81-82
ENNS, Paul.....	214, 216-220, 226, 281, 376
ENROTH, Ronald M.	179, 376
ERICKSON, Millard.....	225, 376

F

FARROW, Lucy.....	75
FAZEKAŠ, Ludovít	239, 243, 249, 377
FEE, Gordon.....	60
FILIPÍ, Pavel.....	230-231, 234, 243, 324-325 377
FINNEY, George.....	72, 184, 326
FLEK, Alexandr.....	289, 376, 388
FLETCHER, John.....	72
FRANGIPANE, Francis.....	192, 202, 208-209, 253, 292, 277, 336, 378
FRANK, Ewald.....	371, 378
František z Assisi.....	70
FREEMAN, Hobart.....	132
FREIDZON, Claudio.....	56, 159, 164-167, 176-177, 187, 191, 202, 336-337, 373, 378, 393
FRESTON, Paul	162, 378
FRISBEE, Lonnie.....	106, 178-180, 184, 190-191, 373, 385, 387, 392
FRODSHAM, Stanley Howard	99, 378

G

GAINES, Jim.....	333
GALTIERI, Leopoldo.....	152
GARNDFELT, Jens.....	129
GEIER, Gunther.....	345
GIMENEZ, Hector.....	150, 153, 162-163, 169, 177, 333
GIMENEZ, John.....	121
GIRARD, Chuck.....	181
GLAZIEROVÁ, Mary.....	62
GLOVER, Peter C.	180, 208, 378

GODBEY, W. B.	79
GOEDELMAN, Richard G.	92, 378
GOFF, James R.	71, 75, 378, 400
GOLL, Jim.	192-193, 195, 199, 338, 345-346, 385
GORDON, Adoniram Judson	70, 378
GRADY, Lee J.	60, 69, 196-199, 320-321, 338, 368, 378-379
GRAHAM, Billy.	35, 72, 111, 131, 168
GRAVES, Charles S.	168, 379
GRAY, Norma.	333
GREEN, Charles	121
GREEN, Michael	264-265
GREEN, Pearry.	379
GREENFIELD, John.	110, 379
GRENZ, Stanley James	38, 379
GROTIUS, Hugo.	218
GRUEN, Ernest J.	185, 193-194, 198, 206, 212, 379, 382
GULLIKSEN, Kenn.	181, 184, 186
GUMBEL, Nicky	106, 184, 253, 278, 285-286, 379

H

HAGGARD, Ted	311-312, 333, 374, 379
HAGIN, Kenneth E. ...	69, 121, 126-132, 136-143, 202, 206, 212, 253-255, 262-263, 267-268, 275-276, 285, 287, 291, 350, 379-380, 384
HAGIN, Kenneth Jr.	291
HALE, Grace Elizabeth	179, 380
HALL, Franklin	82-83, 90, 92, 93, 95-96, 161, 205, 336, 380
HALL, Timothy.	93, 380
HAMMAN, Jim.	316
HAMON, Bill.	47, 49-50, 252, 257, 291-292, 310-311, 313, 317, 321, 337, 341, 375, 380
HANEGRAAFF, Hank.	14, 88, 90, 167, 180, 185-186, 195-196, 198, 213, 280, 296-297
HANES, Pavel.	55, 380
HARPER, Michael.	106, 382
HARRELL, David Edwin.	83, 85, 148, 380
HARTHERN, Roy.	316
HAWTIN, Ernst.	95
HAWTIN, George R.	95, 97
HEISER, Michael S.	270-271
HICKS, Tommy.	146-151, 153-154, 157, 161, 163, 169, 172, 326
Hildegarda z Bigenu.	70

HILL, Stephen.....	121, 381
HINN, Benny.....	92, 127, 132, 142, 150, 164-165, 186-187, 191, 205, 210, 212, 277
HITCHCOCK, James.....	116
HITLER, Adolf.....	83, 114, 337, 338
HITT, R. T.	115
HODGE, Charles.....	223
HOFFMAN, Pavel.....	130, 133-134, 267, 381, 391
HOGUE, Richard.....	70, 381
HOLDCROFT, Thomas L.....	98, 381
HOLT, Herrick.....	95-96
HOLVAST, René.....	15-16 170, 330, 81
HOPKO, Thomas.....	381
HORTON, Stanley M....	71, 77-81, 381, 215-218, 220, 223-224, 227, 230, 232, 259, 267, 269-270, 274, 280, 290, 323, 335, 381
HOUDMANN, Michael S.....	228, 381
HOWARD-BROWN, Rodney.....	186
HUNT, Dave.....	13, 60 381, 250, 255, 280, 335, 381-382
HUNT, Percy.....	95-96
HUMTR Frances.....	150, 382
HUNTER, Charles.....	150, 382
HUNTER, Todd.....	188-189
HUS, Jan.....	350
HUSSEIN, Saddam.....	298

CH

CHAMBERS, Joseph R.....	155, 382
CHEVREAU, Guy.....	14, 382
CHO, Yonggi.....	26, 52, 58, 185, 322
CHRISTENSEN, Michael J.....	72, 100, 110, 382
CHRISTENSON, Larry.....	106, 108, 114
CHRISTENSONOVÁ, Lydie.....	118
CHUNG, Wook.....	222, 225, 371

I

Ignác z Antiochie.....	12, 225
Ireneus.....	70, 93, 214, 226
ISLEIB, Mary Alice.....	141, 382
IVERSON, Dick.....	101

J

JACKSON, Bill	187, 383
JACKSON, Jan Paul	192
JACOBSOVÁ, Cindy.....	27-28, 40, 52,53-54, 253, 298, 368, 373, 383
Jan Zlatoústý.....	214
JIMENEZ, Carlos.....	156
JOHNSON, Berger	143
JONES, Bob.	186, 188, 192, 193-195, 199, 201, 203-204, 292, 300, 373, 377, 383, 390, 393
JONES, Stanley.....	21, 57, 224
JOYNER, Rick... 188, 193, 195-200, 203, 206-208, 212, 252-254, 294-296, 298, 301, 336, 338, 349, 368, 378, 383-384, 389	
Justin Martyr.....	70, 225-226, 246

K

KAČÍREK, Miloš.....	295
KAIFFOSZ, Józef.....	160
KALNIN, Ed.	62
KELLY, J N D.....	215, 384
KELLY, John P.	46-7
KENDALL, T. R.....	196
KENNEDY, John.....	129, 384
KENNEDY, J. F.....	289
KENYON, Essek William.	82, 92, 127, 268, 286, 385
KIRPATRICK, Millford.....	95
KISSINGER, Henry.....	152
Klára z Montefalka.....	70
Klement Alexandrijský.....	226
KNIESEL, Werner.....	164, 314, 322
KUHLMANOVÁ, Kathryn.....	90-92, 151, 385
KUHNELOVÁ, Olga.....	267, 385
KURZ, Štěpán.	130, 384
KUTTRUFF, Sussane.....	315, 321, 385

L

LAHAYE, Tim F.	223, 385
LANCE, Wallnau	47, 342, 369, 385, 386
LANE, Tony.....	35-36, 386
LARRY, Lea.....	26, 28, 263
LEATHERMANOVÁ, Lucie.....	143

LECLAIRE, Jenifer.....	62, 385
LEMAN, Happy.....	186
LEWINSKÁ, Monika.....	300
LIARDON, Roberts.....	90-91, 133, 138, 332, 386
LIGUŠ, Ján.....	261, 385
LIICHOW, Robert S.....	142, 386
LINDSAY, Gordon.....	85-86, 126
LOEWEN, Jacob.....	265-266, 385
LOMBARDSKÝ, Peter.....	219
LORENZO, Eduardo.....	27-28, 163, 254
LOULA, David.....	295
LUNDIN, Micael.....	289
LUTHER, Martin.....	38, 70, 93, 102, 217, 243, 257, 259, 282, 341

M

MACARTHUR, John F.....	142, 158, 381, 385
MACCHIA, Frank.....	267, 269, 274, 290, 334 - 335
MacMILLAN, John A.....	127
MacNUTT, Francis.....	190
MAHONEY, Ralph.....	143, 385
MÁLIK, Peter.....	197, 385
MANGUM, R. Todd.....	226, 385
MARGIES, Wolfhard.....	127, 128, 135, 136, 137, 139, 255, 256, 262, 263, 267, 276, 278, 285, 332, 349, 382, 386, 389
Martin (svatý).....	93
MARTIN, William C.....	386, 342
MASTERS, Peter.....	120, 223, 386
McCLUNG, Floyd.....	194
McCONNELL, Daniel R.....	13, 14, 16, 60, 69, 82, 86, 108, 114, 116, 122, 127, 132, 142, 215, 252, 259, 261, 269, 284, 290, 339, 386
McCRACKEN, Brett.....	179, 387
McCULLOUGH, Joseph.....	39
McDONALD, Elizabeth.....	184, 386
McDONNELL, Kilian.....	115, 116, 387
McGAVRAN, Donald.....	22, 24, 39, 59, 160
McGEE, Donald.....	71
McGUIRE, James W.....	145, 387
McKAY, Edith Evelyn.....	86, 386
McPHERSON, Aimee.....	14, 71, 144

MELANCHTON, Filip.....	217
MENZIES, William	61, 71, 80, 94, 95, 98, 99, 100, 305, 386
MESMER, Anton.....	213
MILLAR, Sandy.....	106
MILLER Robert Edward.....	147-148, 376, 387
MILLER, Donald E.	180, 387, 184
MILLER, Charles Buford.....	144, 146, 153
MITCHELL, Steve.	179, 387
MOLDÁN, Martin	300, 387
MOLTMANN, Jürgen.....	221, 385
MOO, Douglas J.	372
MOODY, Dwight.....	72, 74
MOORE, David S.	112, 115, 156, 180, 316, 387, 400
MOOREOVÁ, J. E.	77
MOREAU, Scott.....	30, 269, 270, 273, 334, 388
MORIARTY, Michael, G.	95, 101, 102, 388
MUMFORD, Bob.	111, 115, 117, 119, 122-123, 180, 316, 388
MURPHY, Edward.....	163
MUSSOLINI, Benito.....	22, 83
MUTHEE, Thomas.....	62, 396
MYLAND David Wesley.....	94

N

NAḤMAN BEN YEḤEZKĚL	388
NAPIER, Barry K.	198, 388
NAVRÁTIL, Aleš	160, 297, 388
NEE, Watchman.....	42, 112-113, 124, 155, 177, 200, 312, 316, 388
NEIGHBOUR, Randall	388
NEIGHBOUR, Ralph W. Jr.	46, 56, 58, 312, 389
NEMETH, Sándor.....	130-131, 134, 396
NICHOLS, Brian.....	54
NICHOLS, Stephen J.	179, 389
NICHOLS, David R.....	280, 323
NJAMBA, Martin.....	296, 403
NORMAN, Larry.....	181
NOVOTNÝ, Adolf	236, 241, 389
NOVOTNÝ, Tomáš	89, 161, 169, 389
NUNALLY, Wave E.	61, 389

O

OLSON, Roger E.	219, 224, 389
OPPENHEIMER, Mike.	95, 96, 193, 203-204, 206, 211, 389
Origenes	12-13, 215, 268
OROPEZA, B. J.	94, 389
ORTIZ, Juan Carlos.....	112-113, 146, 148, 154-156, 177, 253, 313
OSBORNE, Tommy Lee.....	82, 91, 146
OSTEEN, John.....	127, 132, 140, 287, 389
OTIS, George Jr.	328, 330, 390
OZMANOVÁ, Agnes.....	74

P

PALAU, Luis.....	51
PALLINOVÁ, Sarah.....	13, 342
PARHAM, Charles.....	73-76, 78-80, 85, 112, 372, 379, 401
PARKER, David.....	192
PARKER, James Donald.....	198, 390
PARKER, Wesley.....	132
PATTERSON, Alicey.....	63
PATTY, David.....	316, 337
PAUL, Jim.	98, 390
PECOTA, Daniel.....	213, 215, 218
PERETTI, Frank E.	390
PERISON, Paul E.	24, 185
PERÓN, Juan.....	145-148, 151-152
PERÓNOVÁ, Eva.....	145-146
PERRY, Marvin.....	246, 342, 390
PERRY, Rick.....	13, 43, 397
PIERCE, Charles D.	39-40, 47, 52-53, 65, 68, 349, 369, 383
PILE, Lawrence A.	323-324
POHL, Alfred H.	107, 390
PÖHLMANN, Horst Georg	243, 390
POKORNÝ, Petr	239, 390
POLOMA, Margaret M.	117, 181, 192, 390
POOLE, John.....	101, 113, 123
POSPÍŠIL, Ctirad Václav.....	214-215, 217, 390
POWELL, Philip.....	60, 75, 210, 391
PRASH, James Jacob.....	69, 79, 108, 391
PRICE, Frederick K. Charels	127, 136, 391

PRINCE, Derek...	111, 113-114, 118-121, 1213-126, 130, 137, 206, 252-253, 256, 258, 266-268, 274, 279, 283-286, 316, 329, 336, 369, 387, 391-392
PROCHÁZKA, Pavel.....	230-233, 378-379, 391
Pseudo-Dionysius Aeropagita.....	268
PTÁČEK, Lumír.....	113, 392
PURVIS, Eldon.....	111-112, 309, 392
PYTCHEs, David.....	193, 195, 392

Q

QUIMBY, Parhoust P.	81
--------------------------	----

R

RANGLES, Bill.	60, 192, 198, 392
REGA, Lopez J.	151-152
REID, Georgy R.	392
RIDDLEBARGER, Kim.....	220, 223, 392
RISS, Richard M.	93-94, 96-98, 100-102, 187, 392
RITSCHL, Albrecht.....	219
ROBERTS, Evan.....	326
ROBERTS, Oral	86-91, 127, 157, 381, 389, 393
ROBERTSON, Pat.....	115, 185
ROBISON, James.	185
RUCKÝ, Evald.....	259, 296, 378, 317, 345, 393
RUE, Brent.....	186
RUIZ, Manuel A.	158
RUSSELL, David Syme	265, 393
RUSSELL, Morris A.....	393
RYDER, F. L.	143
RYDER, Steve	131, 393
RYLE, James.....	190, 294, 393
RYRIE, Charles Caldwell.....	220-221, 226, 229, 393

Ř

Řehoř Naziánský.....	214
Řehoř z Nyssy.....	214

S

SABATINO, David Di	179, 393
SANDERS, Paul	272, 394
SANDFORD, F. W.....	73
SAUER, Theodor	70, 242, 243, 394
SAWYER, James M.....	72, 394
SCANLAN, Michael	190
SCATAGLINI, Sergeio.....	150-151, 156, 166-167, 170, 394
SCOFIELD, C. I.	72, 226
SCORGIE, Glen G.	180, 394
SCOTT, Charles.....	99
SEAMAN, Ann Rowe	168, 394
SEYMOUR, Joseph W.	71, 74-77, 167, 374, 384, 396
SHAKARIAN, Demos.....	101, 115, 147, 157
SHERRILL, John L.	70, 72, 74, 76, 111, 394
SHIRES, Preston	178, 394
SHULTZ, Steve.....	48
SCHALLEROVÁ, C.	26
SCHLEIERMACHER, Daniel. F. E.	219
SCHMITT, Charles P.....	112, 394
SCHULLER, Robert.....	155-156, 393
SCHULTZ, Steve.....	48, 394
SCHWARZ, Hans.....	312, 394
SCHWARZ, Christian A.	346, 348, 348, 394
SILVOSO, Eduardo.....	27-28, 47, 51-52, 152-153, 164, 171-173, 261-261, 285, 390, 397
SIMPSON, Charles.....	111, 113, 115, 117, 119, 123, 316, 383
SIMPSON, Sandy	49, 394
SMETANA, Radek	177, 394
SMITH, Dean.....	143-144, 146, 151, 153, 394
SMITH, Chuck.....	179-181, 184
SMITHOVÁ, Ashley.....	54
SOCINUS, Faustus.....	217
SOLBREKKEN, Max.	157, 395
SPADER, Dann.....	346
SPENCER, Carlton.....	98
SPENCER, Ivan.....	98
SPRINGER, Kevin	91, 181-183, 190-191, 267, 402
STABB, Joel.....	197

STALCUPOVÁ, Elizabeth M.	160-161, 395
STAMPER, Matthew	395
STECKER, Frederick	58, 395
STEINKAMP, Orrel	60, 62, 196, 210, 395
STETZ, John	16, 46, 85, 200, 259, 269, 275-276, 280, 289-291, 302, 339, 344, 395
STEVENES, David E. Daniel	270, 395
STOKES, L. B.	146
STOTT, John R. W.	35-36
STRINGFELLOW, Ron	99, 395
STROM, Andrew	187, 396
SUMRALL, Lester	127, 137-140, 257, 267, 396
SWAGGART, Jimmy Lee	69, 168, 185, 394
SWARTLING, Per G.	133-134
SWEDENBORG, Emmanuel	213
SWEITZER, Albert	218
SYNAN, Vinson	60, 75-77, 84, 116, 396, 147

Š

ŠTAUD, Václav.	397
---------------------	-----

T

TABACHNICK, Rachel	342, 397
TARGOSZ, Lukáš	318, 346, 397
TAYLOR, Hudson	72
Tertullian	70, 225
THATCHEROVÁ, Margaret	152
TILLICH, Paul	39
TORELL, John S.	90, 398
TOWNS, Elmer	59
TOZER, W. A.	72
TRAUT, Edward	55-56, 292-293, 295, 371, 393, 297-298, 300, 306, 312, 398
TRETERA, Jiří Rajmund	232-233, 244, 250, 398

U

ULONSKA, Reinhold.	60, 70, 78, 109, 133, 241, 243, 301, 304, 322, 398
URBAN, Jan.	21, 398

V

VAN DER MER, Erwin	15, 328, 398
VAN DUSEN, Henry P.	71, 398
VAYLE, L.	300, 398
VINCENT, Alan...56-57, 62, 206, 253-254, 256, 258, 262, 276-280, 284, 287-288, 326, 345-346, 369, 376, 398-399	
VINZANT, Don E.	116-117, 399
VOKOUN, Jaroslav Ignatius.....	84, 399
VOLIVA, Wilbur.....	73, 75

W

WACKER, Grant.....	71, 399
WAGGONER, Bert.....	189
WAGNER, Charles Peter...12, 15, 18-47, 57, 59-68, 101, 151-153, 158-161, 163-164, 171, 173, 176, 178, 182, 184, 189, 197, 199, 224, 261-266, 270, 275, 285, 289, 292-293, 296, 298-299, 306, 308-310, 3313-314, 317-319, 320, 326-328, 330-332, 334, 341 336-338, 343, 346-350, 369-370, 386, 390, 395, 398-401	
WAGNEROVÁ, Doris.....	20, 26, 47, 52, 63, 16
WALTRIP, Burroughs A.	90
WALVOORD, John F.	225, 40
WARFIELD, B. B.	223
WARNOCK, George H.	34, 97, 101-104, 113, 150, 202, 206, 254, 256, 258, 279, 293, 299, 336, 338, 401
WARREN, Rick	54--55, 65, 204, 325, 338, 348, 372, 381, 391-392, 397, 401
WATSON, David.....	106
WATT, James.....	97
WEAVER, C. Douglas.....	85, 291, 401
WEBER, Eugen Joseph	220, 401
WESLEY, Charles.....	223
WESLEY, John.....	71-72, 93, 102, 110, 167, 184, 256-257, 326, 336
WHALEY, Jane	141, 267, 384
WHITEFIELD, George.....	184
WHITTE, John.....	187
WIGGLESWORTH, Smith.....	79, 303, 379
WILKERSON, David.	61, 111, 135, 168, 295, 303, 372, 377, 402
WILKINSON, Michael.	148-149, 402
WILLIAMS, Ernst S.	99
WILLIAMS, Juan.....	70
WILLIAMS, Vinson.....	70
WILLSON, Mark.....	222, 224, 402
WILSON, Bruce.....	62, 65, 320, 402

WIMBER, John	24-26, 40, 91, 106, 163, 178, 180-191, 258, 267, 274, 294, 296, 299, 384, 402
WIMBEROVÁ, Carol.....	181-183, 189
WOLMARANS, Theo.....	56
WOLMARANSOVÁ, Beva.....	56
WOOD, George.....	60, 61, 168, 260, 302, 320, 402
WOODOVÁ, Alice.....	143
WOODWORTH, Floyd C.	289, 403
WYATT, Thomas.....	98
WYLER, Grace.....	43, 403

Y

YEAKLEY, Flavil Ray.....	113, 403
--------------------------	----------

Z

ZOPFI, Jakob.....	33, 76, 109, 403
-------------------	------------------

Věcný rejstřík

- Amilénialismus:** představa, že milénium (tisícileté království) z knihy Zjevení (Zj 20) je obrazným vyjádřením pro celý věk existence církve od vzkříšení Krista po jeho druhý příchod. Při alegorizaci se obvykle vychází z verše 2 P 3,8, že tisíc let je u Pána jako den.
- Cessationismus:** tvrdí, že zázračné, zjevovatelské duchovní dary (např. jazyky a prorocství), vymizely sepsáním kánonu Písem Nového Zákona. Vychází se z verše 1 K 13,8, že „jazyky utichnou“ až přijde „plnost poznání“, která je zde obsažena v Novém Zákone a těchto darů proto již není třeba. Etymologicky je slovo odvozeno z anglického „cessation“, které lze přeložit jako ukončit, ustát, přerušit.
- Dispenzacionalismus:** hlásá, že etnický Izrael bude v posledním čase obnoven vírou v Krista (Ř 11,26) poté, co bude církev vytržena do oblak (1 Te 4,13-18). Předpokládá se, že většina událostí z knihy Zjevení (na rozdíl od préterismu a částečně i historicismu), teprve čeká na své vyplnění.
- Dominionismus:** tento termín byl vytvořen v 80. letech v USA pro popis křesťanských hnutí, která se chtějí chopit vlády nad sekulární společností. Samotné slovo „dominion“ pochází z anglického překladu Bible Krále Jakuba (KJV), kdy byla lidem před pádem Bohem svěřena vláda „dominion“ nad zemí (Gn 1,26-28). Této vlády se má církev znovu zmocnit. Termín je ovšem v křesťanských kruzích vykládán z různých pohledů. Socioložka Sara Diamond jej ztotožňuje s teonomismem a s rekonstrukcionismem. Dalším synonymem toho pojmu je tzv. „Království nyní“ (Kingdom Now Theology).
- Fundamentalismus:** původně hnutí amerických protestantů, kteří se vymezili pronikáním modernismu a liberalismu do církví v USA, zejména historicko kritické metodě, která zpochybňovala verbální inspiraci a neomylnost Písma. V roce 1910 tito křesťané na obranu neomylnosti Písma vydali soubor 12 svazků „The Fundamentals“. Převážná většina fundamentalistů jsou dispenzacionalisty a cessationisty. Hnutí je dnes charakterizováno nedůvěrou v ekumenismus a agresivní kritikou zejména liberalismu, katolicismu a charismatického hnutí. Z tohoto důvodu sem nelze řadit další hnutí, vyznávající verbální neomylnost Písma, jako jsou někteří kalvinisté nebo letničtí.
- Futurismus:** v kultuře se jedná o avantgardní umělecký směr. V teologii resp. v eschatologii jde o názor, že většina prorocství obsažená v knize Zjevení se naplní až v budoucnu. Patří sem zejména dispenzacionalismus a do značné míry i historický premilénialismus.
- Heterodoxie:** jedná se o označení pro učení, které nebylo shledáno pravověrné (ortodoxní). V protestantské tradici neodpovídá ustáleným biblickým výkladům. Nicméně nejedná se o herezi (blud), ale jen o mírnější úchylku, která dané učení ještě nestaví mimo rámec extenzivněji chápaného křesťanství.
- Historicismus:** obecně se jedná o širší pojem, mající vztah k jistým filozofickým resp. hermeneutickým interpretacím určitých jevů a souvislostí. V teologii resp. v eschatologii jde o názor, že prorocství obsažená v knize Zjevení se naplňují

v konkrétních událostech během celého věku církve a vyvrcholí druhým příchodem Ježíše Krista. Některé extrémní směry mají např. tendenci označovat některé historické panovníky nebo papeže za Antikrista. Historici jsou především amilénialisté.

- Charismatické hnutí:** obecně se jedná o křesťany, kteří věří v současnou praxi všech duchovních darů, které jsou popsány v Novém Zákoně. Původní charismatici však netvořili vlastní církve, jako jejich předchůdci - letniční hnutí. Rovněž se od letničních liší v tom, že dar jazyků pro ně není potvrzením křtu v Duchu svatém. Charismatické hnutí je používáno jako synonymum pro „neoletniční hnutí“. Dále je třeba charismatické hnutí odlišovat od „neocharismatického hnutí“, které je tvořeno tzv. „nezávislými charismatiky“, kteří již nezůstávají ve stávajících církvích, ale tvoří vlastní útvary, které se ovšem zdráhají nazvat denominacemi.
- Neocharismatici:** jedná se o tzv. „nezávislé charismatiky“, kteří buď opustili stávající církve (nebo denominace) a vytvořili vlastní uskupení. Patří sem například hnutí Víry, Pastýřské hnutí, hnutí Vinice, Prorocké hnutí ad.
- Neoletniční:** obecně se jedná o synonymum pro charismatické hnutí. Někdy je však nesprávně používáno pro „nezávislé charismatiky“ resp. pro „neocharismatiky“.
- Oneness:** jde o tzv. hnutí Jednosti, které se v roce 1914 oddělilo od Assemblies of God. Věřoučně zastává modalistický monarchianismus. Titul Otec zde vyjadřuje vlastnost otcovství, Syn aspekt inkarnace a Duch svatý projev Boha v jedné osobě. V hnutí se tedy odmítá křestní trojiční formule a klasický letniční důraz na konstituci dogmat z narativních míst Písma (jako je kupříkladu učení o křtu Duchem svatým) se projevuje v praxi křtu ve jméno Pána Ježíše dle knihy Skutků (např. Sk 8.14-16).
- Pentekostalismus:** jedná se o pojem používaný zejména v USA pro letniční hnutí. V českém prostředí (časopis Dingir) je obecně používáno pro celé spektrum letničních, charismatických i neocharismatických skupin.
- Postmilénialismus:** eschatologická představa milénia podle Zj 20, které se objeví až v posledních časech a vyvrcholí christianizací společnosti. Posmilénialismus věří, že většina tzv. „negativní eschatologie“ obsažená v knize Zjevení se již vyplnila. V této věci zastává posmilénialismus pozici historicismu.
- Premilénialismus:** jedná se o doslovné chápání milénia podle Zj 20, kdy má druhý Kristův příchod vést k nastolení tisíciletého království s fyzickou přítomností Krista na zemi. Je třeba rozlišovat tzv. historický a futuristický premilénialismus (dispencionalismus). Futuristická verze počítá navíc s neviditelným vytržením církve před dobou velkého soužení a návratu Krista s oslavenou (již vytrženou) církví při jeho druhém příchodu. Teprve pak nastane milénium.

- Préterismus:** v eschatologii jde o názor, že většina proroctví obsažených v knize Zjevení se již naplnila v prvních stoletích dějin církve. Extrémní préterismus věří, že i druhý příchod Krista se naplnil sesláním Ducha svatého.
- Rekonstrukcionismus:** je hnutí v USA, které tvoří zejména charismatici a kalvinisté, zastávající postmiléniální eschatologii. Obecně se věří, že církve teprve čeká doba velké slávy a celosvětového vlivu. Rekonstrukcionismus nevidí jako vzor prvotní církve, ale očekává eschatologickou církev před příchodem Krista, kterou ztotožňuje s některými starozákonními proroctvími budoucího, obnoveného Izraele. K rekonstrukcionismu bývá řazena teologie dominia a teonomismus.
- Restauracionismus:** jinak také „křesťanský primitivismus“ je učení vycházející z protestantismu. Věří, že církve v průběhu dějin zesvětštila, odklonila od svého vzoru a nyní je skrze reformaci postupně navracena k biblickému modelu. Podle této koncepce luterská reformace byla návratem ke spáse z víry, baptismus k vyznavačskému křtu, metodismus k posvěcení, letniční hnutí k duchovním darům atd. Církve před příchodem Krista má být obnovena do své původní biblické podoby.
- Teonomismus:** jedná se učení, podle kterého by světská legislativa měla vycházet z božského práva, které by umožňovalo vládu Boha nad celou společností. Tato vláda by se měla týkat především uplatnění křesťanské etiky a obnovy víry v křesťanského Boha. Teonomisté v USA zde vidí návrat ke křesťanským kořenům otců zakladatelů. Teonomismus ve svém pojetí vychází z tzv. „Teologie smlouvy“, která učí platnost Starého Zákona s výjimkou ustanovení, které explicitně zrušil Nový Zákon. Sankce by měly být vynutitelné státem. Teonomismus je rozšířen zejména mezi kalvinisty a charismatiky v hnutí rekonstrukcionismu, obvykle na základě postmilénialismu. Jde o jistou formu teokracie.
- Torontské požehnání:** jedná se o hnutí, které vzniklo v 90. letech minulého století mezi americkými neocharismatiky a záhy se rozšířilo po celém světě. Krom specifického učení a zázraků proslulo tzv. zvířecími manifestacemi. Věřilo se, že lidé mohou pod mocí Ducha svatého imitovat chování a zvuky zvířat. Nejvíce rozšířené bylo štěkání jako pes. Na shromážděních tohoto typu byli lidé údajně zasypávaní zlatým prachem z nebes a jejich zuby se jim zázračně plombovaly zlatem. Hnutí se poprvé objevilo v Torontském sboru hnutí Vinice v roce 1993 (odtud název Torontské požehnání).

Literatura

"Apostle" C. Peter Wagner of the NAR Teaches "The Dominion Mandate" [YouTube]. Video [online]. 28. 8. 2011 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=ecszOPc95s8>.

A Call to Charismatic Leaders: Statement from the Bawtry Hall Charismatic Leaders Consultation. *Centre for Contemporary Ministry/Prophecy Today* [online]. [cit. 2012-11-06]. Dostupné z: <http://www.apologeticsindex.org/sva-04.html>.

About Cindy: Biography. *Mike and Cindy Jacobs* [online]. 2010 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: <http://www.mikeandcindyjacobs.com/cetest-firstpage/cindy/>.

About Derek Prince. *Derek Prince Ministry: International* [online]. 1997 [cit. 2012-11-07]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/19971014090625/http://www.derekprince.com/dpmus/TTU.HTM>.

About Derek Prince: The Early Years. DPM Internatiaonal [online]. [cit. 2012-12-15]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/19970111081003/http://www.derekprince.com/dpmus/sub.htm>.

About Global Spheres, Inc.: A note from Chuck D. Pierce. *Global Spheres: Advancing the Kingdom of God* [online]. [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://www.globalspheres.org/about.asp>.

About ICA. *International Copalition of Apostles* [online]. [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://www.coalitionofapostles.com/about-ica/aboit-ica/>.

About Paul Cain.... *Official Website of Paul Cain: "The task that centuries might have done, must crowd the hours of setting sun."* [online]. [cit. 2012-12-21]. Dostupné z: <http://www.paulcain.org/sandbox/newsite/pages/aboutpaul.html>.

About Us: Lance Wallnau. *LanceLearning.com: Learning a whole new way to live* [online]. Targit Media, 2011 [cit. 2012-12-23].

ABRAHAM, Felicia. Rick Joyner's Response to Lee Grady's Column: Rev. Rick Joyner of Morningstar Ministries sent this response on March 12, 2009. *Charisma Magazine* [online]. 13. 3. 2009 [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://www.charismamag.com/site-archives/24-uncategorised/4004-rick-joyners-response-to-lee-gradys-column-the-tragic-scandal-of-greasy-grace>.

AGHOVÁ, Maura. Hledání kořenů demokracie. *Nota Bene: Hyde Park baptistů* [online]. 28. říjen 2012 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://notabene.granosalis.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=2778&mode=nested&order=0&thold=0>.

Alan Vincent: Království v celé slávě. *Centrum Oase: Náchod*. 8. 1. 2008. Dostupné z: http://www.oase.estranky.cz/clanky/zivotni-pribehy/alan-vincent_-kralovstvi-v-cele-slave.html.

ALLEN, Asa Alonso. *Price of God's miracle-working power*. Bottom of the Hill Publishing, 2012. 88 s.

Allen: Christian evangelicalism. *Fact Archive: The Online Encyclopedia and Dictionary* [online]. 2005, 2005-08-28 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z: http://www.fact-archive.com/encyclopedia/A._A._Allen.

ANDERSON, Allan. *An introduction to Pentecostalism: global charismatic Christianity*. New York: Cambridge University Press, 2004, xiii, 302 s. ISBN 05-215-3280-9.

- ANDERSON, Justice C. *An Evangelical Saga*. Xulon Press, 2005. 668 s. ISBN 9781597814966.
- ANDERSON, Robert Mapes. *Vision of the disinherited: the making of American Pentecostalism*. Peabody, Mass.: Hendrickson Publishers, 1992, xviii, 334 s. ISBN 15-656-3000-9.
- ANNACONDIA, Carlos. *Poslyš. Satane! Křesťanský život*, Albrechtice, 2000. 181 s. ISBN: 978-80-7112-060-X.
- ANTTURI, Kai. Referát na téma "Hnutí víry": Glaubensbewegungen. *Konference pastorů finského letničního hnutí: Helsinky*. 17. 1. 1990, 15 s.
- Apologetics Coordination Team* [online]. 2006 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://op.50megs.com/act/page2.html>.
- Apostle C. Peter Wagner. *Arise Magazine: New Apostolic Reformation* [online]. 2000, č. 1 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: http://apostolicparadigms.com/C__Peter_Wagner/AriseMag/arisemag.html.
- Apostles and Prophets. *General Presbytery of the Assemblies of God on August 6, 2001*. General Council of the Assemblies of God, 2001. Position Papers. Dostupné z: http://ag.org/top/Beliefs/Position_Papers/pp_downloads/pp_4195_apostles_prophets.pdf.
- Apoštolsko - prorocká reformace: Archiv rubriky. *Křesťanské společenství Juda: Mělník* [online]. [cit. 2012-12-08]. Dostupné z: <http://www.juda.cz/kategorie/vyucovani/apostolsko-prorocka-reformace/>.
- ARELLANO, Gustavo. *Orange County: a personal history*. 1st Scribner hardcover ed. New York: Scribner, 2008, 269 s. ISBN 14-165-4004-0.
- ARCHER, Kenneth J. *A Pentecostal hermeneutic for the twenty-first century: spirit, scripture, and community*. New York: T, 2004, xi, 219 s. ISBN 05-670-8367-5.
- Arise Magazine Article: New Apostolic Reformation: Apostle C. Peter Wagner. *Arise Magazine* [online]. 1. 9. 2000 [cit. 2013-01-01]. Dostupné z: http://www.apostolicparadigms.com/C__Peter_Wagner/AriseMag/arisemag.html
- ARNOLD, Clinton E. *Ephesians, power and magic: the concept of power in Ephesians in light of its historical setting*. New York: Cambridge University Press, 1989, xiv, 244 s. Monograph series (Society for New Testament Studies), 63 s. ISBN 05-213-6236-9.
- Assemblies of God Fundamental Truths: Our 16 Fundamental Truths. *Assemblies of God USA*. Mon, 01 Mar 2010. Dostupné z: http://ag.org/top/Beliefs/Statement_of_Fundamental_Truths/sft_full.cfm.
- ATKINSON, William. *The 'spiritual death' of Jesus: a Pentecostal investigation*. Boston: Brill, 2009, vi, 293 s. Global Pentecostal and Charismatic studies, v. 1. ISBN 978-900-4171-992.
- ATTER, Gordon Francis. "The third force": a Pentecostal answer to the question so often asked by both our own young people and by members of other churches: "Who are the Pentecostals?". Madison: College Press, 2009. 314 s.
- BALCAR, Adam. O církvi: Život Kalvínův dle Theodora Bezy. *Polaris: Magazin pro polemiku a orientaci* [online]. 2008 [cit. 2012-10-29]. Dostupné z: <http://polaris.nazory.cz/index.php?cti=39>.
- BALMER, Randall Herbert. *The encyclopedia of evangelicalism*. 1st ed. Louisville, Ky.: Westminster John Knox Press, 2002, viii, 654 s. ISBN 06-642-2409-1.

- BARRETT, David B, George Thomas KURIAN a Todd M JOHNSON. *World Christian encyclopedia: a comparative survey of churches and religions in the modern world*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2001, 2 v. ISBN 019510319X2.
- BARTÍK, Jiří. Rozhovor s Edem Trautem: Prorocká konference, leden 2006. *Život v Kristu* [online]. 2006, č. 3 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: http://web.archive.org/web/20060819124859/http://www.apostolskacirkev.cz/view.php?cisloc_lanku=2006063001.
- BARTÍK, Jiří. Rozhovor se Stanislavem Bubikem, členem Rady církve a seniorem Západočeské oblasti. *Apoštolská církev: Život církve* [online]. [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.apostolskacirkev.cz/zdroje/knihovnaclanku/zivot-cirkve/97-rozhovor-se-stanislavem-bubikem-clenem-rady-cirkve-a-seniorem-zapadoceske-oblasti>.
- BARTÍK, Jiří. Tak jak? *Život v Kristu*. 2004, roč. 19, č. 4, s. 13-16. Dostupné z: http://www.zivotvkristu.cz/download/ZvK2007_04.pdf.
- BARTLEMAN, Frank. [Překlad neuveden]. *Azusa street*. Centennial ed. Gainesville, FL: Bridge-Logos Publishers, 2005, p. cm. ISBN 08-827-0135-5. Dostupné z: <http://knihy.own.cz/process.php?file=FrankBartleman-AzusaStreet.pdf>
- BELOTTI, Emil. *Biblické panorama*. Christliche Verlagsgesellschaft : Dillenburg, vydáno pro Křesťanské sbory v ČSSR se souhlasem ÚCN v Praze pod č. j. 3/1985.
- Benny Hinn vypovídá. *Život v Kristu*, 1993, roč. 5, č. 11, 8-10.
- BENTLEY, Todd. Angelic Hosts: Part 1 of 3. *Fresh Fire Ministries: Abbotsford, BC . Canada* [online]. 1999 [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20090118013357/http://www.etpv.org/2003/angho.html>.
- BERG, Clayton L a Paul E PRETIZ. *Spontaneous combustion: grass roots Christianity, Latin American style*. Pasadena, Calif.: William Carey Library, 1996, 296 s. ISBN 08-780-8265-4.
- BERKHOF, Louis [Překlad: Rostislav MATULÍK]. *Dějiny dogmatu*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2003. 231 s. ISBN 978-807-2550-777.
- BESHIRE, James. *Chvála Pánu*. 1. vyd. [Překlad: Marie Trněná]. Praha: Advent, 1992, 78 s. ISBN 80-850-0226-4.
- BEVERLEY, James A. *Holy laughter and the Toronto blessing: an investigative report*. Grand Rapids, Mich: Zondervan, 1995. 184 s. ISBN 978-031-0204-978.
- BEVERLEY, James A. *Revival wars: a critique of Counterfeit revival*. Pickering, Ont.: Evangelical Research Ministries, 1997. 95 s. ISBN 978-096-8250-303.
- BÍBA, Vladimír. Smlouva s Vatikánem je zbytečná. *Newsletter: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku*. 2007, č. 8, s. 4-5. Dostupné z: <http://cepin.cz/docs/newsletter/2007-08.pdf>.
- Biblický základ. *Dům modlitby* [online]. 27. 1. 2011, 17. 2. 2011 [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: http://dummodlitby.org/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=53.
- BICKLE, Mike. Forerunner School of Ministry: Session 11: The Bridal Paradigm: Foundational Truths. *Mike Bickle: Welcome to Mike Bickle's Online Teaching Library*. 4. 7. 2007, s. 1-15. Dostupné z: http://www.mikebickle.org.edgesuite.net/MikeBickleVOD/2007/20070407A-T-The_Bridal_Paradigm_Foundational_Truths_SOS11.pdf.
- BICKLE, Mike. Nadšen pro Ježíše, fascinován Bohem. *Překročit hranice*. 2000, č. 12, s. 21.

- BICKLE, Mike. *Overview of Corporate Long Term Vision* [audio kazeta]. 5. January 1986. In: Mike Bickle: Research resources. *Apologetics Index* [online]. [cit. 2012-12-19]. Dostupné z: <http://www.apologeticsindex.org/b56.html>.
- BLAISING, Craig A a Darrell L BOCK. *Progressive dispensationalism*. Wheaton, Ill.: BridgePoint, 1993, 336 s. ISBN 15-647-6138-X.
- BLOESCH, Donald G. *The last things: resurrection, judgment, glory*. Downers Grove, Ill: InterVarsity Press, 2004. 336 s. ISBN 978-083-0827-572.
- BLOMBERG, Craig a Sung Wook CHUNG. *A case for historic premillennialism: an alternative to "left behind" eschatology*. Grand Rapids, Mich.: Baker Academic, 2009, xix, 184 s. ISBN 08-010-3596-1.
- BLUMHOFFER, Edith. A Pentecostal Branch Grows in Dowie's Zion: Charles F. Parhams Invasion. *Assemblies of God Heritage*. 1986, roč. 8, č. 3, s. 3-5. Dostupné z: http://ifphc.org/pdf/Heritage/1986_03.pdf.
- BOORSTEIN, Michelle. Megachurch Pastor Warren Calls for a Second Reformation. *The Washington Post* [online]. February 5, 2008 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/02/05/AR2008020502467.html>.
- BOOTH, Tricia. KCP: The Roots of the Revival. *Birthpagan* [online]. [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://www.birthpangs.org/articles/kcp/kcp-roots.html>.
- BORNHÄUSER, Karl. *Das Wirken des Christus durch Taten und Worte: Beiträge zur Förderung christlicher Theologie - Vol 2*. 2. vyd. Bertelsmann, 1924, 315 s.
- BRANHAM W. *Hlubina volá k hlubině*, kázáno v Jeffersonville, Indiana USA, červenec 1954. Svobodná lidová misie. Dostupné z: <http://cs.gloria.tv/?media=262455>.
- BRANHAM, William. *Odhalení Boha*, Indiana, USA, kázáno v Jeffersonville, Indiana, USA, 14. června 1964. Svobodná lidová misie.
- BRANHAM, William. *Darlegung der sieben Gemeinde-Zeitalter*. 2. vyd. E. Frank, 1968. 415 s.
- BRANHAM, William. *Manželství a rozvod*. Kázáno v Jeffersonville, Indiana, USA, 21. prosince 1965. Svobodná lidová misie. Dostupné z: <http://churchages.com/en/sermon/branham/65-0221M-marriage-and-divorce>.
- BRANHAM, William. *Mluvené slovo je originálním semenem - část I*. kázáno v Jeffersonville, Indiana, USA, 18. března 1962. Svobodná lidová misie: Dostupné z: <https://sites.google.com/site/vecernisvetlo/knihovna/dokumenty/kazani/1962/62-0318r-mluvene-slovo-je-originalnim-semenem---cast1>.
- BRANHAM, William. *Neviditelné sjednocení nevěsty Kristovy*. Kázáno v Shreveport, Luisiana, USA, 25. listopadu 1965. Svobodná lidová misie. Dostupné z: <http://www.misia.sk/sermons/2849?locale=cz>.
- BRANHAM, William. The Laodicean Church Age: The Seven Church Ages. *William Brabham.com: The Seven Church Ages* [online]. July 30, 2006 [cit. 2012-11-03]. Dostupné z: http://www.williambranham.com/the_seven_church_ages/the-laodicean-church-age/.
- '*Brother Branham*'. Jeffersonville: Spoken Word Publications (nedatováno).
- BROWN, Candy Gunther. *Global pentecostal and charismatic healing*. New York: Oxford University Press, 2011, xxi, 397 s. ISBN 01-953-9341-4.
- BRUCE, Billy. David Wilkerson Blasts Faith Preachers in Sermon. *Charisma Magazine* [online]. October 1999, 29. 4. 2011 [cit. 2012-11-13]. ISSN 0895-156x. Dostupné z:

- z: <http://www.charismamag.com/spirit/evangelism-missions/13383-david-wilkerson-blasts-faith-preachers-in-sermon>.
- BRUCE, Frederick Fyvie. *The epistle to the Colossians, to Philemon, and to the Ephesians*. 7. [Dr.]. Grand Rapids, Mich: Eerdmans, 1999. ISBN 978-080-2825-100.
- Břemeno prorocké horečky. *Zápas o duši*. leden 2004, č. 79, s. 20-26. Dostupné z: <http://zod.reformace.cz/sites/default/zody/zod79.pdf>.
- BUBIK, Rudlof In: LOUŽEK, Marek. *Vztah církvi a státu: sborník textů*. Vyd. 1. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. 154 s. ISBN 978-808-6547-312. Dostupné z: <http://www.apologet.cz/?q=articles/category/20-cirkev-a-politika/id/127-odluka-cirkve-od-statu-historie-ucitelka-zivota>.
- BUBIK, Rudolf. I řekl Bůh. *Apoštolská církev: Život církve* [online]. [cit. 2012-11-19]. Dostupné z: <http://www.apostolskacirkev.cz/zdroje/knihovnaclanku/zivot-cirkve/251-i-rekl-buh>.
- BUBIK, Rudolf. O prorockém daru. *Apoštolská církev: dary Ducha svatého* [online]. [cit. 2012-12-21]. Dostupné z: <http://www.apostolskacirkev.cz/zdroje/knihovnaclanku/buh-bible-a-clovek/71-dary-ducha-svateho/170-o-prorockem-daru>.
- BUBIK, Rudolf. *Vy jste rod vyvolený: Duchovní soustředění Apoštolské církve* [kázání]. Kouty na Desnou, 2011.
- BUBIK, Rudolf. *Nepřemožitelné světlo: Počátky*. Albrechtice: Křesťanský život, 2009, 327 s. ISBN 978-80-7112-144-2.
- BUDISELIĆ, Ervin. New Apostolic Reformation: Apostolic Ministry for Today. *Kairos* [online]. 2008, roč. 2 č. 2, s. 209–226 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://hrcak.srce.hr/file/46211>.
- BUDISELIĆ, Erwin. Nová apoštolská reformace. *Zápas o duši*. červenec 2009, č. 101, s. 18-25. Dostupné z: <http://zod.reformace.cz/sites/default/zody/zod101.pdf>.
- BUESS, Bob. *Discipleship Pro and Con*. Texas: Sweeter Than Honey, 1975. 155 s. ISBN 0934244065.
- BUESS, Bob. *The Pendulum Swings*. Van. Texas: Bob Buess, 1974. 116 s. ISBN 093424412X.
- BURGESS, Stanley M a Ed M VAN DER MAAS. *The new international dictionary of Pentecostal and charismatic movements*. Rev. and expanded. Grand Rapids, Mich.: Zondervan Pub. House, 2002, xxxi, 1278 s. ISBN 03-102-2481-0.
- BURGESS, Stanley M. *Encyclopedia of Pentecostal and Charismatic Christianity*. [online]. Routledge 2005 [cit. 2012-11-03]. Dostupné z: <http://cw.routledge.com/ref/religionandsociety/pentecostal/introduction.html>.
- BURNS, Cathy. *Unholy Laughter* [online]. Mt. Carmel: Deception in the Church [cit. 2012-11-19]. Dostupné z: <http://www.deceptioninthechurch.com/laugh2.htm>.
- Can born-again believers be demon possessed? *General Presbytery of the Assemblies of God on May, 1972*. General Council of the Assemblies of God, 1972, Position Papers. Dostupné z: http://ag.org/top/Beliefs/Position_Papers/pp_downloads/pp_4176_possessed.pdf.
- Carlos Annacondia: Biographies. *Massage of salvation: International*. [cit. 2012-11-02] Dostupné z: <http://www.reachingsouls.com/biography.htm>.
- CARSON, D a Douglas J MOO. *Úvod do Nového zákona*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2008, 700 s. ISBN 978-80-7255-165-1.

CASEY, Sanchez. Todd Bentley's Militant Joel's Army Gains Followers in Florida: Militant Joel's Army Followers Seek Theocracy. *Intelligence Report: A Project of the Southern Poverty Law Center*. 11. 2. 2011, 129-132, s. 38-45. Dostupné z: <http://www.splcenter.org/get-informed/intelligence-report/browse-all-issues/2008/fall/arming-for-armed>.

Cindy Jacobs. *Generals International: Achieving Societal Transformation through Intercession and the Prophetic* [online]. [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20101225083228/http://www.generals.org/about-us/mike-cindy/>.

Cindy Jacobs. *Morning Star* [online]. 2011 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: http://www.morningstarministries.org/biographies/cindy-jacobs#.UJJVJ2__SYk.

CLARK, Jonas Wiliam. Joseph Seymour. *The Ambassador: Journal Cyber Newsletter* [online]. [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: http://web.archive.org/web/20030217015035/http://catchlife.org/william_seymour.htm.

CLARK, Randy. What We Can Learn From Argentina's Revival: More than 10 years ago an unusual revival triggered major church growth in Argentina. Today, three key leaders of that revival Carlos Annacondia, Omar Cabrera and Claudio Freidzon have a message for Christians in the United States. *Ministries Today: Strang Communications* [online]. 1996 [cit. 2012-11-18]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20000523224451/http://www.nashuanh.com/cbc/revival/Argentina/interview.htm>.

CLAUSSEN, Dane S. *The Promise Keepers: essays on masculinity and Christianity*. Jefferson, N.C.: McFarland, 2000, xvi, 336 s. ISBN 07-864-0700-X.

CLOUD, David. *Way of Life Literature, Inc.* [online]. Bethel Baptist Church: Way of Life Literature [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://www.wayoflife.org/about/contactus.php>

COKER, Matt. The First Jesus Freak: A pot-smokin, LSD-droppin seeker turned Calvary Chapel into a household name. So why is Lonnie Frisbee missing from church history? *OC Weekly Features* [online]. 3. 3. 2005 [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://www.ocweekly.com/2005-03-03/features/the-first-jesus-freak/>.

Conference Speakers: Bob Jones. *Amber Rose Music* [online]. 2005 [cit. 2012-11-11]. Dostupné z: http://www.amberrosemusic.com/conferences/bob_jones.html.

COOK, Philip L. *Zion City, Illinois: twentieth-century utopia*. 1st ed. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 1996, xii, 283 s. ISBN 08-156-0349-5.

COPELAND Kenneth. Jesus, Our Lord of Glory. *Voice of Victory*, April, 1982, s. 3-7.

COPELAND, Kenneth a [Překlad: František PALA]. Cena ta to všechno. *Believer's - Voice of Victory* [online]. September 1991, roč. 19, č. 9 [cit. 2012-11-12]. Dostupné z: <http://www.apologet.cz/?q=articles/category/8-hnuti-viry/id/406-evangelium-podle-kennetha-copelanda-jehoz-sluzba-je-hlavnim-sponzorem-bonkeho-evangelizaci>.

COPELAND, Kenneth. The Year of Equipping the Saints, *New Wine*. January 1986, roč. 18, č. 1 s. 6-18.

COSTELLA, Matt a Staff WRITER. The Brownsville/Pensacola Outpouring. Revival or Pandemonium? *Foundation Magazine: The Fundamental Evangelistic Association* [online]. March-April 1997 [cit. 2012-11-27]. Dostupné z: <http://www.deceptioninthechurch.com/FBCPENSA.HTM>.

COUFAL, Tomáš. Kdo chce změnit historii, zaměří se na mládež. *Život víry*. 2003, roč. 14, č. 3, s. 5-8.

- CRAIG, Kirkby R. What is apostolic alignment? "A Few Good Fathers". *Making Disciple-Makers* [online]. 1. 9. 2010 [cit. 2013-01-01]. Dostupné z: <http://crosswaveglobal.wordpress.com/2010/09/01/what-is-apostolic-alignment/>
- CROWDER, John. *Miracle workers, reformers and the new mystics*. Shippensburg, PA: Destiny Image, 2006. 391 s. ISBN 978-076-8423-501.
- Cultwatch: The Cultwatch web site is broken up into several sections to help your research...* [online]. [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.cultwatch.com/>.
- CUNNINGHAM, Paul J. Statement Concerning Evangelist A. A. Allen. *European-American Evangelistic Crusades* [online]. 24. 10. 2007 [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: <http://www.eaec.org/bibleanswers/Paul-Cunningham-Testimony.pdf>.
- CUSIC, Don. *Encyclopedia of contemporary Christian music: pop, rock, and worship*. Santa Barbara, Calif.: Greenwood Press, 2010, xvi, 505 s. ISBN 03-133-4426-4.
- CUSIC, Don. *The sound of light: a history of gospel music*. Bowling Green, Ohio: Bowling Green State University Popular Press, 1990, iv, 267 s. ISBN 08-797-2498-6.
- ČIŽMÁR, Rastislav. Čtvrtletník The Morning Star vychází česky od roku 2003. *Křesťan dnes* [online]. 21. 7. 2011 [cit. 2012-12-21]. Dostupné z: <http://www.krestandnes.cz/article/ctvrtletnik-the-morning-star-vychazi-cesky-od-roku-2003/18621.htm>.
- DAGER, Albert James. *Vengeance is ours: the church in dominion*. Redmond, WA: Sword Publishers, 1990, 283 s. ISBN 09-626-6320-4.
- DANIEL, Raus. Hřích Teda Haggarda: Náboženství. *Český rozhlas* [online]. 18. 11. 2006 [cit. 2013-01-01]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/hrich-teda-haggarda--294047
- DAVIES, Wilma Wells. Kairos moments and cultural connections as factors in religious change in Argentina: The Changing Religious Field. *Encounters Mission Ezine: All Nations Christian College*. February 2006, č. 10, s. 1-7. Dostupné z: http://www.redcliffe.org/uploads/documents/kairos_moments1_10.pdf.
- DAVIES, Wilma Wells. The embattled but empowered community: comparing understandings of spiritual power in Argentine popular and pentecostal cosmologies. Boston: Brill, 2010, xviii, 319 s. Global Pentecostal and Charismatic studies, v. 5. ISBN 90-041-7830-9.
- DAWSON, John. *Taking our cities for God*. Rev. and updated ed. Lake Mary, FL: Charisma House, 2001, xi, 224 s. ISBN 08-841-9764-6.
- DAYTON, Donald W. *Theological roots of Pentecostalism*. Grand Rapids, MI: Francis Asbury, 1987, 199 s. ISBN 9780310393719.
- DEAN, Robert. The Vineyard and the Kansas City Prophets. *Worldview Times* [online]. Mar-Apr 1991, roč. 4, č. 2 [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://www.worldviewweekend.com/worldview-times/article.php?articleid=7353>.
- DEWAAY, Bob. The roots and fruits of the new apostolic reformation: a biblically based commentary on current issues that impact you. In: [online]. St. Louis Park: Twin City Fellowship, 2007 [cit. 2012-10-29]. Critical Issues Commentary. ISBN 952-935-3100. Dostupné z: <http://cicministry.org/commentary/issue103.htm>.
- Didachē: kuriu dia tōn dōdeka apostolōn tois ethnesin = Didaché: učení Páně skrze Dvanáct apoštolů národům*. 1. vyd. Hostinné: Stauros, 1994, 22 s. Nekanonické knihy Nového zákona. ISBN 80-238-1735-3.

- DIMPLES, Dolly. Fat lady of the circus now weighs 126 pounds. *Voice of Healing*, March, 1952, s. 3. Dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/35939483/The-Voice-of-Healing-1952-MARCH>.
- DITTRICH, Tomáš. Alan Vincent se v Polsku loučil. *Život víry*. 2011, roč. 22, č. 11, s. 5.
- DITTRICH, Tomáš. Den a noc v pláči: S evangelistou Carlosem Jiménezem o srdci pro Českou republiku. *Život víry*. 1999, roč. 10, č. 7, s. 4-6.
- DITTRICH, Tomáš. Konference smíření Čechů a sudetských Němců v Praze 15. a 16. dubna 2005: Co udělat pro smíření?. *Go East*. 25. 3. 2011, s. 1-2. Dostupné z: http://www.go-east-mission.net/dateien/cz/349_250311.pdf.
- DITTRICH, Tomáš. Myslím, že máte nadějnou budoucnost: říká hlavní řečník 21. Křesťanské konference. *Život víry*. 2008, roč. 19, č. 10, s. 10 - 12.
- DITTRICH, Tomáš. Probuzení začíná ve tvém srdci. *Život víry*. 1994, roč. 5, č. 1, s. 4-5.
- DITTRICH, Tomáš. Tak nám zabili Ferdinanda. *Život víry*. 1998, roč. 9, č. 1, s. 1- 3.
- DITTRICH, Tomáš. Tvrdá kritika církve i pohled naděje. *Život víry*. 2010, roč. 21, č. 5. s. 18 - 9.
- DITTRICH, Tomáš. Vývoj charismatické obnovy. *Život víry*, 1993, roč. 4. č. 2, s. 53-54.
- DITTRICH, Tomáš. *Ze smrti do života*. 1. vyd. Praha: Křesťanská misijní společnost, 1994. 46 s. ISBN 978-809-0162-839.
- DOLEŽEL, Jiří. *Dějiny desátků*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Ostrava: J. Doležel, 2002, 141 s. ISBN 80-238-9309-2.
- Dr. Bill Hamon: Christian International Founder. *Christian International Ministry* [online]. [cit. 2012-10-31]. Dostupné z: https://www.christianinternational.com/index.php?option=com_content&view=article&id=377:prophetic-terminology&catid=97&Itemid=16.
- Dr. Robert Edward Miller: Biography. *Revival Carriers Int'l.: Peniel Outreach Ministries, Inc.* [online]. [cit. 2012-11-14]. Dostupné z: http://www.revivalcarriers.org/about_dr_miller.htm.
- DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba a členství ve sboru*, s. n., prosinec 1995. 10 s.
- DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*. 1. vyd. Praha: KMS, 2004, 123 s. ISBN 80-864-4928-9.
- DRÁPAL, Dan. *Bible, okultismus a politika: čtyři stati Dana Drápala*. Praha: Ampelos, 2001, 67 s. ISBN 978-809-0254-497.
- DRÁPAL, Dan. *Jak to všechno začalo: Historie Křesťanského společenství Praha (I)*. Praha: Křesťanské společenství, 2008, 86 s.
- DRÁPAL, Dan. *Léta růstu: Historie Křesťanského společenství (II)*. Praha. 1. vyd. Praha: Křesťanské společenství, 2009, 94 s. ISBN 978-80-260-0346-5.
- DRÁPAL, Dan. Nebezpečí obdivu: Článek vyšel v časopise Brána. *Křesťan dnes: komentáře*. 11. 11. 2007. Dostupné z: <http://www.krestandnes.cz/article/dan-drapal-nebezpeci-obdivu/9297.htm>.
- DRÁPAL, Dan. Proroctví pro letošní zimu: Křesťanské společenství Praha. In: *Grano Salis: Teologie* [online]. 12. 5. 2002 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://granosalis.cz/modules.php?name=News&file=article&thold=-1&mode=flat&order=0&sid=700>.

- DRÁPAL, Dan. Vydávám počet - rok 2000: 18. pastýřský list. *Křesťanská společenství v ČR* [online]. leden 2001 [cit. 2012-12-11]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20040710065904/http://www.muweb.cz/www/ksvcr/listy/18.htm>.
- DRÁPAL, Dan. Vztahy s jednotou - rok 1998: 18. pastýřský list. *Křesťanská společenství v ČR* [online]. prosinec 1998 [cit. 2012-12-11]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20040710065805/http://www.muweb.cz/www/ksvcr/listy/01.htm>.
- DRÁPAL, Dan. Ze života: 5. pastýřský list. *Křesťanská společenství: Pastorační listy* [online]. Květen 1999 [cit. 2012-11-18]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20040710065817/http://www.muweb.cz/www/ksvcr/listy/05.htm>.
- DRÁPAL, Dan. Zemřel David Wilkerson. *Databáze křesťanských děl*. 1. 6. 2011. Dostupné z: <http://www.dkd.cz/WordPress/zemrel-david-wilkerson/>.
- DRÁPAL, Dan. *Zlom: Historie Křesťanského společenství (III)*. Praha. 1. vyd. Praha: Křesťanské společenství, 2011, 94 s. ISBN 978-80-260-0347-2.
- DREXLER, Lukáš. Kenose, kenoze, kenósis, kenotický: věrouka. *Theofil.cz: Revue pro život z víry*. 2008. Dostupné z: <http://revue.theofil.cz/krestanske-pojmy-detail.php?clanek=424>.
- Dt 32:8-9 - Elyon a Yahweh: Hebrejská Bible - Bohové. *Mýty a skutečnost* [online]. [cit. 2012-12-15]. Dostupné z: <http://myty.info/view.php?cislocianku=2006080001>.
- EDWARDS, J. Christopher. *The ransom logion in Mark and Matthew: its reception and its significance for the study of the gospels*. ix, 190 pages. Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament, 2012. 191 s. ISBN 3161517806.
- EGAN, Harvey D. *An anthology of christian mysticism*. Collegeville, Minn.: Liturgical Press, 1991, xxv, 680 s. ISBN 08-146-6012-6.
- EINSTEIN, Mara. *Brands of faith: marketing religion in a commercial age*. London: Routledge, 2008. 256 s. ISBN 978-041-5409-766.
- EKMAN, Ulf [Překlad: Alexandr FLEK]. *Kazit skutky d'ábla*. Praha: Lotos, 1990. 20 s. ISBN 978-809-0011-205.
- EKMAN, Ulf [Překlad: Alexandr FLEK]. *Moc nového stvoření*. 2., opr. vyd. Praha: Dynamis, 1995. 30 s. ISBN 978-808-5891-041.
- EKMAN, Ulf a [Překlad: Tomáš STANĚK]. *Víra, která přemáhá svět*. Praha: Voda života, 1991. 125 s. ISBN 978-802-3829-822.
- EKMAN, Ulf. *Našel jsem svůj osud*. 1. české vyd. Brno: Slovo života, 1998, 112 s. ISBN 80-901-9568-7.
- Endtime Revival–Spirit-Led and Spirit-Controlled: A Response Paper to Resolution 16. *General Presbytery of the Assemblies of God on August 11, 2000*. General Council of the Assemblies of God, 2000. Position Papers. Dostupné z: http://ag.org/top/Beliefs/Position_Papers/pp_downloads/pp_endtime_revival.pdf.
- ENNS, Paul. *The Moody handbook of theology*. Chicago, Ill.: Moody Press, 1989, 688 s. ISBN 08-024-3428-2.
- ENROTH, Ronald M., Edward E. ERICSON a Peters BRECKINRIDGE. *The story of the Jesus People: a factual survey*. Exeter: Paternoster Press, 1972. 250 s. ISBN 978-085-3641-315.
- ERICKSON, Millard. *A basic guide to eschatology: making sense of the millennium*. [Rev. ed.]. Grand Rapids, Mich.: Baker Book House, 1998, 197 s. ISBN 08-010-5836-8.

- Evald Rucký o učednictví a manipulaci. *Grano Salis: Charismatici*. 1. 10. 2007. Dostupné z: <http://www.granosalis.cz/modules.php?name=News&file=print&sid=7604>.
- Examining Bob Jones's Shepherd's Rod. *Cephas Library: Research About Leading World Evangelizers I* [online]. [cit. 2012-11-11]. Dostupné z: http://www.cephas-library.com/evangelists/bob_jones_shepherd_rod.html.
- FAIRBAIRN, Donald. *Eastern Orthodoxy through Western eyes*. 1st ed. Louisville, Ky.: Westminster John Knox Press, 2002, xiii, 209 s. ISBN 06-642-2497-0.
- FAZEKAŠ, Ľudovít. *Dobrá správa o záchrane: List Rimanom*. Banská Bystrica: Trian, 1998, 144 s. ISBN 80-88945-04-6.
- FAZEKAŠ, Ľudovít. *Kristovo telo: List Efezanom*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, 2000, 126 s. ISBN 9788088945239.
- FEKETE, Csilla. V krátkosti o Hit Gyülekezet. *Život víry*, 1994, roč. 5, č. 2, s. 35-36.
- FILIPI, Pavel. *Církev a církve: kapitoly z ekumenické eklesiologie*. 1. vyd. Brno: CDK, 2000, 187 s. ISBN 80-859-5958-5.
- FORBES, Christopher. *Prophecy and inspired speech in early Christianity and its Hellenistic environment*. Tübingen: J.C.B. Mohr (P. Siebeck), 1995, xi, 380 s. ISBN 31-614-6223-8.
- Founders: Who was Omar Cabrera?, Who was Omar Cabrera? *Iglesia Vision De Future* [online]. [cit. 2012-11-16]. Dostupné z: <http://visiondefuturo.org/english/founders/>.
- FRAME, Randy. Same Old Benny Hinn, Critics Say. *Christianity today*. October 1992, s. 52. ISSN 0009-5753.
- FRANC, Aleš. *A svedou mnohé*. 1. vyd. Praha: Kodex, 2008, 72 s. ISBN 978-80-904235-1-0.
- FRANC, Aleš. *Charizmatická církev sjednocení?* Praha: vydavatelství ECM Ječná, 1998, 42 s. ISBN 978-802-3931-525. Dostupné z: <http://www.apologet.cz/files/attachments/file/23-1-kmsj5b.doc>.
- FRANC, Aleš. *Kam chce vést KAM českou církev?: historie a teologické pozadí Křesťanské akademie mladých*. 1. vyd. Praha: Kodex, 2008, 65 s. ISBN 80-904-2352-3. Dostupné z: <http://www.apologet.cz/files/attachments/file/17-2-kam1.pdf>.
- FRANC, Aleš. Krízy a nádeje letnično-charizmatického hnutia (5). *Rozmer: časopis pre kresťanskú duchovnú orientáciu / Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt a Ekumenická rada cirkvi v SR* [online]. 2010, roč. 13, č. 3, s. 25-32 [cit. 2012-11-23]. ISSN 1335-2660. Dostupné z: <http://www.rozmer.sk/sk/articles/show/1010>.
- FRANC, Aleš. *Pozadí a teologie Kurzů Alfa*. 2. vydání. Zápas o duši, 2011. Teokaps: Teologie do kapsy, E 11180. 100 s.
- FRANC, Aleš. Zástupné vyznávání hříchů. *Zápas o duši*. Říjen 2011, č. 110, s. 20-21. Dostupné z: <http://zod.reformace.cz/zastupne-vyznavani-hrichu-cislo-103>.
- FRANC, Aleš. *Předpoklad společenství k ekumenické práci: Apoštolská církev s přihlédnutím k brněnskému sboru*. Banská Bystrica, 2008. Dostupné z: <http://www.apologet.cz/?q=articles/category/34-ekumenicke-hnuti/id/193-letnicni-cirkev-a-ekumenismus>. Seminární práce. Pedagogická fakulta UMB Banská Bystrica. Vedoucí práce Prof. ThDr. Pavel Procházka, PhD.
- FRANC, Aleš. *Utrpenie a pastorácia: Preventívna pastorálna pomoc ľuďom, ktorí rozmýšľajú o odchode z aberantného spoločenstva veriacich*. Banská Bystrica, 2011. Dostupné z: <http://www.apologet.cz/?q=articles/category/31-duchovni-manipulace/id/447->

pastyri-s-dobrymi-umysly. Seminární práce. Pedagogická fakulta UMB Banská Bystrica. Vedoucí práce Prof. ThDr. Pavel Procházka, PhD.

FRANGIPANE, Francis a [Překlad: Šimona BOUZKOVÁ]. *Tři bitevní pole: podrobný pohled na tři oblasti duchovního boje: mysl, církev a nebesa*. 1. vyd. Praha: Ampelos, 1997. 127 s. ISBN 978-802-3840-186.

FRANGIPANE, Francis. *In the Presence of God*. New Wine Press, 1994. 160 s. ISBN 1874367272.

FRANGIPANE, Francis. *Holiness, truth, and the presence of God*. Lake Mary, Fla.: Charisma House, 2011, viii, 148 s. ISBN 9781616384050.

FRANK, Ewald. *Das Wort Gottes bleibt in Ewigkeit*. Zusammenfassung ersten Ausgaben. Krefeld: E. Frank, 1968. 39 s.

FRANK, Ewald. *William Branham, muž poslaný Bohem*. Krefeld: Svobodná lidová misie. Freidzon rozněcuje nový oheň. *Život víry*, 1994, ročník 5, č. 11, s. 337.

FREIDZON, Claudio a [přeloženo z ANGLIČTINY]. *Duchu Svatý, hladovím po tobě*. Albrechtice: Křesťanský život, 1996. 127 s. ISBN 978-807-1120-407.

FRESTON, Paul. «Neo-Pentecostalism» in Brazil: Problems of Definition and the Struggle for Hegemony. *Archives de Sciences Sociales des Religions*. Année 1999, roč. 105, č. 105, s. 145-162. Dostupné z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/assr_0335-5985_1999_num_105_1_1082.

FRODSHAM, Stanley Howard. *Apoštol víry*. Neuwengert: Missiondisent. po r. 1960. 142 s (odpovídá anglickému originálu: *Smith Wigglesworth: apostle of faith*. Springfield, Mo: Gospel Pub. House, 1990. 158 s. ISBN 978-088-2435-862).

G12 and Jethro Models. *Cell Church International* [online]. 26. 5. 2011 [cit. 2013-01-01]. Dostupné z: <http://www.cellchurch.co.za/resources/articles/g12-and-jethro-models>

General council, Assemblies of God. *Where We Stand: The Official Position Papers of the Assemblies of God*. Springfield: Gospel Publishing House, 2003. 294 s.

GLOVER, Betty Joyce. *Woe Unto the Pastors*. Xulon Press, 2009, 172 s. ISBN 1615795812.

GLOVER, Peter C. *Rick Joyner: Prophet of the New Christianity* [online]. Great Bromley, Colchester, CO7 7JY, UK: Word21.com, 1999 [cit. 2012-11-24]. Dostupné z: http://www.word21.com/rick_joyner.pdf.

GOEDELMAN, G. Richard Fisher and M. Kurt a W. E. Nunnally and Stephen F. CANNON. *The confusing world of Benny Hinn*. 9th ed., rev. and updated. St. Louis, Mo: Personal Freedom Outreach, 2002. 322 s. ISBN 978-097-1624-733.

GOFF, James R. *Fields white unto harvest: Charles F. Parham and the missionary origins of Pentecostalism*. Fayetteville: University of Arkansas Press, 1988, ix, 263 s. ISBN 15-572-8026-6.

GONDÁŠ, Jáchym. *Kočka leze dírou, apoštol oknem... Protestant: nezávislý evangelický měsíčník*. 2010, č. 4. Dostupné z: <http://protestant.evangnet.cz/kocka-leze-dirou-apostol-oknem>.

GORDON, Adoniram Judson. *The Ministry of Healing: or Miracles os Cures in All Ages*. New York: Fleming H Revell, 1882. Third Edition. 260 s. ISBN 9781428604384.

GRADY, Lee J. *A Message to His Holy Highness the Worshipful Bishop Rev. Dr. Apostle Grand Poobah*. *Charisma Magazine: Fire in Me Bones*[online]. 11. 9. 2011 [cit. 2012-11-24].

ISSN 0895-156X. Dostupné z: <http://www.charismamag.com/blogs/fire-in-my-bones/14612-a-message-to-his-holy-highness-the-worshipful-bishop-rev-dr-apostle-grand-pooah>.

GRADY, Lee J. Fallen Ministers and Charismatic Credibility. *Fire in My Bones: Charisma + online* [online]. March 2007 [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://fireinmybones.com/Columns/012607.html>.

GRADY, Lee J. Interview Conducted by J. Lee Grady: What I learned behind bar. *Charisma & Christian Life*. February 1997, s. 46-52. ISSN 0895-156X.

GRADY, Lee J. The Charismatic Movement: Dead or Alive? *Charisma Magazine: Newsletter - Fire in My Bones* [online]. 6/30/2009 [cit. 2012-11-03]. Dostupné z: <http://www.charismamag.com/index.php/fire-in-my-bones/22455-the-charismatic-movement-dead-or-alive>.

GRAVES, Charles S. *Anointing - or Apostasy?: The Latter Rain Legacy* [online]. Birthpagan, 138 s. [cit. 2012-11-15]. Dostupné z: <http://www.birthpangs.org/articles/background/Chas-Graves-Anointing-Apostasy.pdf>.

GREEN, Michael. *I believe in Satan's downfall*. 3rd ed. London: Hodder, 1995. 254 s. ISBN 978-034-0630-341.

GREEN, Pearry. *The Acts of the Prophet*. 4. ilustrované vydání: Tucson Tabernacle Books, 1995. 204 s. ISBN 0970095589. Dostupné z: <http://www.williambranhamstorehouse.com/the%20acts%20of%20the%20prophet.pdf>.

GREENFIELD, John. Moc s výsosti - čili dvousetleté výročí velkého probuzení moravských bratří - bratrské jednoty: (čili dvousetleté výročí velkého probuzení moravských bratří - bratrské jednoty). Dr. Josef Dobeš, 1936.

GRENZ, Stanley James. *The millennial maze: sorting out evangelical options*. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1992, 239 s. ISBN 08-308-1757-3.

GRUEN, Ernest J. *Documentation of the Aberrant Practices and Teachings of Kansas City Fellowship (Grace Ministries)*. [online]. Full Faith Church of Love, 1990. 355 s. [cit. 2009-11-10]. Dostupné z: <http://www.birthpangs.org/articles/kcp/kcp-gruen.html>.

GUMBEL, Nicky. *Proč Vánoce?*. 2. vyd. [Překlad: Tomáš Dittrich]. Praha: KMS, 2007, 21 s. ISBN 978-80-86449-54-8.

HAGGARD, Ted a [Překlad: TROJÁNEK Jiří]. Příručka pro vedoucí domácích skupinek sboru. *New Life Church, Colorado Springs: Křesťanské společenství Praha*. Dostupné z: <http://notabene.granosalis.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=1988>.

HAGIN, Kenneth E. [Překlad: Bob RYKLIK]. *Nové narození*. 1. vyd. Doubek: Postilla, 2005. 33 s. ISBN 978-808-6442-310.

HAGIN, Kenneth E. [Překlad: Milan KOLDINSKÝ]. *Plány, záměry a cíle*. 1. vyd. Sedlčany: Altak, 1993. 123 s. ISBN 978-808-5335-224.

HAGIN, Kenneth E. *Autorita věřícího*. 1. vyd. Praha: Logos, 1990. 63 s. ISBN 978-808-5335-033.

HAGIN, Kenneth E. *I believe in visions*. New Jersey: Fleming H. Revell Company, 1972. 128 s. ISBN 9780800783761.

HAGIN, Kenneth E. *I went to hell*. Tulsa, OK: K. Hagin Ministries, 1982. 32 s. ISBN 978-089-2762-576.

HAGIN, Kenneth E. *Plead your case*. Tulsa, OK: Kenneth Hagin Ministries, 1985. 32 s. ISBN 978-089-2760-589. 32 s.

- HAGIN, Kenneth E. *The name of Jesus*. Faith Library, Tulsa, Okla: 1981. 160 s. ISBN 978-089-2765-379.
- HAGIN, Kenneth E. *Umění přimluvné modlitby: příručka přimluvy*. Logos, Praha, 1990. 119 s.
- HAGIN, Kenneth E. *Understanding the anointing*. 8. printing. S.l.: Faith Library Publications, 1983. 176 s. ISBN 978-089-2765-072.
- HAGIN, Kenneth E. *Vedení Duchem Božím*. Praha: Logos, 1990. Dostupné z: <http://www.jahni.cz/wp-content/uploads/2009/11/vedeni-duchem-bozim.pdf>.
- HAGIN, Kenneth E. *Why do people fall under the power?* Tulsa, Okla: Kenneth Hagin Ministries, 1983. 32 s. ISBN 978-089-2762-545.
- HALE, Grace Elizabeth. *A nation of outsiders: how the white middle class fell in love with rebellion in postwar America*. Oxford: Oxford University Press. 400 s. ISBN 978-019-5393-132.
- HALL, Franklin. *Atomic Power with God Thru Fasting and Prayer*. Franklin Hall, 1946, 64 s. ISBN 125803252X. Dostupné z: <http://www.shilohbooks.com/download/Atomic.pdf>.
- HALL, Franklin. *The Return of Immortality: The UFOS, UHOS and the IHO*. Phoenix: Hall Deliverance Foundation, 1976.
- HALL, Timothy L. *American religious leaders*. New York: Facts on File, 2003. 430 s. ISBN 978-143-8108-063.
- HAMON, Bill. *Apostles, prophets, and the coming moves of God: God's end-time plans for his church and planet earth*. Shippensburg, PA: Destiny Image, 1997, xxvii, 299 s. ISBN 09-398-6809-1.
- HAMON, Bill. *Prophets and personal prophecy*. Shippensburg, PA: Destiny Image, 1987, xii, 218 s. ISBN 09-398-6803-2.
- HAMON, Bill. *The eternal church: a prophetic look at the church--her history, restoration, and destiny*. Rev. ed. Shippensburg, PA: Destiny Image, 2003, 380 s. ISBN 07-684-2176-4.
- HANEGRAAFF, Hank. *Counterfeit revival*. Dallas: Word Pub., 1997, xix, 315 s. ISBN 08-499-3892-9.
- HANEGRAAFF, Hank. *Christianity in crisis*. Eugene, Or.: Harvest House, 1997, 377 s. ISBN 15-650-7696-6.
- HANES, Pavel. 10 rád k štúdiu kníh Ricka Warrena. *Rozsieváč* [online]. 2008, č. 2 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: <http://notabene.granosalis.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=1391&mode=nested&order=0&thold=0>.
- HARRELL, David Edwin Jr. *All things are possible: the healing*. 1st Midland book ed. Bloomington: Indiana University Press, 1978. 304 s. ISBN 02-532-0221-3.
- HARRELL, David Edwin. *Oral Roberts: an American life*. Bloomington: Indiana University Press, 1985, xiv, 622 s. ISBN 02-531-5844-3.
- Harvest evangelism. [online]. [cit. 2012-10-31]. Dostupné z: <http://www.harvestevan.org/>.
- HAWTIN, George R. Editorial. *The Sharon Star*. 1. April 1949, č. 1. s. 2.
- Healing ORU: \$70 million and Mart Green's business acumen are repairing a scandal-scarred school. *Christianity Today*[online]. September 2008 [cit. 2012-11-12]. ISSN 0009-5753. Dostupné z: <http://www.christianitytoday.com/ct/2008/september/8.76.html>.

- HEISER, Michael S. Deuteronomy 32:8 and the Sons of God. *Bibliotheca Sacra: Dalas Theological Seminary*. 2001, roč. 629, č. 158, s. 53-74. Dostupné z: http://talkingnotes.org/isaiah/handouts/divine-council_heiser.pdf.
- HILL, Stephen. *Na cestě za probuzením*. 1. české vyd. Albrechtice: Křesťanský život, 1999, 183 s. ISBN 80-711-2048-0.
- HINN, Benny. *Dobré ráno, Duchu svatý*. Brno: Postila, 2002, 166 s. ISBN 80-86442-11-X.
- Hinn, MacArthur, *the Holy Ghost machine gun and Crouch*. [video]. YouTobe, 19. 02. 2011 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=B9KgfucNSs0>.
- History of the Vineyard Movement: About Vineyard. *Vineyard Churches Australia* [online]. 2011 [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://www.vineyard.org.au/history>.
- HOFFMAN, Pavel. Kam kráčíš, Uppsalo? *Život víry*, 2006, roč. 17, č. 12, s. 8.
- HOFFMAN, Pavel. *Re: Psychické problémy bývalých členov Slova života*. Granos Salis, 30. 5. 2004. Dostupné z: <http://www.granosalis.cz/modules.php?name=News&file=comments&sid=2851&tid=5109&mode=flat&order=0&thold=-1>.
- HOGUE, Richard. *Tongues: a theological history of Christian glossolalia*. Mustang, Okla: Tate Publishing, 2010. 256 s. ISBN 978-161-5666-744.
- HOLDCROFT, Thomas L. New Order of the Latter Rain. *Pneuma: The Journal of the Society for Pentecostal Studies*[online]. 1980, roč. 2, č. 2, s. 48-60 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z: <http://www.spiritwatch.org/firelatter2.htm>.
- HOLVAST, René. *Spiritual mapping in the United States and Argentina, 1989-2005: a geography of fear*. Boston: Brill, 2009, xiv, 367 s. Religion in the Americas series, v. 8. ISBN 90-041-7046-4.
- HOPKO, Thomas. *Speaking the truth in love: education, mission, and witness in contemporary Orthodoxy*. Crestwood, N.Y.: St. Vladimir's Seminary Press, 2004, 184 s. ISBN 08-814-1263-5.
- HORTON, Stanley M. *Systematická teologie*. 1. české vyd. [Překlad: Jiří Hedánek]. Albrechtice: Křesťanský život, 2001, 739 s. ISBN 80-711-2069-3.
- HOUDMAN, Michael. Co je soužení? Jak víme, že soužení potrvá sedm let?. *Bible Questions Answered: GotQuestions.org*[online]. [cit. 2012-12-02]. Dostupné z: <http://www.gotquestions.org/Cesky/souzeni.html>.
- HOUDMANN, Michael S. Co je soužení? Jak víme, že soužení potrvá sedm let?. *GotQuestions.org!: Odpovědi na biblické otázky* [online]. 2002-2013 [cit. 2013-03-31]. Dostupné z: <http://www.gotquestions.org/Cesky/souzeni.html>.
- HUNT, Dave a M. T. MCMAHON. *Svod křesťanství* [online]. Antonín Uhlíř. Praha: Nej otázky, 1997 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/nejotazky/david-hunt/svod-krestanstvi>.
- HUNT, Dave a T MCMAHON. *The seduction of Christianity: spiritual discernment in the last days*. Eugene, Or.: Harvest House, 1985, 239 s. ISBN 08-908-1441-4.
- HUNT, Dave. Authority and responsibility. *The Berean Call* [online]. [cit. 2013-01-01]. Dostupné z: <http://www.thebereancall.org/content/authority-and-responsibility>.
- HUNT, Dave. *Beyond seduction: a return to biblical christianity*. Eugene, Or.: Harvest House Publishers, 1987, 282 s. ISBN 08-908-1562-3.

- HUNT, Dave. *Whatever happened to heaven?* Eugene, Or.: Harvest House, 1988, 327 s. ISBN 08-908-1698-0.
- HUNTER, Charles and Frances HUNTE. *To heal the sick*. Kingwood, Tex: Hunter Books, 1983. 215 s. ISBN 09-177-2640-5.
- CHAMBERS, Joseph R. *A palace for the Antichrist*. Green Forest, AR: New Leaf Press, 1996. 296 s. ISBN 978-089-2213-337.
- Charges Against Texas: Faith Healer Dismissed. *Petersburg Times*. February 21, 1956.
Dostupné z:
<http://news.google.com/newspapers?id=etsOAAAAIBAJ&sjid=CXYDAAAAIBAJ&pg=7419,2676337&dq=jack-coe+dismissed>.
- Charles Simpson Bio. *Charles Simpson Ministries* [online]. 2012 [cit. 2012-11-07]. Dostupné z: http://www.csmpublishing.org/ab_bio.php.
- CHEVREAU, Guy. V Pensacole kravaty, v Torontu trička, říká obhájce „torontského požehnání“. *Život víry*. 2002, roč. 13, č. 6, s. 5-7.
- CHEVREAU, Guy. *Catch the fire: the Toronto blessing: an experience of renewal and revival*. 1st Canadian Harper/Perennial ed. Toronto: HarperCollins, 1995. 225 s. ISBN 978-000-6380-436.
- CHRISTENSEN, Michael J a Jeffery A WITTUNG. *Partakers of the divine nature: the history and development of deification in the Christian traditions*. Pbk. ed. Grand Rapids, Mich.: Baker Academic, 2007, 325 s. ISBN 08-010-3440-X.
- Chuck Pierce Glory of Zion International Denton, TX: North America. *Global Spheres: Advancing the Kingdom of God* [online]. 2010 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: <http://www.globalspheres.org/northamerica.asp#chuckpierce>.
- Chybí-li radost, nastupuje protiklad: s Wolfhardem Margiesem o všem možném. *Život víry*. 1993, roč. 4, č. 7, s. 228-230.
- ICE, Thomas D. The Latter Rain Revival Movement. *Article Archives: Pre-Trib Research Center: Liberty University*. 5. 8. 2009. Dostupné z: http://digitalcommons.liberty.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1047&context=pretrib_arch.
- IHOP Exposer's Blog Gets Hacked!. In: [online]. Truthspeaker's Weblog, 22. 2. 2012 [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: <http://truthspeaker.wordpress.com/2012/02/29/ihop-exposers-blog-gets-hacked/>.
- Imparting of Spiritual Gifts. *Assemblies of God: Perspectives*. Dostupné z: http://ag.org/top/Beliefs/topics/sptlissues_impacting_spiritual_gifts.cfm.
- International Coalition of Apostles. [online]. [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://www.coalitionofapostles.com/about-ica>.
- Interview with Pastor Ernie Gruen: The following was posted by permission. *Deception Bytes* [online]. May 6, 2008 [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://deceptionbytes.com/interview-with-pastor-ernie-gruen/>.
- ISLEIB, Mary Alice [Překlad: Jaroslava MARCINEKOVÁ]. *Efektivní, vroucí modlitba*. 1. vyd. Praha: Dynamis, 1993. 228 s. ISBN 978-809-0123-175.
- Jack Coe: Voice of Healing. *Jonas Clark's Holy Spirit Ministry Training Apostolic-Prophetic-Spiritual Equipping: Revival History* [online]. [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: <http://www.jonasclark.com/revival-history/jack-coe-voice-of-healing-evangelist.html>.

Jack Deere. *Apologetics Index* [online]. 5. 4. 1998, 24. 5. 2009 [cit. 2012-11-24]. Dostupné z: <http://www.apologeticsindex.org/d03.html>.

JACKOSON, David a Neta JACKOSON. William J. Seymour: The Founder of Modern Pentecostalism. *Trailblazer Books* [online]. [cit. 2012-11-03]. Dostupné z: <http://www.trailblazerbooks.com/books/Journey/Jrny-bio.html>.

JACKSON, Bill. *Co se to s námi jenom děje?* [online]. Albrechtice: Křesťanský život, 1994 [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://www.evanwigg.com/revival/manifest/holyaff.html>.

JACOBS, Cindy. *Possessing the gates of the enemy*. Tarrytown, N.Y.: Chosen Books, 1991. 288 s. ISBN 0800791878.

Jane Whaley at Livets Ord, Uppsala Sweden. [video]. YouTube, 2. 5. 2009 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=Mipon05dGks.

Joel's Army: Part 1 [YouTube]. Video [online]. 29. 1. 2011 [cit. 2012-10-30.] Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=wIlo49N5AhA>.

John Crowder Grave Site Folly the Jesus Trips. [YouTube]. Video [online]. 5. 2. 2009 [cit. 2012-12-23]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=CuDKV1ZJocs>.

John Wimber vylučuje torontský sbor ze svazku Vinice. *Topic*. 1996, č. 1. Dostupné z: <http://www.apologet.cz/?q=articles/category/11-torontske-pozehnani/id/380-john-wimber-vylucuje-torontsky-sbor-ze-svazku-vinice>.

JONÁŠ, Jiří. Argentina: příběh jedné krize (1). *Bankovníctví* [online]. 21. 2. 2002, 28. 2. 2002 [cit. 2012-11-23]. Dostupné z: <http://bankovnictvi.ihned.cz/1-10779750-argentina-pribeh-jedne-krize-1>.

JONES, Bob. Vineyard Prophecy Conference. *The Latter Rain Revival* [online]. [cit. 1999-11-25]. Dostupné z: <http://www.pair.com/rain.htm>.

JOYNER, Rick a [Překlad: Markéta KUČEROVÁ]. *Povolání do poslední bitvy: boj světla s temnotou na konci věků*. Vyd. 1. Brno: Postilla, 2000. 138 s. ISBN 978-808-6442-006.

JOYNER, Rick a [Překlad: Tomáš VÁGNER]. *Poslední bitva: boj světla s temnotou na konci věků*. Vyd. 1. Praha: Křesťanská misijní společnost, 1998. 94 s. ISBN 978-808-6178-004.

JOYNER, Rick. Civil War in the Church. *The Morning Star Prophetic Bulletin*. 1996, č. 5, s. 2.

JOYNER, Rick. Kdo je Paul Cain. *Život víry*, 1993, roč. 4, č. 11 s. 323–324.

JOYNER, Rick. Knights of Malta Rick Joyner. *Morning Star* [online]. 26. 6. 2007 [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://www.morningstarministries.org/about/questions-and-answers/knights-malta-rick-joyner#.UJ5B7IcsDKM>.

JOYNER, Rick. *Pochodeň a meč: volné pokračování Poslední bitvy*. 1. vyd. Praha: KMS, 2004. ISBN 978-808-6449-319.

JOYNER, Rick. *The harvest*. New Kensington, PA: Whitaker House, 1993-1994, v. <1-2 >. ISBN 18783274022.

JOYNER, Rick. Todd Bentley Begins Restoration Process. *MorningStar Ministries: Special Bulletins* [online]. 2009 [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://www.morningstarministries.org/resources/special-bulletins/2009/todd-bentley-begins-restoration-process-0>.

JOYNER, Rick. Update on Todd Bentley - Note from Bill Johnson. *MorningStar: Special Bulletin* [online]. 2011, č. 2 [cit. 2012-11-20].

- JOYNER, Rick. Vize o velké žni. *Život víry*. 1994, roč. 5, č. 3, s. 64–66.
- Katechismus katolické církve*. Josef Koláček. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 793 s. ISBN 8071924881. Dostupné z: http://www.katechismus.cz/paragraf.php?sel_paragraf=891.
- KELLY, J N D. *Early Christian Doctrines*. London: Continuum International Publishing Grou, 2000. 528 s. ISBN 9780826452528.
- KENNEDY, John W. Healing ORU: \$70 million and Mart Green's business acumen are repairing a scandal-scarred school. *Christianity today* [online]. September 2008 [cit. 2012-11-12]. ISSN 0009-5753. Dostupné z: <http://www.christianitytoday.com/ct/2008/september/8.76.html>.
- Kenneth E. Hagin. Drunk in the Spirit, Holy Laughter*. [video]. YouTobe, 6. 5. 2011 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=X2V7KbbfRHA>.
- KENYON, Essek. William. *Jesus the Healer*. 7. pint. Lynnwood, Wash: Kenyon's Gospel Publ. Society, 1943, 104 s. ISBN 9781577700067.
- KLÁTIK, Miloš. Teologická konferencia ECAV na Slovensku 2011 na tému: Misia a charizmatické hnutia. Martin: AlfaPrint, 2012, 196 s. ISBN 9788071403807.
- KLESNIL, Michal. Poznámky k členství ve sboru. *Sborový dopis, měsíčník křesťanského společenství Maniny*. 1991, č. 6, s. 4.
- Klíčové Hodnoty: Obecná vize Mezinárodních domů modliteb. *International House of Prayer Prague* [online]. [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: http://test.ihopp.org/wp-content/uploads/2011/03/IHOPP_Core-Values_2009_05_Czech-and-English.pdf.
- Konference smíření Čechů a sudetských Němců v Praze: Úvodník Sudetoněmeckých novin („Sudetendeutsche Zeitung“) z 22. dubna 2005. *Go East* [online]. 2005, s. 1-3 [cit. 2013-01-01]. Dostupné z: http://www.go-east-mission.net/dateien/cz/08_080307.pdf
- KORČÁK, Tomáš. Svaté krávy. Konference pastorů ve Stuttgartu. *Život víry*, 1991, roč. 2, č. 6, s. 111-112.
- KOUBA, Jiří a J. HAVLÍČEK. Teologie hnutí Víry ve světle Písma. září 1989. Dostupné z: <http://www.apologet.cz/?q=articles/category/8-hnuti-viry/id/356-teologie-hnuti-viry-ve-svetle-pisma>.
- KRAUS, Ivo. *Dějiny evropských objevů a vynálezů: od Homéra k Einsteinovi*. 1. vyd. Praha: Academia, 2001, 330 s. ISBN 80-200-0905-1.
- KŘÍŽ, Jaroslav. Pokračujeme. *Logos* [online]. 2012, č. 6. [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.milost.sk/logos/clanok/pokracujeme-16>.
- KUHNELOVÁ, Olga. Show-business nebo víra?. *Lidové noviny*. 6. října 1990, s. 10.
- KURZ, Štěpán. Slovo života dříve a nyní, *Život víry*, 2006. roč. 17, č. 12, s. 7.
- KUTTRUFF, Sussane [Překlad: Pavel VONDRA]. *Všechno o životě domácích skupinek: Příručka pro vedoucího domácích skupinek*. 3. vydání. Curych: Christliches Zentrum Buchegg, červen 1995. 174 s.
- KUŽEL, Roman. *Utrápený charismatik*. Grano Salis, 2003. Dostupné z: <http://www.granosalis.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=1915&mode=nested&order=0&thold=0>. 2. písemná práce ke 2. odborné zkoušce z oboru Pastýřská péče. Evangelická teologická fakulta UK v Praze.

- LAHAYE, Tim F a Thomas ICE. *The end times controversy*. Eugene, Or.: Harvest House, 2003, 461 s. ISBN 07-369-0953-2.
- Lakeland Revival - Jim Goll Prophecy*. [video]. YouTube, 1. 8. 2008 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=7j5wkU9HAXk>.
- Lakelandské probuzení. *Život víry*. 2008, roč. 19, č. 20, s. 13-15.
- Lance Wallnau Explains The Seven Mountains Mandate*. [YouTube]. Video [online]. 16. 7. 2009 [cit. 2012-12-23]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=qQbGnJd9poc>.
- LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, 286 s. ISBN 80-854-9547-3.
- Lausannská smlouva. *Radio7: Trans World Radio*. 2012. Dostupné z: <http://www.twr.cz/kdo-jsme/kdo-jsme/166-lausanska-smlouva>
- LECLAIRE, Jenifer. Peter Wagner Addresses Apostolic Influence on American Politics. *Charisma News* [online]. 10/5/2011 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.charismanews.com/politics/32113-peter-wagner-addresses-apostolic-influence-on-american-politics>.
- LEWIS, James W a James P Wind. *American congregations*. Paperback ed. Chicago: University of Chicago Press, 1998. 302 s. ISBN 978-022-6901-893.
- LIARDON, Roberts. *Byl jsem v nebi*. Praha: Voda života, 1991, 31 s.
- LIARDON, Roberts. *God's Generals: VII Kathryn Kuhlman* [DVD]. Whitaker House, 2005. ISBN 9780883689905.
- LIBERA, Alain. [Překlad: Martin POKORNÝ]. *Středověká filosofie: byzantská, islámská, židovská a latinská filosofie*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2001. 551 s. ISBN 978-807-2980-260.
- LIGUŠ, Ján. *Teologické systémy*. Banská Bystrica: Trian s.r.o, 2010. ISBN 9788080839857.
- LIICHOW, Robert S. Charismatic Abusive Cults. *Discernment Ministries International* [online]. [cit. 2012-11-12]. Dostupné z: http://www.newdiscernment.org/spiritual_abuse.htm.
- LOEWEN, Jacob. Which God Do Missionaries Preach? *Misiology: An International Review*. 1986, roč. 16, č. 1, s. 3-19.
- Lonnie Frisbee ministering at Vineyard Church in Dever Colorado*. [video]. YouTube, 13. 08. 2012 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=kp4jfl02gAc>.
- LORD, Andrew. The Pentecostal-Moltmann Dialogue: Implications for Mission. *Journal of Pentecostal Theology*. 2003-04-01, roč. 11, č. 2, s. 271-287. ISSN 0966-7369. DOI: 10.1177/096673690301100207. Dostupné z: <http://booksandjournals.brillonline.com/content/10.1177/096673690301100207>.
- MACARTHUR, John F. *Charismatic chaos*. Paperback reprint ed. Grand Rapids, Mich: Zondervan, 1993, 416 s. ISBN 978-031-0575-726.
- MAHONEY, Ralph. The Covering of Darkness. *World Map Digest*. March/April 1983, s. 2.
- MÁLIK, Peter. Kaleidoskop uzdravujúceho prebudenia I. *Logos*, Marec 2011 [online]. [cit. 2012-11-03]. Dostupné z: <http://milost.sk/logos/clanok/kaleidoskop-uzdravujuceho-prebudenia-i>.
- MANGUM, R. Todd a Mark S. SWEETNAM. *The Scofield Bible Its History and Impact on the Evangelical Church*. Intervarsity Pr, 2009. ISBN 978-083-0857-517.

- MANSFIELD, Stephen. *Derek Prince: a biography*. Lake Mary, Fla.: Charisma House, 2005, xiv, 287 s. ISBN 15-918-5794-5.
- MARGIES, Wolfhard [Překlad: Pavel FERST]. *Jak zacházet s poraženým nepřítelem*. 1. vyd. Praha: Logos, 1991. 47 s. ISBN 978-808-5335-057.
- MARGIES, Wolfhard. *Dědictví dospělých*. Sbor Jednoty bratrské, Liberec, 1990, 79 s. ISBN 80-900044-4-X.
- MARGIES, Wolfhard. *Osvobození*. Praha, Logos, 1991, 238 s. ISBN 80-85335-01-9.
- MARTIN, William C. *With God on our side: the rise of the religious right in America*. Rev. trade pbk. ed. New York: Broadway Books, 2005, xi, 426 s. ISBN 07-679-2257-3.
- MASTERS, Peter. *The healing epidemic*. 3. print. London: Wakeman Trust, 1988. ISBN 978-187-0855-006.
- MCCONNELL, Ray Daniel a [Překlad: František PALA]. *Jiné evangelium: historická a biblická analýza hnutí Víry*. [Překlad: František Pala]. Albrechtice: Křesťanský život, 1996, 192 s. ISBN 80-711-2034-0.
- MCCRACKEN, Brett. *Hipster Christianity: when church and cool collide*. Grand Rapids, Mich.: Baker Books, 2010, 255 s. ISBN 08-010-7222-0.
- MCDONALD, Elizabeth. *Alpha: new life or new lifestyle?: A biblical assessment of the Alpha Course*. Cambridge: St Matthew Publications, 1996. 32 s. ISBN 978-095-2467-267. Dostupné z: <http://www.users.globalnet.co.uk/~emcd/index12.htm>.
- MCDONNELL, Kilian. *Presence, power, praise: documents on the charismatic renewal*. Collegeville, Minn.: Liturgical Press, 1980, 3 v. 580 s. ISBN 08-146-1126-5.
- MCGUIRE, James W. *Peronism without Peron: unions, parties, and democracy in Argentina*. Stanford: Stanford Univ Press, 1999. 388 s. ISBN 978-080-4736-558.
- MCKAY, Edith Evelyn. I spent seven hours in Heaven. *Voice of Healing*, March, 1952, s. 9. Dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/35939483/The-Voice-of-Healing-1952-MARCH>.
- MENZIES, William W. *Anointed to Serve: The Story of the Assemblies of God*. Springfield, Mi: Gospel Pub House, 1984. 436 s. ISBN 978-0882434650.
- MILLER, Donald E. *Reinventing American protestantism: christianity in the new millenium*. Berkeley: University of California press, 1999. 262 s. ISBN 978-052-0218-116.
- MILLER, R. Edward. *Secrets of revival: unions, parties, and democracy in Argentina*. College Park, Ga.: Peniel Publications, 1995, 267 s. ISBN 09-458-1810-6.
- MILLER, R. Edward. *Secrets of the Argentine Revival*. East Poits, Ga: Peniel Publications, 1999. ISBN 9780945818182.
- MILLER, R. Edward. *Cry for me Argentina*. Brentwood, Essex: Sharon Publications, 1988, 160 s. ISBN 978-187-1367-003. Dostupné z: http://www.jesus.org.uk/ja/mag_revivalfires_argentina.shtml.
- MINÁRIK, Peter. Argentínske prebudenie. *Logos*. 2007, č. 10. Dostupné z: <http://www.milost.sk/logos/clanok/argentinske-prebudenie>.
- Miracle Valley Bible College & Seminary* [online]. [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: <http://www.miraclevalleybiblecollege.us/>.
- Misionáři Jižních baptistů se nesmí modlit v jazycích. *Nota Bene: Hyde Park baptistů* [online]. 13. 12. 2005 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z:

<http://notabene.granosalis.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=801&mode=nested&order=0&thold=0>.

MITCHELL, Steve. The Roots: Lonnie Frisbee. *Inplain Site: Looking At Lonnie Frisbee: A Real Jesus Freak?* [online]. [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: http://www.inplainsite.org/html/vineyard_lonnie_frisbee.html.

Mluvené slovo je originálním semenem - část 2: Kázání Williama Marriona Branhama [online]. Jeffersonville, Indiana, USA. Všetaty: BKS Večerní Světlo, 18. března 1962 [cit. 2012-11-03]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/vecernisvetlo/knihovna/dokumenty/kazani/1962/62-0318o-mluvene-slovo-je-originalnim-semenem---cast2>.

MOLDÁN, Martin. Bojuj dobrý boj víry. *Apoštolská církev* [online]. [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: <http://www.apostolskacirkev.cz/zdroje/knihovnaclanku/duchovni-rust/190-bojuj-dobry-boj-viry>.

MOORE, David S. *The shepherding movement: controversy and charismatic ecclesiology*. New York: T, 2003, viii, 228 s. Journal of Pentecostal theology, 27. ISBN 9780826471604.

MOREAU, Scott. Gaining perspective on territorial spirits. *The Lausanne Movement: The Whole Church Taking the Whole Gospel to the Whole World*, 2000 [online]. [cit. 2012-10-29]. Dostupné z: <http://www.lausanne.org/en/component/content/article.html?id=202>.

MORIARTY, Michael G. *The new charismatics: a concerned voice responds to dangerous new trends*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan Pub. House, 1992, 384 s. ISBN 03-105-3431-3.

MRÁZEK, Miloš. Novoapoštolská církev: Mezi katolíky a protestanty. *Dingir*. 1999, č. 3, s. 4-5.

MUMFORD, Bob. Discipleship was wrong. I repent. I ask forgiveness. *Ministries Today*. 1990, 1-2, s. 1.

Mysterious Star [online]. Updated. The Midnight Cry, 2010, s. 4-5 [cit. 2012-11-03]. Dostupné z: <http://www.williambranhamstorehouse.com/mysterious%20star%20appears%20while%20baptizing.pdf>.

NAḤMAN BEN YEḤEZKEL, Sheraga Kahana. *May Menuchot: Elucidations of the Tosafot Commentaries : Berachot*. Institute for Talmudic Commentaries, 1981, 232 s.

NAPIER, Barry K. The Kansas City Prophets: Bible Theology Ministries. *Christian Doctrine: Articles* [online]. June 1996 [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: http://www.christiandocctrine.net/doctrine/articles/article_00093_the_kansas_city_prophets_web.htm.

NAVRÁTIL, Aleš. Zkoumání "zlatého prachu": Bible a věda. *Život v Kristu*. 2006, roč. 18, č. 1, s. 11-13.

NEE, Watchman [Překlad: František PALA a Jan ŽÁK]. *Duchovní autorita*. 1. čes. vyd. Albrechtice: Křesťanský život, 1996. 186 s. ISBN 978-807-1120-322.

NEE, Watchman. *Církev v místě* [Překlad z němčiny]. Vyd. v češtině. Stuttgart: Der Strom, 1993. 77 s. ISBN 38-808-3951-4.

NEIGHBOUR, Randall. Conferences and Seminars. *We Ate the Cell Group People: Touch* [online]. [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20070206182705/http://www.touchusa.org/conferences/default.asp>.

- NEIGHBOUR, Ralph W. Jr. *Where do we go from here?: a guidebook for the cell group church*. Rev. ed. Houston, Tex: Touch Publications, 2000. ISBN 18-808-2817-0.
- New Apostolic Reformation. *Apologetics Index: Apologetics Research Resources on Religious Cults, Sects, Religions, Doctrines, Etc.* [online]. Oct. 21, 2012 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.apologeticsindex.org/794-new-apostolic-reformation-2>.
- New Beginings: Free Study Guides, Book Notes, Book Reviews & More... *Free Study Guides, Book Notes, Book Reviews & More...* [online]. 2008 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z: http://web.archive.org/web/20081029131806/http://www.novelguide.com/a/discover/ear_01/ear_01_00115.html.
- New Wine Interviews Ern Baxter. *New Wine Magazine* [online]. 1978, December [cit. 2012-11-03]. Dostupné z: http://ern-baxter.blogspot.cz/2006_12_01_archive.html.
- NICHOLS, Stephen J. *Jesus Made in America: A Cultural History from the Puritans to the Passion of the Christ*. ReadHowYouWant.com, 2010. 478 s. ISBN 9781458755407.
- NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 3. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1992, 2 v. (1399 s.). ISBN 80-900-8811-2.
- NOVOTNÝ, Tomáš. Torontské požehnání pokračuje: Boží plomby. *Dingir*. 1999, č. 2. Dostupné z: http://www.dingir.cz/dingir/1999_2/clanky/D1999_2_11.html.
- Nový biblický slovník*. 2. vyd. Editor J Douglas. [Překlad: Alena Koželuhová]. Praha: Návrat domů, 2009, xvii, 1243 s. ISBN 978-807-2551-934.
- NUNALLY, Wave. Učení o generačním prokletí. *Enrichment Journal: Czech Edition*. Podzim 2010. Dostupné z: http://enrichmentjournal.ag.org/199901/078_accommodation.cfm.
- NUNNALLY, W. E. Učení o generačním prokletí. *Enrichment Journal: Czech Edition* [online]. podzim 2010 [cit. 2013-01-01]. Dostupné z: http://ag.org/enrichmentjournal/International_PDF/Czech/Czech_02_2010.pdf.
- OLSON, Roger E. *The Westminster handbook to evangelical theology*. 1st ed. Louisville, Ky.: Westminster John Knox Press, 2004, xi, 328 s. ISBN 06-642-2464-4.
- ONDRAŠEK, Martin Ľubomír. *Neocharizmatické hnutie na Slovensku. Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi*, 2011, 267 s. ISBN 9788089096534.
- OPPENHEIMER, Mike. Joel's Army. *Let Us Reason: Ministries* [online]. 2009 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z: <http://www.letusreason.org/Latrain10.htm>.
- OPPENHEIMER, Mike. Prophet Paul Cain. *Let Us Reason Ministries* [online]. 2009 [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://www.letusreason.org/latrain5.htm>.
- OPPENHEIMER, Mike. The New order of the Latter rain: Their history and legacy. *Let Us Reason: Ministries* [online]. 2009 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z: <http://www.letusreason.org/Latrain7.htm>.
- Oral Roberts tells of talking to 900-foot Jesus, *Tulsa World*. 10. 10. 1980. Dostupné z http://www.tulsaworld.com/news/article.aspx?articleid=20080326_222_67873.
- OROPEZA, B. J. *A time to laugh: the holy laughter phenomenon examined*. Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 1995, vi, 194 s. ISBN 15-656-3183-8.
- ORTIZ, Juan Carlos. *Disciple: a handbook for new believers*. Orlando, Fla.: Creation House, 1995, 160 s. ISBN 08-841-9413-2.
- OSTEEN, John. [Překlad: Alexandr FLEK]. *Jak demonstrovat satanovu porážku*. Praha: Voda života, 1990, 20 s.

- OTIS, George. *Informed intercession*. Ventura, Calif.: Renew, 1999, 269 s. ISBN 08-307-1937-7.
- PARKER, James Donald. An interview with Rick Joyner. *Examiner: Religion & Spirituality*. 10. 6. 2009. Dostupné z: <http://www.examiner.com/article/an-interview-with-rick-joyner>.
- Paul Cain and Latter Rain. *Radio Program #212: kázání z Toronto Airport Vineyard* [online]. 28. 5. 1995 [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20030314122728/http://calvarychapel.com/understandthetimes/radio/radio212.html>.
- Paul Cain with Todd Bentley*. [video]. YouTube, 17. 6. 2008 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=o25jTVb5Bj8>.
- PAUL, Jim. Prophetic-School MiniTraining Series The Prophetic in Church History: The American Revivalists and the Latter Rain Prophets 1801-1948 AD. *GodSpeak International* [online]. 1998 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z: http://www.godspeakintl.org/ps_lessons/ps6_week3.html.
- PERETTI, Frank E. [Překlad: Renata FERSTOVÁ.] *Střetnutí*; Praha: Logos, 1992, 381 s. ISBN 80-853-3518-2.
- PERRY, Marvin. *Western civilization: ideas, politics, and society*. 9th ed. Boston, MA: Houghton Mifflin Harcourt Pub. Co., 2009, xxxi, 903 s. ISBN 97805471474131400.
- Personal Story: Ed tells his life story while answering the question. *Ed Silvos: The official Ed Silvos website* [online]. <http://edsilvos.com/publicity-kit/personal-story-> [cit. 2012-10-31].
- Peter Wagner endorses Todd Bentley*. [video]. YouTube, 4. 7. 2008 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=YEwsG4lsXq4>.
- PILE, Lawrence A. The Other Side of Discipleship. *Reveal: An Organization of Former Members of the International Churches of Christ (ICC) (ICOC), Boston Church of Christ/"Boston Movement", and Crossroads Church of Christ/"Crossroads Movement"*[online]. 2006 [cit. 2013-03-28]. Dostupné z: http://www.reveal.org/library/thirdparty/wellspring_otherside.html#pile
- Poddanost nejen Bohu: záznam vyučování Alana Vinecenta. *Život v Kristu*. 1995, č. 4-5. s. 8-11.
- Podpořili nás politici i biskupka, říká jeden z nejvýraznějších křesťanských vedoucích v Německu pastor Wolfhard Margies. *Život víry*, 2007, roč. 18, č. 5, s. 5-6.
- POHL, Alfred H. [Překlad: Pavel MIKUŠEC]. *17 důvodů, proč jsem opustil jazykové hnutí*. Ostrava: A-Alef. 1994, 78 s.
- PÖHLMANN, Horst Georg. *Kompendium evangelické dogmatiky*. [Překlad: Petr GALLUS, Ondřej KOLÁŘ, Ondřej MACEK a Tabita VEJNAROVÁ]. Mlým, 2002, 434 s. ISBN 80-86498-02-6.
- POKORNÝ, Petr. *Literární a teologický úvod do Nového zákona*. Praha: Vyšehrad, 1993, 333 s. ISBN 80-702-1052-4.
- POLOMA, Margaret M. *Main street mystics: the Toronto blessing and reviving Pentecostalism*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press, 2003. 288 s. ISBN 978-075-9103-542.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 4. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. 432 s. ISBN 978-80-7195-394-4.

- POWELL, Philip. Former General Secretary of AoG in Australia Makes Public Statement about Benny Hinn. *Apologetic Coordination Team*. 18. 10. 1989. Dostupné z: <http://www.deceptioninthechurch.com/powell.html>.
- POWELL, Philip. What is Truth? *Charismatic and Pentecostal Issues* [online]. 2004, March, 2006-10-09 [cit. 2012-11-03]. Dostupné z: <http://www.christian-witness.org/archives/cetf2004/truth28.html>.
- PRASH, James Jacob. Pentecostal and Charismatic, Is There or Was There Any Difference? *Morriel Ministries* [online]. 2008 [cit. 2012-11-03]. Dostupné z: http://www.morriel.org/articles/discernment/church_issues/pentecostal_and_charismatic.htm.
- PRASCH, James Jacob. Paul Cain, R. T. Kendell, and Friends: Where Is All the Big Talk Now?. In: *Morriel Ministries: God is My Teacher* [online]. January 20th 2008 [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: <http://morriel.org/MorielArchive/index.php/discernment/church-issues/nar/paul-cain-r-t-kendell-and-friends>
- PRICE, Frederick K Charles. Ever Increasing Faith Messenger. *Newsletter Crenshaw*. July 1980, s. 7.
- PRINCE Derek. *Milost poddání se*. Praha: Logos, 1991. 23 s.
- PRINCE, Derek. [Překlad: Milan KOLDINSKÝ]. *Modlitba a půst mění dějiny*. Praha: Logos, 1991, 157 s. ISBN 80-85335-15-8.
- PRINCE, Derek. [Překlad: Milan KOLDINSKÝ]. *Požehnání nebo kletba: vyber si!* Praha: Břetislav Šípek, 1993. 235 s. ISBN 80-86442-14-4.
- PRINCE, Derek. Rozruch v církvi: Vyjádření známého biblického učitele z roku 1994. *Život víry: příloha*. 1996, roč. 7, č. 2, s. 1-2.
- PRINCE, Derek. Svobodni k uctívání: vyučující dopis. *Petr Fiřt, Břetislav Šípek: DPM Příbram*. 1995. Dostupné z: <http://www.juda.cz/673/svobodni-k-uctivani/>.
- PRINCE, Derek. Určena povstat: Boží pořádek obnovení Kristova těla. *Život víry*. 1991, roč. 2, č. 11, s. 223 - 225.
- PRINCE, Derek. [Překlad z angličtiny]. *Manželská smlouva*. Derek Prince Ministries-International, 1992. 125 s. ISBN 0934920265.
- PRINCE, Derek. *Základy víry - Vzkládání rukou. Vzkríšení mrtvých. Soud věčný: Pásma základy - kniha V-VII*. ?. S.l.: s.n, po r. 1960.
- PRINCE, Derek. *Živou vírou neboli víra k životu*. Otrava: Vítěz, 1992, 105 s.
- PROCHÁZKA Pavel. Warren, Rick. Cílevedomá církev. *Inštitút vzdelávania Evanjelickej cirkvi metodistickej: Recenzie*. [online]. [cit. 2012-10-29]. Dostupné z: <http://www.institut.umc.sk/recenzie/Cilevedoma%20cirkev.doc>.
- PROCHÁZKA, Pavel. *Budovanie cirkvi: vysokoškolský text k rovnomennému kurzu*. Banská Bystrica, 2004, 79 s. ISBN 80-8055-884-1.
- Prophetic Word for the UK with Bob Jones*. [video]. YouTobe, 26. 5. 2008 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=aA5fbcBdSJ8>.
- Prophetic Words List. *The Eliah List* [online]. 2012 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: http://www.elijahlist.com/words/search_results.html.
- Prophets and Personal Prophecies. *Assemblies of God: Perspectives*. [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: http://ag.org/top/Beliefs/topics/sptlissues_prophets_prophecies.cfm.

- Prorocká služba: Konference s E. Trautem v Kolíně 24. - 27. 1. 2006. *Apoštolská církev: Česká republika*. 07. 11. 2005. Dostupné z: http://web.archive.org/web/20060212103005/http://www.apostolskacirkev.cz/view.php?cisloc_lanku=2005110701.
- PTÁČEK, Lumír. Kdo je to Derek Prince. *Život víry*, roč. 5, č. 5, 1994, s. 128-130.
- PURVIS, Eldon. The Co-ordinator's Report. *New Wine*. October 1969, roč. 1, č. 10, s. 4. Dostupné z: <http://www.csmpublishing.org/pdf/newwine/10-1969.pdf>.
- PURVIS, Eldon. The Co-ordinator's Report. *New Wine*. October 1970, roč. 2, č. 10, s. 4. Dostupné z: <http://www.csmpublishing.org/pdf/newwine/10-1970.pdf>.
- PYTCHEs, David. *Some said it thundered: a personal encounter with the Kansas City prophets*. Nashville: Oliver-Nelson, 1991. 167 s. ISBN 08-407-9128-3.
- RANDLES, Bill. *Weighed and found wanting: the Toronto experience examined in the light of the Bible*. Second edition. Cambridge: St Matthew Publications, 1995. ISBN 978-095-2467-205. Dostupné z: <http://www.apologeticsindex.org/docs/WeighedAndFoundWanting.pdf>.
- Reakce Pavla Hoffmana na článek Krízy a nádeje letnično-charizmatického hnutia (5). [cit. 2012-10-30]. *Biblická apologetika: ohlasy*. Dostupné z: <http://www.apologet.cz/?q=articles/category/16-ohlasy/id/393-reakce-pavla-hoffmana-na-clanek-krizy-a-nadeje-letnicno-charizmatickeho-hnutia-5>.
- REID, Georgy R. *Trojan church*. S.l.: Xulon Press, 2008, 208 s. ISBN 978-160-6477-335.
- Rick Warren Urges Christians to Be Dedicated as Hitler Youth* [YouTube]. Video [online]. 15. 1. 2009 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=GRctKSeyQ-s>.
- Rick Warren's Connections to Joel's Army. *Newsvine.com* [online]. Tue Dec 30, 2008 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: http://dogemperor.newsvine.com/_news/2008/12/30/2260274-rick-warrens-connections-to-joels-army.
- RIDDLEBARGER, Kim. *A case for amillennialism: understanding the end times*. Leicester, England: Inter-Varsity Press, 2003, 271 s. ISBN 08-010-6435-X.
- RISS, Richard M. *A History of the Revival of 1992-1995: John Arnott* [online]. Richard M. Riss, 1995, 27. 11. 1996 [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: http://www.grmi.org/Richard_Riss/history/arnott.html.
- RISS, Richard M. *A survey of 20th-century revival movements in North America*. Peabody, Mass.: Hendrickson Publishers, 1988, 202 s. ISBN 09-135-7372-8.
- RISS, Richard M. *Singing in the spirit in the holiness, pentecostal, latter rain, and charismatic movements*. Orlando: IPHC Archives and Research Center, Orlando. Dostupné z: <http://www.pctii.org/arc/riss.html>.
- RISS, Richard M. *The Latter Rain*. Mississauga, Ontario: Honeycomb Visual Productions, 1987. 261 s.
- RITTER, Adolf Martin. *Pseudo-Dionysius Areopagita. De Coelesti Hierarchia, De Ecclesiastica Hierarchia, De Mystica Theologia, Epistulae: 2., überarbeitete Auflage*. 2. vyd. Berlin: Walter de Gruyter, 2012, 300 s. ISBN 3110277093.
- Robert Allen Miller: Biography. *Revival Carriers Int'l.: Peniel Outreach Ministries, Inc.* [online]. [cit. 2012-11-14]. Dostupné z: http://www.revivalcarriers.org/about_robert_miller.htm.

- Robert H. Schuller Testifies in Crystal Cathedral Ministries Bankruptcy Case. *Huff Post Religion* [online]. 11. 08. 2012 [cit. 2012-11-15]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/2012/11/08/robert-h-schuller-testifies-in-crystal-cathedral-ministries-bankruptcy-case_n_2094612.html.
- ROBERTS, Oral. *Miracles of seed-faith*. Pennsylvania State University: Oral Roberts Evangelistic Association, 1982. 157 s.
- ROOZEN, David A a James R NIEMAN. *Church, identity, and change: theology and denominational structures in unsettled times*. Grand Rapids, Mich.: W.B. Eerdmans Pub., 2005, vii, 656 s. ISBN 08-028-2819-1.
- Rozhovor s Edem Trautem. *Život v Kristu*. 2004, č. 11, s. 4.
- Rozmer: časopis pre kresťanskú duchovnú orientáciu / Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt a Ekumenická rada cirkvi v SR. 2010, roč. 13, č. 4. ISSN 1335-2660. Dostupné z: <http://www.sekty.sk/cisla/obsah/201004>.
- RUCKÝ, Evald. Naléhavé sdělení k modlitbám! "Všem bratřím, kteří naslouchají hlasu Ducha svatého a modlí se za probuzení našich sborů ...". *Grano Salis: Charismatici*. 29. 6. 2003. Dostupné z: <http://granosalis.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=1903&mode=nested&order=0&thold=0>.
- RUSSELL, David Syme. *The Method & Message of Jewish Apocalyptic: 200 BC-AD 100*. [3rd impr.]. London: SCM, 1980. 466 s. ISBN 978-033-4010-074.
- RUSSELL, Morris A a Daniel T LIOY. A Historical and Theological Framework for Understanding Word of Faith Theology. *Conspectus: The Journal of the South African Theological Seminary*. March 2012, č. 13, s. 73-117. ISSN 1996-8167. Dostupné z: <http://www.satsonline.org/userfiles/Conspectus%20-%20Volume%2013.pdf#page=76>.
- RYDER, Steve. *Moje cesta ke Kristu: Životopis Australského misionáře Steva Rydera*. Náchod: R.O.F.C. 1990.
- RYLE, James. *Hippo in the garden: a non-religious approach to having a conversation with God*. Orland, Fla.: Creation House, 1993, 293 s. ISBN 08-841-9340-3.
- RYLE, James. The "Sons of Thunder". *MorningStar Publications Inc*. 1991. Dostupné z: <http://www.hispraise.com/MorningStar/sonsof.htm>.
- RYLE, James. *A dream come true*. Orlando, Fla.: Creation House, 1995, 248 s. ISBN 08-841-9394-2.
- RYRIE, Charles Caldwell. *Basic theology: a popular systemic guide to understanding biblical truth*. Chicago, Ill.: Moody Press, 1999, 655 s. ISBN 08-024-2734-0.
- RYRIE, Charles Caldwell. *Dispensationalism*. Rev. and expanded. Chicago, IL: Moody Publishers, 2007, 265 s. ISBN 978-080-2421-890.
- Řád apoštolské církve: zatím doporučený materiál. Apoštolská církev, 19. 4. 2002. Dostupné z: <http://www.apostolskacirkev.cz/zdroje/ke-stazeni/category/19-ustava-a-rad-ac?download=25:rad-ac-doc>.
- SABATINO, David Di. *Frisbee: The Life and Death of a Hippie Preacher* [DVD]. Jester Media, 2005 [cit. 10. 11. 2012]. Dostupné z: <http://www.lonniefrisbee.com/>.
- SANDERS, Paul. *The provenance of Deuteronomy 32*. New York: E. J. Brill, 1996, ix, 468 p. ISBN 90-041-0648-0.

- SAUER, Theodor. *Geschichte der christlichen kirche für schule und haus*, vyd. Rudolf Kuntze's Verlagsbuchandlung, Dresden, 1859. 400 s.
- SAWYER, James M. *The survivor's guide to theology*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan, 2006, 640 s.
- SCATAGLINI, Sergio. [Překlad: Věra DVOŘÁKOVÁ]. *Oheň jeho svatosti*. Albrechtice: Křesťanský život, 2000, 173 s. ISBN 8071120618.
- SCORGIE, Glen G. *A Little Guide to Christian Spirituality: Three Dimensions of Life with God*. Zondervan, 2009, 192 s. ISBN 0310540003.
- SEAMAN, Ann Rowe. *Swaggart: the unauthorized biography of an American evangelist*. New York: Continuum, 2001, 438 s. ISBN 978-082-6412-904.
- SHARROCK, Russel. *Spiritual Warfare: A Struggle for Truth*. Morrisville: Lulu Enterprises Inc., 2007, 408 s. ISBN 184753094X.
- Shepherd's Rods. *The Prophetic Ministry of Bob and Bonnie Jones* [online]. 2010-06-06 [cit. 2012-11-11].
- SHERRILL, John L. *Oni hovoria inými jazykmi*. S.l.: s.n, po r. 1960. 159 s. (odpovídá anglickému originálu: *They speak with other tongues*. [Rev. ed.]. Grand Rapids, Mich.: Chosen Books, 2004, 190 s. ISBN 08-007-9359-5.
- SHIRES, Preston. *Hippies of the religious right*. Waco, Tex.: Baylor University Press, 2007, xi, 275 s. ISBN 19-327-9257-0.
- SCHMITT, Charles P. New Wine in New Wineskins. *New Wine*. June 1969, roč. 1, č. 6, 5-6 a 14-16. Dostupné z: <http://www.csmpublishing.org/pdf/newwine/06-1969.pdf>.
- SCHULTZ, Steve. Question: How did you get started and who are you? *The Elijahlist*, [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://www.elijahlist.com/ourhistory.html>.
- SCHWARZ, Hans. *Eschatology*. Grand Rapids, Mich.: W. B. Eerdmans, 2000, xv, 431 s. ISBN 08-028-4733-1.
- SCHWARZ, Christian A a Christoph A SCHALK. *Přirozený růst církve: příručka pro realizaci programu*. 1. vyd. [i.e. 2. vyd.]. Praha: Pro Mezinárodní biblickou společnost IBS-CZ vydalo nakl. Luxpress, 2003, 234 s. ISBN 80-7130-103-5X.
- SIMPSON, Sandy. The ElijahList: The biggest distributor of false prophecies in cyberspace. *Apologetic Coordination Team: Deception in the Church* [online]. 2008 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://www.deceptioninthechurch.com/elijahlist.html>.
- SLOSSER, Bob a David DU PLESSIS. *Říkali mu pan Letnice: (příběh Davida du Plessis)*. Vyd. 1. [Překlad: Pavel Ferst, Michal Krchňák]. Praha: Křesťanská misijní společnost, 1996, 153 s., [4] s. il. ISBN 80-901-9605-5.
- SMETANA, Radek. Poznej více službu Claudio Freidzona. *Život v Kristu*. 1996, roč. 18, č. 4, s. 13-15.
- SMITH, Dean. *Down Argentine way* [online]. OpentheWorg.org, 14 October 2006 [cit. 2012-11-04]. Dostupné z: http://www.opentheword.org/index.php?option=com_content&view=article&id=101%3Adown-argentine-way&catid=46%3Arevival&Itemid=151&showall=1.
- SMITH, Christian a Joshua PROKOPY. *Latin American religion in motion*. New York: Routledge, 1999, 303 s. ISBN 04-159-2106-6.

- SOLBREKKEN, Max. 1978 Cordoba Crusade. Begining of "Argentinian revival"! . Report from 'Cry of His Coming' Magazine [online]. [cit. 2012-11-16]. Dostupné z: http://web.archive.org/web/20100925190059/http://mswm.org/missions_argentina_crusades_cordoba_argentina.htm.
- SPENCE, C, T S DANIELSON a A M KAUNITZ. The Faith Assembly: a study of perinatal and maternal mortality. *Indiana medicine: The Journal of the Indiana State Medical Association*. 1984, roč. 77, č. 3, s. 180-83. ISSN 0746-8288.
- Spiritual Warfare (Attacks of Satan): *Assemblies of God: Perspectives*. Dostupné z: http://ag.org/top/Beliefs/topics/sptlissues_spiritual_warfare.cfm.
- Spiritual Warfare (Attacks of Satan): Does the Assemblies of God believe in spiritual warfare? To what extent should Christians search for and take authority over satanic and evil forces?. *Assemblies of God Perspectives: Beliefs*. [online]. [cit. 2012-12-08]. Dostupné z: http://ag.org/top/Beliefs/topics/sptlissues_spiritual_warfare.cfm.
- STALCUPOVÁ, Elizabeth Moll. Miracles & Signs & Extended Vision & Wonders, When the Glory Comes Down. *Charisma Magazine* [online]. November 1999 [cit. 2012-11-18]. Dostupné z: <http://groups.yahoo.com/group/Watchmen-Prophets-Assembly/message/6640>.
- STAMPER, Matthew. *Covenantal dispensationalism: an examination of the similarities and differences between covenant theology and dispensationalism*. Bloomington, IN: WestBow Press, 2010, xxii, 184 p. ISBN 978-144-9701-123.
- Statement of Faith. *International Coalition of Apostles* [online]. [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.coalitionofapostles.com/about-ica/statement-of-faith/>.
- Statement on spiritual warfare: A Working Group Report. In: *The Lausanne Movement: Documents: The Whole Church Rtaking the Whole Gospel to the Whole Word* [online]. London, 1993 [cit. 2012-10-29]. Dostupné z: <http://www.lausanne.org/all-documents/spiritual-warfare-1993.html>.
- STECKER, Frederick. The podium, the pulpit, and the Republicans: how presidential candidates use religious language in American political debate. Santa Barbara, Calif.: Praeger, 2011, xxii, 229 s. ISBN 03-133-8251-4.
- STEINKAMP, Orrel. Paul Cain, Latter Rain Prophet of Renown Is Now Discredited. *The Plumblne*. December 2004, roč. 9, č. 5. Dostupné z: <http://www.deceptioninthechurch.com/orrel19.html>.
- STEINKAMP, Orrel. The Bridal Paradigm: Let the King Bring Me Into His Chamber. *The Plumblne: Plumbine Ministries*. 2009, roč. 14, č. 2. Dostupné z: <http://www.deceptioninthechurch.com/orrel34.pdf>.
- STEINKAMP, Orrel. Wagner's NAR Chief Prophetess in Alaska. *Deception in the Curch: Apologetics Coordination Team* [online]. 2010 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.deceptioninthechurch.com/orrel42.html>.
- STETZ, John [Překlad: Jana NOGOVÁ]. *Svrablavé uši: Studium falešných doktrín ohrožujících hnutí charismatické obnovy*. Albrechtice: Křesťanský život, 1995. 102 s. ISBN 978-807-1120-261.
- STEVENES, David E. Daniel 10 and the Notion of Territorial Spirits. *Bibliotheca Sacra: Dalas Theological Seminary*. 2000, roč. 157, č. 628, s. 410-431. Dostupné z: <http://www.biblicalstudies.org.uk/pdf/daniel10.pdf>.
- STRINGFELLOW, Ron. Pensacola: Latter Rain Deception: Other Speakers A-F: Discernment Reasearch Articles. *SermonIndex.net: Promoting Christ-Centered*

- Revival* [online]. s. 1-4 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z: http://img.sermonindex.net/modules/articles/article_pdf.php?aid=11045.
- STROM, Andrew. Shocking documentary - False spirits invade the church: Part 1 - Kundalini warning. [video]. 2010 [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://fliiby.com/file/881523/9kc0kzletp.html>.
- Studijní Bible s výkladovými poznámkami*. Editor Stamps, Donald C. [Překlad: Milan Hruška]. Missouri USA: Life Publishers International, 2009. 2336 s. ISBN 978-0-361-0421-0.
- Sugar to Mask Poison - The UK Church Infected: The Elijah List describes the speakers. *End Times Prophecy, Visions, Dreams, Relevation*[online]. 6. 1. 2009 [cit. 2012-11-19]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20100317140142/http://endtimespropheticwords.wordpress.com/2009/01/06/sugar-to-mask-poison-the-uk-church-infected/>.
- SUMRALL, Lester [Překlad: Mikuláš TÖRÖK]. *Démoni: kniha odpovědí*. 1. vyd. Praha: Dynamis, 1994. 129 s. ISBN 978-809-0123-199.
- SUMRALL, Lester [Překlad: Tomáš HAVLÍK]. *Víra změní tvůj svět*. 1. vyd. Praha: Voda života, 1992. 157 s. ISBN 978-809-0123-120.
- SWARTLING, Gudrun a Per G. SWARTLING. Psychiatric Problems in Ex-Members of Word of Life. *Cultic Studies Journal*[online]. 1992, roč. 9, č. 1 [cit. 2012-11-13]. Dostupné z: http://www.icsahome.com/logon/elibdocview_csjvol.asp?Subject=Psychiatric+Problems+in+Ex-Members+of+Word+of+Life.
- SWARTLING, Per G. Komentář ke článku Pavla Hoffmana Sebevraždy a duševní problémy v církvi Slovo života. *Biblická apologetika: hnutí Víry*. 5. 10. 2011. Dostupné z: <http://www.apologet.cz/?q=articles/category/8-hnuti-viry/id/422-komentar-ke-clanku-pavla-hoffmana-sebevrazdy-a-dusevni-problemy-v-cirkvi-slovo-zivota>
- SWARTLING, Per G. Psychické problémy bývalých členov Slova života v Hnutí viery. *FECRIS: Fédération Européenne des Centres de Recherches et d'Information sur les Sectes*. 27-28. 3. 2004, Marseille. Dostupné z: <http://www.granosalis.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=2851>.
- SWATOS, William H a Peter KIVISTO. *Encyclopedia of religion and society*. Walnut Creek, Calif.: AltaMira Press, 1998, xiv, 590 s. ISBN 07-619-8956-0.
- SYNAN, Vinson. The century of the Holy Spirit: 100 years of Pentecostal and charismatic renewal, 1901-2001. Nashville: Thomas Nelson Publishers, 2001, xi, 492 s. ISBN 07-852-4550-2.
- SYNAN, Vinson. *Under His banner*. Costa Mesa, Calif: Gift Publications, 1992. 172 s. ISBN 978-086-5950-191.
- SYNAN, Winson. Pentecostalism: William Seymour. *Christian History Magazine: Ten Influential Christians of the 20th Century*. 2000, č. 65. [online]. [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://www.christianhistorymagazine.org/wp-content/wS8wVsy62N/chm65-0kFbK.pdf>.
- ŠIMMER, Petr, Libor TROUSIL a Jaroslav ŠMAHEL. Reakce starších sboru CB Litvínov na otevřený dopis. *Zelená Louka: Litvínov*. 1. 12. 2006. Dostupné z: <http://www.zelo.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=23>.
- ŠÍŠKA, Jiří. Eldorádo. *Historická tajemství* [online]. [cit. 2012-11-18]. Dostupné z: <http://tajemstvi.webnode.cz/fotogalerie/eldorado/>.
- ŠOBR, Daniel. Konferencia so Šándorom Némethom. *Logos* [online]. 2012, č. 9 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: <http://www.milost.sk/logos/clanok/konferencia-so-sandorom-nemethom>.

ŠOBR, Daniel. Najnovší Hit z Maďarska - prebudenie v stredovýchodnej Európe. *Logos*. 2006, č. 8, s. 14.

ŠOBR, Daniel. Rick Warren. *Logos* [online]. 2008, č. 3 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: <http://www.milost.cz/logos/clanok/rick-warren>.

ŠTAUD, Václav. Efez před návštěvou Svatého otce. *Katolický týdeník: Umi být církev vděčná?* 2006, č. 47. Dostupné z: <http://www.katydz.cz/odpovedny/efez-pred-navstevou-svateho-otce.html>.

TABACHNICK, Rachel. Why Have the Apostles Behind Rick Perry's Prayer Rally Been Invisible to Most Americans?. *Talk to Action: Reclaiming Citizenship History and Faith*. 11. 8. 2011.

Talking to Ed Silvano: About revival and evangelism in Argentina. [online]. [cit. 2012-10-31]. *Modern Jesus Army*. Dostupné z: http://www.jesus.org.uk/ja/mag_talkingto_silvano.shtml.

TARGOSZ, Lukáš. Hledání dnešních apoštolů. In: *Křesťanské společenství Juda v Mělnice* [online]. Chomutov: Příloha časopisu o vůdcovství, evangelizaci a misii Překročit hranice, 2001 [cit. 2012-10-29]. Dostupné z: www.juda.ic.cz/vyuc/hledani_dnesnich_apostolu.pdf.

Teologická stanoviska a doporučení Rady Církve bratrské a Studijního odboru [online]. Praha, Soukenická 14: Rada Církve bratrské, 14. 9. 2009 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z: <http://portal.cb.cz/zakladni-dokumenty-cirkve-bratske>.

The Believer and Positive Confession. *General Presbytery of the Assemblies of God* on August 19, 1980. General Council of the Assemblies of God, 1980, Position Papers. Dostupné z: http://ag.org/top/Beliefs/Position_Papers/pp_downloads/pp_4183_confession.pdf.

The discipleship and submission movement *General Presbytery of the Assemblies of God August 17, 1976*, Position Papers. Dostupné z: http://ag.org/top/Beliefs/Position_Papers/pp_downloads/pp_4174_discipleship.pdf.

The Five New Wine Teachers. *Life on Wings: A Tribute to Dr. Ern Baxter* [online]. 30. 10. 2007 [cit. 2012-11-07]. Dostupné z: <http://ern-baxter.blogspot.cz/search?q=lauderdale>.

The Kansas City Prophets: Inside a Prophetic Service. *Apologetic Coordination Team: Vital Information about Deception in the Church* [online]. [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://www.deceptioninthechurch.com/8.htm>.

The Kingdom of God. *General Presbytery of the Assemblies of God on August 9-11, 2010*. General Council of the Assemblies of God, 2010, Position Papers. Dostupné z: http://ag.org/top/Beliefs/Position_Papers/pp_downloads/PP_The_Kingdom_of_God.pdf.

The Purpose Driven Pastor: Rick Warren. *Time*. 2008, roč. 172, č. 7. [cit. 2013-03-31]. Dostupné z: <http://www.time.com/time/covers/0,16641,20080818,00.html>.

The Way of Cain: New teachings in the Christian Church- Where are They Leading Us?: "Civil War in the Church". *Apologetics Index: Apologetics Research Resources on religious movements, cults, sects, world religions and related issues* [online]. [cit. 2012-11-11]. Dostupné z: <http://www.apologeticsindex.org/r06a35.html#back35>.

Thomas Muthee Sermon: Why Sarah Palin? October 16, 2005[video]. YouTube, 24. 9. 2008 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=5ccmRuCpFjY>.

TILLIN, Tricia. *Cross + Word: Christian Resource of Scripture Studies PLUS* [online]. Belper: Banner Ministry, 1996-2004 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://www.banner.org.uk/>.

- TILLIN, Tricia. Doctrines of Demons. *Birthpangs* [online]. 1. 10. 2010 [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://www.birthpangs.org/articles/latterrain/DoD.pdf>.
- TILLIN, Tricia. The gnostic Key: Global Revival as the Key Element in Deception in Twentieth Century Pentecostalism. *IntoTruth.org's Discussion Groups: The New Thing* [online]. 1997 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20100203173215/http://www.intotruth.org/res/newthing.html>.
- Todd Bentley - Is Emma the Angel Branham's "Jesus" [YouTube]. Video [online]. 28. 8. 2011 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=VtkG80wAEmA>.
- TORELL, John S. The Flaming Sword: Contending For the Faith - Jude 3. *European-American Evangelistic Crusades, Inc.: Resurrection Life of Jesus Church* [online]. 2007, roč. 2, s. 2-26 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z: http://www.eaec.org/newsletters/2007/vol_2/NL2007_Vol-2.pdf.
- TRAUT, Edward. Jak najít Boží vůli. *Prorocká konference* [MP3 online]. Kolín, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupné z: <http://www.apostolskacirkev.cz/download.php?sekce=7>
- TRAUT, Edward. *Pravdivě o prorocství: biblické skutečnosti týkající se prorocství*. Albrechtice: Křesťanský život, 2004, 87 s. ISBN 80-711-2097-9.
- TRAUT, Edward. Slovo Eda Trauta: Prorocká konference, leden 2006. *Apoštolská církev: Život církve*. 2006. Dostupné z: <http://www.apostolskacirkev.cz/zdroje/knihovnaclanku/zivot-cirkve/99-slovo-eda-trauta>.
- TRETERA, Jiří Rajmund a Stanislav PŘIBYL. *Konfesní právo a církevní právo*. 1. vyd. Praha: Jan Krigl, 1997, 331 s. ISBN 80-902-0452-X.
- Uctívání Marie Démonske?: Krátce. *Bratrská rodina: časopis církve bratrské* [online]. Květen 2002 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: http://cb.cz/rodina/cislo.php?0205_kratce.
- Ulf Ekman talar i tungor på Livets ord-möte. [video]. YouTube, 2. 5. 2009 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=7YJiDOr6328>.
- ULONSKA, Reinhold a [Překlad: Jan ŽÁK]. *Úřady v církvi*. 1. vyd. Albrechtice: Křesťanský život, 1994. 31 s. ISBN 978-807-1120-254.
- ULONSKA, Reinhold. *Duchovní dary: v učení a praxi*. Vydání 1. Albrechtice: Křesťanský život, 1992. 176 s.
- ULONSKA, Reinhold. *Seminář o učení ohrožujících letniční hnutí, LBA - Apoštolská církev Kolín*, 1993.
- URBAN, Jan. *Tři kapitoly nejen do sboru korintského*. Brno: Církev bratrská - Kounicova, 1991, 101 s.
- VAN DER MER, Erwin. *The strategic level spiritual warfare theology of C. Peter Wagner and its implications for christian mission in Malawi*. Mallawi, 2008. Dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/115283619/The-Strategic-Level-Spiritual-Warfare-Theology-of-c-Peter>. Disertační práce. University of South Africa. Vedoucí práce JnJ Kritzinger.
- VAN DUSEN, Henry P. The Third Force in Christendom. *Life*. 1958, roč. 44, č. 23 s. 113-122. ISSN 0024-3019.
- VAYLE, L. *The messenger to the Laodicean church age*. s. n., 1960, 73 s. ASIN: B0007FTI4W.
- VINCENT, Alan [Překlad: Dan DRÁPAL]. *Dobrý boj víry: následovat Ježíšův příklad*. 1. vyd. Praha: KMS, 2008. 178 s. ISBN 80-864-4967-X.

- VINCENT, Alan. Království v celé slávě. *Centrum Oase* [online]. 8. 1. 2008 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: http://www.oase.estranky.cz/clanky/zivotni-pribehy/alan-vincent_-kralovstvi-v-cele-slave.html.
- VINCENT, Alan. *Žít jako Boží syn*. Mělník: Juda, 2008, 29 s. ISBN 978-80-87239-01-8.
- Vineyard History. *VineyardUSA* [online]. 2012 [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://www.vineyardusa.org/site/about/vineyard-history>.
- VINZANT, Don E. The Roots of Shepherding. *Banner Ministries* [online]. 2003 [cit. 2012-11-07]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20040211163457/http://www.banner.org.uk/res/shepherding.html>.
- VOKOUN, Jaroslav Ignatius. *Hlas muže z hor*. Praha: Vokounovi - Vokouns Inc, 1997.
- Vyjádření víry: Mezinárodní dům modliteb v Praze. *International House of Prayer Prague* [online]. [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: <http://ihopp.org/vize/vyjadreni-viry>.
- WACKER, Grant. The Functions of Faith in Primitive Pentecostalism. *Harvard Theological Review*. 1984, roč. 77, 3-4, s. 353-375. ISSN 0017-8160. DOI: 10.1017/S0017816000027280. Dostupné z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0017816000027280.
- WAGNER, Charles Peter. "Apostles Today". In: *Christyhona Online* [online]. [cit. 2008-02-10]. Dostupné z: www.christyhona.com/outlines/ApostlesToday/Apostles_Today.pdf.
- WAGNER, Charles Peter. *7 power principles I learned after seminary*. Ventura, Calif.: Regal, 2005, 121 s. ISBN 08-307-3803-7.
- WAGNER, Charles Peter. About. *Global Harvest Ministries: Advancing God's Kingdom* [online]. [cit. 2008-02-11]. Dostupné z: <http://www.globalharvest.org/peter.htm>.
- WAGNER, Charles Peter. Aplikace prostředků pro udržení probuzení. *Překročit hranice: příloha časopisu Život v Kristu*. 2001, roč. 13, 7-8, s. 26-27.
- WAGNER, Charles Peter. *Apostles today: biblical government for biblical power*. Ventura, Calif.: Regal, 2006, 157 s. ISBN 08-307-4362-6.
- WAGNER, Charles Peter. *Apostles today: it can transform your city!*. Ventura, Calif.: Regal, 2006, 157 s. ISBN 08-307-4362-6.
- WAGNER, Charles Peter. Believe. *Global Harvest Ministries: Advancing God's Kingdom* [online]. [cit. 2008-02-11]. Dostupné z: <http://www.globalharvest.org/apostref.htm>.
- WAGNER, Charles Peter. *Dominion!: how kingdom action can change the world*. Grand Rapids, MI: Chosen Books, 2008. 224 s. ISBN 0800794354.
- WAGNER, Charles Peter. *Dominion!: how kingdom action can change the world*. 1. vyd. Grand Rapids, MI: Chosen Books, 2008, 286 s. ISBN 08-007-9435-4.
- WAGNER, Charles Peter. Excerpt from Apostles of the City. *Global Harvest Ministries* [online]. 2002 [cit. 2013-01-01]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20050406072644/http://www.globalharvest.org/index.asp?action=apostcity>
- WAGNER, Charles Peter. *Hard-core idolatry: facing the facts*. Colorado Springs, Colo: Wagner Institute for practical ministry, 1999, 43 s. ISBN 09-667-4814-X.
- WAGNER, Charles Peter. *Changing church*. Ventura, Calif.: Regal Books, 2004, 196 s. ISBN 08-307-3278-0.
- WAGNER, Charles Peter. *Changing church*. Ventura, Calif.: Regal Books, 2004, 196 s. ISBN 08-307-3278-0.

- WAGNER, Charles Peter. *Churchquake!: Excerpt from Churchquake!*, published by Regal Books (1999). *Global Harvest Ministries* [online]. 2002 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20050901143252/http://www.globalharvest.org/index.asp?action=churchquake>.
- WAGNER, Charles Peter. *Churchquake!: how the new apostolic reformation is shaking up the church as we know it*. Ventura, Calif.: Regal, 1999, 276 s. ISBN 08-307-1918-0.
- WAGNER, Charles Peter. *Joel news: global prayer news* [online]. 2000, JN322 [cit. 2011-2-3]. Dostupné z: <http://prayer.cz/studnet/prayer/archive/joelnews/jn322.htm>.
- WAGNER, Charles Peter. My pilgrimage in mission. *International Bulletin of Missionary Research* [online]. 1999, roč. 23, č. 4 [cit. 2012-10-29]. Dostupné z: <http://www.highbeam.com/doc/1G1-57815597.html>.
- WAGNER, Charles Peter. New Apostolic Reformation. *Global Harvest Ministries: Advancing God's Kingdom*[online]. [cit. 2008-02-11]. Dostupné z: <http://www.globalharvest.org/apostref.htm>.
- WAGNER, Charles Peter. *Revival!: it can transform your city!* Colorado Springs, CO: Wagner Institute for Practical Ministry, 1999, 63 s. ISBN 09-667-4818-2.
- WAGNER, Charles Peter. Revival. It can transform your city: Posunutí modliteb a duchovního boje na novou úroveň. *Překročit hranice*. Květen 2001, s. 20-21.
- WAGNER, Charles Peter. *Souboj s královnou nebes*. Albrechtice: Křesťanský život, 2002. 64 s.
- WAGNER, Charles Peter. *Spheres of authority: apostles in today's church*. Colorado Springs, CO: Wagner Publications, 2002, 128 s. ISBN 15-850-2025-7.
- WAGNER, Charles Peter. *Teritoriální duchové: vhléd do strategického duchovního boje od devatenácti křesťanských vedoucích*. Praha: Logos, 1992. 216 s. ISBN 80-85335-17-4.
- WAGNER, Charles Peter. *The Awesome Argentina Revival: Lessons in Evangelism and Spiritual Warfare from Argentina* [online]. Measure of Gold Revival Ministries [cit. 2012-11-18]. Dostupné z: <http://www.evanwigg.com/revival/history/argintin.html>.
- WAGNER, Charles Peter. *The Doc Responds: C. Peter Wagner replies to Doug Beacham and S. David Moore in Ministries Today's exploration of apostolic ministry*. [online]. 2004 [cit. 2012-10-29]. Dostupné z: <http://ministrytodaymag.com/display.php?id=10011>.
- WAGNER, Charles Peter. *The changing church: how god is leading his church into the future*. Ventura, Calif.: Gospel Light, 2004, 200 s. ISBN 083-073-658-1.
- WAGNER, Charles Peter. *The church in the workplace*. Ventura, Calif.: Regal Books, 2006, 178 s. ISBN 08-307-3909-2.
- WAGNER, Charles Peter. The New Apostolic Churches: Excerpt from, The New Apostolic Churches, published by Regal Books (1998). Used by permission. *Global Harvest Ministries: Advancing God's Kingdom*[online]. [cit. 2012-10-29]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20060427093813/http://www.globalharvest.org/index.asp?action=>
- WAGNER, Charles Peter. The new apostolic reformation is not a cult. *CharismaNews* [online]. 28. 4. 2011 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://www.charismanews.com/opinion/31851-the-new-apostolic-reformation-is-not-a-cult>.
- WAGNER, Charles Peter. The New Apostolic Reformation. *Renewal Journal: Wineskins* [online]. 2000, roč. 15, č. 1 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://www.pastornet.net.au/renewal/journal15/15b%20Wagner.htm>.

WAGNER, Charles Peter. *The New Apostolic Reformation: An Update* by C. Peter Wagner, Ph.D. *Global Spheres: Advancing Kingdom of God* [online]. August 18, 2011 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://globalspheres.org/>.

WAGNER, Charles Peter. *The New Apostolic Reformation: What Are Its Beliefs?: A message from Peter* [e-mail]. Texas, November 21, 2011.

WAGNER, Charles Peter. *Understanding How Apostles Minister in Different Spheres: Random Notes* by C. Peter Wagner. *Global Harvest Ministries* [online]. 16. 4. 2001 [cit. 2012-12-21]. Dostupné z: http://www.apostolicparadigms.com/C__Peter_Wagner/Spheres/spheres.html.

WAGNER, Charles Peter. *Warfare prayer: how to seek God's power and protection in the battle to build his kingdom*. Ventura, Calif., U.S.A: Regal Books, 1992, 204 s. ISBN 08-307-1513-4.

WAGNER, Charles Peter. *Why You Must Take Dominion Over Everything. Charisma Magazine: C. Peter Wagner explains why our focus should be on advancing, not escaping.* [online]. 12. 5. 2012 [cit. 2012-12-22]. ISSN 0895-156x. Dostupné z: <http://www.charismamag.com/spirit/prophecy/15402-the-case-for-dominionism>

WAGNER, Charles Peter. *Wrestling with alligators, prophets, and theologians: lessons from a lifetime in the church: a memoir*. Ventura, Calif: Regal, 2010, 320 s. ISBN 08-307-5531-4.

WAGNER, Charles Peter. *Your church can grow*. Rev. ed. Eugene, Or: Wipf and Stock Publishers, 1998, 208 s. ISBN 15-791-0589-0.

WAGNER, Charles Peter. *Confronting the powers: how the New Testament church experienced the power of strategic level*. Ventura, Calif: Regal, 1996. 272 s. ISBN 978-083-0718-177.

WALVOORD, John F. *The millennial kingdom*. Grand Rapids: Zondervan Pub. House, 1983. 373 s. ISBN 978-031-0340-911.

WARNOCK, H. George. *The feast of tabernacles: the church in action*. 1951, 121 s. Dostupné z: <http://www.latter-rain.com/escha/warnock.htm>.

WARREN, Rick. *New churches for a new generation church planting to reach baby boomers; a case study: The Saddleback Valley Community Church*. Pasadena: CL, 1993. Thesis/dissertation. Fuller Theological Seminary. Vedoucí práce Wagner, C. P.

WEAVER, C. Douglas. *Fields White Unto Harvest: Charles F. Parham and the Missionary Origins of Pentecostalism*. By James R. Goff Jr Fayetteville, Arkansas. *Church History*. 1991, roč. 60, č. 1, s. 138. ISSN 0009-6407. DOI: 10.2307/3168564. Dostupné z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0009640700078574.

WEAVER, C. Douglas. *The healer-prophet: William Marrion Branham : a study of the prophetic in American Pentecostalism*. Macon, Ga.: Mercer University Press, 2000, xxiv, 186 s. ISBN 08-655-4710-6.

WEBER, Eugen Joseph a [Překlad: Pavla SADÍLKOVÁ] *Apokalypsy: proroctví, kultury a chiliastické představy v průběhu staletí*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1999, 285 s. ISBN 80-710-6338-X.

What Clinton Said. *The Washington post* [online]. Washington DC: The White House, the Associated Press, 17. 1. 1998 [cit. 2012-12-21]. Dostupné z: <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/special/clinton/stories/whatclintonsaid.htm>.

- What is spiritual mapping?: Articles on Spiritual Mapping. *Australia Prayer Network: Spirit Alive Australia* [online]. 2012 [cit. 2013-01-01]. Dostupné z: http://www.ausprayernet.org.au/teaching/spiritual_mapping.php
- What Is The Apostolic Council of Prophetic Elders? [online]. *Generals International*, January 2010 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20101027152653/http://www.generals.org/prophetic/prophetic-words-reports/prophetic-single-view/article/what-is-the-apostolic-council-of-prophetic-elders>.
- Where We Stand: The Official Position Papers of the Assemblies of God*. Missouri: Gospel Publishing House, 2003. 294 s.
- WILKERSON, David. Solomon church: Home od David Wilkerson Ministries. *Word Challenge Inc.* [online]. 19. 12. 1994 [cit. 2012-12-31]. Dostupné z: <http://www.worldchallenge.org/en/node/4213>
- WILKERSON, David. The Dangers of the Gospel of Accommodation. *Enrichment Journal*. Winter 1999. Dostupné z: http://enrichmentjournal.ag.org/199901/078_accommodation.cfm.
- WILKINSON, Michael. Global Pentecostal movements: migration, mission, and public religion. *International Studies in Religion and Society* - Vol. 14. Brill, 2012. 238 s. ISBN 9789004235465.
- WILSON, Bruce. International Coalition of Apostles membership lists. *Talk to Action: Reclaiming Citizenship History and Faith* [online]. Sat Sep 03, 2011 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.talk2action.org/story/2011/9/3/9571/00192>.
- WILSON, Bruce. Palin's Churches and the New Apostolic Reformation: Palin's Churches and the Third Wave Series. By Bruce Wilson & the New Apostolic Reformation Research Group. *Talk to Action: Reclaiming Citizenship History and Faith* [online]. Fri Sep 05, 2008 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.talk2action.org/story/2008/9/5/114652/6239>.
- WILSON, Bruce. Rick Warren's Dissertation Advisor Leads Network Promoting Uganda Anti-Gay Bill: By Bruce Wilson & the New Apostolic Reformation Research Group. *Talk to Action: Reclaiming Citizenship History and Faith* [online]. Fri Dec 04, 2009 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.talk2action.org/story/2009/12/4/134435/084>.
- WILSON, Mark. *Charts on the Book of Revelation: literary, historical, and theological perspectives*. Grand Rapids, Mich: Kregel Publications, 2007. ISBN 978-082-5439-391.
- WIMBER, John a Kevin SPRINGER. *Evangelizace Boží mocí: znamení a zázraky dnes*. Havlíčkův Brod: Ichthys, 1991, 170 s.
- WIMBER, John a Kevin SPRINGER. *Uzdravení Boží mocí*. Havlíčkův Brod: Ichthys, 1991, 243 s.
- WIMBER, John. *Neseni třetí vlnou: Co přijde po obnově?* Havlíčkův Brod: Ichthys, 1990, 87 s.
- WOOD, George. Does Jesus Want His Church to Be This Way. *Agora*. 1977, roč. 1, č. 1, s. 12-13. Dostupné z: <http://www.georgeowood.com/SiteFiles/102297/Content/Articles/017.pdf>.
- WOOD, George. The Laughing Revival. *Enrichment Journal*. Winter 1996, s. 90-95. Dostupné z: <http://www.georgeowood.com/SiteFiles/102297/Content/Articles/055.pdf>.
- WOOD, Geroge O. *Kingdom Now and missions*. Springfield: Mountain Movers, June 1988, s. 10-11. Division of Foreign Missions.

WOODWORTH, Floyd C. a David D. DUNCAN. *Uhelné kameny pravdy: Studium biblické doktríny*. 1. české vydání. Český Těšín: ICI University, 1994, 267 s. ISBN 978-0-7617-0726-4.

World Outreach: Martin Njamba [online]. [cit. 2012-12-19]. World Outreach - 2012. Dostupné z: <http://www.wo-mn.org/Cz/biography.php>.

Wort des Lebens-Gemeinden" und die "Wort des Glaubens-Lehre: Kritische Informationen aus christlicher Sicht. Religio: Das elektronische Informationssystem über neue religiöse und ideologische Gemeinschaften, Psychogruppen und Esoterik in Deutschland. 23. - 25. 6. 1995. Dostupné z: <http://www.religio.de/dialog/195/195s18.html>.

WYLER, Grace. Meet the radical evangelical army behind Rick Perry. *Business Insider* [online]. Jul. 21, 2011 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://www.businessinsider.com/rick-perry-the-evangelicals-behind-the-response-2011-7-21?op=1>.

XP Ministries & Christian Services Association: Mission: Spreading Christ's Love, Message and Power to the Nations! [online]. XP Ministries with Patricia King, 2012 [cit. 2012-11-11]. Dostupné z: <http://www.xpministries.com/about>.

YEAKLEY, Flavil Ray. *The Discipling dilemma: a study of the discipling movement among churches of Christ*. Nashville, TN.: Gospel Advocate Co., 1988, 205 s. ISBN 08-922-5311-8.

Zahrajem si na vojáky, máme meče a bodáky...: Kontrasty. *Grano Salis: Charsimatici* [online]. 23. 4. 2007 [cit. 2013-01-01]. Dostupné z: <http://granosalis.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=7049>.

Zasedala ústřední rada: Výběr z usnesení ze 69. zasedání ÚR CČSH (1. 4. 2006). *Český zápas: Týdeník Církve československé husitské*. 16. 4. 2006, roč. 86, č. 16, s. 4. Dostupné z: <http://www.ccsch.cz/dokumenty/357-cz16web.pdf>.

ZOPFI, Jakob. *...na všeliké tělo*. [Překlad: Jan ŽÁK]. Albrechtice: Křesťanský život, 1997, 155 s. ISBN 80-711-2042-1.

**Teologické kořeny a současná teologie
Nové apoštolské reformace**

**Theological roots and contemporary theology of the
New Apostolic Reformation**

Aleš Franc

This thesis describes one of the most popular Christian movements today, the New Apostolic Reformation (NAR). The thesis tries to map out doctrinal and historical development, including the movements in which NAR finds its roots. In particular: Healing Revival, Latter Rain Movement, Shepherding Movement, Faith Movement and Prophetic Movement. All these movements are the parts of a diverse concept, which is in Christian theology known as Charismatic Movement. The doctrinal description includes anthropology, demonology, Christology, pneumatology, ecclesiology, missiology, eschatology and alignment of church and state. One of the unifying elements of all these movements is the belief in the existence of a renewed so called „five fold ministries“ of apostles, prophets, evangelists, pastors and teachers. In this sense the Church is understood as an institution of the last time that - under the „apostolic government“ - grows into eschatological fullness. Then it leaves denominational organization, unites with, and becomes the incarnation of Christ. Then the Church dominates the nations and establishing God's kingdom on earth. This teaching has its roots in the theory of ransom to the Devil. It is assumed that Adam was created as the ruler of this world. But Adam's fall gave his property to Satan and Satan became the ordinary god of this world. But now Christ's sacrifice to Satan redeemed the world from Satan's hands and gave it back to believers. The Church is, through this sacrifice of Christ to Satan, the ruler of this world again. This government is not only spiritual but also political, cultural, scientific, etc. The work also highlighted the difference between classical Pentecostal and Charismatic movements. The Pentecostal Movement rejects the dogmatical basis of this speculation, including the doctrine and practice of NAR.